STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 10397

TSVISHN KRIG UN FRIDEN

N. Shemen

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

Printed by The Journal Press
542 Dundas St. West
Toronto
16

נ. שמן

צווישען קריג און פרידען

פארלאג "זשורנאל פרעס"
טאָראָנטאָ
1939

N. SHEMEN

"Between War and Peace"

*C*opyright, 1938

Printed in Canada

אינהאלט:

קאפיטעל — זייט

פראלאג — — — — — — — — — — — — — — — — — 9

ערשטער טייל
די אנטוויקלונג פון מאָדערנע מלחמות.

1. די אנטשטעהונג פון קריג ביים פרימיטיווען מענשען — — — — — 15
2. די פארגעטערונג פון גרויסע העלדען — — — — — — — — — — — 21
3. ווי אזוי עס איז געקומען צו דער אָרגאניזירונג פון דער ארמיי — — 31
4. רעליגיע אין דער ראָליע פון קריג און פרידען — — — — — — — — — 41
1) די נביאים און זייערע וויזיעס וועגען דער מענשלאכער צוקונפט; 2) קריסטענטום און מלחמה; 3) פארוואס שווייגען זיי?
5. אימפעריאליזם, נאציאָנאליזם און סאָציאליזם — — — — — — — — 54
1) די אנטשטייאונג פון נאציעס; 2) די נאציאָנאלע רעוואָלוציעס פון די נאך מלחמה יארען; 3) דער פאשיזם פירט די קאפיטאליסטישע לענדער צו מלחמה; 4) סאָציאליזם און אינטערנאציאָנאלע פּאָליטיק; 5) דער פּראָלעטאריאט און זיין נאציאָנאלע אויפגאבע.

צווייטער טייל.
קעמפער און טרוימער פון א לאנג־דויערענדען וועלט פרידען.

6. די פּאַרקעמפער פון אייביגען פרידען — — — — — — — — — — — 89
1) רוסאָ, דער ערשטער פּאַרקעמפער און באגרינדער פון פלענער פאר פרידען צווישען נאציעס; 2) קאנט און זיין פרידענס־פילאָזאָפיע; 3) די פרידענס קאָנגרעסען ביז דער לעצטער וועלט־מלחמה.
7. דער וועלט קריג און זיינע רעזולטאטען — — — — — — — — — — — 106
1) די דראמע וועלט־מלחמה; 2) וואס האט געפירט צום קריג; 3) די לעבענס פאלוסטען אין דער וועלט מלחמה; 4) די קאָסטען פון דער מלחמה; 5) די רעפאראציעס פראגע.
8. דער פעלקער בונד, זיין געבורט און פארנעם אויף דער פּאָליטישער ארענע 127
1) ווען און ווי אזוי דער פעלקער־בונד איז געבוירען געוואָרען; 2) צי איז דער פעלקער־בונד בכח עפּעס צו טאָן?; 3) די שאפונג פון מאנ־דאטען סיסטעם דורכ׳ן פעלקער־בונד; 4) רוסלאנד׳ס אריינטריט אין דעם פעלקער־בונד; 5) די סטרעסא קאָנפערענץ פארשטארקט דעם פעלקער־בונד; 6) די ליגע—א חלום, ניט קיין ווירקליכקייט; 7) דער מינכענער אָפּמאך האט געמאכט א סוף צו דער פעלקער־ליגע.

9. די געפאר פון א וועלט־מלחמה אין דער נאהענטער צוקונפט — — — 156
1) היטלער ברעכט אינטערנאציאנאלע אפמאכען; 2) דער שרעק פון מלחמה, וואס דער איטאליעניש־עטיאפישער קאנפליקט האט ארויסגערופען; 3) די געפאר אין וויטען מזרח.

10. בורזשואזער און פראלעטארישער פאסיפיזם — — — — — — — — — — 171
1) אוטאפישער אדער רעאליסטישער שלום־אידעאל; 2) סאציאליזם און מלחמה; 3) וואס מארקס און ענגעלס האבען געטראכט וועגען מלחמה; 4) קאנאדע אין דער וועלט מלחמה; 5) די פרוי אינ׳ם קאמף פאר פרידען.

דריטער טייל.

איבער פעלקער און לענדער.

11. אייראפא נאכ׳ן קריג — — — — — — — — — — — — — — — — — 201
א) די בריטישע אימפעריע; ב) די פראנצויזישע אימפעריע; ג) איטאליע; ד) צו וועמען אפריקע געהערט; ה) קאנקלוזיע.

12. די פאשיסטישע איטאליע און איר אימפעריאליסטישע פאליטיק — — 220
1) איטאליע׳ס ארײנדרינגונג אין עטיאפיע; 2) דער אונטערגאנג פון רוים און די באוועגונג צו באפרייען איטאליע; 3) דער אויפברויז געגען מוסאליני׳ס אינוואזיע; 4) דער "שלום" וואס האט בארעכטיגט קריג.

13. דער היטלער רעזשים אין דייטשלאנד — — — — — — — — — — — 237
1) פינף יאר היטלעריזם; 2) היטלער׳ס "דריטער רייך"; 3) היטלער׳ס דערגרייכונגען אויפ׳ן ווירטשאפטליכען געביט; 4) היטלערס צווייטע רעוואלוציע; 5) היטלער׳ס זיג אין דעם סאאר געביט; 6) דער מינכענער פארראט; 7) נאך עסטרייך—טשעכאסלאוואקיע; 8) דער נאצי געשפענסט און די כחות געגען אים אין דייטשלאנד גופא.

14. שפאניע אין אויפגאנג און אין צוריקגאנג — — — — — — — — — 260
1) שפאניע אין איר אויפבליה; 2) שפאניע׳ס אונזיכערע קרוין; 3) שפאניע אין די לעצטע יארען פאר׳ן בירגער־קריג; 4) שפאניע פון אפריל, 1931 ביז יולי, 1936; 5) דער בלוטיגער בירגער־קריג; 6) דאס טראגישע אינ׳ם שפאנישען בירגער־קריג.

15. יאפאן און כינע — — — — — — — — — — — — — — — — — — 299
1) די "אונדערקלערטע" מלחמה צווישען יאפאן און כינע; 2) יאפאן, די פאראייניגטע שטאטען, סאוועט־רוסלאנד און ענגלאנד.

16. דער פרייסטאט דאנציג — — — — — — — — — — — — — — 317

געווידמעט די מארטירער פון שפאניע, וועלכע האָבען אזוי מוטיג, אזוי העלדיש, אזוי שעהן אוועקגעגעבען זייערע לעבענס אין קאמף קעגען רעאקציע, קעגען פא־שיזם, קעגען דיקטאטור; וועלכע זיינען אזוי ברוטאל־גרויזאם דערמאָרדעט געוואָרען, קעמפענדיג פאַר פריי־הייט, פאר דעמאָקראטיע, פאר פרידען.

יאָ, זיי זיינען געשטאָרבען, אָבער ניט זייערע אידעען. זיי לעבען אין די מוחות פון מיליאָנען פראָגרעסיווע רעכטדענקענדיגע מענשען!

דערמיט וויל איך אויסדריקען א הארציגען יישר־כח מיין פריינט און קולטור־מענש

י. ווילסאָן וואלערשטיין

וועלכער האָט מיך דערמוטיגט אין דער דאָזיגער ארבייט.

נ. ש.

פראָלאָג

1938 — עס איז ניט פרעהליך אויף דער וועלט. פון אַלע זייטען הערט מען דעם קלאַנג פון שווערדען; דעם גערודער פון עראָפּלאַנען; און מען שפּירט דעם גערוך פון גיפטיגע גאַזען.

מיר לעבען אין א צייט ווען ס'וויגט זיך דער גורל פון דער גאַנצער וועלט. אַלע אויגען זיינען מיט גליענדיגע בליקען געווענדעט צו שפּאַניע — צו דעם וואונדערליכען ווינקעל, וואו עס קעמפען מיט אומגלויבליכער העלדישקייט די שפּאַנישע פאָלקס מאַסען פאַר זייער פרייהייט. קלאַס קעגען קלאַס פיהרט א בלוטיגע מלחמה: פון איין זייט דער אינטערנאַציאָנאַלער פאַשיזם; אויף דער אַנדערער — דער שטאָלענער ווילען פון די שפּאַנישע פאָלקס מאַסען.

דער שרעק פאַר דער נייער קאַטאַסטראָפע איז איצט שטאַרקער ווי ווען עס איז פריהער. פון אַלע זייטען גרייט מען זיך צו דער קומענדיגער מלחמה. פון אַלע זייטען וואָרענט מען, אז מלחמה איז אומפאַרמיידליך, אז מלחמה מוז קומען אין די נאָהענטע טעג. פון אַלע זייטען ווייזט מען אָן, אז מיר שטייען אויפ'ן שוועל פון אונטערגאַנג.

אמת, ביז איצט איז קיין מלחמה ניט אויסגעבראָכען. עס זיינען געווען מאָמענטען, ווען עס האָט זיך געדאַכט אז אָט־אָט ווערט דערקלערט קריג... אז עס איז בלויז א פראַגע פון וואָכען, טעג... און דאָך זיינען מיר גליקלאַך אַרויס פון די אַלע קריטישע מאָמענטען. איצט איז אָבער די לאַגע קריטישער און געפערליכער ווי ווען איז פריהער. דער וועלט פרידען איז איצט מער באדראָהט צוליב דעם פאַשיזם וואָס האָט זיך פאַר די לעצטע יאָרען געשטאַרקט אין אייראָפּע.

מוסאָליני זוכט נייע קאָלאָניעס... ער וויל נייע טעריטאָריעס פאַר זיין פאַשיסטישער אימפּעריע. דער טיגער וויל אַלץ איינשלינגען. ער וויל האָבען די העגעמאָניע אין דער וועלט פּאָליטיק.

היטלער, דער „קאָזאַק הנגזל", צילט דאָך מיט אַלע זיינע אוואַנטורעס צו א באוואפענטען קאָנפליקט צווישען דייטשלאַנד און פראַנקרייך. ער קוקט דאָך שוין אויס די מינוט, ער זאָל קענען אַרויסלאָזען די פּראָקלאַמאַציע פון קריג, און רופען די דייטשע יוגענט זי זאָל מאַרשירען... אויף פּאַריז.

דייטשלאַנד האַלט זיך אויך אין איין רייצען מיט סאָוועט רוסלאַנד. זי שאַרפט אירע ציינער אויפן סאָוועטען פאַרבאַנד, און גרייט זיך צו אן אָנגריף־קריג; רוסלאַנד פון איר זייט מאַכט זיך גרייט פאַר דעם פאַרטיידיגונגס־קריג. אין ביידע לענדער רעדט מען אָפען וועגען בייזער פיינדשאַפט פון איינער צו דער אַנדערער, און ביידע לענדער זיינען באוואפענט ביז איבער'ן קאָפּ.

ווען מען רעדט וועגען מלחמה דאַרף מען פריהער פון אַלץ וויסען וואָס עס מיינט א נייע קאַטאַסטראָפע אויף דער וועלט, וואָס פאַר א באַדייטונג עס האָט א נייע מלחמה; ווי שרעקליך עס וואָלט געווען די קינפטיגע מלחמה...

מען דאַרף וויסען, אז די קומענדע אויסשלאַכטונג וועט ניט זיין ענליך צו פריהערדיגע, און וועט ניט געפיהרט ווערען, אויף דעם אופן ווי די לעצטע וועלט מלחמה איז געפיהרט געוואָרען.

אין אלע פריהערדיגע מלחמות האָבען די פעלקער זיך פאַרמאַסטען מיט דער גרויס פון זייערע אַרמייען, אין דעם קומענדען וועלט קריג, וועלען זיך די פעלקער פאַרמעסטען מיט מאַשינען. אין דעם לעצטען וועלט־קריג האָבען די מאַרשירענדע אַרמייען געשפילט די הויפּט ראָלע, כאָטש עס זיינען שוין דאַן גע־ווען עראָפּלאַנען, ווייט־שיסענדע האַרמאַטען, גאַז באָמבעס, פייער וואַרפער א. ד. גל. אין דער קומענדער מלחמה, וועט די הויפּט ראָליע געשפּילט ווערען פון די מאַשינען, און ניט פון אַרמייען. די לעצטע וועלען נאָר קומען, ווען די מאַשי־נען וועלען האָבען אָפּגעטאָן זייער פאַרניכטענדע אַרבייט.

מיר וויסען ניט גענוי וואָס פאַר א מאָרד אינסטרומענטען די פעלקער האָבען אין באַזיץ, ווייל יעדער פאָלק האַלט בסוד זיינע ערפינדונגען, כדי אן אנדע־רער זאָל אים ניט נאָכטאָן. עס ווערט אָבער גענוג ביטער אויף'ן האַרצען, ווען מען דערמאָנט זיך בלויז פון די שוין באַקאַנטע מאָרד אינסטרומענטען וואָס זיינען צוגעגרייט געוואָרען פאַר דער קומענדער מלחמה.

ווי עס איז באַקאַנט, האָט מען שוין דערפונדען אַזעלכע מאַשינען, וואָס זאָלען קענען אַליין פאַרניכטען, און אז מענשליכע לעבענס זאָלען גאָר קיין ווערט ניט האָבען. ווי עקספּערטען באַהויפּטען, וועט בכלל אונמעגליך זיין אויסצוהיטען, אז אומשולדיגע מענשען זאָלען ניט פאַרלירען זייערע לעבענס, ווען זיי זאָלען זיך געפינען אפילו הונדערטער מיילען ווייט פון די שלאַכטפעלדער. דער מענטשליכער מוח האָט שוין אַזוי פיל פּראָגרעסירט, אויסצוטראַכטען פאַרניכטונגס־אינס־טרומענטען וואָס זאָלען זיין בכח א תל צו מאַכען פון אַלץ וואָס איז ביז איצט געשאַפען געוואָרען. עס זיינען שוין דערפונדען געוואָרען אַזעלכע טענקס וועל־כע קאָנען לויפען הונדערט מייל א שטונדע, אַריבערשפּרינגענדיג גריבער, שווי־מענדיג איבער טייכען, און אפילו פליהען אין דער לופט און שיסען אויטאָמאַטיש אין עטליכע ריכטונגען.

יאַפּאַן האָט טענקס צו וועלכע מען דאַרף ניט האָבען קיין מענש זיי צו פי־רען. די טענקס ווערען געפירט פון ראַדיאָ כוואַליעס, פליהען און פאַלען אַראָפּ פונקט אויף דעם אָרט וואָס איז פאַר זיי באַשטימט געוואָרען. אַמעריקע האָט א טענק וואָס פליהט אין דער לופט ווי אן עראָפּלאַן, שווימט אויפ'ן וואַסער ווי א שיף, פאָרט אויף דער ערד ווי אן אויטאָמאָביל און שיסט מיט פיל פּינקטליכקייט, גלייך ווי עס וואָלט דאָרטען געזעסען א גוטער סאָלדאַט.

אויך די נייע באָמבעס זיינען שרעקליכער ווי די פון דער לעצטער מלחמה. מען דאַרף ניט האָבען קיין האַרמאַטען זיי אויסצושיסען. זיי ווערען געיאָגט דורך ראַדיאָ כוואַליעס, הויבען זיך אויף מיט דער שנעלקייט פון א בליץ, און עקס־פּלאָדירען מיט א מורא־דיגער קראַפט, אז די ערד טרייסעלט זיך פאַר מיילען ווייט. אויך די פאַרשיידענע גאַזען וואָס זיינען לעצטענס דערפונדען געוואָרען, קאָנען פאַרניכטען גאַנצע אַרמייען מיטאַמאָל, קאָנען חרוב מאַכען, קראַנק מאַכען, גאַנצע לענדער. עס איז לעצטענס דערפונדען געוואָרען א נייער סאָרט מלאך המות —

דער שטראַלען מלאך המות — וואָס איז פיל שרעקליכער פון אַלע אויסגערעכענטע; ווייל פון אים וועט זיך שוין קיינער ניט קענען אויסהיטען. מיט די טויט שטראַלען וועט מען קאָנען אָפּשטעלען מאָטאָרען פון עראָפּלאַנען אין סאַמע מיטען פון זייער פליהען, אויפרייסען דעם שונא'ס עלעקטריק, און עקספּלאָדירען גאַז און אויל רעזערוואוארען, און אפילו פארסמ'ען דעם שונא'ס שפייזען און וואַסערען.

און ווער ווייס, וואָס עס וועט נאָך אויסגעטראַכט ווערען? די וויסענשאַפט איז דאָך נאָך אַלץ באַשעפטיגט אויסצוגעפינען נייע פארניכטונגס מיטלען. אין די לאַבאָראַטאָריעס פון יעדען לאַנד באַזונדער ווערט געאַרבייט פיבערהאַפט, כדי אויסצוגעפינען נייע מיטלען, נייע מאַשינען, נייע גאַזען צו טויטען און צו פאַרניכטען אַלץ וואָס איז ביז איצט געשאַפען געוואָרען.

דער זיג אין דער קומענדיגער מלחמה וועט זיין אויף דער זייט, פון די וואָס וועלען האָבען די בעסטע דערפינדער און די גרעסטע נאַטירליכע אוצרות. עס וועט ניט זיין קיין פראַגע פון גוט אויסגעפּרובירטע געשולטע אַרמייען, ווי אַזוי די אַרמייען מאַרשירען, ווי פלינק זיי פליהען אויף די פערד און האַקען מיט די שווערדען — עס וועט זיין אַ פראַגע: וועלכע אַרמיי האָט מער און בעסערע מאַשינען, מער און בעסערע כעמישע שטאָפען...

און ווער ווייס?

ווער ווייס, ווער עס האָט די בעסערע מאָרד אינסטרומענטען, צי דייטשלאַנד, צי איטאַליע, צי רוסלאַנד, צי פראַנקרייך, צי ענגלאַנד?

עס איז דעריבער די אויפגאַבע פון יעדען רעכט־דענקענדען מענש פון אַלע קלאַסען און שיכטען צו שטעלען זיך געגען מלחמה, ניט צו דערלאָזען אָנצונדען דעם דאָזיגען שרעקליכען פייער.

עס איז דער פליכט פון יעדען פּראָגרעסיווען מענש צו דעמאָנסטרירען דעם גייסט פון פרידען; צו פּראָטעסטירען געגען דער צוגרייטונג פון אַ נייער וועלט קאַטאַסטראָפע; צו דעמאָנסטרירען דעם כח און אנטשלאָסענקייט פון די פרידענסליבענדע מענשען געגען די פארשיידענע גענעראַלען, געגען די מיליטאַריסטען מכל המינים — ניט צו דערלאָזען, אַז די מענשען אין די גאָלדענע עפּאָלעטען זאָלען איבער אונז הערשען, זאָלען אונז אריינפירען אינם זומפּ פון שלאַכט פעלד.

ערשטער טייל

די אנטוויקלונג פון מאָדערנע מלחמות

קאַפּיטעל 1

די אַנטשטעהונג פון קריג ביים פּרימיטיווען מענשען

מלחמה פאַרנעמט א פּראָמינענטען פּלאַץ אין דער מענשליכער געשיכטע. די עטנאָגראַפּיע איז פול מיט מעשות וועגען קריג צווישען משפחות, שבטים און פעלקער. מלחמה האָט זיין אָריגינאַל אין ראַסען־אונטערשיידען, און אין קאַמף צווישען פּרימיטיווען מענשען און דער חיה. דעם קריגעריש־בייזען אינסטינקט, פון וועלען באַהערשען דעם צווייטען דורך מאַכט און גוואַלד — האָט דער מענש אין זיך איינגעזאַפּט פון די צייטען, ווען ער איז נאָך געווען ווילד; פון די צייטען ווען ער איז נאָך געווען האַלב חיה, און זיך געשלאָגען מיט די חיות אין די וועלדער און אין די מדבריות. אויך דער עגאָאיזם וואָס איז אַזוי שטאַרק איינגעוואָרצעלט ביים מענשען און פירט אים צו די ברוטאַלסטע מעשים און פאַרברעכענס, אַבי ער זאָל זיין אייגענעם „איך" צופרידענשטעלען, איז אַן אָפּשטאַם פון יענער פאַר היסטאָרישער ערא.

דער מענש, האָט אונז אַריסטאָטעל (384־322 פ.ק.) געלערענט, איז ניט מער ווי א „פּאָליטישע חיה". אין דער אמת'ן איז אָבער דער מענש מער ווי אַן איינפאַכע בעסטיע. דער הונט וועט זיך שלאָגען איבער א ביין, אפשר מיט א ליבע קאָנקורענט, אָדער אפילו צו זיכערען זיין לעבען; ער וועט אָבער ניט חלומ'ען פון זיין דער הונט איבער אַלע הינט אונטערן הימעל, פאַר וועמען די קעץ זאָלען זיך שרעקען.

דאַגעגען אָבער די שנאה צווישען מענש און מענש, זייערע לאַנג־דויערענדע קאַמפען, וואָס דריקען זיך אויס אין מלחמות, זענען פיל שטאַרקער, פיל מעכטיקער און פיל שעדליכער. דער מענש פאַרמאָגט שוין דעם חשק צו באַהערשען די וועלט; ער האָט שוין א דראַנג צו ווערען א מושל בכיפה און צו פאַרמאָגען אונטערטאַנען. ער באַנוגענט זיך ניט מיט דעם וואָס איז אין זיין באַזיץ, נאָר ער וויל נאָך פאַר־כאַפּען יענעמס; ער איז אַן אוזורפּאַטאָר און איינשלינגער אינם בריטסטען זין פון וואָרט. די חיה וועט קיינמאָל ניט כאַפּען מער פון איהר געברויך; דער מענש אָבער כאַפּט פאַר זיך, פאַר זיינע קינדער, ניט נאָר פאַרן היינט, נאָר אויך פאַרן מאָרגען, און פאַרזאָרגט זיך מיט אַזעלכע פאַרמעגענס וואָס ער וועט קיינמאָל ניט פאַרנוצען.

דער ערשטער און איינציגער, וועלכער האָט אויף א וויסענשאַפטליכען אופן אויפגעדעקט דעם אָפּשטאַם פון דעם מענש, טשאַרלס דאַרווין, (1809־1882), האָט פון איהם געמאַכט א חיה, הן לויט זיין פיזיאָנאָמיע און הן לויט זיין פּסי־כאָלאָגיע. דער דאָזיגער באַרימטער וויסענשאַפטסמאַן, וועלכער האָט געמאַכט

א גאנצע רעוואָלוציע אין דער ביאָלאָגיע, האָט פאַר אונז אנטפּלעקט דעם סוד פונם לעבעדיגען אָרגאַניזם, די אנטשטעהונג פון דער „חיה" און פון דעם „מדבר", וואָס איז ניט מער ווי אַ העכערע אַנטוויקלונג פון דער ערשטער. לויט דער דאַרוויניסטישער טעאָריע איז דאָס גאַנצע לעבען פון מענש ניט מער און ניט ווניגער ווי א ברוטאַלער אכזריות'דיגער קאַמף פאַר זיין עקזיסטענץ.

צו דער דאָזיגער ניכטערער און רעאַליסטישער טעאָריע, דאַרפען מיר אָבער אויך צוגעבען, ווי א פּירוש, דעם אינסטינקט פון קנאה, וואָס איז שוין א ריין מענשליכער. דער מענש איז א „געזעלשאַפטליכע חיה", ווי מען האָט אים דעפינירט; ער איז א חיה, וואָס האָט קנאה, וואָס פאַרגינט ניט, און צוליב דער קנאה איז ער גרייט אַלץ צו טאָן. ער שטעלט זיך פאַר גאָרנישט אָפּ, כדי צו דערגרייכען זיין ציל. ער וועט שלאָגען, טויטען, מאָרדען כדי אויסצופירען דאָס זייניגע: צו זיין דער איינציגער, גרעסטער און נאָבעלסטער. צוליב דער קנאה איז דער מענש געוואָרען פיל ערגער ווי די חיה, וואָס וועט קיינמאָל ניט אויפעסען איהר מין. א הונט וועט קיינמאָל ניט אויפעסען זיין מיט־הונט. מענשען אָבער הרג'ענען און פאַרדאַרבען זיך אַליין. אז קין האָט געזעהען דאָס זיין ברודער הבל פאַרנעמט מער פּלאַץ אונטער דער זון, ווי ער; אז הבל איז געליבטער ביי גאָט, האָט ער אים באַלד דער'הרג'עט.

וואָס קלענער עס איז געווען דער באַגריף פון מאַכט און פון באַהערשען דעם צווייטען, אַלץ ווניגער מלחמות זענען פאָרגעקומען. איידער עס האָבען זיך אַנטוויקעלט נאַציאָנען און לענדער, און איינער האָט דעם צווייטען געטויט נאָר צוליב אייגענע פּערזענליכע אינטערעסען, ווייל ער איז אויף אים בייז געווען, איז ניט פאָרגעקומען אַזוי פיל מלחמות. אין דער צייט ווען מענשען האָבען געצווינגען זייער חיונה פון יאַגד און פיש־כאַפּעריי, וואַנדערענדיג איבער בערג און טאָלען, דורך אורוועלדער און לענג־אויס די ברעגען פון טייכען און אָזערעס, דערנערענדיג זיך פון דעם וואָס זיי האָבען דערגרייכט מיט פייל און בויגען — מיט זייער פּרימיטיוון געצייג — דאַן האָט קיין רייד וועגען מלחמה ניט געקענט זיין. מיט דער אָרגאַניזירונג פון גרופּען אונטער באַזונדערע קאָמונעס, בעסער געזאָגט, מיט דער אַנטשטעהונג פון נאַציאָנען און פּריוואַט אייגענטום, האָט זיך אָנגעהויבען די לאַנגע קייט פון קריג.

אין די גאָר ערשטע צייטען, ווען די גרופּעס מענשען האָבען זיך אָנגעהויבען טיילען אין קאָמונעס, ווען אויף די באַציהונגען פון בלוט־פאַרוואַנדשאַפט האָבען זיך אויפגעבויט „שבטים", וועלכע די וויסענשאַפט האָט געגעבען דעם לאַטייניש נאָמען „געגס" (געשלעכט פאַרבאַנד) דעמאָלט האָבען נאָך קיין מלחמות ניט געקענט אויסברעכען. די אַרבייט ביים פּרימיטיוון מענשען איז געווען א געמיינזאַמע; די פּראָדוקטען בשותפות'דיגע; עס איז געווען דער אור־קאָמוניזם, וואָס פאַרמיידט קריג. באַזונדערס זיינען מענשען געווען פאַרנומען מיט באַקעמפען די ווילדע נאַטור, זיך צוצופּאַסען צו די באַדינגונגען פון דער נאַטור און עס איז ניט געווען קיין צייט צו פירען צווישען זיך קריג. לאָמיר נעמען, למשל, די עסקימאָס,

וועלכע באוואוינען די ברעגען פון גרינלאנד שוין פאר צענדליגער טויזענטער יאָרען. זיי לעבען נאָך אין א זעהר פּרימיטיווען צושטאנד, און עס איז ניטאָ קיין אורזאך צו גלויבען אז זיי זיינען אנדערש ווי אמאָל, אז זיי זיינען געוואָרען קלוגער אָדער נאַרישער, רייכער אָדער אָרימער, שוואכער אָדער שטארקער, בראווער אָדער דערשראָקענער. עס גלויבט זיך ניט, אז דאָרט איז פאָרגעקומען וועלכע ניט איז וואריאַציעס אין זייער לעבען. פאַרוואָס זענען זיי ניט אונטערוואָרפען דער תאוה פון מלחמה, וואָס באַהערשט די ציוויליזירטע לענדער? דער ענטפער איז: זיי זענען פארנומען אין א שטענדיגען קאמף פאר זייער עקזיסטענץ, פאר זייער חיונה, אין קאמף צו קענען לעבען אונטער די שרעקליכע באדינגונגען פון דער נאטור, אזוי אז זיי האָבען ניט קיין צייט צו פיהרען קריג צווישען זיך. כל־זמן דער מענש איז פארטאָן מיט זיך, האָט ניט קיין אַנדערע אינטערעסען ווי זיכערען זיין חיונה, און ניט מער, וועט ער ניט פארפירען קיין קריג מיט זיין חבר, מיט זיין מיט־מענש. אזוי שנעל אָבער ווי דער מענש הויבט אָן זוכען אַנדערע אינטערעסען, ווען ער רייסט זיך צו ממשלה, זאָל עס קומען פון רייך־אינדיווידועל־קאפּיטאליסטישע נויגונגען, אָדער פון א נאַציאָנאַל־שאָוויניסטישען שטאנדפּונקט, דאן מוז עס פיהרען צו קריג.

מיט דער צייט זענען מענשען איבערגעגאנגען צו א נייער פּראָדוקציע. זיי האָבען ביסלעכווייז אויפגעגעבען די ריזיקאלישע חיונה פון יאגד און פיש כאַפּעריי און זיך גענומען צום אקערבוי, צו אגריקולטור, פון וועלכער עס האָט זיך אנט־וויקעלט דאָס פּריוואַט אייגענטום. תחילת איז געוואָרען די ערד צוטיילט צווישען די איינצעלנע פאמיליעס אויף א געוויסער צייט. שפּעטער איז שוין די ערד פארבליבען אויף שטענדיג אין זייערע הענט. אזוי אָרום איז אַנטשטאַנען פּריוואַט אייגענטום, לאַנד באַזיצער און לאַנדלאָזע; און אויך במילא דער וואקסענדיגער געגענזאַץ צווישען די באָדען־באַזיצענדע און באָדענלאָזע. כדי צו דערהאלטען די געזעלשאפט, אז זי זאָל זיך נישט פארניכטען אין קאמף צווישען די געגענגעזעצליכע קלאסען, איז אויפגעקומען די מלוכה סיסטעם, די מאכט וואָס האלט אָרדנונג, די מאכט וואָס איז אַרויסגעקומען פון דער געזעלשאפט גופא און וואָס שטעלט זיך שטענדיג איבער דער געזעלשאפט . . . אין אַלטערטום — די מלוכה פון שקלאַפען־באַזיצער צום אונטערדריקען די שקלאַפען; אין צייט פון פעאָדאַליזם —די מלוכה פונ'ם אדעל; אין אונזער מאָדערנער צייט אין דער עפּאָכע פון קאפּיטאַליזם — צו עקספּלואַטירען דעם פּראָלעטאריער דורך א ביליגען לוין און דורך איבער־פּראָדוקציע.*)

לאַנד ווירטשאפט איז געוואָרען דער נייער און וויכטיגסטער פּראָדוקציע־צווייג פון דער אַלטער מענשהייט. ערד־באַזיץ — דער איינציגער קוואַל פון מאכט און רעכט. ערד באַזיץ האָט אָנגעהויבען באַשטימען דעם גורל פונם יחיד און פון

*) מער וועגען דעם נאכצוקוקען אין פרידריך ענגעלס קלאסיש ווערק „פאמיליע און שטאַט". אין דייטש:

Friedrich Engels: Der Ursprung der Familie, des Privateigentum und des States; Stuttgart 1908.

דער קאַמונע, פונם שבט און נאַציע; אַזוי אַז פאַר ערד זאָל מען זיך שלאָגן, פירען מלחמות. די וואַנדערענדע שבטים, וועלכע האָבען געזוכט פּלאַץ פאַר זייערע פיה און פאַר זיך, און די שווין פון פריהער „באַזעסענע" אויף ערד, האָבען געפירט מלחמות צוליב אַ שטיקעל ערד, צוליב אַ פעלד, צוליב אַ שטאָט. אויף ערד־באַזיץ, האָט זיך אין אַלטערטום געבויט די געזעלשאַפט פון שקלאַפען און אויך די געזעלשאַפט פון פעאָדאַליזם אין מיטעלאַלטער.

לויט דער גרויסקייט פונם ערד־באַזיץ זיינען געוואָרען איינגעטיילט די קלאַסען פון דער געזעלשאַפט — דער אויבערשטער הערשער איז געוואָרען דער באַזיצער פון דער גאַנצער ערד פון זיין לאַנד. ער האָט פאַנאַנדערגעטיילט דעם באָדען אויף לעבענס־צייט מיט ירושה רעכט צווישען זיינע פירשטען, יענע צו די גרעסערע לאָרדען, און די לאָרדען צו די פּריצים, ביז צו די פּויערים, מיט זייערע קליינע נחלות. די געזעלשאַפטליכע לעבענס־פילאָזאָפיע פונם מיטעלאַלטער איז געווען: פיל ערד — גרויסע פערזענליכקייט, מאַכט; ווייניג ערד — קנעכט־שאַפט־גורל; ערד־לאָזיגקייט — הפקר צושטאַנד.

אין בלוטיגע מלחמות האָט דאָס בירגערטום באַזיגט דעם פעאָדאַליזם; אין ווילדע רעוואָלוציעס האָט זיך דער פּויער באַפרייט פון זיין קנעכטשאַפט. אַ נייע וועלט איז אויפגעקומען — די וועלט פון סחורות פּראָדוקציע, די וועלט פון גרויס האַנדעל — די וועלט פון גרויס קאַפּיטאַל.

דער קאַפּיטאַל האָט דער מענשהייט באַפרייט פונם פעאָדאַלען סיסטעם: ניט דער ערד־באַזיץ אַנטשיידעט אין דער קאַפּיטאַליסטישער תקופה וועגען דער פּערזענ־ליכקייט און ווערט פון אַ מענשען, נאָר דער קאַפּיטאַל־באַזיץ. דער קאַפּיטאַל האָט באַפרייט אין אַ געוויסען זין דעם פּויערישען ק נ ע כ ט אַלס יחיד פון זיין פעאָדאַלען יאָך, ער האָט אָבער ניט באַפרייט די נאַציע פון איהר געבונדענקייט צו דער ערד. אין גגענטייל, די בירגערליכע רעוואָלוציע האָט דעם נאַציאָנאַלען קאָלעקטיוו נאָך מער פאַרקנעכטעט. זי האָט איבערגעהאַקט די קייט מיט וועלכער דער יחיד איז געווען צוגעקאָוועט צו דער פּריצישער ערד, נאָר פעסטער האָט זי צוגעשמידט די קייט פונ׳ם גאַנצען נאַציאָנאַלען קאָלעקטיוו צו דער קאַפּיטאַליסטי־שער טעריטאָריע פונם נאַציאָנאַלען פאָטערלאַנד. אין גרויסע געביטען נויטיגט זיך דער קאַפּיטאַל פאַר זיין אַנטוויקלונג און עקזיסטענץ, אין גרויסע ערד שטחים, וואָס זאָלען איהם געבען די נויטיגע רויהע שטאָפען; אין געביטען וועלכע דאַרפען אים דינען אַלס אָפּזאַץ־מאַרק; אין גרויסע טעריטאָריעס איבער וועלכע עס זאָלען זיך טראָגען די טראַנספּאָרטען מיט זיינע סחורות צו דער קאָנסומירענדיגער באַפעלקערונג. אַזוי ווי די ערד האָט פריהער באַהערשט דעם יחיד, אַזוי הערשט אין דער קאַפּיטאַליסטישער צייט דער פאָטערלאַנד איבערן גאַנצען נאַציאָנאַלען קאָלעקטיוו. דער ווערט און באַדייטונג פון נאַציעס ווערט אָפּגעשאַצט אין דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט, לויט דעם פּשוט׳ען פאָרמול וואָס מיר האָבען פריהער דערמאָנט וועגען דער פעאָדאַלער באַציהונג צום מענש: גרויסער לאַנד־באַזיץ — גרויסער נאַציאָנאַלער ווערט. קליינער לאַנד־באַזיץ — קליינער נאַציאָנאַלער ווערט. לאַנדלאָזיגקייט — נאַציאָנאַלע רעכטלאָזיגקייט.

ווען די ערד האָט אָנגעהויבען שפּילען די באַדייטענדע ראָלע פאַר דער מענשליכער חיונה, פאַר פעלקער און נאַציאָנען, האָבען זיך אָנגעהויבען מערען אוזורפּאַטאָרען, וועלכע האָבען געוואָלט פאַרכאַפּען וואָס מער ערד; און אַזוי האָבען זיך אָנגעהויבען מערען מלחמות, צווישען די פאַרשיידענע גרופּען, וועלכע האָבען געזוכט צו אוזורפּירען ערד, וואָס האָט באַלאַנגט צו אַנדערע, אום צו זיכערען זייער הערשאַפט און מאַכט.

פריהער זענען מלחמות געפירט געוואָרען פון איין מענש מיט'ן צווייטען, דערנאָך שבטים מיט שבטים, רעליגיעס מיט רעליגיעס, פעלקער מיט פעלקער, און לסוף צווישען איין אימפּעריע און דער צווייטער. אַזוי האָבען געטאָן די אַמאָליגע עגיפּטער, באַבילאָנער, אשורים, גריכען, רוימער, און אויף אַ גאָר גרויסען מאַסשטאַב האָט זיך אַנטוויקעלט דער געדאַנק פון אימפּעריאַליסטישע מלחמות, ביים ענדע פון אכצענטען יאָהרהונדערט.

פריהער, ווען מענשען זענען נאָך ניט געשטאַנען אויף קיין העכערער מדרגה פון דער חיה, פלעגט אַן אונציוויליזירטער וואַנדאַל אָנפאַלען אויף זיין שונא און אים אונטערהאַקען די זייטען, וואַרפען אים אַ שטיין און אַמאָל אויך איהם אָפּהאַקען דעם קאָפּ. שפּעטער, ווען דער מענש איז שוין געוואָרען אַ ביסעל ציוויליזירט, אָבער נאָך אַלץ געלעבט פּרימיטיוו, און יעגעריי איז געווען זיין קוואַל פון חיונה, און האָט זיך שוין געדאַרפט באַנוצען מיט העק, בויגענס און אַנדערע אייזענס, האָט ער די זעלבע כלים שוין באַנוצט אין געשלעג מיט מענשען. ווען מענשען זענען אָבער ציוויליזירט געוואָרען האָט מען אָנגעהויבען אויסטראַכ־טען און ערפינדען ספּעציעלע מלחמה כלים: פאַרניכטונגס כלים, וואָס מיר רופען אַמוניציע, און יעדער פאָלק האָט זיך געוואָלט אויסצייכענען אין דער דאָזיגער אינדוסטריע. אַ מענש וועט היינט ניט אויסהאַקען די ציין פון זיין שונא, אָדער אָפּבייסען זיין אויער — דאָס איז שוין צו באַרבאַריש. אַנשטאָט דעם שיסט ער אים און נאָך צענדליגע מיט איינמאָל, מיט אַ מאַשין ביקס, מיט אַ האַרמאַט, מיט אַ באָמבע. אַנשטאָט וואַרפען שטיינדלעך ווי מען פלעגט אַמאָל טאָן, וואַרפט מען פון קאַנאָנען באָמבעס, פון דער הויך ווי פון אונטען. מען פאַרשפּריים גאַזען, און אַנדערע כעמישע שטאָפען אַזוי אַז עס זאָל אַלעמען טרעפען.

געווען אַמאָל אַ תובל קין — ווי די ביבעל דערצעהלט — וועלכער איז געווען אַ שטאַרקער מענש. האָט ער באַשאַפען די ערשטע מינים כלי־זיין. ער האָט געשאַרפט קופּער און אייזען פאַר שווערדען, בויגען און שפּיזען*). ער איז געווען דער אורזיידע פון די אַלע כלי משחיתים. ער האָט מיט רעכט געקענט פאַרלאַנגען, אַז יעדערער זאָל איהם עהרען פאַר זיין האַנד־אַרבייט, פאַר זיינע ערפינדונגען. ער האָט מיט רעכט געקענט פאַרלאַנגען מען זאָל איהם כבוד אָנטאָן פאַר זיין שפּיז און שווערד — פאַר די כלים, וועלכע מאַכען מענשען פאַר גענעראַלען, לאָרדען און קעניגע . . .

*) לוטש כל חרש נחושת וברזל (בראשית ד' כב)

דעם דאָזיגן תובל קין האָבן צו פאַרדאַנקען די היינטיגע אַמוניציע מאַגנאַטען, די היינטיגע ערפינדער פון פאַרניכטונגס כלים; אַלע האָבן זיי גע־ירש'ענט פון זיין גרויסער ירושה, און ווער ווייס, צי זיי זענען עס ניט א גלגול פון אים?

די היינטיגע תובל קין'דלאַך זענען אָבער שוין ווייט איבערגעשטיגען זייער זיידען. זיי זענען פיל פאַרטגעשריטענער, מער פראָגרעסיוו, און ווייסען מער ווי אַזוי צו שאַפען אַזעלכע פאַרניכטונגס מיטלען. דורך זייערע כעמישע און טעכנישע ערפינדונגען קענען זיי מער אויפטאָן אין איין סעקונדע ווי תובל קין אין הונדערטער יאָרען. דער פאַרשטאָרבענער באַזיל זאַכאַראָוו, דער געוועזענער מלאך המות אויף דער ערד, דער אַטאַמאַן פון די אינטערנאַציאָנאַלע אַמוניציע פאַבריקען, האָט מיטגעהאָלפען אין דער ערפינדונג פון טויט־מאַטעריאַלען, אַז אַנשטאַט צו טויטען אַ מענש, אַ פאָלק, אַ לאַנד, זאָל מען קאָנען טויטען אַ גאַנצע וועלט, מיט אַלץ וואָס געפינט זיך אין איהר, און פון דעם מאַכען די גרעסטע פראָפיטען.

דער אמאָליגער תובל קין האָט ביים שאַפען די שווערד און שפיז אויך ערפינדען דעם אַקראַייזען, מיט וועלכער צו עקספּלואַטירען און צו באַאַרבייטען די ערד, כדי זי זאָל איהרע פרוכטען אַרויסגעבען; ער האָט דאָך עפּעס אויפגעטאָן פאַר דער מענשהייט, און געבראַכט אַ ברכה צו דער וועלט. די היינטיגע שאַפען אָבער גאָרנישט אויסער די פאַרדאַרבונגס־כלים. אדרבה, זיי רופען נאָך אַרויס רייבונגען צווישען פעלקער און לענדער, שאַפען מיספאַרשטענדענישען דורך אינטריגעס, און טרייבען צו קריג, כדי אָנצוזאַמלען אוצרות, פאַרגרעסערען זייערע פאַרמעגענס און פאַרשטאַרקען זייער קאָנטראָל איבער דער בלוטיגער סחורה.

קאפיטעל 2

די פאַרגעטערונג פון גרויסע העלדען

דארווין, ווי מיר האָבען פריהער געזעהען, איז געווען דער, וועלכער האָט געמאכט אן איבערקערעניש, אינם פארשטיין די אנטוויקלונג און אָפּשטאַמונג פון די געוויקסען און בעלי חיים און איבערהויפּט אין דער אָפּשטאַמונג און אַנטוויקלונג פונ'ם מענשען. ער האָט צום ערשטען מאָל אַוועקגעשטעלט די ביאָלאָגיע אויף א פאָלקאָם־וויסענשאַפטליכען באָדען, פעסטשטעלענדיג די פארענדליכקייט פון די ארטען און די פארוואנדשאפט צווישען זיי, און אויך די גרינטליכע מאַטעריעלע סבות פון דעם דאָזיגען פּראָצעס. ער האָט אויך ארויסגע־בראַכט דעם קאַמף זייערען פאר עקזיסטענץ, וואָס שפּילט א גרויסע ראָלע אין דער אַנטוויקלונג פון די פארשיידענארטיגע אָרגאַניזמען. לויט דעם דארוויניזם, האָט די נויטוועגדיגקייט פון לעבען געבראַכט צו מלחמות. אָרגאַניזירענדיג זיך אין לענדער, האָט יעדער שבט געוואָלט פארגרעסערען זיין מאַכט, ער זאָל זיין דער שטארקסטער צווישען די ארומיגע שבטים. פריהער איז דאָס געטאָן געוואָרען אויף א גאָר קליינעם מאסשטאב אָבער מיט דער צייט האָבען זיך פעלקער געמערט און מיט זיי די אונאויפהערליכע מלחמות צווישען די ניי־אָרגאַניזירטע גרופּען־לענדער. דאָס זעהען מיר פון דעם רעקאָרד וואָס איז אונז פארבליבען פון די עגיפּטער, מעסאָפּאָטאַמיער און אשורער, וועלכע האָבען פאַר א געוויסער צייט אָנגעהאלטען אימפּעריעס, און געפירט א כסדר'דיגען קאַמף מיט די ארומיגע קלענערע שבטים, זיי צו באהערשען.

די יעניגע וועלכע האָבען באוויזען צו פארגרעסערען די גרעניצען פון זייערע לענדער, צו אוזורפּירען טעריטאָריע פון אַנדערע; די זיינען פארעכענט געוואָרען פאַר העלדען. זייער העלדישקייט האָט זיי אויך געמאכט פאר געטער. אין די גאָר פרימיטיווע צייטען האָט מען פארהערליכט דעם גבור, א ריז איז געווען א גאָט, צו וועמען מען האָט געדאַרפט דינען. ביי די פרימיטיווע פעלקער זענען גבורים פארהייליגט געוואָרען, דערפאר, ווייל מען האָט אין זיי געזעהען די פארקערפּערונג פון א געטליכען רעטער.

די געשיכטע איז רייך מיט אַזעלכע מענשען־העלדען, וועלכע האָבען ארויס־גערופען אזא באַגייסטערונג צו זיך, אז דאָס פאָלק האָט גענומען גלויבען אין זיי, אין זייער פיזישער און גייסטיגער קראַפט, און געדינט צו זיי. די אשורער האָבען געדינט צו איינעם א ריז, וועלכער האָט געלעבט אינ'ם ניינטען יאָרהונדערט פאַר דער קריסטלאַכער צייט רעכנונג. זיין נאָמען איז געווען אשיר־נאשיר־פּאַל. ער

האָט אויפגעבויט די דריטע און גרעסטע אשורישע אימפעריע, און דעריבער איז ער געוואָרען צום ערשט א לעגענדארישע פיגור און שפעטער א גאָט ביי די אשורער.

דער דאָזיגער קעניג פון אשור האָט פארכאפט די דעמאָלסטדיגע בארימטע גרויסע שטאָט נינוה. ער האָט פארגרעסערט זיין אימפעריע אויף א שטרעקע פון טייך נילוס ביזן קאספישען ים. זיין מאכט האָט ער אָנגעהאלטען דורך אלע זיינע לעבענס יאָהרען. ערשט נאָך זיין טויט, איז זיך די אימפעריע צופאלען. די בארבאַרען פון דער נאָרד און פון דעם מזרח, האָבען נאָך זיין טויט אָנגעהויבען רעוואָלטירען. די כאלדואימער (כשדים) פון דרום זייט האָבען זיך אויך אָפגעריסען. אזוי ארום איז רואינירט געוואָרען די אימפעריע און עס האָט זיך פארענדיגט די אשורישע עפּאָכע. אויך די שטאָט נינוה וואָס איז אמאָל געווען די לוקסוס שטאָט, די שטאָט פון פאלאצען, פון קעניגע און פרינצען, די שטאָט פון רייכטום און פון אויסגעלאסענקייט, איז חרוב געוואָרען און אירע מענשען זענען פארטריבען געוואָרען, ווי עס באקלאָגט איהר דער נביא נחום: „והיה כל ראיך ידוד ממך ואמר שדדה נינוה, מי ינוד לה; מאין אבקש מנחמים לה . . . *). עס האָבען איהר ניט געקענט העלפען די פארשיידענע ארומיגע פעלקער, וועלכע זענען איהר געקומען צו הילף. אשור האָט זיי אלע בייגעקומען און זיי פארשקלאפט צו זיך, האָט פארנומען זייערע וואוינונגען, זייערע פארמעגענס, ביז עס איז געקומען א שטארקערער כח און האָט איהר צושמעטערט. עס זענען געקומען די באבילאנער, נאכהער די פערסיער און אָפגעווישט די אימפעריע פון די אשור׳ער.

וועגען דער פארגעטערונג פונם גבור, דארפען מיר ניט זוכען אין דער געשיכטע פון די אזיאטישע פעלקער, אָדער פון די אפריקאנישע. מיר געפינען עס ביי די אייראָפּייער. מיר געפינען עס אין דער באקאנטער סקאנדינאווישער מיטאָלאָגיע וועגען דעם שטארקען גאָט אודין. מיט ניין הונדערט יאָר צוריק האָבען נאָך די נאָרוועגען געדינט צו דעם דאָזיגען גאָט. דער דאָזיגער אודין, ווי דער בארימטער ענגלישער היסטאָריקער טאָמאס קארלייל (1795-1881), באהויפּטעט, זאָל האָבען געלעבט אין צפון אייראָפּע. ער איז געווען א ריז, וועלכער האָט ווי היימס קרענגלא שרייבט, געבראכט קיין אייראָפּע די אזיאטען. ער איז געווען זייער גאָט. זיי האָבען צו איהם געדינט א סך יאָהרען נאָך זיין טויט. און זיין נאָמען איז שפּעטער פאראייביגט געוואָרען דורך רופען שטעט און דערפער אויף זיין נאָמען אודין. אין ענגלאנד ווי אין אנדערע טוטאָנישע לענדער, זענען פאראן פילע שטעט אויף זיין נאָמען. אויך דער נאָמען מיטוואָך, אין ענגליש „וועדנעסדעי” איז אויף זיין נאָמען. ער איז פארהייליגט געוואָרען אין דער נאָרדישער מיטאָלאָגיע. א סך פּאָעמעס, געזאנגען, זענען געווידמעט דעם דאָזיגען גאָט־מענש. צו אים שרייבט מען אויך צו, אז ער זאָל געווען זיין דער ערשטער, וועלכער האָט געבראכט דאָס שריפט העראָנים און זאָל געווען זיין דער ערשטער וועלכער האָט געעפענט די אויגען פון ווילדען אייראָפּייער מיט כשוף, מוזיק און פּאָעזיע.

---

*) און ס׳וועט זיין, ווער ס׳וועט דיך זעהן וועט וויַיטיקען מיט דיר, און ער וועט זאָגען: באַרויבט איז געוואָרען נינוה! ווער וועט שאָקלען נאָך דיר? פון וועמען זאָל איך איהר זוכען טרייסטער . . . (נחום ג׳ — 7). זי איז געפאלען אין יאָהר 606 פ. ק. צייט רעכענונג — נ. ש.

עס קוקט אויס א ביסעל פריקרע, אונפארשטענדליך, אַז דער גלויבען אין מענשען. אָבער פארשטעהען מיר דען, ווי אזוי מענשען האָבען זיך געבוקט צו שטיינער, העלצער, צו געוויקסען, צו דער זון און לבנה, צו וואסער און צו די פארשיידענע לעבעדיגע מינים? פאראן טאקע היסטאָריקער, וועלכע ווילען אָפּלייקענען דאָס גלויבען אין נאטירליכע זאכען, און ווילען אונז דוקא איינרעדען, אז קיין בר־דעת האָט ניט געגלויבט אין דעם, נאָר געוויסע קלוגע מענשען האָבען דאָס אויסגענוצט פאר זייערע אינטערעסען. דער פאקט בלייבט אָבער, אז מענשען האָבען געגלויבט אין זאכען וואָס לויט אונזער באַגריף זענען זיי ניט געווען קיין געטער. א היינטיגער מענש וואָלט אין זיי ניט געגלויבט, אָבער יענע אמאָליגע ווילדע קאַניבאַלען האָבען אין זיי יאָ געקענט האָבען אמונה, און מורא האָבען פאר זייער „שטראָף".

דער ווילדער מענש, פאר וועמען יעדער זאך איז געווען א גוואַלדיגע אונבאַגרייפליכע ערשיינונג — ניט פארשטייענדיג ווי אזוי די זאך עקזיסטירט — האָט אָנגענומען די וואונדער־זאך זעלבסט, אלס א גאָט. ווען ער האָט געזעהען ווי די זון שיינט, האָט ער ביי זיך געטראַכט: וואָס איז די זון? ווי אזוי שיינט די זון, די לבנה, די שטערען? ניט אנדערש, אַז זיי זענען געטער. מיר געדענקען דאָך פּלאַטאָס משל, וועגען א מענש, וואָס איז ערצויגען געוואָרען אין א פינסטערער הייל, ביז ער איז גרויס געוואָרען, און פּלוצלונג האָט מען איהם ארויסגענומען ער זאָל זעהען די זון אין איהר ליכטיגקייט. ווי גרויס איז דעמאָלט געווען זיין פרייד און באַגייסטערונג איבער א זאך, וואָס מיר זעהען טאָג־טעגליך און קוקען דערויף גלייכגילטיג! ער האָט אין דער זון געזעהען א גאָט פון ליכט און זיך פאר איהר געבוקט און ניט געוואוסט ווי אויסצודריקען זיין ענטוזיאזם. דאָס זעלבע איז געווען ביי די פּאַרצייטיגע פעלקער, וועלכע האָבען אויף דעם זעלבען אופן באוואונדערט די נאטירליכע ערשיינונגען און די עקזיסטירענדע וואַריאַציעס. אז א ווילדער מענש האָט דערזעהען א קליינעם שטערען וואָס לייכט אזוי הערליך צו איהם, האָט ער געגלויבט, אַז דאָס איז אַן אויג וואָס קוקט צו איהם פון דער גרויסער אייביגקייט, און שיינט צו איהם ארונטער. אויב אין שפּעטערע צייטען האָט מען אָנגעהויבען גלויבען, אז א גאָט פירט דאָס אַלעס און אז אַלעס ווערט פּלאַנירט פון א העכערער השגחה, האָט מען פריהער געגלויבט, אז די וואונדערליכע וועזענס אַליין פאַרקערפּערען אין זיך די גאָטהייט. עס איז דעריבער ניט קיין וואונדער, וואָס די סאַבאים האָבען זיך געבוקט צו דער זון, לבנה און שטערען.

אויב אין די אַלע „נאַטירליכע" פּלאַנעטען און געוויקסען האָבען זיי געזעהען געטער, טאָ פאַרוואָס־זשע זאָלען זיי ניט געווען פאַרהייליגען און פאַרגעטערען דעם אויבער מענש, דעם ריז, דעם זשעני, וואָס איז זיי געווען כמעט אינגאַנצען אומבאַקאַנט און אונבאַגרייפליך? די אימפּאָזאַנטע פיגור האָט ביי זיי ארויסגערופען אומגעהויערע באַגייסטערונג און איס פאַרוואַנדעלט אין א גאָט, צו וועמען אַלע דאַרפען דינען.

אין פריהערדיגע צייטען האָט מען די „אויסדערוויילטע" מענשען געהאַלטען פאַר געטער. זיי זענען עס געווען די „נפילים" די אַרונטערגעפאַלענע פון הימעל, די „בני האלהים . . . אנשי השם" וועמענס שרעק איז געפאַלען אויף אַלעמען. מען האָט פאַר זיי געציטערט, זיך געשראָקען, ווייל זיי האָבען געהאַט די גאַנצע ממשלה.

מיטן גאַנג פון דער צייט, האָט מען די דאָזיגע „חד בדרא'ס" באַטראַכט אַלס נביאים, צו וועמען גאָטס גייסט אַנטפּלעקט זיך פון צייט צו צייט. אַזוי איז ביי די אַראַבער און אַנדערע אָנהענגער פון איסלאַם פאַרהייליגט געוואָרען דער נביא מחמד (מאַכמעד) וועלכער איז אין נאָמען פון גאָט געקומען צו זיי מיט זיין נייער תורה.

די אַראַבער האָבען פריהער געגלויבט אין דעם שוואַרצען שטיין, וואָס ווערט געהיט אין הויז קאַאבאַ אין דער שטאָט מעקאַ, און זיי גלויבען, אַז דער שטיין איז אַרונטערגעפאַלען פון הימעל. דער דאָזיגער מאַאַקאַבאַ, אין וועלכען עס ליגט דער שטיין, שטייט נעבען דעם ברונים זעמזעם. א ברונים איז בכלל א זאַך וואָס באַצויבערט מענשען. דערצו נאָך אין יענע הייסע אויסגעטרוקענטע מקומות, וואו וואַסער איז דאָס וויכטיגסטע און נויטיגסטע. דער נאָמען זעמזעם פונם דאָזיגען קוואַל איז צוליבן רויש פון וואַסער וואָס מאַכט זעם־זעם . . . די אַראַבער גלויבען, אַז דאָס איז דער ברונים, וואָס הגר, אברהם'ס דינסט, האָט געפונען אין דער מדבר, ווען זי איז אַנטלאָפען פון איר באַלעבאָסטע שרה, און דעריבער האָבען זיי דעם ברונים נאָך מעהר פאַרהייליגט. די שטאָט מעקאַ איז גרויס געוואָרען, צוליב'ן מאַקאַבאַ און דעם ברונים וואָס געפינען זיך דאָרט, און צו וועלכע אַלע אַראַבישע שבטים פּלעגען עולה־רגל זיין.

צווישען די דאָזיגע אַראַבער איז אין יאָר 570 לויט דער קריסטלאַכער צייט רעכענונג געבוירען געוואָרען דער מענש־נביא מאַכמעד. ווען ער איז געווען נאָך גאָר יונג, איז ער געוואָרען א קיילעכדיגער יתום, א שטיקעל צייט איז ער געווען ביי זיין אַלטען זיידען, וועלכער האָט איהם שטאַרק ליב געהאַט. ווען ער איז אינגאַנצען אַלט געווען צוויי יאָהר, איז אים אויך זיין זיידע געשטאָרבען, און זיין פעטער אבו־טאַלעב האָט אים גענומען צו זיך.

דער דאָזיגער מאַכמעד האָט ניט באַזוכט קיין שולע, האָט ניט געקענט שרייבען, לייענען . . . פון גאָרנישט געוואוסט, נאָר געלעבט אין התבודדות, אָפּגעזונדערט פון דער גאַנצער וועלט, אין דער מדבר, אויף דער שוים פון דער נאַטור. זייענדיג שטענדיג איינזאַם, באַהאָפטען מיט דער נאַטור, און ניט וויסענדיג פון דאָס עלעמענטאַרסטע וואָס א דעמאָלטדיגער מענש האָט געדאַרפט וויסען; די פאַרגאַנגענהייט איז אים אינגאַנצען געווען פרעמד. האָט ער אָנגעהויבען אריינ־טראַכטען זיך וועגען דעם וועלט־באַשאַף, וועגען די הימלען, שטערן, לבנה, וואַסער ערד . . . פון וואַנען דאָס נעמט זיך, ווער האָט זיי באַשאַפען? ער האָט אָנגעהויבען אריינטראַכטען אינם סוד הבריאה, ווי אַזוי איז דאָס צושטאַנד געקומען? ער האָט

באטראכט דעם מענש, דאָס לעבען און טויט, וואָס זענען די ערשיינונגען, און וואָס באַדייטען זיי? אין די חדשים פון חשבון־הנפש, ווען ער איז געלעגען אין די היילען און אויף די בערג, האָט ער געטראכט וועגען די אַלע זאכען אזוי לאנג, ביז ער איז געקומען צום באשלוס, אז דאָס גלויבען אין די פארשיידענע געטער איז נאַריש; אַז עס איז דאָ א גאָט, אן אַלמעכטיגער, וואָס באהערשט אַלץ און אַלעמען, און האָט קיין פאָרם פון קערפערליכקייט. ער האָט אונז באשאפען, ער גיט אונז לעבען, און ער נעמט עס אָפּ ביי אונז. דער „אַלאַ אכבארי" איז דער שטארקער גאָט, דער „איסלאַם,, דער שלום'דיגער, צו וועמען מיר דארפען זיך בוקען, צו וועמען מיר דארפען דינען מיט דער גרעסטער איבערגעגעבענקייט.

דעם איסלאַם, וואָס איז ענליך צום קריסטענטום, האָט ער אָנגעהויבען פאַר־שפרייטען צווישען אייגענע, נאָענטע און באקאנטע. אין אָנהויב האָט ער נאָר געקראָגען געציילטע אָנהענגער און נאָכפאָלגער, אָבער מיט דער צייט האָט ער באַקומען וואָס מער און מער אָנהענגער, ביי וועלכע ער איז געוואָרען גאָט'ס שליח, גאָט'ס באַדינער און מיטווירקער אויף דער ערד. די דאָזיגע האַלב ווילדע מענשען האָבען אַנדערש ניט געקענט טראכטען, זיי האָבען אַנדערש ניט געקענט פארשטיין און זיך פאָרשטעלען, אַז דער מענש וואָס גיט זיי גלויבען, א תורה, א „קוראן", מוז זיין אויב ניט דער הויפט גאָט, איז ער לפּחות א צוהעלפער פון גאָט; פונקט אזוי גוט ווי זיי האָבען פארגעטערט יעדער נאַטירליכע ערשיינונג וואָס איז פאַר זיי געווען אונפארשטענדליך.

וועגען דער פארגעטערונג פונם אויבערמענש אָדער העלד ביי די אַלטע פעלקער און נאָכן אויפקום פון די נייע פעלקער, וואָלט מען געקענט שרייבען גאַנצע ביכער. דאָס איז א טעמע וואָס ווערט קיינמאָל ניט פארענדיגט — א קוואַל וואָס ווערט קיינמאָל ניט אויסגעשעפּט*). ניטשע (1844-1900) למשל, איינער פון די אָנגעזעהענסטע דייטשע פילאָזאָפען, האָט דעם „אויבערמענש" געשטעלט העכער פון געזעץ און האָט געמיינט, אז אַלע מענשען דארפען זיין זיינע משרתים. זיינע באַדינער, זיינע שקלאַפען, און אויספאָלגען אַלע זיינע באַפעהלען. אויך דער קולטור היסטאָריקער טאָמאַס קאַרלייל (1795-1881) אין זיין עסיי „העלדען און העלדען־דינסט" לאָזט זיך אריין אין דער דאָזיגער טיפער חקירה איבער דער פּראָבלעם פון דער רעלאַטיווער וויכטיגקייט פון דעם גרויסען מענש און די פאָלקס מאַסען, אין דער יצירה פון נאַציאָנאַלע און אינטערנאַציאָנאַלע אוצרות און ווערטען. ער קומט צום באשלוס, אז דער גרויסער מענש, די אויסשטעהענדע פערזענליכקייט אין פאָלק איז אין אמת'ן דער רעפלעקס פון דער פאַנטאַזיע, א פּראָדוקט פון דעם פאָלקס באַגריף, איבער פארשיידענע גייסטיגע ווערטען, א פאַרקערפערונג פון די אידעאַלען פון דעם פאָלק. די גרויסע פערזענליכקייט — לויט זיין מיינונג — שטעלט מיט זיך פאָר אַלעם וואָס דאָס פאָלק שטעלט מיט זיך פאָר.

*) איך אַליין האָב וועגען דעם אָנגעשריבען צוויי לענגערע עסייען: „אויבערמענש און אונטערמענש" און „די מדרגות צווישען די לעבעדיגע אָרגאַניזמען" — נ.ש.

קארלייל זעהט די געשיכטע פון דער מענשהייט נאָר אין דער געשיכטע פון די ריזען, אין די ביאָגראפיעס פון די גרויסע מענשען, וועלכע האָבען געלעבט און געווירקט. ער פאלט אריין אין אזא באגייסטערונג, אז ער האָט שוין קיין אנדער וואָרט ניט פאר דעם זשעני ווי דער מענש מיט דער „אמת'ער שכינה" אין זיך . . . פאר וועמען מען דארף זיך בוקען, נאָכלויפען, נאָכפאָלגען און ציטערען.

אויך אנדערע האָבען נאָכגעפאָלגט די דאָזיגע פילאָזאָפיע און פארגעטערט די אמביציע ביים מענשען, דעם „ווילען צו מאכט". ניט איין דענקער איז באגייס־טערט פון דיקטאטור, און פון דער פאָליטישער פילאָזאָפיע פון פאשיזם. ספענגלער, דער אָנגעזעהענער דייטשער פילאָזאָף אין אונזער צייט, האָט שטארק געלויבט די רעגירונג פון מאכט, פון קלאסען. עס זענען דאָ אזעלכע, וואָס ווילען דעם ספינאָזיזם (ספינאָזע'ס פילאָזאָפיע פון מלוכה), פארבינדען מיט דער פאשיסטישער אויפפאסונג (אן איטאליענישער פראָפעסאָר האָט זיך אזוי מיט עטלעכע יאָר צוריק געהאט אויסגעדריקט). פארשטייט זיך, אז דער פאשיסטישער גדאנק איז אין דער שארפסטער סתירה מיטן ספינאָזיזם, וואָס איז אנטי־דיקטאטאָריש, און היידנישער פארגעטערונג. ספינאָזא'ס שטאטסלערע איז גיכער א סאָציאליס־טישע, א דעמאָקראטישע. ספינאָזא'ס פילאָזאָפישע אויפפאסונגען: זיין מעטאפיזיק, עפיסטעמאָלאָגיע, פסיכאָלאָגיע, סאָציאלע פילאָזאָפיע, אנטראָפאָלאָגיע א. אז.וו.. איז באפרייט פון דער סכאָלאסטישער מיטעלאלטערליכער טערמינאָלאָגיע און ווערט אזוי שטארק קאָנטראָלירט, אויסגעטייטשט און אויספּראָבירט אין דער מאָדערנער וויסענשאפט, וואו זי געפינט איהר ריכטיגען פלאץ.

די מערסטע פילאָזאָפען פון פאר און נאָכן רענעסאנס האָבען ניט געזוכט קיין „אויבערמענשלעכע" מענשען. זיי האָבען געפונען דעם אויבערמענשליכען מענש צווישען אלע מענשען, און געטרוימט פון א מענשהייט א באפרייטער פון קלאסען, שבטים און נאציעס ;א מענשהייט, וואָס קעניגט איבער זיך זעלבסט — א גערעכטע איידעלע און פארנונפטיגע.

::—:: ::—:: :—: ::—::

די מיטאָלאָגיע איז פול מיט לויב געזאנגען צו די פארשיידענע העלדען פון די פארשיידענע פעלקער. מען באזינגט די זיגער אין מלחמות, מען פארהערליכט און מען בוקט זיך פאר זייער גרויסקייט, אזוי איז געווען אין דער צייט פון געצענדי־נעריי, און אזוי איז געווען אין דער צייט פון דער אויפגעקומענער קריסטליכער רעליגיע. די איינציגע, וועלכע האָבען קיינמאָל ניט באזונגען קיין קריגערישער האפערדיגקייט און קיין מלחמה העלדען, זענען די ליטווינער, וועלכע זענען געקומען פון אזיע און זיך באזעצט ביי די ברעגען פון ניעמאן און וויליע. אין די דיינעס (ליטווישע און לעטישע פאָלקס־לידער) איז ניטאָ קיין זכר פון טריאומף.

פארוקטע צווישען וועלדער און זומפען, האָבען די ליטווינער זיך געהאלטען ביי זייער שפּראך, לעבענשטייגער און געצענדינעריי. זון, לבנה, שטערן, בוים, שטיין, קאטשקע, קוקאווקע בארג און ווינט — אלץ האָט מען פארגעטערט און

פארגילגול'ט. אלץ האָט געוואָרפען אן אימה אָבער צו אלעמען האָט מען געקענט בעטען, ווי צו נשמות פון נאָענטע. מען האָט מקריב געווען קרבנות צו דעם טאטען — דער זון און צו דער מאמען — די לבנה.

נאָך א יאָר טויזענט זינט קריסטעס'עס געבורט איז אייראָפע באזיגט געוואָרען פון קריסטענטום און זיך געלאָזט צום זיג־מארש צו אלע ערד־ווינקלען, וואָס זענען דער דעמאָלטדיגער אייראָפּע געווען באקאנט, און דאָ שטעקט ביי די ברעגען פון ווילִיע און ניעמאן, ביזן באלטישען ים, אן עקשנות'דיג פאָלק, וואָס האָט אפשר אזוי פיל געטער, וויפיל ביימער אין וואלד. מען שרעקט זיך מער פאר אלעמען פארן גאָט פון דונער און בליץ, און מען איז היימיש מיט מאמעלע־זונעלע און טאטעלע־לבנה'לע. מען לאָזט זיך אין טאנץ מיט די שטערען — גאָט'ס טעכטערלעך און גאָט'ס זינדעלעך, און צו זיי אלעמען קאָן אָנקומען איטלאכער פאסטוך, אז עס ווערט איהם פארלוירען א שעפסעל.

אומברייינגען די ליטווישע געצענדינעריי איז געוואָרען א קדוש־השם זאך פאר אלע ארומיגע פעלקער, וואָס זענען געווען ביי זיך אזוי האָפערדיג און בארעכטיגט צו אלץ, דורך . . . די ליידען פון געקרייציגטען יעזוס'ען און די קרייצטרעגער האָבען מיטן אָנגענייטען צלם אויפן רוקען און מיטן שווערד אין האנד זיך געלאָזט אויף ליטע.

לאנגזאם און נאָך אן עקשנות'דיגען קאמף האָבען זיך די ליטווינער אונטערגעגעבען צום נייעם גלויבען. די קרייצטרעגער פלעגען ראבירען, צינדען, נעמען געפאנגענע און געצוואונגען די ליטווינער זיך צו טובל'ען צום קריסטענטום. אָבער ווי דער שונא פלעגט אוועק, פלעגען די ליטווינער גיין צום ניעמאן אראָפּשווענקען פון זיך די קריסטלאכע טבילה, זיך מטהר זיין פון דעם ארויפגעצוואונגענעם גלויבען.

ביז עס איז געקומען די צייט, נאָך לאנגע שווערע רדיפות, ווען די ליטווינער האָבען זיך אָפּגעטרייסעלט פון זייער געצענדינערישער דיינע און צום נייעם גלויבען געקומען. אָבער אפילו נאָכדעם, זענען זיי אונטערדריקט געוואָרען פון די קרייצטרעגער און געטראָגען אויף זיך א יאָך, וואָס איז געווען כמעט אוממעגליך אויסצוהאלטען. דאָס ליטווישע פאָלק האָט איבער דער גאנצער צייט געבלוטיקט, געווייטיקט, באהערשט געוואָרען פון פוילען, רוסלאנד, און אנדערע שכנה'שע לענדער. איז קיין וואונדער ניט, וואָס די פאָראָרימטע, פארוואָרלאָזטע ליטווישע פרוי האָט, אנשטאט באזינגען די מלחמה־העלדען גאָר באוויינט די געפאלענע.

ניט איין מאמע
זיצט אויף בערגל
און באוויינט איהר זונדעלע.

ניט איין שוועסטערל
גראָבט אין זאמדעלע —
זוכט איר ברודערל.

נים איין מידל,
כלה יונגינקע,
דאָרט באַוויינט איר חתנ'ד'ל.

די „דיינע" קלינגט מיט אומעטיקייט, מיט יאוש, מיט א שטארקען פעסימיזם ווייל זייער לעבען איז געווען א שווער מיזעראבעל לעבען, און זייער גאנצען טרויער האָבען זיי אויסגעדריקט אין יאָמערליכע געוויינען.*)

אַנדערע פעלקער אָבער, וועלכע האָבען געלעבט אין א בעסערען צושטאנד, וועלכע זענען ניט אזוי אונטערדריקט געוואָרען, האָבן אין זייערע געזאנגען, אין זייער מיטאָלאָגיע, אויסגעדריקט די גלאָריעס, די טריאומפען זייערע אין מלחמות מיט אנדערע. אין די לידער האָט מען באַזונגען די מענשען, וועלכע האָבען געפירט זייערע מלחמות, און העראיש אוועקגעגעבען זייערע לעבענס פאר זייער פאָלק און לאנד.

דאָס העלדישקייט פון די דאָזיגע מענשען האָט זיי געמאכט פאר רעגירער, פאר קעניגע. אזוי איז אין 18־טען יאָרהונדערט קראָמוועל געוואָרען דער הערשער פון ענגלאנד, דערפאר וואָס ער האָט באַוויזען אָפּצוהאקען דעם קאָפּ פונם דע־מאָלטדיגען קעניג, און ראטעווען גרויס בריטאניע. און אזוי איז נאפּאָלעאן פאר־רעכענט געוואָרען אלס דער גרעסטער העלד פון זיין צייט, ווייל ער האָט באַוויזען זיך קעגענשטעלען דער פראנצויזישער רעוואָלוציע אין יאָהר 1788, ווען דער קעניג איז געווען צו שוואך געגען דער גרויסער ענציקלאָפּעדיסטען באוועגונג. אלס גענעראל, האָט ער אין 1792 אָנגעשטרענגט אלע זיינע מיליטערישע כחות און דערשטיקט אין בלוט די רעוואָלוציע. ער האָט געזיגט אין מלחמות, באַזיגט פעלקער אוזורפּירט טעריטאָריעס און זיך גערעכענט פארן גרעסטען העלד אין זיין צייט. ער האָט געמאכט אן איבערקערעניש אין דער דעמאָלטדיגער וועלט־מאפּע און זיין נאָמען איז געבליבען אויסגעקריצט מיט די סאמע שטאָלענע ווערטער אין דער וועלט געשיכטע, ניט ווייל זיין העלדישקייט האָט געבראכט נוצען דער וועלט, ניט דערפאר, ווייל זיין מאכט איז געווען וויכטיג; אין גענענטייל, ער האָט נאָך גע־שטארקט די רעאקציע און צוריקגעשליידערט די פּראָגרעסיווע אייראָפּע אויף טויזענטער מיילען ווייט צוריק צו דער מיטעלאַלטערליכער פינסטערניש. זיין נאָמען איז געבליבען פאראייביגט אלס טיגער, פארכאפּער, און אלס מענש, וואָס האָט ניט פארגונען קיינעם ניט קיין כבוד, ניט קיין מאכט, נאָר אַלץ געוואָלט האלטען פאר זיך.

ער איז אָבער נישט געווען דער ערשטער און אודאי נישט דער לעצטער צו זיין פארקויפט צו זיין אייגענעם שמאָלען „עגאָאיזם" — צו זיין אייגענעם „איך". פאר איהם זענען געווען א סך אזעלכע „העלדען" ווי אלקסאנדער דער גרויסער,

*) זע, אוריה קאצענעלענבאגען: „דיינעס", טאראנטא, 1930, איינלייטונג ז.־ז. 5—9, לידער ז. 51.

פון די גריכען, וועלכער האָט אין זיינע אלע לעבענס־יאָרען געהאַלטען אין איין פאַרכאַפּען לענדער און פעלקער, און אויפגעבויט די גרעסטע גריכישע אימפּעריע. ווי די רוימישע צעזאַרען, וועלכע האָבען באַהערשט די דעמאָלטדיגע וועלט און אויפגעבויט „רוים", וואָס איז נאָך ביזן היינטיגען טאָג איינע פון די שטאַרקסטע מלוכות. מלכות רוים, דאָס איז געווען די ערדישע מלוכה, וואָס האָט געוועלטיגט איבער יבשה און ימים; איבער גאַנצע קאָנטינענטען האָט זיך געצויגען איהר מאַכט. גאַנצע יאָרהונדערטער האָט אָנגעהאַלטען די דאָזיגע פעלזען־פעסטע אימ־פּעריע, איר מאַכט, און איז געווען דער צענטער פון דער מעכטיגסטער אימפּעריע אין דער ביז דעמאָלטיגער געשיכטע פון דער מענשהייט. די דאָזיגע אימפּעריע וואָס איז אויפגעבויט געוואָרען פון אויגוסטוס צעזאַר איז שפּעטער פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין דער הייליגער אימפּעריע, פון וועלכער דער רוימישער פּאַפּסט איז געווען דער „גייסטיגער" הערשער.

נאָך רוים זענען געווען אַנדערע אימפּעריעס, די עסטרייכישע אימפּעריע, די פראַנצויזישע אימפּעריע, די דייטשע אימפּעריע. אָבער די גרעסטע און אייגענ־אַרטיגע אימפּעריע נאָך דער רוימישער איז די בריטישע אימפּעריע, וואָס איז מער ווי אַן אימפּעריע — זי איז אַ פעלקער ליגע, אַ וועלט־שטאַאט. זי איז גרויס אין שטח און אין באַפעלקערונג. אויף דער גאַנצער וועלט איז דאָ פופציג מיליאָן קוואַדראַט מיילען פון לאַנד־שטח, וואָס קאָן באַנוצט ווערען פאַר מענשליכע צוועקען. די בריטישע אימפּעריע אַליין פאַרנעמט אַ שטח פון 13 מיליאָן מיט 356 טויזענט קוואַדראַט־מיילען, מער ווי אַ פיערט חלק פון דעם גאַנצען באַוואוינטען לאַנד שטח פון דעם ערד קוגעל. אין דער גאַנצער וועלט זיינען דאָ צוויי ביליאָן מענשען. די בריטישע אימפּעריע אַליין צעהלט אַ באַפעלקערונג פון אַ 500 מיליאָן מענשען.

די בריטישע אימפּעריע איז צעזייט און צעשפּרייט איבערן גאַנצען ערד קוגעל. אין יעדען וועלט טייל איז פאַראַן אַ „שטיקעל" פון דער בריטישער אימפּעריע. יעדער ים גרעניצט זיך מיט דער דאָזיגער אימפּעריע. אַלע ראַסען פון דער מענש־הייט, אַלע רעליגיעס, אַלע קאָלירען, אַלע שטופען פון דער מענשליכער ציוויליזאַציע — אַלץ איז פאַרטראָטען אין דער בריטישער אימפּעריע.

די בריטישע אימפּעריע איז ניט נאָר גרויס אין שטח, ניט נאָר גרויס אין באַפעלקערונג, נאָר אויך רייך אין די מייסטע מאַטעריאַלען, אָן וועלכע אַ מאָדערנע אינדוסטריעל־אַנטוויקעלטע מדינה קען ניט לעבען און געדייהען. זעקס־און־פופציג פּראָצענט פון דער גאַנצער גאָלד פּראָדוקציע אין דער וועלט קומט פון זיד אַפריקע, אויסטראַליע און קאַנאַדע. דעם גרעסטען טייל גומי וואָס די אימפּעריע פאַרנוצט, באַקומט זי אין מערב־אַפריקע און אין דעם האַלב אינזעל מאַלאַי. דעם גרעסטען טייל פון האַרטע קוילען וואָס ענגלאַנד פאַרברויכט באַקומט זי אין די מינען פון וויילס. דריי און פערציג פּראָצענט פון דעם גאַנצען וואָל וואָס די וועלט פאַרנוצט קומט פון אויסטראַליע, זיד אַפריקע און ענגלאַנד. אַ פינפטעל פון דעם גאַנצען ווייץ, וואָס די וועלט פאַרנוצט קומט פון קאַנאַדע און אויסטראַליע. און אַזוי איז מיט די אַנדערע רויהע מאַטעריאַלען.

אימפעריעס זענען אויפגעשטאנען און אימפעריעס זענען אונטערגעגאנגען. די געשיכטע איז רייך מיט אזעלכע פאסירונגען. אָבער מיט וואָס דערקלערט זיך דער ערפאָלג פון אָט־דעם קליינעם אינזעל וואָס ליגט אין נאָרד־וועסטליכען טייל פון אייראָפּע, צו ווערען אין פארלויף פון דריי הונדערט יאָהר דער צענטער פון דער גרעסטער און מעכטיגסטער אימפעריע אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט? איז דאָס געקומען דורך א צופאל אָדער דורך א רייהע אנטוויקלונגען? זענען טאקע די ענגלענדער קליגער פון אנדערע פעלקער, פראקטישער, ענערגישער, מוטיגער? פארמאָגען די ענגלענדער באזונדערע אייגענשאפטען וואָס אנדערע האָבען ניט?

אָט דאָס איז א פּראָבלעם וואָס הונדערטער שרייבער, היסטאָריקער האָבען געוואָלט דערקלערען, אָבער קיין איינער האָט נאָך ניט באוויזען צו געבען א פול־שטענדיגען איבערצייגענדען און גרינדליכען ענטפער. איינער א בארימטער פראנ־צויזישער שריפטשטעלער, האָט לעצטענס אָפּגעדרוקט א בוך א.ג. „דהי מירעקעל אָוו אינגלענד" — דער נס פון דעם לאנד, וואָס הייסט ענגלאנד, וואו ער זוכט אין די פינף הונדערט זייטען צו ערקלעהרען די דאָזיגע רעטעניש. אָבער אויך ער האָט ניט געפונען דעם שליסעל צו דער געהיימניס פון דער בריטישער אימ־פעריע, אויך ער האָט דעם „נס" ניט אויפגעקלערט.

מילא, איז דאָס ניט אונזער איצטיגער טעמא, דאָס געהערט צו א צווייטער ספעציעלער עסיי. אָבער דאָס קאָן מען יאָ זאָגען, אז די בריטישע אימפעריע, אלס א גאנצע, איז פון קיינעם ניט „אויסגעקלערט" געוואָרען, פון קיינעם ניט פּלאנירט געוואָרען, ניט פון דעם אָדער יענעם קעניג; ניט פון דעם אָדער יענעם קריגס־פיהרער — זי איז אויפגעקומען דורך לאנגע יאָרען פון אנטוויקלונג, פון צוגרייטען דעם באָדען צו דעם. לאנגזאם, ניט מיט קיין שטארקען טעמפּאָ, איז צוזאמענגעשטעלט געוואָרען די דאָזיגע מאטראָפּאָליע פון אימפעריעס. ביסלעכ־ווייז איז געשאפען געוואָרען דער „צעמענט" וואָס זאָל צוזאמענבינדען די בריטישע לענדער, וואָס זאָל זיי צוזאמענשמעלצען אין איין פאָלק. עס האָט גענומען יאָהרען מיט יאָהרען, ביז ענגלאנד איז געוואָרען די הערשערין איבער ים'ען, אויפצובויען א ריזיגע פלאָטע, וואָס זאָל איהר פארהיטען פון וועלכען עס איז שונא.

אויך ענגלאנד'ס צוקונפט אלס אימפעריע איז ניט געזיכערט. וואָס א יאָהר — אַלץ ענגער ווערט אין דער אימפעריע. אינדיע וועט זיך געווים מיט דער צייט אָפּרייסען פון איהר, און דער דאָזיגער ריס וועט גורם זיין צו דער צופאלונג פון דער אימפעריע. סאידען איהרע אימפעריאליסטישע פירער וועלען נאָכגעבען אינדיע'ס פאָדערונגען, וועלען איהר געבען די פולע רעכט און פרייהייט, וועלען איהר אריינעמען אלס דאָמיניאָן, און באפרייען דאָס אינדישע פאָלק פון זיינע אונטערדריקער. סאידען עס וועט פּאָרקומען א רעוויזיע אין דער אימפעריאלער פּאָליטיק, און עס וועט אָפּגעשאפט ווערען די צוטיילונג פון די גרופעס אָדער קאטעגאָריעס.

קאַפּיטעל 3

ווי אַזוי עס איז געקומען צו דער אָרגאַניזירונג פון דער אַרמיי

מיר האָבען פריהער שוין געזעהען, ווי אזוי קריג צווישען מענש און מענש, צוליב פּערזענליכע מאָטיווען, איז געוואָרען א נאַציאָנאַלע זאך. אין איצטיגען קאַפּיטעל וועלען מיר באהאנדלען די אנטשטעהונג און דעם אנטוויקלונגס־פּראָצעס פון דער אָרגאַניזירטער אַרמיי, ווי אזוי די ראָלע פון דער פיזישער שטאַרקייט האָט פארלוירען איר באַדייטונג און מען האָט אָנגעהויבען זוכען ערפאַרענע געלערנטע קריגס־פיהרער. ווי אזוי עס האָט זיך געשאַפען די וויסענשאַפט פון סטראַטעגיע, דער גראַנד פון אן אַרמיי, לויטער פּראָפעסיאָנאַלען, וואָס גיבען זיך אָפּ מיט איבונג אין מלחמה קונסט.

אין די גאָר ערשטע צייטען איז קיין רייד ניט געווען וועגען אן אָרגאַניזירטער אַרמיי. מען האָט ביי די פּארצייטיגע שבטים, גאָר ניט געטראַכט וועגען שאַפען א שטענדיגע אַרמיי, וואָס זאָל היטען די אָרדנונג פון לאַנד, און אויך געגען אָנפאַלען פון דרויסען. דאָס מיליטער איז באַשטאַנען פון אלע איינוואוינער פון לאַנד. די מענער פון יעדען שבט, זענען שטענדיג געווען גרייט, אין פאַל פון קריג, אין פאַל פון אן אַטאַקע, צו באַגעגענען דעם שונא מיט העק, שפּיזען און שווערדען. קיין מוניציע פאַבריקען זענען ניט געווען. עס זענען אָבער געווען ספּעציעלע שמידען, וועלכע האָבען אויסגעאַרבייט פון קופּער און אייזען פאַרשיידענע כלי־זיין. די אימפּעריאַליסטען פון יענער צייט האָבען דעריבער אכטונג געגעבען, אז אין זייערע דאָמיניאָנס און אונטערדריקטע באַהערשטע לענדער זאָל זיך ניט געפינען קיין געוועהר, אז אין צייט פון רעוואָלט זאָלען די רעוואָלטירער ניט האָבען מיט וואָס זיך צו שלאָגען. ווען די אידען אין ארץ ישראל זענען געווען אונטער די פּלשתים האָבען די פּלשתים ניט דערלאָזט, אז אין ארץ ישראל זאָל זיך געפינען א שמיד, טאָמער וועלען אידען זיך קענען באוואָפענען געגען די פּלשתים*).

דער פּראָצעס פון אנטוויקלען אן אָרגאַניזירטע אַרמיי ביי אידען, ווי מיר לייענען אין דער ביבעל, איז פאָרגעקומען גאַנץ איינפאַך. אין אָנהויב, ווען די דאָזיגע שבטים נאָמאַדען האָבען זיך אריינגעריסען אין כנען, אונטער יהושע׳ס פירערשאַפט, האָבען זיי קיין ספּעציעלע אַרמיי ניט געהאַט. אלע צוזאַמען זענען זיי געגאַנגען אויף כנען און פאַרכאַפּט שטעט מיט פעלדער, ביז זיי האָבען שוין געהאַט כמעט א רוב פון שטח־ערד אויף דער כנעני׳שער טעריטאָריע. זיי האָבען ניט געוואָלט אַרויסלאָזען די איבעריגע צוויי און א האַלבען שבט, וועלכע האָבען

*) וחרש לא ימצא בכל ארץ ישראל. כי אמרו פלשתים פן יעשו העברים חרב או חנית... והיה ביום מלחמה; — ולא נמצא חרב וחנית ביד כל העם. (שמואל א׳ יג; 19, 22).

זיך באזעצט אין עבר הירדן נאָך אין משה'ס צייטען. משה האָט זיי באשוואוירען מיט כל־ערליי שבועות און פארזיכערונגען, אז די מענער פון שבט גד, און האלב־שבט מנשה וועלען ניט פריהער זיך באזעצען אין עבר הירדן ביז די אידען אויף דער זייט ירדן וועלען ניט זיין באזעצט אויף זייער באָדען. אזא אלגעמיין פארטראָטענע ארמיי האָט עקזיסטירט פאר דער גאנצער שופטים עפּאָכע. דער אָנפירער פון אזא אונאָרגאניזירטער ארמיי האָט געמוזט זיין א שטארקער און א מוטיגער. דעריבער איז געווען דער געבאָט, אז ווען זיי האָבען זיך דערנענטערט צו מלחמה, האָט דער כהן געדארפט רעדען צום פאָלק „הער ישראל, איהר געהט היינט אויף מלחמה געגען אייערע פיינט, זאָל ניט שלאַף ווערען אייער הארץ; איר זאָלט ניט מורא האָבען, און ניט איילען און זיך ניט שרעקען פאר זיי. ווארים גאָט, אייער האר, איז דער וואָס געהט מיט אייך . . .״ די אויפזעהער האָבען געדארפט זעהן, אז ווער ס'האָט אויפגעבויט א ניי הויז, ווער ס'האָט געפלאנצט א וויינגאָרטען א. א.וו. זאָל זיך אומקערען צו זיין היים. זיי האָבען אויך געדארפט פריהער אויס־רופען: „איז עמיצער דאָ, וואָס איז שרעקעדיג און ווייכהארציג? זאָל ער גיין און זיך אומקערען צו זיין היים, כדי דאָס הארץ פון זיינע ברידער זאָל ניט צוגיין ווי זיין הארץ.״*)

מיר זעהען אויך ווי אין דער צייט פון די שופטים, האָט יעדער שבט געהאט זיין „שטארקען״, וועלכער איז געווען שופט און פיהרער. גדעון, יפתח, האָבען מיט זייער שטארקייט באהערשט דאָס פאָלק. מען האָט מורא געהאט פאר זיי, האָט מען זיי געפאָלגט. דער ערשטער אידישער קעניג שאול, וועלכער האָט אין א געוויסער מאָס פאראייניגט די שבטים איז געווען דער הויפט קאָמאנדיר און אָנ־פירער פון זייערע מלחמות און מיט דעם האָט ער צופרידענגעשטעלט אויך זייערע פאָדערונגען פון באשטימען א קעניג, וועלכער זאָל זיי משפט'ען און פירען זייערע מלחמות*).

דער אָנהויב פון דער פאראייניגונג צווישען די אידישע שבטים איז פאָרגע־קומען נאָך א סך פריהער, נאָך אין צייט פון דער נביאה דבורה. אין איהר צייט איז עס געשלאָסען געוואָרען דער בונד צווישען די שבטים פון צפון טייל כנען, וועלכע זיינען גאנץ אָפט באפאלען געוואָרען פון זייערע באוואפענטע שכנים די כנענים. די פיר שבטים פון דער צפון זייט: נפתלי, אשר, זבולון און יששכר זיינען געווען צו שוואך זיך קעגענשטעלען די ארומיגע שונאים. זיי האָבען זיך גענויטיגט אין געגענזייטיגער הילף.

און דאָס האָט געטאָן די קלוגע דבורה פון הר אפרים, די ערשטע אידישע פאָעטין ,וועמענס „שירה״ האָט אזוי שטארק אויסגענומען, אז עס איז אריין אין די הייליגע שריפטען. די דאָזיגע פרוי האָט געהאט א פאָליטישען בליק, פון אן אמת'ע „שופטה״, א פלאם פייערדיגע נביאה, וועלכע האָט פארשטאנען דעם געבאָט פון דער שעה. זי האָט זיך געווענדעט צו די שבטים, זיי זאָלען זיך פאראייניגען אין

*) דברים כ' 1־9
**) שמואל א' י ה'; 5־20

קריג מיטן אויסערליכען שונא. און ווי זי רעכענט אויס, האָבען זיך נאָר פארבונדען די דערמאָנטע עטלעכע שבטים. די איבעריגע זענען געשטאַנען אַן אַ זייט און ניט געקומען צו הילף. די דאָזיגע „אם בישראל" האָט געהאַט אַ פיל בעסערען חוש פאר פּאָליטיק, ווי די שופטים פאר איהר און נאָך איהר. זי איז אפשר אויך געווען מער געבילדעט פון זיי, און שוין אָפּגערעדט פון איהר פּאָעזיע, די „שירת דבורה" איז אַן און פאר זיך אַ מייסטערהאַפט ווערק.

די אידען זענען נאָך דעמאָלט ניט געווען רייף צו אַזאַ גרויסען פאראייניגטען פראָנט — צו שאַפען אַ פאראייניגטע נאַציע און אַ פאראייניגטע מלוכה. עס האָט גערדאַרפט נעמען גענוג צייט, אידען זאָלען פארלאַנגען אַ קעניג ווי ביי אַלע פעלקער. און צו שטרעבען צו ווערען מיט לייטען צוגלייך. דעם דראַנג האָבען זיי ערשט אַרויסגעבראַכט אין דער עפענטליכקייט אין דער צייט פון דער פּלשתּים הערשאַפט, ווען אידען האָבען געליטען פון די אונאויפהערליכע אַטאַקעס מצד די פּלשתּים, און האָבען אָנגעהויבען אַריינטראַכטען, ווי אַזוי זיך צו באַפעסטיגען געגען די פּלשתּים. זיי האָבען דאַן געקראָגען דעם נאַציאָנאַלען באַוואוסטזיין און האָבען פארשטאַנען, אַז זיי פעהלט אַ שטאַטליכע פאראייניגונג.

זענען זיי געקומען צו שמואל הנביא און פון איהם פארלאַנגט אַן „ערדישען" מלך. דער לעצטער האָט אויסגעדריקט באַדויערען דערמיט, וואָס זיי פארלאָזען זיך שוין מער ניט אויף דער געטלעכער פיהרערשאַפט; ער האָט אָבער באַין ברירה געמוזט מסכים זיין און זיי אויפזוכען אַ קעניג, וואָס זאָל כאָטש ווערען געזאַלבט מיטן געטליכען זאַלב בוימעל. און ווי דער פּסוק דערציילט, האָט ער אויסגעקליבען דעם „נחבא אל הכלים" שאולן, דעם זון פון קיש'ן, פון שבט בנימין, אַ שטאַרקער און אַ הויכער, פאַרן קעניג פון ישראל. פון זיין אַקסעל אָן איז ער געווען העכער פונם גאַנצען פאָלק, און אין מלחמות איז ער געווען אויסגעצייכענט — פאר די צוויי יאָר צייט, וואָס ער האָט רעגירט, האָט ער אַ סך אויפגעטאָן, אָפּוויישענדיג עמלק'ן און שלאָגענדיג די פּלשתּים — „זיין שווערד האָט זיך קיינמאָל ניט אומגעקערט ליידיג."

ער איז אויך געווען אַן „עניו", אַ צוגעלאָזענער, און האָט אַריינגעבראַכט פיל פרייד אין די הערצער פון אידישע טעכטער: האָט זיי באַזאָרגט מיט פארשיידענע לוקסוס זאַכען, מיט גאָלד, קליידונג און שפּייז, און זיך געפיהלט ווי דער פאראַנטוואָרטליכער מלך ישראל.*)

דוד, זיין באַזיגער, דער צווייטער אידישער קעניג, דער העלד, וואָס האָט אָנגעהויבען זיין קאַריערע אין די מלחמות צווישען די אידען און די פּלשתּים, און באַזיגט דעם ריזיגען גלית, האָט אָנגעהויבען אָרגאַניזירען אַ אידישע אַרמיי, מיט יואב'ן אַלס הויפּט קאָמאַנדיר. ער האָט פארשטאַנען די וויכטיגקייט פון סטראַטעגיע, פון לערנען מלחמה-קונסט מיט זיין מיליטער. „ללמד את בני יהודה

*) זע, דעם הספד אויף איהם און זיין זון יהונתן, פון זיין איידים און שפּעטערער קעניג דוד, שמואל ב׳ א; 22-24.

קשת" — איז געווען זיין לאָזונג. דוד אליין האָט אָבער נאָך אַלץ געמוזט אָנפירען מיט די מלחמות. ער אליין איז געגאנגען אויפן שלאַכטפעלד און געוויזען, ווי אזוי אָנצופירן מיט די מלחמות געגען די פלשתים, מואבים און אנדערע. זיינע הענט זיינען פול געווען מיט'ן שונא'ס בלוט. זיין זון שלמה איז געווען דער ערשטער ביי אידען צו שאפען א ריזיגע ארמיי פון פוסגייער און קאוואלעריע, לויטן עגיפּ־טישען מאָדעל כדי ניט צו דארפען זיך באטייליגען אויפן שלאַכט־פעלד. ער איז געקומען אין צייט פון שלום מיט די ארומיגע פיניקער, אשירים און מצרים, און טאַקע אויסגענוצט די גוטע געלעגענהייט צו שאפען א רעגולערע ארמיי, א דיס־ציפּלינירטע און איינהייטליכע, וואָס זאָל זיין גרייט צו א קאָנטער־אטאקע געגען וועלכען שונא עס זאָל ניט זיין. די אָרגאניזירונג פון אזא מיליטערישער אָרדנונג האָט געדארפט אָפּקאָסטען א סך געלט, ער איז דעריבער געצוואונגען געווען ארויפ־צולייגען גרויסע שטייערען אויפן פאָלק. דאָס האָט זיך שטארק אָפּגערופען אויף דער אידישער באפעלקערונג, וועלכע איז נאָך ניט געווען צוגעוואוינט צו אזעלכע שטייערען. דאָס יונגע ארץ ישראל איז נאָך ניט געווען בכח אויסצוהאלטען א רעגולערע ארמיי מיט א קעניג, אן אדמיניסטראציע וואָס איז געווען צוגעפּאסט צו די דעמאָלטדיגע מאָדערנע ציוויליזירטע לענדער. דאָס האָט גורם געווען צו דער צוטיילונג און שפּאלטונג פון מלכות ישראל אין צוויי באזונדערע דינאסטיעס: א מלכות יהודה און א מלכות אפרים. די דאָזיגע צוויי מלוכות האָבען געפירט מלחמה צווישען זיך גלייך ווי זיי וואָלטען געווען צוויי באזונדערע פעלקער. זיי האָבען זיך פארראטען און ניט איינמאָל געמאכט אָפּמאכען מיט אנדערע מלוכות, כדי דערשטיקען דעם געגנער, ווי עס איז געווען דער פאַל מיט אָסאָ, דעם קעניג פון יהודה, און בעשא דעם מלך ישראל. יעדער איינער האָט געזוכט אָפּצוקויפען בן־הדד'ן, דעם קעניג פון ארם און אים געווינען אויף זיין זייט.

די פּראָטעסט באוועגונג געגען שלמה'ס ברייטער פארשווענדערישקייט און לוקסוסדיגען לעבען, האָט זיך נאָך אָנגעהויבען בעת שלמה איז געזעכען אויפן מלוכה־שטול. דאָס פאָלק איז געווען געגען שלמה'ן, פאר זיין פארוואנדלען די מלוכה אין א רייכען קעניגליכען הויף ווי אין די אָריענטאלישע לענדער; פאר האָבען אזויפיל פלגשים — ווייבער, אזויפיל פאלאצען, און אזויפיל באדינער. ירבעם בן נבט איז געווען איינער פון די, וועלכע האָבען זיך געגרייט צו א רעוואָלט. שלמה איז דערפון געוואויר געוואָרען, און האָט איהם געוואָלט הרג'ענען, איז ער אוועק קיין מצרים.

נאָך שלמה'ס טויט האָבען די געגנער גאנץ אָפען געפאָדערט פארקלענערטע שטייערען, און וועניגער לאסט. רחבעם, א שוואכלינג און ניט איבריגער חכם, האָט זיך ניט געוואָלט בויגען פארן ווילען פון פאָלק. ער האָט געפאָלגט זיינע „יונגע" יועצים צו סטראשען די אידען מיט זיין מאכט, אז ער וועט טאָן דאָס, וואָס ער וועט ווע‌לען, און וועט נאָך שווערער מאכען דעם יאָך פון שטייערען.

די אידען האָבען זיך אָבער וועניג־וואָס געשראָקען פאר זיינע וואָרנונגען, און זיך גלייך אָרגאניזירט אין א נייער מלוכה, א גרעסערער און א שטארקערער. עס איז געשאפען געוואָרען דאָס מלכות אפרים.

די מאָנארכיסטישע פארוואלטונגס סיסטעם האָט געשאפען אין יעדען לאנד ריזיגע ארמייען, וועלכע זענען געלעגען ווי א שווערער עול אויף די בירגער. די מאָנארכיע האָט איינגעפיהרט דעם סיסטעם פון אויפהאלטען א רעגולערע ארמיי, אזוי אַז אין עגיפּטען אונטער דער פרעה דינאַסטיע, וועלכע איז געקומען נאָך די היקסום׳ס (היקסום — קרעציגער) איז געשאפען געוואָרען אן אויסשטייענדע פּראָ־פעסיאָנעלע קוואליפיצירטע ארמיי. און אזוי אין סיריע, אשור, בבל, גריכענלאנד, און לסוף האָט די ארמיי באקומען איהר העכסטען אויסדרוק, פארנעמענדיג דעם חשוב׳סטען ארט אין דער מלוכה, אין דער רוימישער אימפּעריע. די רוימישע צעזארען האָבען זיך אויסגעצייכענט אויף דעם געביט.

אין כינע, אין ווייטען מזרח, האָט מען זיך מיט מלחמה־קונסט פארנומען ווי א מין ספּאָרט. יעדע פּראָווינץ האָט געהאט איר אייגענע ארמיי, און איהר געגעבען די געהעריגע מיטלען אויף אויסצולערנען זיך פעכטען, שיסען, לויפען, און באהאלטען זיך פארן שונא. די כינעזער האָבען זיך קיינמאָל ניט אזוי געפרייט מיט זייער נצחון ווי מיט יענעמ׳ס דורכפאל. אין איינעם פון די קלאסישע ווערק אינם „בוך פון קריג" וואָס איז איבערזעצט אין ענגליש פון קאפּיטאן ע. פ. קאלטהראפּ, ווערט דער מלחמה לאָרד גערופען סון, „דער מייסטער", דער עקספּערט פון מלחמה, דער העלד מיטן שטארקען כאראקטער. סון פירט נאָר דאן מלחמה, ווען ער זעהט פאראויס דעם שונא׳ס דורכפאל. ער פירט נאָר מלחמה, ווען ער ווייס, אַז דאָס לאנד איז בכח און גרייט צו מלחמה. ער זעהט אויך צו קומען צו אן אויסגלייך מיט׳ן שונא, אויב ער מיינט, אַז דאָס לאנד איז ניט אימשטאנד אָנצוהאלטען דעם קריג. צו ווערען אין כינע א מלחמה פיהרער, א גענעראל, האָט מען געדארפט זיין אן עקאָנאָמיסט, אַן עקספּערט אין ענינים פון קריג, און א גוט אויסגעצייכענטער סאָלדאט.

אין דער צייט ווען אין כינע איז שוין געווען א ציוויליזאציע און אלץ, וואָס א ציוויליזירט פאָלק דארף האָבען, איז נאָך אין גריכענלאנד דער סטאנדארד פון לעבען געווען זעהר נידעריג. די כינעזער זענען א סך פריהער געקומען מיט זייער קולטור און זייערע טראדיציעס איידער די עגיפּטער, סיריער א. א. די גריכען ווידער זענען געווען די ערשטע אין אייראָפּע צו שאפען די מערב קולטור, וואָס האָט מיט דער צייט געשלאָגען די טיפסטע וואָרצלען, אין דער אנטוויקלונג פון דער מענשהייט.

נאָך אינם פינפטען יאָרהונדערט, זענען די גריכען ניט געווען אָרגאניזירט אלס אן „איינהייטליכע" נאציע. גריכענלאנד האָט נאָך דעמאָלט ניט געהאט קיינע ספּעציעלע מיליטאריסטען. יעדער איינער האָט אין אַטען געקאנט ווערען א גענעראל אָדער קאָמאנדיר. ערשט מיט יאָרען שפּעטער, איז דאָרט ארויפגעשוואומען דער געדאנק וועגען שאפען א פּראָפעסיאָנעלע ארמיי.

דער בראַווסטער בירגער אין דעם ספּאַרטאַנישען קריג, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט מיט זיין העלדישקייט איז געווען דער גרויסער פילאָזאָף סאָקראַט (399-470 פ.ק.). זיין תלמיד קסענאָפאָן, וועלכער איז געווען א סאָלדאַט אַלע זיינע יאָרען, שרייבט וועגען דעם אין זיינע מעמואַרען זעהר א סך. ער גיט איבער, ווי אזוי עס האָט זיך ביי זיי אַנטוויקעלט דער געדאַנק וועגען שאַפען א קוואַליפיצירטע אַרמיי. זיינע אַרגומענטען וועגען סטראַטעגיק בכלל, זענען זעהר אינטערעסאַנט.

צו דער העכסטער שטופע פון אַן אָרגאַניזירטער אַרמיי האָט גריכענלאַנד דערגרייכט נאָך דעם זיג איהרען איבער מאַקעדאָניע, אין צייט פון פיליפּ, און אַלעקסאַנדער דער גרויסער. נאָך אַלעקסאַנדער'ס טויט איז גריכענלאַנד באַהערשט געוואָרען פון פּראָפעסיאָנעלע סאָלדאַטען, וועלכע האָבען אָנגעהויבען פיהרען מלחמה צווישען זיך און פאַרשוועגדט זייער רייכטום און ענערגיע אויף אויפצובויען זייער העלענישע אימפּעריע אין אזיע. דאָס האָט געפיהרט צו דער צופאַלונג פון דער קלאַסישער אימפּעריע, אַז רוים זאָל פאַרנעמען איהר פּלאַץ אונטערן הימעל. די קוואַדראַטנע רוים*) איז שוין מער ניט געווען בלויז א שטאָט לעבען מיטעל-לענדישען ים, נאָר אַן אימפּעריע, וואָס האָט זיך געצווייגען איבער לענדער און קאָנטינענטען, וואָס האָט באַהערשט כמעט דעם גאַנצען ציוויליזירטען ישוב פון יענער צייט.

די רוימישע אַרמיי איז גערופען געוואָרען לעגיא. דעם דאָזיגען נאָמען האָט זי געטראָגען זינט רומולס האָט געגרינדעט רוים (דעם 21-טען אַפּריל, 753 יאָר פאַר דער קריסטלאַכער צייט רעכענונג), ביז גאָר די לעצטע צייטען. די אַרמיי איז באַשטאַנען פון פאַרשיידענע באַוואָפענטע סאָלדאַטען: פוס-גייער, קאַוואַלעריע, אַרטילעריע, א. ד.ג. אונטער רומולס איז די אַרמיי באַשטאַנען פון 3000 פוס סאָלדטען. די צאָל איז אַלעמאָל געוואַקסען און אין צייט פון מאַריוס הערשאַפט האָט זיך די אַרמיי געצעהלט 6,200 אויסער די רייטער אויף פערד. די מיליטערישע אָרגאַניזאַציע האָט דורכגעמאַכט פאַרשיידענע גלגולים, איבערגייענדיג פון איין פאָרמע צו דער צווייטער, ווי למשל, אין קליידונג, דיסציפּלין, מוניציע, און צו-טיילונג פון די עמטער. זי ווערט געטיילט לויט די פאָלגענדע פּעריאָדען:

1. ערשטער פּעריאָד: סערוויוס טוליוס. — דער לעגיאָן פון סערוויוס איז געשטאַנען אין ענגען קאָנטאַקט מיט דער צענטראַל רעגירונג און איז געווען אינגאַנצען לויטן גריכישען מוסטער. דער פאַסאָן פון די קליידער. די לאַנגע שפּיזען, נאָכגעמאַכט די גריכען. דער הויפּט קאָמאַנדיר האָט געטראָגען אַן אַרגאַליק, פּאַנצער אַלס באַשיצונג מיטעל.

2. צווייטער פּעריאָד: (די גרויסע לאַטיינישע מלחמה — 340 פאַרן קרים-טענטום) — דער לעגיאָן איז אינגאַנצען געענדערט געוואָרען און באַקומען א נייעם אויסקוק. די אַרמיי איז צוטיילט געוואָרען אין פינף דיוויזיעס (ליניעס).

*) די אָריגינעלע נאָמען פון רוים אין לאַטיין איז: "Roma Quadrata". אויף רומולס'עס נאָמען.

די סאָלדאטען פון דער ערשטער ליניע זיינען גערופען געוואָרען „האסטאטי", באַ־שטייענדיג פון יוגענטליכע עלעמענטען איינגעטיילט אין 15 אָפּטיילונגען (מאני־פולים). יעדער מאניפול האָט אנטהאלטען א פּאָר און זעכציג מענשען, אריינגערע־כענט די הויפּט אָנפיהרער. די דאָזיגע ענערגיש־קריגערישע יוגענט איז ארוים אין קריג מיטן פולען ברען און ענטוזיאזם וואָס איז א נויטווענדיגקייט בעת מלחמה. די צווייטע ליניע, די „פּרענציפּים" איז באשטאנען פון מיטעליאָריגע מענשען, וועלכע זענען געווען שווער געאָרמט מיט די שווערסטע וואפען.ביידע ליניעס צוזאמען האָבען פאָרמירט דעם „אנטעפּילאני". די דריטע ליניע, די „טריארי" איז באשטאנען פון אויספּרובירטע זעלנער, פון וועטעראנען, אויך איינגעטיילט אין פופצען דיוויזיעס און אין קלענערע אָפּטיילונגען. זיי זענען געווען די ערשטע אויפן פראָנט. הינטער זיי זענען געשטאנען די „ראָראַרי" און „אקצענסי", פון פארשיי־דענעם עלטער.

3. דריטער פּעריאָד: דורך דער צייט פון די מלחמות פונם יונגען סציפּיא אפריקאנוס — צוליב די ענדערונגען אין דער רעגירונג און אינם צוזאמענשטעל פון דער אימפּעריע, איז אויך געענדערט געוואָרען די פאָרמע פון דער ארמיי. יעדען יאָר איז צוגעקומען פיר לעגיאָנען, צוויי זענען אסיגנירט געוואָרען צו יעדען קאנסול. די מענער וואָס האָבען באלאנגט צום לעגיאָן, זענען געטיילט געוואָרען אין פיר דיוויזיעס. עס זענען אויך געשאפען געוואָרען באזונדערע אָפּטיילונגען פון די יונגע, די „האסטאטי", באזונדערע פון די מיטעליאָריגע, די „פּרינציפּעס", א.א.וו. יעדער לעגיאָן הט געהאט זעקס אָפיצירען, וועלכע מ'האָט גערופען אין לאטיין טריבוני מיליטום.

4. פערטער פּעריאָד: פון די צייטען פון גראקכען, ביזן דורכפאל פון דער רעפּובליק. — נאָך די צייטען פון די גראקכען, זענען פאָרגעקומען די גרעסטע ענדערונגען אין דער רוימישער ארמיי, איבערהויפּט דאָס, וואָס מאריוס האָט איהר פארוואנדעלט אין א פאָלקס אינסטיטוציע, און געגעבען דאָס רעכט אלע בירגער זיך צו באטייליגען אין דער ארמיי. ער האָט אָפּגעשאפט אלע טיטולען, און געקליידט אלע זעלנער גלייך.

מאריוס האָט געזעהען די געפאר פון פראָפעסיאָנעלע מיליטער מענשען, וועלכע זיצען ווי ביוראָקראטען און רעגירען איבערן פאָלק. ער האָט פארשטאנען, אז אונטער אזא סיסטעם, וואו דער מיליטער מענש איז דער גאָט, וועט די רעפּוב־ליק ניט קענען האָבען קיין קיום, און די קאָנסטיטוציע וועט אודאי ניט זיין געזוי־עכרט, האָט ער דאָס אָפּגעשאפט, און גענומען אין זיינע הענט די מאכט, כדי ניט צו לאָזען די גענעראלען רייטען אויפן פאָלק.

אין רוים איז יעדער מלחמה אזוי פּערזאָניפיצירט געוואָרען, אז נאָך א זיג האָט מען בלויז געהערט דאָס דער גענעראל איז געווען דער זיגער; דאָס דער גענעראל איז דער גרעסטער פון פאָלק, דאָס ער האָט געראטעוועט דאָס פאָלק און צו איהם דארף מען שווערען טרייהייט. די שבועה פונם סאָלדאט איז געווען

צום גענעראל דאָס ער וועט איהם דינען געטריי. נאָך יעדען זיג האָט מען אריינגע־פיהרט דעם גענעראל אויף א וואָגען מיט פיר פערד אין דער הויפט שטאָט, און געמאכט די גרעסטע פראָצעסיע פאר איהם, מיטפיהרענדיג די געפאנגענע און די כלים פון שונא ווי אויך דאָס הויפט מיליטער וואָס האָט געהאָלפען צום טריאומף. מיט איהם איז מען פארביינגעגאנגען די פארשיידענע רעגירונגס הייזער, און אז מען איז צוגעקומען צו יופיטערן איז שוין געווען צוגעגרייט א קרבן פאר איהם, וואָס איז געווען אן אויסדרוק פון יופיטער׳ס הילף צום גענעראל. פונם אָנהויב פון דער רוימישער רעפובליק ביזן סוף איז א טריאומף שוין מער ניט פארגעטערט געוואָרען, נאָר אנערקענט געוואָרען אלס א מיליטערישע גלאָריע. יעדער גענעראל האָט געדארפט צושיקען זיינעם א שריפט צום סענאט, מיט אלע איינצעלהייטען וועגען דער מלחמה, און אז דער סענאט האָט צוגעשטימט, האָט ער באקומען אן עפענטליכען אויסדרוק פון דאנקבארקייט, און אויך א געוויסע באלוינונג. דאָס איז דורכגעפירט געוואָרען מיט דער צושטימונג פון אלע סענאט מיטגלידער, און פון די וועלכע האָבען זיך באטייליגט אין דער פאָליטיק און אין סאָציאלען לעבען. אָן דער דאָזיגער הסכמה, האָט דער גענעראל ניט געקענט קריגען קיין שום אנערקע־נונג, וואָס זאָל טראָגען אן אלגעמיין געזעלשאפטליכען כאראקטער.

די פראָפעסיאָנעלע באצאָלטע ארמיי איז אָפטמאָל ניט טריי געווען דעם לאנד, וואָס זי האָט געדינט. זי האָט שטענדיג געקוקט געשעפטסמעסיג אויף דער גאנצער זאך. ווער עס האָט איהר געגעבען מער געלט, פאר דעם האָט זי געארבייט. לענדער האָבען געדונגען מיליטער פון אנדערע פעלקער. קעניגע האָבען באצאָהלט פאר סאָלדאטען לויט דער ווערט אויפן מארק. אין דער ביבעל געפינען זיך אייניגע שטעלען וועגען דעם דינגען פון מיליטער ביי אנדערע. אין שמואל ב׳ (י. 6) ווערט דערציילט, אז די בני־עמון האָבען געדונגען צוואנציג טויזענט מענשען פון ארם, זיי זאָלען קומען זיי העלפען אין דער מלחמה מיט דוד׳ן.*) אזעלכע עפּיזאָדען ווידערהאָלען זיך אין תנ״ך און אין אנדערע היסטאָרישע שריפטען. פלאוויוס דערציילט, ווי אזוי יוחנן הורקנוס האָט אריינגעבראכט פרעמדע מיליטער קיין ארץ ישראל, און געפעסטיגט זיין מאכט מיט פרעמדע כחות**). דאָס האָט ער נאָכגעטאָן אנדערע קעניגע פון אנדערע לענדער, וועלכע האָבען זיך דעמאָלט אזוי געפירט.

ווי היסטאָריקער גלויבען, זאָל דאָס געווען זיין איינס פון די אורזאכען ווארום די רוימישע אימפעריע איז צופאלען געוואָרען, דאָס מעהרען זיך פון פראָפעסיאָ־נעלע ארמייען, וואָס האָט גורם געווען צו דעספּאָטישער מאכט, און אייגענע צאנ־קערייען פאר דער פירערשאפט. זעלטען ווען די דאָזיגע ארמייען זאָלען האָבען אויסגעהאלטען זייער לאָיאליטעט. אין מערסטע פאלען זענען זיי געווען דעזער־טירער און זיך איבערגעגעבען צו די יעניגע, וועלכע האָבען געקענט מער צאָהלען.

---

*) ויראו בני עמון כי נבאשו בדוד, וישלחו בני עמון וישכרו את ארם בית־רחוב ואת ארם־צובא עשרים אלף רגלי . . .
**) קדמוניות י״ג ח׳ ד׳

די אינסטיטוציע פון צוגעגרייטע אויסגעלערנטע מיליטאריסטען, האט עקזיס־טירט גאנצע יארהונדערטער, און איז איבערגעגאנגען כמעט צו אלע אייראפייאישע לענדער, וועלכע זענען אמאל געווען אונטער דער רוימישער הערשאפט און איינ־פלוס. פרייסען איז געווען די ערשטע צו ארגאניזירען מלחמות אויף רוסלאנד, פוילען, און זאקסען; און אלץ מיט א פראפעסיאנעלער ארמיי. אזוי ווי די מלחמות פון מזרח און רוים, אזוי זענען אויך די פרייסישע מלחמות פערזאניפיצירט געווא־רען. די פרייסישע מלחמה אין יאהר 1711, למשל, איז פערזאניפיצירט געווארען אין פרידריך ווילהעלם דעם ערשטען, דעם פאטער פון פרידריך דעם גרויסען. דער לעצטער האט פארענדיגט זיין פאטער'ס ארבייט: דורך בלוט און אייזען האט ער צוזאמענגעפלאכטען די גערמאנישע אימפעריע אונטער דער פרייסישער פיהר־רערשאפט.

נאך דער פראנצויזישער רעוואלוציע האט זיך געשאפען א רעאקציע געגען דער ריינער פראפעסיאנעלער ארמיי. נאך נאפאלעאנ'ס טריאומפען, האט מען אין אלע לענדער אנגעפאנגען מאביליזירען ארמייען. מען האט איינגעארדענט א סיס־טעם פון מאביליזאציע — אלע בירגער זאלען ווערען צוגעגרייט מיליטעריש אין צייט פון א מלחמה־אויסברוך.

גאר לעצטענס, מיטן אנקום פון נאציאנאלען שאוויניזם, האט מען די מלחמה אידעאליזירט. מען האט אוועקגענומען זיין מאטעריעלען און חיה'שען כאראקטער, און איהם איינגעהילט אין א מאנטעל פון אידעאליזם. דער וואס גייט אין קריג איז א לאיאלער מענש, א פאטריאט, צו זיין לאנד, צו זיין פאלק. דער סאלדאט וואס פאלט אין דער מלחמה ווערט פארהייליגט אלס מארטירער פאר זיין פאלק.

אין נאמען פון קעניג, אין נאמען פון דער נאציע, אין נאמען פון פאטערלאנד, דערקלערט מען היינט מלחמה. אז צוויי דיפלאמאטען האבען עפעס א סכסוך צווישען זיך און קענען ניט דורכקומען, כאפען זיי ארויס טינט און פעדער און פראקלאמירען א קריג. דער אדער יענער ארבייטער זאל זיך שלאגען מיטן צווייטען, וועלכער ווייס נישט, גליך ווי ער, פארוואס און פארווען זיי שלאגען זיך.

די דיפלאמאטען טוען נאך בעסער. זיי ווילען זיך אפילו ניט פארשמוצען זייערע שמוציגע הענט. אנשטאט זיי אליין זאלען ארויסגיין זיך שלאגען, שיקען זיי זייערע שקלאפען. אז איין דיפלאמאט איז בייז אויפן צווייטען, הייסט ער זיינע שקלאפען שלאגען דעם צווייטענס שקלאפען, אבער ניט חלילה דעם שונא אליין. דאס זעלבע טוט אויך דער אנדערער, ער הייסט נאר שלאגען זיין שונא'ס מענשען. די דיפלאמאטען זיצען זיך אינדערהיים במנוחה. לעבען אין לוקסוס, שיקען זיך

בריוולעך, אולטימאטומס, וואָרנונגען, און לאָזען דערוויייל אויסשעכטען זייערע אונטערטאנען, זייערע בירגער. מלחמה איז ביי זיי געוואָרען א מין ספּאָרט, אין וועלכען מיליאָנען לעבענס געהען אונטער. די אראנזשירער פון אָט־דעם ספּאָרט־שפּיל, שטייען פון דערווייטענס, נעמען בילעטען און קוקען זיך צו, ווער עס וועט זיין שטארקער, און ווער עס וועט באקומען דעם מעדאל.

די פּאָלגען זענען טרויעריגע, זעהר טרויעריגע. די העלדען דערלעבען נישט צו זעהען די פּאָלגען פון זייער העלדענטום. זיי שטארבען פאר'ן ליבען פאָטערלאנד, און געניסען ניט פון זייערע מעדאלען. זיי ווערען דערטרונקען אין בלוט פון מלחמה און ווערען אָפּגעווישט פון דער וועלט. זייערע נעמען ווערען פארגעסען, און קיינער געדענקט זיי מער נישט.

קאַפּיטעל 4

רעליגיע אין דער ראַליע פון קריג און פרידען

1. די נביאים און זייערע וויזיעס וועגען דער מענשליכער צוקונפט.

דער באַרימטער אידיש־ענגלישער שטאַטסמאַן בנימין דיזראַעלי (לאָרד בי־קאָנספעלד) האָט אַמאָל געשטעלט אַ קאַרדינאַלע פראַגע: „איז דער מענש אַן אַפּע אָדער אַ מלאך?" און ער האָט אויף דער פראַגע קיין ענטפער ניט געגעבען. ביי דאַרווינ'ען ווי מיר האָבען פריהער געזעהען געפינט מען דעם ריכטיגען ענטפער: דער מענש איז אַן אָפּשטאַם פון דער חיה, און עס איז נאַטירלאַך, אַז זיינע אינ־סטינקטען זאָלען זיין חיה'שע. דער מענש איז אָבער לכל הדעות דער נאָבעלסטער פון די חיות — די אינטעליגענטסטע חיה; דער מענש שטייט צווישען חיה און מלאך. באַקעמפּט ער זיינע חיה'שע טענדענצען איז ער אַ מלאך, לאָזט ער זיך באַהערשען פון זיי — איז ער אַ בעסטיע.

אין זיין קאַמף פאַר עקזיסטענץ באַרעכטיגט דער מענש די ברוטאַלסטע מעשים. ער רויבט, מאָרדעט, פאַרגיסט בלוט, טוט אַלץ אין דער וועלט צו שטילען זיינע ליידענשאַפטען. דעם עגאָאיזם וואָס איז איינגעוואָרצעלט ביים מענשען, פון דער צייט ווען ער איז נאָך קיין מענש ניט געווען, קען ער פון זיך ניט אויסוואָרצ־לען, אפילו נאָכדעם ווען ער האָט שוין אין זיך איינגעזאַפּט די אידעאַלע און עטישע תורות, וואָס זענען געשאַפען געוואָרען פון פאַרשיידענע לעהרער און פיהרער. דער געבאָט פון „ואהבת לרעך כמוך", אויף וועלכען דער באַרימטער תנא ר' עקיבא האָט געזאָגט, אַז ער איז דער „כלל גדול בתורה" און דער יסוד פון אַלע רעליגיעזע פּרינציפּען — איז נאָר געבליבען אַ גרויסער כלל אין דער תורה; אָבער ליידער ניט אין לעבען*). מענשען האַלטען זיך בעסער ביים צווייטען מאמר אין תלמוד „חייך קודמין לחיי חברך" (אויך ר' עקיבא'ס) — דיין לעבען איז פריהער פאַר דיין חבר'ס לעבען! די דאָזיגע מצוה זענען זיי מקיים אויפן האַרבסטען אופן: ניט נאָר יענעם ניט צוגעבען ווען מ'האָט ניט פאַר זיך, נאָר אפילו צו פאַרכאַפּען יענעמ'ס, צו דערשטיקען דעם צווייטען, כדי זיך צו מאַכען באַקוועם . . . מען טאָר אָבער ניט זיין אַזוי פּעסימיסטיש צו פאַרלירען דעם גאַנצען צוטרוי צום מענשען; צו זאָגען, אַז מענשען וועלען איביג בלייבען פאַרדאָרבענע, און וועלען זיך קיינמאָל ניט דערהויבען צו אַ העכערער שטופע, אַז זיי וועלען אין זיך קיינמאָל ניט באַקעמ־פען זייערע שוואַכקייטען. מען מעג זיין אַ ביסעל אָפּטימיסטיש, און זאָגען, אַז ווען עס וועלען אָפּגעשאַפען ווערען די קאַוזאַליטעטען, וואָס ברענגען דעם מענשען צו

---

*) אַ גוט וואָרט פון אַן אַנגעזעהענעם רב אין פוילען ר' יהושע'לע קוטנער ז"ל — נ.ש.

אזעלכע חיה׳שע געפילען; ווען עס וועט געפונען ווערען די געוואונשטע דיאגנאָס־טיק צו אלע חולאת׳ן, פון וועלכע דער מענש ליידט, וועט פיליכט ווערען אָפּגע־שוואכט די נטיה צו גזלה, רויבעריי און שפיכות־דמים. די נייע באדינגונגען פון לעבען וואָס וועלען מיט דער צייט געשאפען ווערען, וועלען פיהרען דערצו, אז מלחמה און מענשען־האס זאָל ווערען אנאכראָניש. מען קאָן דעריבער זאָגען מיט רעכט, אז דער קאמף פאר פרידען וואָס די מענשהייט פירט שוין טויזענטער יאָהרען איז ניט קיין פארלוירענער; ער האָט געשלאָגען טיפע וואָרצלען, וועלכע וועלען מיט דער צייט ארויסשפּראָצען.

דער קאמף פאר פרידען איז א לאנג־דויערענדער, דער דאָזיגער קאמף איז געבוירען געוואָרעןביים וויגעלע פון דער ציוויליזאציע, ער איז געגאנגען זאלבע־נאנד מיט דער פּראָגרעסיווער אנטוויקלונג פון דער מענשהייט. אין דער זעלבער צייט ווען עס איז געבוירען געוואָרען די קאָנפליקט אידעע — דער געדאנק פון מלחמה — איז אויך געבוירען געוואָרען די פאסיפיסטישע אידעע, וואָס האָט גע־פּרעדיגט אָן אבסאָלוטען שלום.

עס איז פון אייביג אָן געווען צוויי מיינונגען וועגען דער באהערשונג פון דער וועלט. איינע: „מלחמה", די אנדערע: „שלום". די דאָזיגע פונדאמענטאלע געגענגעזעצטע אידעען, זענען געפּרעדיגט געוואָרען אין אלע צייטען און אונטער פארשיידענע פאָרמען. די ערשטע האָט געלערענט, אז די באשטימונג און שלימות פון מענש איז נאָר קריג; אז קריג מוז באהערשען דער דערציהונג פון א פאָלק; דער קולטור, ליטעראטור און אלע כחות און האָרעוואניע פון א נאציע ביז צו דער דערגרייכונג פון ציל.

דער דאָזיגער סיסטעם איז אונטערשטיצט געוואָרען פון גאָר בארימטע פּער־זענליכקייטען, און אפילו פון גרויסע דענקער, וועלכע האָבען באטראכט דעם מענשען אלס אָן איינפאכע חיה, וואָס קעמפט פאר זיין עקזיסטענץ. דער מענש קאָן דעריבער זיך ניט דערהויבען צו העכערע מדרגות, נאָר דארף קעמפען פאר זיין עקזיסטענץ דורך, און מיט, חיה׳שע מיטלען.

דער דאָזיגער פּאָליטישער סיסטעם איז ביי מאנכע מיליטאריסטען געוואָרען א מין רעליגיע; זיי האָבען זיך געשאפען אָן אייגענעם ספּעציפישען גאָט פון מלחמה, מיט אייגענע „כהנים", מיט הימנען, מיט אייגענארטיגער פּאָעזיע, עפּיק און באלאדע. (עס איז דאָך א פאקט דאָס יעדער פאָלק דריקט אויס זיינע זיגען, טריאומפען און נידערלאגעס אין פּאָעזיע און לידער!) פאראן אין מלחמה עסטעט־טישקייט, ווי למשל, מארשען, טראמפּיטען, טריאומף קראנצען פאר העלדען וואָס באצויבערען דאָס פאָלק. עס איז אויך פאראן מאגנעטיזם אין אוניפאָרמען, וואָס האָבען א שטארקע ווירקונג אויף דער יוגענט, איבערהויפּט אויף יונגע מיידלאך...

די אנדערע אידעע, די פאציפיסטישע, איז געבויט אויף דעם, אז דער מענש איז „עפּעס" מעהר ווי א חיה, און אלס אזעלכער, דארף ער זיך אונטערשיידען פון דער חיה און זוכען צו זיכערען זיין עקזיסטענץ אויף „מענשליכע" אופנים. די

דאָזיגע אידעע איז מיט דער מיינונג, אז די מענשהייט איז פיל גרעסער ווי די איינצעלנע אָפּגעזונדערטע נאַציאָנען. זי האַלט, דעריבער, אז די מענשהייט מוז זיך אָפּזאָגען פון דער פאַרגעטערונג פון איינצעלנע מענשען, וועלכע ווערען באַטראַכט פאַר „העלדען" צוליב זייערע רציחות און סטראַטעגיע; זי האַלט, אז די ציוויליזירטע וועלט מוז זיך אָפּזאָגען פון מלחמות, פון די טראָמפּייטען, פון דער גאַנצער פּאָעזיע, וואָס פאַרהערליכט רציחה, און מוז זיך שטעלען אויפן פּונקט פון „ואהבת לרעך כמוך".

צווישען די דאָזיגע צוויי אידעען ווערט געפיהרט א קאַמף אויף לעבען און טויט; א קאַמף פאַר הגעמאָניע און באַהערשונג. ס'טרעפט זיך אמאָל, אז די אידעע פון שלום זיגט, אָבער טאַקע נאָר אמאָל. דער געדאַנק פון פרידען זיגט נאָר דאַן, ווען די וועלט לעבט איבער א שרעקליכע קאַטאַסטראָפע, ווען זי איז נאָך אונטערן איינדרוק פון דער מלחמה שרעק. מערסטענס זיגט דער געדאַנק פון מלחמה וואָס האָט דעם גרעסטען איינפלוס אויף א גרויסען טייל פון דער בירגערליכער מענשהייט, וואָס וויל באַהערשען די וועלט דורך מאַכט. אפילו אין די לענדער, וואו די רעגירונגען זיינען שוין איינשטימיג מיט דעם פּאַסיפיזם אין דער טעאָריע, זיינען זיי אָבער אין דער פּראַקטיק ווייט פון דער דאָזיגער אידעע; זיי ווילען נאָך אַלץ זיך ניט פאַרלאָזען אויף דער הומאַניסטישער ליבעראַלער אָדער סאָציאַליסטישער רחמנות . . . זיי ווילען זיך נאָך אַלץ ניט באַנגעהען אָן אן ארמיי און מיליטערישער מאַכט. אום צו היטען אָרדנונג אין איהר אייגען לאַנד, מוז יעדער מלוכה נוצען דעם „שרביט הזהב". זייער לאָגישער ענטפער איז, אז כל זמן דער מענשליכער געדאַנק איז אויף זיין אַלטען צושטאַנד, און כל־זמן מענשליכע הערצער זיינען פאַרדאָרבען, מוז מען האָבען פאַר זיי א זאַך, וואָס זאָל זיי אָנשרעקען און צוריקהאַלטען פון טאָן שלעכטס. אום איינצוצאַמען דעם מענשליכען „יצר", וואָס איז „רע מנעוריו — משננער לצאת" איז נויטיג צו באַזיצען אויטאָריטעט וואָס איז געשטיצט אויף מאַכט.

און לאָמיר זיך ניט נאַרען. דערוואַקסענע מענשען זיינען אין געוויסע הינזיכטען ניט בעסער פון קינדער. וואָס זעהען מיר ביי קינדער־ערציהונג? ווי ווייט פּראָגרעסיוו אונזער ערציהונג זאָל ניט זיין, וויפיל פרייהייט מיר זאָלען אונזערע קינדער ניט געבען, קענען מיר ניט, טאָרען מיר ניט ערלויבען קינדער צו טאָן אַלץ וואָס זיי קאָן זיך גלוסטען. אין א מאָדערנער פּראָגרעסיווער שולע איז דער כח פון אויטאָריטעט ניט אזוי בולט, ער וואַרפט זיך ניט אין די אויגען ווי אינם אמאָליגען חדר, וואו דער קאַנטשיק איז שטענדיג געלעגען גרייט — אָבער ער איז אויך היינט דאָ; ער איז באַהאַלטען און איינגעוויקעלט. אָן איהם וואָלט ניט מעגלאַך געווען אָנצוגעהען מיט דער דיסציפּלין אין ערציהונג. אפילו היינט צו טאָג, קאָן מען נאָך קאָנסטאַטירען דעם אפאָריזם, „חושך שבטו שונא בנו"*) . . . מען מוז א קינד ציינען, אז עס איז דאָ א כח, א מאַכט וואָס קאָן איהם באַשטראָפען.

*) דער וואָס פאַרמיידט זיין רוט, דער האַט פיינט זיין זוהן (משלי, יג, 25.)

דאָס זעלביגע איז אויך מיט דערוואַקסענע קינדער. איינגאַנצען זיי לאָזען טאָן וואָס זיי גלוסט זיך, קען מען ניט ערלויבען. דער מענשליכער געדאַנק איז נאָך ניט גענוג אַנטוויקעלט דערצו; דער מענשליכער מוח קאָנטראָלירט נאָך ניט דעם גאַנצען מענשליכען קערפּער. דער מענש איז נאָך גייסטיג היטערשטעליג, אַז מען זאָל איהם קענען איבערגעבען די גאַנצע מאַכט, ער זאָל פריי אָן קאָנטראָל, קאָנען טאָן וואָס זיין ווילען דיקטירט איהם; ער מוז נאָך האָבען אַ צוים אַרום איהם, וואָס זאָל איהם היטען, ער זאָל ניט אַרויס פון מענשליכען גדר, פונם מענשליכען גאָרטען.

* * *

אין דער זעלבער צייט, ווען דער מענש האָט אָנגעהויבען טראַכטען וועגען קריג — ווען דאָס געפיהל צו מאַכט האָט איהם גענומען באַהערשען — איז אויפגעקומען דער געדאַנק פון פרידען און אַנטוואָפנונג. „זה לעומת זה" — איינער קענען אַנדערען האָבען זיך די דאָזיגע צוויי אידעען פאַרמאָסטען, און ביזן היינטיגען טאָג ניט גובר געווען. דעם געדאַנק פון אַנטוואָפנונג געפינען מיר צוערשט ביי די כינעזער. אין יאָהר 546 פאַר דער געוויינליכער צייטרעכנונג, איז שוין אין כינע געווען אַ גרויסע באַוועגונג וואָס האָט פּראָפּאַגאַנדירט די אידעע פון אַנטוואָפנונג.

פון רעליגיעס איז דאָך אָפּגערעדט. יעדער רעליגיע האָט דאָך זיך געשטעלט פאַר אַ יסוד דעם וועלט־פרידען און אוניווערסאַלע ברידערליכקייט. די רעליגיע האָט צווישען איהרע אָנהענגער אַגיטירט פאַר שלום. די רעליגיעזע עטיק האָט געפאָדערט אַ פאַראייניגטע מענשהייט, וואָס זאָל דינען צו איין גאָט, וואָס זאָל האָבען איין גלויבען.

די איינציגע רעליגיע, וואָס וויים אויך פון קריג, איז די אידישע. אין דער ביבעל איז פאַראַן באַרעכטיגונג פאַר פיהרען מלחמה, אָבער נאָר אויסצופיהרען אַ געוויסען פּרינציפּ. אויך איז צווישען די אידישע נביאים פאַראַן אַ חלוקי־דעות וועגען קריג און פרידען. עס זיינען געווען אַזעלכע, וואָס האָבען געגלויבט, אַז די אידישע גאולה ווי די גאולה פון דער גאַנצער וועלט קאָן נאָר קומען דורך אוניווערסאַלען שלום און דורך אַלגעמיינער גערעכטיגקייט. געווען אָבער אַזעלכע, וואָס האָבען געזעהען די גאולה דורך מלחמה, ווי יחזקאל הנביא'ס „מלחמת גוג ומגוג", אָדער דורך אַנדערע וועלט מלחמות . . .

דער גדול הנביאים מיט זיין גרויסער וויזיע, ישעיהו הנביא, האָט געזעהען אין „אחרית הימים" פון אוניווערסאַלען שלום, פון אוניווערסאַלען יושר, פון אַ פאַראייניגטער מענשהייט, פון ברידערליכקייט צווישען אַלע פעלקער. אין אַ צייט, ווען שווערדען וועלען פאַרוואַנדעלט ווערען אין שנייד־מעסערס צו שניידען תבואה מיט זיי . . . אין אַ צייט ווען „לא ישא גוי אל גוי חרב . . . " ווען מען וועט זיך מער ניט דאַרפען לערנען קיין סטראַטעגיע, ווען אַלע פעלקער וועלען

עס וואָלט דעריבער מעהר ווי רעכט געווען, אז די נאָכפאָלגער פון יעזוס׳ען זאָלען זיין די ערשטע צו באקעמפען מלחמה; אז די קריסטלאכע גייסטליכע זאָלען זיין די גרעסטע פאסיפיסטען, ניט נאָר מיט׳ן מויל, נאָר אויך מיט מעשים. אַז די בישאָפען, גלחים, און איבערהויפט דער פאפסט, זאָלען רופען קאָנפערענצען צו באשיצען די וועלט פון א קאטאסטראָפע; זיי זאָלען אויפפאָדערען זייערע מיליאָנען אַנהענגער צו שטעלען א ווידערשטאנד די לאָרדען פון מלחמה.

טוען זיי אזוי? האָבען זיי שוין ווען עס איז איינגעטונקען זייערע הענט אין קאמף געגען קריג? האָבען זיי שוין געפּרואווט צו מאכען דעם מינדעסטען פארזוך געגען קריג? — ניין! זיי האָבען קיינמאָל דאָס ניט געטאָן! די גלחים און בישאָפען האָבען קיינמאָל ניט באקעמפט די גוואלדטאטען פון מלחמות צווישען מענשען און פעלקער. און זיי באקעמפען ווייטער ניט די גרוילטאטען ביי מענשען. זיי האלטען זיך נאָך אַלץ ביי זייער אלטער מעטאָדע פון פּרעדיגען דאָס וואָס מען מיינט ניט; פון דרש׳ענען דאָס וואָס מען פיהרט ניט אויס; פון לערנען אזעלכעס וואָס מען פארווירקליכט ניט . . .

גיט מען נאָר א בליק אין דער געשיכטע פון קריסטענטום, זעהט מען, אז טראָץ דעם, וואָס ער איז אזוי פול מיט שעהנע פראזען פון ליבע און פרידען, איז ער דאָך באפלעקט און באַשמוצט מיט מענשענס בלוט, מעהר ווי וועלכע עס איז אַנדער רעליגיע. אין זיין קאמף צו באַהערשען די באַרבארישע וועלט, זענען הונדערטער טויזענטער מענשען געפאלען קרבנות אויפ׳ן מענשליכען מזבח. די קריסטען האָבען געפיהרט זייער רעליגיעזען קאַמף ניט מיט קיין זיידענע הענטש־קעס. זיי האָבען אָפּגעטאָן אכזריות׳דיגע און גרויליכע מעשים אום ארויפצו־צווינגען דעם קריסטענטום אויף ניט גלויביגע, אָדער אנדערש גלויביגע. הונדער־טער טויזענטער זענען פארברענט געוואָרען אויף די שייטערהויפענס אין אויטאָ־דא־פעם.

לעבען אין דער גרעסטער צופרידענהייט 1) אזא „אחרית הימים" האָט אויך געזע־העז מיכה הנביא, וועלכער ברייגנגט ארויס אין אנדערע ווערטער דעם זעלביגען געדאנק 2) דאגעגען דער נביא יואל האָט גראָד געזעהען די אידישע דערלייזונג זאָל קומען דורך מלחמה, דורך מאכט. ער האָט גערופען אלע „גבורים" (אפילו די שוואכע, זאָלען זיך באטראכטען ווי „גבורים!")—צו מלחמה, און האָט זיי געראַ־טען צו איבערשמעלצען די מעסערס און פון זיי מאכען שווערדען און שפּיזען . . . ער זעהט גאָר דעם אחרית הימים אין נקמה און אין דער אויסראָטונג פון אלע שונאים יהודה׳ס, פון אלע זינדיגע און פון אלע פאררעטער3).

אינם אלטען טעסטאמענט געפינען מיר אז גאָט איז אמאָל קריגעריש (ה׳ איש מלחמה")—גאָט איז דער, וועלכער נעמט נקמה פון די מצרים, וועלכער באפעלט צו נעמען נקמה פון עמלק׳ן און אים צו פארניכטען אויף דעם ברוטאלסטען אופן4) גאָט באפעהלט צו פארניכטען די זיבען פעלקער, די איינוואוינער פון לאנד כנען — „לא תחיה כל נשמה" — מען זאָל פון זיי ניט איבערלאָזען קיין נפש5).

דער קריסטלאכער גלויבען, אין פארגלייך מיט אנדערע מאָנאָטעאיסטישע רעליגיעס, פארנעמט א פּאָזיציע צווישען צוויי עקסטרעמען: דעם פאנאטיזם פון איסלאם און דעם גלויבען פון יודאאיזם, פון איין זייט, און א רעלאטיווען איבער־גאנג פון דעם בודיזם וואָס האלט זיך נאָר אויף שלום׳דיגעס, אויף מענשליכער איבערגעבענהייט און טרייקייט פון דער אנדער זייט. קריסטענטום האלט ניט פון מלחמה, אָבער זיין אנטוויקלונג איז א לאנגע קייט פון קאמף און בלוט פאר־גיסונג, אזוי אז די מעטאָדען זיינע זיינען ווייט ניט קיין ריין פאסיפיסטישע. די

די גלחים זיינען שטענדיג געבליבען טריי זייערע רייכע באלעבאטים, וועלכע ווארפען זיי אונטער צו יעדער צייט א פעטען ביסען. זיי דינען די אינטערעסען פון דער אריסטאָקראטיע, וועלכע באצאָהלט זיי פאר א לויה מעהרער פון א געוויינליכען מענשען. זיי דינען מערער צום „גאָלדענעם קאלב" ווי צו יעזוס'ען. זיי נוצען אויס די רעליגיע פאר זייערע, און זייערע רייכע באלעבאטים'ס אינטערעסען. איז ווען עס איז ערקלעהרט געוואָרען מלחמה, האָבען זיי, אין נאָמען פון גאָט, געהייסען זיך שלאָגען; אין נאָמען פון גאָט ערלויבט אויסצו'הרג'ענען זייערע שכנים; אין נאָמען פון גאָט געשיקט סאָלדאטען אויפן פראָנט און זיי געהייסען פאלען ווי מארטירער פאר זייער פאָטערלאנד. אין נאָמען פון יעזוס'ען, דעם גרעסטען געגנער פון אימפעריאליזם און נאציאָנאליזם, האָבען זיי פּראָפּאָגאנדירט און אויסגענוצט דעם איינפלוס פון דער קירכע פארן פאָטערלאנד, איינגערעדט זייערע נאָכפאָלגער, אז גאָט איז אויף דער זייט פון דעם שטארקען."

אין קריסטענטום איז אזוי צונויפגעבונדען געוואָרען מלחמה מיט שלום, אז די פארטרעטער פונ'ם פרידענס פרינץ, קאָנען פרעדיגען שלום און צו דער זעלבער צייט אגיטירען פאר מלחמה.

דער פויפסט, למשל, דער איינציגער פארטרעטער יעזוס'עס אויף דער ערד, דארף ער דאָך שטענדיג זיין געגען מלחמה, איבערהויפט ווען די קריג־פיהרענדע פעלקער זענען ביידע קריסטליכע, ווי עס איז געווען דער פאל מיט איטאליע און עטיאָפּיע: קינדער פון איין טאטען, שאף פון איין פאסטוך, דארפען זיי לעבען אין שלום צווישען זיך. האָט אָבער דער פויפסט ניט נאָר פארשוויגען דעם סקאנדאל פון עטיאָפּיע, נאָר אפילו געהאָלפען מוסאָליני'ן אָנצינדען שטארקער דעם פייער, און געשאפען ענטוזיאזם ביי די איטאליענישע סאָלדאטען, וועלכע מען האָט איינגערעדט, אז זיי גייען ציוויליזירען א בארבאריש־ווילד לאנד.

ראסען־אונטערשיידען. ביי גאָט זיינען דאָך אלע מענשען גלייך, ער האָט דאָך באשאפען אלע ראסען: די גוטע און די שלעכטע; די שיינע און די מיאוס'ע — אלע מענשען זיינען דאָך זיינע, און ממילא קאָן ער דאָך ניט אויסקלייבען פאר זיך די אָדער יענע, וועלכע זענען נעהנטער און געפעלען איהם בעסער.

דאָס קריסטענטום האָט אָבער ניט אויסגעפיהרט זיין אויפגאבע. ער האָט זיך באנוצט מיט שרעקליכע אונמענשליכע מעטאָדען און אלעמען איינגערעדט, אז „דער צוועק הייליגט דעם מיטעל". די געשיכטע פון קריסטענטום איז איין לאנגע רויטע קייט פון מענשען־בלוט. ער האָט זיך געהאלטען אין איין באנוצען מיט צוואנג־מיטלען. די פרינצען פון שלום זיינען געוואָרען די פרינצען פון קריג.

צוליב דער ליבע צו גאָט האָבען די פאנאטיש־גלויביגע קריסטען, די יעזואיטען, פונקט ווי די פריהערדיגע היידען, אויסגע'שחט'ען אלעמען, וואָס האָבען אויסגעזעהען אין זייערע אויגען פאר ניט גלויביגע. דער גאנצער מיטעלאלטער, די לאנגע עפּאָכע פון רעליגיעזער הערשאפט, איז פול מיט אינקוויזיציעס און שייטערהויפענס אויף ניט גענוג פרומע. דאָס קריסטענטום האָט דורך בלוט און פייער ארויפגעצוואונגען זיין מאכט. דער גאָט פון ליבע איז אזוי ארום פארוואנדעלט געוואָרען אין א גאָט פון טיראניי, וואָס ווערט דערמאָנט פון יעדען פּראָגרעסיווען מענש מיט גרוים פאראכטונג. אזא פירערשאפט, ווי מיר וועלען ווייטער זעהען, האָט געגעבען א געלעגנהייט די אטעאיסטען, זיי זאָלען קענען קריטיקירען דער רעליגיע, אויפצודעקען איהר צביעה'שען פרצוף, און איבערצייגען דער וועלט אין איהר פאלשקייט.

און אזוי האנדלען שטענדיג די גייסטליכע. אַלע זענען זיי פרידענס מענשען — אָבער בלויז אין צייט פון פרידען; קוים ברעכט אויס א מלחמה, אזוי פאַרגעסען זיי באַלד אָן זייער תורה, און ווערען איבערנאכט פארוואנדעלט אין ווילדע פאַט־ריאָטען, ווי אַלע פּראָפעסיאָנעלע מלחמה־פיהרער. ווען נאָר עס ברעכט אויס א קריג, אזוי ווערט די רעליגיע צוטיילט אין נאציעס. יעדער נאציע בעט צו איהר גאָט. יעדער בישאָף בעט גאָט ער זאָל העלפען זיין לאַנד אויס׳הרג׳ענען דער צוויי־טער. די קוילען זאָלען נאָר טרעפען דעם שונא, און זיי פארענטפערען די דאָזיגע באַרבאַרישקייט, מיט קריסטליכען ריטואליזם, אַז אזוי איז דער ווילען פון רבונו של עולם, און אַז זיי דאַרפען אויספאָלגען זיין שליחות.

רעליגיע האָט תמיד באהערשט די מענשהייט. טיף אינם מענשליכען הארץ איז פארבאָרגען דאָס רעליגיעזע געפיהל. פילאָזאָפען מעגען פילאָזאָפירען וועגען דעם אורשפרונג און וועגען דער סודות׳פולער טיפעניש פון אָט דעם געפיהל, עס איז אָבער א פאקט, דאָס דער רוב פון דער מענשהייט איז אינטואיטיוו באהערשט פון דער רעליגיע. מעגען א סך מיינען אז „רעליגיע איז אָפּיום״, אז רעליגיע איז שאָדעכץ, וואָס דאַרף אויסגעשיילט ווערען פון דער מענשליכער קולטור, אז א פּראָגרעסיווער מענש מוז באקעמפען די רעליגיע וואָס פארשקלאַפט דער מענש־הייט . . . איך האַלט, אז רעליגיע איז מער ווי שאָדעכץ, און אַז זי איז איינע פון די אינטימסטע אָרגאַנישע הייטלעך פון די אברים אין דעם קולטור אָרגאַניזם, וואָס לאָזען זיך ניט אויסשיילען.

דער הערשענדער קלאַס האָט אָבער אין אַלע צייטען אויסגענוצט די רעליגיע פאַר זיינע צוועקען. ער האָט עקספּלואַטירט דאָס דאָזיגע געפיהל פאַר זיינע מאכט־אינטערעסען. מיט פייער און שווערד איז די קריסטלאַכע רעליגיע פארשפּרייט גע־וואָרען. אין גאָט׳ס נאָמען זיינען מלחמות געפיהרט געוואָרען. פאַר גאָט׳ס גרוים־קייט האָבען עס די פירשטען געקעמפט ווי די לייבען; פאַר גאָט׳ס הייליגקייט זיינען עס די געמיינע זעלנער געפאַלען ווי די פליגען — געמיינט האָט מען אייגענער מאכט און גלאַנץ, צו האָבען די אויבערהערשאפט, דעם קנעכטשאפט גורל פון זייערע אונטערטאַנען.

ווען מיר נעמען זיך אריינטראכטען אין דער לאַנגער פינסטערער עפּאָכע פון דעם מיטעלאַלטער, און מיר אַנאַליזירען אַלע זיינע פאַזען, זעהען מיר, אַז אויך דאָן האָט דאָס פאָלק געברויזט און געקעמפט פאַר א בעסער לעבען. די פרייהייטס־קאַמפען פון יענער צייט הילען זיך אָבער איין אין א רעליגיעזען מאַנטעל. כדי צו ברעכען די מאכט פון זייערע מושלים שטעהען אויף די אונטערדריקטע מאסען צום קאמף געגען די הערשענדיגע רעליגיעזע אנשויאונגען. פאַר באפרייאונג פון קנעכטשאפט, קעמפען זיי מיט די לאָזונגען פון קריסטליכען גלויבען, דאָגמעס, פון קירכליכע צערעמאָניעס, וועלכע ווערען אויסגענוצט פאַר דער מאכט פונם הער־שענדיגען קלאַס.

די מאכט פון די קירכליכע פירשטען (בישאָפען), אין יענער צייט, האָט זיך ניט אויסגעדריקט, ווי מיר האָבען פריהער געזאָגט, אין רוחניות׳דיגער קדושה. זי איז געבויט געווען אויף דער זעלבער קנעכטשאפט סיסטעם ווי די מאכט פון די

וועלטלאכע. וועלטלאכע פירשטען האבען אפטמאל איבערגענומען דעם שילד פון רעליגיעזער אפיקורסות, וואס די רעוואלוציע האט פארויסגעטראגען, כדי צו באַרעכטיגען זייערע אנפאלען אויף די גייסטליכע פירשטען, און אויף ארטאדאקסגלויביגע און צו דער זעלבער צייט אויך בארוהיגען דאס אייגענע פאלק: די פרייהייט, פאר וועלכער די מאסען האבען געקעמפט, וויל מען זיי ניט געבען, טא זשאלעוועט מען זיי נישט די „רעוואלוציאנערע" קירכליכע צערעמאניע.

ביי דער שוועל פונם רענעסאנס האבען רעליגיעזע סעקטען געשטורעמט געגען דעם פארגליווערטען קאטאליציזם, אויף וועלכען עס האט זיך געשטיצט די הערשענדיגע מלוכה מאכט. אין דרייסיג יאריגען קריג האט שוין די רעוואלוציאנערע פראטעסטאנטישע אפיקורסות ווי די באלעבאטישע רעליגיע, געדינט א גאנצער ריי מלוכות, אלס כלומרש'טער קאמף־אידעאל אין קאמף ציל.

צו האבען א באגריף פון דער אונבאשרענקטער מאכט, פונם קאטוילציזם, איז גענוג צו דערמאנען איין היסטארישען דאקומענט, וואס דריקט אוים אין איין קורצען זאץ, די גאנצע ליידענס געשיכטע פון דער מענשהייט אין יענעם צייטפעריאד — דאס איז דער שלום טראקטאט פון אויגוסבורג, מיט וועלכען עס האט זיך פארענדיגט איינע פון די אזוי גערופענע „רעליגיעזע" מלחמות אין יאהר 1555. אין יענעם שלום טראקטאט איז פאראן איין זאץ, וואס לעזט זיך ווי פאלגט: „דער וואס רעגירט, דער באשטימט אויך די רעליגיע פון זיינע אונטערגעבענע"... דער פירשט, אלזא, וואס האט געהערשט איבער א שטיק לאנד איז געווען דער האר איבערן לייב און לעבען, איבער'ן גייסט, איבער דער נשמה און — איבער'ן גאט פון אלע זיינע אונטערגעבענע.

הונדערטער יאהרען האט געדינט די רעליגיע דעם הערשענדיגען קלאס, אלס איינציגער גייסטיגער אינסטרומענט, פון מאכט און הערשאפט איבער'ן פאלק.

ווען עס הויבט זיך אן ברעכען דער ווירטשאפטליכער יסוד פון פעאדאליזם, ווערט גלייכצייטיג שטומפיג דער רעליגיעזער כלי זיין. אין דרייסיג יאריגען קריג, וואס האט זיך צופלאקערט ארום דעם קאנפליקט צווישען קאטויליציזם און פראטעסטאנטיזם, לעבט איבער די רעליגיע אלס מאכט־פאקטאר די גרעסטע קאמפראמעטאציע. גרדונגענע זעלנער פון אלע גלויבענס און סעקטען האבען געקעמפט אין די קאטוילישע און אין די פראטעסטאנטישע חילות; פראטעסטאנטישע פירשטען אין דייטשלאנד האבען געקעמפט אונטער דער קאטוילישער פאן, און — פארקערט: די הייליגע קאטוילישע מלוכה — פראנקרייך — האט געשיקט געלד און ארמייען צו הילף דעם פראטעסטאנטישען פראנט א. אז. וו.

דאס פראטעסטאנטענטום האט געבראכט צו א נייער תקופה, וואס איז געווען פיל אנדערש פון די פריהערדיגע — די עפאכע פון אינדיווידועלער הערשאפט, ארונטערוווארפענדיג פון זיך די מורא פון פויבסט. יעדער מענש איז געווארען א פויבסט פאר זיך און ניט געדארפט אנקומען צו דער קדושה פון פויבסט און זיין אונטערוואַרפען זיין רוחניות'דיגער הערשאפט. דערנאך זיינען געקומען די פיל־

גרימס (פוריטאנער) אין ענגלאנד, וואָס האָבען רעוואָלטירט געגען דער וואַכעדיגער הערשאפט און געפאָדערט א ביסעל הייליגקייט אינם שטאט און אינם גלויבען. די פראנצויזישע רעוואָלוציע האָט אָבער געבראַכט אַן ענדע סיי צו דער גייסטי־גער און סיי צו דער וואַכעדיגער הערשאפט און געבראַכט דעמאָקראַטיע אויף דער וועלט — א שטאַאט וואָס איז אָפּגעטיילט פון דער קירכע.

די צייט פון דינאַסטישען אבסאָלוטיזם, וואָס הויבט זיך אָן באַלד נאָכ'ן דרייסיג יאָריגען קריג, איז א פעריאָד פון ליקווידאַציע פונ'ם פעאָדאַליזם און גלייכצייטיג א פעריאָד פון „אויפקלערונג". די סחורות־פּראָדוקציע נויטיגט זיך אין גרויסע ווירטשאפטס־געביטען, מיט אַן איינהייטליכער פארוואַלטונג, מיט רוה און אָרדנונג ווערט געבראָכען די מאכט פון די קליינע און מיטעלע מושלים, צווי־שען זיי די מאכט פון די רעליגיעזע פירשטען, וועלכע זיינען אין וועג דער דאָזיגער אנטוויקלונג. וואָס לויזער ס'ווערט די פעאָדאַלע קייט צווישען דעם פארשקלאַפטען מענש און דער ערד, אַלץ מעהר ווערט אָפּגעשוואַכט דער רעליגיעזער יאָך.

עס איז געשאַפען געוואָרען די אַלגעמיינע רעליגיעזע טאָלעראַנץ וואָס זאָגט: זאָל יעדער גלויבען אין וואָס ער וויל, אַבי ער איז געטריי דער מלוכה. דער טראָן איז געוואָרען דער איינציגער מאכט פאַקטאָר, וואָס זאָל האַלטען צוזאַמען דעם גרויסען ווירטשאפטס געביט פאר דער סחורות פּראָדוקציע און סחורות צירקולאַ־ציע. די ליטעראַטור און קונסט האָט געדינט דער דינאַסטישער הערליכקייט, וועלכע האָט מבשר געווען דאָס אָנקומען פון דער נייער צייט — דעם אָנקום פון דער קאַפּיטאַליסטישער מלוכה.

אויך די רעליגיע האָט שלום געמאַכט מיט דער נייער קאַפּיטאַליסטישער אָרד־נונג. זי האָט שלום געמאַכט מיטן אינדיווידואַליזם, און איז ביסלאַכווייז אריינ־געטראָטען אין די רעגירונגס הייזער, וועלכע האָבען איר אויפגענומען ווי אַן אבן־טוב, וואָס זאָל זיי דינען, ניט צו דערלאָזען קיינע רעוואָלוציעס, קיינע אויפשטאַנ־דען און זאָל באַרעכטיגען זייערע שוידערליכסטע מעשים.

3. פאַרוואָס שווייגען זיי?

(נאָך א פּאָר ווערטער וועגען דער באציהונג פון די קריסטליכע פיהרער צו דעם קאמף קעגען מלחמה און פאשיזם*)

די קריסטליכע פיהרער קומען שטענדיג ארויס מיט זייער שאַבלאָנעם ענטפער, אַז קריג נעמט זיך פון די זינד וואָס מענשען באַגעהען געגען גאָט, און אַפּעלירען דעריבער צו די מענשען, זיי זאָלען ווערען פרום. זיי קומען שטענדיג ארויס מיטן רוף: ווילט איהר א סאָציאַלע אָרדנונג? יושר? ברויט, ארבייט? — דאַן קומט צו יעזוס'ן און ער וועט אייך אַלץ געבען, ער וועט אייך מיט אַלעם פאַרזאָרגען!

*) דער קאפיטעל איז געשריבען א סך פריהער איידער די קריסטלאכע וועלט האָט אנגעהוי־בען צו פראָטעסטירען קעגען דעם פאשיזם און ברוטאלען נאציזם. אבער עס איז אויך איצט ווערט געלייענט צו ווערען.

ווייסען מיר אָבער שוין, ווי אַזוי די גייסטליכע רעאַגירען אויף וועלט פּאַסי־רונגען, און ווי אַזוי זיי קעמפּפען פאַר דער מענשהייט, איהר צו באַפרידיגען אויף דער וועלט. די ערפאַהרונג האָט אונז געלערענט, ווי אַזוי די קריסטליך רעליגיעזע פיהרער, האָבען פאַר אַלע צייטען געקעמפּפט פאַר פרידען און פאַר דעם מענשליכען פּראָגרעס.

די גלחים וועלען קעהרען וועלטען אויב זיי וועלען טרעפען אויסגעשניטענע באַד־קאָסטיומען; זיי וועלען אַלאַרמירען די גאַנצע וועלט פאַר אַ חילול זונטאָג; אָבער ווען עס קומט צו ערנסטע זאַכען זיינען זיי ניטאָ; דאַן באַהאַלטען זיי זיך. ווען עס האַלט ביי וועלט קאַטאַסטראָפּעס, בלייבען זיי זיצען פּאַסיוו, מאַכען זיך ניט ווייסענדיג. זיי ווערען פּלוצלונג טרוסען, פּחדנים און האָבען מורא זייער מויל צו עפענען.

אין געגענטייל, זיי וועלען נאָך זוכען און נישטערען צו באַרעכטיגען די פאַר־שיידענע עולות מצד דער הערשענדער מאַכט. אין דער צייט פון מלחמה געפינען זיי שוין אַנדערע פסוקים פון דעם „פרינץ פון פרידען". זיי געפינען שוין אין די „הייליגע שריפטען" אַ מאמר, וועלכער לויטעט: „מיינט ניט, אַז איך בין געקומען צו שאַפען פרידען אויף דער וועלט", אָדער, ווער עס האָט ניט קיין שווערד זאָל פאַרקויפען זיין קלייד און זיך איינשאַפען איינעם".

אין דער צייט פון פרידען זיינען זיי די ערשטע פּאַציפיסטען, אָבער אין דער צייט פון קריג, זיינען זיי די ערשטע שטיצער און באַגייסטערער פון קריג.

אין דער וועלט מלחמה ,האָבען די גייסטליכע פון אַלע לענדער געגרעגט איין פאָלק קעגען צווייטען. וועגען דער ראָלע פון דער קירכע אין דער וועלט מלחמה, האָבען פילע שרייבער זיך באַמיהט צו באַווייזען די שענדליכע אַרבייט פון די גלחים. איבערהויפּט דער שרייבער ה. אַבראַמס וועלכער האָט אין זיין בוך „פּריטשערס פּרעזענט אַרמס", אַרויסגעבראַכט די שטוינענדסטע פאַקטען וועגען דער אַרבייט פון די אַמעריקאַנער גייסטליכע, אין דער צייט פון קריג.

די קירכע אַלס אַן אָרגאַניזירטע רעליגיעזע באַוועגונג האָט זיך לכתחילה גע־שטעלט פאַר אַן אויפגאַבע אויסצופאָלגען די פילאָזאָפיע פון קריסטענטום, זי האָט אָבער קיינמאָל ניט פּראַקטיצירט די דאָזיגע לעהרע. זי האָט בעסער איבערגענומען די לעהרע פון די רוימער און די אַנדערע היידנישע פעלקער. דער קולט די אויפ־פיהרונג איז געבליבען רוימיש, איינגעהילט אין אַ יעזואיטישען שלייער.

די לעהרע פון יעזוס, ווי זיינע אַפּאָסטאָלען האָבען איהם איבערגענומען, איז געווען דורכאויס אַ קאָמונאַל סאָציאַלע, געבויט אויף סימפּאַטיע, טאָלעראַנץ, און רחמנות צו די אָרימע אונטערדריקטע; צו באַפרייען די ניט פרייע און צו פאַראיי־ניגען דורך אַן אייביגען שלום די גאַנצע מענשהייט. די פאַרעהרער זיינע האָבען אָבער קיינמאָהל ניט אויסגעפאָלגט די דאָזיגע לעהרע אויף'ן סאָציאַלען פּאָליטישען געביט; האָבען זיך קיינמאָל ניט אָפּגעזאָגט פון זייערע היידעניסטישע טראַ־דיציעס. זיי האָבען זיך קיינמאָל ניט צוגעפּאַסט צו די לעהרען פונם איד פון נצרת, וואָס האָט געפּרעדיגט אַ רעליגיע באַזירט אויף אַ גרויסען מאָראַלישען פונדאַמענט,

וואס איז פול און דורכאוים בעאיינפלוסט פון יודאאיזם פון אידישער אויפפאסונג, וואס איז זיי אינגאנצען פרעמד און קען ניט ווירקען אויף זיי . . .

וואלטען די קריסטליכע גייסטליכע באמת געהאט א גאט אין הארצען, וואלטען זיי באמת געוועזען די אפאסטאלען פון פרידען און גערעכטיגקייט ווי זיי פרעטענדירען צו זיין, וואלטען זיי ניט געקענט זיצען מיט פארלייגטע הענט און זיך צוקוקען אזוי גלייכגילטיג און שווייגען אויף די נידערטרעכטיגסטע מעשים פון דער היטלעריסטישער דייטשלאנד און דער פאשיסטישער איטאליע.

די גאנצע וועלט, די גאנצע פראגרעסיווע מענשהייט, איז אויפגעברויזט געגען דער היטלער רעגירונג, וועלכע וויל אויסראטען ניט נאר די אידען, נאר אויך די קאטאליקען און פראטעסטאנטען און שוין אפגערעדט פון סאציאליסטען און קאמוניסטען.

די גאנצע פראגרעסיווע מענשהייט, איז אויפגעשוידערט פון דער היטלעריםטישער פאליטיק און זיי, די פרעדיגער פון ליבע און שלום שווייגען!

די גאנצע וועלט פראטעסטירט געגען פאשיזם און מלחמה, געגען אימפעריאליזם און באוואפנונג, געגען די פיבערהאפטע צוגרייטונגען אויסצוקוילען א מענשהייט — און זיי, יעזוס'עס נאכפאלגער, שווייגען!

מיר שטעהען אויפן שוועל פון א וועלט־מלחמה. מיר הערען דאס קלינגען פון שווערדען, די טרומייטען פון סאלדאטען; איטאליע, יאפאן און היטלער גרייטען זיך צום שדים טאנץ; ווער עס פארמאגט נאר א ביסעל הומאניטארישקייט, ווארנט געגען דער געפאהר פון מלחמה — אבער די היטער פון יעזוס'עס תורה שווייגען!

די גלחים וועלכע האבען נאך א גוואלדיגען איינפלוס אויף גאר ברייטע שיכטען פון דער הארעפאשנער באפעלקערונג; זיי, וואס האבען נאך א ווירקונג אויף גאר גרויסע מאסען ארבייטער וועלכע באזוכען די קירכעס: פארוואס שווייגען זיי? פארוואס באקעמפען זיי ניט דעם פאשיזם, וואס איז אן אומגליק פאר דער ארימער באפעלקערונג? פארוואס נוצען זיי ניט אוים זייער איינפלוס געגען די צעיושעטע אימפעריאליסטען, געגען דעם דייטשען און איטאליענישען מיליטאריזם? פארוואס זיינען זיי אזוי שטום און ווילען ניט קיין ווארט ארויסרעדען? . . .

ווער דארף דען אזעלכע גייסטליכע, וועלכי האבען מורא א ווארט ארויסצורעדען? ווער דארף דען זייער גאטעס־דינסט, זייערע צערעמאניעס, אויב זיי פיהרען ניט אוים אין דער פראקטיק דאס וואס זיי פרעדיגען אין טעאריע? ווי זאגט דער נביא: „גם כי תרבו תפלה אינני שומע, ידיכם דמים מלאו; רחצו, הזכו, הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע". ווען אפילו איהר וועט א סך בעטען, וועל איך ניט צוהערען, ווייל אייערע הענט זיינען פול מיט בלוט. וואשט אייך, לייטערט אייך, נעמט אוועק אייערע שלעכטע מעשים פון מיינע אויגען — פארמיידט שלעכטס צו טאן. זייער געבעט איז גארנישט ווערט, ווייל זייער גאט וויל ניט קיין מויל ארבייט, ער וויל מעשים, ער פאדערט פאקטען, אויסצופיהרען א פרידענס פראגראם וואס פאראייניגט די מענשהייט; ער וויל א וועלט, וואס זאל זיין באהערשט פונם געדאנק: . . . „וגר זאב עם כבש . . ."

קאַפּיטעל 5

אימפּעריאַליזם, נאַציאָנאַליזם און סאָציאַליזם

(אין ליכט פון דער נייער צייט)

1. די אנטשטייאונג פון נאַציעס

מיר לעבען איצט אין א צייט, ווען דער נאַציאָנאַליסטישער געדאַנק, באַהערשט דעם גרעסטען טייל פון דער מענשהייט. צום אָפּגאָט פון טעריטאָריעלען נאַציאָנאַליזם דינען אפילו די פּראָלעטאַריער, די סאָציאַליסטען, און שוין אָפּגערעדט פון דער יוגענט, וואָס איז זיך פּשוט מקריב פאַר איהם. עס איז אויך א פאַקט, אַז א צוגעגרייטען באָדען האָט געפונען די פאַשיסטישע קאָנטער־רעוואָלוציע, אין דעם נאַציאָנאַליסטיש פאַר'סמ'טען מוח פון די פאָלקס מאַסען.

פון וואַנען קומט דער דאָזיגער נאַציאָנאַליסטישער פּסיכאָז? איז דאָס א קראַנקהייט אַזעלכע, וואָס קאָן געהיילט ווערען? קאָן מען עס באַקעמפען מיט סאָציאַליסטישע רפואות? ווי אַזוי? . . .

די געשיכטע האָט די מענשען צעטיילט אויף נאַציעס און אויף קלאַסען. ביידע צוטיילונגען זענען געזעלשאַפטליכע. ביידע באַשטימען זיי דעם גורל פון דעם מענשען, גיבען איהם רעכט, לייגען אויף איהם אַרויף פליכטען, און בינדען איהם צוזאַמען מיט'ן קלאַס אָדער מיט דער נאַציע. די דאָזיגע צוטיילונגען שטויסען די מענשען אַריין אין צוויי ספערען וואָס קוקען אויס צו זיין געגנעריש איינער צום צווייטען: צו נאַציאָנאַליסטישער סאָלידאַריטעט, רופט און וועקט די נאַציע; צו פּראָלעטאַרישער קלאַסען סאָלידאַריטעט רופט דער סאָציאַליזם.

ווען דער סאָציאַליסטישער געדאַנק איז אויפגעקומען איז ער געווען דורכאויס קאָסמאָפּאָליטיש. אַזוי ווייט, אַז ער האָט אפילו ניט געפונען פאַר נויטיג צו באַהאַנדלען די נאַציאָנאַלע פראַגע. אין סאָציאַליסטישען לאַגער האָט מען געקוקט אויף דער נאַציאָנאַלער פראַגע ווי אויף עפּעס אַן אָנשיקעניש, ווי א קאָמפּליקאַציע אויפ'ן גלייכען וועג פון סאָציאַליסטישען קאַמף.

אַזוי האָבען געטראַכט די באַגרינדער און טעאָרעטיקער פונ'ם וויסענשאַפטליכען סאָציאַליזם. זיי האָבען געהאַלטען, אַז די נאַציע און דער נאַציאָנאַליסטישער געפיהל ביי מענשען, ווערט פאַרשוואונדען מיט דער אינדוסטריעלער אַנטוויקלונג. מאַרקס און ענגעלס האָבען זיך ווייניג באַמיהט צו לייזען די נאַציאָנאַלע פראַגע. זיי האָבען נאָר געטראַכט וועגען דעם לאַנגזאַמען פאַרשווינדען פון די נאַציאָנאַלע פאַרשיידענקייטען. זיי זאָגען עס גאַנץ אָפען אין קאָמוניסטישען מאַניפעסט:

„די נאַציאָנאַלע אָפּגעזונדערטקייט און די געגענזאצען צווישען די פעלקער, פארשווינדען אלץ מעהר און מעהר מיט דער אנטוויקלונג פון דער בורזשואזיע. מיט דער האנדעלס פרייהייט, מיט דעם וועלט מארק, מיט דער גלייכפאָרמיגקייט פון דער אינדוסטריעלער פּראָדוקציע און פון די לעבענס באדינגונגען, וועלכע זי באשאפט. ביי דער הערשאפט פון פּראָלעטאריאט וועלען זיי נאָך גיכער פארשווינ־דען".

די דאָזיגע נעגאטיווע שטעלונג האָט אָבער ניט געקענט האָבען קיין קיום אויף לאַנג. ספּעציעל אין אזעלכע לענדער ווי רוסלאנד, עסטרייך, אונגארן, וואו די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען האָבען געפאָדערט גלייכבארעכטיגונג און נאַציאָ־נאלע אוטאָנאָמיע...

אין די דאָזיגע לענדער איז דער קלאסען־באוואוסטזיין געוואָרען די פּאָרוים־זעצונג פון נאַציאָנאַלען באוואוסטזיין.

דאָס האָט גורם געווען דערצו, מען זאָל אָנהויבען טיפער אריינטראכטען אין דער נאַציאָנאַלער פראגע און זוכען א לייזונג צו דעם דאָזיגען ברענענדיגען פּראָב־לעם. און אז מען האָט טיפער אריינגעקוקט אינם געשיכטליכען גאנג פון די נאַציעס, און ווי אזוי עס קומט פאָר די אונטערדריקונג פון די אונטערשטע שיכטען פון איין נאַציע דורכ'ן הערשענדיגען קלאס פון א צווייטער נאַציע, האָט מען פארשטאַנען אין סאָציאליסטישען לאַגער, אז מען דארף אָנהויבען מאכען א רעוויזיע אין דער סאָציאליסטישער אויפפאסונג פון נאַציעס. סאָציאליסטישע דענקער האָבען אָנגע־הויבען זיך מעהר פאראינטערעסירען מיט דעם נאַציאָנאַלען פּראָבלעם, זיי האָבען אָנגעהויבען רעווידירען די אַלגעמיינע מיינונג בנוגע נאַציאָנאַליזם אין די ראַמען פון סאָציאַליזם.

דער ערשטער, וועלכער איז ארויסגעקומען מיט דער סאָציאליסטישער טעַ־אָריע וועגען דער נאַציאָנאַלער פראגע, איז געווען אָטאָ באוער, ראדיקאַלער טעאָרעטיקער פונם מאָדערנעם סאָציאליזם, וועלכער האָט באריכערט דעם וויסענ־שאַפטליכען סאָציאליזם מיט א נייעם געביט פון טעאָרעטישער דערקענטניש. ער האָט אונז געלערנט, אז טיף אין דער גרויער פאר־היסטאָרישער פארגאַנגענהייט ליגט דער אורשפּרונג פון די נאַציעס.

דער נאַציאָנאַלער געפיהל, לויט באוער'ן, איז א נאַטירליכער געפיהל, א פארברייטערונג פון יענעם פאַמיליע געפיהל, וואָס רופט ארוים מיט'ן כח פון אטאַ־וויסטישער אורשפּרינגליכקייט ביי עלטערען און קינדער, ביי ברידער און שוועס־טער און ביי נאָך ווייטערער משפחה, די שטרעבונג צוזאמען צו בלייבען, זיך צו העלפען אין נויט, זיך צו טרייסטען אין אומגליק, זיך צו פרעהען אין גוטע צייטען . . .

אמת, די בלוט־געמיינשאַפט פארווישט זיך אלץ מעהר אין לויף פון יאָר־הונדערטער, אויך די היסטאָרישע גורל־געמיינשאַפט פארלירט איהר אמאָליגע באדייטונג, אין דער צייט ווען עס אנטוויקעלט זיך די געזעלשאַפט און עס גלייכען

זיך אויס די לעבענס באדינגונגען. אָבער אין דער זעלבער צייט פארטיפט זיך אַלץ מעהר די קולטור אנדערשקייט צווישען די נאציעס, ווייל וואָס מעהר עס אנטוויקעלט זיך די ציוויליזאציע, אַלץ רייכער און אייגענארטיגער ווערען די קול־טורעלע שאפונגען פון די נאציעס. עס קאָן פארשווינדען די נאציאָנאלע „געגענ־זאצען", אָבער בשום אופן ניט די נאציאָנאלע „באזונדערקייטען".

באוער האָט דערקענט, אז אויסגעגליכען ווערט דורך דער אנטוויקלונג נאָר דער מאַטעריעלער קולטור איינהאלט אָבער בשום אופן ניט די אונטערשיידען פון דער גייסטיגער קולטור פון די נאציעס. דאָס פאָלק היט אָפּ די ריינקייט פון נאציאָ־נאלען כאראקטער, אנטוויקעלט און פארפיינערט איהם. אויב עס ווערען אויפגע־נומען נייע קולטור עלעמענטען אונטער דער ווירקונג פון פרעמדע קולטורען, דאן זיינען דאָס ניט קיין פּרעמדע קערפּער, נאָר איבערגעארבייטע קולטור ווערטען, לויט די ניואנסען פון דעם אייגענעם נאציאָנאלען כאראקטער. ארויסקומענדיג פון דער דאָזיגער הנחה, קומט באוער צום אויספיהר, אז: „סאָציאַליזם באדייט, אז דאָס גאנצע פאָלק ווערט ארייגעצויגען אין דער נאציאָנאלער קולטור געמיינשאפט, אז די נאציע באקומט די פולע זעלבסטבאשטימונג, און אז עס וואקסען די גייסטיגע אונטערשיידען צווישען די נאציעס"(*)

די סאָציאַליסטישע דענקער האָבען אויך אָנגעהויבען אריינטראכטען זיך, ווי אזוי דער נאציאָנאַליזם עקספּלואטירט דאָס נאציאָנאלע געפיהל פאר זיינע צוועקען; ווי אזוי ער בלאָזט פאנאנדער דאָס נאציאָנאלע געפיהל צו באגייסטערונג, צו היס־טעריע, צו קידוש השם, און נוצט עס אויס פאר זיין אנטוויקלונג, פאר זיין פּארויסמארש. ניט מיט געדולגענע זעלנער, מיט גרויסע פאָלקס ארמייען, קען דער הערשענדיגער קלאַס פיהרען זיין מלחמה געגען זיינע קאָנקורענטען, ער מוז האָבען די נאציע, די נאציאָנאלע ברידער פון צפון, פון דרום, פון מזרח און מערב. ער דארף די נאציאָנאלע פאראייניגונג אום צו פארכאפּען די רוי־שטאָף קוואלען און אינדוסטריע געביטען, מינען און ים ברעגען. ער האָט די נאציע פאראייניגט אין יאָך פון ארבייט פארן נאציאָנאלען קאפּיטאל.

און נאָך מעהר, אויב דער קאפּיטאל איז ניט באפרידיגט פון דער עקספּלואַ־טאציע אין די גרעניצען פון זיין געאייניגטען פאטערלאנד, געהט ער ווייטער, ער בלאָזט פאנאנדער דאָס נאציאָנאלע געפיהל צו נאציאָנאלער שנאה און רויב באַ־געהר. דער קאפּיטאליסטישער עקספּאנסיע־אפּעטיט ווערט ממילא פארוואנדעלט אין א טענדענץ פון „נאציאָנאלען וואוקס": מיט נייע דעראבערטע געביטען ווערט פארגרעסערט די נאציאָנאלע היים — דאָס פאטערלאנד! מיט די באזיגטע פרעמדע פאָלקס טיילען, וואָס לעבען אויף די געביטען ווערט באַרייכערט די נאציע! . . .

דער „בארבארישער" פעאָדאליזם האָט צוגעקאָוועט דעם מענש צו דער ערד, פארוואנדעלט דעם פויער אין א חלק פון זיין ערד.

---

* Otto Bauer: Die nationalitaetsfragen und die Sozialdemokratie (Marx Studien, Zweiter Band) z. 108.

דער „ציוויליזירטער" קאפיטאליזם איז געגאנגען נאך ווייטער: ער האט די גאנצע נאציע צוגעבונדען צו דער ערד, אראפגעשלידערט דאס לעבעדיגע פאלק צו דער מדרגה פון א חלק פון דער טויטער פאטערלענדישער ערד. דאס פאטערלאנד שפרייט זיך אויס איבער מענשען פון פארשיידענע פעלקער, שפראכען און ראסען. עס שפרייט זיך אויס איבער מענשען מיט פארשיידענע טראדיציעס, זיטען און קולטורען. דאס פאטערלאנד וואקסט, און מיטן פאטערלאנד וואקסט די נאציע — די נאציע פון הערשענדען קלאס. נייע רוי־שטאף קוואלען, נייע מערק, ברענגען א נייע ברכה דעם „נאציאנאלען קאפיטאל".

עס איז געקומען דער אימפעריאליזם און פארגוואלדיגט דעם נאציאנאלען געפיהל, איהם אויסגענוצט פאר אוזורפאציע און דעראבערונג. אין א קאפיטאליס־טישער הערשאפט לעבט די מענשהייט אונטער א נאציאנאליסטישען טשאד. מען רעגט אויף דעם מענשען, מען העצט איהם צו מלחמה, צו וועלען פארכאפען נייע טעריטאריעס, כדי צו פארגרעסערען דעם לאנד באזיץ פון דער אימפעריע, וואס מיינט צו פארגרעסערען דעם נאציאנאלען ווערט.

סאציאליזם, דער היפוך פון דער קאפיטאליסטישער אידעאלאגיע, האט דע־ריבער געמוזט אפען ארויסקומען מיט א טעארעטיש־פראקטישער הנחה בנוגע דער נאציאנאלער פראגע, פארמולירענדיג די פאדערונג פון נאציאנאל־קולטורעלער אויטאנאמיע, וואס זאל באפרידיגען די נאציאנאלע באדערפעניש פון די פעלקער און זאל פארמיידען ווייטערע מלחמות, דער סאציאליזם האט זיך געמוזט שטעלען אויפן פרינציפ פון פערזענליכקייט רעכט, אלס מענשען קאלעקטיוו גופא, ווי אויך אין באציהונג צום ערד באזיץ. נאציאנאלע זעלבסט באשטימונג איז געווארען דער קאמף לאזונג וואס איז צוזאמענגעוואקסען הארמאניש מיט די אלגעמיינע לאזונגען פון די מינימאלע און מאקסימאלע סאציאליסטישע פראגראמען, אין געגענזאץ צו דער בורזשואזער פאדערונג פון אסימילירען די מינאריטעט נאציעס.

סאציאליזם איז געגאנגען נאך ווייטער: אין צייט ווען די בורזשואזיע פון די מינאריטעט נאציעס, האט באגרעניצט איהר נאציאנאלען אידעאל מיט א רוחניות־דיגען אינהאלט, אדער מאכט, צוליב גרעסערער באטייליגונג אין דער רעגירונג און אין פארלאמענט, האט דער סאציאליזם ארויסגעשטעלט די פאדערונג פון אן אייגענער מלוכה פאר דער מינאריטעט נאציע. צום קולטורעלען אינהאלט איז נאך צוגעקומען א טעריטאריעלער. פאר יעדער נאציע אן אייגענע מלוכה! — איז געווארען דער פראקטישער אויספיהר פון דער פאדערונג וועגען זעלבסט־באשטימונג.

אין די יאהרען פון מלחמה און רעוואלוציעס, איז דער ארבייטער־קלאס געווארען אזוי דורכגעדרונגען פון אט דעם געדאנק, אז ער האט מוותר געווען אויף זיין היסטארישער געלעגענהייט דורכצופיהרען די סאציאלע רעוואלוציע און זיך געלאזט באנוגענען מיט דער דורכפיהרונג פון דער נאציאנאלער טעריטאריעלער רעוואלוציע, הגם די רעזולטאטען פון דער רעוואלוציע האבען איהם לײדער ניט באפרידיגט.

עס איז זעהר אינטערעסאנט דאָ צו ברייננען אן אויסצוג פון דעם שוין פריהער דערמאָנטען בארימטען מארקסיסטישען פאָרשער און דענקער פון אונזער צייט, אָטאָ באוער. אָפּשאצענדיג די געשאפענע לאגע נאָך די נאציאָנאלע רעוואָלוציעס, שרייבט באוער אזוי: „די איצטיגע אנטוויקלונגס פאזע ווייזט אויס צו זיין נאָר אן איבערגאנגס פעריאָדע צווישען צוויי רעוואָלוציאָנערע פּראָצעסען. צווישען דער שווערער, רעוואָלוציאָנערער דערשיטערונג, וואָס אייראָפּע האָט איבערגעלעבט אין דער צייט פון 1918-1919, און יענע שווערע קריגערישע פּארוויקלונגען, רעוואָלוציאָנערע אָדער קאָנטער-רעוואָלוציאָנערע דערשיטערונגען, צו וועלכע עס פיהרען די פּראָבלעמען וואָס זיינען אוועקגעשטעלט געוואָרען דורך דער מלחמה און זיינען ניט געלייזט געוואָרען. אויך אויפן באָדען פון דער עסטרייך-אונגארישער מאָנארכיע איז, ווייזט אויס, דער פּראָצעס פון רעוואָלוציאָנערע איבערקעהרעניש איבערגעריסען, נישט פאַרענדיגט*) . . .

א וואונדער אויף דעם גרויסען סאָציאַליסט, וועלכער שטרעבט צו א סאָציאַליסטישער געזעלשאפט, וואָס דארף באזייטיגען קלאסען, און פארווירקליכען אמתע פאָלקס געמיינשאפט, אויף קאָלעקטיווע יסודות, ער זאָל גאָר שרייבען אזוי פּהדנות'דיג צווייפעלהאפט, מיט די ווערטער „ווייזט אויס"? ער זאָל גאָר אנערקענען די כלומרש'טע „נאציאָנאלע רעוואָלוציע", מיט דער געאָגראפיש-באגרעניצטער נאציאָנאלער רעפּובליק, אויב זי וואָלט עס ניט געווען „געפעלשט" פונם אימפעריאַליזם?

ער שרייבט דאָרט צווישן אַנדערעס: „דער אימפעריאַליזם האָט געפעלשט און פארגוואלדיגט די אידעע פון נאציאָנאלער רעוואָלוציע אין יאָהר 1918. ער האָט ניט פארווירקליכט דאָס רעכט פון די פעלקער אויף זעלבסט באשטימונג, נאָר האָט געשאפען נייע הערשאפט-פארהעלטענישען, ער האָט אוועקגעשטעלט די גרעניצען פון די נייע מלוכות אזוי, אז די נאציאָנאלע פּראָבלעמען, וואָס האָבען צוריסען די האבסבורגער מאָנארכיע, זיינען אויף דאָס ניי לעבעדיג געוואָרען"**)... ד.ה. אז ער איז מסכים מיט דער נאציאָנאלער הערשאפט פון טעריטאָריע, אויב די גרעניץ סלופּעס וואָלטען געוואָרען ריכטיג אוועקגעשטעלט? באוער אליין האלט דאָך, אז דער אידעאל פון סאָציאליסטישער באפרייאונג איז באזירט אויף דער באפרייאונג פון באזיצלאָזע קלאסען; אז דער סאָציאליסטישער קאמף פאר דער נאציאָנאלער זעלבסט באשטימונג און זעלבסט באפרייאונג, איז געגען דעם טעריטאָריעלען נאציאָנאליזם, איז געגען יעדער נאציאָנאלער רעוואָלוציע, וואָס האָט בלויז טעריטאָריעלע צילען.

---

* Otto Bauer: "The Austrian Revolution" p.p. 275-76.

2. די נאציאָנאלע רעוואָלוציעס פון די נאָך־מלחמה יאָהרען.

אין דער צייט פון דער לעצטער מלחמה, אין די יאָהרען צווישען 1914־1918, האָבען אויפגעלעבט די מינדערהייטען, און עס איז עפענטליך ארויסגעקומען די פאָדערונג פון „אויסלייזען די קליינע נאציאָנען". די נאציאָנאלע רעוואָלוציע האָט זיך דעמאָלט אָנגעהויבען פארשפרייטען אין אלע טיילען פון אייראָפּע. אין איר האָבען אנטייל גענומען ניט נאָר נאציאָנאליסטען, נאָר טאקע ארבייטער און סאָציאליסטען, וועלכע האָבען יאָהרען לאנג געקעמפט צוזאמען מיט די קליינבירגערליכע עלעמענטען פאר נאציאָנאלער באפרייאונג און זעלבסטשטענדיגקייט. טשעכישע און פוילישע, יוגאָסלאווישע און רומענישע ארבייטער האָבען זייער בלוט פארגאָסען אין דער נאציאָנאלער רעוואָלוציע; זיי זיינען געשטאנען ביים ווינגעלע פון זייערע נאציאָנאלע פאָטערלענדער.

אָבער אויפ'ן צווייטען טאָג נאָך דער גאולה, האָט זיך באוויזען א פינסטערער וואָלקען איבער די ניי־געשאפענע לענדער. עס איז געקומען די בורזשואזיע און האָט פארכאפּט די פעטסטע ביסענס און גאָר ניט איבערגעלאָזט פאר'ן ארבייטער אָדער מיטעלקלאס. אין געוויסע לענדער האָט מען נאָך באפרידיגט די פויערים מיט דער דורכפיהרונג פון אגראר רעפאָרמען, אָבער ניט אין אלע לענדער איז אזא נויטיגע רעפאָרמע דורכגעפיהרט געוואָרען. פוילען, למשל, איז געבליבען ביי פּילסודסקי'ס פארשפּרעכענס דורכצופיהרען די נויטיגע רעפאָרמען פאר'ן וואויל־זיין פון לאנד, אָבער צו דער פארווירקליכונג איז עס קיינמאָל ניט געקומען.

דערצו נאָך האָט מען אין מערסטע לענדער ליקווידירט די דעמאָקראטיע — מען האָט איינגעפירט א שטרענג צענטראליזירטע פארוואלטונג און א ביוראָקראטיע האָט זיך גענומען צום מלוכה רודער און האָט אונטערדריקט די עלעמענטארסטע רעכט פון די פאָלקס מאסען. אויף דער קריטיק, פארוואָס מען אונטערדריקט אזוי די רעכט פון די בירגער, האָט מען געענטפערט, אז דאָס טוט מען לטובת דעם לאנד; אז מען מוז אויף אזא אופן באשיצען דאָס לאנד פון די כלומרשטע „געפאַרען", וואָס דראָהען אים מצד די פרעמד־נאציאָנאלע מיטבירגער. אין די מערסטע לענדער, האָט מען געשאפען א שטארקע מיליטאריסטישע מאכט, וואָס קאָסט אָפּ פארמעגענס און ליגט אויף דעם אזוי אויך פאראָרימטען פאָלק, ווי א חלף אויפן האלז — אלץ צוליב דער געפאר מצד די אינערליכע און אויסערליכע שונאים, וואָס קענען זיי באפאלען.

פאר די פאָלקס מאסען פון די מינאָריטעטען האָט זיך אין די ניי־געבוירענע לענדער געשאפען אן אמת'ער גלות. פריהער, אין די אלטע נאציאָנאל געמישטע מלוכות, זיינען די מינאָריטעט נאציעס געווען א געוואלדיגער כח, צוליב זייער גרויסער צאָל. זיי האָבען זיך געשטיצט איינער אויפן צווייטען, און אלע צוזאמען זיינען זיי גענוג שטארק געווען, מען זאָל זיי מוזען נאָכגעבען זייערע פאָדערונגען. אין די נייע מלוכות זיינען אָבער די מינאָריטעטען געבליבען אינגאנצען הפקר פאר'ן אויסראָטונגס שגעון. באזונדערס זיינען אין די נייע מלוכות אנטשטאנען

רייסערייען צווישען די פארשיידענע טיילען פון דער באפעלקערונג. אין דער פאראייניגטער יוגאסלאוויע זיינען אויסגעוואקסען גאנצע דריי נאציעס: קראאטען, סלאוואנער און סערבען. עס זיינען דעריבער אויפגעשוואומען שארפע פאר'עקשנ־טע נאציאנאלע פראבלעמען, צוליב די מינאריטעט נאציעס, וואס זיינען אריינגענומען געווארען אין די טעריטאריעס פון די ניי־געשאפענע לענדער, און צוליב דעם (פלוצלונגדיגען) דערוואכען פון די נייע מינאריטעטען אלס באזונדערע אייגענע פעלקער, האבען זיי ניט גענדארפט אריינגערעכענט ווערען אין די לענדער.

ביים פאנאנדערטיילען די טעריטאריעס איז אויך אויסגענוצט געווארען א סך שאוויניזם, פון וועלכען דער פראלעטאריאט איז ניט געווען פריי, סאציאליסטען וואס האבען זיך פארנומען מיט דער פאליטיק פון לאנד, האבען א ביסעל פאר־בויגט אויף זייער סאציאליזם, און זיך געלאזט געהן אויפן „אויסגעטראטענעם" וועג פון נאציאנאליזם. אין דער אינערליכער פאליטיק, האבען זיי זיך געשטעלט אויפן קלאסען שטאנדפונקט; אבער כלפי חוץ, אין דער אויסערליכער פאליטיק, זיינען זיי געשטאנען פעסט אויף דעם נאציאנאליסטישען פראנט, און זיך געהאלטען צוזאמען מיט דער בורזשואזיע. ביים אפגרעניצען מלוכה טעריטאריעס, איז נא־ציאנאלער אפעטיט אויף לאנד געווארען א פרינציפ. סאציאליסטען פון איין לאנד האבען געפירט קאנפליקטען מיט סאציאליסטען פון אנדערע לענדער; ביים איינ־טיילען די טעריטאריעס און ביים אוועקשטעלען די גרעניץ סלופעס האבען סאציא־ליסטען פון איין לאנד זיך שטארק געאמפערט מיט'ן שכנות'דיגען לאנד, ווי עס איז געווען דער פאל מיט די פוילישע און טשעכישע סאציאליסטען. אויך ביי דער רעפעראציעס פראגע פון מלחמה קאנטריבוציעס, איז פארגעקומען פארשיידענע מיינונגס אונטערשיידען צווישען די סאציאליסטען פון די צענטראלע מלוכות און די סאציאליסטען פון די אליאירטע מלוכות. דאס אלץ האט גורם געווען אפצו־שוואכען דעם קלאסען באוואוסטזיין ביי א גרויסען טייל פון דער באפעלקערונג און געגעבען א מעגליכקייט דער רעאקציע זיך וואס מער און וואס טיפער אריינצו־רייסען אין די ניי אויפגעקומענע לענדער.

פילע סאציאליסטישע פירער זענען געגאנגען נאך ווייטער: זיי האבען אויף א זעהר מיאוס'ען אופן פארראטען דעם סאציאליזם. עס איז גענוג צו דערמאנען דעם ערשטען מארשאל פון ניי־פוילען, יוזעף פילסודסקי, וועלכער האט אויסגע־נוצט דעם סאציאליזם פאר זיינע נאציאנאל־שאוויניסטישע אידעען.

עס איז אינטערעסאנט צו דערמאנען פילסודסקי'ס חנ'דלען זיך צו דעם צווייטען אינטערנאציאנאל און צו דער סאציאליסטישער באוועגונג, מיינענדיג, אז דאס וועט איהם העלפען צו געווינען פוילענ'ס אומאפהענגיגקייט.

אין יאר 1912 איז פארגעקומען דער קאנגרעס פון דער עסטרייכישער סאציאל דעמאקראטישער פארטיי. פילסודסקי, אלס פארטרעטער פון דער רעוואלוציאנערער פראקציע פון דער פוילישער סאציאליסטישער פארטיי (פ.פ.ס.), האט דאן אין זיין היסטארישער רעדע אויפן קאנגרעס, צווישען אנדערעס געזאגט:

„איך טרעט דאָ ארויס אין מאָמענט, ווען ס'דונערן אין אייראָפּע האַרמאַטן. אייער לאַנד איז פּונקט ווי אונזער לאַנד באַדראָהעט דורך דעם שרעקליכן קריג. פּוילן איז פאַרמאַטערט פון רעוואָלוציאָנערע קאַמפן. עס איז איצט שווער איבערצוטראַגן דעם קריג. מיר זיינען ניט פריי פון שרעק, ווען מיר טראַכטן וועגן די געפאַהרען וואָס וואַרטן אויף אונז. אָבער קיין שום זאַך וועט אונז ניט אָפּשרעקן פון דערפילן אונזער פליכט. מיט אייער הילף וועלן מיר פאַרשפּריי־טען די מאַכט פון פרייהייט איבער אונזער לאַנד. אויב עס וועט אויסברעכן אַ מלחמה, וועלן מיר זיך באַמיהען, אַז ס'זאָלן פאַרווירקליכט ווערן אונזערע אידעאַלן, וועלכע די רעוואָלוציע האָט ניט פאַרווירקליכט. און דאַן, אין די מויערן פון פרייען וואַרשע, וועלן מיר קענען צוגרייטן אַן אויפנאַמע פאַר אונזערע טייערע געסט פון אינטערנאַציאָנאַלן קאָנגרעס. זאָל אייער פאַרזאַמלונג זיין אַ טריט פאָרויס אין זיגרייכן מאַרש פון דער עסטרייכישער סאָציאַל־דעמאָקראַ־טיע."*)

אַזוי האָט גערעדט אַ מענש, וועלכער האָט שפּעטער געשענדט דעם סאָציאַ־ליזם, פאַרשיקט אין די תפיסות די בעסטע סאָציאַליסטן פון לאַנד, און באַקעמפט דעם סאָציאַליסטישן אינטערנאַציאָנאַל, פאַר וועמען ער האָט פאַר'ן קריג אויפ־געעפנט די טויערן פון וואַרשע . . .

מאַנכע מיינען, אַז פּילסודסקי האָט דאָ דורכגעמאַכט אַזאַ משונה'דיגען אַנטוויקלונגס פּראָצעס. אַז ער האָט זיך שפּעטער געענדערט. אָבער פאַקטיש האָט ער כסדר געצויגן איין און דעם זעלבען פאָדים, דורך זיין גאַנצער פּאָליטישער טעטיגקייט פון זיין לעבען. ער האָט געענדערט זיין אויסערליכען לבוש, בשום אופן ניט זיין אינערליכען געדאַנקענגאַנג. ער האָט שטענדיג געשטרעבט צו אַן „אומ־אָפּהענגיגער מלוכה", אין די אינטערעסען פון דער פּוילישער בורזשואַזער אינטע־ליגענץ און איז געשטאַנען זיין גאַנצען לעבען קאָנסעקווענט און פעסט אין שפּיץ פון דער מלוכה, געהאַלטען מיט אַלערליי פאַשיסטישע מיטלען, מיט וועלכע די הערשענדע קלאַסען באַנוצען זיך היינט, כדי צו בלייבען ביי דער מאַכט.

פּילסודסקי האָט פּראָפּאַגאַנדירט דעם געדאַנק, אַז אַ סאָציאַליסט אין פּוילן מוז שטרעבען צו דער אומאָפּהענגיגקייט פון לאַנד, אַז די אומאָפּהענגיגקייט איז דער וויכטיגסטער באַדינג פאַר'ן זיג פון סאָציאַליזם אין פּוילן. געמיינט האָט ער, בעיקר, ניט די באַפרייאונג פון דעם אַרבייטער קלאַס, ניט די איינפירונג פון סאָציאַליזם, נאָר די באַפרייאונג פון לאַנד, צו באַפרייען פּוילן פון איהרע אימ־פּעריאַלע באַהערשער.

דעריבער האָט פּילסודסקי באַקעמפט דעם „בונד" (די אידישע סאָציאַליס־טישע רעוואָלוציאָנערע פּאַרטיי), די סאָציאַל דעמאָקראַטען און אַנדערע רעוואָ־לוציאָנערע פּאַרטייען. ער האָט זיי געוואָלט אַראָפּפירען פון וועג, זיי שטערען אין

*) זע, פּ. שוואַרץ: יוזעף פּילסודסקי און דער „בונד", וואַרשע 1935, אַ גרינדליכע און פולע ביאָגראַפיע פון פּוילענ'ס אידאַל, דער פאַטער פונם איצטיגען פּוילען.

זייער אנטוויקלונג, כדי זיי זאָלן ניט ווערן שטאַרק אין פּוילן. דעריבער האָט ער אויך געגרינדעט די פּ.פּ.ס., אַ ריין פּוילישע סאָציאַליסטישע רעוואָלוציאָנערע פּאַרטיי; טעאָרעטיש איר באַגרינדעט אויפן נאַציאָנאַלן סאָציאַליסטישן שטאַנד־פּונקט: פריהער אומאָפּהענגיגקייט אום יעדן פּרייז, און ערשט דאַן — סאָציאַ־ליזם.*)

די פּ. פּ. ס. האָט אָבער שפּעטער, נאָך פּוילנ'ס באַפרייאונג געמוזט איבער־רייסן מיט פּילסודסקי'ן — איר באַגרינדער און בויער. זי איז ניט געגאַנגען אין זיינע דרכים, נאָר אָפן ארויס געגען אים, זעהענדיג ווי ער האָט פאַרראַטען זיין פּאַרטיי און די פּרינציפּען, וואָס ער האָט אמאָל געפּרעדיגט. אונטער פּילסודסקי'ס רעזשים זיינען אויך די פירער פון דער פּ. פּ. ס. באַהאַנדעלט געוואָרען ערגער ווי אין צאַריסטישען רוסלאַנד. דאָס האָבען זיי געוואונען פון פּוילנ'ס באַפרייאונג. אזוי האָט דאָס נייע פּוילן, אונטער דער הערשאַפט פון דיקטאַטאָרישען פּילסוד־סקי גערינגט אירע בעסטע זין, וועלכע האָבען זיך מקריב געווען פאַר איר באַפריי־אונג. פּילסודסקי'ס מעשים זיינען ביי פילע פּוילישע סאָציאַליסטען ניט געווען קיין גוואַלדיגער חדוש, זיי האָבען קיין בעסערס פונם פּאָטער פון נייעם פּוילן, ניט ערוואַרטעט. פּילסודסק'ס מעשים זענען אין אַ געוויסער מאָס געווען אַ נאַטירליכער קאָנסעקווענץ פון זיין אמאָליגען נאַציאָנאַליזם, וואָס ער האָט צוזאַמענגעמישט מיטן סאָציאַליזם, אום צו געווינען די ארבייטער מאַסען און די סאָציאַליסטען פון דער גאַנצער וועלט פאַר זיין אידעאַל, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען און געענדיגט מיט אולטראַ נאַציאָנאַליזם און דער באַפרייאונג פון פּוילן.

פּילסודסקי האָט אויך פאַר זיין נאַציאָנאַלן סאָציאַליזם געוואונען מאַסען אָנהענגער צווישען דער בורזשואַזער אינטעליגענץ, וועלכע האָט געקוקט אויף איהם ווי אויף אַ דערלייזער. סאָציאַל עקאָנאָמיש איז די פּוילישע בורזשואַזיע געווען דירעקט פאַראינטערעסירט צו האָבען אַן אומאָפּהענגיגע פּוילן. אַ באַפרייטע פּוילן, האָט זי געוואוסט, וועט עפענען פאַר איר אַלע מעגלאַכקייטען פון פּאָלי־טישער הערשאַפט, און ממילא פון אומבאַגרענעצטער עקספּלואַטאַציע פון די אָרימערע פאָלקס מאַסען. די פּוילישע בורזשואַזיע האָט אָבער ניט געוואָלט איינ־שטעלען אירע עקאָנאָמישע פּאָזיציעס, אום צו פירען אַ קאַמף מיט רוסלאַנד. די רוסישע רעגירונגס־אָקופּאַציע האָט טאַקע געפירט אַן אויסראָטונג קאַמף געגען יעדען סימן פון פּוילישקייט. ס'איז נאָך אָבער געבליבען גענוג פּלאַץ פאַר'ן פּוילי־שען קאַפּיטאַליסט. ער האָט נאָך געהאַט פאַר זיך אָפענע וועגען פאַר פאַרדינסטען און ערהאַבערונג, פאַר דער בורזשואַזיע האָט דעריבער ניט געלוינט זיך ארויסצו־שטעלען געגען רוסלאַנד, זי האָט געהאַט וואָס איינצושטעלען, און זי האָט מורא געהאַט צו ריזיקירען.

אנדערש איז געווען מיט דער פּוילישער קליינבירגערליכער אינטעליגענץ. די שווערע אויסראָטונג־פּאָליטיק פון דער צאַרישער מאַכט, לגבי דער פּוילישער באַ־פעלקערונג, נאָך דער פּוילישער „פּאָווסטאַניע" (אויפשטאַנד), האָט אמשטאַרקסטען

*) אינ'ם פריהער דערמאַנטען בוך פון פּ. שוואַרץ — באַריכות.

געטראָפען דער פוילישער אינטעליגענץ. דער פאַבריקאַנט איז געבליבען ביי זיין פאַבריק, דער קאַפּיטאַליסט ביי זיין פאַרמעגען, דער לאַנדווירט ביי זיינע גיטער. אויך פאַרן פוילישען ארבייטער איז נאָך געבליבען ארבייט. ער איז ניט באַרויבט געוואָרען פון זיינע פּריווילעגיעס עקספּלואַטירט צו ווערען. די פוילישע אינטעליגענץ, דאַגעגען, איז געָ'רודפ'ט געוואָרען פון ביידע זייטען: פּאָליטיש און עקאָנאָמיש. קאַמף פאַר אומאָפּהענגיגקייט איז אַזוי אַרום פאַר דער פויילישער אינטעליגענץ ניט נאָר געווען אַ קאַמף פאַר אַבסטראַקטע נאַציאָנאַלע לאָזונגען, נאָר קודם־כל אַ קאַמף פאַר דער ערָאָבערונג פון פאַרלאָרענע — און פאַר דער שאַפונג פון נייע — עקאָנאָמישע מאַכט פּאָזיציעס. אַן אומאָפּהענגיגע פוילען האָט פאַר דער פוילישער אינטעליגענץ געהייסען: פאַרנעמען צענדליגער טויזענטער רעגירונגס אַמטען, אויסבילדען אַן אייגענע אַרמיי מיט צענדליגער טויזענטער אָפיצערען, פּאָסטענס, אַן אייגענע פּאָליציי, אייגענע רעגירונגס פאַרוואַלטער, פּאָסט און טראַנספּאָרטאַציע, א.ד.ג.

עס איז גאָר ניט קיין וואונדער, וואָס די אומאָפּהענגיגקייט אידייע, האָט געהאַט אירע פריהערדיגסטע און צאָלרייכסטע אָנהענגער, צווישען דער פוילישער אינטעליגענץ. די אינטעליגענץ האָט זיך אָנגעכאַפּט אַן דער נייער רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי, וואָס איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען פון פּילסודסקי'ן, און געקוקט אויף איר ווי אַ משיח באַוועגונג, וואָס וועט פירען צו זייער גאולה און באַפרייאונג. פּילסודסקי און זיין דור, די ערשטע גרינדער פון דער פּ. פּ. ס., שטעלען מיט זיך צוזאַמען די רעפּרעזענטאַנץ פון דער פוילישער אינטעליגענץ, וועלכע האָט אויפגעהויבען אין די ניינציגער יאָרען אַ קאַמף פאַר אירע עקאָנאָמישע מאַכט פּאָזיציעס און פאַר אירע נאַציאָנאַליסטישע אַספּיראַציעס.

אמת, אין דער פּ. פּ. ס. זיינען אריינגעטראָטען פילע רעוואָלוציאָנערען, באַוואוסטזיניגע סאָציאַליסטען, דורכגעדרונגענע מיט'ן אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם, אַזעלכע וואָס האָבען זיך סאָלידאַריזירט מיט'ן אַלוועלטליכען ארבייטער קלאַס. צוזאַמען מיט די מענשען, וועלכע האָבען געהאַלטען דעם סאָציאַליזם און די סאָציאַלע רעוואָלוציע פאַר'ן ציל, האָבען אָבער געהערט צו דער פּאַרטיי, און אָנגעפירט מיט איר, מענשען, פאַר וועלכע די נאַציאָנאַלע רעוואָלוציע איז געווען דער ציל איבער אַלע צילען.

דער ארבייטער קלאַס אַלס אַזעלכער, אַלס אַ קלאַסען־קעמפערישע אָרגאַניזאַציע, וואָס דאַרף קעמפען געגען קלאַסען הערשאַפט, פאַר דער באַפרייאונג פון פּראָלעטאַריאַט און פאַר דער שאַפונג פון דער נייער סאָציאַליסטישער אָרדנונג, איז פאַר פּילסודסקי'ן קיינמאָל ניט געווען קיין ציל פאַר זיך אליין. דעם ארבייטער קלאַס און זיין קאַמפּסלוסטיגקייט האָט ער בלויז אויסגענוצט פאַר דער אומאָפּהענגיגקייט פון פוילען און פאַר די אינטערעסען פון דער פוילישער בורזשואַזיע.

נאָך פוילען'ס באַפרייאונג איז דער ארבייטער קלאַס פאַר אַ קורצער צייט באַפרייט געוואָרען פון נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג; ער האָט פאַר אַ מינוט געפונען אַ ריינעם האָריזאָנט און בעסערע באַדינגונגען צו פירען זיין קלאַסען

קאמף. דאָס האָט אָבער נאָר אָנגעהאַלטען פאַר אַ מינוט. באַלד האָט זיך פאַר־שפּרייט איבער פּוילען אַ פינסטערער קאָשמאַר, וואָס האָט פאַרדעקט אַלע אידעאַלען, אַלע שטרעבונגען, וואָס זענען געווען פאַרבונדען מיט פּוילין'ס באַפרייאונג. די זעלבע, וועלכע האָבען געפירט אַ בונט געגען די פּוילישע אונטערדריקער, זיינען אַליין שפּעטער געוואָרען אונטערדריקער און פאַרגוואַלדיגער, וועלכע האָבען פאַר־שפּאַרט זייערע פריערדיגע חברים, באַקעמפט און ברוטאַל דערשטיקט זייערע פריערדיגע אידעאַלען.

און ניט נאָר אין פּוילען; דאָס זעלבע האָט פּאַסירט אין אונגאַרן, יוגאָסלאַוויע, אין די באַלטישע לענדער און אַזוי איבעראַל. פּוילען האָב איך נאָר געבראַכט אַלס ביישפּיל, ווייל זי איז מיר ליב און טייער, זייענדיג אַליין איינער פון אירע געטרייע איבערגעגעבענע זין, וואָס ווייטיקט און בלוטיגט אויף איר גייסטיגען חורבן.

פּוילען פון דער ליטעראַטור, און פּוילען פון דער ווירקליכקייט — צוויי באַזונדערע וועלטען, צוויי דראַסטישע געגענזאַצען, וועלכע פאַרלייקענען איינס דאָס צווייטע.

פּוילען אין דער ליטעראַטור: אַ לאַנד וואָס קעמפט געגען אירע אונטערדריקער און הענקער. אין דער פּוילישער ליטעראַטור האָט מען געפונען די שילדערונג פון דעם דערנער וועג פון פּוילישען פאָלק, אונטער דער הערשאַפט פון די צאַרישע סאַטראַפּען און פּרייסישען יונקערטום. די פּוילישע יוגענט, אריינגערעכענט די אידיש־פּוילישע, איז אָנגעצונדען געוואָרען אין אַ פלאַמיגען פייער, ווען עס האָבען פאַר זיי אויפגעלעבט די געשטאַלטען פון דער „פּאָוסטאַניע" — זיי זיינען פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין בונטאַרען, וועלכע האָבען מיט האַרץ און נשמה, מיטגעקעמפט מיט זייערע עלטערען פאַר דער גערעכטער יושר'דיגער זאַך, פאַר דער באַפרייאונג פון פּוילען.

דער גלויבען זייערער און אָפּטימיזם האָט זיי אודאי אונטערגעזאָגט, אַז פּוי־לען'ס באַפרייאונג איז ניט נאָר אַ זאַך פון יושר, נאָר אויך אַ זאַך פון געשיכט־ליכען פּראָגרעס, אַ שטאַפּעל העכער אויף דעם וועג פון דער עוואָלוציע פון דער גאַנצער מענשהייט. האָט דאָך אדאַם מיצקעוויטש געשריבען אין זיין „דזיאַדי" — אימפּראָוויזאַציע, וועגען דער מיסיע פון פּוילישען פאָלק:

„כ'וויל אים טראָגען און גליקליך מאַכען,
אַז די גאַנצע וועלט זאָל אים באַוואונדערען."

דאָס איז געווען דאָס פּוילען פון דער ליטעראַטור, דאָס פּוילען פון די ראָמאַנטיקער. דאָס זיינען געווען פּוילישע גוטע און פרומע גלות־מאָטיוון, שטי־מונגען פון שווערע צייטען, ווען מען איז אַליין דערדריקט געוואָרען אונטער דעם שווערען קאַצאַפּישען שטיוועל און פּרייסישען אייזערנעם קנאַפּעל.

פוילען אין דער ווירקלאכקייט: אן אויסגעלאכטער חלום. היינט רייסט מען מיט שמוציגע הענט פון רוצחים די דאזיגע געפיהלען און שטימונגען; היינט צושמעטערט מען סיסטעמאטיש און אויסגערעכענט מיט דער ברוטאלקייט פון א וואנדאל דעם הערליכען בנין פון א שיינער און גערעכטער פוילען, א בנין, וועלכער איז אויסגעבויט געווארען אין דער פארשטעלונג (אימאגינאציע) פון אפטימיסטען און גלויביגער.

אזוי זעהט אויס דאס „אידעאליזירטע" פוילען, דאס נייע פוילען פון די פילסודסקי'ס, סמיגלי'ס און אנדערע הערשער, וועלכע זיינען אזוי קורצזיכטיג אין קענען ניט הארמאניזירען די אידעאלען מיט דער ווירקלאכקייט. דאס היינטיגע פוילען האט פארראטען די אמת'ע אידעאלען פון די גרויסע פוילישע גייסטער.

דאס זעלבע איז פארגעקומען אין אנדערע נייאויפגעקומענע לענדער. די מלחמה מיט אירע רעוואלוציעס, איבערהויפט מיט אירע נאציאנאלע רעוואלוציעס, האט געבראכט חורבן, אנטוישונג, גייסטיגען באנקראט, און פארניכטונג פון דעמאקראטיע און ליבעראליזם. אויף דער גאנצער וועלט הערשט איצט א כאאס אין אידעען. ניטא קיין איינהייטליכע ריכטונג אפילו אין די ארבייטארישע און פראגרעסיווע רייהען. ניטא קיין אויטאריטאטיווע פירערשאפט, און אויך ניט קיין מוטיגע פירער. דער דאזיגער מישמאש אין ליניע, אין פירערשאפט און איי־ניגקייט האט געגעבען דער רעאקציע די אויבערמאכט אין א סך לענדער. דאס האט געפירט צו פאשיזם.

3. דער פאשיזם פירט די קאפיטאליסטישע לענדער צו מלחמה.

(אימפעריאליזם, און דער מאנגעל אין רוי־שטאף און אפזאץ־מערק)

פאר דער צייט, וואס היטלער איז אין מאכט, האט ער שוין ניט איינמאל געסטראשעט און געווארענט מיט דייטשלאנד'ס מאכט, וואס וועט איבערראשען דער וועלט. היטלער באהאלט פאר קיינעם ניט, אז ער גרייט זיך צו מלחמה, אז ער וויל פארכאפען קאלאניעס, און אויפשטעלען די דייטשע אימפעריע פון דריטען רייך. ער זאגט דאס גאנץ אפען, און שרעקט זיך ניט פאר קיינעם פון די גרויס־מעכטע. היטלער האט אבער זיך גענומען מאסקירען זיינע אימפעריאליסטישע אויסשפרייטונגס־פלענער, און געשאפען נייע טערמינען פאר זיינע אידעאלאגישע צוגרייטונגען צו דער מלחמה — ער האט זיך גענומען איינרעדען דער וועלט, אז ער גייט איהר ראטעווען פון באלשעוויזם.

היטלעריזם — ווייל ער אונז איינרעדען — האט זיך געשטעלט אין דער שפיץ פון א קרייץ־צוג געגען דעם אלוועלטליכען באלשעוויזם, צו ראטעווען די וועלט פון דער דאזיגער פעסט וואס איז — ווי ער זאגט — געבוירען געווארען אין דעם קרענקליכען אידישען מוח. ער רופט דעריבער אלע אייראפייאישע פעלקער, זיך צו פאראייניגען מיט איהם, געגען באלשעוויזם, און געגען אידענטום.

איז איבעריג צו דערמאנען וועגן דער פאלשער מיסיע, וואס היטלער האט אויף זיך גענומען. יעדער באוואוסטזיניגער מענש, פארשטייט, אז ער וויל נאר מאסקירען זיינע אימפעריאליסטישע פלענער. עס איז אויך איבעריג צו באווייזען, אז עס איז ניטא קיין קערענדעל אמת אין זיין באשולדיגונג, דאס אידען זיינען די טרעגער פונם קאמוניזם. עס איז דאך א פאקט, דאס די הויפט פירער און באגרינדער פון באלשעוויזם — סטאלין, לענין, זיינען ניט קיין אידען. עס איז אן אומזין אויסצוטראכטען אויף אידען, אז זיי פירען דעם קאמף אין שפאניע, וואו אין פארלויף פון עטליכע יאהרהונדערטער זיינען קיין אידען גאר ניט געווען.

מען מוז אבער צוגעבען, אז אויפן געביט פון אויסלענדישער פאליטיק האט היטלער זעהר פיל דערגרייכט. די רעגירונגען פון דעם אזוי גערופענעם „דעמאקראטישען פראנט" אין איראפע, ווייזען ארויס א טענדענץ פון נאכגעביגקייט צו דער היטלריסטישער פאליטיק. זיי ווייזען טאקע צוריק זיינע „אידעאליסטישע" מלחמה צילען און מאכען לפנים צונישט די גאנצע אידעע פון מלחמה צווישען וועלט אגשויאונגען. אבער טיף אין הארצען ציטערען זיי אלע פאר . . . דער וועלט־אנשויאונג פון זייער גרויסען רוסישען וואפען ברודער, מער נאך ווי פאר היטלער'ס טעריטאריעלע מלחמה צילען.

אט דער אינערליכער דואליזם, דער גראנגעל צווישען געגענזעצליכע אינטערעסען ביים איראפייאישען קאפיטאליזם, באווייזט זיך באשיינפערליך אין דער פאסיווקייט, און אין די וואקלענישען פון די איראפייאישע מלוכות לגבי די אפטע פראוואקאציעס פונם מיליטעריש און עקאנאמיש פיל שוואכערע: פאשיסטישען פראנט, וועלכער גרייט זיך צו רייסען שטיקער פון אלע לענדער.

היטלער לאזט ניט דורך די דאזיגע געלעגענהייט, ער נוצט זי אוים פאר זיינע אינטערעסען. די צושפליטערטקייט און ניט אנטשלאסענקייט פון דעם דעמאקראטישען לאגער, האט אים געגעבען גענוג מוט און שטאלץ צו פאדערען קאלאניעס און אנערקענונג ביי די דעמאקראטישע לענדער. די דעמאקראטישע לענדער, מיט ענגלאנד בראש, וואלטען אים אפשר נאכגעגעבען זיינע פאדערונגען, פאר דער פרייז פון זיין צוריקקער אין דער פעלקער ליגע. דאס וואלט זיכער געשעהן, ווען ניט פראנקרייך און דער סאוועטען פארבאנד, וואס דערלאזען ניט דערצו.

היטלער'ס דיפלאמאטען ארבייטען אינטענסיוו אין צענטראל איראפע, אין די באלטישע עלנדער, אויף דעם באלקאן, אין אמעריקא, און איבעראל, צו געווינען סימפאטיע פאר זייערע שטרעבונגען און אספיראציעס. אין עסטרייך שטארקט זיך היטלער'ס אקציע פון טאג צו טאג. איטאליע שטיצט אים דא און דארטען, צוליב דער פארבינדונג פון די צוויי פאשיסטישע לענדער. אויך די אריענטאציע פון די באלקאנישע לענדער, ענדערט זיך צו גונסטען היטלער'ס העגעמאניע. פון דאנציג איז דאך אפגערעדט — זי איז דאך אינגאנצען אונטערוואָרפען בערלין.

אין דייטשלאנד גופא גרייט זיך היטלער פאר דער קומענדיגער מלחמה. ער באזארגט זיך מיט גרויסע סומען געלט און מיט אלע נויטיגע מכשירים. דעריבער הערשט איצט אין דייטשלאנד אזא שרעקליכע עקספלואטאציע פון די ארבייטענדיגע פאלקס מאסען: מען ארבייט לאנגע שטונדען און מען באקומט דעם מיני־

מאַלסטען ארבייטס לוין. מען האָט אַרויפגעצוואונגען אויפן דייטשען פאָלק א פאַרקלענערטען פאַרברויך פון אַלע שפייז פּראָדוקטען, וואָס ווערען איטפּאָרטירט פון אויסלאַנד, כדי צו פאַרקלענערען דעם אָפּפלוס פון גאָלד, מען שפייזט דאָס דייטשע פאָלק מיט נאַציסטישער ליטעראַטור. אנשטאָט פוטער און אייער גיט מען זיי די פּאַר׳סמ׳טע נאַציסטישע תורה. מען גיט — ווי רודאָלף העס, דעם פירער׳ס רעכטע האַנט האָט געזאָגט — „האַרמאַטען אנשטאָט פוטער!״ דאָס דריטע רייך גרייט צו די שטאַרקסטע ארמיי אין דער וועלט. דאָס גאַנצע פאָלק איז מיליטאַרי־זירט. די שול, די ראַדיאָ, די קינאָס, די טעאַטערס — אַלץ איז געשטעלט געוואָרען אין דינסט פון מיליטאַריזם. די פיבערהאַפטע מלחמה צוגרייטונגען גרייכען איבער אַלע פאַרשטעלונגען און קאָסטען אָפּ מיליאַרדען מאַרק, וואָס ווערען געדעקט פון אויסלענדישע הלוואות.

און ניט נאָר די פאַשיסטישע מלוכות זיינען אזוי קריגעריש געשטימט. אויך די דעמאָקראַטישע לענדער זיינען ניט אַזעלכע פאַציפיסטען ווי מיר מיינען. אין לאַנגער פון די דעמאָקראַטישע לענדער איז פאַרשוואונדען די אילוזיע פון „אָפּהיטען דעם פרידען אום יעדען פּרייז״. אויך דאָרטען ספּעקולירט מען מיטן געדאַנק פון מלחמה, און מען טראַכט ווי אזוי צו פאַרקירעווען דעם קריג, אזוי אז ער זאָל ברענגען פּראָפיטען.

די דאָזיגע מלוכות שרעקען זיך אָבער ניט אזוי פאַרן אָנהויב פון דער מלחמה ווי פאַרן סוף, וואָס קאָן זיך ענדיגען מיט סאָציאַלע רעוואָלוציעס. זיי ווייסען, אז אין צייט פון א וועלט קאַטאַסטראָפע וועלען ניט וועלט אנשויאונגען אנטשיידען איבער דער פראַגע, ווער מיט וועמען עס וועט זיך שלאָגען; דאַן וועלען גובר זיין ביי די אייראָפּייאישע מלוכות די נאָהענטערע אינטערעסען איבער די ווייטערע ד. ה. די באַדראָטע עקאָנאָמישע און טעריטאָריעלע אינטערעסען. די פאַרטיידיגונג פון דער נאַציאָנאַלער טעריטאָריע וועט גובר זיין זייערע טיף איינגעוואָרצעלטע, אָבער פאַרט נאָך ווייטערע שותפות־אינטערעסען מיטן קעמפערישען פאַשיזם.

מלוכות מיט א הויכער קאַפּיטאַליסטישער אנטוויקלונג וועלען אלזאָ, גע־צוואונגען זיין צו קעמפען אויף דער זייט פון א באָלשעוויסטישער מלוכה אין דער גרעסטער און בלוטיגסטער מלחמה, וואָס די מענשהייט וועט דורכמאַכען. אזוי אַז רעוואָלוציע שטעהט באַלד אויפן וועג פון מלחמה, וואָס שטעלט אין קאָן די גאַנצע קאַפּיטאַליסטישע אָרדנונג. די עקזיסטענץ פון ביידע עקסטרעמע מלוכה רעזשימען די פאַשיסטישע און באָלשעוויסטישע וועלען מוזען אויסאיבען בשעת א מלחמה אָדער באַלד נאָך א מלחמה א מאַגנעטישע צוציהונגס קראַפט אויף ביידע געגענ־זעצליכע קלאַסען אין יעדען לאַנד באַזונדער. די קאַפּיטאַליסטען וועלען זיך אָנ־כאַפּען אין פאַשיזם און דער פּראָלעטאַריאַט — אין באָלשעוויזם.

נישט אומזיסט שרעקען זיך געוויסע קאַפּיטאַליסטישע מלוכה לייט ווייניגער פאַר היטלער׳ס טעריטאָריעלע מלחמה צילען, ווי פאַר זייער אייגענעם מיליטערישען נצחון אין דער קומענדיגער וועלט מלחמה, וועלכער וועט דאָך זיין אין דער זעלבער צייט רוסלאַנד׳ס נצחון, וואָס זאָל מיינען דער נצחון פון באָלשעוויזם אָדער סאָ־ציאַליזם, אין זייערע לענדער.

און זאָל דאָ אויך געזאָגט ווערען, אז היטלער'ס געדאנק פון א מלחמה צווישען וועלט אנשויאונגען, איז נאָר הייגט אן אבסורד. אָבער באלד נאָכדעם ווי עס וועט זיך פארענדיגען די מלחמה פון וועלכער מען רעדט אזויפיל, וועט באלד אויפ־פלאַקערען „די מלחמה צווישען וועלט אנשויאונגען". דאָס וועט זיין א מלחמה וואָס וועט ברייגגען די אנטשיידונג צווישען פאשיזם און סאָציאליזם אין אייראָפּע. די פאָלקס מאסען וועלען ניט וואַרטען ביז זייערע רעגירונגס־פירער וועלין זיי געבען די הסכמה, נאָר וועלען אליין אנטשיידען ארוים אין אָן אָפענעם קלאסען־קאַמף. די בורזשואזיע, אָדער זי וועט ווערען פאשיסטיש, און פּראָקלאמירען איר דיקטאטור איבערן פּראָלעטאריאט, כדי צו ראַטעווען איהר קאפּיטאליסטישע ממשלה; אָדער זי וועט זיך אונטערוואַרפען דער פּראָלעטארישער געזעלשאַפט, וועלכע וועט פארכאַפּען די מאכט און אויפבויען א סאָציאליסטישע פאראייניגטע אייראָפּע.

* * *

האָבען מיר ביז איצט געזעהען די סיבות פון מלחמה אין סאָציאלען און נאציאָנאלען אויפריים־פּולווער אין וועלכען די וועלט געפינט זיך. מיר האָבען געזעהען ווי דער אגרעסיווער פאשיזם, רעגט די מענשהייט צו קריג. מיר האָבען אויך געזעהען ווי סאָציאַלע קריזיסען פירען צו מלחמה. מיר האָבען אָבער נאָך אלץ ניט באַרירט די פראגע פון רוי־שטאָף געביטען און אָפּזאַץ־מערק, וואָס שטעהט אויפן טאָג־אָרדנונג פון דער וועלט פּאָליטיק און וואָס איז פון תמיד־אָן דער טרייב מאָטיוו פון מלחמות.

דער וועלט קאפּיטאל, האָט דורכגעמאכט זיבען קריטישע יאָהרען, וועלכע האָבען אים אָנגעהויבען שטיקען אין יאָהר 1929, נאָך א קורצען פעריאָד פון אויפלעבונג און פּראָספּעריטי, אין פארשיידענע טיילען פון דער וועלט.

דאָס יאָהר 1936 איז געווען דאָס ערשטע, וואָס האָט אָנגעהויבען באווייזען סמנים פון ווידער אויפלעבונג אין דער וועלט פּראָדוקציע. קאפּיטאליסטישע עקאָ־נאָמיסטען זיינען באלד ארויסגעקומען מיט אָפּטימיסטישע האָפנונגען, אז אָט־אָט קומט אָן די ישועה און די וועלט ווערט אויסגעלייזט פון קריזיס.

באַקענט מען זיך אָבער טיפער מיט דער קאָניוקטור פון אלע צווייגען פון פּראָדוקציע און האנדעל, ווייזט זיך גאָר ארוים, אז אין דער צייט ווען די פּראָ־דוקציע איז געשטיגען העכער און העכער, איז נאָך אלץ דער וועלט מסחר געבליבען הינטערשטעליג מיט צוויי דריטעל אין פארגלייך מיטן יאָר 1929.

דאָס אנטפּלעקט אויפן שארפסטען אופן דעם כאראקטער פון דער פּראָדוקציע: ס'האָט זיך געשאַפען א קאָניוקטור נישט פון נאָרמאלע געברויכס ארטיקלען נאָר פון מלחמה געצייג. מען האָט פאבריצירט פארשיידענע קריגס מאטעריאלען. מען האָט טאקע פאבריצירט קאנאָנען, מיט קאנאָנען האנדעלט מען אָבער נישט אין פּריוואטען מסחר; מען זאמעלט זיי פארן טאָג, וואָס וועט קומען . . . קען מען ניט זאָגען, אז די פּראָדוקציע פון געברויכס ארטיקלען האָט זיך ניט גערירט פון

אַרט, קיין שום צווייג פון מענשלאַכער פּראָדוקציע איז ניט אָפּגעגרעניצט פאַר זיך. די פאַבריקאַציע פון וואפען האָט ארויסגערופען א פארשטארקטע פּראָדוקציע פון קוילען, שטאָל, האָלץ א. א.וו. און די גרויסע סומען, וואָס זענען אויסגעגעבען געוואָרען אויפן מארק אין דער פאָרם פון ארבייטס לוין, האָבען אויך געגעבען נייע אימפּולסען דער פּראָדוקציע פון געברויכס ארטיקלען. אָבער טראָץ דעם אַלעמען בלייבט די וואפען־פאבריקאציע פּאַרט אן אומפּראָדוקטיווע פּראָדוקציע: וואָס מעהר זי „בליהט" אַלץ מעהר באַלעסטיגט זי די פאָלקס ווירטשאפט, רואי־נירט איר נאָך איידער עס קומט דער אויפריים, אויף וועלכען עס קוקען אויס די קריגערישע עלעמענטען פון אלע לענדער.

מלחמה קאָניוקטור — אָט דאָס איז געווען די „בעסערונג" צו וועלכער די קאפּיטאליסטישע ווירטשאפט איז דערגאנגען נאָך זיבען קריזיס יאָהרען. און פונקט ווי ערב דער מלחמה פון 1914־1918 האָבען די קאפּיטאליסטען און מילי־טאריסטען געוואָלט ראטעווען זייער קאפּיטאל דורך מלחמה און עראָבערונג פון נייע קאָלאָניעס, אזוי אויך איצטער רעכענען זיי צו ראטעווען זיך דורך צושניידען די פּאָליטישע קארטע פון דער וועלט, צו ליקווידירען מיט פייער און שווערד די גרעניצען וואָס זיינען געשאפען געוואָרען אין פייער פון דער לעצטער וועלט־מלחמה.

די אימפּעריאליסטישע שטרעבונגען פון אונזער צייט זיינען פאַר קיינעם ניט קיין סוד. די וויכטיגסטע צווישען זיי: דייטשאלנד — וויל פארכאפּען מיטעל אייראָפּע און פארשפּרייטען איהר השפּעה אויפן אייראָפּייאישען מזרח איבער אוּ־קראינע און אויך צוריקצובאקומען איהרע אמאָליגע קאָלאָניעס; איטאליע — וויל פארכאפּען אלע לענדער ארום דעם מיטעללענדישען ים, און זיי איינגאנצען באהערשען, כדי אויפצובויען די אמאָליגע רוימישע אימפּעריע; יאפּאן — וויל איינשלינגען דעם גאנצען אזיאטישען קאָנטינענט, איבערהויפּט כינע, מזרח־סביר און די ארומיגע אינזלען.

יאפּאן האָט ביי איר אנעקסירען מאנדזשוריע אין 1931 ארויסגעוויזען איהרע רויבערישע אפּעטיטען און איר מוט צו ריזיקירען מיט א דועל מיט די יעניגע, וועלכע וועלען איר שטיין אין וועג און שטערען אין איר דעראָבערונג פון מזרח.

יאפּאן ארבייט מעטאָדיש זינט פילע יאָהרען דורכצופיהרען דעם דאָזיגען פּלאן. זי גרייט זיך צו דעם סטראטעגיש, טעכניש און עקאָנאָמיש. זי האָט אויפ־געבויט ריזיגע קאזארמעס, וואונדערבארע אייזענבאנען, באפעסטיגט און גע־שטארקט די סטראטעגישע פּונקטען, געבויט ריזיגע טאנקען און זיך איינגעשאפען די קאָלאָסאלע עראָדראָמען — בכדי צו זיין באפעסטיגט געגען יעדען שטערער פון אירע פּלענער.

פארוואָס ווילען די לענדער מלחמה?

וויל דורך א מלחמה רעכענען זיי צו עראָבערען נייע קאָלאָניעס, נייע פּלעצער מיט נאטירליכע אוצרות. דורך מלחמה מיינען זיי צו עראָבערען אָפּזאץ־מערק און רוי־שטאָפען — צו געפינען אן אויסוועג צו זייערע קריזיסען.

רוי־שטאָפען און אָפּזאַץ־מערק — דאַרף מען וויסען — זיינען די נויטיגסטע זאַכען פאַר דער אינדוסטריעלער אנטוויקלונג. אָן רוי־שטאָפען קאָן די אינדוסטריע נישט ארבייטען, אָן פרייע אָפּזאַץ־מערק האָט זי נישט פאַר וועמען צו ארבייטען. די פּראָדוצענטען פון ביידע צווייגען פון מענשליכער ארבייט, טוישען אוים צווישען זיך זייערע אויסארבייטונגען. די קאפּיטאַליסטישע ווירטשאפט קאָן נאָר דאַן גוט ארבייטען, ווען די אינדוסטריעלע און די רוי־שטאָף פּראָדוקציע געפינט זיך אין אַ נאָרמאלער פּראָפּאָרציע, אזוי שנעל ווי איינס הערט אויף צו ארבייטען נאָרמאל, אזוי שנעל ווי עס זיינען דאָ מער אינדוסטריע פּראָדוקטען ווי דער מארק קאָן אויפנעמען, אָדער עס איז דאָ וועניגער רוי־שטאָפען ווי דאָס לאַנד פאַרברויכט, דאַן שאַפט זיך אַ קריזיס אין לאַנד.

דאָס ערשטע לאַנד, וואָס אלאַרמירט מערסטענס וועגען רוי־שטאָפען, איז דייטשלאַנד. די דייטשע אינדוסטריאַליסטען האַלטען אין איין שרייען, אז זיי פעהלט אוים שטאָל, אייזען, אויל און אַנדערע נויטיגע זאַכען, פון וועלכע מען מאַכט קאַנאָנען. די פאָלקס־מאַסען פון דייטשלאַנד שרייען, אז זיי האָבען ניט גענוג ברויט צום עסען, גענוג פּוטער, מילך, און אייער פאַר זייערע קינדער.

קויפען אין אויסלאַנד! יאָ! אַלע לענדער, וועלכע זיינען רייך אין רויע פּראָדוקטען ווילען פאַרקויפען. זיי ווילען אָבער אַ פּרייז! זיי ווילען באַצאָהלט פאַר די קאָסטען פון עקספּאָרט, און פאַרוואָס ניט פּראָפיטירען פון דעם לאַנד, וואָס ליידט פון מאַנגעל אין די פּראָדוקטען? די לענדער, וועלכע נויטיגען זיך אין די רוי שטאָפען און אין די פּראָדוקטען ווילען דאָס אָבער באַקומען ביליג, פאַר דער פּרייז וואָס אין די שפּע'דיגע לענדער, מען דאַרף דאָך אויך וויסען, אז די קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט טראַכט נאָר ווי אַזוי צו באַקומען וואָס ביליגער די רוי־פּראָדוקטען, כדי צו מאַכען גרעסערע פּראָפיטען. דעריבער ווערען ערפינדען פאַרשיידענע מאַשינען, כדי איבערצובויען און פאַרגרעסערען די פאַבריקען און ארויסצוקריגן וואָס מער ארבייט פאַר וועניגער געלט. ביליגער רוי־שטאָף און ביליגע ארבייטס־הענט און מאַשינען — זיינען די וויכטיגסטע פונדאַמענטען פון קאַפּיטאַל און דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט. וועגען דעם איז ניט נויטיג קיין חקירות דאָס צו באַווייזען. קאַרל מאַרקס אין זיין ריזיג ווערק דאָס „קאַפּיטאַל" האָט גרינדלעך און מיט פאַקטען באַוויזען די ריכטיגקייט פון אָט דעם געדאַנק.

דער עקאָנאָמישער ווערט פון אַ פּראָדוקט ווערט באַשטימט דורך דער דורכשניטלאַכער ארבייטס צייט, וואָס איז נויטיג אים צו באַשאַפען. ארום דעם ווערט־פּונקט באַוועגט זיך דער פּרייז: שטייגט ער אריבער דעם ווערט, הייסט דאָס, אז דער פּראָדוקט איז טייער, פאַלט ער ארונטער אונטער'ן ווערט, איז דער פּראָדוקט ביליג. די רוי־שטאָפען איז אָבער באַשערט אַ באַזונדערען גורל אויפן קאַפּיטאַליסטישען מאַרק.

אַ פּראָדוקט פון מענשלאַכער ארבייט געהט דורך פיל הענט ביז ער דערגרייכט צום קאָנסומענט, וואָס נויטיגט זיך אין איהם. פון דעם מאָמענט אָן ווען דער רויער שטאָף ווערט אָפּגעריסען פון דער נאַטור, הויבט ער אָן דורכמאַכען אַ דאָפּעלטען

פּראָצעס: א פּראָצעס פון אינדוסטריעלער אויסאַרבייטונג און א צירקולאַציע פּראָ־צעס אויפן סחורות־מאַרק. דער רויער שטאָף וואַנדערט פון פאַבריק צו פאַבריק און פון סוחר צו סוחר און וואָס מער פאַלקאָמענער ער ווערט אַלץ טייערער ווערט ער. בשעת דער צירקולאַציע אויפן מאַרק, שטייגט דער פּרייז אַלץ העכער, ווייל יעדער סוחר פאַרקויפט אַלץ פאַר א העכערען פּרייז ווי ער האָט געקויפט. בשעת דער וואַנדערונג פון דעם פּראָדוקט דורך פאַבריקען שטייגט זיין ווערט, ווייל יעדע פאַבריק גיט צו דעם פּראָדוקט נייעם ווערט דורך פרישער ארבייט. יעדער איינער וואָס קומט אין בארירונג מיט דעם וואַנדערענדיגען אַרטיקעל וויל און מוז פון איהם פּראָפיטירען. ווען נישט וואָלט איהם נישט געלוינט די גאַנצע טרחה. עס איז נאָר דאָ איינער וואָס פאַרדינט ניט, דאָס איז דער קאָנסומענט — דער לעצטער וואָס באַקומט די סחורה אין די הענט אריין.

אזוי ווי אַלע, אויסער דער קאָנסומענט, פּראָפיטירען — ווער זשע דערלייגט עס, אז עס זאָל קלעקען אויף די אַלע פּראָפיטען? אין ערשטען מאָמענט וואָלט זיך געדאַכט אז דאָס איז נאָר דער לוין־ארבייטער, וועלכער באַקומט פונם קאַפּיטאַליסט בלויז אזויפיל באַצאָהלט, ווי עס איז נויטיג, כדי צו רעפּראָדוצירען זיין ארבייטס קראַפט, בשעת עס בלייבט ניט באַצאָהלט א חלק פון זיין פאַקטישער ארבייט. דאָס איז דירעקטע מענשליכע עקספּלואַטאַציע. פאַראַן נאָך אַן אונדירעקטע עקס־פּלואַטאַציע — דער רוי שטאָף פּראָדוצענט. דער אינדוסטריאַליסט, ביים קויפען דעם רוי־שטאָף, ווערט א סוחר, און אַלס אַזעלכער, פּראָפיטירט ער, ניט נאָר פונם מער ווערט, וואָס דער פּראָדוקט באַקומט דורך זיין אייגענער אויסאַרבייטונג, נאָר אויך פון דעם אַרויפשטייג פון דעם פּראָדוקט, דורך דעם פריהערדיגען אינדוס־טריאַליסט. אין אַנדערע ווערטער: יעדער קאַפּיטאַליסט פאַרדינט דורך דער די־רעקטער עקספּלואַטאַציע פון די אייגענע ארבייטער און דורך אַן אונדירעקטער עקספּלואַטאַציע פון פרעמדע ארבייטער.

וואָס איז אָבער מיטן ערשטען אויסאַרבייטער פון א פּראָדוקט, מיטן רוי־שטאָף פּראָדוצענט? דער ערשטער לייגט אוועק זיין גאַנצע ארבייט אויף דער נאַטור. וויבאַלד ער האָט אָפּגעריסען דעם פּראָדוקט פון דער נאַטור, מוז ער איהם אַריינוואַרפען אין צירקולאַציע־פּראָצעס, אין האַנדעל . . .

ווען דער רוי־שטאָף פּראָדוצענט איז אַליין א קאַפּיטאַליסט, א באַזיצער פון מינעס, גיטער, א.ד.גל. קומט נישט פאַר קיין באַזונדערע נייעס: ער גיט אוועק א חלק פון זיין מער־ווערט דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליסט, וועלכער פאַרדינט דורך דער דירעקטער עקספּלואַטאַציע פון זיינע אייגענע ארבייטער און דורך דער אונדירעקטער עקספּלואַטאַציע פון די ארבייטער וואָס זיינען פאַרנומען אין דער רוי־שטאָף פּראָדוקציע. דער רוי־שטאָף קאַפּיטאַליסט איז א רינגעלע אין דער קייט פון די אַלע קאַפּיטאַליסטען, וואָס דורך זייערע הענט געהט דער פּראָדוקט אויף זיין פאַראַרבייטונגס וועג ביז צו דער פולקאָמענהייט, און ער טיילט זיך מיטן מעהר־ווערט מיט אַלע צוגלייך. נאָך מעהר, ער איז „געצוואונגען" אויסצופּרעסען

א גרעסערע פּאַרציע מעהר ווערט פון זיינע אַרבייטער דורך דירעקטער עקספּלואַטאַציע בשעת יעדער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַליסט נוצט אויס די אונדירעקטע עקספּלואַטאַציע פון די פריהערדיגע אינדוסטריאַליסטען. דער רוי־שטאָף פּראָדוצענט מוז נאָכגעבען; דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַליסט נעמט און גיט, ער נעמט ביי פריהערדיגע און גיט אויך אַנדערע. ביידע אָבער דערלייגען נישט צום געשעפט.

* * *

רוי־שטאָף איז אַזוי אַרום אַ ספּעציעלער קוואַל פון געווינסען פאַר דער קאַפּיטאַליסטישער אינדוסטריע, און ממש א גאָלדענער קוואַל אין קאָלאָניאַלע געביטען, וואו די רויע פּראָדוקטען ווערען געוואונען דורך א פאַרשטעלטער שקלאַפען־אַרבייט.

דער גאַנג פון דער קאַפּיטאַליסטישער עקספּלואַטאַציע גיט דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל אויך די מעגליכקייט אַריינצוציהען די אַרבייטערשאַפט אין א כלומר׳שט שותפות׳דיגען אינטערעסען קרייז פון דער גאַנצער אינדוסטריע אלס אַזעלכער. די עקספּלואַטאַציע פון די אַרבייטער אין דער רוי־שטאָף פּראָדוקציע מאַכט דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל גרינגער די „קרבנות", וואָס ער מוז אָפּטמאָל ברענגען, מאַכענדיג הנחות די טרייד־יוניאָנס פון די אינדוסטריעלע אַרבייטער אויפן געביט פון לוין און אַרבייטס צייט און זוכט מיט אַלע מיטלען צו דעקען דעם שאָדען דורך א פאַרגרעסערונג פון דער אונדירעקטער עקספּלואַטאַציע פון די פּרעמדע (מערסטענטיילס אָפּגעשטאַנענע, נישט אָרגאַניזירטע) אַרבייטער אין דער רוי שטאָף פּראָדוקציע. אַזוי קענען די אינדוסטריעלע קאַפּיטאַליסטען דערוויינען די אַרבייטער, אַז זיי געניסען אויך פון דעם פעטען ביסען, וואָס דער קאַפּיטאַל קריגט פון די רוי־שטאָף פּראָדוצירענדיגע מאַסען, און דעריבער דאַרפען די פּראָלעטאַרישע מאַסען זיך שטעלען אין דינסט פון די מלחמה אַוואַנטיורעס, וואָס האָבען פאַר א צוועק צו דעראָבערען אָדער צו דערהאַלטען די אָפּהענגיגקייט פון רוי־שטאָף לענדער, און ספּעציעל דעם באַזיץ פון קאָלאָניעס.

דאָס איז געווען די שפּראַך פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל יעדעס מאָל, ווען ער האָט געלאָזט אין גאַנג א נייע מלחמה, און מיט אָט דער ברודערליך־נאַציאָנאַלער שפּראַך צו די אייגענע מאַסען, האָט היטלער אָנגעהויבען דונערען פון דעם ערשטען טאָג אָן ווען ער איז געקומען צו דער מאַכט.

דאָס איינציגע וואָס מען קאָן האָפען און דערוואַרטען איז, אַז דער דייטשער פּראָלעטאַריאַט וועט זיך מעהר נישט לאָזען פאַרנאַרען און פאַרפיהרען פון אַזא מין אינטערעסען־שותפות פון דער אינדוסטריעלער אַרבייטערשאַפט מיט דעם אינדוסטריע קאַפּיטאַל קעגען דער רוי־שטאָף פּראָדוקציע אַרבייטער. זיי וועלען פאַרשטעהן, אַז היטלער׳ס קרייץ־צוג קעגען באָלשעוויזם איז ניט מער ווי א קרייץ־צוג צו פאַראייביגען שקלאַפעריי אין דער רוי־שטאָף פּראָדוקציע אויף דער גאַנצער וועלט.

אויב היטלער געוואָלדעוועט וועגען רוי־שטאָפען, מיינט דאָס, ביי די היינטיגע באַדינגונגען, נישט סתם אזוי א נויטווענדיגקייט פון דער דייטשער אינדוסטריע אין דער אומדירעקטער עקספּלואַטאַציע פון רוי־שטאָף ארבייט, נאָר עס מיינט, אז דער דאָזיגער צווייטער עלעמענט פון פּראָפיט — די רוי־שטאָף ארבייט, וואָלט געמוזט אראָפּנידערען ממש אויף דער מדרגה פון שקלאַפען ארבייט, אין דינסט פון דער דייטשער אינדוסטריע, אין דינסט פון דייטשען גרויס קאַפּיטאַל.

דער פּראָלעטאַריאַט איז געגוג באוואוסטזיניג צו וויסען, אז דער הויפּט־אומגליק פון אינדוסטריעלע קריזיסען נעמט זיך פון דער אומנאָרמאַלקייט וואָס עס טראָגט די היינטיגע אינדוסטריעלע קאָניוקטור אין דייטשלאַנד, און אגב, אין גאַנץ אייראָפּע. דאָס איז דערפאַר ווייל די אינדוסטריע טראָגט א כאַראַקטער פון מלחמה אינדוסטריע! וואָלטען די רוי־שטאָפען פאַראַרבייט געוואָרען אויף מענשליכע געברויכס ארטיקלען, דאַן וואָלטען זיי אויפן מאַרק געקומען אין אויסטויש־באציהונגען מיט די ארטיקלען פון דער רוי־שטאָף פּראָדוקציע און צווישעןביידע צווייגען פון מענשלאַכער ארבייט, וואָלט זיך געקענט איינשטעלען א נאָרמאַלע פּראָפּאָרציע, אויף ווי ווייט און אויף ווי לאַנג דאָס איז מעגליך, אונטער דער הערשאַפט פון קאַפּיטאַל. אויב די אייראָפּייאישע אינדוסטריע ארבייט אָבער מיט פולער פארע פאַר מלחמה־באַדערפעגישען, קאָן זי דער רוי־שטאָף פּראָדוקציע נישט געבען קיין אויסטויש פון געברויכס ווערט, אזוי אז זי פירט צו מלחמה און צו פאַרשקלאַפונג.

און נאָך א פראגע קאָן מען שטעלען די פאַשיסטישע מלוכות, וועלכע זוכען צו פאַרשקלאַפען א שטיק וועלט, כדי צו געווינען ניי לעבען דורך פרישע רוי־שטאָף קוואַלען: און מיט דעם צווייטען לעבענס עלעמענט פון קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפט, מיט אָפּזאַץ מערק פאַר די סחורות פון זייערע אינדוסטריעס זיינען זיי שוין פאַרזאָרגט? די אומגעלומפּערטע ווירטשאַפטליכע אַנטוויקלונג האָט דאָך גרוס געוועזען אויך די באַגרעניצטע אָפּזאַץ מעגליכקייטען פאַר דער אינדוסטריע. עס איז דאָך איצט ניטאָ קיין אָפּזאַץ מערק, טאָ צו וואָס זיינען עס נויטיג די קאָלאָסאַלע ארבייטס מעגליכקייטען, די רוי־שטאָף פּראָדוקציע?

אמת, קיינער וועט נישט לייקענען, אז אגראַרישע אָדער אפילו האַלב־אַגראַרישע לענדער, וואָלטען נאָך געקענט צופירען פרישען מאַרך, פרישען בלוט און לעבען די גרויסע אינדוסטריעלע מלוכות, וואָס שטיקען זיך אין דחקות פון רויע שטאָפען און אָפּזאַץ־מערק, ווען עס וואָלט זיך נאָר איינגעגעבען „איין קליינינקייט" צו פאַרניכטען זייער זעלבסטשטענדיגקייט און זיי צו פאַרוואַנדלען אין פּראָווינציעלע „הינטערלענדער" פון די גרויסע מלוכות. אָבער לאַנג וואָלט די דאָזיגע ישועה אויך ניט אָנגעהאַלטען.

נייע אגראַרישע באַפעלקערונגס געביטען, וואָלטען דעם צווייטען טאָג נאָכן זיג, געבראַכט נייע פאַרלעגענהייטען דער גרויסער קאַפּיטאַליסטישער מלוכה, געשטעלט זי פאַר א פאַטאַלער דילעמע: אָדער עקספּלואַטירען די נייע באַפעלקע־

רונגס־מאסען אויפן ברוטאלסטען אופן, אזוי ווי א זיגרייכער שונא פון א פרעמדען לאנד, אוועקנעהמען ביי זיי די רויהע שטאפען, צאלען קליינע לוינען זייערע קול־טורעל־צוריקגעשטאנענע ארבייטער, אויספרעסען ביי זיי שווערע שטייערן א. א.וו. דאס וואלט געבראכט דערצו, אז די באפעלקערונג פון אט די דעראבערטע געביטען זאלען פארלירען זייער קאנסום־כח, און די דעראבערטע פראווינצען וואלטען פארלירען זייער ווערט אלס אפזאץ־מערק; אדער — די זיגער פועל'ן ביי זיך צו באהאנדלען מענשליך די ניי־געוואונענע געביטען, דאן זיינען זיי פאר דער ווירט־שאפט פון דער זיגער־מלוכה אין א קאפיטאליסטישען זין, זעהר א פראבלעמאטי־שער געווינס.

עס איז אויך באוויזען געווארען מיט סטאטיסטישע פאקטען, אז אגרארישע הינטער לענדער זיינען גאר ניט אזעלכע גוטע אפזאץ־מערק, ווי מען האט ביז איצט געגלויבט. אין צייט פון פראספעריטי איז באוויזען געווארען, האבען אינ־דוסטריעלע לענדער (ווי למשל דייטשלאנד) עקספארטירט אין אגראר לענדער סחורות אין באטרעף פון 66 מארק פער קאפ פון דער באפעלקערונג; פארקערט — אין אינדוסטריע לענדער האט דער עקספארט סחורות באטראפען 105 מארק פער קאפ פון דער באפעלקערונג.

נישט געקוקט דערויף, וואס אין די אגרארישע לענדער ווערען אויסגעארבייט ווייניג אינדוסטריעלע ארטיקלען, האט יעדער באוואוינער פון די דאזיגע לענדער געקויפט מיט קנאפע 30 פראצענט ווייניגער אויסלענדישע אינדוסטריע ארטיקלען, ווי יעדער באוואוינער פון די אינדוסטריע לענדער. ווען מען נעמט נאך אין אכט דעם גרויסען חלוק אין דער אינדוסטריעלער פראדוקציע צווישען דיביידע סארטען לענדער, קען מען זאגען, אז די באוואוינער פון אגרארישע לענדער פארברויכען נישט א העלפט אינדוסטריעלע פראדוקטען ווי די באוואוינער פון די אינדוסטריע־לע לענדער.

דאס ווייזט, אז די באפעלקערונג פון אפגעשטאנענע לענדער האט ווייניגער קולטורעלע באדערפענישען און דער הויפט פראדוקט פון דער קאפיטאליסטישער אינדוסטריע איז דאך באשטימט אויף צו באפרידיגען קולטורעלע באדערפענישען פון די מענשען, נישט בלויז די נאטירליכע באדערפענישען זייערע, וועלכע ווערען באפרידיגט אויסשליסליך פון דער לאנדווירטשאפט. עס איז דאך קלאר, אז מענשען וואס לעבען אין פרימיטיווע באדינגונגען, וואס דערנערען זיך פון אליין אויס־געארבייטע לעבענס מיטלען, וואס טראגען אפילו מלבושים פון אייגענער הויז־ארבייט זיינען קנאפע קונים פון טעקסטיל סחורות, ראדיא, טעלעפאן, אויטא־מאבילען, א.ד.גל.

די „ענגשאפט" ביי פאלקרייכע נאציעס, וואס איז גורם צו קריזיסען, איז נישט מעהר ווי א ביליגער תירוץ פון די אימפעריאליסטישע פאליטיקער, פאר מלחמה אוואנטורעס. יאפאן האט תמיד באגרינדעט איהר „רעכט" אויף קאלא־ניאלער אויסשפרייטונג דערמיט, וואס איהר גרויסע באפעלקערונג האט נישט גענוג ארט אויף די יאפאנישע אינזלען, פונדעסטוועגען האט יאפאן ביז צום

היינטיגען טאָג נישט באוויזען צו קאָלאָניזירען קיין גרויסע באפעלקערונגס־מאסען אין דער גרויסער, אזוי שיטער באוואוינטער מאנטשוקאָ מדינה. אזוי איז אויך מיט איטאליע, וועלכע פארמאָגט קאָלאָניעס אין טריפאָלי, האָט ערשט איינגע־שלונגען אביסיניע, און דאָך שרייט זי, אז עס איז איר ענג. וואָס שייך דייטש־לאַנד, האָט דאָס רייך קיינמאָל נישט קיין נחת געהאט פון זיינע קאָלאָניעס.

אלזאָ ניט קאָלאָניאלע דעראָבערונג, נישט ביליגע רויע שטאָפען קאָנען ראטעווען די וועלט, אָדער דעם קאפיטאל. לייזען די שווערע פראָבלעמען היינט צו טאָג קאָן מען נאָר דורך שאפען אָפּזאץ מערק, צו זעהען אז דער צירקולאציע פראָצעס זאָל געהען האנט אין האנט מיט דעם פראָדוקציע־פראָצעס. דאָס קאָן געטאָן ווערען דורך ראדיקאלע ענדערונגען אין די האנדעלס באציהונגען אין זין פון האנדעלס־פרייהייט. עס מוז אויפהערען די ווילדע יאָגעניש פון מעכטיגע מלוכות, צו מאָנאָפּאָליזירען דעם מארק פאר זיך און עס מוז נעמען א סוף צו די איבערמענשלאכע אָנשטרענגונגען פון די קליינע מלוכות, זיך צו פארשפאָרען אין ענגער דלת אמות פון נאציאָנאלער אוטארקיע.

נאָר פלאנמעסיגע ווירטשאפט אין וועלט מאסשטאב קאָן אוועקשטעלען די נויטיגע הארמאָניע צווישען פראָדוקציע און צירקולאציע, צווישען אינדוסטריעלער און רוי־שטאָף פראָדוקציע. נאָר אן אינטערנאציאָנאלע פלאן־ווירטשאפט קאָן שאפען דעם קאפיטאל אן ארויסגאנג פון דער איצטיגער ענגשאפט; פארלענגערען זיין לעבען (פארשטעהט זיך נישט „ראטעווען" איהם, ווייל דאָס איז נישט מעגלאך) און אויסמיידען מלחמה. דורך מלחמה קאָן דער קאפיטאליסטישער קלאס גאָר ניט געווינען און דעריבער דארף ער ניט ריזיקירען מיט מלחמה.

מלחמה איז נאָר גוט פארן פאשיזם, פאר זיינע אָנהענגער, וועלכע זיינען ניט געקומען בויען, נאָר צושטערען אלץ, וואָס איז געשאפען געוואָרען אין משך פון דורות.

דער פאשיזם גרייט צו דאָס נייע בלוט־באָד פאר דער וועלט!

דער פאשיזם איז די אידעאָלאָגיע פון דעם קאפיטאליזם, באשאפען פון איהם אין א מאָמענט פון טיפסטער עקאָנאָמישער דערשיטערונג; אין א מאָמענט, ווען די פּאָליטישע ממשלה פונם קאפיטאל איז געווען אין דער העכסטער געפאהר אין איינינע לענדער פון אייראָפּע.

די קאפיטאליסטען האָבען זיך ניט גענארט. דאָס גייסטיגע קינד זייערס האָט געטאָן זיין חוב, געראטעוועט זיין באשעפער פון די שווערסטע נויטען. ער איז

געגאַנגען נאָך ווייטער ווי די קאַפּיטאַליסטען האָבען געפּאָדערט: ער האָט מיט טעראָר און מאָרד „פּאַסיפיצירט" די לוין־שקלאַפען און פאַר'שיכור'ט די מוחות פון גאַנצע נאַציעס. ער דאָרשט נאָך בלוט, נאָך מאַכט. ער פאַרמעסט זיך, אונ־טערטעניג צו מאַכען די ווידערשפּעניגע פעלקער.

דער פאַשיזם האָט פאַרכאַפּט די טאָטאַלע הערשאַפט איבער לענדער, אויך איבער דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס, איבער זיין אייגענעם האַר. ער איז געקומען ראַטעווען דעם קאַפּיטאַל, אָבער גלייכצייטיג געגראָבען א קבר פאַר איהם. דורך מלחמה וועט ער אָבער אומברייגגען זיין הערשאַפט, דורך מלחמה וועט ער אליין אומקומען.

4. סאָציאַליזם און אינטערנאַציאָנאַלע פּאָליטיק.

(די פרידענס פּאָליטיק פון אַלוועלטליכען פּראָלעטאַריאַט)

די פּראָבלעם „אויסלענדישע פּאָליטיק" האָט אמאָל לגמרי נישט געשפּילט קיין ראָליע אין דער סאָציאַליסטישער אידעאָלאָגיע. דער „אוטאָפּישער" סאָציאַ־ליזם האָט זיך דערמיט ניט פאַרנומען, ווייל ער האָט זיך פאָרגעשטעלט אן אידעאַ־אַלע געזעלשאַפטליכע אָרדנונג, וואָס זאָל זיין צוגעפּאַסט פאַר דעם גאַנצען ערד קוגעל, פאַר אַלע נאַציעס — פאַר דער גאַנצער מענשהייט. די פּיאָנערען פון סאָציאַליסטישען געדאַנק האָבען כמעט קיין שום אכט ניט געלייגט אויף דער אַנטוויקלונג פון צווישענפעלקערליכע באַציהונגען. זיי האָבען דעריבער ניט געדאַרפט פאָרמולירען קיינע קאָנקרעטע פאָדערונגען פון שלום און „ברידערשאַפט צווישען פעלקער".

די באַגרינדער פון וויסענשאַפטליכען סאָציאַליזם, מאַרקס און ענגעלס, וועלכע האָבען אַראָפּגעבראַכט דעם סאָציאַליסטישען אידעאַל פון די הימלען אויף דער ערד אַראָפּ, זיינען געווען די ערשטע, צו פאַרשטעהען די וויכטיגקייט פון דער אויסלענדישער פּאָליטיק, וואָס איז ענג פאַרבונדען מיט פּראָלעטאַרישען קלאַסען־קאַמף. מאַרקס האָט פאָרמולירט די אַלגעמיינע פאָדערונג, אז די באַצי־הונגען צווישען מלוכות זאָלען רעגולירט ווערען דורך די זעלבע מאָראַלישע און רעכטליכע יסודות ווי די באַציהונגען צווישען יחידים. מאַרקס האָט אָפיציעל אויפגעפאָדערט דעם אינטערנאַציאָנאַלען פּראָלעטאַריאַט צו פאַרנעמען זיך גאַנץ ערנסט מיט די פראַגען פון „צווישענפעלקערליכע באַציהונגען". די פראַנצויזיש־פּרייסישע מלחמה אין 1871 האָט באַשטעטיגט די ריכטיגקייט פון מאַרקס צוגאַנג צו דער פראַגע. בעבעל און ליבקנעכט האָבען דעמאָלט אין רייכסטאַג געשטימט נעגען קרעדיטען, און דאָס איז געווען די ערשטע אָפענע אַקציע פון א סאָציאַליס־טישער פּאַרטיי, אויפן געביט פון אויסלענדישער פּאָליטיק.

מאַרקס' און ענגעלס' ווענדונג בנוגע דער אויסלאַנד פּאָליטיק האָט אָבער דעמאָלט נאָך ניט ווי געהעריג בעאיינפלוסט די ערשטע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען

אין איירא̇פּע. דא̇ס איז געוועזן דערפאר, ווייל נא̇ך דעם קריג פון 1871 איז אין איירא̇פּע א לענגערע צייט געווען רוהיג, אזוי אז עס איז נישט געווען אקטועל די אינטערנאציא̇נאלע פּא̇ליטיק, מען זא̇ל זיך מיט איהר א̇פיציעל א̇פּגעבען. ערשט אין די אכציגער יא̇הרען הא̇ט זיך געמערקט אן אויפשוואונג פון דער ארבייטער באוועגונג אין איירא̇פּע, ווא̇ס הא̇ט ניט אויפגעהערט ביזן א̇נהויב פונם וועלט־קריג. פאר דער דא̇זיגער צייט זיינען אויסגעוואקסען די מא̇דערנע סא̇ציאליסטישע פּאר־טייען, ווא̇ס זיינען אין 1889 פאראייניגט געווא̇רען אין צווייטען אינטערנאציא̇נאל.

צוזאמען מיטן וואוקס פון די פּארטייען און דער איינשטעלונג פון סא̇ציא־ליסטישען אינטערנאציא̇נאל, הא̇ט די פראגע פון אויסלענדישער פּא̇ליטיק א̇נגע־הויבען פארנעמען א וויכטיג א̇רט אינם לעבען פון דער איירא̇פּייאישער ארבייטער באוועגונג. די אנטשטעהונג פון סא̇ציאליסטישע פראקציעס, כמעט אין אלע איי־רא̇פּייאישע פּארלא̇מענטען, הא̇ט געוועקט דעם אינטערעס צו אלע פראגען פון אויסלענדישער פּא̇ליטיק. די טעטיגקייט הא̇ט זיך אויסגעדריקט אין כסדר'דיגען אויפדעקען די געפאהרען פון אימפּעריאליזם און מיליטאריזם. זי הא̇ט געטרא̇גען אן אגיטאציע כאראקטער. א̇בער מיט דער צייט איז אנטשטאנען א ריינע פּלאנירטע ארבייטער פּרא̇גראם פאר דער אויסלענדישער פּא̇ליטיק.

דער באזעלער סא̇ציאליסטישער קא̇נגרעס אין יא̇הר 1912 (צוויי יא̇הר פארן קריג) הא̇ט פא̇רמירט די ליניע פון קאמף פאר איינהאלטען דעם פרידען, און די מיטלען ווי אזוי צו ליקווידירען דעם קריג, אין פאל ער וועט אויסברעכען. דא̇ס אלץ איז א̇בער געבליבען אויפ'ן פּאפּיר, צו קיין ווירקליכקייט איז עס ניט געקומען.

דער וועלט־קריג הא̇ט געפיהרט צו דער פאנאנדערפאלונג פון צווייטען אינ־טערנאציא̇נאל, וועלכער הא̇ט ניט אויסגעהאלטען דעם שווערען נסיון פון קריג. עס הא̇ט זיך א̇נגעהויבען א סדרה שפּאלטונגען אויף דער ליניע פון דעמא̇קרא־טישען סא̇ציאליזם און דיקטאטא̇רישען קא̇מוניזם, און דערביי זיינען זיך אויך די ליניעס פון אויסלענדישער פּא̇ליטיק שארף צוגאנגען. קעגען דעם פּאסיפיזם פון דער סא̇ציאל דעמא̇קראטיע, הא̇ט דער קא̇מינטערן געגענגעשטעלט די א̇ריענ־טאציע אויף א נייעם אומפארמיידליכען וועלט־קריג, ווא̇ס וועט פיהרען צו א בירגער קריג אין אלע לענדער, און וועט ברייננגען די אלוועלטליכע סא̇ציאלע רעוואלוציע.

אויך אין די רייהען פון דעם סא̇ציאליסטישען אינטערנאציא̇נאל איז פּא̇רגע־קומען רייבונגען. ביי דעם ווערסאילער פרידענס א̇פּמא̇ך, איז פּא̇רגעקומען א גוואלדיגער שטרייט צווישען סא̇ציאליסטען, ווא̇ס הא̇ט שיער געפיהרט צו א ריס אינם צווייטען אינטערנאציא̇נאל. די פראנצויזישע סא̇ציאליסטען הא̇בען געשטימט קעגען דעם ווערסאילער פרידענס א̇פּמא̇ך, אונטער וועלכען עס איז געווען דער אונטערשריפט פונם פּארזיצער פונם אינטערנאציא̇נאל, וואנדערוועלדע, פון איין זייט, און פון דער צווייטער זייט — דער אונטערשריפט פונם פיהרער פון דער דייטשער סא̇ציאל־דעמא̇קראטיע הערמאן מילער, ווא̇ס הא̇ט רעפּרעזענטירט די באזיגטע, יונגע דייטשע רעפּובליק.

אין יאָהר 1922 אויף דער קאָנפערענץ פון די פינף סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין פראַנקפורט, זיינען געשאַפן געוואָרען די יסודות פון דער סאָציאַליסטישער אויסלאַנד פּאָליטיק, אויף וועלכער אַלע סאָציאַליסטען האָבען איינגעשטימט.

אויף יענער קאָנפערענץ איז פאָרגעקומען די דערנעהנטערונג צווישען די צוויי עקסטרעמען אין צווייטען אינטערנאַציאָנאַל — דעם „רעפאָרמיסטישען" לאַנדאָנער, מיט'ן „לינקען" ווינער אינטערנאַציאָנאַל. עס איז אויסגעאַרבייט געוואָרען אַ פּלאַן פאַר באַקעמפען דעם אולטראַ־נאַציאָנאַליזם, דעם שאָוויניזם, וואָס צוטיילט די מענשען אין ראַסען און רייצט איין מענשען אויפן צווייטען. סאָציאַליזם וואָס איז באַזירט אויף דער הויכער עטיק פון בארעכטיגען יעדען איינעם צו לעבען אויף גאָט'ס ערד, האָט אָנגעהויבען באַקעמפען דעם אימפּעריאַליזם און זיין פּאָליטיק, און געזוכט צו שאַפען פאַרשטענדיגונג צווישען פעלקער, צו פאַרווירקליכען דעם טרוים וועלכען אַלע סאָציאַליסטען האָבען געטרוימט — דעם טרוים וואָס ווערט אַזוי שעהן אויסגעדריקט ביי דעם באַרימטען פּוילישען דיכטער אדאם מיצקעוויטש, צו שאַפען באַדינגונגען פאַר דער צייט ווען „די פעלקער וועלען פאַרגעסען זייערע שטרייטען, און זיך פאַראייניגען אין איין גרויסער משפּחה."

נאָכ'ן אָנקום פון היטלעריזם אין דייטשלאַנד איז די לאַגע ראַדיקאַל געענדערט געוואָרען. די געפאַהר פון אַ נייער מלחמה איבער אייראָפּע, די סטיכישע איבער־גרופּירונגען פון די מלוכות, און דער מורא'דיגער וואוקס פון באוואפנונג האָט געשאַפען אַ קריזיס אין דעמאָקראַטישען סאָציאַליזם און אין זיין אויסלאַנד־פּאָליטיק.

די מיינונגס פאַרשיידענהייטען, אין סאָציאַליסטישען לאַגער, בנוגע דער סאָציאַליסטישער אויסלאַנד פּאָליטיק, האָבען זיך פאַרגרעסערט און פאַרשאַרפט. אַזוי האָט זיך אין די רייהען פון דער דייטשער סאָציאַל דעמאָקראַטיע שטאַרק געלאָזט הערען די מיינונג, וואָס האָט שאַרף קריטיקירט די „נאָכגיביגקייט" פּאָליטיק. פון אַלע זייטען האָט מען געהערט קריטיק אויף דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, אַז זי האָט געדאַרפט פיהרען אַ מעהר אַגרעסיווע פּאָליטיק, אַז זי האָט געדאַרפט פאָדערען אַ רעוויזיע אינם ווערסאַילער פרידענס אָפּמאַך, איידער היטלעריזם האָט טריאומפירט. מען האָט אויך קריטיקירט די פראַנצויזישע סאָציאַליסטען, פאַרוואָס זיי האָבען ניט ארויסגעוויזען גענוג מוט און ענערגיע אין קאַמף פאַר מער רעאַלע הנחות פאַר דער דייטשער דעמאָקראַטיע.

היטלער'ס קומען צו דער מאַכט האָט אַ טייל אייראָפּייאישע סאָציאַליסטען געשטויסען אין דער ריכטונג פון דער באָלשעוויסטישער קאָנצעפּציע, פון דער אומפאַרמיידלאַכקייט פון אַ נייעם וועלט־קריג, וועלכער וועט ענדלאַך ברענגען די סאָציאַלע רעוואָלוציע. אַ סך האָבען אפילו געהאַלטען, אַז מען דאַרף אָפּען ארויסטרעטען אין אַן אַנטי־פאַשיסטישער מלחמה, איידער עס ווערט צו שפּעט. געגען אַזעלכע אָריענטאַציעס איז ארויסגעטראָטען דער פיהרער פון די פראַנצויזישע סאָציאַליסטען און געוועזענער פּרעמיער פון פראַנקרייך, לעאָן בלום, מיט

ווען עס איז געשטאַנען כמעט די גאַנצע פיהרערשאַפט פון אינטערנאַציאָנאַל. זיין מאָטיוו איז: אז מלחמה קאָן קיין גוטס ניט ברענגען. אז א מלחמה וועט אריינציהען אין בלוטיגען ווירוואַר גאַנצע נאַציעס, קליינע, אזוי ווי גרויסע, אז א מלחמה וועט איבערלאָזען נאָך זיך נאָר חורבות און פאַרוויסטונגען, פון וועלכע מען וועט ניט קענען אויפבויען קיין נייע סאָציאַליסטישע געזעלשאַפט, אפילו די סאָציאַלע רעוואָלוציע זאָל זיגען.

באַוואוסטזיניגע סאָציאַליסטען ווייסען, אז טראָץ דעם וואָס זיי קענען גאָר ניט געווינען פון קריג, קענען זיי נאָך פאַרלירען אין א בלוטיגען געפעכט, שוין מיט דעם אליין, וואָס מלחמה רופט אַרויס א רעאַקציאָנערע שטימונג, ווי עס זאָגט דער גריך: „מלחמה איז שלעכט מיט דעם אליין, וואָס זי באַשאַפט מער שלעכטע מענשען וויפיל זי נעמט אַוועק". סאָציאַליסטען זיינען ניט קיין געגנער פון מלחמה לשם פאַסיפיזם, ווייל מען טאָר ניט טויטען. ניין! ניט אין דעם זינען זיינען זיי געגנער פון מלחמה. דער פאַקט איז, אז א סאָציאַלע רעוואָלוציע פאַרנעמט א געהעריגען פּלאַץ אין זייער וועלט באַנעהם און קיין רעוואָלוציאָנערע איבערקעה־רעניש — ווי די געשיכטע לערנט אונז — קאָן ניט אויסמיידען בלוט פאַרגיסונג. זייער געגנערשאַפט צו מלחמה דערקלערט זיך דערמיט, וואָס זיי זיינען איבער־ציינט, אז א מלחמה קאָן נאָר ברענגען רעוואָלוציעס וואָס באַזייטיגען לכתחילה פאַרשיידענע סאָציאַלע אומגערעכטיגקייטען, אָבער סוף־כל־סוף איז גובר די רעאַקציע, וואָס דערשטיקט די רעוואָלוציאָנערע דערגרייכונגען און וואַרפט צוריק דאָס לאַנד אין אן ערגערען צושטאַנד ווי דעם פון פאַר דער קריג. דאָס האָט באַוויזען די מלחמה אין 1914, און אויך די ערשטע פראַנצויזישע רעוואָלוציע, וואָס איז דערשטיקט געוואָרען, צוליב די מלחמות, וואָס זיי האָבען געפיהרט.

דער לעצטער קריג האָט אָט וואָס באַוויזען: די רעוואָלוציעס, וואָס זיינען פאָרגעקומען אַלס רעזולטאַט פונ'ם קריג, האָבען טאַקע צובראָכען הונדערט יאָריגע טראָנען און באַשאַפען דעמאָקראַטישע רעזשימען. אָבער דעם ביטערען סוף זעהען מיר איצטער: דער קריזיס וואָס האָט איבערגעריסען די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג, האָט באַשאַפען א פּאַשיזם, וואָס שטיצט זיך אויך גוואַלדמאַכט, אויף עקספּלואַטאַ־ציע, און אויף דעגראַדאַציע. דער קריג האָט אויפגעבויט דעם אָפּגאָט פון גוואַלד־מאַכט, פאַר וועלכען עס בוקען זיך רעגירונגען. דער קריג האָט פּראָדוצירט דיקטאַ־טאָרען מכל המינים, וואָס מאַכען צונישט אַלע דערגרייכונגען פון רעוואָלוציעס, צוטרעטען מיט די פיס די עלעמענטאַרסטע פרייהייטען, שמידען די אַרבייטער אין אַזעלכע קייטען, פון וועלכע מען האָט פריהער גאָר ניט געוואוסט, און טרייבען דער וועלט צו א נייער מלחמה, וואָס וועט מאַכען א תל פון דער גאַנצער קולטור און ציוויליזאַציע.

דער פּראָלעטאַריאַט מוז דעריבער, באַצייטענס, איידער עס ווערט ניט צו שפּעט, זיך נעהמען אָרגאַניזירען אין א שטאַרקען ווידערשטאַנדס כח, קעגען די אויפהעצער צו קריג. אינם דאָזיגען קאַמף דאַרפען זיין פאַראייניגט אַלע ראַדיקאַלע כחות אין איין גיגאַנטישען כח. דאָס איז דער געבאָט פון דער צייט — אַלע צוזאַ־

מען זאָלען זיין פאראייניגט און אויף אַן אימפּאָזאַנטען אופן דעמאָנסטרירען דעם ווילען פון פרידען.

דער סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַל, דער פּאַרלאַמענט פון אַלוועלטליכען פּראָלעטאַריאַט, מוז אויסאַרבייטען אַ גוט אויסגערעכענטען פּלאַן אויפ'ן וועג פון אויסלאַנדס פּאָליטיק. ערשטענס, מוז אָפּען באַוויזען ווערען, אַז מיט באַוואָפנונג און מיליטערישע צוגרייטונגען וועט ניט געלייזט ווערען דער פרידענס פּראָבלעם. אַזאַ פּאָליטיק וועט פיהרען צו דער וועלט קאַטאַסטראָפע, אין וועלכער מענשען וועלען זינקען אין שמוץ און קראַנקהייטען און זיך באָדען אין בלוט פון אומשול־דיגע קרבנות — אַז דאָס וועט טרייבען דער מענשהייט צום ראַנד פון אונטער־גאַנג!

צווייטענס, דאַרף אָנגעוויזען ווערען, ווער עס זיינען געווען די אָנצינדער פון מלחמות און וואָס זיי האָבען געצילט. כמעט אַלע אימפּעריאַליסטישע מלחמות פון נאָך דער נאַפּאָלעאָנישער עפּאָכע טראָגען איין כאַראַקטער: עראָבערען וואָס מעהר באָדען און עקספּלואַטירען די שוואַכערע נאַציאָנען. אַזוי איז עס געווען אין די יאָהרען 1789, 1815, 1859, 1864, 1870 און אַזוי איז עס געווען מיט דער לעצטער וועלט מלחמה אין 1914, און אַזוי איז געווען מיט די מלחמות צווישען יאַפּאַן און כינע פאַר די לעצטע יאָהרען און מיט דער מלחמה צווישען איטאַליע און עטיאָפּיע. די שוואַכקייט פון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדנונג באַשטייט אין דעם, וואָס ער שטיצט זיך אויף מלחמות און קאָנפליקטען. מלחמה ראַטעוועט דעם קאַפּיטאַליזם ציטווייליג, גיט איהם אָטעם, ער זאָל נאָך קענען אָנהאַלטען זיין נשמה.

דריטענס דאַרף דער פּראָלעטאַריאַט באַקעמפען די „שטילע" געהיימע אָפּמאַ־כען צווישען לענדער. זיי ברענגען מער שאָדען ווי נוצען. איידער אַזעלכע אָפּמאַכען וואָס ברענגען נאָך מער פּלאָנטער און צוטומלעניש אין די מחות פון די פּאָלקס מאַסען, איז גלייכער זיך איינגאַנצען ניט צו פאַרנעמען מיט אָפּמאַכען.

דער סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַל דאַרף אויך פאָדערען אַ רעוויזיע אין ווערסאַילער סיסטעם, אַ רעוויזיע אינם באַנעהם פון מלוכות צו דער נאַציאָנאַלער און אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק.

דער סאָציאַליסטישער אויסלאַנד פּאָליטיק איז לחלוטין פרעמד יעדע נאַציאָ־נאַלע באַגרעניצונג, זי שטעלט העכער פאַר אַלץ די אַלגעמיינע אינטערעסען פון פרידען, זי וואַרפט אונטער די פּריוואַטע פּראָבלעמען פאַר דעם הויכען מענשליכען ציל. דעריבער דאַרף דער סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַל אַפּעלירען און וועקען די סאָציאַליסטען פון איבער דער גאַנצער וועלט זיי זאָלען מיט מעהר מוט און אַנטשלאָסענקייט פיהרען זייער קאַמף פאַר דער אָנהאַלטונג פונם אַלגעמיינעם שלום. אַזוי אַרום וועלען ווערען שטאַרקער די רייהען פון אָרגאַניזירטען אַרבייטער קלאַס; אַזוי אַרום וועט ווערען צעמענטירט אַן אָרגאַניזירטער רעוואָלוציאָנערער פּראָלעטאַריאַט, נעגען דעם פאַרדאָרבענעם אימפּעריאַליזם, וואָס וויל חרוב מאַכען די גאַנצע וועלט*).

*) אויספירליכער אין צווייטען טייל, קאַפּיטעל 10

5. דער פּראָלעטאַריאַט און זיין נאַציאָנאַלע אויפגאַבע.

אין פריהערדיגען קאַפּיטעל, האָבען מיר אָנגעוויזען אויף דער אַנטוויקלונג פון די נאַציאָנאַלע רעוואָלוציעס, וועלכע האָבען געבראַכט מיט זיך פּונקט דעם היפּוך פון דאָס ערוואַרטענדיגע. די אַנטוויקלונגען פון די לעצטע נאַציאָנאַלע רעוואָלוציעס מיינען אָבער דורכאויס ניט, אַז דער אַרבייטער קלאַס אַלס אַזעלכער, דאַרף זיך לגמרי אָפּזאָגען פון זיין נאַציאָנאַלער אויפגאַבע. דער אַרבייטער קלאַס טאָר זיך ניט אָפּזאָגען פון צו לייזען די נאַציאָנאַלע פראַגע פּונקט אַזוי גוט ווי ער זאָגט זיך ניט אָפּ פון זיין קאַמף צו לייזען די אַנדערע איבלען אין אונזער געזעלשאַפט. פּונקט אַזוי גוט ווי דער פּראָלעטאַריאַט האַלט זיך אין דעם מאַרקסיזם און אין זיין עקאָנאָמיש-וויסענשאַפטליכען אַנאַליז, אַזוי דאַרף ער זיך האַלטען ביי דער „נאַציאָנאַלער אידעע” צו קעמפען פאַר דער לייזונג פון די אָנגעוועהטאָגטע סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע פּראָבלעמען.

אויף דעם אַרבייטער קלאַס ליגען צוויי פליכטען, וועלכע ער מוז אָפּהיטען און פאַרטיידיגען: ער דאַרף פאַרטיידיגען די אינטערעסען פון זיין קלאַס און די אינטערעסען פון זיין פאָלק. אין דעם ברייט-שניט פון דעם קלאַס שטעהען די אַרבייטערשאַפטען איינע לעבען דער אַנדערער. דאָ דאַרף הערשען פולע גלייכבאַרעכטיגונג; ניט אַרויפצוצווינגען דעם ספּעציעלען נאַציאָנאַלען פּרינציפּ און אויך ניט צו שטרעבען צו פאַרניכטען אַלע אַנדערע אַרבייטערשאַפטען אָדער זיי צו אַסימילירען — נאָר זיי צו געבען די פולע גלייכבאַרעכטיגונג אַלס אַ באַזונדערע נאַציע, וואָס האָט זיין קלאַסען אינטערעס.

אין דעם לענג-שניט פון אַ פאָלק ליגען שוין די קלאַסען איינער אויף דעם אַנדערען. דאָ קאָן ניט זיין קיין רייד פון גלייכבאַרעכטיגונג, איין קלאַס זאָל ניט האָבען קיין איבערוואָג איבער אַן אַנדערען. אַזוי שנעל, ווי ס'ווערט אָפּגעשאַפט דער עקאָנאָמישער איבערוואָג מיט וועלכען די ניט אַרבייטערישע קלאַסען דריקען אויף דער אַרבייטערשאַפט, אַזוי ווערט גלייך אָפּגעשאַפט די חיונה-קוואַלען, וואָס שפּייזען זיי, און זיי מוזען פאַרשווינדען. „די קלאַסען פּאָליטיק פון אַן אַרבייטער-שאַפט, אין דעם לענג-שניט פון זיין פאָלק” — לערנט אונז דער באַרימטער סאָציאַליסטישער דענקער, דר. ח. זשיטלאָווסקי — „איז ניט די פּאָליטיק פון גלייכבאַרעכטיגונג, נאָר די פּאָליטיק פון פאַרניכטונג. די אַרבייטערשאַפט מוז שטרעבען אָפּצושאַפען אַלע אַנדערע קלאַסען, אויסצוראָטען זיי; ריכטיגער: עקאָנאָמיש אַסימילירען זיי, אַריינצונעמען זיי אין זיך, זיי זאָלען ווערען גלייכבאַרעכטיגטע טיילען איהרע.”*)

זשיטלאָווסקי האָט אויף אַ גלענצענדען אופן אַרויסגעבראַכט די יסודות פון אָט די פּרינציפּען, וואָס ליגען אויפן אַרבייטער קלאַס, אַזוי אַז עס זאָל ניט פאָר-קומען קיין צוזאַמענשטויסען צווישען דעם נאַציאָנאַלען און סאָציאַלען קאַמף; אויף

*) דר. חיים זשיטלאָווסקי, „די אַרבייטער פּאָליטיק אין נאַציאָנאַלע ענינים,” „צוקונפט” 1935, ז. 587.

א האַרמאָנישען אופן אָנצוגעהן מיטן קאַמף. „אין דער ערשטער ליניע — שרייבט ער — איז דאָס דער פּרינציפּ פון דער מענשליכער ארבייט, פון פיזישער ווי פון גייסטיגער. די אַרבייטער באַוועגונגען פון דער פּראָגרעסיווער וועלט שטרעבען ניט נאָר צו פאַרבעסערען דעם איצטיגען מעמד פון די אַרבייטאַרישע לאַסטען. זיי שטרעבען אַוועקצושטעלען דאָס לעבען פון זייער פאָלק אין אַזעלכע באַדינגונגען וואו דער ארבייטס פּרינציפּ זאָל ווערען דער הערשענדיגער; וואו די מענשליכע ארבייט, דער חיונה קוואַל פון דער אַרבייטערשאַפט, זאָל ווערען פּרוכטבאַרער און ריינער, און וואו די פּראָדוקטען איהרע זאָלען געהערען נאָר צו דעם אַרביי־טענדען פאָלק, איינשליסענדיג אַלע יענע קינדער זיינע, וואָס העלפען איהם צו באַפרידיגען אויף א חשוב'ען מענשליכען אופן אַלע זיינע מאַטעריעלע און גייס־טיגע הצטרכות'ן"*).

זשיטלאָווסקי איז אויך גאָר ניט מוותר, אויף דער דעמאָקראַטיזירונג, פון דעם גאַנצען פּאָליטישען און געזעלשאַפטליכען לעבען. דאָס איז ביי איהם דער צווייטער גרונט פּרינציפּ און באַשטרעבונג צו באַקעמפען די פאַשיסטישע און דעספּאָטישע רעגירונגס־פאָרמען, מיט דעם אויסבליק, אז אן אויפגעקלערטע פאָלקס־הערשאַפט און זעלבסט פאַרוואַלטונג וועט מוזען דערהויבען די אַרבייטערשאַפט צו דער מדרגה פון דעם אבסאָלוטען בעל־הבית איבער זיין געשיכטליכען גורל.

צו דעם קאַמף פאַר פּראָגרעס וואָס דער אַרבייטער קלאַס קעמפט שוין יאָהרען לאַנג און וואָס נעמט אריין אין זיך די פרייהייט פון יעדען פערזאָן, די סאָציאַלע גערעכטיגקייט, די קולטורעלע פּרעכטיגע רייכקייט און דעם אינטערנאַציאָנאַליזם, קומט אויך צו דער נאַציאָנאַליזם, דער קאַמף פאַר נאַציאָנאַלער גלייכבאַרעכטיגונג: צו געבען די פולע רעכט יעדער נאַציע, ווי קליין זי זאָל ניט זיין, אין גייסטיגע און פיזישע כחות — זיך קענען אויסלעבען אויף איהר אייגענאַרטיגען שטייגער און קולטור. זי זאָל אויך ווערען פאַררעכענט אלס משפחה אין דער אינטערנאַ־ציאָנאַלער אינסטיטוציע פון פעלקער פאַרברידערונג, זי זאָל פאַרנעהמען א פּלאַץ אין דער משפחה פון דער מענשהייט.

דער נאַציאָנאַליזם אין זיין איצטיגער פאָרמע איז א צושטערער פון אַל־מענשליכעס. נאַציאָנאַליזם אין זיין איצטיגען לבוש איז שאָוויניזם, ברענגט אריין האַס צווישען פעלקער און רעגט אויף צו מלחמה. דער סאָציאַליסטישער אידעאַל פון נאַציאָנאַלער באַפרייאונג, האָט אָבער קיין שום שייכות ניט מיט אזא פאַר־דאָרבענעם באַגריף פון נאַציאָנאַליזם. לויט דער סאָציאַליסטישער אידעע איז די נאַציע א לעבעדיגער קאָלעקטיוו פון א לעבעדיגער קולטור משפחה, וואָס דאַרף לעבען אין א פרייער, גערעכטער אָרדנונג.

דער סאָציאַליזם אנערקענט נאַציאָנאַלע רעכט, אנערקענט די עקזיסטענץ פון נאַציעס, ווייל דאָס איז א זאַך, וואָס איז איינגעוואָרצעלט געוואָרען אין דעם

*) דאַרטען ז׳ ז. 86־592.

מענשליכען געדאנק, זייט ער איז צום שכל געקומען. קיין פאָלק וויל ניט פארלירען זיין נאציאָנאַליטעט. יעדער פאָלק וויל בלייבען ביי זיין נאציע, ביי זיין נאציאָנאַלער קולטור און לעבענס ארט. דער סאָציאַליזם, וועלכער שטרעבט צו א פרייער וועלט גיט דעריבער אבסאָלוטע פרייהייט דעם נאציאָנאַלען קאָלעקטיוו, ער זאָל זיך קענען אויסלעבען קאָלעקטיוו, נאציאָנאַל אין דער געזעלשאפטליכער אָרדנונג פון דער באפרייטער מענשהייט. אין סאָציאַליזם איז ניטאָ קיין אָרט פאר וועלכער עס איז אונטערדריקונג, עס איז ניטאָ קיין אָרט פאר סאָציאַלער פארשקלאפונג און אויך ניט פאר נאציאָנאַלער אונטערדריקונג. ער גיט אן אוניווערסאַלען ענטפער אויף דער סאָציאַלער פראגע, אין אַלע איהרע ערשיינונגס פאָרמען: אן ענטפער אויך אויף דער נאציאָנאַלער פראגע.

נאציאָנאַלע זעלבסטבאשטימונג פאר באַדען באַזעצטע נאציעס און פאר באַדענלאָזע נאציעס — דאָס דארף זיין דער לאָזונג פונם מאָדערנעם סאָציאַליזם; א לאָזונג, וואָס איז צוזאמענגעוואקסען הארמאָניש מיט די אלגעמיינע לאָזונגען פון די מינימאַלע און מאַקסימאַלע סאָציאַליסטישע פראָגראַמען — א לאָזונג, וואָס שטעלט זיך פאר קיין זאך ניט אָפּ, און גיט צו נאציאָנאַלע מינדערהייטען רעכט אפילו אויף אן אייגענער מלוכה. צום קולטורעלען אינהאַלט איז צוגעקומען דער טעריטאָריעלער — פאר יעדער נאציע אן אייגענע רעגירונג! דאָס דארף זיין דער פּראקטישער אויספיהר פון דער פאָדערונג וועגען זעלבסט־באשטימונג.

מעהר פון אלץ דארף זיך דער ארבייטער קלאַס אָפּגעבען מיט דער נאציאָנאַלער פראגע ביי די מינאָריטעטען נאציעס גופא. דער נאציאָנאַלער צושטאַנד פון די מינאָריטעטען נאציעס אין די לענדער וואו זיי האָבען נאָך ניט קיין פולע נאציאָנאַלע גלייכבארעכטיגונג איז תמיד א קאטאַסטראָפאַלער. ביי זיי וועדט ביס־לאַכוויַיז דערוואַכט די טענדענץ צו יענער שטעלונג אין דער נאציאָנאַלער פראגע, וואָס הערשט ביי א נאָרמאַלען, נאציאָנאַלען זעלבסטשטענדיגען ארבייטער קלאַס בנוגע זיין פאָלק: ד.ה. די איבערגעגעבענהייט צו דעם אידעאַל פון פולער און גאַנצער נאציאָנאַלער פרייהייט און אומאָפּהענגיגקייט, ווי דעם זיכערסטען פאָר־באַדינג פאר אן אינטערנאציאָנאַלער פאראייניגונג מיט אַנדערע פעלקער.

אָבער אָט די דערוואַכונג קומט ניט מיט אמאָל. זי לויפט דורך פארשיידענע עטאַפּען. די סאָציאַליסטישע אינטעליגענץ פון דער מינאָריטעט איז אין איהרע ערשטע אנטוויקלונגס פאזען אסימילירט מיט דער קולטור שפּראַך און לעבענס־גאַנג פון דער הערשענדיגער ארבייטערשאַפט. ממילא האָט זי דעם זעלביגען אסימילאַטאָרישען איינשטעל בנוגע איהר אייגען פאָלק. די פאָלקס מאַסען לאָזען זיך אָבער ניט אַזוי גרינג אָפּוועגדען פון זייער נאציאָנאַלען באוואוסטזיין, זיי ווילען ניט וויסען פון די טעאָריעס וועגען אסימילאַציע. פאַלען זיי דעריבער אונטער דער שטאַרקער השפּעה פון יענער רעאַקציאָנערער אינטעליגענץ, וואָס בלייבט טריי דעם פאָלק. דער נאציאָנאַלער באוואוסטזיין פון די מאַסען באַקומט א שאַרף אויסגעשפּראָכענעם כאַראַקטער פון פינסטערען שאָוויניזם, וואָס די הימישע בורזשואַזיע נוצט אויס אויף ארויפצודריקען דעם אנטי־סאָציאַליסטישען כאַראַקטער אויף די נאציאָנאַלע שטרעמונגען.

עס קומט אוים, אז די בורזשואזיע איז די, וועלכע איז זיך מקריב פארן פאָלק, וועלכע קעמפט פאר נאציאָנאלע רעכט; און די ארבייטער אינטעליגענץ איז די, וועלכע אנטלויפט פון פאָלק, וועלכע טרייסעלט פון זיך אָפּ דעם היימישען שטויב פון די פים. עס ווערט אָנגענומען, אז די אַסימילאציע מיט דער הערשענ־דיגער ארבייטערשאפט איז אומצורייסבאר, אז סאָציאליזם האָט קיין שום שייכות ניט מיט נאציאָנאלער רעכט און פרייהייט און קאָן גאָר ניט געהן מיטן נאציאָנא־ליזם צוזאמען.

אזוי ווי די סאָציאליסטישע אינטעליגענץ אַנטלויפט פון דער נאציע בלייבט די נאציאָנאלע היים דעמאָלט א נעסט פאר דעם בורזשואז־שאָוויניסטישן נאציאָנאליזם און דער רעאקציאָנערער חושך פון די נאציאָנאלע באוועגונגען אין דער היים, ווערט אלץ טיפער און געדיכטער.

אין דעם ליגט איינע פון די וויכטיגסטע אורזאכען, וואָס פיהרען צו אַן אויסניכטערונג פון דער אַסימילאַטאָרישער שכרות, ביי דער פּראָגרעסיווער ארביי־טערשאפט. אין דער ערשטער ליניע וואקסט אוים די נויט צו געווינען, די ריין ארבייטאָרישע עלעמענטען פון דעם פאָלק, פאר דער סאָציאליסטישער ארבייטער באוועגונג. דאָס פאָדערט א צוריקקעהר פון דער אַסימילאַטאָרישער אינטעליגענץ. דאָס פאָדערט אַן אייגענע סאָציאליסטישע ארבייטער באוועגונג אין דער אייגענער שפּראך, און וואָס מעהר עס אַנטוויקעלט זיך אָט די באוועגונג אין דער אייגענער קולטור ספּערע, אלץ מעהר ווערט זי דורכגעדרונגען מיט יענע טראדיציעס און יסודות פון דעם אייגענעם פאָלקס לעבען וואָס געהען ניט להיפוך צו איהר. וואָס ערנסטער און רייכער עס ווערט אזא סאָציאליסטישע ליטעראטור, אלץ מעהר פּלאץ פארנעהמט אין איהר, דער שטודיום און נעהנטערע באקאַנטשאפט מיטן לעבען פון פאָלק און מיט זיין געשיכטע.

איבערהויפּט קומט דאָס פאָר דעמאָלט ווען עס באווייזען זיך שוין סאָציא־ליסטישע עלעמענטען אויפגעצויגענע אין דער היימישער קולטור ספּערע. ביי זיי איז די באהאנדלונג פון דעם נאציאָנאלען אינהאלט שוין ניט בלויז א ריין קריטיש נעגאטיווע. זיי געפינען שוין אין די לעבענס פאָרמען און אין דער פאָלקס־שאפונג, גענוג אוצרות פון מענשליכען אינהאלט, אין א באשטימטען נאציאָנאלען נוסח, וואָס קיין סאָציאליזם קאָן ניט אָפּפרעגען.

און ווען די אַנטוויקלונג געהט ווייטער אין דער זעלביגער ריכטונג, שטעלט זיך לסוף איין די פּולע נאָרמאליזירונג פון דעם ארבייטערס שטעלונג צו זיין

אייגענעם פאָלק. עס ווערט אויך ביי די אונטערדריקטע פעלקער געפונען די ריכטיגע הארמאָניע אין זייער אחריות אלס נאציע און קלאס אינם פראָגרעסיווען מאָדערנעם זין.

זשיטלאָווסקי גיט אָן זיבען עיקרים פאר א מאָדערנער ארבייטער פאָליטיק.*) זיי זיינען:

1) ארבייטאָרישקייט
2) דעמאָקראטיזם
3) פרייהייט
4) סאָציאַלע גלייכהייט
5) קולטורעלע רייכקייט
6) אינטערנאציאָנאַלע ברידערלעכקייט און
7) באהערשונג פון אלע וויכטיגע פאָזיציעס אין לעבען.

און צו די דאָזיגע זיבען דארף מען צוגעבען נאָך אן אכטען פונקט:

8) נאציאָנאַלע באפרייאונג און זעלבסט־באשטימונג.

---

*) דארטען ז. 588.

צווייטער טייל

קעמפער און טרוימער פון אַ לאַנג-דויערענדען וועלט פרידען

(די עוואָלוציע פון פרידען)

קאפיטעל 6

די פאָרקעמפער פון אייביגען פרידען

1. רוסאָ, דער ערשטער פאָרקעמפער און באגרינדער פון פלענער פאר פרידען צווישען נאציעס.

צווישען די קעמפער פאר שלום און גערעכטיגקייט אינם אכצעהנטען יאָהר־הונדערט פארנעמען די צוויי אָנגעזעהענע פילאָזאָפען רוסאָ און קאנט דעם אויבענאָן.

זשאק רוסאָ, דער פאָרזאָגער פון דער פראנצויזישער רעוואָלוציע, וועמענס געדאנקען און טעאָריעס וועגען יושר, מאָראל און הומאנישקייט האָבען בעאיינפלוסט דאָס פראנצויזישע פאָלק, איז געווען כמעט דער ערשטער ארויסצוקומען אָפען מיט א פאָדערונג צו שאפען א באזיס פאר אן אייביגען פרידען. אין זיין קלאסיש ווערק „אן אייביגען פרידען" האָט רוסאָ ארויסגעבראכט די נעגאטיווע און פאָזיטיווע קוואליטעטען פון קריג, און געזוכט מיטלען ווי אזוי זיי צו באזייטיגען.

די עסיי „פאקס פערפעטוא" באלאנגט צו דער ערשטער פעריאָדע פון זיין שאפען. ער האָט די עסיי געשריבען אין יאָהר 1756, און אפשר נאָך מיט א פאָר יאָהר פריהער, און דאָך ווען זי איז פארעפענטליכט געוואָרען, האָט זי געמאכט א טיפען רושם אין די ליטעראריש־פילאָזאָפישע קרייזען. זיי האָבען געזעהען אין דעם ווערק, אן ערנסטע און גרינדלאכע אָפהאנדלונג וועגען מלחמה און פרידען, וועגען דער לייזונג פון א פראָבלעם, וואָס איז שוין דעמאָלט געשטאנען מיט זיין פולער שארפקייט.

דער ערשטער טייל (דער מער אבסטראקטער) איז צום ערשטען מאָל פארעפענטליכט געוואָרען אין יאָהר 1761, א יאָהר פאר דער ערשיינונג פון זיין בארימט ווערק, דעם „סאָציאלען קאָנטראקט"; דער צווייטער טייל איז אָבער געבליבען א מאנוסקריפט אינם גרויסען „נייכאטעל" ביבליאָטעק און איז ארויסגעגעבען געוואָרען דורך מ. דרייפוס - בריסאק ערשט אין יאָהר 1896*).

דער ערשטער טייל איז א פארקירצונג פון אבבע דע סען פּיערר'ס (1743-1658) ווערק איבער דער פראגע פון שלום און מלחמה. סען פיערר האָט געלעבט פאר רוסאָן און אלע זיינע יאָהרען געווידמעט דער זאך פון פרידען. ער האָט זיך

*) זע: די הקדמה צו זיינע ווערק אין דער ענגלישער איבערזעצונג.

Jean Jacque Rousseau.
(C. J. Castel de Saint Pierre).
"A Lasting Peace through Federation of Europe, and the State of War".
Trans. by E. Vaughan, London, 1917.

באַטייליגט אין קאָנגרעס פאר פרידען צווישען פראנקרייך און ענגלאנד, וואָס איז פאָרגעקומען אין אוטרעכט אין יאָהר 1712, ער האָט צוגעגרייט דעם פּראָיעקט וואָס הענרי דער פערטער, האָט פאָרגעשלאָגען דער ענגלישער קעניגין עליזאבעטה צו זיכערען דעם אייראָפּייאישען פרידען. אלס איינלייטונג צו זיין פּראָיעקט האָט ער אָנגעשריבען אַ ווערק (אין צוויי בענדער) פון 728 זייטען. דער בוך איז אָבער געווען געשריבען אין אַ שלעכטען סטיל, פול מיט גראמאטישע גרייזען, אזוי אַז ער איז פארשווינגען געוואָרען, און ניט געקומען אין די הענט פון די אינטעליגענטע לייענער. רוסא האָט גענומען דעם דאָזיגען רויהען מאטעריאל, איהם בעארבייט אין זיין בריליאנטענעם סטיל, און אין 1756 אָנגעשריבען דעם ערשטען טייל צו זיין בארימט פּובליציסטיש ווערק „אייביגער פרידען”.*)

דער צווייטער טייל פון זיין ווערק, וואָס איז אָנגעשריבען געוואָרען מיט אַ סך יאָהרען שפּעטער, איז שוין פון רוסא׳ן אליין. דאָס בוך איז קודם־כל אַ קריטיק אויף סען פיר׳ס סכעמען, און גלייכצייטיג צייכענט ער זיך דאָרט אויס מיט זאַכ־ליכקייט, אָנגעבענדיג פארשיידענע פּראקטישע און צוגעננגליכע פּלענער כדי צו זיכערען דעם וועלט פרידען. מיט דעם ביכעלע האָט ער געמאכט אזא טיפן רושם אין די פילאָזאָפישע און ליטערארישע קרייזען, אַז די גרעסטע פילאָזאָפען פון יענער צייט, האָבען אָנגעהויבען טראכטען וועגן דעם מלחמה פּראָבלעם. דאָס האָט געפירט דערצו, אַז אויך דער בארימטער דייטשער פילאָזאָף לייבניץ זאָל זיך מיט דער פּראָבלעמע אינטערעסירען און אויך אָנשרייבען אַ בוך אויף דער דאָזיגער טעמע.*)

פיר׳ס פּראָיעקט וועגען שאפען אַ קאָאליציע פון אלע אייראָפּייאישע לענדער, זיין פּאָרשלאָג וועגען שאפען אַ פעדעראציע געגען דער אָטאָמאַן אימפּעריע, האָט ניט אויסגענומען ביי די דעמאָלדיגע פילאָזאָפען און פּובליציסטען. וואָלטעיר האָט אין דעם געזעהען בלויז פּוסטע חלומות, און ענטוזיאסטישע פראזען, וואָס מיינען גאָר ניט. ניט מער געהאלטען פון דעם פּלאַן האָט דער דייטשער פילאָזאָף לייבניץ, וועלכער האָט געקוקט איראָניש אויף דער דאָזיגער אומזיסטער און אוננוצליכער ארבייט. דער לעצטער שרייבט אין איינעם פון זיינע בריף וועגען פּיער׳ס ארבייט פאָלגענדעס: איך האָב געזעהען עפּעס פון סען פיער׳ס פּלאַן צו שאפען אַן אייביגען פרידען. עס דערמאָנט מיך אין אַן אינסקריפּציע (אויפשריפט) פון אַ קירכע איבער „לאנג דויערענדען פרידען”. מילא פארן טויטען באטייט דאָס: „איך שלאָג דיך מער נישט”; אָבער פארן לעבעדיגען? די לעבעדיגע וועלכע האָבען אנדערע געדאנקען, און דערצו די שטארקערע צווישען זיי, וועלען ווייניג רעספּעקט האָבען פאר טריבונאלען. זיי וועלען זיך אויסלאכען פון אָנגעשריבענע פּלענער*)

* Political writings of J. J. Rousseau, Vol. 1, pp. 364-396.

אז ער האט אומגעפער געשריבען זיין בוך אין יענער צייט, ווייסען מיר פון א בריף, וואס זיין פריינד דארגסאן האט געשריבען צו אן אנדערען פריינד: „רוסא איז זעהר פארנומען מיט אנאליזירען די ווערק פון סען פיערר׳ן” — נ.ש.

* Leibnitz: "Letters to Grimarist", p. 37, Note.

***) די ציטאטע איז א ביסעל פאראידישט.

דער איינציגער אין יענער צייט, וועלכער האָט געשענקט אויפמערקזאַמקייט צו סען פּיער'ס פּאָרשלאָג, און זיך באַצויגען ערנסט צו דער פראַגע פון שאַפען אַן אייביגען פרידען איז געווען רוסאָ. ער האָט געזעהען, אַז אין תוך אַריין איז פּיער גערעכט, אַז ראַטעווען אייראָפּע פון מלחמות קאָן מען נאָר דורך שאַפען אַ פעדעראַציע פון אַלע לענדער. די סכעמע פון אַ פעדעראַציע פון גאַנץ אייראָפּע, איר צו ראַטעווען פון מלחמה, האָט ער געהאַלטען פאַר פּראַקטיש און וויכטיג. די קאַמפען צווישען די אייראָפּייאישע שטאַטען, די אוזורפּאַציעס און רעוואָלוציעס פירען צו אָט דער פאַראייניגונג פון די אייראָפּייאישע פעלקער, כדי זיי זאָלען ניט אונטערגעהן.

רוסאָ זעהט די איינציגע רעטונג פון אייראָפּע אין סען פּיער'ס פּלאַן צו שאַפען אַ פעדעראַציע פון אַלע שטאַטען. די איינציגע שטערער פון אַזאַ פּלאַן, זעהט ער, איז די מאָנאַרכיע. די מאָנאַרכיע, האַלט ער אין איין ווידערהאַלען, וויל זיך ניט און וועט זיך ניט אונטערגעבען אונטער אַ פאַראייניגונגס פּלאַן. דער אַבסאָלוטיזם פון דער פּרינצענמאַכט וועט זיך ניט אונטערוואַרפען אונטער אַ טריבונאַל פון נאַציאָנען, וואו אַלץ וועט באַשטימט ווערען. מלחמה, האַלט רוסאָ, איז אַ רעזולטאַט פון דעם מאָנאַרכיסטישען רעזשים. ער אַפּעלירט דעריבער אָפּצושאַפען די מאָנאַרכיע, אויפצושטעלען רעפּובליקען און אויף אַזאַ אופן גאַראַנטירען שלום אויף דער וועלט.

איז קיינער ניט מחולק אויף רוסאָ'ס ערשטער באַהויפּטונג, אַז מאָנאַרכיע איז אַן אומגליק פאַר דער וועלט, און אַז די וועלט דאַרף רעגירט ווערען פון רעפּובליקען, מיר קאָנען אָבער ניט מסכים זיין מיט דער צווייטער באַהויפּטונג רוסאָ'ס, אַז נאָך דער אָפּשאַפונג פון דער מאָנאַרכיע וועלען מיר האָבען אַ פריידלעכע אויפגערעכטע אייראָפּע. די געשיכטע האָט באַוויזען גאַנץ אַנדערש. מיר לעבען איצט אין אַ צייט, ווען די מאָנאַרכיע איז כמעט ווי אויסגעשפּילט. אין די מערסטע ציוויליזירטע לענדער שפּילט זי לגמרי ניט קיין ראָליע. און דאָך איז מלחמה ניט אָפּגעשאַפט געוואָרען. אדרבה דער הויפּט פּראָבלעם פון אונזער צייט איז די מלחמה פּראָבלעם. וואָלט רוסאָ היינט געלעבט, וואָלט ער געזעהען, אַז זיין שטרעבונג איז נאָך ווייט פון רעאַליזאַציע, ער וואָלט געפונען די וועלט אין דער זעלבער לאַגע, ווי אין די צייטען פון הענרי דעם פערטען; די זעלבע נידערטרעכטיגע מענשען, וועלכע רייצען אויף פאָלק געגען פאָלק, מענש קעגן מענש, וואָס האָבען אַמאָל געלעבט, לעבען נאָך היינט און באַנוצען זיך מיט דער זעלבער טאַקטיק ווי אַמאָל. פאַרכאַפּען פרעמדע טעריטאָריעס, פאַרגרעסערען אייגענעם באָדען איז נאָך אַלץ ניט אַרונטער פון דער וועלט אַרענע. אימפּעריאַלע אַרמייען קעמפען נאָך אַלץ צווישן זיך פאַר דער פאַרגרעסערונג פון זייערע אימפּעריעס.

רוסאָ האָט געגלויבט, אַז נאָך דער מאָנאַרכיע וועט ניט זיין קיין אורזאַך, אַז נאַציעס זאָלען צווישען זיך פיהרען מלחמות. צווישען אַנדערעס זאָגט ער: „ניט איך נאָר זיי (די מאָנאַרכיסטען) וועלען באַקעמפט ווערען. זייערע אונטערטאַנען

וועלען סוף־כל־סוף מיד ווערען פון פארגיסען זייער בלוט . . . אָבער אפילו די מאָנאַרכיע זאָל אונטערגעהן וועלען נאַציאָנען עקזיסטירען . . . זיי וועלען זיך אָבער ניט שלאָגען פאר זייערע אייגענע אינטערעסען, אָדער פאר גרויסקייט ווי עס טוען קעניגע".*)

כל־זמן די מאָנאַרכיע עקזיסטירט, גלויבט ער, וועט קיין שלום ניט הערשען. פרידען מיט מאָנאַרכיע קענען ניט לעבען אין איין הויז. זיי זענען סותר איינס דאָס צווייטע און וועלען קיינמאָל ניט אויסקומען צווישען זיך. סען פיער'ס פּלאַן איז דעריבער ניט מעהר ווי אַ טרוים אונטער אַ מאָנאַרכיסטישער הערשאַפט. אין דער צייט ווען פריוואַטע אינטערעסען שטעהען העכער פון פאָלקס אינטערעסען, קאָנען ניט פּראַקטיצירט ווערען אַזעלכע פּלענער. ס'מוז געענדערט ווערען פריהער די גאַנצע אָרדנונג, און נאָכהער קאָן ערשט קומען צו אַ פאַרשטענדיגונג צווישען נאַציעס.

רוסאָ שטודירט דורך גרינדלאַך די אַכט פונקטען פון סען פיער'ס שלום פּראָיעקט:

„1. אבסאָלוטע פאַרזיכערונג דאָס אַלע זייערע דיספּוטען, געגענוואַרטיגע און צוקונפטיגע — זאָלען ערליידיגט ווערען אָהן קריג . . .

„2. אָפּצושאַפען פריהער אָדער שפּעטער די זאַכען, וואָס פאַראורזאַכען דיספּוטען און צו ליקווידירען די אַלע עקזיסטירענדע קלאַגעס . . .

„3. אַן אבסאָלוטע פרידענס גאַראַנטיע ניט בלויז פאַר די איינצעלנע פּער־זאָנען, די פּרינצען און זייערע פאַמיליעס, נאָר פאַר דער גאַנצער דאָמיניאָן . . .

„4. אַן אבסאָלוטע פאַרזיכערונג פאַר דער עקזעקוציע פון אַלע אָפּמאַכען צווישען די פּרינצען, אונטער דער גאַראַנטיע פון דער אייראָפּייאישער ווירטשאַפט.

„5. אַ פולשטענדיגע פרייהייט פון האַנדעל צווישען שטאָט און שטאָט אין די נאָענטע שטרעקעס, א.אז.וו.*)

אַנאַליזירענדיג די אַלע פּראָיעקטען און באַטראַכטענדיג די שוועריגקייטען דורכצופיהרען אַזעלכע פּלענער קומט רוסאָ צום אויספיר, אַז „קיין פעדעראַציע קאָן ניט עטאַבלירט ווערען, סיידען דורך רעוואָלוציע קעגען דער מאָנאַרכיסטישער הערשאַפט". און ער פרעגט פיער'ן: דו נעמסט אוועק פון די קעניגע דאָס רעכט צו מאַכען זייער אייגענע גערעכטיגקייט . . . דו נעמסט צו פון זיי די מאַכט צו מאַכען זיך גרויס אויף זייער שכנ'ס חשבון . . . דו נעמסט אוועק פון זיי די מאַכט פון טעראָר, מיט וועלכער זיי האָבען ליב אָפּצושרעקען די וועלט . . . דו נעמסט אוועק פון זיי זייער גרויסקייט און אוזורפּאַציע, וואָס איז דער הויפּט־פּונקט פון זייער גלאָריע — דו נעמסט אוועק פון זיי זייער ליגנערישע טעטיגקייט, דו ווילסט זיי מאַכען אָרענטלאַך — וואָסערע אויסבעסערונגען קאָנסטו באַהויפּטען אויף צו

* Political writings, vol. I, pp. 396-101.

ענדערען זייערע גרויזאַמע פּריוואַטע באַדערפעניששען ? ? ? גלייכער איז פּטור צו ווערען פון אַזאַ אונצופרידענער אָרדנונג! גלייכער פאַרניכטען די מאָנאַרכים־טישע הערשאַפט!*)

ביי רוסאָ'ן ווערט דער שטאַאַט ניט געמאָסטען לויט זיין גרויס אין טעריטאָריע און לויט זיין גרויס פון דער באַפעלקערונג. ביי אים איז דער שטאַט ניט אַ זאַך פון אַזויפיל אינדיווידואומס און אַזויפיל קוואַדראַטענע מיילען . . . ביי אים איז דער שטאַט אַ ריינע, מאָראַלישע ספּיריטועלע באַשאַפונג. דעריבער האָט דער שטאַט ניט קיין רעכט צו רעכענען זיך מיט מאָס און מאַטעריעלער מאַכט. דער קליינער שטאַט דאַרף האָבען אַזויפיל רעכט ווי דער גרויסער. מלחמה דאַרף זיין די קאָנ־דיציע פון גאַנצען פאָלק. מלחמה קאָן ווערען באַרעכטיגט נאָר דאַן, ווען עס ווערט געפיהרט פאַר זעלבסט פאַרטיידיגונג, פאַר נאַציאָנאַלע און מאָראַלע פּרינציפּען. אָבער ניט פאַר די אינטערעסען פון רייכטום אין טעריטאָריע און ווירטשאַפט — פאַר דער פאַרגרעסערונג פון די גרעניצען פון זייער לאַנד צוליב אינדיווידועלע נוצען.

ענדיגען מלחמה, לויט רוסאָ'ס מיינונג, וועט מען נאָר קאָנען דאַן, ווען מאָנאַרכיע וועט ווערען אָפּגעשאַפט און עס וועט עטאַבלירט ווערען אַ פעדעראַציע פון אַלע אייראָפּייאישע לענדער. די פעדעראַציע דאַרף זיך שטיצען אויף אַ סאָלידען באַזיס פון קאַמף און גלויבען. קאַמפּס מעטאָדען אָנצונעמען קענען יעדען איינעם וואָס וועט זיך אַרויסשטעלען צו צוברעכען די פעדעראַציע; און גלויבען אין לאָיאַליטעט, אָנצוהאַלטען די פעדעראַציע.**)

פאַרענדיגענדיג זיין עסיי, שרייט רוסאָ אויס: איך עפען די ביכער פון גערעכ־טיגקייט און עטיק; איך הער די רייד פון די פּראָפעסאָרען און געלערנטע, און מיין געדאַנק ווערט פול פון זייערע סעדוקטיווע דאָקטרינס וועגען שלום און גערעכטיג־קייט ביי דער ציווילער באַפעלקערונג . . . איך זע אונצופרידענע נאַציאָנען ליגענדיג אונטערן אייזערנעם צוים. איך זע ווי אַ מענשהייט ליגט אונטער דער שווערער האַנט פון די אונטערדריקער. איך זע הונגעריגע מאַסען לידען און הונגערען נאָר דערפאַר, ווייל די רייכע דערטרינקען זיי אין זייער בלוט און אין זייערע אייגענע טרערען . . . איך זע דעם שטאַרקען, וועלכער באַהערשט געפערליך דעם שוואַכען. איך אַפּעליר צו די פילאָזאָפען און שרייבער, זיי זאָלען קומען פאַרשפּרייטען זייערע ביכער צווישען די זעלנער אויפן שלאַכט־פעלד, זיי זאָלען בעטען פאַר פרידען, און אויפקלערען די סאָלדאַטען דעם אונזין פון מלחמה.***)

---

*) זע דאַרטען, ז.ז. 72־73, 112

**) וועגען אַ פעדעראַציע פון אַלע קליינע אייראָפּייאישע לענדער האָט רוסאָ שוין פון פריהער געהאַט צוגעגרייט. אַ פראַגמענט פון זיין אַרבייט האָט ער געהאַט איבערגעשיקט צו זיין פריינט ד'אַנטרעי. עס איז אָבער פאַרניכטעט געוואָרען אין אַ פּאַניק און ער האָט שפּעטער אויפסניי געמוזט אָנשרייבען זיין צווייטען טייל און נאָך אַמאָל אַרויסגעבראַכט די אידעע פון פעדעראַציע. זע זיינע פּאָליטישע שריפטען, צווייטער טייל ז. 135.

***) דאַרטען ז.ז. 121־122

רוסאַ האָט אין זיין עסיי אַרויסגעבראַכט די לעכערליכקייט פון קריג, אויפגעדעקט די ברוטאַליטעט און נידערטרעכטיגקייט פון די, וועלכע פיהרען צו קריג. גלייכצייטיג האָט ער אָנגעוויזען, ווי אַזוי צו ראַטעווען די מענשהייט פון מלחמה, ווי אַזוי צו שאַפען אַ לאַנג דויערענדען וועלט־פרידען. דער טעות זיינער איז נאָר באַשטאַנען אין דעם, וואָס ער זעהט אַז מיט דער ליקווידאַציע פון דער מאָנאַרכיע ווערט אָפּגעשאַפט מלחמה. מיר אָבער זעהען, אַז כל־זמן עס וועט הערשען אַ קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט וועט מלחמה ניט קאָנען באַזייטיגט ווערען. מלחמה איז אַ רעזולטאַט פון דער קאַפּיטאַליסטיש־אימפּעריאַליסטישער אָרדנונג. די איינציגע לייזונג צו אַלע איבלען, אַריינגערעכענט דעם איבעל פון מלחמה קאָן נאָר זיין די קינפטיגע סאָציאַליסטישע געזעלשאַפט, וואָס וועט פאַרניכטען די אַלע סימפּטאָמען פון מלחמה, וואָס וועט אויפשטעלען אַ פּראָגרעסיווע מענשהייט וואָס זאָל זיך פירען לויט די עטישע אַלמענשליכע געזעצען און פּרינציפּען.

רוסאַ דער בייזער, דער רעדנער, דער ניט פאַרשווייגער, האָט געהאַסט זיין צייט, די אָרדנונג און די געזעלשאַפט און איר אָפּען פאַרדאַמט, ניט אָפּשרעקענדיג זיך פאַר קיין זאַך. דאַגעגען אַנדערע פילאָזאָפען פון זיין צייט האָבען פאַרשוויגען עולות און מיטגעגאַנגען מיטן שטראָם. דעריבער האָט רוסאַ געהאַט די זכיה זיינע ווערק זאָלען מער געלייענט ווערען ווי אירגענד אַנדערע פילאָזאָפישע ווערק. זיינע ביכער האָבען פאַראורזאַכט אַן איבערקערעניש אין דער ליטעראַרישער און פּאָליטישער וועלט. זיין „סאָציאַלער קאָנטראַקט", זיין „אייביגער פרידען" ווערען געלייענט ביזן היינטיגען טאָג מיט דער גרעסטער ערנסטקייט און טיפען אינטערעס — ווייל זיי זיינען ניט געשריבען געוואָרען נאָר פאַר זיין צייט. זיי זיינען געשריבען פאַר אַלע צייטען און פאַר אַלע דורות. זיי זיינען אייביג־ווערטפולע ביכער, און וועלען אייביג נוצען דער פּראָגרעסיווער ראַדיקאַלער מענשהייט.

2. קאַנט און זיין פרידענס פילאָזאָפיע.

ביים ענדע פון אכצעהנטען יאָרהונדערט אין יאָר 1795, האָט דער באַריהמ־טער דייטשער פילאָזאָף קאַנט פארעפענטליכט זיין ווערק „צום עוויגען פרידען”.*) א דאַנק דעם דאָזיגען בוך האָט מען קאַנט'ן פאררעכענט אלס איינעם פון די באַגייסטערטע יאַקאָבינער און קאָסמאָפּאָליטיקער.

עס איז קיין ספק ניט, אז קאַנט האָט פריהער געהאַט געזעהען די ווערק פון סט. פּיערס און רוסא, טראָץ דעם, וואָס ער דערמאָנט זיי נישט. ער האָט אודאי געהאַט דורכגעשטודירט די פילאָזאָפישע עסייען פון דעם באַריהמטען ענגלישען פילאָזאָף טאָמאַס האָבס (1588־1679), וועלכער האָט געלעבט מיט א הונדערט און פופציג יאָר פאר אים. עס איז אים דורך רוסא'ן אויך באַקאַנט געווען די ווערק פון יאָן לאָק**) איבער מאָנארכיע און דינאַסטיע הערשאַפט.

אין די ספּערען פון האבס, לאָק, רוסא און אנדערע האָט קאַנט זיך דורכ־געשניטען זיין אייגענעם וועג, פון וואָס ביי זיי זיינען געבליבען חורבות, האָט ער איבערגעבויט און געמאַכט דערפון די שענסטע בנינים מיטן פולסטען עסטעטישען גלאַנץ. ער האָט קיינמאָל ניט אדאָפּטירט קיינע פרעמדע אָדער פארעלטערטע געדאַנקען, נאָר תמיד געשאַפען זיין אייגענס, צוגעפּאַסט צו דער צייט און צו די אומשטענדען אזוי, אז זיין וואָרט וועגען מלחמה און שלום איז געווען ניי, פריש, צוגעפּאַסט צום אכצעהנטען און אפילו צום נייַנצעהנטען יאָרהונדערט.

זיין טעאָריע איבער דעם אורשפּרונג פון דער מענשהייט איז, וואָס אן אמת, כמעט אידענטיש צו דער, וואָס האָבס האָט באַגרינדעט: מענשען זיינען פון דער נאַטור אומפּערפעקטע באַשעפענישען. זיי זיינען ניט געזעלשאַפטליך, אויך ניט צוטרוייליך; האָבען ליב נצחון, מאכט . . . און דאָך איז דאָ א חילוק צווישען איהם און האָבס'ען. בעת האָבס לאָזט זיי אזוי איבער ווי זיי זיינען, זיי זאָלען זיך אליין אויסמענשלען, באַמיהט זיך קאַנט ווי ווייט מעגליך זיי אויסצובעסערען. ער דרינגט טיף אריין אין דער געזעלשאַפט, לעבט מיט איר איבער אלע חבלי לידה, מאַכט דורך אלע גלגולים ווי איינער פון דער געזעלשאַפט, און וויל איהר העלפען אנט־וויקלען זיך, פונקט אזוי גוט ווי ער וויל זיך אליין העלפען.

קאַנט שטודירט גרינטלאך די מענשליכע אנטוויקלונג און פּראָגרעס. ער זעהט די פארגאַנגענהייט פונם מענשען און אויך זיין צוקונפט. ער זעהט דעם מענשען אין זיין חיה'שען צושטאַנד. ער זעהט איהם אלס באַרבאַר מיט זיינע מלחמה געטער; ער זעהט איהם אלס יעגער און רויבער — ער פאַלט אָבער ניט אריין

*) ניט האבענדיג די מעגליכקייט זיך צו באַנוצען מיטן אָריגינאַל אין דייטש האב איך גענוצט פאר מיין שטודיר־ארבייט, די ענגלישע איבערזעצונג וואָס איז א געלונגענער און פּינקטלאַכער איבערזעצונג.
Emmanuel Kant: "Perpetual Peace", trans. by M. Campbell Smith, Second edition, London 1903.

*) יאָן לאָק (1632־1704) באַרימטער ענגלישער פילאָזאָף און רעפאָרמאַטאָר; געלעבט אין דער עליזאַבעטה־עפּאָכע.

אין קיין פעסימיזם. ער ווערט ניט בעאיינפלוסט פון קיינע פעסימיסטישע שטימונ־גען. אדרבה, ער זעהט דעם מענש אין זיין אונאויפהערליכען פּראָצעס פון אנט־וויקלען זיך. ער זעהט זיין ערהאבענע צוקונפט, און דעם איבערבוי פון דער מענשלאכער געזעלשאפט.

אויך די שלום אידעע איז ביי קאנט'ן ניט סתם אן אוטאָפּיע. דאָס איז ביי איהם א מאָראלער פּרינציפּ, וואָס מוז רעאליזירט ווערען. ער האלט אָבער ווי רוסא, אז פריהער מוז מען באזייטיגען די סימפטאָמען, די שטערער, וואָס לאָזען ניט פארהיילען די וואונדען פון דער קראנקער געזעלשאפט. עס מוז פריהער באזייטיגט ווערען די מאָנארכיע, וואָס איז אַ שטערונג צו שלום.

כאראַקטעריסטיש איז זיין גרעניצלאָזע איבערגעגעבענהייט צו דער שלום אידעע. ער האָט געקעמפט פאר א רעפּובליק קעגען דער פּרייסישער מאָנארכיע און ניט פארמאָגט אין זיך קיין פונק פאטריאָטיזם. דאגעגען שילער אין זיין פּאָעמע „די בראנט פאָן מאססינא" פארהערליכט גאָר קריג*). מערקווירדיג איז אויך העגעלס ענטוזיאזם פאר דער מאָנארכיע, זעהענדיג א שטאטליכען מוסטער אין פּרייסען, אונטער דעם גרויסען פרידריך. העגעל האָט אויך געהאלטען פון דער נויטיגקייט צו פיהרען מלחמה, אויב עס איז אין די אינטערעסען פון לאנד. „מלחמה — דריקט ער זיך ערגעץ אוים — לאָזט איבער די נאציע שטארקער ווי זי איז געוועזן פריהער. אין שלום ווערט די מענשהייט ווייבעריש און דעגענערירט אין לוקסוס". ער האָט אויך געהאלטען ווי נאפּאָלעאָן, „אז גאָט איז אויף דער זייט פונם גרויסען באטאליאָן".

קאנט האָט געהאלטען, אז דאָס אויפהאלטען פון מיליטער ביי זיך אין לאנד, די אידעע פון מיליטאריזם, איז געפעהרליך פאר דער מענשהייט און דעריבער דארף מען איהר באקעמפען. ער איז אויך ווייט פון אריסטאָטעלס מילדקייט בנוגע מיליטאריזם, וועלכער האלט, אז דער צוועק פון מיליטערישער איבונג דארף זיין ניט צו פארשקלאפען אנדערע נאָר זיך צו פארהיטען און פארטיידיגען פון שקלא־פעריי און באהערשונג. דער לעצטער איז אויך מיט דער מיינונג, אז אימפּעריא־ליזם האָט אויף אזויפיל א בארעכטיגונג, ווען דאָס איז פארן בענעפיט פון דעם סוביעקט, אָבער ווען מען באדארף באזיגען א רעספּעָקטישע מאכט וואָס פארשקלאפט און אונטערדריקט אנדערע.**)

---

* "Die Brant von Messina"
Denn der mensch verkummert in Frieden
Mussige Ruh ist das grab des muth—
Das Gesetz ist der Freund des Schwachen,
Alles will es nur eben machen
Mochte gerne die Welt verflachten;
Aber die Krieg last die Kraft erschteinen
Alles erhebt ihr zum ungenumen
Selten dem Feigen erzengh ir den Muth.

פילע אַנדערע דייטשע פילאָזאָפען האבען פארהערליכט מלחמה און די מאָנארכיע. פון די ענגלישע איז גענוג באקאַנט טעניסאָנ'ס און קיפּלינג'ס פאטריאָטיזם און זייער עקסטרעמער נאַציאָנאַליזם, וואָס זיי האבען געזוכט איינצואווארצלען אין דער בריטישער יוגענט און ביי דעם ענגלישען סאָלדאט אָבער וועגען דעם אין מיין עסיי „רודיארד קיפּלינג" באריכות.

* Politics, Bk. IV ch. XIV, Wilson's trans. (in older edition), Bk. VII.

האבס, ווען ער שרייבט אין זיין „איבער דאָמיניאָן" (קאַפּיטעל 6, ז. 3), אַז פרידען איז די נויטיגסטע זאַך פאַר דער באַשיצונג פון דער מענשהייט, איז נאָך אַלעמען אויך אַן אָנהענגער פון באַוואַפנונג, אויב מען צילט דערמיט זיך צו פאַרטיידיגען פון פרעמדע אָנפאַלען (זע קאַפּיטעל 13). נאָך מער, אין זיין „לויתן" („לעוויאַסאַן" 1, קאַפּיטעל 14) שרייבט ער גאַנץ אָפען, אַז יעדער מענש דאַרף מאַכען שלום פאַרזוכען, אַזוי לאַנג ווי ער קאָן האָפען זיי צו פאַרווירקליכען; אויב אָבער ער זעהט, אַז שלום איז נאָך ווייט פון רעאַליטעט, אַז מען קאָן נאָך ניט דורכפיהרען קיין שלום, מעג ער זיך באַנוצען מיט קריג.

האָבס, דער פּראַקטישער און באַלעבאַטישער, וועלכער איז ניט קיין טרוימער, ניט קיין געדאַנקען־שאַפער, האָט מורא זיך צו פאַרלאָזען אויף אַן אַבסאָלוטען פרידען, דאַגעגען קאַנט, דער גרויסער אָפּטימיסט, דער גרויסער קאָפּ צו זעהען די ווייטע צוקונפט, האָט זיך איינגעגלויבט אין דער מענשהייט און געהאַלטען, אַז זי וועט קענען בייקומען אַלע שטערונגען און אַלע שטרויכלונגען אויפן וועג פון פרידען.

קאַנט באַרירט אַלע נעגאַטיווע און פּאָזיטיווע קאָנדיציעס מיט וועלכע דאָס אָפּשאַפען פון מלחמות איז פאַרבונדען. אין די צוויי טיילען פון זיין „צום עוויגען פרידען" האָט קאַנט אויפגעבויט אַ קאָנסטיטוציע, אַן אינטערנאַציאָנאַלע קאָנסטי־טוציע, פאַר אַ פעדעראַציע פון אַלע שטאַטען. אויספאָלגענדיג די דאָזיגע קאָנסטי־טוציע, איז די וועלט געזיכערט פון מלחמה, און פרידען קאָן שוין באַהערשען דער מענשהייט.

אין די פילע פּונקטען פון זיין קאָנסטיטוציע*) געהען אריין:

„1. קיין שלום אָפּמאַכען זאָלען ניט אַנערקענט ווערען, אויב זיי זייגען געמאַכט געוואָרען מיט באַהאַלטענע רעזערוואַציעס, פון מאַטעריאַלען, וואָס קאָנען פירען צו אַ מלחמה . . . פרידענס־אָפּמאַכען מוזען גענצליך ענדיגען קאָנפליקטען . . .

„2. יעדער שטאַט זאָל האָבען פאַר זיך אַן אונאָפּהענגיגע עקזיסטענץ, זאָל שטענדיג זיין פאַרבונדען מיט אַן אַנדער שטאַט אין האַנדעלס אויסטויש און אין אַלגעמיינעם פאַרקער . . . דער שטאַט איז ניט קיין פּאַטרימאָניע (ווירטשאַפטס־פאַרמעגען) . . . ער איז אַ צוזאַמענפאַרבינדונג פון אַ געזעלשאַפט איבער וועלכער קיינער האָט ניט דאָס רעכט צו רעגירען.

„3. די שטענדיג אויסגעהאַלטענע אַרמייען מיט דער צייט ווערען ליקווידירט, ווייל זיי שטערען דעם וועלט פרידען . . . זיי וואָרענען, סטראַשען און שרעקען מיט מלחמה . . . אַנטוואָפנונג, אַן אַבסאָלוטע אָפּשאַפונג פון די אַרמייען דאַרף זיין די פאָדערונג פון יעדען שטאַט.

„4. קיינע נאַציאָנאַלע רעפּאַראַציעס זאָלען ניט ווערען געדעקט, אָדער קאָנ־טראַקטירט, אין פאַרבינדונג מיט די אויסגאַבען פון שטאַט . . . דאָס דאַרף באַזונ־דער באַטראַכט ווערען . . . אָנצופרעגען די בירגער וועגען אַזאַ נייעם בודזשעט . . . אפשר זיינען זיי ניט מסכים . . .

*) זע ז. ז. 107־137.

„5. קיין שטאט זאָל זיך ניט מישען אין דער אדמיניסטראציע פון אן אנדער שטאט. דאָס ברענגט צו סקאנדאלען און קאָנפליקטען. יעדער שטאט איז געצוואונגען זיך צו באַפרייען פון באשלוסען וועלכע מען האט בייהעלבען אנדערע צו באטראכטען און באשליסען.

„6. אונטערצוזוכען אלע שטאטען, אויב דאָרטען געפינען זיך ניט קיין געהיימע גיפטען און פארדארבונגס מאטעריאלען. צו זעהען, אז אין קיין לאנד זאָלען זיך ניט געפינען קיין אויסערגעוויינליך פארדארבונגס מיטלען, וואָס איז ניט אין באזיץ פון אנדערע לענדער.

קאנט, ווי מיר זעהען, האָט אין זיינע נעגאטיווע פונקטען ארויסגעבראכט אלץ וואָס שטערט דעם פערפעטועלען שלום, פאָדערענדיג אָפצושאפען מיליטאריזם, באוואפנונג, געהיימע אָפמאכען, א.אז.וו.

אינם צווייטען טייל פון זיין ווערק ברענגט ער ארויס גאנץ שארף די פאָזיטיווע קאָנדיציעס וואָס זיינען נויטיג פאר א וועלט־פרידען. ערשטענס, פארלאנגט ער, אז יעדער לאנד זאָל אָפשאפען ביי זיך די מאָנארכיע וועמענס פלאץ עס זאָל פארנעמען די רעפובליק. ער איז געגען א מאָנארכיע, אפילו ווען זי זאָל זיין אן אוניווערסאלע (דאנטע'ס אידעע). צווישען אנדערעס באהויפטעט ער, אז ער האָט ניט געפונען קיין צופרידענשטעלענדע מאָנארכיע אויסער די פון אגוסטוס. די מאָנארכיע דריקט קיינמאָל ניט אוים דעם ווילען פון פאָלק און שטעלט קיינמאָל ניט צופרידען די נאציאָנאלע אינטערעסען. ער וויל דורכאוים א קאָנסטיטוציע פון א פאָלקס רעפרעזענטאציע, וואָס זאָל זיין באזירט אויף פאָלקס גערעכטיגקייט, אויף פרייהייט און גלייכהייט פאר אלע בירגער, אָן אויסנאם.

צווייטענס פאָדערט ער א פאראייניגונג פון אלע נאציעס אויפן באזים פון קאָאָפעראציע. ער וויל שאפען א פעדעראציע פון פרייע שטאטען . . . נאציעס זאָלען באהאנדעלט ווערען פונקט אזוי גוט ווי יחידים אין זייער לאנד. יעדער שטאט זאָל זיך אונטערוואַרפען די געזעצען פון אינטערנאציאָנאלער פארשטענדעניש. דאָ איז ער אידענטיש צו רוסא'ן און האָבס'ען וועלכער האָט אין זיין „לויתן" געהאלטען אין איין וועקען צו פאָרמירען א שטאט פון אלע נאציאָנען, ווי מען רופט עס אין לאטיין „ציוויטאס גענטיום". דאָס, גלויבט ער, וואָלט געמאכט א סוף צו אלע קאָנפליקטען און קריגערייען צווישען נאציעס און לענדער.

אין דריטען ארטיקעל פון זיין קאָנסטיטוציע*) רעדט ער ברייט ארום וועגען די רעכט פונם מענש אלס בירגער פון דער גאנצער וועלט, ווי אזוי דאָס קאָן פראקטיצירט ווערען, און שלאָגט פאָר צו שאפען אן אינטערנאציאָנאלע שפראך, דורך וועלכער מענשען פון פארשיידענע לענדער זאָלען זיך קענען פארשטענדיגען און האָבען א מעגליכקייט צוזאמענצולעבען.

---

*) דארטען ז. 137

די קאָנדיציעס זיינע פאַר שלום און פאַראייניגונג, זיינע רעכטס געזעצען פאַרן יחיד און פאַר דער נאַציע, זיינען פון גרויס באַדייטונג פאַר דעם פרידענס קאַמף, וואָס די פּראָגרעסיווע וועלט פירט אָן. עס איז אַלעמענס אויפגאַבע זיך צו באַקענען מיט קאַנט'ס פילאָזאָפיע איבער מלחמה און פרידען, מיט זיינע גרונדלאַגעס און באַהויפּטונגען, ווייל זיי זיינען נוצליך פאַרן היינטיגען ראַדיקאַלען מענשען. זיי זיינען אמת'ן, וואָס וועלען קיינמאָל ניט אָפּגעלייקענט ווערען. שטודירענדיג אַלע ווערק, אַנאַליזירענדיג אַזעלכע געדאַנקען, שאַפט זיך פאַר אונז דאָס אמת'ע בילד פון אימפּעריאַליזם און זיינע שטרעבונגען. עס ווערט קלאָר פאַר אונז די אויפגאַבע פאַר וועלכער מיר דאַרפען קעמפען. מיר באַקומען דעם פולען באַוואוסטזיין פון פאַרשטעהען זיך, די נאַציע און די גאַנצע וועלט. מיר ווייסען ערשט אויף וואָס פאַר א געפערליכען וועג מיר געפינען זיך, און ווי אַזוי זיך אַרויסצופּלאָנטערען פון די געפאַרען וואָס לויערען אויף אונז און אויף אונזערע קינדער.

3. די פרידענס קאָנגרעסען ביז דער לעצטער וועלט מלחמה.

די געשיכטע דערצעהלט אונז פון פאַרשיידענע מלחמות, זי דערצעהלט אונז אויך פון פרידענס אָפּמאַכען און קאָנגרעסען, צו זיכערען דעם שלום. סטיכיש, און אפשר באַוואוסטזיניג, האָט זיך אונטער די פאַרשיידענע פאָזען פון לעבען געשאַפען א דראַנג נאָך פרידען, נאָך פאַרשטענדניש צווישען נאַציעס.

אין די מוזעאומס און די ארכיוו־אוצרות געפינען מיר גענוג מאַטעריאַלען פון פאַרשיידענע אָפּמאַכען ביי די עגיפּטער, פּערסיאַנער, גריכען און רוימער. אין איינעם פון אַזעלכע אָפּמאַכען ביי אַלכינעס, געפינען מיר א רעקאָרד פון אַן אָפּמאַך צווישען פעלקער, וועלכע האָבען צווישען זיך באַשלאָסען פאָלגענדעס:

„מיר וועלען ניט מאַכען חרוב קיין שטאָט פון די אַמפיקטאָנס, ניט אָפּשניידען די לויפענדע וואַסערען אין פאַל פון מלחמה אָדער אין פרידען. אויב איינער וועט ברעכען זיין שבועה וועלען מיר זיך שלאָגען מיט איהם און חרוב מאַכען זיינע שטעט. אויב א מיטגליד וועט צונעמען גאָט'ס פאַרמעגען אָדער אפילו ער וועט נאָר העלפען צו אַזא פּלאַן, וועלען מיר איהם באַשטראָפען מיט עסען, מיר וועלען בינדען זיינע הענט (אַרעסטירען) און אויסנוצען אונזער גאַנצען כח אים צו באַקעמפען".*)

דער היסטאָריקער לעווי ברענגט פאַרשיידענע רעקאָרדען פון די לאַטיינישע ליגעס אין אַלטערטום, וועלכע האָבען געשיקט בריף צווישען זיך וועגען אַלגעמיינע קאָנפערענצען פון עטרוריע אין טעמפּעל פון וואָלטומא. דרייסיג שטעט האָבען געהערט צו דער ליגע וואָס האָט זיך נאָך געצויגען ווי א טראַדיציע פון אַלבאָ דער עלטסטער פון די לאַטיינישע קאַנטונען. מאָמזען דערצעהלט אונז: די פאַר־

* The False Legation, 11, 115.

זאמלונג פון די ליגעס איז פארערכענט געוואָרען אלס א נאציאָנאלער (בעסער געזאָגט אינטערנאציאָנאלער) יום־טוב. מען איז אַרויף אויף דעם בארג אשבא, דאָרט געווען איבער א טאָג, געפייערט דעם יום־טוב מיט אלע רעליגיעזע צערע־מאָניעס, מען האָט מקריב געווען אן אקס לכבוד דעם לאטיינישען גאָט יופיטער, און פארבראכט אין דעם גרעסטען עקסטאז און התלהבות.

אין אָנהויב פון זיבעצעהנטען יאָרהונדערט, אין סאמע ברען פון דער רענע־סאַנס עפּאָכע, האָט דער באַרימטער יוריסט, הוגא פאָן גראטיוס, געלייגט דעם פונדאמענט פון אוניווערסאלען געזעץ*), א געזעץ פאר אלע מענשען און נאציאָ־נען, פאר אלע ראסען און רעליגיעס; א געזעץ וואָס זאָל זיין פריי אונאָפּהענגיג פון וועלכע ניט איז רעליגיעזע אונטערשיידען. שאפענדיג דעם נייעם געזעץ איז גראטיוס געווען זיכער, אז דאָס וועט פיל העלפען אין דער שאפונג פון נענטערע באַציהונגען צווישען פעלקער און ראסען.

גראטיוס' ווערק ווערט דעריבער פארערכענט אלס דאָס ערשטע, און פון די בעסטע, אויפן געביט פון אינטערנאציאָנאלער פארשטענדעניש. ער איז געווען דער ערשטער אָפּצוטיילען דעם שטאט פון דער קירכע און געהאט פיל ערפאָלג אין אויפקלערען דער דעמאָלטדיגער וועלט, אז דער שטאט קאָן ניט צוטיילט ווערען צוליב רעליגיעזע אינטערעסען. ער איז אויך געווען דער ערשטער צו באַווייזען די שרעקליכע עולה וואָס פעלקער באַגעהען אין באַשטימען גרעניצען ביי זיך אין לאנד, ניט לאָזענדיג קיינעם איבערטרעטען, אפילו ווען דאָס איז נויטיג פאר דעם וואוילזיין פון דער באַפעלקערונג. ער האָט געהאלטען, אז גרעניצען דארפען זיין אָפען פאר האנדעלס צוועקען, און פארן מענשליכען פארקעהר.

ארויסקומענדיג פון די חורבות פונם אלטען פעאָדאלען סיסטעם, פון שקלאפען סיסטעם און לייב אייגענטום, איז אנטשטאנען דער מאָדערנער שטאָט, אלס פרייער פאָליטישער שטאָט, וואָס איז אונאָפּהענגיג פון וועלכער ניט איז רעליגיע אָדער קירכע. עס איז אויך א ביסעל אָפּגעשוואכט געוואָרען די ממשלה פון קעניגע. עס האָט זיך אָנגעהויבען שאפען א קאפּיטאליסטישער שטאָט, מיט א מאָדערנער אינדוסטריעלער אויפלעבונג. עס איז אויך באלד געבוירען געוואָרען זיין צווילינג־ברודער דער אימפעריאליזם — דער קאפּיטאליסטישער שטאָט האָט זיך געוואָלט אויסברייטערען אין רוים און אין הויך. די קאָנפליקטען און קאמפּפען זיינען דערי־בער נאָך מעהר פארשארפט געוואָרען. אנשטאט די פריהערדיגע קליינע מלחמות צווישען קעניגע און קליינע פעלקער, זיינען איצטער געקומען מלחמות פון א גרויסען פארנעם. מלחמות, וואָס האָבען געשטעלט אין געפאר די גאנצע עקזיסטענץ פון קלענערע מלוכות. די דאָזיגע געפארען האָבען געבראכט דערצו, אז פעלקער זאָלען זיך אָנהויבען וואָס מער פאראינטערעסירען אין אינטערנאציאָנאלע געזעצען אין אינטערנאציאָנאלע אָפּמאכען, דורך וועלכע מען זאָל קאָנען צווימען דעם דראנג צו מלחמה.

* "De Jure Belli ac Pascis"—1625.
„דער געזעץ פון מלחמה און שלום" דער ערשטער בוך וועגען אינטערנאציאָנאלען געזעץ, וואָס איז ערשינען אין צפון אייראָפּע.

איינער פון די בארימטע אינטערנאציאָנאַליסטען אין 18־טען יאָהרהונדערט, ריכארד קאָדען*) איז ארוים מיט פובליציסטישע ווערק און מיט לעקציעס צו פּאָפּולאריזירען דעם געדאנק ריין פרייען האנדעל, און פאר דער שאפונג פון א הארמאָניזירטער מענשהייט. ער האָט געקעמפט געגען אינטערווענציע פון איין לאנד אין צווייטען, געגען אונטערשייד פון ראסע אָדער נאַציע; ניט וועניגער האָט ער געקעמפט פאר מענשלאכער קאָאָפּעראציע און פאראייניגונג. מערסטענס האָט ער זיך אויסגעצייכענט מיט ליבעראליזם און חוש פאר גערעכטיגקייט. דאָס ווייסען מיר פון זיינע בריף צו א געוויסען אמעריקאנער פּאָליטיקער, סאַממערס, וועלכער האָט געשפּילט א גרויסע ראָלע אין צייט פון אמעריקאנער בירגער קריג. קאָדען איז געווען בעאיינפלוסט פון די פריהער דערמאָנטע פילאָזאָפישע ווערק און ער האָט געוואָלט זיי פּראקטיצירען אין דער מענשלאכער געזעלשאפט.

ביז׳ן ניינצענטען יאָהרהונדערט האָבען אָבער קיינע אינטערנאציאָנאלע אָפּמאכען ניט געטראָגען קיין אָרגאניזירטען כאראקטער. זיי האָבען אויך וויניג־וואָס אויפגעטאָן פאר דער שאפונג פון א מענשליכער פארשטענדעניש צווישען נאציעס און מלוכות. די דינאסטיעס זיינען געשטאנען אין וועג, און די דעמאָלט־דיגע מענשהייט איז נאָך ניט געווען גענוג דערוואקסען צו אזעלכע אָפּמאכען.

דער ווינער קאָנגרעס אין יאָר 1815 איז געווען דער ערשטער אין דער געשיכטע פון אייראָפּע, ווען אייראָפּיאישע גרוים מעכטע זיינען צוגעטראָטען לייגען דעם פונדאמענט פון פרידענס אָפּמאכען. שפּעטער זיינען פאָרגעקומען אונצעהליגע אזעלכע קאָנגרעסען, וועמענס כאראקטער האָט געטראָגען לפנים א פרידענס־כאראקטער. זיי זיינען אָבער אויסגענוצט געוואָרען פאר אנדערע צוועקען. געצילט האָבען די פאראייניגטע צו שטארקען איינער דעם צווייטען אין צייט פון עראָ־בערונג, פון אוזורפאציע פון פרעמדער טעריטאָריע. דער אָרגאניזירטער פּאסיפיזם אַלס א מאניפעסטאציע פון פרידענס־ווילען, איז ווידער באטריבט געוואָרען ווי פריהער, און איז אויסגענוצט געוואָרען פאר די אימפעריאליסטען און מלחמה צינדער, וועלכע האָבען אין צייט פון מלחמה געלאכט דעם מענשען אין פּנים אריין, שיקענדיג אים אויף די שלאכטפעלדער, זיך צו שלאָגען מיט זיין מיט־מענש. כדי איס צו פארטיידיגען; כדי אים מיט זיין פארמעגען צו פארהיטען . . .

דער אָרגאניזירטער פּאסיפיזם, האָט אָנגעהויבען מאניפעסטירען זיין טעטיג־קייט אַלס באוועגונג ערשט אין דער צווייטער העלפט פונם 19־טען יאָהרהונדערט, ווען עס איז שוין געווען צוגעגרייט דער באָדען פאר אזא אָרגאניזאציע.

אין מיטן פונם פארגאנגענעם יאָרהונדערט, איז די וועלט פארפלייצט געוואָרען פון פארשיידענע ווערק, וועגען די שלום פּראָבלעמען ביי דער מאָדערנער מענש־הייט. גרעסערע און קלענערע ווערק, בראָשורען, פּאמפלעטען, אויף דער טעמע, זיינען געשריבען געוואָרען פון די דעמאָלטדיגע בארימטסטע שרייבער פון אייראָפּע און אמעריקע.

* J. A. Hobson, Richard Codden—The Internationalist, man.—1918.

אומעטום אין אלע לענדער האָט אָנגעהויבען אריינדרינגען די פּאַסיפיסטישע אידעע פון פעלקער פארברידערונג. פארשטענדליך, אז די שלום אָרגאַניזאַציעס זיינען נאָך געווען סעקטאַנטיש, ניט טראָגענדיג קיין מאסען כאַראַקטער און ניט האָבענדיג קיין קאָנקרעטען פאָרם. מען האָט זיי געהאַלטען פאַר אוטאָפּישע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע פארנעמען זיך מיט זאַכען, וואָס זיינען ניט מעגלאָך צו פארווירקליכען און קאָנען ניט אריינגעפּאַסט ווערען אין דער פראַקטישער וועלט. זייערע פאָדערונגען, זייערע אָנווייזונגען, אויף דער שרעקליכקייט פון מלחמה, זיינען אָבער געגאַנגען ענליך צו די פון אונזער צייט.

אין יוני 1843 איז אין לאָנדאָן פאָרגעקומען א גענעראַלער שלום קאָנגרעס, וואָס האָט געטראָגען אַ דורכאויס אינטערנאַציאָנאַלען און אינטערראַסישען כאַראַקטער. דער קאָנגרעס איז געפירט געוואָרען אונטערן פאָרזיץ פון טשאַרלס הענדלעי, א פּאַרלאַמענט מיטגליד, און פּרעזידענט פון דער בריטישער שלום געזעלשאַפט. עס האָבען זיך דעמאָלט באַטייליגט אינם קאָנגרעס 324 דעלעגאַטען פון פאַרשיידענע לענדער. פון אַמעריקע זיינען געווען אַנוועזענד 26 דעלעגאַטען.

דער קאָנגרעס האָט זיך אויסגעצייכענט אין אימפּאָזאַנטקייט, אָנהאַלטענדיג דריי טעג און דריי נעכט, און געבענדיג אַ געלעגענהייט יעדען רעדנער, ער זאָל קאָנען אָנווייזען אויף דער נויטווענדיגקייט פון פארשטענדיגונג צווישען פעלקער, און אויף דעם מצב פון זייערע לענדער. די רעזאָלוציע פון דעם דעמאָלטדיגען קאָנגרעס, האָט אַפּעלירט צו אַלע פעלקער, קלאַסען און שיכטען, זיך צו פאַראינ־טערעסירען און העלפען בויען דער פרידענס־געזעלשאַפט. אין דער דאָזיגער ארבייט זיינען אריינגעצויגען געוואָרען די באַרימטסטע שרייבער און פּובליציסטען. די אָנפירער פון דער דאָזיגער אינטערנאַציאָנאַלער באַוועגונג, וועלכע האָבען יך בלב ונפש אריינגעלאָזט אין דער דאָזיגער נאָבעלער ארבייט זיינען געווען ריטשאַרד קאָבדען, טשאַרלס סאָממער, דער באַוואוסטער אַמעריקאַנער שרייבער, בעקוויט בורדיט, טשאַרלז הענדלעי א. א.

אין יאָר 1867 איז אין גענף (שווייצאַריע) פאָרגעקומען דער באַרימטער קאָנגרעס פאַר שלום און פרייהייט. צו דעם קאָנגרעס זיינען געקומען נאָך מער דעלעגאַטען ווי צום פריהערדיגען, ניט נאָר פּאַרטייען און אָרגאַניזאַציעס האָבען געשיקט זייערע פארטרעטער, נאָר כמעט אַלע דעמאָקראַטיש־ליבעראַלע רעגירונגען, האָבען געשיקט דעלעגאַטען צו דעם דאָזיגען קאָנגרעס, וואָס האָט זיך געשטעלט פאַר אַן אויפגאַבע מער ניט צו דערלאָזען קיין מלחמות צווישען פעלקער.

צו דעם קאָנגרעס איז אויך געקומען מיכאאיל באַקונין, דער באַרימטער רוסישער רעוואָלוציאָנער, וואָס האָט געפּריידיגט די אידעע פון אַנאַרכיזם —די פולשטענדיגע באַזייטיגונג פון אויטאָריטעט און מאַכט, און אַגיטירט פאַר דער אָפּלייקענונג פון בירגערלעכקייט, וואָס דאַרף פאַרביטען ווערען אויף דעם פרייען מענש און קאָלעק־טיווען אייגענטום; אָפּצושאַפען יעדען סאָרט מלוכה.

באַקונין האָט דעמאָלט געהאַט געשאַפען זיין „אינטערנאַציאָנאַלע ברידער־שאַפט”. ער האָט זיך געהאַט גענומען ווערבירען מיטגלידער פאַר זיין אָרגאַניזאַציע,

און געטראַכט, אַז דאָ וועט ער געפינען דאָס פּאַסיגסטע אָרט צו פאַרשפּרייטען זיינע אידעען. ער האָט דעריבער ניט געוואָלט דורכלאָזען די דאָזיגע געלעגענהייט, און אויפן צווייטען טאָג פון קאָנגרעס האָט זיין מעכטיגע שטים פון דער טריבונע געדונערט איבערן זאַל און געדעדט האָט ער וועגען זאַכען וואָס האָבען אַלעמען אויפגעציטערט. דאָס ערשטע מאָל אין זייער לעבען האָבען די אייראָפּייאישע דעמאָקראַטען, ליבעראַלען און פּאַציפיסטען געהערט אַזעלכע שרעקלאַכע ווערטער ווי „אָפּשאַפען די מלוכה סיסטעם" אָדער „אָפּשאַפען דאָס פּריוואַטע אייגענטום און איינשטעלען אַ פרייע געמיינשאַפט פון פרייע מענשען".

זיי זיינען אויפגעשוידערט געוואָרען פון אַזעלכע געוואַגטע ראַדיקאַלע געדאַנקען און האָבען מורא געהאַט, צו שענקען זיי אויפמערקזאַמקייט. זיי האָבען באַקונינ'ען אַפילו ניט ריכטיג אויסגעהערט, ווייל זיי האָבען זיך געשראָקען, טאָמער וועלען זיינע ווערטער האָבען אַן איינפלוס אויף זיי; טאָמער וועלען זיי צווייפלען אין דער נויטיגקייט פון אַ מלוכה־סיסטעם.

באַקונין איז פונם קאָנגרעס אוועק אַן אַנטוישטער. די צייט איז נאָך צו פריה, צו רויה געווען פאַר אַזעלכע געדאַנקען, מיט וועלכע ער האָט זיך ארומגעטראָגען. ער האָט אויך איינגעזעהען, אַז די בירגערליכע דעמאָקראַטען וועלען קיינמאָל ניט מסכים זיין מיט זיין פּראָגראַם, ער האָט געזעהען, אַז ער וועט ניט קאָנען קאָאָפּערירען מיט דער „ליגע פאַר שלום און פרייהייט" און זיך איינגאַנצען דערוויטערט פון איהר.

נאָך דער פראַנצויזיש־פּרייסישער מלחמה (1870־71) איז דער געדאַנק פון אינטערנאַציאָנאַליזם, געוואָרען פּאָפּולער איבער גאַנץ אייראָפּע. אַפילו גאָר אויפריכטיגע שטאַטסלייט האָבען אָנגעהויבען גלויבען, אַז כדי צו לייזען די מלחמה פראַגע, איז נויטיג אַן אינטערנאַציאָנאַלע קערפּערשאַפט, וואָס זאָל זיך פאַרנעמען מיט אויסגלייכען סכסוכים צווישען לענדער. דער פּאַציפיזם האָט וואָס אַמאָל מער אריינגעדרונגען אין די רעגירונגס און פּאַרלאַמענט קרייזען. אין די אַקאַדעמיעס און אין די אוניווערסיטעטען, האָט מען אָנגעהויבען שטודירען און דיסקוסירען די דאָזיגע פראַגען.

ניט קוקענדיג דערויף, וואָס שווארצע וואָלקענס האָבען זיך געהאַט פאַרשפּרייט פון צייט צו צייט אויפן מענשליכען האָריזאָנט, האָט אָבער די פרידענס־באַוועגונג באַקומען אַלץ מער אָנהענגער. די אידעע פון „אוניווערסאַלען פרידען" איז געוואָרען אַ פּאָלקס אידעאַל. אינטערנאַציאָנאַלע אינסטיטוציעס אין אַלע לענדער האָבען אָנגעהויבען טראָגען אַ מאַסען כאַראַקטער און געוואַקסען פון טאָג צו טאָג.

דער נייגצעהנטער יאָרהונדערט האָט זיך געענדיגט מיט 425 פרידענס אָרגאַניזאַציעס איבער דער וועלט, וועמענס אַבזיכט איז געווען ניט צו דערלאָזען קיין מלחמות און צו שטאַרקען דעם שלום געדאַנק ביי דער מענשהייט. דענעמאַרק האָט פאַרמאָגט 94 אַזעלכע אָרגאַניזאַציעס; אין דייטשלאַנד האָבען זיך געפונען 72 אַזעלכע געזעלשאַפטען. אין גרויס בריטאַניע האָבען עקזיסטירט 46 אָרגאַניזאַציעס,

אין נאָרוועגיע האָבען פונקציאָנירט 38 אָרגאַניזאַציעס און אין שווייצאַריע — 26. צו קלענערע צאָלען פון אַזעלכע געזעלשאַפטען האָבען זיך געפינען אין פראַנקרייך — 16 און די פאַרייניקטע שטאַטען — 15, אין איטאַליע — 13, אין עסטרייך און האָלאַנד צו 9, אין רוסלאַנד, אונגאַרן, בעלגיע און פּאָרטוגאַל — 15, און דריי אין יאַפּאַן און אויסטראַליע.

לויט דער סטאַטיסטיק זיינען ביים אָנהויב פון צוואַנציגסטען יאָרהונדערט, פאַרצייכענט געוואָרען 315 פרידענס אָפּמאַכען, וועלכע האָבען פיעל וועניג געהאָלפען אין דער אַנטוויקלונג פון פרידען איבער דער וועלט. עס איז געלייגט געוואָרען, אַזוי צו זאָגען, דער באָדען פאַר אַ פעלקער ליגע פון פרידליכער און ברידערליכער פאַרשטענדיגונג פון פעלקער. דער בארימטער האַאַגער קאָנגרעס אין יאָר 1907, איז אַרויסגעקומען מיט פּאָזיטיווע מעשים לטובת דעם וועלט פרידען. דער אָפּמאַך צווישען די פעלקער, וואָס איז ראַטיפיצירט געוואָרען ביי יענעם קאָנגרעס, האָט אָנגעהאַלטען ביזן אויסברוך פון דער וועלט־מלחמה, ביז׳ן יאָהר 1914.

מיטן אויסברוך פון דער וועלט מלחמה, ווען די גאַנצע וועלט איז מאָביליזירט געוואָרען פאַר די אַרמייען, האָט יעדער איינער געמיינט, אַז די גענעראַלען האָבען שוין געגעבען אַ טויט־קלאַפּ די פרידענס־אָרגאַניזאַציעס, אַ פּעסימיזם האָט אַלעמען אַרומגעכאַפּט, מיינענדיג אַז מען האַלט שוין ביים ראַנד פון אונטערגאַנג. אין אמת׳ן אָבער, איז די טענדענץ פאַר פרידען אין צייט פון מלחמה נאָך מער געשטאַרקט געוואָרען. אויף אַ גאָר אינטענסיווען אופן האָבען אין געהיים געאַרבייט פאַרשיידענע קערפּערשאַפטען, כדי אָפּצושטעלען די מלחמה אויף אייביג, און צו פאַרגלייכען די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפליקטען אויף אַזאַ וועג, אַז זיי זאָלען שוין מער קיינמאָל ניט אַרויסרופען קיין קריג.

ניט נאָר מענער האָבען אין צייט פון קריג געאַרבייט פאַר פרידען. אויך פרויען זיינען ניט געווען הינטערשטעליג, אין זייער ענערגישער אַרבייט פאַרן וועלט פרידען.

אין יאָר 1915 האָבען די פרויען אָפּגעהאַלטען אַ קאָנפערענץ אין האַאַג צו אָרגאַניזירען אַן אינטערנאַציאָנאַלען פרויען בונד פאַר שלום און פרייהייט. אויפן קאָנגרעס (וואָס איז פאָרגעקומען דעם 18־טען אַפּריל) זיינען געווען אַנוועזענד 1100 פרויען פון 12 פאַרשיידענע לענדער. די פונקטען פון זייער פראָגראַם זיינען געווען אַזוי וויכטיג און אינטערעסאַנט, אַז רעגירונגען אין איירָאָפּע און אַמעריקא זאָלען זיי באַהאַלטען אין זייערע אַרכיוועך. פּרעזידענט ווילסאָן האָט דריי מאָנאַטען נאָכן קאָנגרעס זיך אויסגעדריקט אין אַ געשפּרעך מיט דער קלוגער דזשעין אַדאַמס: „איך האָב שטודירט אַלע רעזאָלוציעס אייערע; און איך באַטראַכט זיי אַלס די בעסטע וואָס זיינען ווען פאָרמולירט געוואָרען פון וועלכער עס איז אַסאָציאַציע". אין זייער פּראָגראַם איז אַריין אַ סך פון די 14 פונקטען, וואָס פּרעזידענט ווילסאָן האָט געפאָדערט ביים שליכטען דעם וועלט־קריג, און ביים אינדאָרסירען דעם געדאַנק פון שאַפען אַ פעלקער בונד, וואָס איז פאַרווירקליכט געוואָרען אין 1919, אַלס הויפּט־באַדינג פונ׳ם ווערסאַילער פרידענס אָפּמאַך.

ריזיגע, קאָלאָסאַלע שוועריגקייטען זיינען געלעגען אויפן וועג פון דער באַשאַ־פונג פון אַ פעלקער ליגע. אַ ליגע איז דאָך געשאַפען געוואָרען! ווייל עס איז געווען דער רצון דערצו. דער „פּראָיעקט פון אייביגען פרידען״, פּיערר׳ס, רוסאָ׳ס, און קאַנט׳ס פאָרשלאָגען פאַר אַ וועלט פרידען, האָבען אָנגעהויבען באַקומען אַ קאָנקרע־טען פאָרם און איז געשטאַנען ביים שוועל פון פאַרווירקליכונג.

די מאָנאַרכיע איז אָפּגעשאַפט געוואָרען. דעמאָקראַטישע רעפּובליקען זיינען איינגעשטעלט געוואָרען, און עס האָט זיך אַנטוויקעלט אַ באָדען פאַר דערמעגליכען אַ פאַראייניגטע אייראָפּע, בעסער געזאָגט, אַ מעגליכקייט צו פאַראייניגען אַלע ציוויליזירטע לענדער. מען האָט געמיינט, אַז מען האַלט שוין קרוב צו דער גאולה, אַז די מענשהייט ווערט באַפרייט . . .

די וועלט איז געווען אין פולען עקסטאַז פונם געשלאָסענעם שלום. זי איז געווען אַנטוישט פון די מלחמה־רעזולטאַטען און האָט זיך געוואָלט באַפרייען פון מלחמות. אַזוי שנעל אָבער ווי זי איז געקומען צו זיך, ווי זי האָט זיך באַרוהיגט, האָט זי שוין געהאַט פאַרגעסען פון דער שרעקלאַכקייט און גרויליכקייט פון מלחמה און גענומען זיך באַוואָפנען און גרייטען צו נייע מלחמות. די גענעראַלען און קריגערישע שאָוויניסטען האָבען זיך פאַר אַ ווײַלע אָפּגערוהט און ווידער זיך גענומען צו דער אַרבייט, ניט רעכענדיג זיך מיט דער פעלקער ליגע אָדער מיט דעם געוויסען פון די פעלקער, וועלכע שטעלען צוזאַמען די ליגע. פאַרוואָס? פאַר־וואָס האָבען זיי זיך גאָר ניט געשראָקען פאַר דער פעלקער ליגע? ווייל דער פונ־דאַמענט אויף וועלכען דער גאַנצער בנין איז געבויט געוואָרען, איז געווען אַ שוואַכער, אַ פאַלשער. האָבען דען די פעלקער געמיינט טאַקע צו שאַפען אַ סופּער־שטאַאַט וואָס זאָל קאָנטראָלירען אַלע שטאַטען? האָט דען די ליגע באַקומען פולע רעכט צו קאָנטראָלירען אַלע לענדער און זייער באַוואָפנונג? און האָט די ליגע געגעבען גלייכע רעכט צו אַלע אירע מיטגלידער? האָט זי נישט געמאַכט קיין אונטערשיידען צווישען גרעסערע און קלענערע מעכטע. ווי מיר וועלען ווייטער (אין קומענדען קאַפּיטעל) זעהן, האָט די ליגע ווייט ניט ערפילט איר אויפגאַבע, און דעריבער האָט זי פאַרלוירען איר פּרעסטיזש און באַדייטונג.

קאפיטעל 7

דער וועלט-קריג און זיינע רעזולטאַטען

1. די דראַמע וועלט-מלחמה.

די טראַגישע דראַמע פון דער לעצטער וועלט־מלחמה האָט זיך אָנגעהויבען דעם 24־טען יולי, 1914 און זיך געענדיגט דעם 11־טען נאָוועמבער, 1918.

דער פראָלאָג פון דער דראַמע הויבט זיך אָן מיט דעם מאָרד פון דעם עסט־רייכישען פרינץ פראַנץ יוזעף מיט זיין פרוי אין דער סערבישער הויפּט־שטאָט סעראַיעוואָ, דעם 23־טען יוני, וואָס האָט אויפגעשטורעמט דער גאַנצער וועלט. עסטרייך האָט חושד געווען סערביע אין קאָנספּיראַציע, אַז די סערבישע רעגירונג זאָל געווען האָבען אַ האַנט אין דעם. זי האָט דעריבער געוואָלט נעמען ראַכע, אַ תל מאַכען פון סערביע. זי איז געשטיצט געוואָרען פון דייטשלאַנד, וועלכע איז זיך געקומען אָננעמען עסטרייכ׳ס קריוודע, בעת רוסלאַנד איז זיך געקומען אָננע־מען די קריוודע פון איהר ליב־קינד סערביע.

ביז׳ן 23־טען יולי האָט עסטרייך אַלץ געפירט אונטערהאַנדלונגען מיט דייטשלאַנד וועגען דעם אינצידענט. דער דייטשער אַמבאַסאַדאָר אין וויען האָט געפירט די אונטערהאַנדלונגען און אויך אויסגעאַרבייט דעם פּלאַן פאַר קאָאָפּער־ראַציע און ענגען צוזאַמענבונד צווישען די צוויי לענדער. קייזער ווילהעלם האָט געהעצט צו מלחמה, ווייל ער איז געווען זיכער אין זיין זיג, אַז עס וועט איהם געלינגען צו באַהערשען אייראָפּע.

דעם 23־טען יולי האָט עסטרייך איבערגעשיקט איר שטרענגען אולטימאַטום צו סערביע, לויט וועלכען סערביע איז געהאַלטען געוואָרען פאַראַנטוואָרטליך פאַרן אַטענטאַט. דער אולטימאַטום, וואָס איז געווען אונטערגעשריבען פון גראַף בערכ־טאָלד, דעם דעמאָלטדיגען פרעמיער און אויסערן מיניסטער, האָט ארויסגעשטעלט צען פאָדערונגען און די ערשטע פאָדערונג איז געווען, אַז די סערבישע רעגירונג זאָל אין איהר אָפיציעלען אָרגאַן זיך דערקלערען שולדיג, און אַז דער מאָרד איז אַ רעזולטאַט פון דער פּראָפּאַגאַנדע קעגען עסטרייך־אונגאַרן. סערביע האָט אויך געדאַרפט פאַרזיכערען, אַז אויף ווייטער וועט די אַגיטאַציע ווערען דערשטיקט און אונטערדריקט. מען האָט דערויף געגעבען צייט צו ענטפערען ניט שפּעטער ווי דעם 25־טען, וואָס איז דעמאָלט אויסגעקומען שבת.

מיט דריי טעג שפּעטער, דעם 28־טען האָט שוין די עסטרייך־אונגאַרישע רעגירונג דערקלערט קריג געגען סערביע. דער אַמביציעזער גראַף בערכטאָלד, וועל־כער האָט געמיינט, אַז עס וועט איהם אַזוי לייכט אָנקומען צו פאַרניכטען סערביע, און מיט איהר פאַרגרעסערען די עסטרייכישע אימפּעריע, האָט דורך זיין קורצזיכ־טיגער פּאָליטיק אַ רייב געטאָן דעם שוועבעל פון דער פּלאַם־פייערדיגער אייראָפּע, וועלכע האָט זיך בליץ־שנעל אָנגעצונדען.

פערצען גרויסמעכטע זיינען באלד אריינגעשלעפט געווארען אין שלאכט: פיר אויף איין זייט — דייטשלאנד, עסטרייך־אונגארן, טערקיי און בולגאריע; אויף דער אנדערער זייט: סערביע, רוסלאנד, בעלגיע, פראנקרייך, גרויס־בריטאניע, יאפאן*), איטאליע, פארטוגאל און מאנטענעגרא. די באפעלקערונגען פוןביידע זייטען האבען זיך גערעכענט: 160 מיליאן ביים ערשטען צד און איבער 800 מיליאן ביים צווייטען צד.

די שלאכט האט זיך פארשפרייט איבערן גאנצען ערד קוגעל. מען האט זיך געשלאגען אין פראנקרייך, בעלגיע, עלזאס לאטרינגען, פוילען, גאליציע, קאווקאזער געגענט, מעסאפאטאמיע, פערסיע, ביים סועץ קאנאל און אין אנדערע לענדער. דער קאמף איז אנגעגאנגען ניט ווייניגער אין אפריקא, אין אוסטראליע (ביים ארקטישען ים) ווי אין אייראפע. מיט די ערגסטע אכזריות'דיגע מיטלען האט מען געפיהרט דעם קריג, אין וועלכען די מענשהייט האט פארלוירען פערציג מיליאן מענשען־קרבנות, זיך שלאגענדיג אויף און אונטער דער ערד — עס איז דעמאלט געווען „מן השמים נלחמו הככבים במסלותם״ . . .

דער ערשטער שאס צווישען עסטרייך און סערביע איז אפגעפייערט געווארען דעם 29־טען יולי נעבען פאלקא. די סערבען האבען דעמאלט פארלוירען 800 סאלדאטען און די עסטרייכער צוויי הונדערט. עסטרייך האט באלד פארכאפט בעלגראד. רוסלאנד, די אזוי גערופענע שיצערן פון די סלאווישע ראסען, איז באלד געקומען צו הילף די סערבען; דייטשלאנד — די עסטרייכער; און די מלחמה האט זיך צופלאקערט.

עס האבען שוין מער ניט געהאלפען קיינע אונטערהאנדלונגען וועגען שלום. אלע האפנונגען אויף פרידען זיינען געווארען אויסגעלאשען. עס האבען שוין ניט געהאלפען קיינע אנטי־מלחמה דעמאנסטראציעס און אנטי־מלחמה פראפאגאנדע, וואס איז באלד אונטערדריקט געווארען. יעדער ערלאכער פאסיפיסט האט ריזיקירט מיט זיין לעבען, אויב ער איז ארויסגעקומען מיט לשון קעגען די מלחמה צינדער.

אין יענער צייט (דעם 31־טען יולי) איז אין פראנקרייך דערמארדעט געווארען דער בארימטער סאציאליסט און קעמפער פאר שלום זשאן זשארעס. ער איז געפאלען א קרבן פאר זיין שארפער קעגנערשאפט קעגען מלחמה. אין א שטילערער צייט וואלט זיין טויט געמאכט דעם גרעסטען רושם אין דער וועלט. דעמאלט האט מען עס באלד פארגעסען. דאס דונערן פון די הארמאטען פון אלע זייטען, האט פארהילכט די שרעקליכע בשורה.

זשארעס' מארד איז געקומען אלס רעזולטאט פון זיין לײדענשאפטליכען קאמף, אין יענע קריטישע טעג, קעגען מלחמה. מיט זיין גאנצען ברען האט ער זיך דעמאלט אריינגעווארפען אין דער ארבייט אויף צו דערהאלטען דעם פרידען. די שאוויניסטישע פרעסע פון פראנקרייך האט אנגעפירט געגען איהם א מערדע־

*) יאפאן האט זיך אנגעשלאסען אין בונד מיט די עליים און ארוים אין קריג דעם 23־טען אויגוסט 1914; נאכהער האט זי פארראטען די עליים און געשלאסען א בונד מיט דייטשלאנד—עסטרייך־אונגארן. — נ׳ ש.

רישע העצע, אים געשטעמפעלט אלס פיינט פון פראנקרייך, און געגעבען אנצוהערען די פראנצויזישע פאטריאָטען, אַז מען דארף זיך אָפּרעכענען מיט דעם דאָזיגען „געמיינעם פאררעטער״.

די העצע האָט געבראַכט די געוואונשענע רעזולטאטען: זשאָרעס׳ לעבענס פאָדים איז איבערגעריסען געוואָרען . . . מיט זיין טויט האָט די וועלט דעמאָלט פארלוירען איינעם פון אירע בעסטע זין, מיט אויסערגעוויינליך מוטיגע כחות, א גרויסען דענקער, און א גרויסע פערזענליכקייט.

רעדענדיג וועגען זשאָרעס׳ן, איז כדאי צו דערמאָנען דעם טעות פון אנדערע סאָציאליסטען, וועלכע האָבען געגלויבט די נביאות פון שלעכטע פּאָליטיקער, וואָס האָבען געהאלטען אין באַטאָנען, אז די וועלט איז ניט אימשטאנד צו פיהרען מלחמה, אז די מלחמה וועט ניט אָנהאלטען. געוועזען אויך אזעלכע סאָציאליסטען, וואָס האָבען געמיינט, אז עס וועט ניט געלינגען די קאפיטאליסטישע דעמאגאָגען צו געווינען די מאסען פאר מלחמה, און דעריבער האָבען זיי זיך גאָר ניט אָנגע־שטרענגט צו פאראייניגען דעם ארבייטער קלאס קעגען מלחמה. דער פאקט איז געוועזען, אז נאָכן ערשטען שאָס, האָט מען שוין די מלחמה עפּידעמיע ניט געקאָנט קאָנטראָלירען און עס האָט אָנגעהאלטען גאנצע פיר יאָר.

כמעט ביי אלע סאָציאליסטען איז געווען אָנגענומען די מיינונג, אז א גרופע קאפּיטאליסטען, אָן דעם ווילען פון פאלק, וועט ניט געלינגען ארויסצורופען א וועלט־קריג. אין בערלין, ווי אין פאריז, אין בריסעל, ווי אין לאָנדאָן, האָבען סאָציאליסטען געגלויבט, אז די וואנט פון הומאניטעט וועט ניט געבען קיין מעג־לאָכקייט דער הייפעלע מיליטאריסטען, אָנצוהויבען א קריג. זיי זיינען דעריבער אנטוישט געוואָרען דעם 4־טען אויגוסט, ווען זיי האָבען פּלוצלונג דערהערט די שיסעריי פון אלע זייטען. זיי האָבען זיך געכאפּט און ארוים מיט אן אגיטאציע דאָן, ווען אויף די שלאַכטפעלדער איז שוין געווען גענוג מענשלאך בלוט פארגאָסען.

דער „אינטערנאציאָנאל״ איז שוין געווען צו שוואך צו מאָביליזירען זיינע כחות אויף צוריקצוהאלטען דעם קריג. דער „אינטערנאציאָנאל״ איז צובראָכען געוואָרען. עס איז אָפּגעהאקט געוואָרען מיט איינמאָל דער קאָנטאקט צווישען די סאָציאליסטישע פירער, עס זיינען ניט פארגעקומען קיינע פּלענארע סעסיעס. די סאָציאליסטען פון אייראָפּע האָבען זיך געפינען אין א זעהר קריטישען צו־שטאנד. זיי זיינען מיט איינמאָל געוואָרען פיהרערלאָז. זייערע פירער זיינען פארשפּארט געוואָרען און עס איז פארבאָטען געוואָרען די ארבייטער שטימע.

איידער די מלחמה איז אָפיציעל דערקלערט געוואָרען, האָט מען נאָך געהערט אויף די גאסען פון בערלין און ווין דעם אויסגעשריי: „פרידען! פרידען! וויר ווילען קיינען קריג״! . . . טויזענטער סאָציאליסטען האָבען נאָך ניט מורא געהאט ארויסצוקומען מיט דער לאָזונג: „פרידען! נידער מיט קריג!״ די לייפּציגער

„פאָלקס צייטונג" האָט נאָך געוואָגט דעם 24־טען יולי צו שרייבען: „אין עסטרייך איז דער שאָוויניסטישער רינג מער ווי ערגעץ אנדערשוואו באנקראָט; זייערע נאַציאָנאַליסטישע שרייער וועלען מוזען דעקען די עקאָנאָמישע רואינען . . . "
אָדער ווי די עסטרייכישע „ארבייטער צייטונג" האָט געשריבען אז „יעדער פונקט פון גראַף בערכטאָלד'ס נאָטע רויכערט מיט פייער און בלוט . . . מיר, די ארבייטער וואַרפען פון זיך ארונטער די פאַראַנטוואָרטליכקייט פון דעם, וואָס קאָן פירען צו געפערליכע קאָנסעקווענצען . . . "

דער אָפיציעלער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אָרגאַן דער „פאָרווערטס" האָט זיך נאָך דערלויבט דעם 28־טען יולי צו שרייבען: „ווי אזוי זאָלען מיר, דייטשע פראָלעטאַריער, האַנדלען אין אזא זינלאָזען פאַראַקסיזם? — דער דייטשער פראָלעטאַריאַט דאַרף זיך ניט מישען אין עסטרייכישען כאַאָס . . . " דעם זעלביגען טאָג איז ערשינען אין דער „ל'הומאַניטע" (פראַנצויזישער סאָציאַליסטישער אָר־גאַן) און אין דער „טידען" (דער שוועדישער סאָציאַליסטישער אָרגאַן, אונטער דער רעדאַקציע פון היאַלמאַר בראַנטינג און ריכארד סאַנדלער) און אין אַלע אנדערע סאָציאַליסטישע אָרגאַנען, דער מאַניפעסט, וואָס די דייטשע ארבייטער פאַרטיי האָט פאַרעפענטליכט מיט אייניגע טעג פריהער, דעם 25־טען יולי, וואו עס רעדט זיך מיט א טאָן פון באַדויערונג וועגען דעם אינצידענט אין סערביע, און גלייכצייטיג ווערט געמאַכט א ווענדונג צו די מלוכות ניט צו דערלאָזען קיין מלחמה, און צו בעאיינפלוסען עסטרייך, זי זאָל שליכטען איר קאָנפליקט מיט סער־ביע אויף א פרידלאַכען אופן. דער מאַניפעסט ענדיגט זיך מיט פאָלגענדען רוף:

„פריינד, מיר רופען אייך צו לאָזען הערען אייערע שטימען אויף פילע פאַר־זאַמלונגען, צו מאַניפעסטירען אייער דראַנג פאַר שלום ביים פראָלעטאַריאַט. עס איז איצט דער קריטישסטער מאָמענט, די געפאַהר איז נאָענט. מיר ווערען געסטראַשעט מיט אַן אַלגעמיינער מלחמה. די הערשענדע קלאַסען, וואָס אין פרידענס צייט האַלטען זיי אייך פאַרשקלאַפט, ווילען איצטער אייך אויסנוצען פאַר זייערע מלחמה אינטערעסען. זאָלען זיי הערען אייער שטימע: מיר ווילען נישט קיין קריג! נידער מיט קריג! לאַנג לעבען זאָל די אינטערנאַציאָנאַלע ברי־דערליכקייט!"

די עקזעקוטיווע פון צווייטען אינטערנאַציאָנאַל האָט אָפּגעהאַלטען איר לעצטע סעסיע דעם 29־טען און 30־טען יולי. דעלעגאַטען פון בעלגיע, פראַנקרייך, דייטש־לאַנד, גרויס בריטאַניע, פוילען, רוסלאַנד, איטאַליע, האָלאַנד, שווייצאַריע, דענע־מאַרק, שפּאַניע און עסטרייך־אונגאַרן, האָבען בייגעוואוינט די פאַרזאַמלונג. פראַנקרייך איז געווען פאַרטראָטען דורך זשאָרעס, ווייאַנט, סעמבאַט, געסט, און לאָנגע. דייטשלאַנד איז דעם ערשטען טאָג געווען פאַרטראָטען בלויז דורך איין מענש — האַאזע, רייכסטאַג מיטגליד, און פרעזידענט פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַ־טישער פאַרוואַלטונג. אויף צוזאַמענקונפט איז אויך געקומען צופאָרען ראָזא לוקסעמבורג, וואָס איז מיט א פאָר טעג שפּעטער ארעסטירט געוואָרען פאַר איר

אנטי־מלחמה פראפאגאנדע. עסטרייך־אונגארן איז געווען פארטראטען דורך וויקטאר אדלער, זיין זון פרידריך אדלער, נעמעץ (טשעך), און בוריאן (אונגארן). קיין איינציגער סערבישער דעלעגאט איז ניט געווען פארטראטען.

וויקטאר אדלער, דער וועטעראן פון דער סאציאל־דעמאקראטישער פארטיי, איז געווען דער ערשטער אויף דער פלאטפארמע צו ערקלערן די סיטואציע אין עסטרייך. ער האט אויסגעדריקט די מיינונג, אז עס איז שוין צו שפעט צוריקצו־האלטען די מלחמה, ווען זי איז שוין אין פולען שוואונג. עס בלייבט נאר איבער פארן סאציאליסטישען אינטערנאציאנאל זיך אנצושטרענגען איינצוהאלטען דעם פראלעטאריאט און ניט צו דערלאזען צו קיין צעשפליטערטקייט. האאזע האט איבערגעגעבען, ווי אזוי די דייטשע סאציאל־דעמאקראטישע פארטיי שטרענגט זיך אן מיט אלע כחות ניט צו דערלאזען צו קיין קריג. ער האט אפעלירט צום אינטער־נאציאנאל,אז זיינע פארטרעטער זאלען ניט אויפגעבען זייער האפנונג אויף פרידען זאלען ניט ארייניפאלען אין יאוש, אז די מלחמה קען מען שוין ניט צוריקרופען; זיי זאלען קעמפען אין זייערע לענדער פאר דער צוריקרופונג פון מלחמה און אפשטעלען איר באוועגונג.

די רעזאלוציעס אויף דעם דעמאלטדיגען קאנגרעס אין בריסעל זיינען געווען פאלגענדע:

1. „דער אינטערנאציאנאלער סאציאליסטישער קאמיטעט, האט היינט ביי איהר זיצונג דעם 29־טען יולי געהערט פארשיידענע מיינונגען פון די רעפרעזענ־טאנטען פון אלע נאציאנען, וואס זיינען געסטראשעט געווארען פון אן אוניווער־סאלען קריג . . . עס איז אנגענומען געווארען דאס עס ליגט א חוב אויף די פראלעטאריער פון אלע נאציאנען ארויסצוטרעטען אין די גרעסטע דעמאנסטרא־ציעס קעגען קריג — צו פאדערען א שלום אויסגלייך און ארביטראציע בנוגע דעם עסטרייכיש־סערבישען דיספוט.

2. „די דייטשע און פראנצויזישע פראלעטאריער זאלען ארויפלייגען אויף זייערע רעגירונגען א גוואלדיגען דרוק צו צווינגען עסטרייך זיך אונטערגעבען און באשטעהען אויף אן ערליכען אויסגלייך צווישען איהר און סערביע . . .״

עס איז אויך ארויסגעגעבען געווארען א שטרענגע אויפפאדערונג צו די רוסישע און בריטאנישע סאציאליסטען זיך אנצושליסען אין דער דאזיגער אקציע, און צווינגען זייערע רעגירונגען, אנצונעמען א פרידליכע שטעלונג, כדי ניט ארייניצוטרייבען די וועלט אין פייער פון מלחמה.

די ענגלישע „לייבאר פארטיי״ האט אויסגעפאלגט די באשלוסען פון דעם „אינטערנאציאנאל״ און פארעפענטליכט א שלום מאניפעסט, וואס האט זיך געלייענט:

. . . „ניט סתם אזוי א רוף — אן אמת׳ער רוף! א לאגישער און אינהאלטס־רייכער!

נידער מיטן קריג!

„ארבייטער פון גרויס בריטאַניע, איהר האָט דאָך ניט קיין טענות צו די ארבייטער פון די אַנדערע איירָאפּייאישע לענדער; זיי האָבען אויך גאָרנישט צו איך. דער סכסוך איז צווישען די הערשענדע קאַפּיטאַליסטישע קלאַסען אין איירָאפּע.

„מאַכט ניט זייער סכסוך אייערען.

„א מיליאָן דייטשע ארבייטער פון די פּראָפעסיאָנעלע פאראיינען האָבען פּראָטעסטירט געגען מלחמה, מאַכט זיי נישט חרוב.

„ארבייטער פון גרויס בריטאַניע פאראייניגט אייך מיט די אָרגאַניזירטע ארבייטער פון פראַנקרייך און רוסלאַנד, דערקלערט זיי, אַז טראָץ דעם וואָס אונזער רעגירונג האָט דערקלערט קריג, זיינען מיר פאר שלום.

„שטעהט אמת'דיג אין די שעה'ען פון קריזיס. די פאָן פון אינטערנאַציאָ־נאַלער סאָלידאַריטעט איז גרעסער פון דער פאָן פון בריטאַניע, פון דייטשלאַנד, פון פראַנקרייך, פון עסטרייך, פון רוסלאַנד א. א.וו. ער פלאַטערט איבער אַלעם.

„וואָרום זאָלט איהר געהן אין קריג? וואָס קענט איהר געווינען פון קריג? וואָס האָט מלחמה אמאָל געטאָן פאר אייך? — דער ארבייטער האָט קיינמאָל ניט פּראָפיטירט פון מלחמה . . .

„האַלט זיך צוריק פון קריג!

„ארבייטער, איר קאָנט נאָך אפילו איצטער צוריקהאַלטען די מלחמה באַווע־גונג, אויב איהר וועט אולטימאַטיוו ערקלערען אייער גרייטקייט צו קעמפען פאר שלום.

„זאָגט עס!

„ . . . מאַרשירט אין די טויזענטער איבער די גאַסען פון לאָנדאָן און זאָגט עס — „נידער מיטן קריג!”

די ענגלישע סאָציאַליסטען, וועלכע האָבען זיך אַזוי מוטיג ארויסגעשטעלט קעגען קריג, האָבען אָבער דעמאָלט נאָך ניט געהאַט קיין פּאָליטישען איינפלוס. זייער שטעלונג איז דעריבער געווען מינדערוויכטיג. דער סוף איז געווען, אַז זיי האָבען נאָכגעטאָן די ביישפּילען פון אַנדערע לענדער און זיך געשטעלט אין דינסט פון דער נאַציע.

נאָכדעם ווי דייטשלאַנד האָט איבערגעגעבען איר אולטימאַטום צו בעלגיע (דעם 3־טען אויגוסט), זי זאָל איר דערלויבען דורכפירען איר מיליטער צו די פראַנצויזישע גרעניצען, און די לעצטע האָט זיך געווענדעט צו ענגלאַנד נאָך הילף, האָבען די ענגלישע סאָציאַליסטען אָנגענומען אַן אַנדערע שטעלונג. די מאַיאָריטעט סאָציאַליסטען, אפילו פון די פאַביאַנער, און רעוואָלוציאָנער געשטימטע, האָבען זיך געשטעלט אויף דער זייט פון דער פראָ־מלחמה באַוועגונג. אפילו ראַמזיי מאַקדאָנאַלד, דער דעמאָלטדיגער רעוואָלוציאָנער און ארבייטער פירער, האָט גע־שטימט פאר די רעגירונגס הלוואות און פאר קריג.

עס איז געקומען דער טראַגישער קלימאַקס, דער קאָנצערט פון איירָאפּע וואָס האָט זיך געהאַט אָנגעהויבען מיט א חודש פריהער, האָט זיך ווי פארענדיגט אין פלאַמען און מלחמה קאַנאָנען. די נידערטרעכטיגע בייזוויליגע דיפּלאָמאַטען, די

דרייסיג פרינצען פון יענער צייט, האָבען טראַנספאָרמירט די פרידליכע מיליאָנען מענשען אין באַרבאַרען. זיי האָבען פאַרוואַנדעלט דעם אייראָפּייאישען קאָנטינענט אין א פּלאַץ פאַר דעגענעראַציע, דעמאָראַליזאַציע און געמיינהייט. זיי האָבען פאַר'סמ'ט די פרידליכע מענשען און זיי אריינגעפיהרט אין א נעץ פון שנאה און מענשען האס.

ניט נאָר דורכשניטלאַכע מענשען זיינען מיטגעריסען געוואָרען מיטן שטראָם פון מלחמה. אויך באַוואוסטזיניגע סאָציאַליסטען, האָבען אָנגעהויבען ארויסקומען מיט פּראָ־מלחמה לאָזונגען און געשטעלט זייערע נאַציאָנאַלע אינטערעסען העכער פון די קלאַסען אינטערעסען. אזוי האָבען געהאַנדעלט די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטען, שטימענדיג פאַר רעגירונגס הלואות און פאַר צוטרוי צו דער רעגירונג. זיי האָבען ניט געהאַנדעלט ווי אויגוסט בעבעל ביים פראַנצויזיש־דייטשען קריג אין 1870, וועלכער האָט מיט מארקס' הסכמה ניט געוואָלט אונטער קיינע אומ־שטענדען שטימען פאַר רעגירונגס הלואות אויף צו פיהרען מלחמה. אין אויגוסט, 1914 האָבען די מערהייט סאָציאַליסטען פון דער דייטשער סאָציאַל דעמאָקראַטיע געשטימט פאַר מלחמה הלואות און געגעבען דער רעגירונג די גאַנצע פולמאַכט צו האַנדלען ווי אזוי עס וועט בעסער זיין פאַר דייטשלאַנד.

דעם 4־טען אויגוסט האָט דע־האַזע פאָרגעלייענט אין רייכסטאַג די דעקלאַ־ראַציע, וואָס איז ארויסגעגעבען געוואָרען פון דער פּאַרטיי*). אין דער דאָזיגער שענדליכער דעקלאַראַציע ווערט אויסגעדריקט אין אָנהויב דער טיפער באַדויערען צוליב דעם, וואָס דער אימפּעריאַליזם פאַרשפּרייט זיך איבער גאַנץ אייראָפּע. אויך דעם ווייטאָג, וואָס מיליאָנען ארבייטער, וואָס האָבען גאָרניט איינער צום צווייטען וועלען דאַרפען זיך שלאָגען איינער מיטן אַנדערען.

ווייטער ווערען געזאָגט עטלאַכע „פּערלדיגע" ווערטער, וואָס וועלען שטענדיג בלייבען א פלעק אויף דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. עס רעדט זיך דאָרט וועגען אונטערשייד צווישען די רוסישע ארבייטער, וועלכע קעמפען קעגען מלחמה און די דייטשע. די לעצטע, פּרובירט מען צו ערקלערען אין דער דעקלאַראַציע, דאַרפען געהן אין מלחמה, ווייל זיי שלאָגען זיך געגען רוסישען באַרבאַריזם און דעספּאָטיזם. זיי שלאָגען זיך פאַר דער קולטור, פאַר דער זעלבסטשטענדיגקייט פון זייער פאָטערלאַנד.

דאַרף מען דאָ קיינעם ניט דערצעהלען, אז עס איז א ליגען, דאָס דייטשלאַנד האָט זיך נאָר געשלאָגען געגען רוסלאַנד, ווי האַזע וויל דערקלערען. זי האָט זיך געשלאָגען מיט פראַנקרייך, ענגלאַנד און אמעריקע, מיט די דעמאָקראַטישע לענדער פון די עליים. אויך אנדערע שטעלען פון דער דאָזיגער דעקלאַראַציע שטימען ניט מיטן אמת, און זיינען פול מיט פלאַכען שאָוויניזם, געשריבען אין איילעניש, אין היסטעריע, ניט אריינטראַכטענדיג אפילו, אז דעם ליגען וועט מען באַלד כאַפּען.

---

* P. G. La Chasnais: The Socialist Party in the Reichstag and the declaration of War, London 1915, pp. 37, 83, 90.

היסטאָריקער פון סאָציאַליזם אין דייטשלאַנד וועלען מעגען זוכען און ענטפער אויף אָט דער דאָזיגער געשעהעניש. זיי וועלען מעגען איהר פּאַרטיידיגען. פאַר דעם אָביעקטיווען געשיכטע שרייבער וועט די פּאָסירונג בלייבען אַ קשיא און וועט צוגערעכענט ווערען צו אַנדערע אונטאַקטישע און אונאויסגערעכענטע מעשים פון דער דעמאָלטדיגער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי, וועלכע האָט אונדירעקט געהאָלפען און ערמוטיגט די אַגרעסיווע עלעמענטען ביי זיך אין לאַנד.

2. וואָס האָט געפירט צו קריג?

וואָס האָט געפיהרט צום קריג? וועמען זאָל מען באַשולדיגען אינם קריג? ווער וועמען האָט אטאקירט? ווי אַזוי האָט אויסגעבראָכען דער קריג?...

די דאָזיגע פראַגען אינטערעסירען יעדען איינעם. דער היסטאָריקער, פּונקט ווי דער סאָציאָלאָג, זוכט און נישטערט אין די אַרכיוועז און אין די רעגירונגס־אַנאַלען צו דערגעהען דעם אמת, ווער עס האָט פאַראורזאַכט דעם קריג. עס איז קיין צווייפעל ניט, אַז דער מאָרד פון פּרינץ פערדינאַנד וואָלט ניט געווען געפיהרט צו מלחמה, ווען ניט די זייטיגע אינטערעסען און אימפּעריאַליסטישע פּאָליטיק. עס איז קיין צווייפעל ניט, אַז דער מאָרד איז נאָר געווען דאָס שוועבעלע, מיט וועלכען מען האָט אונטערגעצונדען דעם פייער, די קוילען און אַלע פייער־מכשירים זיינען שוין פון פריהער געווען צוגעגרייט.

די עליים וואַרפען אַרויף די גאַנצע שולד אויף די צענטראַלע אייראָפּייאישע מלוכות, איבערהויפּט אויף דייטשלאַנד, וועלכע האָט גערעגט צו אַ וועלט מלחמה; די דייטשען וואַרפען אַרויף די גאַנצע שולד אויף רוסלאַנד און אויף די עליים.

אין זיין ריזיג ווערק „לעקציעס פון דער וועלט מלחמה", שרייבט אוגוסטין האַמאָן: „מיר ווייסען גענוי פון די דיפּלאָמאַטישע דאָקומענטען, וואָס זיינען אריין אין די אָפיציעלע ביכער, אַז דער וועלט קריג איז פאַראורזאַכט געוואָרען פון די צענטראַלע מלוכות: דייטשלאַנד און עסטרייך־אונגאַרן . . .

„מיר ווייסען פון פאַקטען פון די רעוועלאַציעס פון געוויסע שטאַאַטסלייט, דאָס נאָך אין יאָר 1913 האָט דייטשלאַנד אינטריגירט עסטרייך־אונגאַרן און זיך געגרייט צו פאַרכאַפּען סערביע. זיי האָבען זיך צוריקגעהאַלטען ביז 1914, ווען דייטשלאַנד איז שוין פולשטענדיג געווען צוגעגרייט צו דער מלחמה . . .*)

האַמאָן פּרוּווט צו ערקלערען די אורזאַכען, וואָס האָבען געטריבען דייטש־לאַנד צו קריג. עס זאָל הייסען, אַז דייטשלאַנד האָט אַנדערש ניט געקאָנט צופרי־דענשטעלען אירע גרויסע אינדוסטריאַליסטען און לאַנד אייגענטימער, די יונקערס, וועלכע האָבען געזוכט נייע פּאָזיציעס, נייע טעריטאָריעס, כדי צו פאַרבעסערען און פאַרזיכערען זייער עקאָנאָמישען מצב.

* Augustin Hamon: Lessons of the World War, trans. by Bernard Mialli, London pp. 288-294.

די לאַנד באַזיצער, וועלכע האָבען רעפּרעזענטירט אין רייכסטאַג אונטער דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי, האָבען דורך מלחמה געוואָלט פּטור ווערען פון די צאָלונגען, וואָס דייטשלאַנד האָט געדאַרפט צאָלען צוליב אירע פרידענס־אָפּמאַכען. זיי צוהילף זיינען געקומען די גרויס־קאַפּיטאַליסטען און אינדוסטריאַליסטען. מער פאַר אַלעמען האָבען די אַמוניציע־פאַבריקאַנטען אַגיטירט פאַר מלחמה, דערזע־הענדיג אין איר אַ וועג ווי אַזוי צו מאַכען פּראָפיטען, אויסצובורייטערען און צו פאַרגרעסערען זייערע פאַבריקען.

די דאָזיגע פאַראינטערעסירטע אין מלחמה האָבען זייערע אמת׳ע „מאָטיווען" איינגעהילט אין אַ נאַציאָנאַלען לבוש, דערקלערענדיג פאַר אַלעמען, אַז דאָ גייט מען נאָר ראַטעווען די נאַציע פון געפאַהר; אַז מען גייט איר ראַטעווען פון דער רוסישער אויטאָקראַטיע, וואָס שטאַרקט זיך און אונטערדריקט פיל לענדער; אַז מען גייט קעמפען פאַר דער „וועלט׳ס פריהייט". שפּעטער האָבען די טענה אויס־גענוצט די סאָציאַל־דעקמאָקראַטען, בריינגענדיג באַווייזען, אַז אויך בעבעל, מאַרקס און ענגעלס האָבען געהייסען נעמען ביקסען געגען רוסישען צאַריזם, וואָס האָט דעמאָלט פאַרגעשטעלט די רעאַקציאָנערסטע רעגירונג אין דער וועלט.

די לעצטע וועלט־מלחמה איז אויך געקומען אַלס רעזולטאַט פון די באַלקאַ־נישע מלחמות און פון דעם בוקאַרעסטער אָפּמאַך אין יאָר 1913, אין וועלכען די סערבישע מאַכט איז רייכער געוואָרען מיט אַ היבשער טעריטאָריע, וואָס האָט פריהער געהערט צו טערקיי און בולגאַריע. די צענטראַלע מלוכות זיינען געקומען צו הילף דעם בולגאַרישען צאַר, וועלכער איז געווען אַן אָפּשטאַם פון פּרייסישען און זאַקסישען יחוס.

ווען דייטשלאַנד איז אַרויס אין קריג האָט זיך איר געדאַכט, אַז זי גייט פאַרווירקליכען איר חלום צו ווערען אַ וועלט אימפּעריע. זי האָט גערעכענט פריהער צו פאַרכאַפּען אייראָפּע און שפּעטער זיך צו נעמען צו אַפריקע, אַזיע און אַנדערע קאָנטינענטען. די עליים, וועלכע האָבען פאַרשטאַנען דייטשלאַנד׳ס צילען האָבען דעריבער געמוזט שטעלען אַ שטאַרקען ווידערשטאַנד, און זיך אָנגעגורט די לענדען ניט צו צולאָזען דייטשלאַנד קיין איין פוס פרעמדען באָדען.

פראַנקרייך איז נאָך געגאַנגען ווייטער. זי האָט געוואָלט אויסגלייכען אירע אַלטע חשבונות מיט דייטשלאַנד. זי האָט דערשפּירט, אַז עס מאַכט זיך אַ געלע־גענהייט צוריקצונעמען עלזאַס־לאָטארינגען, וואָס דייטשלאַנד האָט פון איר פאַר־כאַפּט אין יאָר 1870, און אויך בטל צו מאַכען דעם פראַנקפורטער אָפּמאַך, וואָס האָט פון איר אָוועקגערויבט גוואַלדיגע שטחים.

אויך רוסלאַנד, וואָס האָט שטענדיג געקוקט אויף דייטשלאַנד ווי אויף איהר ערגסטען שונא, האָט געמוזט היטען אירע אינטערעסען, ניט צו דערלאָזען דייטש־לאַנד׳ס מאַכט זאָל פאַרגרעסערט ווערען, ווייל דאָס וואָלט געמיינט אַ געפאַהר פאַר איהר. דייטשלאַנד וואָלט פון איר געריסען שטיקער און איר ביסלעכוויז פאַר־כאַפּט.

דאָס זעלבע איז געווען מיט ענגלאַנד, טראָץ דעם וואָס זי איז דירעקט ניט אַטאַקירט געוואָרען, און האָט ניט קיין מורא געהאַט פאַר קיינע אַטאַקעס, האָבען אָבער די אימפּעריאַליסטישע אינטערעסען איר דיקטירט אריינצוטרעטען אין דער מלחמה כדי צו שטערען דייטשלאַנד'ס אַמביציעס.

די בריטישע אימפּעריע איז צושפּרייט איבער ימים און קאָנטינענטען. ענגלאַנד גופא קאָן זיך אַליין ניט שפּייזען. זי מוז אָנקומען צו אירע דאָמיניאָנס. די איזאָ־לאַציע פון די בריטישע אינזלען וואָלט געמיינט דעם אונטערגאַנג פון ענגלאַנד. די טיילען פון דער בריטישער אימפּעריע מוזען האָבען אַן אָפענעם וועג איינער צום אַנדערען. זיי מוזען דעריבער פאַרהיטען די ימים, די טייכען, כדי צו האַלטען אָפען דעם וועג. די וויכטיגקייט פונם סועץ קאַנאַל, קיל קאַנאַל און באַרדאַ קאַנאַל, זיינען אונז באַקאַנט. ענגלאַנד האָט דעריבער געמוזט זיך פאַרבינדען מיט פראַנקרייך, איטאַליע און רוסלאַנד, כדי צו פאַרהיטען די פרייהייט פון מיטעללענדישען ים.

אין ענגלאַנד איז אויך געווען אַ קלאַס, וואָס האָט סתם אַזוי ניט געהאַט קיין סימפּאַטיע צו דייטשלאַנד. די ענגלישע אינדוסטריאַליסטען האָבען ניט געקאָנט צוזעהען די טריאומפען פון דייטשלאַנד אין אינדוסטריע און קאָמערץ, און האָבען איר געוואָלט דערנידעריגען.

דערצו נאָך איז געקומען דער ענין בעלגיע. ענגלאַנד האָט שטענדיג אָפּגעהיט בעלגיע'ס גאַנצקייט. זי איז געווען מיט איר געקניפּט און געבונדען דורך פאַר־שיידענע אָפּמאַכען. און ווען דייטשלאַנד האָט אַטאַקירט בעלגיע, האָט ענגלאַנד געמוזט איר קומען צו הילף.

אַזוי שנעל ווי לאָרד קיטשענער האָט דערהערט, אַז דייטשלאַנד איז שוין אַרויף אויף בעלגישען באָדען און איילט זיך צום פראַנצויזישען גרעניץ, האָט ער געשלאָסען דעם אָפּמאַך מיט די עליים, מאָביליזירט די אימפּעריע און אַרוים אין קריג. ענגלאַנד האָט צוליב נאָך אַן אורזאַך ניט געוואָלט דערלאָזען, אַז דייטשלאַנד זאָל באַהערשען בעלגיע, ווייל דאָס וואָלט איהר געגעבען אַ צוטריט צום מיטעל־לענדישען ים, דערנענטערט צו די בריטישע אינזלען, און געשטעלט אין געפאַהר דער גאַנצקייט פון דער בריטישער אימפּעריע.

דער היוצא לנו מדברינו איז: ניט דייטשלאַנד אַליין איז שולדיג אין דער וועלט מלחמה. גאַנץ אייראָפּע איז פאַראַנטוואָרטליך. שולדיג איז דער קאַפּיטאַליזם, דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם, וואָס איז די הויפּט אורזאַך פון אַלע אומגליקען. אין איהם געפינען מיר די סימפּטאָמען פון אַלע מלחמות און אודאי פון דער לעצטער מלחמה. געזעצט איז טראָצקי, ווען ער זאָגט: „די מלחמה פון 1914 איז דער העכסט־קאָלאָסאַלער אויסברוך אין דער געשיכטע פון אַן עקאָנאָמישען סיסטעם, וואָס ווערט חרוב צוליב אירע צוזאַמענגעפּלאָצטענע קאָנטראַדיקציעס.

„די היסטאָריקער וועלכע האָבען ביז איצט געשטיצט די בורזשואזע געזעל־שאַפט און שטענדיג געזעצט אין איהר נאָמען, האָבען ביי דער וועלט מלחמה אָפען

דערקלערט זייער באנקראָט . . . דער קאַפּיטאַליזם האָט באַשאַפן די נאַטירליכע קאָנדיציעס פון אַ נייער סאָציאַל עקאָנאָמישער סיסטעם, אימפּעריאַליזם האָט געפירט די קאַפּיטאַליסטישע נאַציעס צו דעם היסטאָרישען כאַאָס . . . ״*)

ניט דער מענש ביים מאַשין, ניט דער ארבייטער, ניט דער פּויער האָבען געוואָלט מלחמה. די בורזשואַזיע, די קאַבינעט מענשען, זיי זיינען פאַראַנטוואָרטלאַך פאַר דער מלחמה און פאַר די גרויסע פאַרלוסטען, וואָס די מענשהייט האָט געליטען ביים וועלט־קריג. מלחמה איז די מעטאָדע דורך וועלכער דער קאַפּיטאַליזם ביים קלימאַקס פון זיין אַנטוויקלונג, זוכט זיך אויסצושפּרייטען אויף פרעמדער טעריטאָריע און שאַפען נייע האַנדעלס מערק. די מלחמה פון 1914 האָט ארויסגעוויזען דעם כאַאָס פון דער היינטיגער אָרדנונג, האָט געוויזען די סתירות און די שוואַכקייטען פון דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט, און אירע אימפּעריאַליסטישע מאָטיוועז.

3. די לעבענס פאַרלוסטען אין דער וועלט מלחמה

עס איז אונמעגליך פאַר אונז פעסטצושטעלען אַ גענויע סטאַטיסטיק פון די געפאַלענע און פאַרוואונדעטע אין דער לעצטער וועלט־מלחמה. דאָס איז דערפאַר, ווייל יעדער רעגירונג האָט אויסבאַהאַלטען פון דער עפענטליכקייט די צאָל קרבנות אירע; און אַ גרויסער טייל לענדער האָבען לגמרי ניט פאַרעפענטליכט קיינע פאַרלוסטען.

די מאָגערע ידיעות וועגען די געפאַלענע אין בלוט און פייער, וואָס מיר פאַרמאָגען, זיינען אַ דאַנק געוויסע צייטונגען און זשורנאַלען, וועמענס קאָרעספּאָנדענטען האָבען זיך געפונען אויף די שלאַכטפעלדער, און האָבען נאָכגערעכענט, ווי וויט מעגליך, די צאָל הרוגים און עס פאַרעפענטליכט אין זייערע צייטונגען, און פון די דאָקטוירים, וואָס האָבען פאַרצייכענט זייערע פּאַציענטען און קראַנקהייטען אין דער קריגס פּעריאָדע.

נאָכפאָלגענדיג די אַלע דאָקומענטען, פאַרגלייכענדיג די פאַרשיידענע קאָרעספּאָנדענציעס, איז מען געקומען צום פאָלגענדען שרעקלאַכען אויספיהר:

דער אַלגעמיינער סך־הכל פאַרלוסטען פון די עלף מלוכות ביז יאַנואַר, 1917 האָט דערגרייכט די צאָל פון 34,405,620. פון זיי דער׳הרג׳עטע און געשטאָרבענע 7,627,220; ערנסט פאַרוואונדעטע 9,974,150; לייכט פאַרוואונדעטע 9,930,960; פאַרשיקטע און קרימינאַלען 5,873,290; פון דער דאָזיגער צאָל איז ארויסגעלאָזט געוואָרען יאַפּאַן, פּאָרטוגאַל און אַפריקאַ.

ווען די מלחמה האָט זיך פאַרענדיגט, האָט זיך דער פאַרלוסט גערעכענט לויטן פאָלגענדען באַטרעף: פראַנקרייך מיט איר איבער פערציג מיליאָנינער באַפעלקערונג האָט פאַרלוירען 4,500,000 מענשען ערנסט פאַרוואונדעטע און 1,400,000 דער׳הרג׳עטע; בעלגיע, וואָס האָט געהאַט אַ באַפעלקערונג פון אַכט

* Leon Trotsky: Bolshevism and world peace, pp. 23-24.

מיליאָן האָט געהאַט צו פאַרצייכענען 100,000 פאַרוואונדעטע און 30,000 דערהרג'עטע. רוסלאַנד האָט געהאַט 9,150,000 פאַרוואונדעטע; א מיליאָן מיט 700 טויזענט דער'הרג'עטע און 2,500,000 פאַרשיקטע אין אויסלענדישע טורמעס. די בריטישע אימפעריע האָט פאַרלוירען אין דער וועלט מלחמה 3,089,757 פאַרוואונדעטע און א מיליאָן (1,000,000) דער'הרג'עטע. די פאַראייניגטע שטאַטען, וואָס זיינען ערשט ביים סוף אריין אין קריג, האָבען אויך געהאַט א פאַרלוסט פון 236,117 מענשען, פון וועלכע 50,000 זיינען געווען דער'הרג'עטע. דייטשלאַנד האָט פאַרלוירען 6,066,769 און עסטרייך-אונגאַרן — פינף מיליאָן.

די צאָל גע'הרג'עטע אויסער די פאַרוואונדעטע און שפּעטער געשטאָרבענע, האָט דערגרייכט ביז צעהן מיליאָן, וואָס די וועלט-מלחמה האָט אויפגעפרעסען.

צען מיליאָן! . . . עס געהט אריבער א שווידער איבערן לייב, אז מען באַטראַכט וואָס דאָס באַדייט פאַר אונז. גאַנצע צעהן מיליאָן מענשליכע קרבנות — דאַכט זיך געגוג! געגוג ביליג דאָס מענשליכע לעבען. מענשען ווי פליגען, ווי ווערים וואָס האָבען ניט קיין חשיבות . . . אין אמת'ן אָבער נעמט די שרעקלאַך גרויסע צאָל ארום בלויז א טייל פון די מענשלאַכע קרבנות, וואָס די גרויזאַמע מלחמה האָט פאַרשלונגען. עס פעהלען נאָך אין דעם דאָזיגען סך הכל צוויי וויכטיגע חשבונות. ערשטענס:

אין דער אַלגעמיינער צאָל פון די צעהן מיליאָן, ווערען די רוסישע קרבנות אריינגערעכענט בלויז פאַר יענער צייט, ווען רוסלאַנד האָט אנטייל גענומען אין דער מלחמה, אלס איינע פון די „פאַרבינדעטע" מלוכות ד. ה. ביז'ן סוף זומער 1917, און עס ווערען אויך ארויסגעלאָזען די שרעקליכע פאַרלוסטען, וואָס עס האָבען נאָך דער דאָזיגער דאַטע געליטען די פאַרשיידענע לענדער, וואָס זיינען פריהער געווען אונטער דער רוסישער אימפעריע.

צווייטענס:

אין דעם ציפער פון צעהן מיליאָן זיינען אומעטום אריינגערעכענט בלויז די מיליטערישע פאַרלוסטען און עס ווערען אינגאַנצען ארויסגעלאָזען די פאַרגרעסערטע שטערבליכקייטען, וואָס די מלחמה האָט פאַראורזאַכט ביי דער ציווילער באַפעלקערונג. מלחמה פאַרניכטעט נישט בלויז דאָס מיליטער, נאָר אויך דער ציווילער באַפעלקערונג. מלחמה ברענגט אום מאַסענווייז נישט בלויז מענער, נאָר אויך פרויען; נישט בלויז יונגע לייט, נאָר אויך קינדער און אלטע; נישט בלויז געזונטע נאָר אויך קראַנקע. אין א מלחמה ווערען נישט נאָר גע'הרג'עט די מענשען, צו וועלכע עס דערגרייכען די קוילען פון די האַרמאַטען, נאָר אפילו די וועלכע געפינען זיך ווייט אוועק פון די שלאַכטפעלדער, די עפּידעמיעס דערגרייכען איבער ימים און לענדער — א מלחמה איז דעריבער א בלוטיגער אַטענטאַט אויף דער גאַנצער מענשהייט.

אויך דאַרף מען וויסען, אז אין א סך לענדער, אפילו אויסער רוסלאַנד, האָבען די מיליטערישע אָפּעראַציעס זיך נישט אָפּגעשטעלט דעם 11-טען נאָוועמבער 1918, און נישט צווישען אלע מלוכות איז דער שלום טראַקטאַט געשלאָסען געוואָרען

אין זומער 1919. טערקיי האָט נאָך שפּעטער אויך געפירט איר מלחמה מיט די אַלייאירטע און אַראַבישע לענדער. דאָס זעלבע איז געווען מיט גריכענלאַנד. אויך די מלוכות, וואָס זיינען באַפרייט געוואָרען האָבען נאָך יאָרען שפּעטער זיך געדאַרפט שלאָגען פאַר זייער אומאָפּהענגיגקייט און פאַר זייערע גרעניצען.

רוסלאַנד, דאַרף מען פאַרשטעהען, האָט זיך אין סאַמע ברען פון דער מלחמה נישט געקאָנט צוריקציהען פון דער וועלט־מלחמה, אין וועלכער זי איז אַריינגעטראָטען צוזאַמען מיט די עליים. עס האָט זיך פאַר איהר אָנגעפאַנגען דער בירגער קריג, וועלכען די פריהערדיגע פאַרבינדעטע האָבען כסדר אונטערגעהאַלטען דורך באַוואַפנעטער אינטערווענציע און אפילו מיט אָפענער מלחמה: די ענגלענדער פון צפון זייט (ביי די ברעגען פון ווייסען און באַלטישען ים), די פראַנצויזען פון דרום זייט (ביי אָדעס, שוואַרצען ים), די יאַפּאַנעזער אין מזרח (וולאַדיוואָסטאָק און סיביר) און די פּאָליאַקען אין די מערב־געביטען. פאַר רוסלאַנד האָבען זיך נאָר געביטען די קאָלירען פון די פאָהנען. דער קריג גופא איז געבליבען אויף נאָך גאַנצע דריי יאָהר, ביזן סוף פון 1920, ווען עס האָט זיך געענדיגט די מלחמה צווישען די באָלשעוויקעס און די פּאָליאַקען.

רוסלאַנד איז נאָך דער רעוואָלוציע געווען אַרומגערינגעלט מיט שונאים פון אַלע זייטען. זי האָט געדאַרפט קעמפען גלייכצייטיג געגען איהרע אינלענדישע און אויסלענדישע שונאים, געגען אַלע קאַפּיטאַליסטישע לענדער, וועלכע האָבען געוואָלט פאַרניכטען די רעוואָלוציע און דעריבער געשטיצט פוילען אין איר קאַמף קעגען רוסלאַנד. די בורזשואַזיע פון אַלע לענדער האָט זיך דערשראָקען פאַר דעם נייעם באָלשעוויסטישען רעזשים; מורא האָבענדיג פאַר אייגענע בירגער קריגען, האָט זי געזוכט מיטלען צו פאַרקלענערען און אָפּצושוואַכען דעם באָלשעוויסטישען כח. די קאַפּיטאַליסטישע לענדער האָבען געשטיצט פוילען זי זאָל זיין דער שטעכיגער דראָט ניט צוצולאָזען די באָלשעוויקעס איבערטרעטען אַריבער די רוסישע גרעניצען. זיי האָבען דעריבער געהאָלפען פוילען אָפּרייסען זיך פון דער רוסישער אימפּעריע און געשטיצט פּילסודסקי׳ן אין זיין מאַרש אויף קיעוו, צו דערשטיקען די יונגע אוקראַינישע סאָוועטען רעפּובליק.

אין דער צווייטע פאַזע פון דער רוסישער מלחמה זיינען די רוסישע פאַרלוסטען געווען גרעסער ווי אין דער ערשטער פאַזע. פאַר דער דעמאָגראַפישער ווירקליכקייט, פאַר דער שטערבליכקייט איז ניט וויכטיג די פאַרב פון די פאָנען, נאָר דער פאַקט פון דער מלחמה. אויב אין דעם פריהערדיגען אָפּאָזיציע קריג, וואו די שטרייטענדע צדדים האָבען זיך געהאַלטען חדשים לאַנג אין די טרענטשעס (שוץ גרובענס) האָט מען זיך נאָך פיל וועניג געקאָנט אויסבאַהאַלטען, איז אָבער אַנדערש געווען ביי דער צווייטע פאַזע פון מלחמה, אין וועלכער די גאַנצע באַפעלקערונג איז געוואָרען פאַרוואַנדעלט אין רוצחים און אין איין מאַסע מערדער.

גאָר באַזונדער רייך אין קרבנות איז געווען די צווייטע פאַזע צוליב די שרעקליכע עפּידעמיעס אין די רוסישע אַרמייען. דאָס דעמאָלטדיקע רוסלאַנד איז געווען צוריסען אויף שטיקער, איזאָלירט פון דער ציוויליזירטער וועלט; אונאָרגאַ־

ניזירטקייט, אָרימקייט האָט געהערשט איבערן גאנצען לאַנד. אין אזא סיטואציע איז פארשטענדליך, אז עפּידעמיעס זאָלען געפינען פאר זיך אן אויסגעצייכענטען באָדען; און צו דער זעלבער צייט האָבען געפעהלט די איינפאכסטע מיטלען צו באַקעמפען די פארשיידענע מגפות.

עס האָבען דאן געבושעוועט אין די רוסישע ארמייען עפּידעמיעס פון פּאָקען, כאָלערע, פלעק־טיפוס, סיפילים און אנדערע קראנקהייטען. די קראנקהייט פלעק־טיפוס איז געוואָרען א מכת מדינה און האָט זיך שפּעטער פארשלעפּט אויסער די סאָוועטישע גרעניצען, דערהויפּט אין די אַמאָליגע רוסישע און עסטרייכישע פּראָווינצען פון פּוילען.

די פארלוסטען פון געהרג׳עטע און געשטאָרבענע פון קראנקהייטען אין דעם רוסישען מיליטער, האָבען ביז 1920 אַנגעטראָפען אונגעפער פינף מיליאָן (5,000,000), אויסער די לענדער, וואָס האָבען אמאָל באלאנגט צו רוסלאַנד. די צאָל פון מיליטער לייט, דער׳הרג׳עטע אין דער גרויסער וועלט מלחמה, דערגרייכט שוין ווייט אריבער דער צאָהל פון צעהן מיליאָן.

איצטער לאָמיר צוגעהן צו דער ציווילער באַפעלקערונג. מלחמות, ווי עס איז אונז באַקאַנט, הרג׳ענען אוועק נישט בלויז דירעקט. דאָס הייסט נישט בלויז דאָס מיליטער, וואָס פאלט אויף די שלאַכטפעלדער; נאָר אויך אונדירעקט, דורכדעם וואָס זיי הויבען שטארק אויף די שטערבליכקייטען ביי דער ציווילער באַפעלקערונג, אין די נייטראַלע לענדער, פּונקט ווי אין די קריגס פירענדע לענדער.

מלחמות ווערען שטענדיג באַגלייט מיט פארשיידענע מגפות. די אונסאַני־טאַרישקייט אין מלחמה צייט רופט ארויס די שרעקליכסטע עפּידעמיעס. עס פאַר־שפּרייטען זיך אַזעלכע אַנשטעקענדע קראנקהייטען, פון וועלכע מען קאָן גאָרניט פּטור ווערען. די פיזישע און גייסטיגע אויסגעמאַטערטקייט אין קריגס־צייט, רופט אַרויס אין דער אַרמיי און צווישען דער באַפעלקערונג אַזעלכע קראנקהייטען וואָס שפּרייטען זיך אוים מיט א באַזונדערען אימפּעט, צוליב דעם, וואָס צו יענער צייט פאַרווענדעט די רעגירונג איר הויפּט ענערגיע אויף צו באַפרידיגען די באַדער־פעניש ען פון פראָנט, און פאַרקוקט פון אַלע אַנדערע פּראָבלעמען אין דער מדינה.

אין אַמאָליגע מלחמות איז געווען א כלל, אז די קראנקהייטען פרעסען מער אויף ווי די שווערד און ביקס. בעת די מלחמות אין 19־טען יאָרהונדערט זיינען די געפאַלענע פון קראנקהייטען געווען מער פון די געפאַלענע אויף די שלאַכטפעל־דער. און אפילו אין די לעצטע יאָרען ווען די מעדיצינישע וויסענשאַפט האָט אזוי־פיל פּראָגרעסירט, איז נאָך אַלץ ניט געלונגען צו פירען די מלחמה אזוי „וויסענ־שאַפטלעך״, אז די באַפעלקערונג זאָל זיין געשיצט קעגען עפּידעמיעס, איבערהויפּט אין די ווייניגער פאַרטגעשריטענע לענדער, וואו די סאַניטאַרישע פאַרזיכט מיטלען שטייען ניט אויף קיין איבעריג הויכען ניוואָ.

אין דער לעצטער וועלט מלחמה האָט זיך איבער דער גאַנצער וועלט פאַר־שפּרייט אַן עפּידעמיע, וואָס האָט ניט געשאָנעוועט נישט דעם מיליטער, נישט דער ציווילער באַפעלקערונג, נישט מענער, נישט פרויען, נישט דערוואַקסענע און נישט

קינדער — דאָס איז געווען די אינפלוענציע. אין אָנהויב האָט די מיליטערישע צענזור פאַרבאָטען צו שרייבען וועגען דער עפּידעמיע, אָבער שפּעטער ווען די מגפה האָט זיך פאַרשפּרייט אפילו אין די נייטראַלע לענדער, האָט שוין די פּרעסע געהאַט אַ מעגליכקייט צו שרייבען וועגען דער אינפלוענציע, וואָס איז פון אַמעריקע אַריינגעבראַכט געוואָרען אין אייראָפּא און זיך פאַרשפּרייט איבער שטעט און דערפער.

די חרבנות, וואָס די אינפלוענציע האָט אָנגעמאַכט אין די יאָרען 1918-1919 זיינען אונבאַשרייבליך. פון דער דאָזיגער עפּידעמיע האָבען מערסטענס געליטען די לענדער, וואָס געפינען זיך אין ערגערע היגיענישע באַדינגונגען. איהרע גרעסטע פאַרוויסטונגען האָט די אינפלוענציע אָנגעמאַכט נישט אין אַמעריקא, נישט אין פאַראייניגטען קעניגטום, נישט אין פראַנקרייך, נאָר גאָר אין אינדיע, אין יענעם גרויסען לאַנד, וואו די באַפעלקערונג איז נישט ווייניגער אָרים ווי גרויס אין צאָל. לויט די אָפיציעלע רעגירונגס דאָקומענטען זיינען אין משך פון אייניגע חדשים אין יאָר 1918 זיבען מיליאָן מענשען אויסגעשטאָרבען אין בריטישער אינדיע, און אַנדערהאַלבען מיליאָן אין אַנדערע אינדישע מלוכות.

טראָץ דעם, וואָס מען ווייסט ניט גענוי די צאָל קרבנות פון דער אינפלוענציע, רעכענט מען אָבער אַ מינימום פון צען מיליאָן אין אַזיע; קרוב צו צוויי מיט אַ האַלבען מיליאָן אין אייראָפּע; אַנדערהאַלבען מיליאָן אין אַמעריקא און אַ מיליאָן איבער דער גאַנצער וועלט, וואָס מאַכט אויס אומגעפער פופצעהן מיליאָן (15,000,000) מענשליכע קרבנות, וואָס דאַרפען צוגעשטעלט ווערען צום באַלאַנס פונם וועלט קריג.

עס האָבען אויך שטאַרק געווילדעוועט אַנדערע קראַנקהייטען, ווי שווינדזיכט און טיפוס. די לעצטע קראַנקהייט האָט חרוב געמאַכט סערביע, געבושעוועט אין פּוילען און אין אַנדערע סלאַווישע לענדער. די ערגסטע קראַנקהייט שווינדזוכט (טובערקולאָז) האָט שוין איינגאַנצען אַ תל געמאַכט פון דער וועלט. די דאָזיגע קראַנקהייט האָט געטראָפען די פרויען נאָך מער ווי די מענער. זי האָט זיך פאַרשפּרייט זעהר שטאַרק אין ענגלאַנד, דייטשלאַנד, איטאַליע, און אין אַנדערע לענדער.

צוזאַמען רעכענענדיג די אונדירעקטע קרבנות מיט די דירעקטע, וועט די צאָל גרייכען איבער פערציג (40) מיליאָן מענשען, וועלכע זיינען אָפּגעווישט און אָפּגעמעקט געוואָרען פון דער ערד. אַ באַפעלקערונג וואָס שטייגט אַריבער איטאַליע. אין אייראָפּע אַליין האָט דער קריג אומגעבראַכט קרוב צו 25 מיליאָן מענשען, אַ צאָל וואָס שטייגט אַריבער די באַפעלקערונג פון שוועדען, נאָרוועגיען, דענמאַרק, האָלאַנד און שווייצאַריע צוזאַמען.

אַז מען רעדט שוין פון די פאַרלוסטען פון דער וועלט מלחמה, איז אויך כדאי אויפמערקזאַם צו מאַכען אויף איינער פון די נאָכפאָלגען פונם וועלט־קריג: אויף דעם צוזאַמענשטעל פון דער באַפעלקערונג לויט די געשלעכטער.

ווי ס'איז באוואוסט, איז קיין פולשטענדיגער גלייכגעוויכט צווישעןביידע מענשליכע געשלעכטער נישט פאראן. אויב אין די איינוואנדערונגס לענדער, דער־הויפט אין די לענדער מיט א פריש־איינגעוואנדערטער באפעלקערונג איז דא אן איבערפלוס פון מענער, ווייל צווישען די וואנדערענדע איז פאראן מער מענער, ווי פרויען, איז אין כמעט אלע אייראפייאישע לענדער פאראן א געוויסער דעפיציט פון מענער. אין נארמאלע צייטען קומט צו א רעלאטיווער גלייכגעוויכט. נאר אזוי ווי די שטערבליכקייט וואס די מלחמה פארשאפט דירעקט (די מיליטערישע) ברענגט אום אויסשליסלעך מענער, און כמעט אויסשליסלעך אין יונגען עלטער, קומט שוין אויס, אז די מלחמה זאל שטארק צושטערען דעם גלייכגעוויכט צווישען ביידע געשלעכטער, פארגרעסערענדיג דעם דעפיציט פון מענער.

ביי דער ערשטער פאלקסצעהלונג (צענזוס) נאך דער וועלט־מלחמה האט מען געפונען אויף הונדערט פרויען בלויז 91 מענער אין דייטשלאנד (1919) און 90.6 אין פראנקרייך (1921). אין עלטער פון 15 ביז 59 יאר איז דאס גלייכגע־וויכט געווען נאך מער צושטערט: אויף הונדערט פרויען פון אט דעם עלטער, איז אין דייטשלאנד געווען בלויז 88.2 מענער און אין פראנקרייך 89.5; מיט אנדערע ווערטער: פאר א ניינטעל פון אלע פרויען אין עלטער פון 15 ביז 59 יאר איז אין דייטשלאנד און אין פראנקרייך ניט געווען קיין מענער.

אין עלטער פון 20 ביז 40 איז די צושטערונג פון גלייכגעוויכט זעהר שטארק און טראגט מיט זיך די שווערסטע פאלגען. די פראבלעם פון עגונות און אלמנות, איז ביז היינט צו טאג איינע פון די שווערסטע, צו וועלכע עס איז ניטא קיין לייזונג. ביי דער גרופע פון 25 ביז 30 יאר זיינען די מענער קוים פיר פינפטעל פון די פרויען אין פראנקרייך און קוים דריי פערטעל אין דייטשלאנד. נאכן קריג איז פאר א פינפטעל פרויען אין פראנקרייך און פאר א פערטעל פרויען אין דייטשלאנד אין עלטער פון 25 ביז 30 יאר ניט געווען קיין מענער.

עס איז לייכט זיך פארצושטעלען וואס פאר א ווירקונג אזא צושטאנד מוז האבען אויף דעם דעמאגראפישען געביט און אויף דער מאראל און גייסטיגען סאציאלען לעבען. ווען ישעיה הנביא האט געוואלט שעלטען דעם אידישען פאלק האט ער זיי געשאלטען: „מתיך בחרב יפלו וגבורתך במלחמה . . . והחזיקו שבע נשים באיש אחד ביום ההוא לאמר: לחמנו נאכל ושמלתנו נלבש רק יקרא שמך עלינו אסוף חרפתנו" (ישעיה ג, כה: ד, א)*)

אזא פארקריפעלטער צוזאמענשטעל פון דער באפעלקערונג פארשווינדט נישט צוזאמען מיט דער מלחמה. ווי א קללה הענגט עס איבער דער באפעלקערונג פאר א משך פון צענדליגער יארען. עס נעמט געווג צייט ביז די דיספראפארציע פון ביידע געשלעכטער גלייכט זיך אויס. אזא צושטאנד לאזט זיך פיינליך פיהלען אין משך פון א פערטעל יארהונדערט, ווען עס שטעהט אויף א נייער דור און דער פריהער־דיגער פארשווינדט.

*) עס וועלען אנכאפען זיבען פרויען אין איין מאנסביל, און וועלען איהם פארזיכערען צו עסען זייער ברויט, זיך אליין צו קליידען, אבי זיין נאמען זאל אויף זיי גערופען ווערען, און זייער שאנדע זאל ער פארדעקען.

4. די קאָסטען פון דער מלחמה

מלחמה אין בריטען זין פון וואָרט מיינט ניט נאָר אומצוברענגען די סאָל־דאַטען, אויסקוילען דעם שונא — עס מיינט אויך רואינירען דעם שונא אינטע־לעקטועל, מאָראַליש און פיזיש. מלחמה שאַפט אָפ דעם ווערט פון מאָראַל און אַנשטענדיגקייט ,און מאַכט פון מענשען א ווילדע חיה, א בלוט דורשטיגען בעל תאוה׳ניק, וועלכער ווערט קאָנטראָלירט ניט פון זיין שכל, נאָר פון זיינע עמאָציעס און געפיהלען.

דער מענש האָט דעמאָלט ניט קיין רחמנות אויף קיין זאך; וואָס עס געפינט זיך ביים שונא וויל ער פארניכטען. ער זוכט מיטלען ווי אזוי חרוב צו מאַכען יענעמס שטעט און דערפער, יענעמס פעלדער און וועלדער, יענעמס פאבריקען און אייזענבאהנען א. א.וו. די קאָנסעקווענצען זיינען גאָר טרויעריגע, זיי לאָזען זיך פיהלען יאָרען לאַנג. ניט אזוי גיך געלינגט עס אויסצורייניגען די לופט פון רויך און גאזען, וואָס האָט פריהער פארטשאדעט טויזענטער שטעט און צענדליגער לענדער.

די לעצטע וועלט מלחמה איז געווען די מערקווירדיגסטע מיט דער צאָהל סאָלדאטען. די פערצען גרויסמעכטע (גרויס בריטאניע, פראנקרייך, בעלגיע, איטאַ־ליע, רוסלאנד, אריינגערעכענט די לענדער, וואָס האָבען געהערט צו דער רוסישער אימפעריע, סערביע, מאָנטאנעגרא, יאפאן, פאָרטוגאל, רומעניע, דייטשלאנד, עסטרייך-אונגארן, טערקיי, בולגאריע ניט צו רעכענען די פאראייניגטע שטאטען פון אמעריקע) האָבען צוזאמען געהאט אן ארמיי פון אריבער פופציג מיליאָן (50,000,000). די דאָזיגע מענשען ,וועלכע זיינען פריהער געווען באשעפטיגט אין פארשיידענע אינדוסטריעלע צווייגען האָבען פארלאָזענדיג זייער ארבייט, אָנגעמאכט א כאאָס אין דער וועלט פראָדוקציע.

וויל איך זיך ניט פארנעמען מיט גענויע אָפשאצונגען פון די היזקות און חורבות פון דער וועלט מלחמה. דאָס פאָדערט א ספעציעלען שטודיום. מיר קאָנען אָבער קאָנסטאטירען אין א פאָר ווערטער, אז דער באטרעף פון די געלט היזקות בלויז פון די קאָמערציעלע, אינדוסטריעלע און אגריקולטורעלע אונטערנעמונגען, האָבען אָנגעטראָפען שווערע ביליאָנען פונטען, וואָס די וועלט איז ניט אימשטאנד צו באצאָהלען.

און וואָס איז מכח די אויסגאבען פאר אמוניציע און סאָלדאטען?

אוגוסטין האמאָן, אין זיין ווערק איבער דער לעצטער וועלט מלחמה, באמיט זיך אָפצושאצען די קאָסטען פון 1914 ביז 1917*). בלויז אין ערשטען יאָר האָט מען שוין געהאט אויסגעגעבען פאר מאשין-ביקסען, עראָפלאנען, סובמארינען, גאזען, קוילען, ביקסען, קליידונג, טראנספאָרטאציע . . . אין גרויס בריטאניע א סומע פון 2,456,000,000 פונט שטערלינג (ארויסלאָזענדיג די קרעדיטען פון די דאָמיניאָנס); דייטשלאנד א ביליאָן (1,000,000,000); פראנקרייך האָט אויסגע־געבען 1,200,000,000 און עסטרייך־אונגארן, אויך רוסלאנד א ביליאָן.

* A. Hamon: Lessons of the world war, pp. 76-78.

ביזן סוף חודש יאנואר, 1917 האָט די סומע דערגרייכט די פאָלגענדע ציפערן:

	מיליאָן פונט שטערלינג
בריטישע אימפעריע	3,640
פראנקרייך	3,000
רוסלאנד	2,500
איטאליע	560
דייטשלאנד	3,500
עסטרייך־אונגארן	2,500
אנדערע לענדער	800
צוזאמען	16,500

אין דעם דאָזיגען חשבון איז אָנגעגעבען דער מינימום פון די אויסגאַבען, אין דער ווירקלאַכקייט זיינען געמאכט געוואָרען גרעסערע אויסגאַבען. אָבער אפילו מען זאָל שוין אָננעמען דעם חשבון פאַר ריכטיג, איז צו דרינגען, אז די מלחמה וואָס האָט אָנגעהאלטען ביז נאָוועמבער, 1918, האָט געדאַרפט קאָסטען א וואָסערע 29,600 ביליאָן (148,000,000,000 דאָלאַר) וואָס האָט געמיינט דעם באַנקראָט פון אַלע פעלקער און אַלע מלוכות. קיינער איז ניט אימשטאַנד צו דעקען אַזעלכע סומען און וועט קיינמאָל ניט קאָנען זיי באַצאָהלען. מען קאָן קוים באַצאָהלען די פּראָצענטען פון די ריזיגע הלואות, דעם קרן וועט מען קיינמאָל ניט באַצאָהלען.

נאָכ'ן וואַפענשטילשטאַנד האָבען די עליים געשאַפען א ספּעציעלע קאָמיסיע וואָס זאָל אונטערזוכען די היזקות און קאָסטען פון דער מלחמה. די דאָזיגע קאָמיסיע האָט פאַרעפענטליכט א דעקלאַראַציע, אין וועלכער עס זיינען סומירט געוואָרען די קאָסטען, וואָס דער שונא האָט געדאַרפט באַצאָהלען. שרייבט זיך דאָרט צווישען אנדערעס:

„. . . כאָטש עס איז נאָך אַלץ ניט מעגלאָך פעסטצושטעלען גענוי דעם טאָטאַלען קאָסט פון דער מלחמה, קאָן אָבער שוין פיל ווייניג איבערגעגעבען ווערען אין פיגורען דער קאָסט וואָס זאָל זיין ניט ווייניגער פון 24,000,000,000 פונט...”
פראַנקרייך אליין האָט פאַרלוירען 250,000 הייזער, וואָס האָבען אָנגעטראָפען א סומע פון 13,000,000,000 דאָלאַר.

דער קאָמיטעט האָט געפאָדערט, אז די אַלע געלט־שאָדענס זאָלען ארויפגע־לייגט ווערען אויף דעם באַזיגטען שונא. נאָך פאַרשיידענע דינגענישען, האָט מען זיך פאַרגליכען, אָבער בתנאי דער שונא זאָל דאַרפען צאָהלען געוויסע יערלאַכע רעפּאַראַציעס, פּראָצענט פון די ריזיגע קאָלאָסאַלע שאָדענס.

די גיגאַנטישע חובות האַלט מען נאָך אין צאָהלען אָבער בלויז דעם פּראָצענט. דער קרן וועט בלייבען אייביג אומבאַצאָהלט. ניטאָ היינט צו טאָג קיין לאַנד אויף דער גאַנצער וועלט, וואָס זאָל זיין אימשטאַנד צו באַצאָהלען איהרע אָבליגאַציעס.

ניט מיט קיין נאטירליכע רייכטימער, און אויך ניט מיטן אַנגענומענעם אויסטויש־מיטעל, מיט געלט. די גאַנצע פינאַנציעלע סיסטעם אז דעריבער געבויט אויף וועקסלען און פּראָצענטען, א הלואה אויף א הלואה און א הלואה איבער אַן הלואה, כדי צו דעקען בלויז די פּראָצענטען.

די דאָזיגע רעפּעראַציעס האָבען אריינגעפיהרט די וועלט אין א זומפּ, האָבען געפיהרט דער מענשהייט צו דעגענעראַציע און בייזוויליגקייט, האָט געבראַכט צום אונטערגאַנג פון געוויסע פעלקער, צו קריזיסען און אינפלאַציע. די מאָראַטאָריומס, וואָס ווערען געגעבען פון צייט צו צייט, זיינען ניט מער ווי א „בלאָף", וואָס פאַר־לענגערט דעם גלות; דאָס קאָן אָבער בשום אופן ניט לייזען דעם פּראָבלעם פון דעם אָדער יענעם לאַנד, וואָס איז געבליבען הינטערשטעליג אין צאָהלען איהרע חובות.

5. די רעפּעראַציעס פראַגע

צווישען די הויפּט פּראָבלעמען היינט צו טאָג שטעהט די רעפּעראַציעס פראַגע אויפ'ן סאַמע אויבענאָן. די לענדער, וואָס זיינען שולדיג, טראַכטען ווי אזוי פּטור צו ווערען פון די חובות, און די לענדער וואָס מאָנען, קלערען, ווי אזוי איינצומאָנען די געלטער. אמעריקא וועלכע האָט אין צייט פון קריג אריינגעלייגט אין אייראָפּע איבער צען ביליאָן דאָלער ($10,000,000,000) פאַר וועלכען זי דאַרף באַקומען אין משך פון די ערשטע צען יאָר א סומע פון $300,000,000 יערליך האַלט אין איין טראַכטען ווי אזוי צו איינקאַסירען די היפּשע סומע. זי איז צוליב דעם ענג פאַרבונדען מיט דער אַלטער וועלט און שטאַרק באַזאָרגט וועגען די דאָרטיגע געשע־הענישען.

די אייראָפּייאישע לענדער, האָבען אין צייט פון קריג זיך געגויטיגט אין געלט אויף צו פיהרען דעם קריג, און דעריבער זיך ניט אָפּגעשטעלט פון פאַרשיידענע פאַרשפּרעכונגען, אבי צו זעהען א מטבע. אמעריקא איז דעמאָלט געווען א לאַנד מיט ריזיגע קאַפּיטאַלען און געזוכט בעלנים צו באָרגען געלט אויף הויכע פּראָצענ־טען. זי האָט אוועקגעבאָרגט ענגלאַנד א סומע פון 4,075 ביליאָן דאָלאַר; פראַנק־רייך 3,341 ביליאָן; 1,648 ביליאָן צו איטאַליע און קלענערע סומען האָט אמעריקא געבאָרגט צו אנדערע לענדער.

ענגלאַנד וואָלט זיך נאָך געקאָנט ארויסקאָפּען פון אירע חובות, אויב זי זאָל קאָנען אָפּנעמען אירע חובות. ענגלאַנד איז אַליין א קרעדיטאָרען (אפילו ווען מען זאָל ניט רעכענען אירע חובות ביי רוסלאַנד פון פאַר דער רעוואָלוציע) אויף א סומע פון 1,300,000,000 פונט און עס וואָלט איר נאָך געבליבען ווען זי צאָלט אָפּ אלע אירע רעפּעראַציע אויסצאָהלונגען פון דער סומע פון וואָסערע 460,000,000 פונט, איז אָבער דאָ דער אומגליק וואָס מען צאָהלט איר ניט, האָט זי ניט מיט וואָס צו צאָלען צו אנדערע.

די פּראָצענטען זיינען גאָר הויכע. די געוויינליכע צינזען אויף רעפּאַראַציעס רעכענען זיך 5 פּראָצענט, דאָס מיינט אז פאַר 6,000 מיליאָן פונט דאַרף מען

צאָהלען א יערליכען פּראָצענט פון 300 מיליאָן פונט און דער קרן בלייבט אויף ווייטער אומבארירט. אויב מען צאָלט ניט קיין פּראָצענט וואקסט אָן פּראָצענט אויף פּראָצענט און דער חוב פארגרעסערט זיך כפל־כפלים.

אזעלכע קאָלאָסאלע חובות רופען זיך שטארק אָפּ אויף דער אנטוויקלונג פון לאנד. עס ברענגט אריין א דעמאָראליזאציע אין דער גאנצער ווירטשאפט־סיסטעם. דאָס פאראורזאכט קריזיסען, און ברענגט צו רעוואָלוציעס, צו כאָאָס און צו שאָוויניזם.

אזא פאל האָבען מיר אין דייטשלאנד, וואו דער אומגעלומפּערטער נאציזם האָט זיך באפעסטיגט און אויף א דעמאגאָגישען אופן אריינגעדרונגען אין די הערצער און אין די מוחות פון די דייטשע פאָלקס מאסען.

פון די אלע איירָאָפּייאישע לענדער, וועלכע האָבען אויף זיך גענומען דעם לאסט פון צאָלונגען, איז דייטשלאנד דאָס לאנד וואָס האָט אויף זיך גענומען די גרעסטע אָבליגאציעס צו די עליים. אויף דעם באזיגטען דייטשלאנד האָט מען ארויפגעלייגט כמעט דעם גאנצען שאָדען פון דער מלחמה. לויט'ן ארטיקעל 231 פונם ווערסאילער פרידענס טראקטאט, דארף דייטשלאנד באצאָהלען פאר די היזקות, וואָס די ציווילע באפעלקערונגען האָבען געליטען. די רעפּעראציעס קאָמיסיע האָט אין מאי פון 1921 צוזאמענגעשטעלט א רעכענונג פון 6,600,000,000 פונט. דייטשלאנד האָט געדארפט צאָלען אויף דעם חשבון צו פראנקרייך 52 פּראָצענט; צו ענגלאנד 22 פּראָצענט; צו איטאליע 10 פּראָצענט און דאָס איבריגע צו די קלענערע מלוכות.

דייטשלאנד וואָס איז אזוי אויך צושניטען און צעקאלעטשעט געוואָרען, האָט נאָך געדארפט צאָהלען אזא קאָלאָסאלע סומע. עס איז דעריבער געווען פארשטענדליך, אז זי וועט צוזאמענברעכען, אז זי וועט דאָס ניט קענען איבערטראָגען. זי האָט זיך געפּרואווט ראטעווען דורך מאָראטאָריומס, אָבער דאָס האָט אלץ ניט געהאָלפען. זי האָט געמאכט ענדערונגען אין איר וואליוטע, עס האָט זיך אָנגעהויבען דער אינפלאציע פעריאָד, אָבער אויך דאָס האָט ניט געהאָלפען. שפּעטער איז געשאפען געוואָרען דער דאָאָז פּלאן, וואָס האָט געמאכט, אז דייטשלאנד זאָל נאָר צאָהלען דעם מינימום פונם עקאָנאָמישען „סטאטוס קוואָ” און באקומען די קאָאָפּעראציע פון אלע עקאָנאָמישע מאכטען אין לאנד.

דאָס האָט דייטשלאנד פאר א צייט צוריקגעשטעלט אויף די פיס. עס איז צוריק איינגעשטעלט געוואָרען די סטאביליטעט פונם מארק, די אומאָפּהענגיגקייט און רעאָרגאניזאציע פון דער רייכסבאנק און א געוויסען קאָנטראָל איבער די פינאנציעלע פאקטאָרען פון לאנד. די פארוואלטונג פון דער רייכסבאנק איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען פון פערצען מיטגלידער: זיבען דייטשען און צו איינעם פון אמעריקע, ענגלאנד, פראנקרייך, איטאליע, בעלגיע, האָלאנד און שווייצאריע.

לויטן דאָאָז פּלאן האָט דייטשלאנד געדארפט צאָלען אויף אירע רעפּעראציעס 125,000,000 פונט (צוויי און א האלבען ביליאָן מארק). פאר די ערשטע יאָרען (1924־25) איין ביליאָן; 122 מיליאָן אין 1925־1926; און אין 1927; 1,750

מיליאָן מאַרק אין 1927־1928 און אויף ווייטערע יאָרען — 2,500 מיליאָן דייטשע מאַרק. אינם ערשטען יאָר האָט די רייכסבאַנק באַלאַנסירט דעם בודזשעט, אוועק־געבענדיג די אייזענבאַהנען פאַר 1,500 מיליאָן מאַרק. זי האָט אויך ארויסגעלאָזט באָנדס (אקציעס) און אַנדערע לייַ־פאָנדען. אין די יאָרען 1927־1929 האָט זי באַקומען גרויסע הלואות און מאַראַטאָריומס אויף די פריהערדיגע חובות. פון אמעריקא אַליין האָט זי זיך אין יענע יאָרען געבאָרגט א סומע פון 5,209 מיליאָן דייטשע מאַרקען. דאָס אַלץ האָט פאַר א צייט געשטעלט דייטשלאַנד אויף אירע פיס, און עס האָט איר געגעבען א מעגליכקייט, אָפּצואָטעמען פון אירע שווערע נאָך מלחמה יאָרען.

מיט'ן אָנקום פון אַלוועלטליכען קריזיס, האָט זיך די דעפּרעסיע אָנגעהויבען שטאַרק פילען אין דייטשלאַנד מער ווי ערגעץ אַנדערשוואו. דאָס צובראָכענע דייטשלאַנד, וואָס האָט געהאַט א קליינעם עקספּאָרט, א פאַרקלענערטען האַנדעל מיט אויסלאַנד, און צו דער זעלבער צייט געמוזט צאָלען אירע אָבליגאַציעס, האָט געמוזט צוזאַמענברעכען און זיך ערקלערען באַנקראָט.

די פאָלגען פונם קריזיס זיינען אַלגעמיין באַקאַנטע. די דעמאָקראַטיע, וואָס האָט זיך פאַרפליכטעט צו די עליים איז אַרונטער. איר פּלאַץ פאַרנעמט א דיקטאַ־טאָרישער רעזשים, א היטלעריסטישער, וואָס צייכענט זיך אויס מיט ברוטאַליטעט און אכזריות'דיגקייט און שרעקט דער גאַנצער וועלט מיט א נייער מלחמה.

די זיגער אין דער וועלט־מלחמה, וועלכע האָבען זיך פאַרזאַמעלט אין פּאַריז אין יאָר 1919 צו שאַפען א לאַנג דויערענדען פרידען האָבען דורך זייערע געאָגראַ־פישע און עקאָנאָמישע ענדערונגען אַליין געשאַפען די מאָטיוען פאַר א צווייטער מלחמה.

די „גרויסע פיר” — פּרעזידענט ווילסאָן, ללויד דזשאָרדזש, קלעמאַנסאָ און אָרלאַנדאָ (פּרעמיער פון איטאַליע), וועלכע האָבען אוועקגערויבט פון דייטשלאַנד דאָס בעסטע, רייכסטע און פּראָדוקטיווסטע, צעבראָכען די דייטשע אימפּעריע אויף שטיקלאַך און ברעקלאַך, מיינענדיג דערמיט צו זיכערען דעם פרידען, האָבען אַליין געשאַפען דעם באָדען פאַר א קומענדער מלחמה. זייער שלום האָט דעריבער לכתחילה געמיינט קריג, ווייל עס האָט נאָך מער פאַרשאַרפט די באַציהונגען צווישען פעלקער; נאָך מער גערעגט איין פאָלק קעגען צווייטען.

קאפיטעל 8

דער פעלקער בונד, זיין געבורט און פארנעם אויף דער פאליטישער ארענע

1. ווען און ווי אזוי דער פעלקער בונד איז געבוירען געווארען.

עס איז געווען נאך דער שטורמישער וועלט מלחמה. די וועלט־מאסען זיינען געווען אנטוישט ביז גאר פון די קאנסעקווענצען און רעזולטאטען פון די פיר יאר מלחמה. די לעבענגעבליבענע סאלדאטען, אהיימקומענדיג צו זייערע פארוויסטע, רואינירטע היימען, ניט האבענדיג זיך וואו אהינצוטאן, האבען זיך געפונען אין א געדריקטער שטימונג. אומעטום איז געפייערט געווארען וואפענשטילשטאנד. אומעטום האט מען דעמאנסטרירט קעגען קריג, און אויסגעדריקט דערביי דעם וואונש שוין מער ניט צו גיין אויף די שלאכט־פעלדער. אז דער קריג זאל שוין זיין דער לעצטער. די זיגער, ווי די באזיגטע, האבען אנגעהויבען טראכטען וועגען שאפען אן אינטערנאציאנאלע אינסטיטוציע, וואס זאל פארבינדען און פאראייניגען אלע לענדער, אז מער קיין מלחמות זאלען שוין ניט דארפען פארקומען.

דער ערשטער, וועלכער איז אפען ארויסגעקומען מיט דער דאזיגער נביאים־אידייע צו שאפען א בונד פון פעלקער אויף צו זיכערען דעם אייביגען שלום, איז געווען פרעזידענט וואודרא ווילסאן, פון די פאראייניגטע שטאטען. זיין פאדערונג פון „אן אלגעמיינער אסאסיאציע פון אלע נאציאנען" איז איינדארסירט געווארען ביים שלום־אפמאך אין ווערסאיל. ביי דער זיצונג פונם שלום קאמיטעט אין פאריז דעם 11־טען אפריל, 1919, איז אויסגעארבייט געווארען דער קאווענאנט פון דער ליגע, און איז ראטיפיצירט געווארען אין ווערסאיל ביי די זיצונגען פון 28־טען אפריל פון זעלביגען יאר.

דער גאנצער ערשטער טייל פונם ווערסאילער פרידענס טראקטאט, איז געווידמעט הויפטזעכלאך דער קאנסטיטוציע פון דער פעלקער ליגע*); די אויפגאבען,

---

*) די קאנסטיטוציע פונם פעלקער בונד אנטהאלט 26 ארטיקלען געטיילט אין פארשיידענע פאראגראפען. צוליבען מאנגעל אין פלאץ האבען מיר געמוזט דורכלאזען דעם פולען טעקסט פונם קאווענאנט. נאכצוקוקען:

* **Florence Guertin Tuttle: Women and world federation, New York, 1919. Appendix A, pp. 201-204; Appendix B, pp. 205-224; Robert Jean & S. S. Sherman: The League of Nations, London 1927, Appendix D, pp. 191-205.**

דארט צו געפינען דעם גאנצען טעקסט פון דער ליגעס קאווענאנט און אויך די אמענדמענטס (צו־גאבען), וועלכע זיינען ראטיפיצירט געווארען ביי די פלענארע זיצונגען אין סעפטעמבער, 1924, אויך צו זעהן:

"The First Assembly of the League of Nations" by Oliver Brett, London 1921.

ווילסאנ'ס פערצען פונקטען פאר פרידען (פארעפענטליכט געווארען 8־טען יאנואר, 1918), זיינען פאלגענדע:

1. א וועלטלאכען פעלקער בונד: צו שאפען א פעלקער־בונד אין וועלכען די גאנצע וועלט

די קאָנדיציעס און די באַדינגונגען פון דער ליגע. עס ווערט דאָרט אויסגעדריקט דער מהות און דער כאַראַקטער פון דער ליגע, וואָס איז באַגרינדעט אויף קאָאָפּעראַציע און מיטהילף פון נאַציעס איינער צו דער אַנדערער. עס ווערט דאָרט ברייט אַרומגערעדט וועגן סטאַטוס פון פעלקער־בונד, וועגן דער איינשטימיגקייט פון אַלע פעלקער־בונד מיטגלידער, וואָס פאָדערט זיך ביים באַשטימען וויכטיגע ענינים. אין די ווייטערע אַרטיקלען רעדט זיך מכח דער באַציהונג פון די מערהייט פעלקער צו זייערע נאַציאָנאַלע מינדערהייטען, צו זייערע רעליגיעזע און שפּראַכליכע מיעוטים וואָס רירט אָן געוויסע פּונקטען אויפ׳ן אייראָפּייאישען קאָנטינענט.

דעם 28־טען יוני 1919, איז דער ווערסאַילער אָפּמאַך אונטערגעחתמ׳עט געוואָרען, סיי פון די אַליאירטע מלוכות און סיי פון די צענטראַלע מלוכות. די דאָזיגע ראַטיפיצירונג האָט אויך געמיינט דעם באַשלוס צו פאָרמירען א פעלקער־בונד. עס איז אָבער אָפּגעלייגט געוואָרען אויף א צייט ביזן 10־טען יאַנואַר, 1920, ווען ער איז אריין אין קראַפט.

אזוי ווי די פעלעקר־ליגע איז געקומען נאָך א פרידענס אָפּמאַך צווישען קריגערישע צדדים, האָט זי געטראָגען א כאַראַקטער וואָס האָט אונטערשידען צווישען אָריגינעלע און אַריינגענומענע מיטגלידער, צווישען גאָבעלע און פּשוט׳ע מיטגלידער, צווישען גרעסערע און קלענערע מעכטע. די בורזשואַזע דיפּלאָמאַטען

זאָל זיין פּאַרטראָטען. אין אַנדערע ווערטער מיינט עס צו שאַפען א וועלט פּאַרלאַמענט מיט א קאָנסטיטוציע (1) אָפּצוהאַקען פון די פריהערדיגע שלום אָפּמאַכען (2) אָפּצושאַפען די דאָקטרין פון „סאַנקציעס״.

2. אוניווערסאַלע אַרביטראַציע: דער קאָווענאַנט זאָל זיין באַגרינדעט אויף אַרביטראַציע, אויף אויסגלייכען די שאַרפסטע אינטערנאַציאָנאַלע פראַגען דורך אַן אַרביטראַציע צווישען פעלקער. די פאַרבינדעטע זאָלען זיין געצוואונגען נאָכצוקומען די אַרביטראַציעס.

3. אַ וועלט־געריכט פאַר גערעכטיגקייט: צו שאַפען א פּערמאַנענטען וועלט־געריכט, וואָס זאָל שאַפען אינטערנאַציאָנאַלע געזעצען, וועמענס הויפּט־פּרינציפּען זאָלען זיין יושר און צדק; וואָס זאָל דעצידירען לעגאַלע אָדער געזעצליכע דיספּוטען. דער געריכט זאָל זיין דאָס געוויסען פון דער וועלט . . .

4. צו געבען אַלע פעלקער גלייכע עקאָנאָמישע רעכט. די גאַנצע מענשהייט פון אַלע פעלקער זאָל האָבען איין און דעם זעלביגען רעכט בנוגע אינטערנאַציאָנאַלען האַנדעל און בנוגע עמיגראַציע.

5. מלחמה רעפּאַראַציעס: קאַנצעלאַציע אויף אַלע פריהערדיגע חובות און אַ רעדוקציע אויף מלחמה רעפּאַראַציעס.

6. דייטשע קאָלאָניעס: רעסטאַווראַציע פון אַלע דייטשע קאָלאָניעס. גאָר נישט צו אוזורפּירען פון דייטשער טעריטאָריע אָדער דייטשע קאָלאָניעס.

7. ראַקטיפיצירען (אויסגלייכען) די גרעניצען לויט דעם ווערסאַילער אָפּמאַך און אַנערקענען די אַנדערע נאָך מלחמה אָפּמאַכען. ניט צו מאַכען קיינע ענדערונגען.

8. דייטשלאַנד׳ס אַנטוואָפנונג: רעדוצירען אַלע אירע באַוואָפנונגען, אויך איר פּאָליציי־מאַכט; אַרויסצוגעבען אַ טאָטאַלען פאַרבאָט אויף סובמאַרינען, אַוויאַציע, גאַזען, און נאָך אַזעלכע קריגס מאַטעריאַלען.

9. פרייהייט פון ים׳ען: צו געבען אַן אַבסאָלוטע פרייהייט צו אַלע פעלקער זיך צו באַנוצען מיט די טעריטאָריעלע וואַסערען . . .

10. אינטערנאַציאָנאַליזאַציע פון אַלע וויכטיגע סטראַטעגישע פּונקטען: פּלאַטען פּאָזיציעס, פּאַנאַמאַ קאַנאַל, סועץ קאַנאַל, די דאַרדאַנעלען א. א.וו.

11. עמיגראַציע פראַגען: צו עטאַבלירען א פּערמאַנענטע קאָמיסיע, וואָס זאָל זיך פאַרנעמען מיט עמיגראַציע־פּראָבלעמען; וועמענס אויפגאַבע עס זאָל זיין צו אָרגאַניזירען א דיסטריבוציע פון באַפעלקערונג . . . .

דער פערצענטער פּונקט פאָדערט קאָמערציעלע פרייהייט פאַר אַלע לענדער. קיינע דיסקרי־מינאַציעס אין קאָמערץ אָדער האַנדעל; קיינע מאָנאָפּאָליזאַציעס אויף רויהע מאַטעריאַלען, קיינע באַגרעניצונגען אין אינדוסטריאַליזאַציע . . .

האבען אויך ארויסגעוויזען א שנאה צו דער רעוואלוציאנערער רוסלאנד. זיי האבען ארויסגעשיקט איינלאדונגען כמעט צו אלע מלוכות, אבער ניט צום ראטען־פאר־באנד, וואס האט רעוואלטירט קעגען צאר, ארויס פון די עליים, און ביי זיך איינגע־פירט א סאציאליסטישע ארדנונג. ביי דעם ערשטען פלענום איז באשטימט געווארען אז אריינטרעטען אין דער ליגע, קאנען נאר אנערקענטע מלוכות, און אזוי ווי די נייע רוסישע מלוכה איז ביי זיי ניט אנערקענט געווארען, קאן זי דעריבער ניט אריינגענומען ווערען.

ביי דער ערשטער פעלקער פארזאמלונג אין 1920 האט די ליגע געהאט 42 מיטגלידער; צו דער צווייטער פארזאמלונג זיינען צוגעקומען נאך זעקס מיטגלידער; צו דער דריטער נאך דריי; אין 1922 איז אונגארן אריינגעטראטען אינם פעלקער־בונד, נאכהער אביסיניע, אירלאנד (פריי שטאטען), אין 1924 סאן דאמינגא, צו דער זיבעטער זיצונג איז דייטשלאנד אריינגעקומען אלס מיטגליד. און אין 1934 איז שוין דער סאוועטען פארבאנד אויך אריינגענומען געווארען אין דער פעלקער משפחה.*)

אמעריקע, די הויפט־גרינדערין פון דער ליגע, איז לכתחילה ניט אריינגעטרא־טען אלס אפיציעלער מיטגליד. דער אמעריקאנער סענאט האט ניט דערלאזט ווילסאנ'ען זיך צו באטייליגען אין דער ליגע און זיך צו מישען אין דער אייראָ־פייאישער פאליטיק. דאס האט שטארק אפגעשוואכט דעם כח פון דער ליגע. זי איז געפאלען מאראליש אין די אויגען פון די אנדערע מלוכה פירער. דער פרעסטיזש אירער האט דורכדעם געליטען. שפעטער האבען דאס געקאנט טאן אנדערע מלוכות ווי דער פאל איז געווען מיט יאפאן און דייטשלאנד, וועלכע האבען זיך דארט געפילט א ביסעל געטראפען און האבען פארלאזט דעם פעלקער בונד. אויך קלענערע מלוכות ווי בראזיל, שפאניע, פארטא ריקא און פאראגוויי האבען נאכ־געטאן איינער דער אנדערער און פארלאזט דער ליגע צוליב פארשיידענע אורזאכען.

דער פעלקער בונד איז ערקלערט געווארען אלס פרייע רעגירונג, וואס קאן טאן אלץ, לויט די החלטות פון זיינע מיטגלידער. ער איז אבער געצוואונגען אפצו־היטען דעם „סטאטוס קווא“, וואס איז געשאפען געווארען אינם ווערסאילער פרידענס אפמאך. די דאזיגע פאקטען זיינען ניט אין זיין רשות צו ענדערען. אזוי

*) אין יאר 1919 זיינען צוגעשטאנען צו דער גרינדונג פון דער דאזיגער אינטערנאציאָ־נאלער אינסטיטוציע די פאלגענדע לענדער: אויסטראליע (איין פארטרעטער) אורוגוויי (מיט צוויי פארטרעטער), איטאליע, אינדיע, ארגענטינע (צו דריי פארטרעטער). באליוויע, בראזיל, בעלגיע און בריטישע אימפעריע (מיט דריי מיטגלידער), גוואטאמאלא, גריכענלאנד (צו דריי דעפוטאטען). דענעמארק, האיטי, ווענעזועלא (אלע צו דריי מיטגלידער). זיד אפריקא (צוויי), טשעכאסלאוואקיע (דריי), טשילי (צוויי), יאפאן (דריי), כינע (צוויי), ליבעריא (איין מיטגליד), נארוועגיע, נידערלאנד (יעדער צו דריי מיטגלידער), ניי זעעלאנד, ניקערגוא (איינציגע דעפו־טאטען). סאלוואדאר, סערב־קראאט־סלאווען שטאט, סיאם — אלע צו דריי פארטרעטער. פאנאמא (צוויי), פאראגוויי (איין מיטגליד). פארטוגאל (דריי), פוילען (צוויי — פאדערעווסקי און ש. אשכנזי), פערסיע (צוויי), פערו, פראנקרייך, קאנאדע (צו דריי דעפוטאטען), קאלאמביא (צוויי), קובא, רומעניע, שווייצאריע, שוועדען און שפאניע — יעדער צו דריי פארטרעטער. צוזאמען: 42 לענדער מיט 111 מיטגלידער.

אין 1920 זיינען צוגעקומען: אלבאניע, בולגאריע, לוקסעמבורג, עסטרייך, פינלאנד. 1921:— עסטאניע, לאטוויע, ליטא. 1922: אונגארן. 1923: אביסיניע, איירישע פריי שטאטען. 1924: סאן דאמינגא. 1926: דייטשלאנד. 1934: סאוועט־רוסלאנד.

ווי דער פעלקער בונד שטעלט מיט זיך פאר א פריווילעגיע פאראייניגונג פון פילע פארשיידענע מלוכות, האט ער אין דער פראקטיק ניט די מעגליכקייט צו ברענגען צום אויסדרוק די מיינונג און דעם ווילען פון דער מערהייט מיטגלידער זיינע, אפילו אין אזעלכע פאלען, ווען דאס אביעקטיווע רעכט פארלאנגט א קלארע שטעלונג. די סתירה צווישען די באמיהונגען פון די איינצעלנע מלוכות צו שיצען זייער סאוועריניטעט קעגען יעדער אריינמישונג מן הצד, און צווישען דעם גייסט פון פעלקער בונד, וואס דארף לויט זיין מהות, אלס אן איבער'מלוכה'שער שטאט זיך אנטקעגנשטעלען די עקסטרעמען פון סאוועריניטעט—אט די סתירה איז געווארען פון טאג צו טאג בולט'ער און האט פאראליזירט דעם פעלקער בונד און אלע זיינע איידעלסטע און בעסטע כוונות. דער פעלקער בונד, ווי די ערפאהרונג האט אונז געלערנט, איז גרוים און באדייטענד לויט זיין עצם מהות. ער איז אבער ניט בכח צו באהערשען די מיטגלידער זיינע, די איינצעלנע מלוכות. דאס פירט דערצו, אז דער פעלקער־בונד זאל ניט זיין אומשטאנד, ווען ס'איז נויטיג, צו טאן דאס, וואס ער וויל און מוז טאן. דאס פירט צו א דיסקרעדיטירונג פון דער גאנצער אידעע פונם פעלקער בונד, און רופט ארוים אנטוישונגען ביי די, וועלכע האבען אויף אים געקוקט ווי אויף א מאראלישען פאקטאר, וואס דארף ברענגען די ישועה און נעמען אויף זיך די איניציאטיוו דורכצופירען יושר אנשטאט דעם פריהערדיגען אומיושר.

לויטן ארטיקעל 14 פון דער ליגע'ס קאווענאנט, איז באשטימט געווארען אן אינטערנאציאנאלער געריכט, וואס זאל זיך אפגעבען בלויז מיט אינטערנאציאנאלע געזעצען, און אין וועמענס הענט עס זאל ליגען דער כח ארויסצוגעבען אנטשיידונגען אין אינטערנאציאנאלע סכסוכים. דער אינטערנאציאנאלער הויך־געריכט (דער „סנהדרין") באשטייט פון 15 וועלט בארימטע יוריסטען, וועלכע זיצען אין האג, אינם פרידענס פאלאץ, און האבען די אויפזיכט איבער דער אינטערנאציאנאלער לעגאליטעט און יוריספרודענץ. די ריכטער, וועלכע ווערען ערוועהלט אויף ניין יאהר, דארפען זיין עקספערטען אין אינטערנאציאנאלע אנגעלעגענהייטען, און גלייכצייטיג אויך זיין אויטאריטעטען אין הלכות געזעץ. זיי דארפען זיין גענוג קאמפעטענט צו קאנען נאכפאלגען יעדע פאסירונג אדער געשעהעניש פון אן אינטערנאציאנאלען באדייט.

אינם ערשטען טייל, ארטיקעל 13, פונם ווערסאילער פרידענס אפמאך, ווערט אויך צווישען אנדערעס געזאגט, דאס „דער וועלט־פרידען מוז זיין באזירט אויפן סאציאלען פרידען". עס איז דעריבער געווען איינע פון די אויפגאבען פון דער פעלקער ליגע צו עטאבלירען אן אינטערנאציאנאלע ארבייטער ארגאניזאציע, וואס זאל זיך בלויז אינטערעסירען מיט ריין עקאנאמישע און ארבייטארישע פראבלעמען.

אזא ארגאניזאציע איז געשאפען געווארען אין פאריז אין יאר 1919. אין דער קאמיסיע אויסצואורבייטען די פלענער פאר דעם גאנג און אויפגאבען פון אזא אינסטיטוציע, זיינען אריין ארבייטער פארשטעהער פון ענגלאנד, פראנקרייך, איטאליע, יאפאן א.א. דער פארזיצער פון דער קאמיסיע איז געווען סעמועל

גאָמפּערס, דער דעמאָלטדיגער פּרעזידענט פון דער אמעריקאַנער ארבייטער פעדע־ראַציע („אמעריקען פעדעריישאָן אָוו לייבאָר.״)

אין די פאַרשיידענע פּונקטען פון דער ארבייט פון אָט דער אינסטיטוציע געהען אריין:

1. ארבייט זאָל ניט עקספּלואַטירט ווערען פון די גרויס־אינדוסטריאַליסטען פאַר קאָמערציעלע צוועקען.

2. די רעכט אויף צו שאַפען פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען צו אָרגאַניזירען די ארבייטער און זייערע פאַראייניגען.

3. שכירות, ארבייטער־לוין, זאָל באַשטימט ווערען לויטן סטאַנדאַרד פון לעבען, צייט און לאַנד. יעדער ארבייטער זאָל פון זיין ארבייט קאָנען מאַכען א פיין לעבען, לויט דער פאָדערונג פון לאַנד.

4. צו אַנערקענען דעם אכט־שטונדיגען ארבייטס טאָג, אָדער אַן אכט־און פערציג־שטונדיגע ארבייטס וואָך.

עס ווערט דאָרט באַריכות אַרומגערעדט וועגען ארבייט פון מינדעריאָריגע קינדער און פרויען, אויך וועגען אינטערנאַציאָנאַלע באַציהונגען צווישען ארביי־טער. די אויפגאַבע פון דער אָרגאַניזאַציע דאַרף אויך זיין צו שטודירען די לאַגע פון דעם אַרבייטער קלאַס, וועגען די פּראָבלעמען פון ארבייטסלאָזיגקייט, ארבייטס קולטור, סאַניטאַרישע איינריכטונגען און וועגען פאַרזיכערונג.

אלס גענעראַל סעקרעטאַר איז באַשטימט געוואָרען דער באַרימטער פראַנצוי־זישער סאָציאַליסט אַלבערט טיאָמאַ. דער לעצטער האָט פיל מיה אוועקגעגעבען פאַר דער אויפהאַלטונג פון אָט דער וויכטיגער אינטערנאַציאָנאַלער אינסטיטוציע, אין וועלכער עס זיינען געווען פאַרטראָטען כמעט אַלע פאַך־פאַראיינען. עס זיינען דאָרט געווען פאַרטראָטען די סאָציאַליסטישע פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען, די רע־פאָרמיסטישע ארבייטער אָרגאַניזאַציעס, די קאָנסערוואַטיוו־נאַציאָנאַלע, אויסער די דואַלע און עקסטרעם לינק־געשטימטע פאַראיינען.

וועגען די אויפטואונגען און דערגרייכונגען פון דער דאָזיגער אָרגאַניזאַציע איז וויכטיג איבערצוקוקען די פאַרשיידענע מאַטעריאַלען, וואָס זיינען צוגעגרייט געוואָרען פון דער אינטערנאַציאָנאַלער ארבייטער אָרגאַניזאַציע און באַרנעס׳עס „געשיכטע פון דער אינטערנאַציאָנאַלער ארבייטער ביוראָ.״*)

2. צו איז דער פעלקער בונד בכוח עפּעס צו טאָן?

צי איז בכלל דער פעלקער־בונד בכח נישט צו דערלאָזען, אָדער נעמען אויף זיך די איניציאַטיוו, אז . . . ?

אזעלכע אָדער ענליכע פראַגען הערט מען אויף טריט און שריט. און דאָס רוב מוז מען אויף די אַלע שאלות ענטפערען: ניט תמיד איז דער פעלקער־בונד בכח. די ביז איצטיגע פּראַקטיק האָט באַוויזען, אז אין פראַגען וואָס רירען אָן

* G. M. Barnes: History of International Labour Office.

די אינטערעסען פון די אזוי־גערופענע „גרויס־מאכטען", קאן דער פעלקער־בונד ניט האבען קיין אויסזיכטען אויף א באדייטענדיגען ערפאלג. ווי מיר האבען פריהער אנגעוויזען, איז די סיבה דערפון, וואס לויטן סטאטוט פון דער פעלקער ליגע, קאן קיין זאך ניט באשלאסען ווערען, אויב עס איז ניט אין הסכם פון אלע פעל־קער־בונד מיטגלידער.

און דאך, ווי ריכטיג עס זאלען ניט זיין אונזערע הנחות, דארף מען בשום אופן ניט אונטערשאצען דעם מאראלישען באדייט פון די באשלוסען, וואס די מערהייט פון פעלקער־בונד נעמט אן, ווען אפילו דער באשלוס איז ניט גילטיק. איבערהויפט קאן דער פעלקער־בונד ווערען א וויכטיגער אינסטרומענט אינם קאמף פאר געקריוודעטע פעלקער. אזוי, למשל, לאזט זיך שטארק ווירקען אויף קליינע מלוכות, וואס זיינען אפהענגיג פונם פעלקער בונד, זיי זאלען ניט עובר זיין אויף אינטערנאציאנאלע טראקטאטען. אזעלכע קליינע מלוכות, ווי פוילען, אונגארן, ליבעריא, אורוגוואי, וועלכע זיינען אנגעוויזען אויף דער עפנטליכער מיינונג פון דער וועלט, און קאנען זיך ניט דערלויבען דעם לוקסוס צו רעוואלטירען, אדער צו שרעקען, אז זיי וועלען פארלאזען זשענעווא.

דער פעלקער בונד האט אויך א געוויסען קאנטראל־רעכט איבער מאנדאטען געביטען, און איבער יענע געביטען איבער וועלכע ער באזיצט דירעקט די סוווע־רעניטעט־רעכט, ווי עס איז געווען מיט דאנציג, דעם סאאר געביט א. ד. גל. פארשטייט זיך, אז מיט דער צייט איז אויך דארט אפגעשוואכט געווארען איר כח, ווי עס איז געווען דער פאל מיט מעמעל, וואס איז אין א שיינעם פרימארגען אקופירט געווארען פון ליטע און איז עד היום פארבליבען ביי איר, הגם, דאס שטייט אין שארפסטער סתירה צו די באשטימונגען פון די שלום טראקטאטען. דאס זעלביגע וועט פאסירען מיט דאנציג, וואס איז שוין כמעט אין אנשלוס מיט היטלער׳ס דייטשלאנד.

אין אנהויב, אבער, איז איר ווירקונג געווען שטארק, אויף אזעלכע געביטען, און אויף אזעלכע ענינים, וואס האבען ניט דירעקט אנגערירט די אינטערעסען פון די גרויס־מאכטען, ווי מינדערהייטען שוץ, גרענעצען, פרידליכקייט, וכדומה. טראץ אלע מניעות וואס שטייען דעם פעלקער־בונד אין וועג, מניעות וואס פארשווערען און פאראליזירען זיין טעטיגקייט, איז אים דאך געלונגען פאר א געוויסען פעריאד צו פארגלייכען דיספוטען, צו שליכטען אינטערנאציאנאלע סכסוכים און אפצו־האלטען די וועלט פון מלחמה.

דער פעלקער בונד האט נאכאלעמען צו פארצייכענען עטלאכע גוטע אויפ־טואונגען אויפ׳ן פעלד פון פארגלייכען דיספוטען און שטרייטען:

א. דער שוועדיש־פינלענדישער דיספוט ארום דעם אאלאנד אינזעל.

פינלאנד, און די אאלאנד אינזלען האבען אמאל, אין גאר אלטע צייטען, געהערט צו שוועדען. אין צייט פון קארל דעם 12־טען, האט שוועדען פארלוירען דעם מזרח, וואס רוסלאנד האט פון איר ארויסגעכאפט. שפעטער, אין די נאפא־לעאנישע מלחמות, איז אויך דער מערב מיט אלע זיינע אינזלען איבערגעגאנגען צו רוסלאנד. די לעצטע האט זיי געהאלטען פון יאר 1809 ביז נאך דער רעוואלוציע

פון 1917. אונטער דער רוסישער הערשאפט זיינען די אינזלען געוואָרען פאראיי־ניגט מיט פינלאַנד, אונטער איין טעריטאָריעלער הערשאפט. און אויך נאָך דער רעוואָלוציע, האָבען געוויסע באָלשעוויקעס פון פינלאַנד, צווישען זיי דער באוואוס־טער פינלענדישער באָלשעוויק, אנטיקאינאַן, געוואָלט בלייבען אויף ווייטער פאר־אייניגט מיט׳ן ראטענפארבאנד. ווען ניט די אויסלענדישע אינטערווענציע, איבער־הויפט די דייטשע, וואָלט פינלאנד געבליבען אויף ווייטער צוזאמענגעקאָסען מיט די איבעריגע רוסישע סאָוועטען. די בורזשואזיע האָט געטאָן אַלץ וואָס איז געווען מעגלאָך, אָפּצוטיילען פינלאַנד פון רוסלאַנד, און אין יאָר 1920, ביים אָפּמאך אין דאָרפּאַט, איז פינלאַנד געוואָרען אַנערקענט פאר אַ זעלבסטשטענדיגער מלוכה.

די אָלאַנד אינזלען (300 אין צאָל, מיט אַ באפעלקערונג פון 30 טויזענט), ליגען צווישען פינלאַנד און שוועדען. זייער שפראך, קולטור, ליטעראטור, איז שוועדיש. די איינוואוינער האָבען געוואָלט בעסער זיך פאראייניגען מיט שוועדען, געהערען צו דער שוועדישער מלוכה. פינלאַנד האָט גע׳טענה׳ט, אַז אזוי ווי זיי זיינען געווען ביז איצטער פאראייניגט, זאָלען זיי אויף ווייטער בלייבען פאראייניגט. שוועדען האָט פארשטענדליך געהאָלפען דער אָרטיגער באפעלקערונג זיך אָפּצו־רייסען פון פינלאַנד. דער קאָנפליקט צווישען די צוויי לענדער איז געוואָרען גאָר ערנסט, און עס האָט געהאַלטען ביי אַ מלחמה צווישען פינלאַנד און שוועדען.

די זאך איז געקומען פאַרן פעלקער־בונד, וועלכער האָט פאררופען אַן עקזעקוטיוו־זיצונג. שטיצענדיג זיך אויף די ארטיקלען 4 און 17 פון דער ליגע׳ס קאָווענאַנט, וואָס ערלויבען זיך צו פאראינטערעסירען און צוזאמענרופען לענדער, וואָס זיינען ניט קיין מיטגלידער צו שליכטען זייערע קאָנפליקטען, זיינען איינגע־לאַדען געוואָרען פארטרעטער פון פינלאַנד און שוועדען, און נאָך לאַנגע באמי־הונגען מיט פארשיידענע אויספאָרשונגס קאָמיסיעס און סוב־קאָמיסיעס, איז די זאך ערלעדיגט געוואָרען אויף אַ קאָמפּראָמיסליכען אופן: פינלאַנד זאָל אָנהאַלטען דעם אָלאַנד, בתנאי, עס זאָלען אָנגענומען ווערען שריט פאר דער פרעזערוואציע פון שוועדישען כאראַקטער פון די איינוואוינער. דער דיספוט איז אזוי ארום געשליכטעט געוואָרען.

ב. דער איטאַליעניש־גריכישער דיספוט

דאָ האָט די ליגע שוין געהאַט צו טאָן מיט אַן אַנגעזעהענעם מיטגליד, מיט איינעם פון די גרויס מעכטע אין אייראָפּע, מיט איטאַליע. זי האָט אָבער ריזיקירט און גענומען אַ שטעלונג.

דער דיספוט איז אַנטשטאַנען נאָכן מאָרד (27־טען אויגוסט, 1923), פון אַן איטאַליענישען גענעראַל מיט זיינע ארויסהעלפער, אַן איטאַליענער און אַן אלבאנער דער איטאַליענישער גענעראַל איז דעמאָלט געווען ביים אמבאסאדאָרען קאָנגרעס וועגען אויסגלייכען די גרעניצען צווישען גריכענלאַנד און אַלבאַניע. ארויסקומענדיג אויף גריכישער טעריטאָריע, איז ער באַפאַלען געוואָרען פון גריכישע פּאַטריאָטען, וועלכע האָבען גענומען נקמה און איהם דערמאָרדעט איידער ער האָט נאָך פאר־טיידיגט אַלבאַניע.

די איטאַליענישע רעגירונג האָט תיכף אַריינגעשיקט אַ נאָטע קיין גריכענלאַנד זי זאָל באַצאָהלען די שאָדענס און זיך אַנטשולדיגען אויף אַן אַנשטענדיגען אופן פאַר דעם טאָט. גריכענלאַנד האָט זיך אָבער גענומען ניט וויסענדיג פון דעם גאַנצען ענין, און ניט געוואָלט נאָכקומען די איטאַליענישע פאָדערונגען. דער רעזול־טאַט איז געווען: איטאַליע האָט פאַרכאַפּט קאָרפו. גריכענלאַנד, וויסענדיג אַז איטאַליע איז מיליטעריש פיל שטאַרקער פון איר, האָט אָנגעהויבען אַפּעלירען צום פעלקער־בונד, ער זאָל איר העלפען אין דער עת־צרה.

די פעלקער ליג האָט אָבער מורא געהאַט זיך צו מישען אין דעם קאָנפליקט, זי האָט מורא געהאַט פאַר איטאַליע. נאָך לאַנגע באַראַטונגען, איז דער ענין איבערגעגעבען געוואָרען צו דעם אַמבאַסאַדאָרען קאָנפערענץ, וואָס האָט איינגאַנצען נאָכגעגעבען די איטאַליענישע פאָדערונגען. אויך ביי דעם אויסגלייך צווישען פראַנקרייך און ענגלאַנד, וועגען אַ שטיק מאַראָקאָ, וואָס האָט באַלאַנגט צו פראַנק־רייך, און ענגלאַנד האָט עס געוואָלט אָקופּירען, האָט דער פעלקער בונד זיך ניט געוואָלט מישען, און די זאַך איז איבערגעלאָזען געוואָרען צו די צדדים, זיי זאָלען זיך אַליין פאַרגלייכען. אין די דאָזיגע פאַלען האָט דער פעלקער־בונד אָנגעהויבען פאַרלירען זיין פּרעסטיזש אַלס דאָמינירענדער פאַקטאָר, ווייל אויב פאַר אַ תקיף האָט מען מורא, טאָ זיינען אַלע תקיפים — האָבען אַנדערע לענדער אָנגעהויבען טראַכטען ביי זיך.

ביים דיספּוט צווישען איראַק און טערקיי, אין וועלכען ענגלאַנד איז געווען זעהר פאַראינטערעסירט, האָט אויך די ליגע זיך געוואָלט אָפּ׳פּטר׳ען און עס איבער־לאָזען צו ענלאַנד.

דער סכסוך איז פאָרגעקומען צוליב דעם, וואָס איראַק איז ערקלערט געוואָרען אַלס מאַנדאַט־לאַנד, וואָס זאָל רעגירט ווערען לויטן עגיפּטישען מאָדעל — דורך אַ קעניג, אַ סענאַט און אַן ערוועהלטען פּאַרלאַמענט.

פאַרן קריג האָט איראַק געהערט צו טערקיי. ווען דער קריג האָט אויסגע־בראָכען, און טערקיי איז אַריין אין קריג, צוזאַמען מיט דייטשלאַנד קעגען די עליים, האָט איראַק אויסגענוצט די געלעגענהייט זיך צו ערקלעהרען אַלס זעלבסט־שטענדיגע מלוכה. זי איז געשטיצט געוואָרען פון ענגלאַנד, וועלכע האָט געוואָלט האָבען אַ האַנט אין די אויל־פעלדער לעבען פּערסישען גאָלף.

נאָכן קריג איז זי ערקלערט געוואָרען אַלס בריטישער מאַנדאַט קלאַס „אַ“. עס איז אויך אָנערקענט געוואָרען איר זעלבסטשטענדיגקייט. אין 1921 איז עמיר פעיזאַל ערוועהלט געוואָרען אַלס קעניג, און בריטישער מיליטער מיט אַ בריטישען קאָמיסאַר איז געשיקט געוואָרען אים אַרויסצוהעלפען אין איינשטעלען אָרדנונג. טערקיי איז דאָס ניט געפעלען געוואָרען. זי האָט זיך ניט געקאָנט פאָרשטעלען, אַז די מזרח לענדער זאָלען פּלוצלונג באַפרייט ווערען, און האָט אָנגעהויבען זיך מישען אין די רעגירונגען, צו שטערען זיי, בונטעווען די באַפעלקערונג און רעגען צו אויפשטאַנדען. ענגלאַנד, וועלכע איז געווען פאַראינטערעסירט אַרויסצושטופּען טערקיי פונם מזרח, האָט דערלויבט איר מיליטער אַריינצודרינגען אין געוויסע

פונקטען, וואס טערקיי האט זיי געדעכענט פאר אייגענס. עס איז פארגעקומען א צוזאמענשטויס צווישען טערקיש און בריטיש מיליטער איבער דעם ווילייעט פון מאסול. די זאך איז איבערגעגעבען געווארען צו דער פעלקער ליגע, וועלכע האט פאר דעם באשטימט א ספעציעלע קאמיסיע, צו אנטשיידען צו וועמען דאס פלאץ געהערט.

טערקיי האט דעמאלט אויסגענוצט אלץ וואס איז געווען אין אירע מעגליכ־קייטען צו געווינען די קאמיסיע אויף איר זייט. אנגעווענדעט אלע מיטלען: דע־מאנסטראציעס פון סטודענטען, אפענע פראטעסטען פון ציווילע און מיליטערישע אפטיילונגען. זי האט איבערגעוואויגען דער קאמיסיע, זי זאל אפגעבען א באריכט צו גונסטען טערקיי'ס פאדערונגען. די ליגע האט אבער מורא געהאט צו נעמען א שטעלונג און זאגען איר אייגעןווארט. ערשט ביים אפמאך צווישען טערקיי און ענגלאנד אין יאר 1926, איז דער ווילייעט דיסטריקט איבערגעגאנגען צו טערקיי.

דער פעלקער בונד האט נאר איינמאל ארויסגעוויזען זיין שטאנדהאפטיגקייט ביים קאנפליקט צווישען גריכענלאנד און בולגאריע אין יאר 1925. דער קאנפליקט איז אנטשטאנען צוליב דער גרעניץ ביי נארד סאלאניקי. גריכענלאנד איז אנגע־פאלען אויף איר באלקאנישען שכן בולגאריע. די לעצטע האט זיך געווענדעט מיט א הייסען אפיל צום פעלקער־בונד, וועלכער האט פאררופען דעם 26־טען אקטאבער א ספעציעלע זיצונג אונטערן פארזיץ פון בריאן. קודם כל האט דער פעלקער־בונד געוועקגעשיקט א שטרענגע נאטע צוביידע לענדער, זיי זאלען ניט נעמען קיין מיליטערישע שריט ביז די ליגע וועט אונטערזוכען דעם ענין. מען האט אפילו געווארענט מיט אינטערווענציע, אויב די ווארנונג וועט ניט גענומען ווערען אין אכט. די פעלקער־ליגע איז דעמאלט ארויסגעקומען מיט אפענע דבורים. און נאך די אונטערזוכונגען האט זי באשטראפט גריכענלאנד מיט 45,000 פונט אלס רעפע־ראציעס צו בולגאריע. אויב־ניט האט מען איר געסטראשעט מיט ערגערע שטראפען. גריכענלאנד האט זיך דערשראקען און אויסגעפאלגט אלץ וואס די ליגע האט געפאדערט פון איהר.

ג. דער פעלקער־בונד און די גרעניץ פראבלעמען

דער פעלקע־בונד, אלס א קינד פונם ווערסאילער טראקטאט, האט געדארפט דורכפירען דעם „סטאטוס קווא" פונם אפמאך, הן בנוגע גרעניצען, און הן בנוגע ניי־צוגעקומענע לענדער: צו העלפען איינשטעלען די נאך מלחמה - געבוירענע לענדער.

נאך דער וועלט־מלחמה, מיטן אויפקום פון א צאל נייע לענדער, האט זיך אנגעהויבען א סעריע קאמפען ארום דער אויסברייטערונג פון זייערע גרעניצען. יעדער נייע לאנד האט געוואלט זיך וואס מער אויסשפרייטען. דער שארפסטער קאמף איז געווען צווישען פוילען און דער נייער ליטע — א קאמף וואס האט זיך געצויגען פון 1918 ביז 1923, א קאמף וואס איז נאך היינט א ניט פארענדיגטער.

פוילען, וואס איז געווען ארומגערינגעלט פון אלע זייטען מיט שונאים, האט ביים באשטימען אירע גרעניצען געמוזט פירען א קאמף מיט אלע אירע שכנים. אויסער דער גרעניץ ביים באלטישען ים, דער נאטירליכער גרעניץ־פונקט, האט זי זיך ארומגעריסען מיט אלע אנדערע ביים באשטימען די פוילישע גרעניצען, ניט צו לאזען אפשניידען פון איר דאס וואס האט אמאל באלאנגט צו פוילען. די פילסודסקי פאטריאטען האבען ניט געוואלט דאס עטנאגראפישע פוילען, נאר דאס אמאליגע, דאס גרויסע און מעכטיגע פוילען.

דער גרעסטער שטרייט איז אנטשטאנען ביי דער פויליש־ליטווישער גרעניץ. עס האט זיך געהאנדעלט וועגען דער שטאט ווילנע און אומגעגנט. ניט רעכענענדיג זיך מיט די גערעכטע פוילישע טענות, אז ווילנע האט שטענדיג געהערט צו פוילען, האט ליטע מיט דער רוסישער הילף, פארכאפט די שטאט. פילסודסקי און זיינע מיליטאריסטישע ארויסהעלפער, וועלכע האבען געקעמפט פאר פאלאניזאציע, האבען זיך מיליטעריש צוגעגרייט און זיינען ארוים אין אן אפענעם קאמף מיט ליטע. צו דער זעלבער צייט האבען אנדערע פוילישע דיפלאמאטען געטאן וואס עס איז נויטיג געווען, אויף צו געווינען די סימפאטיע פון די גרוים מעכטע, צו געווינען דעם פעלקער בונד אויף זייער זייט.

די ליגע האט זיך דא שטארק פאראינטערעסירט; געשיקט אן אינטערנאציאנאלען מיליטערישען פאטרול, צו היטען, עס זאל ניט אויסברעכען קיין קריג צווישען די צוויי ניי־אויפגעקומענע לענדער, און אויך פארמירט א קאמיסיע, וועמענס צוועק עס איז געווען, אונטערצוזוכען די לאגע דארט און אויסצוהערען די טענות פון ביידע צדדים. די קאמיסיע האט באשטימט א פלעביסציט, אין וועלכען די באפעלקערונג האט געשטימט איבערצוגיין צו פוילען, און ווילנע איז געווארען א פוילישע פראווינץ.

דער פעלקער־בונד האט אויך באדארפט פארגלייכען דעם שטרייט איבער מעמעל, וואס האט פארן קריג געהערט צו דייטשלאנד. ליטע האט אבער ניט געווארט און האט פלוצלונג פארנומען די שטאט. אין יאר 1924 איז די שטאט אפיציעל געווארען א ליטווישע, אונטער געוויסע אויטאנאמישע רעכט, און אויך אונטער א פארזיכערונג, אז דער פארט וועט פארבלייבען אן אינטערנאציאנאלער.

דער פעלקער־בונד האט אויך געהאט א שווערען פראבלעם מיט אויבער־שלעזיע. פוילען'ס ווידערגעבורט האט מיט זיך געבראכט גרויסע און וויכטיגע געאגראפישע ענדערונגען ביי די מזרח דייטשע גרעניצען. פראנקרייך און אנדערע שכנ'ישע לענדער האבען פון איין זייט מורא געהאט פארן רעוואלוציאנערען רוסלאנד; פון דער צווייטער זייט — פאר א שטארקער דייטשלאנד. זיי האבען דעריבער געוואלט אויף זייער חשבון אויפבויען א שטארקע און מעכטיגע פוילען. זיי האבען געוואלט, פוילען זאל זיין די שטעכעדיגע דראט פאר די באלשעוויקעס, ניט צו סענען איבערטרעטען זייערע גרעניצען, אדער ערראבערען דייטשע טעריטאריעס, אויף וועלכע זי האט די מינדעסטע טענה . . .

אויבערשלעזיע איז געווען איינע פון די רייכסטע קוילען און אייזען דיסט־ריקטען אין דער דייטשער אימפעריע. פאר דייטשלאנד איז דער געגענט געווען נוציליך אין איר אינדוסטריעלער אנטוויקלונג. די עליים האבען אבער געזוכט מיטלען אפצורייסען פון דייטשלאנד דעם דאזיגען ווערטפולען דיסטריקט, און ביים שלום קאנפערענץ אין 1919, ווען פוילען האט גע'טענה'עט, אז עס געהערט צו איהר, אז די דארטיגע איינוואוינער זיינען מערסטענטייל פאליאקען, האבען די עלאים די זאך געוואלט שנעל אפ'פטר'ן און עס אוועקגעגעבען צו פוילען; האט אבער דייטשלאנד ארויסגעשטעלט א שטארקען ווידערשטאנד, באווייזענדיג אז פאר די לעצטע 600 יאר האט דער געגענט געהערט צו איר, און אז די דארטיגע איינוואוינער זיינען גאר דייטשען. דער ענין איז געבליבען אונפארענדיגט ביז א קאמיסיע וועט דורכפירען א פלעביסציט צווישען די איינוואוינער, זיי זאלען אליין באשטימען צו וועמען זיי ווילען געהערען.

דער רעזולטאט פונם פלעביסציט איז געווען צו גונסטען דייטשלאנד. אין די וואהלען דעם 20־טען מערץ, 1921, האבען געשטימט 7,160,000 פאר דייטשלאנד און 4,710,000 פאר פוילען. פון די זיבעצען פראווינצען האבען די דייטשען געוואונען דרייצען און די פאליאקען בלויז פיר.

פוילען איז אבער געבליבען אונצופרידען. די פוילישע פאטריאטען האבען גאנץ גוט פארשטאנען, ווי נויטיג עס איז פאר פוילען צו האבען פאר זיך אויבער־שלעזיע און דעם קארידאר, וואס פירט צום באלטישען ים. קארפאנטי האט זיך שטארק אנגעשטרענגט, געארבייט מעשים צו געווינען דעם דיסטריקט. פראנקרייך האט געהאלפען איר ליבלינג פוילען. ענגלאנד איז אבער דא געווען פרא־דייטשיש. געהאלטען, אז מען טאר ניט אוועקנעמען די קוילען מינען פון דייטשלאנד. ענגלישע שרייבער האבען געגוואלדעוועט קעגען אזא „פארברעכען"*). פארשטענדליך, אז ענגלאנד איז זיך ניט געגאנגען אנגעמען פאר דייטשלאנד, סתם אזוי — לשם יושר. עס איז געווען נאך א מאטיוו, זי האט ניט געוואלט אויפשטעלען א ני־קאנקורענט אויפן קוילען מארק. זי האט געוואוסט, אז פוילען וועט ניט פארברויכען די גאנצע קוילען, און וועט זוכען קונים פון אויסלאנד, און אז זי וועט קאנען פארקויפען א סך ביליגער ווי ענגלאנד, ווייל זי וועט קריגען ארבייטער־הענט א סך ביליגער. דעריבער האט ענגלאנד ניט געוואלט איבערלאזען אויבערשלעזיע אין פוילענ'ס הענט.

דער סוף איז געווען, אז דער פעלקער־בונד האט דא גע'פסק'ענט „כל דאלים גבר" — ווער ס'איז שטארקער דער זאל זיגען. אזוי ווי פוילען האט שוין ב־כאפט דעם דיסטריקט געהערט ער צו איהר.*)

---

* See Sidney Osborne: The Upper Silesian Question and Germany's coal problem (1920); also The problem of Upper Silesia (1921).

**) מער באריכות וועגען דער פראגע און פון דעם דאנציג פראבלעם, אין דריטען טייל פון דיזען בוך.

3. די שאפונג פון מאנדאטען סיסטעם דורכ׳ן פעלקער בונד

דער מאנדאטען סיסטעם איז א נייער עקספערימענט אין דער וועלט־פאליטיק: די צוריקגעשטאנענע לענדער ווערען איבערגעגעבען אין רשות פון די פארגעשריטענע, וועלכע זאלען זיי ציוויליזירען און העלפען אנטוויקלען.

דער שלום אפמאך אין ווערסאיל האט אונטער דעם אויסרייד, געשאפען א סיסטעם וואס דערלויבט אוועקצונעמען לענדער—קאלאניעס וואס האבען געהערט צו דייטשלאנד, אדער צו טערקיי און זיי איבערגעבען אין רשות פון די אליאירטע לענדער, אדער אין רשות פון דעם פעלקער בונד.

דער מאנדאטען סיסטעם טיילט איין די מאנדאטען־לענדער אין דריי קלאסען: קלאס „א"; קלאס „ב"; קלאס „ג".

לויטן ארטיקעל 22 פון דער קאנסטיטוציע זיינען די „א" מאנדאט־לענדער אזעלכע, וואס זיינען שוין מער אדער ווייניגער אנטוויקעלט. זיי ווערען אנערקענט אלס עקזיסטירענדע זעלבסטשטענדיגע לענדער, וואס ווערען נאר ארויסגעהאלפען פון די גרויס־מעכטע, זיי זאלען שטיין אויף דער שטופע פון רעגירען איבער זיך אליין.

אין דער קאטעגאריע געהען אריין פאלעסטינע (ארץ ישראל), סיריע און מעסאפאטאמיע (איראק). פראנקרייך האט באקומען דעם מאנדאט איבער סיריע, און ענגלאנד איבער די אנדערע צוויי. די דאזיגע לענדער שטעהען ביי די וואסערען צווישען אייראפע און אזיע. זיי זיינען פול מיט מדבריות׳ן און די מענשען דארט לעבען אין נויט און אין פיין. זיי ליידען פון דארשט. און לעבען א פרימיטיוו, אונציוויליזירט לעבען. די הויפט נאטירליכע אוצרות זיינען די אויל־פעלדער פון מאסול און די זאלץ־קוועלען פון ים המלח („טויטען ים".)

מילא, מיט די לעצטע צוויי קאן די ליגע ־ייבקומען אן א וואסערע שטרייטען. טראץ דעם, וואס זיי פארלאנגען זייער פולע זעלבסטשטענדיגקייט, טוען שוין די אימפעריאליסטען אזוי, אז זיי זאלען זיין אונטערוואָרפען דער מאנדאט־הערשאפט. שלעכט איז אבער מיט דעם ערשטען לאנד, וואס איז דער אנגעווייטאגסטער פראבלעם אין דער ענגלישער קאלאניאל פאליטיק און אין דער ליגע׳ס מאנדאט פאליטיק. פאלעסטינע איז דאס „הייליגע" לאנד פון אלע דריי גלויבענס: אידישער, מאכמעדאנישער און קריסטלאכער. א לאנד אויף וועלכען אלע האבען פרעטענציעס איבערהויפט די אראבער און די אידען, וועלכע שלאגען זיך איבער דעם שוין 20 יאר — זינט דער פראקלאמירונג פון דער באלפור דעקלאראציע, וואס האט פארשפראכען די אידען צו עטאבלירען דארט א אידישע נאציאנאלע היים...

ווען אין ארץ ישראל זאלען ניט זיין קיין אנדערע אינטערעסען ווי רעליגיעזע, וואלט עס אויך געווען דאס געפערלעכסטע פלאץ אויף דער וועלט. די רעליגיע דארט ברענט מיט ניט קיין נאטירליכער היץ, נאר מיט איבערנאטירליכען פלאקער. דארט זעהט מען די שאטענס פון דער פארגאנגענהייט. יעדער שטיין טראגט מיט זיך א פארהייליגטען אנדענק. דארט געפינען זיך די קברים פון אדם׳ן, די דריי גרויסע אבות, די מלכים, די תנאים, די מערת המכפלה . . . דער כותל

המערבי וואס איז איבערגעבליבען פון צוויטען בית המקדש איז דאך א פלאץ וואו אידען שטראמען, וואו אידען גיסען אוים זייערע ביטערע הערצער, גלוי־בענדיק אז נאר דארטען וועלען זייערע תפלות געהערט ווערען... צוליב דעם כותל המערבי אליין האבען אידען גענוג בלוט פארגאסען. די געשעהענישען פון אוגוסט 1929 זיינען געווען א דירעקטער רעזולטאט פון די תפלות ביים כותל המערבי, איבער דעם כותל המערבי זיינען שוין פארפירט געווארען פראצעסען, און אין 1930 האט ענגלאנד, מיט דער הסכמה פון דער מאנדאט קאמיסיע, דורכגעפירט א פראצעס, קלאר צו מאכען צו וועמען „די וואנט" געהערט. די אראבער טענה'ען, אז אויך ביי זיי איז דער כותל המערבי הייליג. מאכמעד—זאגט די לעגענדע—איז דארט פארבייגעריטען מיט זיין ווייסען פערדעל...

אין פאלעסטינע אבער זיינען דא אנדערע אורזאכען וואס פאראורזאכען טע־ראר און אויפשטאנדען: ענגלאנד'ס עקספערימענט צו אנטוויקלען דארט א לאנד פאר צוויי נאציאנען, פאר אידען און אראבער. לויט דער באלפור דעקלאראציע, וואס איז שפעטער ראטיפיצירט געווארען אין דעם קאווענאנט פון פעלקער־בונד, האט די מאנדאטען־מאכט פארשפראכען „אויפצובויען א אידישע היימלאנד אין ארץ ישראל". אויף דעם באזים האבען הונדערטער טויזענטער אידען פאר־לאזען זייערע היימאט־לענדער, דעם „גלות", און געפארען אין "אייגענעם" לאנד, דארט אויפגעבויט אן אינדוסטריע, אנטוויקלעט אן אגריקולטור, אויסגעטרו־קענט זומפען און געמאכט פון טרוקענעם באדען א פרוכטבארען גן־עדן. אידען האבען געקוקט אויף דעם לאנד ווי אויף אן אנטרינונגס פונקט, וואו מען וועט זיין געהיט קעגען פאגראמען, קעגען אנטיסעמיטיזם, קעגען באיקאט...

די אראבער האבען פון זייער זייט ניט געוואלט און ווילען ניט אנערקע־נען די נייע תושבים, זיי ווילען ניט וויסען פון קיינע דעקלאראציעס — זיי טענה'ן, אז דאס לאנד געהערט צו זיי — די ארטיגע תושבים — שוין טויזענט יאר. זייער לעגאלע רעכט באגרינדען זיי אויך אויף דעם, וואס זיי צעהלען נאך אלץ דעם רוב מנין ורוב בנין אין דער באפעלקערונג.

זיי האבען דאס באוויזען מיט רייאטען, מיט אנפאלען, מיט רציחות אין יאר 1921, 1929, 1936, 1937, 1938 און מיט אפטע פראטעסטען קעגען דער ענג־לישער מאכט און קעגען דער אידישער איינוואנדערונג. די לעצטע טעראר אקטען האלטען שוין אן איבער צוויי יאר און מען קאן אלץ ניט דערשטיקען די טעראר־באנדעס. עס זיינען שוין געפאלען טויזענטער קרבנות — אראבישע, אידישע און ענגלישע, און צו קיין ענדע קומט אלץ ניט. מען האט שוין ארעסטירט אלע אראב־בישע פיהרער, אפילו דעם מופטי מיט זיינע משרתים, און עס שטילט זיך נאך אלץ ניט איין. ווען ניט די אידישע שמירה וואלט שוין דער גאנצער ישוב געווען פארניכטעט. ארץ ישראל וואלט שוין פון לאנג געווען אפגעגאנגען אין רויך און אין פלאמען... עס וואלט שוין ניט געווען קיין צייכען פון א אידישען ישוב.

די מאנדאטען־קאמיסיע, וועלכע וואלט געקענט אונטערדריקען דעם טעראר, און אפשרעקען די אויפגערעגטע אראבער, האט ביז איצט ניט געטאן קיין ממשות'־דיגעס צו שאפען א פרידענס באזים פאר די ביידע פעלקער. ענגלאנד האט ניט

נאָר ניט געהאָלפֿען ברענגען פארשטענדיגונג נאָר אַפּט געשטאַנען אין וועג פון שלום און קאָאָפּעראַציע. אינם קליינעם ארץ ישראל האָט זי זיך אויך באַנוצט מיט דער אַלטער אימפּעריאַליסטישער טאַקטיק פון „צעטייל און הערש" און אַזוי ארום דאָרט געשאַפֿען אַן אַטמאָספּערע וואָס איז פול מיט האַס, מיט שנאה איי־נער צו דעם אַנדערען... זי האָט געלאָזט צופלאַקערען דעם האַס און דעם פייער פון מלחמות אַזוי גרויס, אַז עס איז שוין ניטאָ קיין מעגלעכקייט עס איינצושטילען.

נאָך די אונרוהען פון 1936 האָט ענגלאַנד אריבערגעשיקט א קעניגליכע קאָ־מיסיע מיט לאָרד פּיל בראש, זי זאָל אויספאָרשען די לאַגע אין ארץ ישראל. דער באריכט פון דער קאָמיסיע איז פאַרעפענטליכט געוואָרען דעם 8־טען יולי 1937. דער באריכט א 400 זייטיקער בוך, רעדט וועגען צוטיילען פּאַלעסטינע. באטראַכ־טענדיג די היסטאָרישע און פּאָליטישע סבות וואָס האָבען גורם געווען צו פאַר־זיכערען די אידען און די אראבער זייער רעכט אויף ארץ ישראל, אויך וועגען דעם האַס און קאָנפליקט צווישען ביידע פעלקער, וואָס האַלט אָן זינט אידען האָבען געשטעלט זייערע פיס אויף פּאַלעסטינער באָדען, באשליסט די קאָמיסיע צו לייזען דאָס אָנגעוועהטאָגטע פּראָבלעם דורך „יחלוקו" — איינצוטיילען דאָס לאַנד אין דריי טיילען, צו זיכערען יעדען טייל א פרייע זעלבסטשטענדיגע מלוכה, און אויף אַזאַ אופן צו זיכערען דעם שלום צווישען אידען און אראבער.

דער דאָזיגער באריכט האָט ארויסגערופען דעם גרעסטען שטורם פון אנ־טוישונג אין באגייסטערונג ביי די פאַראינטערעסירטע צדדים. פילע ציוניסטישע פירער זעהן אין דעם א פאַרווירקליכונג פון דער באַלפור דעקלאַראַציע — צו שאַפען א נאַציאָנאַלע אידישע זעלבסטשטענדיגע היים, אידען זאָלען ווערען איי־גענע בעלי־בתים איבער ארץ ישראל (זאָל זיין א קליין לאַנדל אבי אן איינענם).

דער באריכט איז אַנדערש פון די אַלע פריהערדיגע באריכטען, דערמיט אליין וואָס אין אים רעדט זיך וועגען ממשות'דיגעס, וועגען אידענשטאַט און וועגען אידישע מלוכה. „די אידישע נאַציאָנאַלע היים איז שוין מעהר ניט קיין עקספּע־רימענט" — זאָגט דער רעפּאָרט, אָנווייזענדיג אויף דער עקאָנאָמישער אנטוויק־לונג און מאָדערנער קאָלאָניזאַציע ארבעט וואָס אידען האָבען דאָרט אריינגע־בראַכט. די קאָמיסיע לויבט דעם ציוניזם פאַר זיין ערפאָלגרייכער ארבעט, פאַר זיין ענערגיע און איבערגעבענהייט אינם אויפבוי פון אידישען היימלאַנד.

די קאָמיסיע אנערקענט אויך די היסטאָרישע רעכט פון די אידען אויף ארץ ישראל, די ביבעל־מענטשען לייגען גרויס אכט אויף דער ביבעל וואָס האָט גע־געבען ארץ ישראל צו אברהם'ס אייניקלאך. דער רעפּאָרט רעדט אויך מיט גרויס ליבע וועגען די אידען, וועלכע האָבען געשוואוירען ביי די טייכען פון בבל: „אויב איך וועל דיך פאַרגעסען, ירושלים, זאָל פאַרגעסען ווערען מיין רעכטע האַנט!" אידען האָבען קיינמאָל ניט אויפגעגעבען ארץ ישראל. פאַר די גאַנצע צוויי טוי־זענט יאָר וואָס זיי זיינען אין גלות, האָבען זיי אין ירושלים ניט פאַרגעסען...

די קאָמיסיע באַדויערט וואָס אידען מוזען זיך האַלטען ביים ענגען גרע־ניץ פון רעכט, אין דער צייט ווען דער צווייטער צד האַלט זיך ביי דער רע־פון מאַכט.

אין דאָך!

און דאָך קומט די קאָמיסיע צום אויספיהר, אז די אראבער זיינען מעהר בארעכטיגט אויף פאלעסטינע דערפאר, „ווייל פאלעסטינע איז געווען און איז אין אראבישען באזיץ"; דאָרטען האָבען זיי געלעבט, און דאָרטען האָבען זיי זייערע קברים". אינם רעפּאָרט ווערט ציטירט די שוין באקאנטע אראבישע טענה:

„איהר זאָגט, אז עס געהט מיר איצטער בעסער; איהר זאָגט, אז מיין הויז איז בארייכערט געוואָרען דורך די פרעמדע וואָס זיינען אהין אריינגעקומען. אָבער עס איז מיין הויז און איך האָב די פרעמדע ניט איינגעלאדען צו קומען צו מיר; איך האָב זיי ניט געבעטען עס רייך צו מאכען; מיך ארט ניט צי מיין הויז איז רייך אָדער אָרים — איך וויל זיין דער באלעבאָס איבער דאָס מייניגע..."

ווי עס איז צו זעהן, איז נאָך גאנץ שווער דורכצופירען די שלום פּלענער, פאָרגעשלאָגענע פון דער קאָמיסיע, און אז דאָס זאָל שוין ברענגען שלום*) מען דארף זיין א גרויסער אָפּטימיסט צו גלויבען אין דער אנטוויקלונג פון שלום צווישעןביידע פעלקער, אָן א וואַסערע מלחמות, אָן קרבנות און הזקות. דער קאמף וועט אזוי לאנג אָנהאלטען, ווי די אראבער וועט זיין ערלויבט צו דערציהען א שאָוויניסטישער יוגענט, אין וועלכער עס ווערט אריינגעפלאנצט דער פייער פון פעלקער שנאה וואָס קאָן שפּעטער ניט פארלאָשען ווערען.

די טעריטאָריעס פון קלאַס „ב" באשטעהען אממיינסטענס פון די געוועזענע דייטשע קאָלאָניעס אין צענטראל אפריקא, טאגאָלאנד און קאמערונס (איינגעטיילט צווישען פראנקרייך און ענגלאנד), און אין מזרח אפריקא (איינגעטיילט צווישען ענגלאנד און בעלגיע). די אייגענע רעגירונגען. די דאָרטיגע, זיינען ניט קיין אנערקענטע; די מאנדאטאָרען האָבען די פולע רעכט אויף דער אדמיניסטראציע און די אינטערעסען פון דער באפעלקערונג. זיי האָבען אויך די רעכט איינצופירען אייגענע רעגירונגען אום צו זיכערען די עקאָנאָמישע גלייכבארעכטיגונג פון אלע נאציאָנאליטעטען וואָס געפינען זיך דאָרט.

די דריטע גרופּע קלאַס „ג" באשטעהט פון זיד־ווערסט אפריקא (מאנדאטאָר אוניאָן פון זיד אפריקא) און די געוועזענע דייטשע פּאָזיציעס ביים פּאסיפיק (די סאמאָאן אינזלען ווערען רעגירט פון ניי זעלאנד; נאורא פון דער קעניגליכער רעגירונג פון גרויס בריטאניע; זיד עקוואטאָר פון אויסטראליע און נאָרד עקוואטאָר פון יאפּאן). די אלע טעריטאָריעס מיט זייערע נאטירליכע רייכטימער זיינען זעהר וויכטיג פאר דער מאָדערנער קאָמערציעלער אנטוויקלונג.

די דאָזיגע נעגענטען זיינען געווען זעהר צוריקגעשטאנען. די שבטים וואָס לעבן דאָרט האָבען געלעבט אָן אלט פרימיטיוו לעבען. די מאנדאט־מעכטע האָבען זיי אויפגעלעבט און געמאכט דאָרט א רעוואָלוציע אין דער אגריקולטור און אין

*) וועגען די פארשיידענע געשעהענישען אין ארץ ישראל, די אורזאכען און רעזולטאטען פון די געשעהענישען, די גרויסע אידישע אנטווישונג אין ענגלאנד, און אין דער פעלקער ליגע, די באלפור דעקלאראציע און די צוטיילונג פון ארץ ישראל, די פראגע פון קאנטאָניזאציע און די אלע פּראָבלעמען וואָס זיינען פארבונדען מיטן הויפּט אראביש־אידישען פּראָבלעם — אין מיינער א באזונדערער אָפּהאנדלונג. — נ. ש.

דער אינדוסטריע. זיי אנטוויקלען דאָרט א ציוויליזירט לעבען. זיי עקספּלואַטירען אָבער די באַפעלקערונג, מאַכענדיג פון זיי שקלאַפען, כדי צו פאַרגרעסערען די פּראָפיטען.

בכלל איז דער אויפטו פון א מאַנדאַטען־סיסטעם זעהר אַן אויסגעהאַלטע־נער, אויב מען פירט נאָר דורך די אויפגאַבען און מיסיעס וואָס ווערען אַרויפ־געלייגט אויף די מאַנדאַט־מאַכטען.

די ליגע האָט א דעה אין דער אָנפירונג פון די דאָזיגע מלוכות, זי האָט א רעכט אָפּצוזאָגען איין מאַנדאַטאָר און באַשטימען א צווייטען. זי נעמט אַלע־מאָל אויף באַריכטען וועגען דער אַנטוויקלונג און פּראָגעס פון די מאַנדאַט־לענדער. דער פעלקער בונד דערלאָזט ניט קיין פולשטענדיגע שקלאַפעריי. אינ־טערעסירט זיך אין שאַפען מעדיצינישע הילף פאַר די טראָפּישע קראַנקהייטען, ווי אויך אויסצובעסערען דעם לעבען פונם נאָך ניט ציוויליזירטען מענשען.

* * *

דער פעלקער־בונד האָט אויך געהאָלפען רואינירטע לענדער נאָך דער מלחמה, זיי זאָלען זיך קענען צוריק איינשטעלען. די ליגע האָט פינאַנציעל גע־האָלפען עסטרייך, וואָס איז נאָך דער מלחמה אַרויסגעקומען א, צעבראָכענע און צעקאַליעטשעטע.

די קליינע עסטרייך האָט אויף ווייטער ניט געקאָנט עקזיסטירען. די שווע־רע מיליאָנען וואָס זי איז שולדיג געוועז האָט זי ניט געקאָנט באַצאָהלען. קיין נייע געלטער צו באָרגען האָט זי מער ניט געקאָנט באַקומען. דער קראָן איז אינ־גאַנצען געפאַלען און דאָס לאַנד איז געשטאַנען פאַר א באַנקראָט.

דער פעלקער בונד האָט פאַר דעם צוועק געשאַפען א קאָמיטעט וואָס זאָל פינאַנסירען עסטרייך, און עפענען פאַר איר נייע קרעדיטען. דר. צימערמאַן, דער הויפט פונם קאָמיטעט, האָט רעאָרגאַניזירט די עסטרייכישע באַנק מיט א קאַפּי־טאַל פון 100,000,000 גאָלד מאַרקען (30,000,000 קראָנען האָט ער באַקומען פון דער רעגירונג; 30,000,000 פון דער ווינער באַנק; 20,000,000 פון אַקציעס און 50,000,000 — אַן אינטערנאַציאָנאַלע הלואה). צו דעם קאַפּיטאַל האָט עסט־רייך באַקומען נאָך א הלואה פון 3,500,000 פונט, און אין 1922 נאָך א הלואה פון 27,000,000 פונט שטערלינג. אַזוי אַרום האָט זי זיך צוריק געשטעלט אויף אירע פיס, און זיך גענומען אויפבויען אירע רואינען. די ליגע האָט אויך פאַר איר געעפענט דעם וועלט מאַרק און אויסגעגליכען איר וואַליוטע.

דער פעלקער־בונד האָט זיך אויך פאַרנומען מיט זיכערען די מינאָריטעטען־רעכט וואָס איז נאָך דער מלחמה געוואָרען א זעהר שאַרפע פּראָבלעם. מינדער־הייט נאַציעס וואָס ווילען זיך ניט צופּאַסען צו דער מערהייט פון זייערע וואוין לענדער געפינען זיך אין אייראָפּע אַליין איבער דרייסיג מיליאָן.

פאַרשיידענע אָפּמאַכען און דעקלאַראַציעס וועגען גאַראַנטירען די רעכט פון די מינדערהייטען זיינען אויסגעאַרבייט געוואָרען. די פאַרשיידענע שלום אָפּ־מאַכען בנוגע דער מינדערהייט פּראָבלעם (16 אָפּמאַכען אַזעלכע זיינען שוין פאַ־

ראן) — זיכערען די פרייהייט פון רעליגיע, שפראך און קולטור. די מינ־דערהייטען זאָלען האָבען די זעלבע רעכט ווי די מערהייט בנוגע בירגערשאפט.

די דאָזיגע אלע רעכט־גאראנטיעס זיינען אָבער געבליבען אויפן פאפיר. יע־דער לאנד באהאנדעלט אירע מינדערהייט־בירגער אויף איר שטייגער. דייטשלאנד, פוילען, רומעניע און אנדערע לענדער, וואו די מינדערהייט־פראגע איז נאָך אלץ אויפן טאָג אָרדענונג, איגנאָרירען לגמרי די וואָרנונגען פונם פעלקער־בונד. זיי באהאנדלען די מינדערהייטען, איבערהויפט די אידען, ווי א צווייט קלאסיגען בירגערטום.

דער פעלקער־בונד גיט זיך אויך אָפּ מיט פילאַנטראָפּישער טעטיגקייט: שטיצט אָרימע לענדער, פליכטלינגען און עמיגראנטען. דער ערשטער הויך־קאָמי־סאר פאר פליכטלינגען, דר. נאנסען, פון נאָרוועגיע, האָט זעהר פיל אויפגעטאָן אויף דעם געביט. ער האָט געשאפען א ספעציעלען פאָנד צו העלפען די פארקרי־פעלטע און היימלאָזע סאָלדאטען, זיי באזעצט אין פארשיידענע טיילען פון דער וועלט.

דער שווערסטער פליכטלינג־פּראָבלעם, אין די ערשטע נאָך מלחמה יאָרען, איז געווען דער גריכישער. אין 1922 האָט זיך גריכענלאנד געשלאָגען מיט טער־קיי. די לעצטע האָט איר באזיגט און ארום אנדערהאלבען מיליאָן גריכען און אר־מענער האָבען פארלוירען זייער היימאט. עס איז פאָרגעקומען אן עוואקואציע, א גירוש וואָס טרעפט זיך זעהר זעלטען. די גריכישע פליכטלינגען, אויסגעמוטשעטע מענער, פרויען און קינדער, האָבען זיך ניט געהאט וואו אהינצוטאָן. די ליגע האָט באשטימט א קאָמיסיע פון איין אמעריקאנער (הענרי מארגענטוי, (א איד) אמע־ריקאנער אמבאסאדאָר אין קאָנסטאנטינאָפּאָל) איין ענגלענדער און צוויי גריכען, וועלכע האָט זיך אָנגעשטרענגט צו שאפען הלוואות, זאמלען געלט, אויף צו באַ־זעצען די גריכישע פליכטלינגען אין דערפער און אין קאָלאָניעס.

אויך נאָך דער היטלער איבערקערעניש אין דייטשלאנד, ווען צענדליגער טוי־זענטער אידען האָבען געמוזט פארלאָזען היטלער לאנד, האָט די ליגע באשטימט אלס הויך קאָמיסאר דעם באוואוסטען אידען־פריינד דזשיימס ג. מעקדאנאַלד, וועל־כער האָט פיעל אויפגעטאָן צו באזעצען אידען אין ארץ ישראל, בראזיל, ארגענ־טינע, און אנדערע אמעריקאנישע און אייראָפּייאישע שטאאטען. *)

*) נאָך די לעצטע בלוטיגע מיטעלאלטערליכע פאסירונגען אין דייטשלאנד, מוזען כמעט אלע אידען פון גרויס דייטשלאנד (אריינגערעכענט עסטרייך און דאס טשכעסלאָוואקישע סודע־טען לאנד, וואס היטלער האט איינגעשלונגען) פון דארט ארויסוואנדערען. דער בעסערער טייל פון דער מענשהייט זוכט איצט אן „ארץ מקלט” פאר די אידישע פליכטלינגע פון נאצי דייטש־לאנד. איבערהויפט אמעריקא און איר פרעזידענט פראנקלין דעלינא רוזוועלט איז שטארק באזארגט וועגען דער טרויעריגער לאגע פונם אייביג וואנדעריגען איד.

פרעזידענט רוזוועלט איז געווען דער ערשטער צו פאררופען א קאָנפערענץ אין עוויאן (פראנקרייך) צו באטראכטען די אידישע לאגע, און אנגעווענדעט אלע זיינע כחות צו געפינען פאר אונז אן אנטרונונגס־פלאץ, און אויף ווי ווייט עס איז געווען אין זיין מאכט — געענדערט די אמעריקאנער קוואָטא־געזעצען צו גונסטען דער אידישער איינוואנדערונג פון דייטשלאנד. די אידישע עפענטליכקייט פון אמעריקא פאדערט אָבער נאָך מער: צו עפענען די אמעראָקאנער טויערען פאר די דייטשע אידען! אויפצונעמען די אונטערדריקטע פון נאציזם. — נ. ש.

דער פעלקער־בונד איז אויך טעטיג געווען אין אנדערע סאָציאַלע ארבייטען, ווי געזונדהייט, בילדונג, און אַנטי־שקלאַפעריי... די ליגע פירט א העפטיגען קאַמפּיין קעגען שקלאַפען־הענדלער, קעגען לעבעדיגען מסחר מיט קינדער און פרויען. ניט נאָר שטיצט דער פעלקער בונד די ווייסע פרוי, נאָר אלע פרויען פון אלע קאָלירען. זי קעמפט אויך, ווי ווייט מעגלאך, פאר פרויען רעכט און פאר דער ציוויליזאציע פון די אונציוויליזירטע.

4. רוסלאַנד׳ס אריינטריט אינם פעלקער בונד

דער אכצענטער סעפטעמבער 1934 וועט בלייבען א היסטאָרישער דאטום אין דער געשיכטע פון דער אינטערנאציאָנאלער פאָליטיק: ראטענלאנד איז דאן אריינגעטראָטען אין דער פעלקער־ליגע. די דריי גרויסע מלוכות ענגלאנד, פראנקרייך און איטאליע האָבען געשטיצט דעם אריינטריט, ניט נאָר אלס מיטגליד צו דער גרויסער משפחה נאָר אויך אלס מאכט; צו פארנעמען א פלאַץ אינם ראט פון דער ליגע און צו ווערען אנערקענט פאר א גרויס־מאכט.

דער גרויסער באדייט פון אָט דער וויכטיגער געשעהניש ליגט קודם־כל אין דער פארשטארקונג פונם פרעסטיזש פון דער ליגע, און במילא אויך אין דער פארשטארקונג פון די שאנסען אויפצוהאלטען דעם וועלט פרידען. די ליגע, וועלכע האָט פארלוירען איר פרעסטיזש נאָכן ארויסטריט פון יאפאן און דייטשלאנד, איז געשטארקט געוואָרען פון אָט דעם אריינטריט. עס זיינען אויפסניי אָפּגעפרישט געוואָרען די כחות פון דער ליגע, עס האָט זיך אָנגעהויבען באווייזען אביסעל ליכט אין דער געדיכטער פינסטערניש, וואָס האָט באהערשט דער ליגע.

די נייעס פונם אריינטריט האָט באקומען די גרעסטע אויפמערקזאמקייט און האָט ארויסגערופען גרויס באגייסטערונג ביי אלע פרידענס ליבענדע מענשען.

זי איז אָבער געווען אן איבעראַשונג פאר א גרויסען טייל פון וועלט אָריענטירטע פּאָליטיקער. זיי האָבען אין דעם געזעהן א מערקווירדיגע ערשיינונג: ערשט מיט א צייט צוריק האָט די סאָוועטען מאכט געזעהן אין דעם פעלקער־בונד „א נעסט רויבער" און פלוצלינג איז זי אליין געקומען זיצען מיט די רויבער ביים רונדען־טיש. ביז גאָר ניט לאנג האָבען זיך די קאפּיטאַליסטישע אריסטאָקראטען געשעמט צו זיצען מיט די „בלוטיגע" קאָמוניסטען ביי איין טיש, מען האָט זיי ניט געוואָלט האָבען אין דער נאָבעלער אריסטאָקראטישער משפחה, און דאָ פלוצלינג האָט מען זיי שוין גע׳כשר׳ט.

אין א רעזאָלוציע פונם קאָמינטערן ביי זיין דריטען קאָנגרעס, ווערט עפענטלאָך דערקלערט, אז „די פעלקער ליגע איז א בונד פון די זיגרייכע מלוכות כדי צו עקספּלואטירען די באזיגטע לענדער און קאָלאָניאלע פעלקער".

און איצטער קאָן שוין „באווער" סטאלין זיך אויסדריקען: „אויב די פעלקער ליגע איז כאָטש א קליינטשיק בערגעלע, וואָס קאָן אביסעל אויפהאלטען דעם גאנג פון מלחמה און העלפען דעם שלום, איז עס ניט אויסגעשלאָסען, אז מיר וועלען שטיצען די ליגע ניט קוקענדיג אויף איהרע קאָלאָסאלע פעהלערען" און ליטווינאָוו,

רוסלאנד'ס אויסלאנד מיניסטער, איז געגאנגען ווייטער; „עס מעג אָנגענומען ווערען, אז יענע טענדענצען, וואָס זיינען פאראינטערעסירט אין דער אויפהאל־טונג פון שלום, געווינט אלץ מעהר. דאָס דערקלערט זיך אפשר מיט די טיפע ענ־דערונגען וואָס קומען פאָר אין דעם צוזאמענשטעל פון דער פעלקער ליגע. *)

דאָס ווייזט, אז די קאָמוניסטישע אָריענטאציע אויף א נייער מלחמה אין פארבינדונג פון דער אלוועלטלאכער סאָציאלער רעוואָלוציע האָט זיך אינגאנצען געענדערט. דער קאָמוניסטישער אינטערנאציאָנאל וואָס האָט אמאָל געקעמפט קעגען יעדער פאסיפיסטישער שטרעבונג, קעגען בריאנ'ס באמיהונגען צו שאפען א פאריייניגטע אייראָפּע, האָט ראדיקאל איבערגעביטען זיין שטעלונג, און איז גרייט צו טאָן אלץ אין דער וועלט, אבי אָנצוהאלטען דעם שלום. דער סאָווע־טען פארבאנד בארעכטיגט דעריבער זיין אריינטריט אין דעם פעלקער־בונד דער־מיט, וואָס דער פעלקער בונד איז איצט דער איינציגער אינסטרומענט אויפצו־האלטען דעם שלום.

דער ראדיקאלער איבערבייט אין קאָמוניסטישען לאגער מיינט ניט בלויז דאָס פארלאָזען די וואָג־שאָל פון קריג אלס פארבינדונג מיט רעוואָלוציע, עס מיינט אויך אז דער סאָוועטען פארבאנד קאָאָפּערירט מיט די קאפּיטאליסטישע לענדער אין זייערע שלום פּלענער.

וואָס האָט געבראכט צו דער דערנענטערונג צווישען דער ליגע און דעם ראטענלאנד? וואָס האָט זיי געצוואונגען צו פאראייניגונג? . . .

די ענדערונג איז פאָרגעקומען צוליב דעם ארויסטריט פון יאפּאן און דייטש־לאנד פון דער ליגע. סיי יאפּאן און סיי דייטשלאנד ווילען ניט דולדען די באגרע־נעצונגען וואָס דער ווערסאילער פרידענס־אָפּמאך האָט אויף זיי ארויפגעלייגט. דיביידע לענדער זוכען אויסצושפּרייטען זייערע גרעניצען, צו פארכאפּען פרעמדע טעריטאָריע — זיי זוכען א נייע מלחמה, ווייל דאָס איז פאר זיי דער איינציגער אויסוועג. יאפּאן באהאלט גאָר ניט אירע פּלענער, זי פירט א כסדר'דיגע מלחמה מיט כינע און רייסט פון איר שטיקער, גראָבט זיך טיפער און טיפער אריין אין כינע'ס לייב און גרייט זיך ארויסצואָגען רוסלאנד פונם ווייטען מזרח, פון אזיע.

פאר יאפּאן און דייטשלאנד האָבען מורא סיי די דעמאָקראטישע־קאפּיטאליס־טישע לענדער, סיי דער סאָוועטען פארבאנד, און דעריבער האָבען זיי זיך אלע גענומען שטארקען און הויבען דער פעלקער ליגע'ס פּרעסטיזש, מיינענדיג דערמיט אָפּצושרעקען די פאשיסטיש־קריגערישע לענדער. דער סאָוועטען פארבאנד האָט אין דעם געפערלאכען און היסטאָרישען מאָמענט איינגעזעהען, אז פאר אים איז פיל בעסער צו זיין פון אינווייניג איידער שטעהן פון דערוויטענס . . . דער קאָמוניס־טישער אריינטריט האָט אָבער געהאט פאר זיך נאָך א מאָטיוו, און אן עיקר'דיגען: צו פארהיטען דעם ראטענפארבאנד, צו פארהיטען דאָס פּראָלעטארישע פאָטערלאנד.

וואָס פאר א מאָטיוון רוסלאנד זאָל ניט געוואן האָבען, איז אָבער איין זאך זיכער: דער אריינטריט האָט דאָן א ביסעלע אויסגעלייטערט די הימלען איבערן

*) וואלטער דיוראנטי, „ניו יארק טיימס" 25־טער דעצעמבער 1934. — ג. ש.

אייראָפּייאישען האַריזאָנט און דעריבער איז די נייעם אויפגעכאַפּט געוואָרען מיט גרויס שמחה. רוסלאַנד'ס אַריינטריט, האָט מען געמיינט, וועט פירען דערצו, אַז אויך אַנדערע לענדער, איבערהויפּט די פאַראייניגטע שטאַטען, וועלען נאָכטאָן איר ביישפּיל. אַמעריקאַ באַטראַכט אייראָפּע אַלס אַ „נעסט פון כאַאָס און אומזי־ניגע שטרייטען", אייראָפּע באַשולדיגט אַמעריקאַ אַלס די אַרויסצווינגערין פונם איצטיגען פרידען אין דער צייט וואָס זי האָט זיך אַליין אָפּגערוקט אין אַ זייט. נאָך רוסלאַנד'ס אַריינטריט האָט מען געקענט האָפען, אַז אויך אַמעריקע וועט זיך אָפיציעל אָנהויבען מישען אין אייראָפּע'ס פּאָליטיק. מען האָט געמיינט, אַז דער גאַנג פון דער אַמעריקאַנישער אינלענדישער פּאָליטיק, די נ. ר. א., די אונטערזוכונג קאָמיסיעס, די רוזוועלט אַדמיניסטראַציע, וועט פירען צו דער אויסברייטערונג פון אַמעריקע'ס פעלד אויך אין איר אויסלענדישער פּאָליטיק.

דערווייל האָט אַזעלכעס ניט פּאַסירט. אַמעריקאַ פירט זיך איר אייגענע דיפּלאָמאַטיע, און אייראָפּע גייט אָן מיט איר זיג־זאַגישער דיפּלאָמאַטיע. מען מאַכט אָפּמאַכען און מען פאַרראַט זיי . . .

5. די סטרעסאַ קאָנפערענץ פאַרשטאַרקט דעם פעלקער בונד

סטרעסאַ, דאָס קליינע איטאַליענישע שטעטעל איז מיט פיר יאָר צוריק פּלוצלונג באַריהמט געוואָרען. סטרעסאַ, וואָס געפינט זיך אויפן שטילען אינזעל, איזאָלאַ בעלאַ (די שעהנע איינזאַמקייט), אין מיטען פון דער וואונדערבאַרער אַזערע, לאַגאָ מאַדזשיאָרע, איז אין אַפּריל, 1935 געוואָרען דער פּאָפּולערסטער פּלאַץ און האָט געצויגען צו זיך אַלעמענס אויפמערקזאַמקייט. דאָרטען, אין יענעם קליינעם שטעטעל, איז פאָרגעקומען די וויכטיגסטע קאָנפערענץ. זינט דעם היס־טאָרישען, נאָך־מלחמה'דיגען וואַפענשטילשטאַנד, איז נאָך אַזאַ וויכטיגע קאָנפע־רעני, אין וועלכער עס זאָלען זיך באַטייליגען די דריי אָנגעזעהענסטע אייראָפּייאישע מלוכות: ענגלאַנד, פראַנקרייך און איטאַליע — ניט פאָרגעקומען.

אויף דער דאָזיגער קאָנפערענץ איז פאַרהאַנדעלט געוואָרען די לאַגע אין אייראָפּע. ברייט און אָפען האָט מען דיסקוטירט די פראַגע פון אויפהאַלטען דעם שלום. ברייט און אָפען האָט מען גערעדט וועגען דעם חוצפה'דיגען היטלער, וואָס פאָכעט מיט זיין שווערד און סטראַשעט מיט מלחמה. ברייט און אָפען האָט מען גערעדט וועגען דער נערוועזער מלחמה שטימונג, וואָס הערשט אין גאַנץ אייראָפּע. די אויפגאַבע פון דער קאָנפערענץ איז געווען: צו שאַפען אַ פאַראייניגטען פרידענס פראָנט קעגען היטלער דייטשלאַנד.

היטלער'ס פּאָליטיק, האָט כמעט ווי אויטאָמאַטיש אַרויסגערופען פּראָוואָן צו אַ דערנעהנטערונג צווישען די געוועזענע פאַרבינדעטע (עליים). היטלער'ס פיינדליכע פּאָליטיק צום סאָוועטען פאַרבאַנד, און פּוילען'ס פריינדשאַפט מיט דייטשלאַנד, האָט סטימולירט די פראַנצויזיש־רוסישע דערנעהנטערונג. פראַנקרייך, וואָס האָט פּונקט ווי אַלע קאַפּיטאַליסטישע לענדער, ביז דעמאָלט געהאַסט דאָס פּראָלעטאַרישע רוסלאַנד, איז געווען געצוואונגען זיך צו פאַראייניגען מיט איהר.

פראנקרייך האָט ארויסגערוקט דעם לאָקארנא מזרח־אייראפּייאישען פּלאַן צו באשיצען דעם סאָוועטען פארבאנד, און צו דער זעלבינער צייט זיך צוגעאיילט מיט פארבינדען זיך מיט איהרע מערב שכנים, מיט ענגלאנד און איטאליע.

צו דערגרייכען א פארשטענדיגונג צווישען פראנקרייך און איטאליע איז אָנ־געקומען גאנץ שווער. די רעאליסטישע גרענעצן האָבען געשטערט דער פראנ־צויזיש־איטאליענישער דערנעהנטערונג. די גרענעצן אין דער קאָלאָניאלער פּאָליטיק; פראנקרייכ׳ס און איטאליע׳ס אינטערעסען אין דער צפון־מזרח׳דיגער אפריקע; און די גרענעצן אין די אינטערעסען אויף די באלקאנען און צענטראל אייראפּייאישע לענדער זיינען שטענדיג געשטאנען אין וועג פון פאראייניגונג. די הנחות פאר איטאליע׳ס אימפעריאליסטישער פּאָליטיק.
היטלער געפאהר האָט אָבער געצוואונגען פראנקרייך איינצוגעהן אויף באדייטענדע

צו דערגרייכען א פארשטענדיגונג צווישען פראנקרייך און ענגלאנד איז אָנגעקומען נאָך שווערער.

פראנקרייך און איטאליע זיינען געשטאנען שטאָל און אייזען פעסט פאר דעם „סטאטוס קוואָ״, ד.ה. פאר דער מאפּע, וואָס דער ווערסאילער פרידענס טראקטאט האָט באשטימט. פראנקרייך טאָר דאָך ניט דערלאָזען, אז מען זאָל נאָכגעבען דייטשלאנד צו ענדערען די מאפּע, ווייל דאָס וואָלט געווען די גרעסטע געפאהר פאר פראנקרייכ׳ס וויטערער אנטוויקלונג. אויס מורא פאר א באוואפענטער דייטשלאנד האָט זי זיך דעריבער פארבונדען מיליטעריש מיט מאָסקווע. ענגלאנד האָט אָבער געוואָלט אָנהאלטען איר טראדיציאָנעלע פּאָליטיק פון „גלענצענדער איזאָלאציע״, אלס בורר אין די אייראפּייאישע סכסוכים; צו שפּילען א נייטראלע ראָל, ניט צו נעמען אויף זיך וועלכע עס איז התחייבותן אין אייראָפּע.

פארוואָס ענגלאנד וויל שטעהען אין א זייט איז גאָר פשוט: ענגלאנד איז זאַט אין טעריטאָריע; זי איז די מעטראָפּאָליע פון א וועלט אימפּעריע, וואָס האָט זיך צעשפּרייט איבער אלע טיילען פון דער וועלט; זי זוכט שוין מער ניט קיין דעראָ־בערונג. זי וויל אָנהאלטען דאָס וואָס זי האָט שוין פארכאפּט. זי ווידמעט אלע איהרע כחות דער פארפעסטונג און אנטוויקלונג פון דער ריזיגער אימפּעריע. א מלחמה, האָט זי מורא, קאָן שאפען אזא לאגע, וואָס זאָל רואינירען די אימפּעריע. געוויסע טיילען זאָלען אוועקפאלען און זיך אָפּרייסען. ענגלאנד האָט א שווערען פּראָבלעם מיט אינדיע וואָס וויל זיך ארויסרייסען פון אירע הענט.

די פּאָליטיק פון „איזאָלאציע״ האָט זיך אָבער ארויסגעוויזען צו זיין אַן אוטאָפּישע, מחמת דער געפאהר פון דייטשלאנד׳ס פיבערהאפטער באוואפנונג. אין גענענטייל, אזא פּאָליטיק שטארקט אונדירעקט דעם פּרעסטיזש פון דער היטלער פּאָליטיק און באדראָהט דער וועלט מיט א נייער מלחמה, אין וועלכער ענגלאנד וועט מוזען, צי זי וויל עס יאָ, צי ניט, ארייננעשלעפּט ווערען. היטלער וויל דאָך שוין צוריק די קאָלאָניעס, וועלכע דייטשלאנד האָט פארלוירען אין דער לעצטער וועלט מלחמה, און ווער קאָן גאראנטירען, אז מיט דעם וועט ער שוין שטילען זיין דורשט?

די ענגלישע אימפעריאליסטען זיינען ניט צופרידען פון דער סאָוועטישער אקטיוויטעט אין צענטראַל אַזיע, און הערט זיך טאַקע צו מיט ביידע אויערען צו די היטלעריסטישע רייד, וועגען דייטשלאַנד'ס מיסיע „צו באַשיצען אייראָפּע פון באָלשעוויזם". ענגלאַנד האָט אָבער דאָך מורא פאַר היטלער'ס אַגרעסיווער פּאָליטיק. די ענגלישע דיפּלאָמאַטען ווייסען גאַנץ גוט, אַז אויך זיי דאַרפען מורא האָבען פאַר אַן אָנפאַל אויף זייערע וויכטיגסטע צענטערען, פון דעם דייטשען לופט־פלאָט — דאָס האָט זיי געצוואונגען זיך צו ווענדען פאַראייניגען מיט אַנדערע מלוכות און צו באַטייליגען זיך אין דער סטרעסאַ קאָנפערענץ.

די קאָנפערענץ האָט אָנגעהאַלטען דריי טעג פונם 11־טען ביזן 14־טען אַפּריל, 1935 און האָט קלאָר באַוויזען, אַז ניט קוקענדיג אויף די אַלע דיפּלאָמאַטישע באַמיהונגען מצד ענגלאַנד, זיך צו פאַרבינדען מיט נאַצילאַנד, זוכט נאָך אַלץ ענגלאַנד פראַנקרייכ'ס הילף און שטיצע. דאָס קאָן מען זעהען פון די רעזאָלוציעס, וואָס זיינען דעמאָלט אָנגענומען געוואָרען. די סטרעסאַ רעזאָלוציעס דערקלערען, אַז:

1. איטאַליע און ענגלאַנד שטייען צו צו פראַנקרייכ'ס פּראָטעסט געגען דייטשלאַנד'ס באַוואָפענונג . . . זיי פאָדערען אויף דעם פעלקער־בונד, ער זאָל נעמען געהעריגע שריט אין דעם ענין.

2. אַלע דריי מלוכות באַשטעטיגען די גרונט פּרינציפּען פון דעם לאָקאַרנאָ אָפּמאַך פון 1925, וואָס גאַראַנטירט דעם שלום אין מזרח אייראָפּע.

3. די ווידער באַוואָפענונגס פאַרלאַנגען פון עסטרייך־אונגאַרן און בולגאַריע ווערען גוטגעהייסען . . .

4. עס זאָל פּראָקלאַמירט ווערען אַ רוף צו אַן אַלגעמיינער אייראָפּייאישער קאָנפערענץ, וואָס זאָל פאָרקומען דעם 20־טען מאַי אין רוים, צו באַטראַכטען אַן אָפּמאַך פון די דונאַי לענדער, איינשליסענדיג: דייטשלאַנד, עסטרייך, פּוילען, רומעניע, ענגלאַנד, איטאַליע, שווייצאַריע, יוגאָסלאַוויע און טשעכאָסלאָוואַקיע*).

5. די קאָנפערענץ באַשטעטיגט אַן אַלגעמיינעם לופט־שוץ־בונד צווישען די דריי גרויס מעכטע און ווערט ערלויבט צוויי־זייטיגע לופט שוץ אָפּמאַכען, ווי צווישען פראַנקרייך און ענגלאַנד, פראַנקרייך און איטאַליע א. א.וו.

6. די דריי אייראָפּייאישע מלוכות זיינען איינשטימיג און האָבען די זעלביגע אינטערעסען בנוגע די אייראָפּייאישע פּראָבלעמען.

7. די דריי מלוכות, וועמענס פּאָליטיק צילט צו אַ קאָלעקטיווער פאַרזיכערונג פון אייראָפּייאישען פרידען אין די ראַמען פון דער פעלקער ליגע, געפינען זיך פולשטענדיג איינפאַרשטאַנען צו באַקעמפען מיט אַלע כחות יעדען איינזייטיגען ברוך פון אָפּמאַכען, וואָס שטעלט אין געפאַהר דעם שלום פון אייראָפּע . . .

*) צו דער קאָנפערענץ איז דער סאָוועטען פאַרבאַנד ניט איינגעלאַדען געוואָרען. דאָס איז געווען דער פאַרלאַנג פון ענגלאַנד און איטאַליע. אַזאַ קאָנפערענץ איז אָבער ניט פאָרגעקומען. מען איז נאָר אָפּגעקומען מיט רעזאָלוציעס. — נ. ש.

ווי עס איז צו זעהען, האָט די סטרעסאַ קאָנפערענץ געשטאַרקט דעם פעלקער־בונד, געשאַפען אַ פאַרשטענדיגונג צווישען די דריי אייראָפּייאישע גרוים מאַכטען, אויסגעשמידט אַ פעסטען רינג קעגען היטלערן און גוטגעהייסען דעם מערב'דיגען אַוויאַציע אָפּמאַך געגען דייטשלאַנד.

די פראַגע איז אָבער, וואָס האָבען די מלוכות געטאָן נאָך דער קאָנפערענץ? האָבען זיי שפּעטער אויך אויסגעפירט די באַשלוסען? זיי האָבען קיינמאָל ניט געטראַכט וועגען דורכפירען אַזעלכעס, וואָס זאָל אָפּשרעקען היטלער'ן. דער גאַנצער אָפּמאַך איז נאָר געבליבען אויפן פּאַפּיר. אויף צו מאָרגענס נאָכ'ן אָפּמאַך האָט יעדער געהאַנדעלט ווי עס איז איהם בעסער געווען. זיי זיינען ווידער געגאַנגען אין די אַלטע אויסגעטראָטענע דיפּלאָמאַטישע וועגען, וואָס זיינען קאַפּאַבעל צו פיהרען צו אַ נייעם וועלט־קריג, צו אַ נייער שחיטה אויף דער מענשהייט.

ראַטעווען די וועלט פון מלחמה קאָן מען נאָר דורך אַן אמת'ער פאַראייניגונג פון אַלע נאַציעס. דער אמת'ער פרידען קאָן נאָר געמאָלט זיין דאַן, ווען די פעלקער וועלען זיין פאַראייניגט אין איין גרויסער משפחה. היטלער'ס כח ליגט אין דער צושפּליטערטקייט פון די אייראָפּייאישע מלוכות. די אייראָפּייאישע שטאַטסלייט דאַרפען שאַפען אַ פאַראייניגטע אייראָפּאַ אין דער פאָרמע פון די פאַראייניגטע צפון אַמעריקאַנישע שטאַאַטען. אַזוי אַרום וואָלט אויף אייביג געזיכערט געוואָרען דער וועלט פרידען. די דיפּלאָמאַטישע שפּיל פירט נאָר צו מער פאַרשאַרפטע און פאַרפּלאָנטערטע פּראָבלעמען, זיי רעגען און רייצען צו מלחמה.

6. די ליגע — אַ חלום, ניט קיין ווירקליכקייט

דער פעלקער בונד וואָס איז געשאַפען געוואָרען נאָך דער וועלט מלחמה האָט געדאַרפט — ווי מיר האָבען געזעהן — לייזען די אָנגעוויטאָגטע אינטערנאַציאָנאַלע פּראָבלעמען ניט צו דערלאָזען די אַנאַרכיע וואָס האָט געהערשט דורכ'ן גאַנצען ניינצענטען יאָרהונדערט; יעדער מלוכה האָט געהאַט איר געזעץ, איר יוסטיץ, איר אָרדענונג. קיין אינטערנאַציאָנאַלע געזעצען צווישען לענדער איז גאָר ניט גע־מאָלט געווען. דער מינדעסטער סכסוך האָט באַלד געפיהרט צו קריג. איז געקומען דער פעלקער בונד, אַלס אַ סופּער־שטאַאַט און באַשאַפען אינטערנאַציאָנאַלע גע־זעצען און פאַרשטענדנישען.

אַנאַליזירט מען אָבער די סטרוקטור און אַקציע פון דער דאָזיגער איינציגער פרידענס אינסטיטוציע, שטעלט זיך באַלד די פראַגע: איז די ליגע דאָס וואָס זי האָט באַדאַרפט זיין? איז זי טאַקע אַן איבער־מלוכה איבער אַלע מלוכות? קען די ליגע האַנדלען אָן דער הסכמה פון די גרוים־מאַכטען?

פון דער ערשטער מינוט אָן זייט דער גרינדונג פונ'ם פעלקער־בונד, רעדט מען וועגען זיין מאַכט און שטאַרקייט. פון צייט צו צייט קומען אָן ידיעות פון קאָנפערענצען און באַראַטונגען אין זשענעווע, בנוגע די מיטלען און מעטאָדען

וואָס דאַרפֿען אָנגעווענדעט ווערען געגען דעם אָדער יענעם לאַנד, וואָס פאָלגט ניט אויס די באַשלוסען פון דער ליגע; וואָס קומט ניט נאָך די פּרינציפּען אויף וועלכע דער קאָווענאַנט איז באַזירט.

ווייטער פון קאָנפערענצען און באַשלוסען איז עס ניט געגאַנגען. ווייטער פון פּראָזען און רעזאָלוציעס האָט מען ניט געוואַגט פאַרצושלאָגען . . . עס איז געקומען איין צוזאַמענשטוים נאָכ'ן צווייטען און דער פעלקער־בונד האָט אַלץ געשוויגען. עס איז געקומען צו א צוזאמענשטוים צווישען דער ליגע און דער מיליטאַריסטישער יאַפּאַן; א צוזאמענשטוים צווישען דער ליגע און דער פאַשיסטישער איטאַליע — אָבער דער פעלקער בונד איז געזעסען בחבוק־ידים; ער איז אָפּגעקומען בלויז מיט פּאַפּירענע פּראָטעסטען, מיט אויספּאַרשונגען, מיט באַטראַכטען מיטלען ווי אַזוי צו פאַרפעסטיגען דעם פרידען און די גערעכטיגקייט צווישען פעלקער.

דער פעלקער־בונד האָט אויסגעגליכען סכסוכים צווישען קליינע מלוכה־לאַך, האָט ארויסגעוויזען שטאַנדהאַפטיגקייט ביים דיספּוט צווישען בולגאַריע און גריכענ־לאַנד. ער האָט אָבער קיינמאָל ניט ארויסגעוויזען קיין כח און קיין שטאַנדהאַפּ־טיגקייט, ווען עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען עוולות פון די גרויס־מאַכטען. גע־רעכט איז דר. ראַפּאַרד, וועלכער האָט אזוי געלונגען כאַראַקטעריזירט דעם פעלקער־בונד, אַז „די רעאַלע רעגירונג פון דער ליגע איז ניט אין זשענעווע, ניט אפילו ביי די סעסיעס פון דער ליגע'ס ראַט. דער פעלקער בונד ווערט ניט רעגירט פון אירע פּאַרשטעהער, פון אירע זיץ־ערטער; נאָר פון די מיניסטעריומס און פּאַרלאַמענטען פון יעדען לאַנד באַזונדער . . . *)

אַזוי אַרום האָט די ליגע פאַרלוירען דעם צוטרוי ביי די קליינע מלוכות, וועלכע האָבען געזעהן, אַז זי דינט נאָר די אינטערעסען פון גרויס־מאַכטען, האָבען זיי בעד־סער אָנגעהויבען זיך זוכען שוץ דורך אָפּמאַכען מיט אַנדערע גרעסערע מלוכות און אויפגעהערט זיך פאַרלאָזען אויפ'ן חסד פון דער ליגע.

נאָך איטאַליע'ס אריינדרינגען אין עטיאָפּיע וואָס האָט אויפגעשטורעמט ניט נאָר די ליבעראַלע פּראָגרעסיווע עלעמענטען פון דער וועלט, נאָר בעיקר די ענגלישע אימפּעריאַליסטען, האָט מען געמיינט, אַז אָט קומט די ליגע אַרויס קעגען איטאַליע און זי נעמט זיך דורכפירען אַלע גרונד־פּרינציפּען פון איהר קאָנסטיטוציע, אַז זי נעמט שריט קעגען מוסאָליניס אינוואַזיע . . .

ענגלאַנד האָט זיך שטענדיג קעגענגעשטעלט דעם, וואָס האָט געוואַגט צו פאַרכאַ־פּען דעם צוטריט צו איהרע קאָלאָניעס. אין יאָהר 1798, ווען נאַפּאָלעאָן האָט פאַרנו־מען עגיפּטען, האָבען די ענגלענדער קעגען איהם געקעמפט מיט אַלע כוחות, און ער האָט דאָרטען געהאַט זיינע ערשטע שווערע נידערלאַגעס. אין יאָהר 1854 האָט ענגלאַנד געפירט א מלחמה מיט רוסלאַנד, ווען זי האָט געוואָלט פאַרכאַפּען די דאַרדאַנעלען, די אויסגוסען פון שוואַרצען ים אין מיטעללענדישען, אויפ'ן וועג קיין עגיפּטען.

*) W. E. Rappord International Relations Viewed from Geneva P. 161.

עס איז דאריבער פארשטאנען געוואָרען, אז אזוי שנעל ווי מוסאָליני האָט זיך פארנומען אויף נאפּאָלעאָנ'ס וועגען, וועט ער ארויסרופען די זעלבע געגנערשאפט און פארביטערטקייט מצד ענגלאנד, און אז דאָס וועט במילא פיהרען צו א פאר־שטארקונג פון דער ליגע, וועלכע ווערט הויפּטזאכליך קאָנטראָלירט פון ענגלאנד.

דאָס אלעס איז אָבער נאָר געווען א גוטער וואונש, די ליגע, ווי אויך ענגלאנד און פראנקרייך, האָבען די עולה פון דער מוסאָליני אוואנטיורע אין עטיאָפּיע, ארונטערגעשלונגען. מען האָט פארביסען מיט די ליפּען און געמאכט א שוויג, פּונקט ווי עס וואָלט גאָר ניט פּאסירט. לכתחילה האָט מען אָנגעהויבען אָנווענדען סאנקציעס, אָבער לסוף איז אויך דאָס בטל געוואָרען, און דער איטאליענישער פאשיזם האָט טריאומפיהט.

די אגרעסיווע לענדער, זעהענדיג, אז מען לאָזט זיי פראנק און פריי זיך באַוואפּענען און ערמאָבערען, האָבען זיי זיך גענומען באוואפּנען און פארבינדען איינע מיט אנדערע, צו שאפען א פאשיסטישען בלאָק קעגען דעמאָקראטישען. זיי פילען זיך שוין אזוי שטארק, אז זיי האָבען שוין גאָר ניט קיין מורא צו רעדען אָפען וועגען אוזורפאציע.

היטלער רעדט גאנץ אָפען וועגען די גרויסע רייכטימער פון רוסלאנד, אין וועלכע דייטשלאנד נויטיגט זיך זעהר שטארק; ער רעדט וועגען סיביר, וואָס איז פול מיט נאטירליכע אוצרות; ער רעדט וועגען דער רוסישער אוקראינע, וואָס איז אזא פרוכטבאר לאנד, און ער פאָדערט אולטימאטיוו די דייטשע קאָלאָניעס.

יאפּאן שארפט שוין פון לאנג איהרע צייהן אויף רוסלאנד. יאפּאן טראכט אויך ווי אזוי צו פארכאפּען גאנץ כינע. די מלחמה צווישען יאפּאן און כינע איז ניט נאָר פאר א פּאָר פּראָווינצען, נאָר פאר דער גאנצער כינעזישער טעריטאָריע. דער קאמף צווישען די צוויי פעלקער פון דער געלער ראסע איז ניט א קאמף פון גרעניצען, נאָר א קאמף פאר זעלבסטשטענדיגקייט אָדער פארשקלאפונג.

דאָס זעלביגע איז מיט איטאליע, וועלכע ברעכט אָפּמאכען, פארשטארקט איהר מאכט אומעטום, וואו נאָר זי קאָן גרייכען. אינטערווענירט אין אנדערע לענדער, רעגט און רייצט צו מלחמה — און די ליגע האָט אפילו ניט פרובירט אָנצונעמען די מינדעסטע ווירקזאמע מיטלען ניט צו דערלאָזען צו פאשיסטישער הפקרות.

דער פעלקער־בונד האָט חלילה ניט געדארפט באנוצען מלחמה מיטלען קעגען די ארויסטריטען פון איהרע מיטגלידער. מען האָט געקענט ראטעווען דעם וועלט־פרידען, דורך דעם, וואָס אלע מלוכות, פאראינטערעסירטע אין פרידען, זאָלען זיך געווען אוועקשטעלען אייניג געגען יעדען שטערער, אים אָפּזונדערען פון דער פעל־קער משפּחה, עקאָנאָמיש און פּאָליטיש, צו שאפען א מאכט קעגען איהם. . . .

די קריגעריש־דיקטאטאָרישע לענדער וואָלטען זיך במילא געמוזט אונטער־געבען. איטאליע איז פינאנציעל און עקאָנאָמיש ניט אומשטאנד צו פיהרען מלחמה אָן דער שטיצע פון אויסלאנד. איטאליע האָט אין עטיאָפּיע געמוזט האָבען א ריזיגע ארמיי. די צאָהל איטאליענישע סאָלדאטען וואָס זיינען ארויסגעשיקט געוואָרען קיין עטיאָפּיע האָט דערגרייכט ביז א האלבען מיליאָן. מיט א גרויסער מיליטער־

רישער מאכט האָט איטאַליע פאַרכאַפּט עטיאָפּיע, און נאָר מיט א גרויסער מילי־טערישער מאַכט וועט זי קאָנען אָנהאַלטען איר זיג. איטאַליע האָט דאריבער שטארק מורא פאר א בונד קעגען איהר. זי ציטערט פאר איזאָלאַציע פון אנדערע פעלקער . . .

די פעלקער ליגע האָט געדאַרפט זיין דער אינסטרומענט מיט וועלכען מען זאָל אָפּהיטען דעם וועלט־פרידען. דורך איהר זאָלען געפיהרט ווערען אונטערהאנדלונגען; דורך איהר זאָלען לענדער ווערען געצוואונגען אויסצופאָלגען באשלוסען און אָפּמאכען, דורך איהר זאָלען לענדער באשטראָפט ווערען פאר אָפּרייסען זיך פון דער פעלקער משפחה.

די פעלקער ליגע האָט געדאַרפט זיין מעהר ווי א גוטער ווילען — ווי דער קאנאדער פּרעמיער קינג וויל דאָס אונז איינרעדען *) זי האָט געדאַרפט זיין א געשלאָסענער בונד קעגען אלע שטערער פון פרידען. אזא ענגער פאַקט פון אלע דעמאָקראַטישע לענדער וואָלט געווען גענוג מעכטיג צו קענען צווינגען די דיקטאַטאָרען אין די פאשיסטישע לענדער זיך צוריקצוהאלטען פון מלחמה אוואנטיורעס. אזוי האָט די וועלט פארשטאַנען די גרונד־פּרינציפּען פון דער ליגע; אזוי האָט יעדער רעכטדענקענדער מענש געמיינט, אז די ליגע וועט זיין א בונד פון מלוכות, וועלכע וועלען זיין פארפליכטעט איינע צו דער צווייטער, צו קאָאָפּערירען, און מיט־צוארבייטען פאר שלום; צו צווינגען די מלחמה אוואנטוריסטען זיך צו צוימען און ניט וועלען פארפיהרען קיין קריג מיט קיין פארבינדעטע מלוכות.

אין דער ווירקליכקייט האָט זיך די ליגע ניט געריהרט ווייטער פון פּרינציפּ פון זעלבסט באשטימונג. זי האָט געלאָזט יעדען אוואנטיוריסט, יעדען מלחמה מאניאַק פיהרען קריג, עראָבערען באָדען, אויסשפּרייטען גרעניצען . . . דערפאר זעהט זי אזוי אויס. דערפאר איז איהר כח אזוי שפּל'דיג. דערפאר זעהען מיר אָן אייראָפּע, באוואָפענט מיט די נייעסטע טעכנישע ערפינדונגען; דערפאר קלינגען טאָקע אפילו די מינימאלסטע פאָדערונגען ביי היינטיגען טאָג אזוי אוטאָפּיש. די ביי־שפּילען פון כינע און עטיאָפּיע זיינען געווען די שטארקסטע קלעפּ פאר דעם גלויבען און מענשלאכען פּראָגרעס, און אין מענשלאכער פארשטענדניש.

דער פעלקער בונד, א קינד פון יענער כאַאָטישער צייט, האָט דורכגעמאכט פארשיידענע גלגולים: די אָרגאניזאציע פּעריאָדע פון 1920 ביז 1925; די ערפאָלג־רייכע צייט פון 1926 ביז 1929, און פון דעמאָלט אָן האלט זיין פּרעסטיזש אין איין פאלען. זיין מאָראַלישער כח האלט אין איין זינקען; ווייל: כל זמן די אָרדע־נונג פון עקספּלואטאציע און רויבעריי הערשט אויף דער וועלט, קאָן קיין ליגע ניט האָבען קיין קיום. „פרידען — זאָגט וואלטעיר — קאָן ניט עקזיסטירען צווישען

*) נאָך זיין אומקערען זיך פון אייראָפּא אין זומער 1936 האָט דער קאנאדער פּרעמיער האָנאָרייבעל וויליאם מעקענזי קינג, געהאלטען עטלאכע רעדעס איבער דער ראַדיאָ, דערקלערענדיג דעם קאנאדער פאָלק די סיטואציע אין אייראָפּע. באריהרענדיג די אויסלאַנד פּאָליטיק פון דער בריטישער אימפּעריע, און אויך וועגען דער רעאליזאציע פונם פעלקער־בונד, האָט ער צווישען אנדערעס קאָמענטירט דער קאָווענאַנט פון דער פעלקער ליגע, וואָס איז געשטיצט בלויז אויף גוטען ווילען אָן א וואָסערער דיקטאטארישער אָדער דעמאָקראטישער צוואַנג.

צוויי פרינצען, פונקט אזוי ווי עס קאָן ניט עקזיסטירן צווישן עלעפאַנטען, צווישן הונט און חיות. קאַרניוואָרען וועלן שטענדיק אַרויסרייסן איינער פון אַנדערן דעם ביסן . . .״

אויב מען מיינט באמת צו שאַפן אַ סופּערשטאַט, וואָס זאָל זיין באַפולמעכטיגט ניט צו דערלאָזן אַוואַנטוריסטען רעגירן איבער דער וועלט, ניט צו דערלאָזן אַז דער שטאַרקער זאָל אָנפאַלן און באַרויבן דעם שוואַכן, דעם הילפלאָזן, האָט מען פריהער געדאַרפט באַקעמפן די איצטיגע אָרדנונגען פון קריגערישן שאָוויניזם, איבערצובויען די געזעלשאַפט, צו באַפרייען אַלע נאַציאָנען, צו באַפרידיגן אַלע מינאָריטעטען און ניט צו מאַכן קיינע אונטערשיידן צווישן קלענערע און גרעסערע, שטאַרקערע און שוואַכערע מלוכות — אַלע זאָלן זיין באַרעכטיגט צו לעבן אויף גאָטס ערד, אויף גאָט׳ס וועלטעל. *)

7. דער מינכענער אָפּמאַך האָט געמאַכט אַ סוף צו פעלקער ליגע

פרייטאָג דעם 31־טען סעפּטעמבער 1938, זענען מיר געווען דערשיטערטע עדות פון אַ גרויסען נצחון וואָס דער גרעסטער טיראַן פון אַלע צייטען, דער אשמדאי פון אונזער צייט, האָט אָפּגעשפּילט פאַר אונזערע אויגען, אַ דאַנק דעם אומפאַרגלייכלאַכען פאַרראַט פון די צוויי גרויסע אייראָפּעאישע דעמאָקראַטיעס: גרויס־בריטאַניע און פראַנקרייך, וועלכע האָבען געצוואונגען טשעכאָסלאָוואַקיע זיך לאָזען פאַלמעסען אָן אַ ווידערשטאַנד. די צוויי גרעסטע אייראָפּיאישע דעמאָקראַטישע מלוכות האָבען געבראָכען זייער אָפּמאַך מיט טשעכאָסלאָוואַקיע, אין איר ערגסטער שעה פון נויט, איבערגעבענדיג איר אין די וועלפישע לאַפּעס.

ניט רעכענענדיג זיך מיט די פאַרדאַמונגען און פּראָטעסטען פון דער גאַנצער וועלט; ניט רעכענענדיג זיך מיט דער וועלטס סימפּאַטיע צו דער אומגליקלאַכע טשעכאָסלאָוואַקישער רעפּובליק, וואָס די גרויסמעכטע האָבען מיט צוואַנציג יאָר צוריק געשאַפען, האָט נעוויל טשעמבערליין, ענגלאַנדס פּרעמיער מיניסטער, און עדואַרד דאַלאַדיע, פראַנצויזישער פּרעמיער, קאַפּיטולירט פאַר היטלער׳ן און אים נאָכגעגעבען צו צעשניידען טשעכאָסלאָוואַקיע, אַוועקגעבענדיג דייטשלאַנד דעם אינדוסטריעלען געגענט, דעם אַזוי גערופענעם סודעטען געביט; צו פּוילען דעם קוילען־רייכען טשען געגענט און טשעכישער שלעזיע, וואָס איז באַוואוינט פון אַ סך פּאָליאַקען, און צו אונגאַרן איר „חלק״, וואָס זי האָט אָנגעהויבען מאָנען.

דער טראַגישער מינכענער אָפּמאַך צווישן דייטשלאַנד, ענגלאַנד, פראַנקרייך און איטאַליע, האָט היטלער׳ן געגעבען אָן מלחמה, בלויז מיט׳ן כח פון סטראַשען און פאָכען מיט׳ן שווערד, דעם בעסטען דיסטריקט פון טשעכאָסלאָוואַקיע, וואָס האָט קיינמאָל ניט באַלאַנגט צו דייטשלאַנד.

---

*) אין דעם קאָווענאַנט פון דער פעלקער ליגע (אַרטיקעל 1.) ווערט געזאָגט: „אין פעלקער בונד קאָנען זיך נאָר באַטייליגען אַזוינע מדינות, דאָמיניאָנס און קאָלאָניעס וואָס רעגירען זיך אַליין, און זיינען לחלוטין זעלבסטשטענדיג״ די אימפּעריאַליסטישע מלוכות האָבען ניט געוואָלט, אַז די פאַריאָכטע און פאַרשקלאַפטע זאָלען זיך אין אים קאָנען באַטייליגען. — נ. ש.

עס איז געווען דער שווערער גזר דין פון דינים, וועלכע האָבען גע'פסק'ענט „כל דאלים גבר", נאָכצוגעבען דעם שטארקען אלץ וואָס ער פארלאנגט, אום צו פארטיידיגען זייערע מעשים, האָבען די פאלשע שופטים געזוכט איינצורעדען דער וועלט, אז מ'האָט אויסגעמיטען מלחמה, בלוט פארגיסונג, און חורבן. אונטער דער פאסיפיסטישער מאסקע, האָט מען געזוכט צו בארעכטיגען דעם דאָזיגען טראגישען אָפמאך — אז צוליב'ן שלום איז מען עס איינגעגאנגען אויפ'ן קאָמפּראָמיס.

די דאָזיגע „רודפ'שלום'ניקעס" האָבען אָבער געפירט א פאסיפיסטישע פּאָלי־טיק אויף יענעמס חשבון; געמאכט דעם ערשטען שריט איבערצוגעבען אייראָפּע אין אגרעסאָרס רשות, היטלער זאָל איר העגעמאניזירען.

די וועלט איז אָבער ניט אזוי נאאיוו, און פארשטייט גאנץ גוט וואָס מען איז דאָ אויסען געווען. טשעמבערליין איז אויסען געווען צו צעשמעטערען דעם פראנ־צויזיש־סאָוועטישען אָפמאך, צו איזאָלירען און אָפשוואכען דעם סאָוועטען־פאר־באנד.

ווייל אויב די רודפ'שלום'ניקעס זאָלען געווען מיינען ערנסט, וואָלטען זיי זיך ניט גענדאַרפט גרייטען אזוי אינטענסיוו, אידעאיש, פסיכאָלאָגיש און טעכניש צו דער נייער מלחמה וואָס זיי האלטען פאר אומפארמיידלעך. אויב זיי מיינען באמת אלץ נאָכצוגעבען, אבי צו ראטעווען דעם וועלט פרידען, טאָ צו וואָס די פיבער־האפטע פּראָדוקציע פון נייע און גרעסערע קריגס שיפען, עראָפּלאנען, טאנקען און גאזען מכל המינים? צו וואָס באוואָפענט זיך ענגלאנד אלץ מערער און שטארקער אויף אירע אינזלען, אויף אירע באזעס אין מיטעללענדישען ים, אויף די סטראטעג־גישע פּונקטען פונ'ם נאָענטען מזרח אין סינגאפּאָר און אין האָנג קאָנג — צוליב שלום? צוליב שלום אונטער אלע באדינגונגען? . . .

ביי דעם מינכענער אָפמאך איז אויף א מיאוסען אויפ'ן צעבראָכען געוואָרען דער „סטאטוס קוואָ" וואָס דער ווערסאילער פרידענס אָפמאך האָט אויפגעשטעלט און איז געווען אזוי הייליג און טייער. מיט דעם אקט האָט מען אָנגעוואָרפען א שרעק אויף אלע מלוכות פון דעם באלקאנישען האלב־אינזעל און פון גאנץ אייראָפּע. מען האָט אָנגעוואָרפען א שרעק אויף אלע פרייהייטס־ליבענדע מענשען פון איבער דער גאנצער וועלט.

דער שיקזאַל פון טשעכאָסלאָוואקיע, א קליין לאנד וואָס איז געבוירען געוואָ־רען אין דעם שוים פון בריטיש־פראנצויזישען אימפּעריאליזם, און זיך פארלאָזט אויף אירע פאלשע טאטע־מאמע, איז פארזיגעלט געוואָרען צום אונטערגאנג. מ'האָט פון איר מיט איינמאָל געמאכט א קליין לענדעלע, וואָס קאָן קוים זשיפען און איז עקאָנאָמיש אָפּהענגיג אין דייטשלאנד.

דער סך־הכל פון דעם טרויעריגען מינכענער אָפמאך איז:

היטלער איז ארויס א פולשטענדיגער זיגער. דער פאשיזם איז געשטארקט געוואָרען איבער דער גאנצער וועלט. עס איז באגראָבען געוואָרען די טשעכאָסלאָ־וואקישע רעפּובליק, צעבראָכען געוואָרען די קאָלעקטיווע זיכערקייט, און עס איז ארויפגעלייגט געוואָרען דער „גולל" אויף דעם פעלקער־בונד.

די דעמאָקראַטישע אימפּעריאַליסטען האָבען קאַפּיטולירט פאַר די דיקטאַטאָרישע, ווייל אזוי האָט זיך זיי בעסער געלוינט, ווייל אזוי האָבען זיי געוואָלט: אָפּלייגען די פינאַלע מלחמה. מיט דעם מינכענער אָפּמאַך איז פאַרענדיגט געוואָרען דער דריטער בלוטיגער אימפּעריאַליסטישער שפּיל: עטיאָפּיע איז געווען נומער איינס; שפּאַניע נומער צוויי; טשעכאָסלאָוואַקיע נומער דריי — דער גרעסטער און דער שרעקליכסטער. די אימפּעריאַליסטישע פירער פאַרגעסען אָבער, אז דערמיט וואָס זיי טראָגען אונטער היינט דעם זיג די פאַשיסטישע דיקטאַטאָרען, גרייטען זיי צו אויף מאָרגען זייער אייגענע מפּלה. זיי פאַרגעסען דאָס, אָדער מאַכען זיך דערפון פאַרגעסען . . . זיי גראָבען פאַר זיך אליין א גרוב.

קאַפּיטעל 9

די געפאר פון א וועלט-מלחמה אין דער נאָהענטסטער צוקונפט

1. היטלער ברעכט אינטערנאציאָנאלע אָפּמאכען.

זינט היטלער איז אריין אין מאכט, (1933) האָט מען זיך אָנגעהויבען שרעקען פאר א וועלט־מלחמה. זינט ער האָט אָנגעהויבען ברעכען דעם ווערסאילער פרי־דענס־אָפּמאך, און זיך גענומען מיליטעריש באפעסטיגען, האָט מען געזעהן, אז עס דערנענטערט זיך דער טאָג, ווען די גערדיכטע כמארעס וועלען זיך ארונטערלאָזען מיט א שטורעם, מיט שלאקס רעגענס, מיט דונערען און בליצען. מען האָט געזעהן באשיינפערליך, ווי עס ווערט אויפגעבלאָזען די סטיכיע פון קריגערישען שאָוויניזם, ווי די שווארצע כמארעס ווערען אַלעמאָל געדיכטער און לאָזען זיך ארונטער נידריגער . . .

ביז היטלער׳ן האָט די דייטשע סאָציאל דעמאָקראטיע — די פעסטונג פון שלום און אינטערנאציאָנאלער פארשטענדיגונג, צוריקגעהאלטען דאָס דייטשע פאָלק פון וועלכער עס איז אגרעסיווער אקציע. מיט׳ן אָנקום פון נאציזם אין דייטשלאנד, האָבען צוריק אויפגעוואכט יענע קריגערישע כחות וואָס ווילען ארייננפירען די וועלט אין א קאטאסטראָפע, אום צופרידענשטעלען זייערע נאציאָנאליסטישע אפעטיטען. די נאצים ווילען צוריק די דייטשע קאָלאָניעס, טערי־טאָריעס און פאָרטען, די האפען שטאָט דאנציג; (דאָס. . . הילפלאָזע עסטרייך האָבען זיי דאָך שוין איינגעשלונגען). די נאצים ווילען די פּאָליטישע העגעמאָניע אין צענטראל אייראָפּע. פאר דעם צוועק מאָביליזירט היטלער דאָס דייטשע פאָלק, די דייטשע בענק און די דייטשע ווירטשאפט — אלץ זאָל זיין צוגעגרייט צו דעם היס־טאָרישען טאָג, ווען מען וועט מיט איינמאָל דארפען אויפבויען דאָס „דריטע רייך״.

היטלער האָט אָנגעהויבען דורכפירען זיין „מיסיע״ מיט זיין ארויסטריט פון דער פעלקער ליגע, מיט זיין ברעכען דעם ווערסאילער פרידענס־אָפּמאך, כדי צו קענען זיך באוואָפענען, און מיט זיין ברעכען דעם לאָקארנאָ אָפּמאך, דורך אריינ־שיקען מיליטער אין דער רהיין געגענט, וואָס טאָר נישט — לויט דעם ווערסאילער טראקטאט — מיליטעריש ווערען באפעסטיגט. מיט דעם אלעם האָט ער באוויזען, אז ער רעכענט זיך ניט מיט דער וועלט׳ס געוויסען; אז ער וועט זיך ניט אָפּשטעלען פאר קיין זאך, וואָס וועט איהם שטעהן אין וועג פון זיינע פּלענער —אויפצושטעלען די דייטשע דריטע אימפעריע.

מיט זיין מיליטאריזירען דעם רהיין געגענט האט היטלער געבראכען דעם ווערסאילער פרידענס־אפמאך פון 1919, און דעם לאקארנא־אפמאך פון 1925. לויטביידע אפמאכען, איז דייטשלאנד שטרענג פארבאטען צו האלטען מיליטער און בויען פעסטונגען אין די רהיין פראווינצען. דער חילוק צווישען דעם ווער־סאילער און לאקארנא׳ר אפמאך באשטעהט נאר אין דעם, וואס דעם ערשטען האט דייטשלאנד אונטערגעשריבען מיט געוואלד און דעם צווייטען האט זי אונטערגע־שריבען מיט איהר אייגענעם ווילען.

אין 1925, ווען אין דער שווייצארישער שטעטעלע לאקארנא, איז אונטערגע־שריבען געווארען דער אפמאך צווישען פראנקרייך, דייטשלאנד, ענגלאנד, איטאליע און בעלגיע, איז עס באצייכענט געווארען אלס א נייער קאפיטעל אין דער נאך־מלחמה׳דיגער געשיכטע פון אייראפע.

דער ווערסאילער אפמאך פון 1919 האט אין זיך פארקערפערט די גאנצע שנאה וואס די מלחמה האט געהאט באשאפען. דארט זענען געווען פארטראטען צוויי קריגערישע צדדים: די עלאיס פון איין זייט, און דייטשלאנד פון דער צווייטער זייט. דייטשלאנד איז געזעסען אויף דער באשולדיגונגס־באנק; מען האט איר בא־טראכט ווי א פארברעכערין; אלס שולדיגע אין דער וועלט־מלחמה; מען האט איר באטראכט ווי א באזיגטע וועמען מען קאן און מען דארף בינדען.

ביי דעם לאקראנא אפמאך איז שוין ניט דערמאנט געווארען דאס ווארט „עליים” אדער „פיינד”. ער האט געטראגען א פרידענס־כאראקטער. די פעלקער האבען זיך אויף א פרידליכען אופן אונטערגעשריבען און זיך פארפליכטעט, צו ערליידיגען און אויסגלייכען סכסוכים אויף א פרידליכען אופן, כדי צו זיכערען דעם אייראפייאישען און אלוועלטליכען פרידען.

דער לאקארנא־אפמאך האט פארפליכטעט די אונטערגעשריבענע לענדער צו רעספעקטירען די גרעניצען, ווי זיי זענען אויסגעארבייט געווארען אינ׳ם ווערסאילער פרידענס־אפמאך. איטאליע און ענגלאנד האבען זיך פארפליכטעט צו גאראנטירען דעם אפמאך: אז אויב דייטשלאנד זאל אטאקירען פראנקרייך דארפען זיי העלפען דער לעצטער, און אויב פארקעהרט—צו העלפען דייטשלאנד. אנדערע אייראפייאישע פעלקער זיינען אויך ארייגעצויגען געווארען, צו זיכערען דעם יסוד פון פרידען צווי־שען די היסטארישע בלוטיגע שונאים, — דייטשלאנד און פראנקרייך.

דער ווערסאילער פרידענס אפמאך האט באשטימט, אז דייטשלאנד טאר ניט האבען קיינע פעסטונגען, און טאר ניט האלטען קיין מיליטער אויף די ברעגען פון טייך רהיין. א שטרעקע פון פופציג קילאמעטער, איז באשטימט געווארען, וואו דייטשלאנד טאר ניט ארייגשיקען קיין סאלדאטען, טאר ניט בויען קיין פעסטונגען, וואפען־פאבריקען, א. ד. גל. דער לאקארנא אפמאך האט נאך מעהר בעפעסטיגט און פארצוימט דעם רהיין געגענט מיט זיין זיבען מיליאניגער באפעלקערונג, פון וועלכע עס איז מיליטערישע פעסטונגען. דאס אלץ איז געטאן געווארען צו זיכערען פראנקרייך פון א מעגלאכען דייטשען אנפאל אויף איהר.

מיט זיין מיליטאריזירען דעם רהיין־געביט האָט היטלער מיט איינמאָל געבראָ־כען ביידע אָפּמאכען, און זיך באוויזען מיט זיין אמת'ן פּרצוף — אז ער גרייט זיך צו פארכאפּען די דייטשע קאָלאָניעס און צוריק צוזאמענשטעלען די דייטשע אימפּעריע.

פון וואנען נעמט זיך היטלער'ס געוואגטקייט? . . . היטלער בויט זיין פּאָליטיק ניט אזוי אויף דער שטארקייט פון דייטשלאנד ווי אויף דער צוריסענקייט פון זיינע געגנער. ער ווייס, אז די אינטערעסען פון ענגלאנד, פראנקרייך, איטאליע און פון די אנדערע פארבינדעטע זענען די זעלביגע ווי אלעמאָל. ער ווייס אז איטאליעס אוואנטיורע אין אפריקע האָט געשאפען די געלעגענהייט, ער זאָל זיך נעמען צו זיינע פּלענער. ער האָט געלערענט פון זיין רבי'ן מוסאָליני'ן, אז סקאנדאלען ווערען אָפּגעטאָן און פארשוויגען. דעריבער האָט ער זיך גענומען צו דעם געפערליכען שפּיל. דער ערשטער שריט, די באוואפנונג פון דייטשלאנד, איז טאקע פארשוויגען געוואָרען. מען איז אָפּגעקומען מיט קאָנפערענצען, געהיימע און אָפענע, און קיין ממשותדיגעס קעגען דייטשלאנד איז ניט געטאָן געוואָרען. ביים ברעכען דעם לאקארנאָ אָפּמאך, האָט היטלער'ס חוצפה שוין געבראכט מיט זיך אביסעל שטורעם. ווייל, אויב, ביים ברעכען דעם ווערסאילער־אָפּמאך האָט היטלער געהאט דעם אויס־רייד: דער אָפּמאך איז מיט געוואלד ארויפגעצוואונגען געוואָרען אויף דייטשלאנד; אז ער איז ניט פארפּליכטעט צו אנערקענען אן אָפּמאך, צו וועלכען דייטשלאנד זאָל האָבען צוגעשטימט ניט מיט איר פרייען ווילען. ער קאָן אָבער דאָס ניט זאָגען בנוגע דעם לאקארנאָ אָפּמאך, צו וועלכען דייטשלאנד איז צוגעשטאנען פרייוויליג, אָן שום צוואנג פון דרויסען.

פראנקרייך האָט טאקע גאָר ערנסט אויפגענומען די געשעהענישען ביים רהיין געביט, די ערשטע זאך וואָס זי האָט געטאָן, איז געווען, ארויסצושיקען נייע מיליטער אָפּטיילונגען צו די דייטשע גרעניצען. זי האָט אויך געמאכט צוויי קלאגעס אויף דייטשלאנד: איינע צו דער פעלקער ליגע, פאר ברעכען דעם ווערסאילער פרידענס־אָפּמאך; און איינע, צו די לענדער וואָס האָבען אונטערגעשריבען און גאראנטירט דעם לאקארנאָ־אָפּמאך.

צו פראנקרייך זענען צוגעשטאנען: טשעכאָסלאָוואקיע, די קליינע אנטאנטע: יוגאָסלאוויע און רומעניע, און דער סאָוועטען־פארבאנד. אין מאָסקווע איז מען זיכער, אז היטלער'ס מאנעווערס צילען צום מזרח. ווען היטלער טריפט מיט מילך און האָניג וועגען אלע לענדער פון דער וועלט, רעדט ער מיט גאַל בנוגע דעם סאָוועטענלאנד.

איטאליע, וועלכע האנדעלט זיג־זאגיש, האָט דאָ אויך אזוי געהאנדעלט. פאר דער שטיצע צו פראנקרייך האָט זי פארלאנגט די אנערקענונג פון איר הערשאפט אין עטיאָפּיע. מוסאָליני האָט געוואָלט אויסנוצען די געלעגענהייט. פּוילען, אונ־גארן, בולגאריע און עסטרייך — זיי ווארטען נאָך. זיי ווילען פריהער וויסען, ווי אזוי עס וועט זיך זיי בעסער לוינען. מיט פּוילענס, אויסלענדישער פּאָליטיק איז מען בכלל ניט זיכער. פּוילען מוז זיין מיט פראנקרייך — איר באשיצערין; זי

קאָן ניט, טאָר ניט אויפגעבען איר „יונגענט ליבע״; זי מוז שטעהן פעלזען־פעסט מיט פראנקרייך. לעצטענס זעהט מען אָבער, ווי זי האלט זיך אין איין חנ׳דלען צו נאצי־דייטשלאנד, מאכט מיט איר אָפּמאכען, אָן פראנקרייכס הסכמה.

און איצטער קומען מיר צום סאמע עיקר — צו ענגלאנד. געדאכט האט זיך, אז אויך ענגלאנד איז אויפגעבראכט געגען היטלער׳ס האנדלונג, און אז זי וועט נעמען א שטעלונג. דער סוף איז געווען, אז ענגלאנד האט גאָר געוואָלט שליסען א נייעם אָפּמאך מיט נאצי־דייטשלאנד און פארשווייגען דעם רהיין אינצידענט. די מאָטיווען זענען געווען גאנץ פשוט׳ע: ענגלאנד איז ניט אזוי פאראינטערעסירט אין אָפּהיטען און באשיצען אינטערנאציאָנאלע אָפּמאכען, ווי אין באשיצען אירע אייגענע נאציאָנאלע אינטערעסען.

אין ענגלאנד האט מען אויך געשטעלט קעגען פראנקרייכס פאָדערונגען גאנץ שארפע און בארעכטיגטע ארגומענטען. מען האט געפרעגט, פארוואָס פראנקרייך האט ניט געוואָלט קיין שארפע שטעלונג בנוגע איטאליע? מיט דעם איטאליעניש־עטיאָפּישען קאָנפליקט איז דאָך פאָרגעקומען אן ערגערער סקאנדאל: איטאליע האט זיך דאָך אריינגעריסען מיט איהר ארמיי אין א פרעמד לאנד; פארוואָס זשע איז פראנקרייך געווען אזוי מילד, ווען עס האט זיך געהאנדעלט וועגען סאנקציעס געגען איטאליע? אין ענגלאנד האט מען אויך גערעדט וועגען דעם פאקט, וואָס אינטער־נאציאָנאלע אָפּמאכען זענען שוין ניט איינמאָל געבראָכען געוואָרען נאָך די מלחמה יאָרען, און מען האט דערפאר קיין קריג ניט דערקלערט. טאָ פארוואָס זשע זאָל מען שוין דערקלערען קריג דייטשלאנד, צוליב איר ברעכען אָפּמאכען? . . .

עס האָבען זיך אויסגעפורעמט צוויי ריכטונגען: איין ריכטונג, די פראנצויזישע, האט געוואָלט ארויסשטעלען היטלער׳ן שטארקע פאָדערונגען, ער זאָל צוריקציהען דאָס מיליטער פון רהיינלאנד, און זיך אָפּצורעכענען מיט איהם פאר ברעכען אָפּמאַ־כען. פראנקרייך איז געווען געניגט צו פיהרען מלחמה מיט דייטשלאנד, אויב זי זאָל ניט נאָכקומען די פאָדערונגען. זי זעהט, אז מלחמה מיט היטלער׳ן איז אומ־פארמיידליך, פריהער אָדער שפעטער, וועט זי אויסברעכען, איז שוין גלייכער איצ־טער, ווען ער איז נאָך ניט באפעסטיגט, ווען ער איז נאָך ניט אינגאנצען צוגעגרייט צו מלחמה.

די פראנצויזישע ריכטונג איז געווען מיט דער מיינונג, אז עס איז געקומען די צייט צו קעמפען פאר אינטערנאציאָנאלע באשלוסען און אָפּמאכען — צו מאכען א סוף צו דער הפקרות און צום כאָאָס וואָס הערשט איבער דער גאנצער וועלט.

די צווייטע ריכטונג, די ענגלישע, איז געווען און איז מילד צו היטלער׳ן. זי האט איהם פארדאמט, געהאלטען פאר אן עולה — דאָך האט זי ניט געוואָלט אָננע־מען פראנקרייכס צו שארפע שטעלונג. זי וויל ניט ארוים אין קריג, צוליב ברעכען אן אָפּמאך. אין ענגלאנד איז פאראן א מיינונג, אז נאָר דאן ווען היטלער וועט אָנגרייפען פראנקרייך אָדער זיך אריינרייסען אין א פרעמד לאנד אריין, נאָר דאן וועט זיין א גרונט צו פארפירען א מלחמה. דאָס ברעכען אן אָפּמאך, ווי סקאנדאליעז דאָס זאָל ניט זיין, בארעכטיגט נאָך אלץ ניט קיין מלחמה וואָס דארף זיין דער לעצ־

מער מיטעל. (היינט איז ענגלאנד אונטער טשעמבערליינ׳ען נאך מער מילד געוואָרען צו היטלער׳ן זי האָט אים שוין געלאָזט ארייננרייסען זיך אין א פרעמד לאנד ווי דער פאל מיט טשעכאָסלאָוואקיע).

היטלער פון זיין זייט, איז דעמאָלט ארויסגעקומען מיט א דערקלערונג, אז פראנקרייך האָט פריהער געבראָכען דעם לאָקארנאָ־אָפּמאך דערמיט וואָס זי האָט געשלאָסען א מיליטערישען־בונד מיט סאָוועט־רוסלאנד. וואָס וועט ער אָבער ענטפערען בעלגיען, וועלכע האָט ניט געשלאָסען קיין באזונדערע אָפּמאכען? . . . איינס איז קלאָהר, היטלער׳ן איז ניט צום הארצען דער מיליטערישער אָפּמאך צווישען פראנקרייך און דעם סאָוועטען־פארבאנד. ער האָט מורא פאר א באוואפענטער ארומרינגלונג, וואָס וועט אים שטערען אין זיינע עראָבערישע פּלענער. דעריבער איז ער אזוי אויפגעבראכט אויף פראנקרייך פאר איהר אָפּמאך מיט׳ן סאָוועטען־פארבאנד. עס איז פאר קיינעם קיין סוד שוין מער ניט, אז היטלער צילט איצט מער געגען סאָוועטען־פארבאנד, וואָס שטעקט אים ווי א ביין אין האלז אויפ׳ן מזרח גרעניץ, ווי קעגען פראנקרייך, פון וועמען ער וויל פארכאפּען טעריטאָריע, איבערהויפּט אלזאסלאטרינגען, וואָס פראנקרייך האָט זיך צוריקגענומען נאָך דער וועלט מלחמה.

היטלער האָט אויך שוין ניט איינמאָל דערקלערט, אז דייטשלאנד דארף זיך אויסשפּרייטען אויפן חשבון פון די מזרח־לענדער. ער וואָלט גערן געוואָלט אוועקנעמען פון פוילען דעם „קאָרידאָר", וועלכער האָט פאקטיש צוטיילט דייטשלאנד אויף צוויי שטיקער, איבערגעהאקט די פארבינדונג מיט פּרייסען. ווי אזוי קאָן מען צוריק באקומען דעם קאָרידאָר?

דער ענטפער איז: דורך אן אָפּמאך מיט פוילען, צו מאכען מיט איהר אן אויסטייש אין טעריטאָריע, היטלער האָט בדעה אוועקצורייסען פון סאָוועט־רוסלאנד א שטיק אוקראינע און עס אוועקגעבען פוילען פאר׳ן קאָרידאָר.

אזוי ווי דייטשלאנד גרעניצט זיך ניט דירעקט מיט׳ן סאָוועטען־לאנד, — צווישען רוסלאנד און דייטשלאנד שטעהט פוילען אויף דער צפון־זייט, טשעכאָסלאָוואקיע און רומעניע אויף דרום־זייט — און צו צוקומען צו דער רוסישער גרעניץ מוז מען דורכגעהן די לענדער, דאריבער וויל ער אָדער מאכען מיט זיי „פריידליכע" אָפּמאכען, זיי זאָלען איהם געבען א וועג. אָדער ער זאָל זיי פארכאפּען און צערייסען אויף שטיקער ווי דער פאל מיט טשעכאָסלאָוואקיע.

איז גאנץ מעגלאך אז היטלערס מיליטאריזירען דעם רהיין געגענט האָט צו טאָן מיט פראנקרייכס אָפּמאך מיט׳ן סאָוועטען־פארבאנד, אין וועלכען ביידע לענדער פארפליכטען זיך צו העלפען איינער דעם צווייטען אין פאל זיי ווערען באפאלען פון אן אויסערלאכען שונא. ער האָט געוואָלט שטערען דעם דאָזיגען פּלאן, ער האָט אָנגעהויבען זאָרגען פאר א שטארקער באפעסטיגטער ליניע איבער דער לענג פון דער פראנצויזישער גרעניץ, אום אָפּצוהאלטען פראנקרייך פון געבען וועלכע עס איז שטיצע צו רוסלאנד אין צייט פון אן אטאקע אויף איהר. ער צילט אויך אָפּצושוואכען פראנקרייכ׳ס כח אלס גרויס־מאכט.

מילא, האָט דער לאַקאַרנאָ־פּאַל נאָך ניט געפיהרט צו קיין מלחמה, ענגלאַנד האָט צוריקגעהאַלטען פראַנקרייך, און די לעצטע האָט געמוזט פאַרשווייגען. עס איז אָבער קיין צווייפעל ניט, אז דאָס איז געווען א טריט נעהענטער צו אן אָפּענער מלחמה פון דייטשלאַנד קעגען סאָוועטען־פאַרבאַנד און מעגלאַך אויך קעגען פראַנקרייך. דער טומעל ארום דעם ענין רהיינלאַנד האָט אויך באַוויזען, אז די גאַנצע לופט אין אייראָפּא, איז אָנגעזאַפּט מיט פּולווער און קאָן א ליאדע טאָג פּלוצלונג עקספּלאָדירען.

2. דער שרעק פון מלחמה, וואָס דער איטאַליעניש־עטיאָפּישער קאָנפליקט האָט ארויסגערופען.

אין אויגוסט 1935 האָט איירָאפּע איבערגעלעבט כמעט דאָס זעלבע וואָס אין יוני־יולי פון 1914. די זעלבע נערוועזיטעט, די זעלבע זאָרגען און די זעלבע שרעק פאר דעם מאָרגען . . . די טאָג־טעגליכע פראַגען פון אינערליכער פּאָליטיק; די פּראָבלעמען פון קאַמף מיטן עקאָנאָמישען קריזיס; די סטאַביליזאַציע פון דער וואַליוטע — אַלץ איז געוואָרען אָפּגערוקט אָן א זייט, אַלץ איז געוואָרען אָפּגעלייגט; געהערשט האָט נאָר איין זאָרג — די פּראָבלעם פון צוגרייטען זיך צו דער מיליטערישער קאַטאַסטראָפע וואָס האָט זיך גערוקט נעהענטער און נעהענטער.

פראַנקרייך האָט גענומען זוכען פאַרבינדעטע, אין פאַל פון א מיליטערישען צוזאַמענשטויס מיט דייטשלאַנד. זעהענדיג אז איר קינד, פּוילען, וואָס איז א דאַנק איר אויפגעשטאַנען תחית המתים, האָט זיך גענומען פירען א זעלבסטשטענדיגע אומאָפּהענגיגע פּילסודסקי ליניע, און געשלאָסען אַן אָפּמאַך מיט איר שונא־דייטשלאַנד, האָט זי זיך פאָרמירט און פאַרפעסטיגט א נייעם אָפּמאַך — דעם פראַנצויזיש־סאָוועטישען, אום צו זיכערען זיך אויף דער מזרח זייט. אויפ'ן מערב זייט האָט פראַנקרייך געזוכט שטיצע פון ענגלאַנד און איטאַליע. פראַנקרייך איז איינגעגאַנגען אויף אַלע קאָמפּראָמיסען, אבי צו דערגרייכען די דערנענטערונג צווישען די דריי זיגרייכע לענדער: פראַנקרייך, ענגלאַנד און איטאַליע.

די פראַנצויזיש־איטאַליענישע פאַרשטענדיגונג איז דערגרייכט געוואָרען א דאַנק די טעריטאָריעלע הנחות וואָס איטאַליע האָט באַקומען אין צפון־אפריקע, וואו דער איטאַליענישער אימפּעריאַליזם, האָט פּראָוואָצירט א מלחמה מיט אביסיניע, כדי צו פאַרפעסטיגען זיין העגעמאָניע פריער אויפ'ן שווארצען קאָנטינענט, און שפּעטער אויפ'ן ווייסען קאָנטינענט — איירָאפּע, פראַנקרייך האָט זיך אויך מתחייב געווען צו שטיצען דעם פּלאַן פון א דונאַיאישען אָפּמאַך, וואָס האָט א גרויסע באַדייטונג פאר איטאַליע אין דער איירָאפּייאישער מלחמה. פראַנקרייך איז זעהר שווער אָנגעקומען דאָס צו דערגרייכען. עס איז געווען גענוג שווער צו באַרוהיגען די קליינע אַנטאַנט, און באַזונדערס יוגאָסלאַוויע, וועלכע איז ניט איבעריג צופרידען פון איטאַליעס פירערשאַפט אין צענטראַל איירָאפּע. זי האָט דאָס אָבער

געמוזט דורכפירען, זיך צו פארפעסטיגען קעגען דייטשלאנד. איטאליע האָט איר פארשפּראָכען צו שטיצען די אידייע פון א מזרח אייראָפּייאישען אָפּמאך וועגען געגענזייטיגע הילף.

ענגלאנד איז אין אָנהויב געווען צופרידען מיט דעם פראנצויזיש־איטאליעני־שען אָפּמאך. די ענגלישע דיפּלאָמאטען האָבען אין דעם געזעהן א פארפעסטיגונג פון׳ם אייראָפּייאישען פרידען. זיי האָבען אָבער נאָך געקוקט מיט גרויס פארדאכט אויף אונצוטרוי אויף איטאליעס פריינדשאפט, און גענומען זוכען פארבינדונגען מיט היטלער־דייטשלאנד. זיי האָבען היטלער׳ן נאָכגעגעבען וועגען סאנקציאָנירען די דייטשע באוואפנונג, מבטל צו מאכען די באגרעניצונגען פון׳ם ווערסאילער אָפּ־מאך. היטלער פון זיין זייט, האָט געטאָן אלץ וואָס נאָר מעגליך כדי ארייננצושלאָ־גען א קלין צווישען פראנקרייך און ענגלאנד, און עס איז אים טאקע אביסעל געלונ־גען: עס האָט זיך געענדיגט מיט א סעפּאראטען (באזונדערען) פלאָטען אָפּמאך צווישען ענגלאנד און דייטשלאנד, וואָס האָט אויפגערודערט דער גאנצער וועלט.

די וואקעלדיגקייט און ניט אויסגעהאלטענקייט פון דער ענגלישער אויסלענ־דישער פּאָליטיק, וואָס איז געגוויגט צו פארשיידענארטיגע פשרה׳דיגע קאָמבינאַ־ציעס, האָט ארויסגערופען פיל אומצופרידענהייט אין אייראָפּע, וואָס גלויבט שוין מער ניט אין דער מעגליכקייט דורכצופירען ענגלאנד׳ס שלום־פּאָליטיק. אין געגענ־טייל: אייראָפּייאישע מלוכות זענען מיט דער מיינונג, אז אזא ניט שטאנדהאפטיגע פּאָליטיק מצד ענגלאנד, גיט א געלעגענהייט די מלחמה צינדער זיך צו באפעסטיגען און צוגרייטען צו מלחמה.

דאָס האָבען מיר געזעהן ביי דער מוסאָליני אוואנטיורע אין עטיאָפּיע. מען האָט מוסאָלינין געלאָזט וואקסען אזוי גרויס, ביז ער האָט אויף זיך גענומען די „גרויסע" מיסיע ארייננצוברענגען ליכט און ציוויליזאציע אין דער פינסטערער אפ־ריקע, וועלכע ער האָט געוואָלט באפרייען מיט געוואלד, ניט רעכענדיג זיך דערמיט, וואָס די עטיאָפּער האָבען אים מוחל געווען די טובה. ווייל וואָס הייסט ביי מוסאָ־לינין: זיי ווילען ניט? מען צווינגט זיי, אז זיי זאָלען יאָ וועלען! דאָס איז מוסאָ־לינים מעטאָדע פון יושר, פון גערעכטיגקייט — א דיקטאטאָרישע גערעכטיגקייט.

ניט דער פעלקער־בונד האָט אים צוריקגעהאלטען, ניט דער קעניג פון עטיאָ־פּיע, ניט די „תחנונים" און „בקשות" פון ענגלאנד און פראנקרייך — מוסאָליני האָט געטאָן דאָס זייניגע; אָקופּירט עטיאָפּיע, און זיך אויסגעלאכט פון אלע וואָרנונ־גען און אולטימאטומס פון די צוויי אימפּעריאליסטישע מלוכות, וועלכע זענען בלויז פאראינטערעסירט געווען ניט צו דערלאָזען א קאָנקורירענדע אימפּעריאלע מלוכה אויפ׳ן אפריקאנישען קאָנטינענט. זיי האָבען דעריבער געוואָלט שטערען מוסאָליני׳ן אין זיינע אפּעטיטען צו פארכאפּען עטיאָפּיע, וואָס מיינט אן אָנהויב פון העגעמאָניע אויפ׳ן מזרח, און איבערהויפּט איבער די אראבישע לענדער. אי־טאליע האָט אָבער געפּאָלגט איר דיקטאטאָר, ניט געשראָקען זיך פאר אלע התראות, מאָביליזירט איר ארמיי און ארויס אין קריג. דער איטאליענישער פארטרעטער ביי דער פעלקער ליגע, באראָן פּאָמפּעאָ אלאָיזי האָט אויף אלע סטראשונקעס גע־

ענטפערט מיט חוצפה: „איך זעה ניט קיין באזים פאר ווייטערע דיסקוסיעס, און איך האָב ניט קיין האָפנונג אויף זשענעווע. איטאליע וועט ניט פארלאָזען זשע־נעווע, אָבער אויב מיר וועלען צוגעפירט ווערען צו דער טיר, וועלען מיר מוזען פארלאָזען". איטאליע האָט דעמאָלט ניט פארלאָזט די ליגע. ערשט אין 1937, צוליב אנדערע סכסוכים, איז זי אוועק פון דער ליגע.

אינטערעסאנט איז ענגלאנדס געביטענע שטעלונג צום אביסיניש־איטאליעני־שען פּלאָנטער. פאר די לעצטע יאָרען האָט איטאליע געהאלטען אין איין אריינ־דרינגען אין מזרח־אפריקע, און געקוקט אויף דער נאָך איבערגעבליבענער זעלבסט־שטענדיגער אביסיניע מיט דער כוונה איר צו פארכאפּען. אין יאָר 1934 (5־טען דעצעמבער) איז פאָרגעקומען א שארפער קאָנפליקט צווישען איטאליע און אביסי־ניע לעבען דעם אָאזיס וואלואל. אויף דער גרענעץ פון דער איטאליעניש־אביסי־נישער קאָלאָניע סאָמאָלילאנד, איז פאָרגעקומען א באוואָפענטער צוזאמענשטויס צווישען אביסינישע און איטאליענישע סאָלדאטען.

לויט דער איטאליענישער רעגירונג, זענען די אביסיניער געווען די ערשטע וואָס האָבען געמאכט דעם אָנפאל אָבער לויט די אביסיניער, האָבען די איטאליענער אָנגעהויבען פריהער זייער אטאקע. דער סכסוך איז דעמאָלט געווען איבער דער פראגע: וועמען וואלואל געהערט. די איטאליענישע רעגירונג האָט גע'טענה'ט, אז זי געפינט זיך אויף דער סאמאלילאנד טעריטאָריע און עס געהערט צו איהר. אבי־סיניע האָט אָבער באוויזען מיט געאָגראפישע ראיות, אז וואלואל איז ווייט אוועק פון סאמאלילאנד און ליגט אין די גרעניצען פון אביסיניע. אביסיניע האָט אויך זיך געוואָלט פארלאָזען אויף א פרידליכען אויסגלייך מיט איטאליע אין איינקלאנג מיט'ן אָפּמאך צווישען זיי פון 1929.

איטאליע האָט קיינמאָל זיך ניט גערעכענט מיט קיינע אָפּמאכען, אודאי ניט מיט קיין אָפּמאך פון א שוואך אָרים לאנד. פאר דער גאנצער צייט האָט זי קאָנצענ־טרירט אין עריטרעא און אין סאָמאָלילאנד טויזענטער סאָלדאטען מיט עראָפּלאנען, טענקס, כעמישע אמוניציע, ווי אויך שווערע הארמאטען און קוילען־וואָרפער. איטאליע האָט געהאלטען אין איין פארגרעסערען איר ארמיי אין מזרח־אפריקע. זי האָט אויך באדייטענד פארגרעסערט איר פלאָטע אויפ'ן רויטען ים. די גאנצע וועלט האָט פארשטאנען וואָס איטאליע מיינט מיט איר פארשטארקען די מיליטערישע כחות אין מזרח אפריקע. ענגלאנד האָט אָבער דערויף געקוקט מיט גלייכגילטיגקייט, זי האָט געמיינט, אז איטאליע וועט זיך ניט קענען אליין פארפעסטיגען אין אבי־סיניע; זי וועט מוזען צונעמען ענגלאנד פאר א שותף, און אלס אזעלכע וואָלט זי מסכים געווען צו צוטיילען אביסיניע צווישען זיך, ווי זי האָט שוין אמאָל צוגע־שטימט, אין 1925, אינ'ם ענגליש־איטאליענישען אָפּמאך.

ערשט גאָר ביים סוף, האָבען די ענגלענדער איינגעזעהן זייער טעות. עס איז שוין געווען צו שפּעט. מוסאָלינים ביטערע פּאָליטיק האָט געארבייט אזוי אינטענסיוו, אז איידער די פעלקער האָבען זיך ארומגעקוקט און אריינגעטראכט וואָס צו טאָן, האָט איטאליע שוין געהאט פארכאפּט אביסיניע און איר אָקופּירט אינגאנצען פאר

זיך. באזונדערס האָט מוסאָליני זיך ניט געשראָקען, ווייל ער האָט געהאט הינטער זיך א גרויסע איירָאפּיאישע מאכט, דייטשלאנד איז אים באלד געקומען צו הילף און געשטארקט זיינע פּאָליטישע אספּיראציעס. עס איז געווען „שמור לי, ואני אשמור לך" — מוסאָליני האָט פאר דעם פּרייז פארזיכערט זיין תלמיד היטלער, צו שטעהן מיט אים אין נויט און אין פריידען.

3. די געפאר אין ווייטען מזרח.

דער קאָנפליקט צווישען יאפּאן און דעם סאָוועטען־פארבאנד, ווערט וואָס אמאָל שארפער און אָנגעצויגענער. יאפּאן וויל דורכאוים פארכאפּען דעם סאָוועטישען ווייטען מזרח — א טעריטאָריע וואָס פארנעמט א שטח פון 2,700.000 קוואדראטנע קילאָמעטער, גרעסער פון פראנקרייך, ענגלאנד, איטאליע, דייטשלאנד, שפּאניע און פּוילען צוזאמענגענומען.

אויף דער דאָזיגער טעריטאָריע האָט מען אנטדעקט ריזיג־גרויסע רעזערוועז פון שטיינקויל. גאנצע אוצרות פון נאפט. קאָלאָסאלע רעזערוועז פון אייזען. מיט א פּאָר יאָר צוריק, האָט מען דאָרט געפונען אין די בערג פון כינגאָן, ניט ווייט פון בירא־בידזשאן, נייע שיכטען פון אייזען, גאָלד, צין, זילבער, קופּער, פּלאטינום און אנדערע זעלטענע מעטאלען.

חוץ דעם איז דער ווייטער מזרח ריזיג רייך מיט וועלדער, וועלכע פארנעמען אן ערך פון 90 מיליאָן העקטאָרען, און קענען גרינג אויסגענוצט ווערען. וואָרום די האָלץ מאטעריאלען קאָנען לייכט עקספּאָרטירט ווערען קיין אויסלאנד דורך די טייכען, וועלכע פאלען אריין טיילווייז אין אמור און טיילווייז אין פּאסיפישען ים. דאָרטען זענען אויך פאראן אומענדליכע רעזערוועז פון פיש, לענג אוים דעם ברעג פון פּאסיפישען אָקעאן, פון וולאדיוואָסטאָק ביז קאמטשאַטקא.

רוסלאנד האָט דאָרטען אריינגעלייגט גוואלדיגע סומען, מיליארדען רובעל, אויפצובויען אייזענבאהנען, אום צו באלעבען די דאָזיגע ווילדע שטרעקעס; צו עפענען די מעגלאכקייט גיך איבערצוואוארפען כל'ערליי סחורות פון רוסלאנד קיין סיביר און כינע און באקומען די נויטווענדיגע סחורות פון כינע און אמעריקא.

די יאפּאנישע אָקופּאציע פון רוסישען ווייטען מזרח אין 1918־1922 האָט קלאָר באוויזען, אז די יאפּאנישע מיליטאריסטען האָבען אן ענטשיידענע כוונה. אין א געהעריגען מאָמענט אָפּצונעמען ביי רוסלאנד די גרויסע און רייכע טעריטאָריע. פון דעמאָלט אָן איז קלאָר געוואָרען פאר דער וועלט, אז יאפּאן צילט צו פארכאפּען די טעריטאָריע פון ראטענלאנד. די יאפּאנישע דיפּלאָמאטען מאכען שוין איצט קיין סוד ניט וועגען זייערע אפּעטיטען צום רוסישען ווייטען מזרח. זיי טראכטען אוים פארשיידענע מאָטיוועז, צו באווייזען, אז דער ווייטער מזרח מוז געהערען „דעם לאנד פון דער אויפגעהענדער זון"; אז זיי היטען די וועלט פון דער „רויטער געפאר"; אז זיי ווילען דערווייטערען די באָלשעוויסטישע מאכט פון כינע און יאפּאן.

די יאפאנישע דיפּלאָמאטען האָבען זיך געשאפען אן אזיאטישע דאָקטרין, לויט וועלכער, אזיע דארף געהערען נאָר צו די אזיאטען, און אז די רוסען, וועלכע זענען ניט קיין אזיאטען, דארפען זיך אָפּרוקען צוריק קיין אייראָפּע.

ארום דעם וויטען מזרח קומען פאָר אָפטע דיפּלאָמאטישע שטרייטען צווישען יאפאן און ראטענלאנד. עס זיינען שוין פאָרגעקומען אָפענע קאָנפליקטען, ווי דער פאל אין 1929, ווען עס איז פאָרגעקומען א קאָנפליקט צווישען דער ראטען־רעגירונג און דער מאנדזשוריער העכערער אדמיניסטראציע איבער דער כינעזיש־מזרחדיגער אייזענבאהן. די יאפאניש־כינעזישע פארוואלטונג האָט זיך דעמאָלט זעהר שלעכט אויפגעפירט מיט די סאָוועטישע בעאמטע פון די אייזענבאהנען. די לעצטע זענען אויף א מיאוסען אופן ארעסטירט געוואָרען, אָן באשטימטע קלאגעס.

לויט דעם אָפּמאך צווישען דעם ראטענפארבאנד און יאפאן, האָט זיך יאפאן פארפליכטעט ניט ארייצופירען קיינע סאָלדאטען אין א זאָנע פון 25 קילאָמעטער אויףביידע זייטען פון דער מזרח־כינעזישער אייזענבאן. די יאפאנער האָבען דעם אָפּמאך לגמרי ניט אויסגעפאָלגט. ווי נאָר יאפאניש מיליטער האָט זיך ארייגעריסען אין מאנדזשוריע אין 1931, האָבען זיי גלייך פארנומען א רייהע סטאנציעס אויף דער מזרח־כינעזישער אייזענבאהן און זיי אפילו פארוואנדעלט אין מעכטיגע סטרא־טעגישע באזיסען.

יאפאן האלט אין איין וואָרענען דעם ראטענפארבאנד, ער זאָל אָפּטרעטען ווייט אוועק פון מאנדזשוריע. די יאפאנישע אימפעריאליסטען שעמען זיך ניט אָפען דאָס צו פארלאנגען, און ניט נאָר דעם וויטען מזרח אליין גרייטען זיי זיך צו פאר־כאפען, נאָר גאנץ כינע. *) פון די שטימונגען ביים יאפאנישען פאָלק ווערט קלאָר, אז זייערע גענעראלען גרייטען זיך אין דער נאָענטסטער צוקונפט צו פארכאפען דעם רוסישען וויטען מזרח. דער ערשטער עטאפּ פון דער יאפאנישער אגרעסיע וועט זיין די אָקופּאציע פון פרימאריע, אמורער געביעט, און ענדליך פון דער זאבאיקא־ליער געביט, און נאָכהער וויטער און וויטער אין מזרח'דיגען טייל פון רוסלאנד.

עס איז קיין ספק ניט, אז טראָץ די אלע נאָכגעבונגען מצד דעם ראטענפאר־באנד, אין באצוג צו יאפאן, כדי צו פארמיידען א מלחמה; שטעהט די געפאר פון מלחמה מיט יאפאן נאָענט און דראָענד. יאפאנס מאכט און עזות איז גענוג גרוים. די יאפאנישע דיפּלאָמאטען שרעקען זיך ניט פאר'ן וועלט'ס געוויסען. זיי שרעקען זיך ניט אָפּ פאר די קאָמוניסטען — זיי שטעלען זיך ניט אָפּ אין זייער מארשרוט צו פארכאפען און באהערשען אזיע. זיי ווילען זיך ניט באגנוגענען מיט בלויז אייזענבאהנען, זיי וועלען זיך ניט באנוגענען מיט כינעזישע פראָווינצען, זיי ווילען אלץ איינשלינגען.

יאפאנס אינטריגעס און פראָוואָקאציעס זענען גרעניצלאָזע. טאָג־טעגלאך גרייפט זי אָן אנדערע און שרייט, אז מען אטאקירט זי, אז זי מוז זיך פארטיידי־גען . . . זי מאכט דעם אָנשטעל פון א נעבעכל, פון א הכנעהדיגע בריאה, אויף וועל־

*) אינ'ם דריטען אָפּטייל ווערט גרינדליך באהאנדעלט און אנאליזירט די איצטיגע מלחמה צווישען יאפאן און כינע.

כער מען פאלט אָן, און דערווייל רייסט זי זיך אריין אין פרעמדע גרענעצען, פאַרכאפּט און באַרויבט.

די סאָוועטישע רעגירונג, ווי ווייט זי זאָל זיך ניט וועלען אויסבאהאלטען פון א קריג מיט יאפּאן, ווי ווייט זי זאָל ניט וועלען אויסמיידען דעם פאטאלען קאָנפליקט, איז אָבער געצוואונגען זיך צו גרייטען מיליטעריש און עקאָנאָמיש פאר דעם טאָג, ווען יאפּאן וועט וועלען פאַרווירקליכען איר חלום, — צו פאַרכאפּען דעם ווייטען מזרח, כינע און דעם איבריגען אזיאַטישען טייל.

אויסער די ריין אימפּעריאַליסטישע אינטערעסען האָט יאפּאן נאָך א גאָר וויכטיגען מאָטיוו ארויסצושטויסען רוסלאנד פונם ווייטען מזרח.

די פיבערישע אָנשטרענגונגען מצד דער ראַטענמאכט צו אינדוסטריאַליזירען דעם ווייטען מזרח באאומרוהיגט שטארק די יאפּאנזער. זיי האָבען מורא, אז רוסלאנד זאָל מיט דער צייט ניט ווערען זייער געפערליכער קאָנקורענט אויף דעם כינעזישען מארק.

יאפּאן, ווי מען ווייסט, פיהלט א שארפען מאנגעל אין נאפט, שטיינקוילען, אייזען און אנדערע מעטאַלען. עס פעהלען איר אפילו אזעלכע וויכטיגע שפּייז פּראָדוקטען ווי רייז און פיש. אזוי ווי די יאפּאנישע באפעלקערונג וואקסט אויסערגעוויינליך, מוזען די יאפּאנער פון יאָהר צו יאָהר אלץ מער אימפּאָרטירען רייז און פיש. די קאָסטען פון אימפּאָרט מוזען זיי דעקען מיט אן ענטשפּרעכענדען עקספּאָרט פון זייערע אינדוסטריעלע פאבריקען. אזא צושטאנד רופט זיך זעהר שלעכט אָפּ אויף דעם יאפּאנישען בודזשעט, און אויף דער אלגעמיינער עקאָנאָמישער לאגע פון לאנד. צוליב די דאָזיגע פּאָליטישע, סטראַטעגישע און עקאָנאָמישע מאָטיוען האָט זיך אנטוויקעלט ביי די יאפּאנער א שטארקער דראנג צו פאַרכאפּען די גרויסע נאטירליכע אוצרות פון דער ריזיגער מזרח אזיאַטישער טעריטאָריע, וואָס באלאנגט צו רוסלאנד. דאָס זאָל אויך זיין א שריט נעענטער צו דער אוזורפּאציע פון כינעזישע פּראָווינצען, צו דער באהערשונג פון כינע.

יאפּאן וויל אויך ארויסיאָגען פון מזרח אלעמען וואָס שטערען איר אין איר אנטוויקלונג. יאפּאן וויל ארויסשטויסען פון כינע איר געפערליכען קאָנקורענט, די פאראייניגטע שטאאטען. די יאפּאנישע דיפּלאָמאטען זענען איבערצייגט אז א באוואפענטער צוזאמענשטויס צווישען יאפּאן און די פאראייניגטע שטאאטען איז אומפארמיידליך. זיי האלטען אָבער, אז פריהער מוזען זיי ארויסרייסען דעם ווייטען מזרח ביי דעם ראַטענפארבאנד, און נאָכהער פאַרפיהרען א מלחמה מיט די פאראייניגטע שטאאטען. יאפּאן וויל דערגרייכען די פאָלגענדע דריי צילען: צו באקומען די ווייט־מזרח׳דיגע טעריטאָריע מיט אלע אירע רייכטימער; ארויסצויאָגען אלע קאָנקורענטען אויפ׳ן כינעזישען מארק; אָפּצונעמען ביי די אמעריקאנער יעדע מעגליכקייט, אין דער צוקונפט אויסצונוצען די רוסישע ברעגען פון פאסיפישען אָקעאן פאר מיליטעריש־סטראַטעגישע צוועקען, פאר אוויאַציע באזעס א. ד. גל.

די סאָוועטען מאכט, ווי די פאראייניגטע שטאאטען, פאסען אויף די דאָזיגע חוצפּה׳דיגע צילען פון די יאפּאנעזער מיליטאַריסטען, און דעריבער שטארקען

זיי זייערע כחות צוריקצוהאלטען יאפאן פון אירע רויבערישע אפעטיטען. אמעריקא האלט אין איין פארגרעסערען אירע אוויאציע כחות, איר פלאטע, אירע ים פאנצער און זעגעל שיפען און גרייטען זיך פאר יאפאנס אנגריף.

רוסלאנד איז דעריבער שטארק באזארגט וועגען אירע אויסערלאכע שונאים. זי באמיהט זיך מיט אלע כחות בייזייקומען ביי די דעמאקראטישע לענדער דעם ווידערווילען געגען דער עקזיסטירענדער פארם פון סאוועטען רעזשים. דאס זעלבע טוט זי אין לאנד. דאס אויסגלייכען די וואהל־רעכט פון די פויערים מיט די אר־בייטער וואס איז לעצטענס געטאן געווארען איז א פאליטיש־מיליטערישע נויטווענ־דיגקייט, כדי מאראליש צו פארשטארקען די פארטיידיגונגס־קראפט פון דעם סא־וועטען־לאנד איז אומבאדינגט נויטיג בייצוקומען דעם אונצוטרוי פון דער אינטע־ליגענץ און פויערטום צו דער הערשענדער מאכט.

דער הויפט מאטיוו פון דער לעצטער קאנסטיטוציאנעלער רעפארמע איז געווען צוליב די פויערים און כדי זיך באפעסטיגען פון אינוויינינג. וואס שטארקער עס ווערט די געפאהר פון א מלחמה אלץ בולט׳ער ווערען די נייע פאטריאטישע טענ־דענצען אין סאוועטענלאנד. נייע שטימונגען באהערשען דעם סאוועטישען עולם. מען שטעלט זיך מיט׳ן פנים צו דער היימאט, צו דער נאציע, צום פאלק. דאס פויערטום און די אינטעליגענץ ווערט ארויסגערוקט אין פאדערגרונט. מען רעכענט זיך איצטער מיט זיי, ווייל מען נויטיגט זיך אין זיי מער ווי פריהער.

די רוסישע ארמיי, אדער ווי איר פולער נאמען איז „די רויטע ארמיי פון די ארבייטער און פויערים" איז היינט צו טאג איינע פון די גרעסטע און שטארקסטע אין דער וועלט. באלד נאך דער אקטאבער רעוואלוציע איז אויף לענינ׳ס באפעהל ארגאניזירט געווארען אויף אן אויסגעצייכענטען אופן די דאזיגע ארמיי. דער אר־גאניזאטאר איז געווען דער מענש, וועלכער איז היינט פארטריבען אין גלות און ווערט גערודפט פון אלע סטאליניסטישע קאמוניסטען, וועמענס נאמען מען טאר היינט ניט דערמאנען אין רוסלאנד — דער בארימטער באלשעוויק און רעוואלוצי־אנער לעאן טראצקי.

די סאוועט רעגירונג וועלכע האט כסדר מורא פאר אן אטאקע האט זיך צו־געגרייט מיט אלע אירע כחות. ניט געקארגט קיין מי, קיין געלט און קיין ענערגיע וואס שנעלער און וואס שטארקער אויסצובילדען און צו פארגרעסערען איר ארמיי.

אין פרידענס־צייט האט די סאוועט־רעגירונג א רעגולערע ארמיי פון נאענט צו א מיליאן. עס ווערט געשאצט, אז אין קריגס צייט וועט די רויטע ארמיי בא־שטיין פון 8 מיליאן סאלדאטען. פאר דעם צוועק העכערט זי כסדר דעם קריגס־בודזשעט וואס גרייכט שוין ביז 6 ביליאן דאלער.

די רויטע ארמיי איז אן אויסגעשלאסענע קלאסען ארגאניזאציע. נאר „הא־רעפאשניקעס" איז דערלויבט צו טראגען וואפען. די סאוועט רעגירונג וויל זיך ניט אויסזעצען דער געפאר צו האבען ביי זיך א באוואפענטע קאנטער־רעוואלוציע. די

דאַזיגע מעכטיגע ארמיי ווערט איצט געפירט פון קלעמענטי וואָראָשילאָוו, וועלכער שטאַמט פון איינפאַכע פויערים, און איז שטענדיג מיט סטאַלינען, פאָלגט אוים זיינע באַפעלען און באַשלוסען.

די רויטע ארמיי ווערט געפירט כמעט פון דורכאויס קאָמוניסטען. גאָר ווייניג אָפיצערען זענען פון צארישען רעזשים. און אויך אויף די ווייניגע ווערט געהאַלטען אַן אויג פון ספּעציעלע קאָמיסאַרען, וואָס זענען באַשטימט דערויף. די מערסטע אָפיצירען ווערען גענומען פון דעם פויערים קלאַס, וועלכע שטודירען מיט גרויס חשק און פלייס, אין די פארשיידענע שולען, וואָס די סאָוועט רעגירונג האָט אויפגעשטעלט.

אויך פרויען באַטייליגען זיך אין דער רויטער ארמיי. פרויען קאָנען אפילו ווערען מיליטערישע קאָמאַנדירען, אויב זיי האָבען די פעהיגקייט דערצו. אין יאָר 1935 זענען שוין געווען 149 פרויען אָפיצירען און 340 סטודענטקעס אין די מיליטערישע שולען. די צאָל ווערט גרעסער פון יאָר צו יאָר. די סאָוועטישע פרוי, וואָס איז אין אלגעמיין באפרייט געוואָרען פון פרויאישען יאָך, און האָט דאָס רעכט, פונקט ווי דער מאַן, זיך צו באַטייליגען אין אלע צווייגען פון דער אינדוסטריע און אויפבוי, האָט אויך די פולע רעכט אריינצוטרעטען אין דער ארמיי און פארנעמען אַנגעזעהענע פּאָסטענס.

אזוי ווי יעדערער דענקט, אז דער קומענדער קריג וועט אָנגעפירט ווערען צום גרעסטען טייל מיט פארשיידענע מאשינען און מאָטאָרען, ארבייט דער שטאַב פון דער ארמיי טאָג און נאכט צו מעכאניזירען און מאָטאָריזירען זי כדי זי זאָל זיך קענען ווי אמשנעלסטען באַוועגען. זי באַזאָרגט זיך מיט עראָפּלאַנען, אויטאָמאָבילען און טאנקען. די רויטע ארמיי באַזיצט א גאָר גרויסע לופט פלאָטע, פון ארום פיר טויזענט קריגס עראָפּלאַנען, און אויך א גאָר גרויסער צאָל האַנדעלס עראָפּלאַנען, וואָס זענען געבויט אזוי, אז מען זאָל קאָנען נוצען אין צייט פון קריג. ביי דעם אלעם ווערען די אינפאַנטריע, די פוס סאָלדאַטען, און די קאַוואַלעריע, אויך ניט פארנאכלעסיגט. זיי זיינען אויך גוט און געהעריג אויסגעשטאַט.

* * *

פאראַן ביי אונז אזעלכע אָפּטימיסטען, וואָס האַלטען, אז א מלחמה אין דער נאָענטער צוקונפט איז דאָך אַן אונמעגלאכע זאַך און זיי באַווייזען עס מיט פאָלגענדע ארגומענטען:

א מלחמה קאָסט א סך מענשלאַכע קרבנות, פארניכטעט א סך אייגענטום, און קאָסט א סך געלט. מילא, אויף וויפיעל עס איז נוגע מענשלאַכע לעבענס קאָן ניט זיין קיין אָפּהאַלט. מענשלאַכע לעבענס זינען איצט פונקט אזוי הפקר ווי ווען עס איז פריהער, און דאָס וועט ניט אָפּהאַלטען די מלחמה מאַכער; די פארניכטונג פון אייגענטום קאָן אויך ניט צוריקהאַלטען, און וועט ניט זיין קיין מניעה — אָבער געלט? וואו נעמט מען געלט?

דער לעצטער קריג האט דאך פאקטיש אויסגעשעפט אלע קרעדיט־מעגליכקייטען פון די מלחמה־פיהרענדע לענדער — וואו וועלען זיי איצט נעמען נייע געלטער? אין פאל פון א מלחמה וועט דאך דייטשלאנד זיכער זיין אינדערמיטען, פון איהר שטאמט דאך די הויפט געפאר — אבער וואו קאן דייטשלאנד נעמען דאס געלט אויף צו פירען מלחמה, ווען זי האט באנקראטירט און אנגעזעצט דער גאנצער וועלט?

זיי פרעגען אויך ווער וועט דאס וועלען אריינטרעטען אין א מלחמה, נאכדעם ווען מען האט שוין געזעהן די רעזולטאטען פון דער לעצטער מלחמה? די מאסען וועלען היינט בשום אופן ניט וועלען גיין זיך מקריב זיין פארן „פאטערלאנד"; די היינטיגע מענשען זענען מער ציוויליזירט ווי פאר דער קריג און וועלען זיך נישט ארונטערלאזען צו אזא ברוטאלען בארבאריזם; די היינטיגע יוגענט איז געשטימט פאסיפיסטיש און וועט זיך בשום אופן ניט וועלען שלאגען . . .

אזעלכע און ענלאכע פראגען שטעלען אונז די נאאיווע אפטימיסטען. וואס שייך דעם ערשטען ארגומענט, דער געלט פראגע, ווייס מען דען נישט, אז אויך פאר'ן לעצטען קריג האבען די עקאנאמיקער באוויזען, אז די וועלט איז ניט אומ־שטאנד צו פיהרען א לאנגע מלחמה. און דאך! — האט די מלחמה אנגעהאלטען גאנצע פיר יאר!

די געשיכטע האט אונז געלערענט, אז אין מלחמה משוגעת איז ניטא ניט קיין לאגיק, ניט קיין טעאריע און ניט קיין נביאות. די קאפיטאליסטען האבען נאך גענוג געלט אויף צו פינאנסירען א מלחמה, פונקט אזוי גוט ווי זיי האבען גענוג געלט צו פינאנסירען די רעאקציאנערע און פאשיסטישע באוועגונגען איבער גאר דער וועלט. עס וועלען זיך נאך געפינען גענוג גרויסע קאפיטאליסטען, וועלכע זוכען פראפיטען פון זייערע קאפיטאלען וואס ליגען אין די בענק אונבארירט. זיי וועלען בארגען אויף הויכע פראצענטען אפילו ווען זיי זאלען קלערען, אז דער קרן וועט זיין פארפאלען, צוליב די הויכע פראצענטען לוינט זיך זיי אוועקצובארגען. די פראצענטען צאלט מען דאך נאכאלעמען אייביג.

און וואס שייך דער יוגענט און די היינטיגע מאסען, קאן מען גאנץ אויפריכטיג זאגען, אז די היינטיגע יוגענט איז פונקט אזוי גוט — און אפשר נאך מער — מילי־טאריסטיש געשטימט ווי אין 1914. די זעלבע וועטעראנען און סאלדאטען, וועלכע האבען געליטען פונם קריג, וועלען ווידער — אויסער א קליינעם טייל — גיין אין מלחמה, צו פארטיידיגען די נאציע. סאלדאט בלייבט סאלדאט! די היינטיגע סטו־דענטען זענען נאך גענוג רעאקציאנער־שאוויניסטיש געשטימט — א באוויז די פאשיסטישע באוועגונגען, וועמענס פאנען־טרעגער עס איז די יוגענט.

די יוגענט וואס איז קאמבאטיוו, ענערגיש און מיליטאנטיש, שפילט א דאמי־נירענדער ראלע אין יעדער מלחמה. די יוגענטלאכע עלעמענטען פירען אבער ניט דעם קריג. זיי ווערען געפירט און באאיינפלוסט פון אנדערע. די רעליגיעזע פירער, די לערער אין די שולען, די פראפעסארען אין די אוניווערזיטעטען, זיי האבען די דעה איבער דער יוגענט. זיי זענען עס די יעניגע, וועלכע קאנען זאגען דאס לעצטע

ווארט אין צייט פון קריג; זיי קאָנען עס אויפהעצען די יוגענט; זיי קאָנען עס אויפ־וועקען די הייסע געפילען פון בלוט־פארגיסונגען, פון דורשט נאָך מלחמה, נאָך קאמף, צו זיג . . .

די דאָזיגע עלעמענטען דינען שטענדיג די אינטערעסען פון דער הערשענדער מאכט. זיי שטעלען זיך איין פאר די וועלכע האלטען זיי אויס. זיי ווייסען אויך מיט וואָס צו געווינען די יוגענט. זיי נוצען דעמאגאָגישע שטיק צו געווינען די יוגענט, וואָס האָט א טענדענץ צו הערא‌איזם, צו רוהם, צו מארטירערטום. זיי שאַ־פען די נויטיגע שאָוויניסטישע לידלאך וואָס רייצען צו מלחמה. די ריטמישע מי־ליטערישע מארשען רייצען די ליידענשאפטען ביי דער היציגער טעמפעראמענט־פולער יוגענט. זיי רופען ארויס דעם מלחמה עקסטאז, וואָס פאר׳שכור׳ט די יוגענט.

דעם יונגען סאָלדאט רעדט מען איין, אז די שווערד איז דער סימבאָל פון מאכט, אז וואָס מער קעפ פון שונא ער וועט אָפּראמען, אלץ א גרעסערער העלד, אלץ א גרעסערער פאטריאָט וועט ער זיין. מען רעדט אים איין, אז פאר יעדען קאָפּ וועט ער באקומען א מעדאל, פאר יעדער שטאט — א מעדאל; ער וועט ווערען אן אָפיציר, א פּולקאָווניק, א גענעראל, אז ער קאָן זיך דערהויבען צו דער העכסטער שטופע פון מאכט און רוהם. די אויפגאבע פון יונגען סאָלדאט — לערענט מען אים — איז צו פארניכטען און חרוב מאכען, אז „דער יונגער סאָלדאט דארף טאָן נישט דאָס וואָס זיין פארשטאנד דיקטירט אים, נאָר דאָס וואָס מען הייסט אים טאָן" (טעניסאָן).

די דעמאגאָגען און רעאקציאָנערען, האָבען שוין זייערע אגיטאציע מיטלען, און זיי קאָנען געווינען די יוגענט, זיי זאָלען באווייזען מיט זייער געוואגטקייט און בראווקייט. זיי זאָלען ארויס קעמפען פאר זייער מוטערלאנד, צו נעמען „די שווערד פון גערעכטיגקייט" און זיך לאָזען אויף די שלאכטפעלדער.

קאַפּיטעל 10

בורזשואזער און פּראָלעטאַרישער פּאַסיפיזם

1. אוטאָפּישער אָדער רעאַליסטישער שלום־אידעאַל?

דער קאַמף פאַר שלום, די אַגיטאַציע פאַר פרידען — ווי מיר האָבען פריהער געזעהן — איז שוין גאָר אַן אַלטע זאַך, כמעט אַזוי אַלט ווי די מענשהייט אַליין. אַזוי שנעל ווי דער מענש איז אַרויף אויף דער ערשטער מדרגה פון ציוויליזאַציע, האָט ער באַלד איינגעזעהן די נויטיגקייט פון פרידען אויף דער וועלט.

כמעט אין אַלע צייטען האָבען זיך געפונען ישעיה׳ס, וועלכע האָבען גע־שטראָפט דאָס פאָלק, און האָבען אַפּעלירט פאַר׳ן וועלט פרידען. צו יעדער צייט האָבען זיך באַוויזען נביאים, וואָס האָבען געזעהן דעם „אחרית הימים" פון א פעל־קער פאַרברידערונג, פון א צייט, ווען די גאַנצע מענשהייט וועט ווערען איין נאַציע, די גאַנצע ערד איין לאַנד, און אַלע מלוכות — איין גרויסער שטאַאַט.

די פאַרשיידענע נביאים פון אַלע צייטען, אַריינגערעכענט אויך פון אונזער צייט, ווי דזשאָרדזש הערבערט וועלס, אַפּטאָן סינקלער א. א., האָבען געשילדערט די גרוילזאַמקייט פון מלחמה; און אויך דאָס אויסזעהען פון א פאַראייניגטער מענש־הייט, אין וועלכער עס וועט ניט הערשען קיין עקספּלואַטאַציע, קיין אוזורפּאַציע, קיין אַנטאַגאַניזם, קיין ראַבע און קיין מיליטערישע באַשיצונג — גאָט׳ס מענשען וועלען ווערען ווי גאָט אַליין; וועלען זיך אָפּלערנען פון איהם, און איבערנעמען זיינע מדות: „מה הוא רחום", וכו. זיי, די דאָזיגע גייסטיג העכערע מענשען, האָבען אָבער דאָס אַלץ נאָר געזעהן אין א וויזיע; זיי האָבען עס טעאָרעטיש באַגריפען; קיין פּראַקטישען וועג דערצו האָבען זיי ניט אָנגעוויזען, דעם רעאַלען צוטריט צו אָט דעם געדאַנק האָבען זיי ניט געקענט שאַפען. זיי זענען געווען ווייט פון דער ווירקליכקייט . . .

דער אידעאַל פון פרידען אין דער רעאַליסטישער וועלט איז כמעט ווי פון זיך זעלבסט אויסגעוואַקסען. די וועלט־מלחמה האָט אים געבוירען; ער איז אַרויס־געוואַקסען פון דער ערד, וואו עס זענען באַגראָבען געוואָרען די מיליאָנען סאָלדאַ־טען. די יאָרען פון 1914־1918, האָבען באַשאַפען דעם גוטען ווילען פון שלום און פאַרברידערונג; זיי האָבען געשאַפען דעם מענשלאַכען פּאַטריאָטיזם, וואָס זאָל זיך אויסדריקען אין ליבע צו זיינע מיטמענשען, און לאָיאַליטעט צו דער מענשהייט.

דער פּראַקטישער פּאַסיפיזם אין אונזער צייט איז באַזירט אויף דער פעלקער ליגע, וואָס איז עטאַבלירט געוואָרען פאַר דעם צוועק: צו פאַרזיכערען אינטערנאַ־ציאָנאַלע קאָאָפּעראַציע, און צו פאַרמיידען מלחמה. דאָס אַליין איז אָבער נאָך ניט גענוג צו פאַרזיכערען דעם וועלט פרידען. דער ליגע׳ס כח איז דאָך ניט מער

ווי דער כח און ווילען פון די מלוכות וואָס פאַרמירען זי. וואָס פאַר א פרידענס פאַרזיכערונג קאָן דאָס זיין, ווען די גאַנצע פאַרזיכערונג ליגט אין איינצעלנע דיפּלאָמאַטישע הענט?

דאָס זעלבע קאָן געזאָגט ווערען מכח דער פראַגע פון אַנטוואָפנונג און באַוואפנונג.

פאַראַן פּאַציפיסטען, וועלכע ווילען איבער דער גאַנצער וועלט זעהן דורכאויס איין־איינציגע אַרמיי, איין־איינציגע פלאָטע, איין־איינציגע לופט־מאַכט, וואָס זאָל קאָנטראָלירט ווערען פונ'ם פעלקער־בונד אָדער פון אן אנדערען סופּער־שטאַט. די דאָזיגע פּאַציפיסטען לייקענען לגמרי דער מעגליכקייט פון אָפּשאַפען דאָס גאַנצע מיליטער; זיי דאַרפען דאָס מיליטער אויף אָנצוהאַלטען די מאַכט, צו זיין מיליטעריש צוגעגרייט קעגען וועלכער עס איז רעוואָלוציע, קעגען וועלכער ניט איז גרופּע וואָס וויל פאַרפירען קריג. די דאָזיגע פּאַסיפיסטען קאָנען מיר אָנרופען די מיליטאַריסטישע פּאַסיפיסטען, ווי פּאַראַדאַקסאַל דאָס זאָל ניט קלינגען.

ווי באַוואוסט זענען פאַר אונזער עפּאָכע געווען דריי דיסטינקטיווע אידעאַלען אין דער וועלט־פּאָליטיק. די ערשטע איז געווען די אידייע פון אן אוניווערסאַלער אימפּעריע, אונטער איין דאָמיניאָן. דער דאָזיגער געדאַנק איז געקומען צו א פילוועניגער רעאַליזאַציע אין דער צייט, ווען די מערב־וועלט איז געווען קאָנצענטרירט אונטער דער רוימישער הערשאַפט. דער צווייטער אידעאַל איז געווען דער אולטראַ נאַציאָנאַלער, דאָס שטרעבען פון יעדער נאַציע זיך אָפּצורייסען פון די גרויסע און זיך פאָרמירען א נאַציאָנאַלען אונאָפּהענגיגען שטאַט, דאָס אויסצוקעמפען האָט דער וועלט געקאָסט געגוג מענשלאַכע קרבנות, גענוג מיה און אָנשטרענגונג. דער פאַרשטאַרקטער פּאָליטישער נאַציאָנאַליזם האָט פאַראורזאַכט אונצעהליגע מלחמות און פאַרביסענע קאַמפען. דער דריטער געדאַנק איז דער פּראָגרעסיוו נאַציאָנאַלער, וואָס שטיצט זיך אויף מאָראַלע און עטישע געזעצען, אויף גלייכבארעכטיגונג און קאָאָפּעראַציע צווישען אַלע פעלקער, קליינע און גרויסע. דער לעצטער פּונקט אין דער פאָרמירונג פון וועלט־שטאַאַט שטעלט אַרויס די פאָדערונג צו פאָרמולירען געזעצען וואָס זאָלען זיין פון אן אינטערנאַציאָנאַלען כאַראַקטער און זאָלען זיך צופּאַסען צו יעדען פאָלק באַזונדער. יעדער נאַציע זאָל זיין בארעכטיגט צו לעבען אין זיין אייגענער קולטור ספּערע; אין זיינע אייגענע טראַדיציאָנעלע אייגענשאַפטען, ניט אונטערדריקט צו ווערען, און אויך זיך ניט צו אסימילירען.

די האַלבע פּאַסיפיסטען זענען די, וועלכע גלויבען אין דער אָנפירונג און ווידעראויפבוי פון דער ערשטער קאָנצעפּציע וואָס וויל איין גרויסע אימפּעריע פון אַלע לענדער. די געגענזאַצען און שוועריגקייטען אין אָט דער קאָנצעפּציע וועלען אָבער קיינמאָל ניט דערלאָזען צום אויספיר פון אַזא פאַראייניגונג. פון די אַלע פאַרזוכען ביז היינט איז גאָר ניט געוואָרען, דערפאַר, ווייל יעדער איינער וויל באַקומען די אויבער מאַכט; יעדער איינער וויל זיין דער אויבערהערשער. יעדען איינעם דאַכט זיך, אז איהם קומט די בכורה, אז די אימפּעריע דאַרף קאָנטראָלירט ווערען דורך אים, דורך זיין נאַציע און פאָלק.

עס זענען אויך דאַ פּאַסיפיסטען וועלכע קעמפען מיט אלע כחות קעגען מלחמה און מיליטאַריזם, ניט נאָר לשם „ליבע" צו מענשען נאָר פּשוט דערפאַר, ווייל זיי זענען איבערצייגט, אז מלחמה איז גורם אלדאָס בייז; אז מלחמה פיהרט צו שרעק־ליכער מאָראַלישער פאַרווילדונג און דעגענעראַציע, — מלחמה איז דער קוואַל פון פיזישען געוואַלדטהאַט און ציהט נאָך זיך רעאַקציאָנערע, קאָנסעקוועגצען.

אין דער דאָזיגער קאַטעגאָריע פּאַסיפיסטען געהען אריין נאָר ראַדיקאַלע און פּראָגרעסיווע עלעמענטען. די דאָזיגע עלעמענטען, אַבוואָהל זיי גלויבען אין סאָ־ציאַלע רעוואָלוציעס, וואָס זענען אָפּט אַ רעזולטאַט פון מלחמה, ווייסען אָבער, אז די רעאַקציעס וואָס קומען נאָך די מלחמות, דערשטיקען די רעוואָלוציאָנערע דער־גרייכונגען און וואַרפען צוריק אריין די לענדער אין פינסטערניש. דער באַרימטער פראַנצויזישער סאָציאַליסט זשאַן זשאַרעס, האָט ניט איינמאָל אָנגעוויזען אויף דעם פּאַטאַלסטען פעלער פון דער ערשטער פראַנצויזישער רעוואָלוציע — די מלחמות וועלכע זי האָט געפיהרט. די פראַנצויזישע רעוואָלוציאָנערען האָבען זיך געהאַט איינגערעדט, אז זיי וועלען אויף די שפּיצען פון די סאָלדאַטישע באַגנעטען ברענגען די פרייהייט צו די פאַרשקלאַפּטע אייראָפּייאישע פעלקער, אין אמת'ן אָבער האָבען די מלחמות דערשטיקט די פרייהייט אין פראַנקרייך און פּראָדוצירט נאַפּאָלעאָנען.

די וועלט־מלחמה פון 1914 האָט די דאָזיגע מיינונג אויף אַ גלענצענדער אופן באַשטעטיגט. די רעוואָלוציעס, אין רעזולטאַט פון דער דאָזיגער מלחמה, האָבען טאַקע צובראָכען די שוין לאַנג באַזעסענע טראָנען און באַשאַפען נייע רעפּובליקען. אָבער דעם ביטערען סוף זעהען מיר איצט: די מלחמה וואָס האָט איבערגעריסען די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג און געבראַכט דעם שרעקלאַכען עקאָנאָמישען קריזיס, האָט מיט זיך געשאַפען צו דער זעלבער צייט דעם מאָראַלישען קריזיס: די גיפטיגע אַטמאָספערע פון נייע פינסטערע רעזשימען פון פאַשיסטישע און האַלב פאַשיסטישע דיקטאַטאָרען, וואָס האָבען ניט זייער גלייכען אין דער געשיכטע. דאָס זענען רעזשי־מען, וואָס מאַכען צונישט אַלע דערגרייכונגען פון די רעוואָלוציעס, צוטרעטען מיט די פיס די עלעמענטאַרסטע פרייהייטען, שמידען די אַרבעטער אין אַזעלכע שטאַ־לענע קייטען, פון וועלכע מען האָט פריהער ניט געוואוסט, מאַכען אַ תל פון דער גאַנצער ביז איצט געשאַפענער קולטור.

די דאָזיגע פּאַסיפיסטען זענען דעריבער, ווי מיר וועלען ווייטער זעהן, די ערשטע אָנצופיהרען אַן אינטענסיווע אַגיטאַציע פאַר אַנטוואָפנונג און פרידען, פאַר דער דערהאַלטונג פון שלום און פאַרשטענדיגונג צווישען פעלקער.

זיי זיינען געגען מיליטאַריזם, קעגען דער אויפהאַלטונג פון אַרמייען, ווייל דאָס ליגט ווי אַ לאַסט אויפן פאָלק און רופט זיך שרעקליך אָפּ אויף די מאַסען, און אויך דערפאַר ווייל דאָס ברענגט אריין אַ מיליטעריסטישען גייסט צווישען דער יוגענט. די מיליטערישע אוניפאָרמען, די מאַרשען און געזאַנגען פון די סאָלדאַטען האָבען אַ ווירקונג אויף דער קינדערשער פּסיכאָלאָגיע, זיי באַאיינפלוסען דער יוגענט מיט זייער ריטם און פּאַטריאָטישע לאָזונגען. זיי פאַרפירען דער יוגענט, צעווילדעווען און דעמאָראַליזירען זי. די יוגענט שאַפט זיך פאַר אַן אָפּגאָט דעם מלחמה העלד,

און דער גאָט פון באַקכוס, פון אויסגעלאַסענקייט, רעגירט און היפּנאָטיזירט די יונגע נשמות. מאָרגן ווערט דער באַהערשער פון דער וועלט און אַלע הומאַנע, מענשליכע געטער, ווערן פאַרגעסן, פאַרניכטעט . . .

די לאָזונג דאַרף דעריבער זיין: „אָפּשאַפן יעדן פאָרם, וואָס רעגט און רופט צו מלחמה; ליקווידירן דעם מיליטאַריזם, אים אויסוואָרצלען פון הארץ און נשמה פון מענטש. שאַפן באַדינגונגען וואָס זאָלן מאַכן פאַרגעסן דעם מלחמה קולט.

2. סאָציאַליזם און מלחמה.

אין דער סאָציאַליסטישער גערודנקען־וועלט קומט איצט פאָר א שווערע פּאָר־לעמיק וועגן דעם, ווי אזוי דער סאָציאַליזם זאָל רעאַגירן אויף די מלחמה געפאַה־רען. וואָס פאָר א שטעלונג ער זאָל נעמען אין דער דאָזיגער פראַגע, זאָל ער שטיצן די לענדער וואָס וועלען זיין געצוואונגען צו פיהרען מלחמה מיט׳ן פאַשיזם? זאָל ער אויסנוצען די געלעגענהייט פאַר א בירגער קריג? . . .

די און נאָך אזעלכע ענלאַכע פראַגען געהען ניט אראָפּ פון טאָג־אָרדענונג פון סאָציאַליסטישע און קאָמוניסטישע פאַרזאַמלונגען. כאַראַקטעריסטיש דערביי איז דאָס, וואָס די אמאָליגע „לינקע״ וועלכע האָבען אין דער צייט פון דער וועלט מלחמה געהאַלטען, אז דער פּראָלעטאַריאַט טאָר ניט געהן אין קריג צוזאַמען מיט די בור־זשואַזיע לענדער, אז עס איז דער פליכט פון יעדן אַרבייטער צו פאַרוואַנדלען די אימפּעריאַליסטישע מלחמה אין א בירגער קריג, דורכצופירען די סאָציאַלע רעוואָ־לוציע; די דאָזיגע אומקאָמפּראָמיסלאַכע שטעלונג איז אַרויסגעזאָגט געוואָרען פון קאָמוניסטען, — לעניניסטען — און איצטער קומען גאָר אַרויס לעגינס נאָכפאָל־גער, באַטייליגען זיך אין פאַרשיידענע אָפּמאַכען מיט בורזשואַזע לענדער, מאַכען מיליטערישע אָפּמאַכען מיט די אימפּעריאַליסטישע לענדער, כדי צו זיין שטאַרק און מעכטיג אין קריג. דער סאָוועטען פאַרבאַנד איז אויך א מיטגליד אין דער פעלקער ליגע, וואָס איז פריהער פון די קאָמוניסטען באַטראַכט געוואָרען פאַר א קאַפּיטאַליסטיש קרעמעל. דער סאָוועטען פאַרבאַנד האָט אויך א מיליטערישע אַליאַנץ מיט פראַנקרייך און אַנדערע בורזשואַזע לענדער, וועלכע זענען מחויב זיך צו שיצען מיליטעריש איינער דעם אַנדערען.

די קאָמוניסטען האָבען געביטען זייער שטעלונג צו א סך אַנדערע פּראָבלעמען. זיי האָבען געביטען זייער שטעלונג בנוגע רעליגיעזע באַוועגונגען, בנוגע די קאַטאָ־ליקען, אויך בנוגע דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג — זייער טאָלעראַנץ איז ווייט ניט דער אַמאָליגער. דעם דאָזיגען צוריקקעהר, האָט געמאַכט דער „פּאַראייניגטער פראָנט״ מיט וועלכען דער „קאָמינטערן״ איז אַרויסגעקומען מיט עטלאַכע יאָר צוריק. *) איבערהויפּט האָט דער קאָמינטערן געענדערט זיין שטעלונג צו מלחמות.

*) די פראַגע פון פאַראייניגטען פראָנט ווערט באַהאַנדעלט ביי מיר אין א נאָך־ניט־פאַר־עפענטליכער בראָשור. — נ. ש.

אין דער מלחמה פון 1914־1918 איז די וועלט ארום קעגען אימפעריאלע מלחמות, לטובת דעמאָקראטיע. אזוי האָבען איינגערעדט די אָנהענגער פון מלחמה. דאָס רוב אייראָפּייאישע סאָציאליסטען האָבען מיט א ווידערווילען געשטיצט זייערע אייגענע רעגירונגען אין דער דאָזיגער מלחמה. פאר די דייטשע סאָציאליסטען איז דער הויפט מאָטיוו פאר מלחמה געווען, אז מען גייט באקעמפען דעם צארישען אימפעריאליזם. פאר די סאָציאליסטען פון די אלייאירטע לענדער, איז דער הויפט שונא געווען דער דייטשער אימפעריאליזם.

די באָלשעוויקעס, די שפּעטערע קאָמוניסטען, האָבען אָבער גע'טענה'ט, אז קיין זאך קען ניט דערלויבען סאָציאליסטען צו שטיצען זייערע בורזשואזע רעגירונגען. זיי האָבען געהאלטען אין איין ווידערהאָלען דעם געדאנק, אז מען דארף אויסנוצען די מלחמה פאר דער סאָציאלער רעוואָלוציע. לענין האָט זיך פעסט געהאלטען ביי דער טראנספאָרמאציע פון דער אימפעריאליסטישער מלחמה אין א בירגער קריג; צו אָרגאניזירען די רעוואָלוציאָנערע ארבייטער אין פאל פון מלחמה, זאָלען זיי גרייט זיין, כדי איר צו פארוואנדלען אין א רעוואָלוציע. ער האָט אָבער בשום אופן ניט מסכים געווען צו פאראייניגען זיך מיט די אימפעריאליסטישע לענדער.

לענין האָט אויסגעקוקט אויף א מלחמה. אין אָנהויב פון יאָהר 1913 האָט ער געשריבען אין א בריף צו מאקסים גאָרקי'ן:

„א מלחמה צווישען עסטרייך און רוסלאנד וואָלט געווען זעהר א נוצליכע זאך פאר א רעוואָלוציע (אין מזרח־אייראָפּע). עס איז אָבער שווער צו גלויבען, אז פראנץ יאָזעף און ניקאָלאי זאָלען אונז פארשאפען אזא פארגעניגען". *)

לענין האָט אויפגעפאָדערט די ארבייטער פון אלע קריגס־פיהרענדע לענדער צו פארוואנדלען די מלחמה אין א בירגער קריג, ד. ה. אנשטאט מלחמה צו האלטען מיט'ן אויסלענדישען שונא, זאָלען די ארבייטער פון יעדען לאנד, בעסער ערקלעה־רען קריג זייערע אייגענע קאפּיטאליסטען און שטירצען די בורזשואזע אָרדנונג ביי זיך אין לאנד.

דעם 11טען נאָוועמבער 1914, האָט ער געשריבען אין זיין צייטונג „סאָציאל־דעמאָקראט".

„מלחמה איז ניט קיין צופאל און אויך ניט קיין זינד. ווי די קריסטליכע פּאפּ־סטען דענקען (זיי, ווי אלע אפּארטוניסטען, פּרעדיגען פּאטריאָטיזם, הומאניזם און פּאסיפיזם). די מלחמה איז אן אומפארמיידליכער טייל פון קאפּיטאליזם, פּונקט אזא נעזעצליכער פאָרם פון קאפּיטליסטישען לעבען ווי פרידען. „קאָנשיאָנס־אבּ־דזשעקשאנס", סטרייקס נעגען מלחמה און נאָך אזעלכע מיטלען פון דעם סאָרט, זענען ניט מעהר ווי מיזעראבלע, פּחדנ'ישע פּוסטע חלומות! וועלכער אידיאָט גלויבט עס, אז א באוואפּענטער בורזשואזיע קאָן געשטירצט ווערען אָהן א קאמף? עס איז איינפאך א משגעת צו רעדען וועגען אָפּשאפען דעם קאפּיטאליזם אָהן א

*) זע: ד. שוב „לענין" ז. 126 ארויסגענומען פון „לענינסקי סבארניק" (לענינ'ס זאמעל־בוך) נומער איינס.

שרעקלאכען בירגער־קריג, אָדער אָהן א גאנצער סעריע פון בירגער קריגען! די פליכט פון די סאָציאליסטען איז בעסער צו אגיטירען פאר'ן קלאסען־קאמף דורך דער צייט פון דער מלחמה. די איינציגע אויפגאבע פון די סאָציאליסטען אין דער צייט ווען עס ברעכט אוים אן אימפעריאליסטישע מלחמה צווישען דער בורזשואזיע פון פארשיי־דענע נאציאָנען, דארף זיין צו פארוואנדלען די מלחמה צווישען פעלקער אין א מלחמה צווישען קלאסען. נידער מיט דעם סענטימענטאלען, היפּאָקריטישען אויס־געשריי: „פרידען אום יעדען פרייז!" „לעבען זאָל דער בירגער קריג!" *)

לענין האָט שטענדיג גערעדט מיט'ן גרעסטען סארקאזם וועגען די וואָס קו־מען ארוים מיט לאָזונגען וועגען פרידען. ער האָט חוזק געמאכט פון די פאסיפיס־טען און ערקלערט פאר פאררעטער אלע סאָציאליסטען, וואָס האָבען ארויסגעשטעלט די פאָדערונג פון אנטוואפנונג.

זיין געגנערשאפט צו דער פאָדערונג פון אנטוואפנונג ווידערהאָלט ער אין א רייהע ארטיקלען, וואָס ער האָט געשריבען אין צייט פון מלחמה. אין איינעם אן ארטיקעל, וואָס ער האָט פארעפענטליכט אין דעצעמבער 1916, שרייבט לענין צווישען אנדערס:

„. . . דער אידעאל פון סאָציאליזם איז אנטוואפנונג. אין א סאָציאליסטישער געזעלשאפט וועלען קיין מלחמות ניט זיין, פאָלגליך וועט פארווירקליכט ווערען די אנטוואפנונג, אָבער דער איז ניט קיין סאָציאליסט, ווער עס ערוואַרטעט די פארווירק־ליכונג פון סאָציאליזם אָהן א סאָציאלער רעוואָלוציע און אַ דיקטאטור פון פראָלע־טאריאַט. דיקטאטור איז מלוכה־מאכט, וואָס שטיצט זיך דירעקט אויף געוואַלד. און געוואלד איז אין 20־טען יאָרהונדערט ניט קיין דובינע און ניט קיין פויסט, נאָר אַן ארמיי. ארייגשטעלען אין פראָגראם די פאָדערונג פון „ענטוואפנונג", מיינט איינפאך זאָגען: מיר זענען „געגען געברויכען געוועהר, און דאָס איז פונקט אזוי ניט מארקסיסטיש, ווי זאָגען, אז מיר זענען געגען אָנווענדען געוואלד־מיטלען! פאָ־דערען אנטוואפנונג איז דאָס זעלבע ווי פולשטענדיג אָפּזאָגען זיך פון דעם שטאנד־פונקט פון קלאסען קאמף, ווי פארווארפען יעדען געדאנק וועגען א רעוואָלוציע".

לענין איז ניט געווען קיין פאסיפיסט. לענינס אידעע איז, ווי געזאָגט, געווען צו פארוואנדלען די וועלט־מלחמה אין א בירגער קריג גלייכצייטיג אין אלע לענדער, מיט'ן צוועק איינצופיהרען דעם סאָציאליזם.

דער רוב סאָציאליסטען זענען געווען געגען לענינ'ס שטעלונג, זיי האָבען גע־שטיצט זייערע רעגירונגען און פארטיידיגט זייער לאנד קעגען די שונאים. עס זע־נען אָבער אויך געווען גרופּען סאָציאליסטען, וואָס זענען ניט געווען צופרידען מיט דער שטעלונג פון די סאָציאליסטישע פארטייען צום קריג. עס זענען געווען אזעלכע

*) פון אט־דער ציטאטע פון לענינ'ס ארטיקעל, וואס ער האט געשריבען נאך אין 1914, זיינען קלאר צוויי זאכען: ערשטענס, אז לענין איז אימער געווען אן אנטשיידענער געגנער פון פאציפיזם, אז ער האט גערעדט מיט פאראכטונג פון די וואס פאדערען נאך „פרידען אום יעדען פרייז". צווייטענס, אז דער בירגער קריג אין רוסלאנד איז ניט געקומען אלס רעזול־טאט פון דער אויסלענדישער אינטערווענציע, נאר אז לענין האט דעם פלאן נאך אויסגעאר־בייט אין יאהר 1914, זיצענדיג אין ציריך. לענין איז געווען דער ערשטער, וואס האט ארויס־געשטעלט דעם לאזונג: „לעבען זאל דער בירגער קריג" ז.ז. 127־128.

סאָציאַליסטען, וועלכע האָבען געהאַלטען, אז די ארבייטער פון דער גאַנצער וועלט דאַרפען זיך אריינמישען און דורך רעוואָלוציאָנערע מיטלען אָפּשטעלען דעם קריג. זיי האָבען געדענקט, אז די ארבעטער דאַרפען צוריק אויפשטעלען זייער סאָציאַליס־טישען אינטערנאַציאָנאַל, וועלכער איז מיט׳ן אויסברוך פון קריג פארניכטעט געוואָ־רען, און דורך דעם אינטערנאַציאָנאַל אויסאיבען א דרוק סיי אויף די רעגירונגען און סיי אויף די פעלקער, זיי זאָלען שליסען א שלום וואָס זאָל זיין אָננעמבאר פאר אלע צדדים. און עס זענען אויך געווען אזוינע, ווי לענין און זיינע חברים, וואָס האָבען געהאַלטען, אז עס איז געקומען די צייט צו פאראייניגען אלע רעוואָלוציאָ־נערע סאָציאַליסטען אין איין אינטערנאַציאָנאַל, וואָס זיין אויפגאַבע זאָל זיין: „צו פארוואַנדלען די אימפעריאַליסטישע מלחמה אין א בירגער קריג אין יעדען לאַנד״. *)

די זעלבע מיינונגען געפינען מיר ביי טראָצקי׳ן, אין זיין בראָשורע „מלחמה און דער אינטערנאַציאָנאַל״, וואו ער שרייבט צווישען אנדערעס: „דער איינציגער וועג, דורך וועלכען דער פּראָלעטאַריאַט קאָן באגעגענען די אימפּעריאַליסטישע פּערפּלעקסיטעט פון קאַפּיטאַליזם איז איר געגענצושטעלען מיט א פּראַקטישען פּראָגראַם פון סאָציאַליסטישער עקאָנאָמיע . . .״

„מלחמה איז די מעטאָדע, ביי וועלכער דער קאַפּיטאַליזם, אין זיין קלימאַקס פון אנטוויקלונג, זוכט צו לייזען זיינע ווידערשפּרוכען. צו דער מעטאָדע מוז דער פּראָלעטאַריאַט ארויסשטעלען זיין אייגענע מעטאָדע, פון סאָציאַלער רעוואָלוציע. . .״ טראָצקי באשולדיגט, פּונקט אזוי ווי לענין, די דייטשע סאָציאַל דעמאָקראַטיע אין פאררעט צום סאָציאַליזם, דערפאר, ווייל זי האָט זיך געשטעלט אויף דער זייט פון דער נאַציע, פאַרטיידיגט די אינטערעסען פון דער דייטשער מאָנאַרכיע, געשטימט פאר קריג און איר ניט פארוואַנדעלט אין א סאָציאַלער רעוואָלוציע.

דער קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַל וואָס איז אָפּיציעל אָרגאַניזירט געוואָרען אין מערץ 1919 (ביים קאָנגרעס אין מאָסקווע) *) האָט נאָכגעפאָלגט לענינען און גערופען אלע פּראָלעטאַריער פון דער גאַנצער וועלט צו פארוואַנדלען די אימפּעריאַ־ליסטישע מלחמה אין א בירגער קריג.

אין זיינע 21 פּונקטען פון דער קאָנסטיטוציע געפינט זיך פאָלגענדער פּונקט (דער 9־טער):

„יעדע פּארטיי (קאָמוניסטישע) איז פארפּליכטעט צו פיהרען א האַרטנעקיגען קאַמף קעגען דעם אמסטערדאַמער טרייד יוניאָן אינטערנאַציאָנאַל, קעגען די „געלע״ טרייד־יוניאָנס, קעגען סאָציאַל־פּאַטריאָטיזם און סאָציאַל־פּאַסיפיזם — קעגען דעם גלויבען אין דער פעלקער ליגע, אין אנטוואָפענונג און ארביטראַזש אלס מיטעל צו פארמיידען מלחמות . . .״

---

*) צוליב דער באַשרענקונג פון פּלאַץ, וועלען מיר מקצר זיין, די לענינ־יסטישע טעאָריע וועגען מלחמה און קאַמף און עס איבערלאָזען פאר א צווייטער ארבייט. — נ. ש.

**) דער באַרען פאר אזא „אינטערנאַציאָנאַליזם״ פון עקסטרימיסטען איז געשאַפען גע־וואָרען נאָך אין 1915 ביי דער צימערוואַלדער קאָנפערענץ פון אלע „סאָציאַליסטען אינטער־נאַציאָנאַליסטען״. — נ. ש.

דער קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַל וואָס האָט זיך כסדר אָריענטירט אויף דער „אומפאַרמיידליכקייט" פון א וועלט־מלחמה אלס פאַרשפּיל צו דער אלוועלטלי־כער סאָציאַלער רעוואָלוציע, האָט געענדערט זיין שטעלונג. לעצטענס זוכט מען נאָר צו מאכען אָפּמאכען מיט די דעמאָקראַטיש־קאַפּיטאַליסטישע לענדער, מען ווארפט זיך אונטער אלע פאָדערונגען פון די קאַפּיטאַליסטישע לענדער, אבי צו שאפען אַן אַליאַנץ מיט זיי. דער קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַל האָט לעצטענס דעם קאַמף געגען מלחמה געשטעלט בראש פון זיין אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק.

מיט וואָס דערקלערט זיך די דאָזיגע ענדערונג?

די סיבה צו דער געענדערטער שטעלונג איז אָט וואָס: אין 1914 איז ניט געווען קיין סאָוועטען פאַרבאַנד צו פאַרהיטען. עס איז אויך ניט געווען קיין מעכטיגע רעאַקציאָנערע באַוועגונג, וואָס זאָל אָנשרעקען מיט איר גרויזאַמען מיליטערישען כח און ארבייטער פיינדליכקייט, עס איז ניט געווען קיין אָרגאַניזירטער פאַשיזם און נאַציזם.

צוליב דער אנטשטאַנענער סיטואַציע האָט זיך געשאַפען מיינונגס־פאַרשיידענ־הייטען אין די סאָציאַליסטישע אזוי גוט ווי אין די קאָמוניסטישע פּאַרטייען. די מערסטע פון זיי האַלטען, אז דער געבאָט פון דער שעה פאָדערט צו שטיין פעסט מיט זייערע דעמאָקראַטישע רעגירונגען, און אפילו זיי אויפצוהעצען אין קריג קעגען דעם פאַשיזם. די מינדערהייט סאָציאַליסטען האַלטען אָבער, אז ניט געקוקט ווי הויך און הייליג עס זאָל ניט זיין דער ענדציל פון אזא מלחמה, מוז מען אַלץ באַקעמ־פען מלחמה, וואָס קאָן ברענגען דערצו, אז אייראָפּע זאָל בלייבען א רויכענדיגע רואינע. די רעזולטאַטען קענען זיין דער היפּוך צו די באַדינגונגען וואָס זענען נויטיג פאַר דעם אויפבוי פון א נייער און שעהנער געזעלשאַפטליכער אָרדענונג. נאָך א מלחמה בלייבט אייראָפּע איינגעהילט אין א מוראַדיגער כאַאָס שטימונג, אין עלענד און האס . . .

מען קאָן אויך ניט האָבען קיין גאַראַנטיע, אז די דעמאָקראַטישע לענדער וועלען זיין אייניג צווישען זיך. עס קאָן אמאָל טרעפען, אז ענגלאַנד זאָל אין אָנהויב קריג שטעהען אויף דער זייט פון פראַנקרייך מיט אירע פאַרבינדעטע און שפּעטער זאָל זי גאָר ענדערען איר שטעלונג, אויב עס וועט זיך איהר לוינען. בריטאַניע וועט האַנדלען אין די אינטערעסען פון דער בריטישער אימפּעריע, און אויב עס וועט זיך איר לוינען צו שטעהן אויף דער זייט פון איטאַליע, אָדער דייטשלאַנד, וועט איר קיין זאַך ניט צוריקהאַלטען.

די דאָזיגע געגנער פון מלחמה זענען מיט דער מיינונג, אז מלחמה איז געפעהר־ליך, ניט אַכטענדיג וואָס איר ציל זאָל ניט זיין, מעג עס זיין די פאַרניכטונג פון פאַ־שיזם אָדער די סאָציאַלע רעוואָלוציע. זיי האַלטען, אז דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליזם טאָר זיך בשום אופן ניט אונטערגעבען דעם פאַטאַליזם פון אַן אומפאַר־מיידליכען קריג. מען טאָר זיך ניט לאָזען פאַרפירען פון אילוזיעס פון סאָציאַלער רעוואָלוציע, פון באַקעמפען דעם פאַשיזם. דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליזם דאַרף פריער פאַר אַלץ אויפנעמען די נויטיגסטע שריט צו פאַרמיידען מלחמה; דער

פראלעטאריאט דארף זיך אנשטרענגען מיט אלע כחות צו באפעסטיגען דעם פרידען. ענערגיש צו באקעמפען די שאנסען פון מלחמה, זיך צו האלטען ביי דער אלטער פאסיפיסטישער אריענטאציע . . .

גאר אנגעזעהענע סאציאליסטען אזעלכע ווי אטא באוער, זשיראמסקי, און אנדערע זענען אבער מיט דער מיינונג אז דער אינטערנאציאנאל דארף אויסארבייטען א „סטראטעגישען פלאן" נאר פאר איין וואריאנט פון א מעגליכער אייראפייאישער אדער אלוועלטליכער מלחמה. צו שטעלען היטלער'ם דייטשלאנד מיט זיינע פארבינדעטע אויף איין זייט און סאוועט רוסלאנד מיט ענגלאנד, פראנקרייך, די קליינע אנטאנטע מיט זייערע פארבינדעטע אויף דער צווייטער זייט — צו פארוואנדלען די מלחמה מיט היטלער'ם דייטשלאנד אין א פראלעטארישער רעוואלוציאנערער אנטיפאשיסטישער מלחמה.

אטא באוער, רעדענדיג אויף דער טעמע: „סאציאליזם און די דייטשע פראגע", גייט נאך ווייטער. צווישען אנדערעס זאגט ער: „ווען דער דייטשער פאשיזם וועט ארויסרופען דעם קריג, דאן פאדערט דער לעבענס־אינטערעס פון דער פרייהייט, פון דער דעמאקראטיע, פון סאציאליזם, אז דייטשלאנד זאל ווערען באזיגט. דערפון דרינגט ארויס, אז די דייטשע סאציאליסטען דארפען — נאטירליך לויט זייערע מעגליכקייטען — מיטווירקען צו דער מפלה פון פאשיסטישען דייטשלאנד.

„אבער וואס פאר א גורל דערווארט דאס דייטשע פאלק, ווען דייטשלאנד וועט באזיגט ווערען? צי קען זיך דאן נישט איבער'חזר'ן אין א נאך גרעסערען פארנעם, דער ווערסאילער שלום־דיקטאט? צי וועלען די זיגער, וועלכע האבען זיך איבערציינגט, אז דער ווערסאילער טראקטאט האט צו ווייניג באווארענט זייער מאכט, צי וועלען זיי נישט פרובירען צו גאראנטירען זיך די פרוכטען פון זיג דורך צעשטיקלען דייטשלאנד? ווי אזוי קאן דאס דייטשע פאלק אויסמיידען, אז די אומבאדינגט נויטיגע (פאר אונז און פאר דער גאנצער ארבייטענדער מענשהייט) מפלה פון היטלער דייטשלאנד זאל נישט פארוואנדלט ווערען אין א מפלה פאר'ן דייטשען פאלק".

„דערצו איז פאראן נאר איין מיטעל: נאר ווען אין פארלויף פון קריג וועט פונ'ם פאשיסטישען דייטשלאנד ווערען א רויט דייטשלאנד, נאר דאן וועט די מפלה פון דריטען רייך באדייטען א זיג פון פרייהייט אי פאר דער וועלט, אי פאר'ן דייטשען פאלק, ווייל דאן וועט דאס רויט־געווארענע דייטשלאנד פארלייגען דעם סאוועטען־פארבאנד און זיינע פארבינדעטע א שלום אן אנעקסיעס און אנטשעדיגונגען און דער ביז איצט אנטי־דייטשער קריגס־לאגער (אין וועלכען ס'געפינט זיך שטענדיג רוסלאנד) וועט זיין גרייט אזא שלום צו שליסען".

„די דייטשע סאציאלסטען — האלט באוער — מוזען קאנען איבערציינגען דאס דייטשע פאלק, אז נאר זייער זיג בילדעט די גאראנטיע פאר דער פרייהייט פון דייטשען פאלק, פאר דער גאנצקייט פון זיין טעריטאריע, וואס איז באדראהט דורך היטלערס מלחמה צוגרייטונגען . . ."

ווי מיר זעהען, אלזא, איז שוין פאראן א שארפע מיינונגס פארשיידענהייט, נאך איידער די מלחמה האט אויסגעבראכען. מען קאן זיך שוין פארשטעלען, וואס

פאר א חלוקי־דעות די מלחמה וועט ארויסרופען דורך די ליידענשאפטען, וואס דער קריגס־שטורם רייצט אויף. דאס האט אונז געוויזען די פראנצויזיש־פרייסישע מלחמה פון יאר 1870. אין יענער מלחמה האבען זיך באטייליגט נאר צווי מלוכות, און דאך ווי גרויס זענען דעמאלט געווען די מיינונגס פארשיידענהייטען אין דער סאציאל־דעמאקראטישער פארטיי, צווישען בעבעל און ליבקנעכט פון איין זייט און דער פארטיי־עקזעקוטיווע פון דער אנדערער!

עס וואלט דעמאלט לייכט געקענט קומען צו א שפאלטונג פון דער דייטשער סאציאל דעמאקראטישער פארטיי און אפילו פון סאציאליסטישען אינטערנאציאנאל, ווען די מלחמה וואלט זיך פארצויגען לאנג אן א מיליטערישער און פאליטישער אנטשיידונג. אין יאהר 1870 זענען די געשעהנישען אין דער מלחמה געווען אנ־דערש ווי אין די יארען 1914־1918. אין פארלויף פון איין חודש זענען די ארמייען פון דער פראנצויזישער אימפעריע געווען צוקלאפט. די ניי־געגרינדעטע פראנ־צויזישע רעפובליק האט אנגעבאטען אן עהרענהאפטען פרידען, אבער די פרייסישע מיליטערישע מאנארכיע האט געפאדערט א טייל פון פראנקרייך ניט צוליב נאצי־אנאלע נאר צוליב מיליטערישע אורזאכען; די איינוואוינער פון דער פראווינץ עלזאס זענען ניט געווען קיין דייטשען און האבען זיך ענערגיש געשטעלט געגען דעם, מען זאל זיי אפרייסען פון פראנקרייך. אום צו פארנעמען די פראווינץ מיט געוואלט, האבען די דייטשען געפירט די מלחמה ווייטער, ביזן זיג ביי סעדאן, וואס האט שוין די מלחמה אנטשידען. *)

ביי דער לעצטער וועלט־מלחמה האט זיך די מיינונגס־פארשיידענהייט אזוי פארשארפט, אז דער סאציאליסטישער אינטערנאציאנאל איז זיך צופאלען, און עס האט זיך געשאפען צווייי לאגערען אין דער סאציאליסטישער באוועגונג, א דעמא־קראטישער און אן אנטי־דעמאקראטישער.

ווי עס האט זיך שפעטער ארויסגעוויזען איז דער סאציאליסטישער אינטער־נאציאנאל צופאלען ניט דערפאר, ווייל עס האט געפעהלט באוואוסטזיין אדער סא־לידאריטעט, דאס קאן מען ניט זאגען. עס איז דאך א פאקט, אז נאך דער מלחמה האבען זיך די סאציאליסטישע פארטייען פון די פארשידענע לענדער באלד ווידער פאראייניגט. דער אינטערנאציאנאל איז צופאלען הויפטזעכליך דערפאר, וואס עס איז ניט געווען קלאר דער כאראקטער פון דער מלחמה און צוליב דעם אידעאישען קאמף ביי די סאציאליסטען גופא — דער קאמף צווישען קאמוניסטען און סאציא־ליסטען דעמאקראטען.

די פראגע איז דעריבער: וואס זאלען סאציאליסטען טאן, ווען א מלחמה ברעכט אויס? וואס זאלען זיי טאן, ווען עס איז זיי שוין קלאר די צילען און דער כאראקטער פון דער מלחמה? ווי אזוי זאלען סאציאליסטישע פארטייען רעאגירען אויפן גאנג פון דער מלחמה? וואס זאלען זיי טאן, אום צו פארמיידען אדער לכל הפחות פאר־

---

*) וועגען מארקס און ענגעלס באציהונג צו דער פראנצויזיש־פרייסישער מלחמה זייערע ענטפערס צו ליבקנעכט'ן און בעבל'ן נאכצוקוקען אין דער קארעספאנדענץ צווישען זיי: בריוו 144, 145, 146 ז. ז. 293—299 אין דער ענג. אויסגאבע.ביידע האלטען פאר דייטשלאנד, און זיינע געגען רוסלאנד, פראנקרייך.

שנעלערען דעם ענד פון דער מלחמה, נאָכדעם ווי זי האָט שוין אויסגעבראָכען? ווי אזוי זאָלען אמעריקאנער פּראָגרעסיסטען, ארבייטער און סאָציאַליסטען רעאגירען אויף א מלחמה צווישען אייראָפּייאישע לענדער? . . .

3. וואָס מארקס און ענגעלס האָבען געטראַכט וועגען מלחמה

— די פּרינציפּען פון סאָציאַליסטישער פּאָליטיק —

ביים איינשטעלען די פּרינציפּען פון סאָציאַליסטישער פּאָליטיק, דאַרף מען נעמען אין אכט ניט נאָר די ענדערונגען, וואָס קומען פאָר אויפ'ן געביט פון עקאָנאָמישע, סאָציאַלע און פּאָליטישע באַציהונגען, נאָר אויך די ענדערונגען אין דער מאַסען־פּסיכאָלאָגיע און די ראַדיקאַלע ענדערונגען אין כאַראַקטער פון מלחמה גופא.

לאָמיר געבען א פּאָר ביישפּילען וועגען די ענדערונגען וואָס קומען פאָר. פריהער, איידער דער קאַפּיטאַליזם איז אנטוויקעלט געוואָרען איז געבוירען געוואָרען דער מאָנאַרכיזם, די דאָקטרין פון קעניג־הערשאַפט, וואָס האָט אָנגעהאַלטען עטלאַכע יאָרהונדערטער. די אידעע איז ארויסגעשוואומען א דאַנק דעם פאַרלאַנג צו פאַראייניגען די מערב קריסטלאַכע ציוויליזאַציע אונטער דער הערשאַפט פונ'ם פּויפּסט און דעם אימפּעראַטאָר. לויט דער סכעמע האָט שוין מער קיין פּלאַץ ניט געקאָנט זיין, ווי פאַר'ן פּויפּסט און דעם מלוכה-פירער, וועלכער דאַרף אויך זיין אונטערוואָרפען דער קריסטלאַכע רעליגיע.

צוליב די מלחמות צווישען די רעליגיעזע און מלוכה־פירער, איז אָפּגעשוואַכט געוואָרען דער איינפלוס פון די ערשטע, און דער שטאַט איז אָפּגעטיילט געוואָרען פון דער רעליגיע. עס איז געבוירען געוואָרען די אליין־הערשאַפט, די מאָנאַרכיסטישע סיסטעם פון פאַרכאַפּען לענדער, בויען אימפּעריעס, און אזוי ארום פאַראייניגען קליינע לענדער, קליינע נאַציאָנען אין איין גרויסער מלוכה.

אין אָנהויב פון דער רענעסאַנס עפּאָכע, זענען די ערשטע שוואַלבען פון דער נייער ערא: סט. אגוסטין, דאַנטע א. א. ארויסגעקומען מיט א געדאַנק וועגען קאָאָפּעראַציע און איינינונג צווישען אַלע נאַציעס. זיי האָבען אָבער דווקא געוואָלט שאַפען א קריסטלאַכע אייראָפּע, איבערצוגעבען די ממשלה דעם פּויפּסט און צוריק אויפלעבען די אויטאָקראַטיע אין אייראָפּע. דער דאָזיגער געדאַנק פון פעדעראַציע פון אַלע קריסטלאַכע לענדער איז שוין דעמאָלט ניט געווען אין צייט. אייראָפּע איז שוין דעמאָלט געווען דערוואַקסען און געגנוג ציוויליזירט, ניט צו לאָזען זיך רעגירען פון א פּויפּסט אָדער פון וועלכען עס איז רעליגיעזען אויטאָקראַט. אייראָפּע איז דעמאָלט געשטאַנען ביים שוועל פון גרויסע ענדערונגען, ביים אויפקום פון דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט!

אין יענע צייטען איז די בורזשואַזיע אלס א סאָציאַלע פאָרמאַציע ניט געווען „צום ארויסוואַרפען", ווי אין אונזערע טעג. די בורזשואַזיע, אלס א קלאַס, דאַרף מען געדענקען, איז א „היסטאָרישע קאַטעגאָריע" וואָס האָט זיך אריינגעפּאַסט

אין געשיכטליכען ראם, פארנעמענדיג אן אָרט אין דער פּראָדוקציע און דיס־טריבוציע . . . זי פארמאָגט טאָפּאגראפיע און כראָנאָלאָגיע.

די בורזשואזיע אלס אזעלכע האָט איבערגעלעבט פארשיידענע עפּאָכען און דורכגעמאכט פארשיידענע קאָנזעקאַטיווע אנטוויקלונגס־עטאפּען. זי איז אמאָל געווען אגרעסיוו, קריגעריש, שטרייטפעהיג און שטרייטלוסטיג. זי איז אמאָל אויך געגאנגען באדג־ארויף און אָנגעפירט מיט די אפענסיוועס פון די אויפקומענע גע־זעלשאפטליכע ענערגיעס קעגען דער אָפּשטארבענדיגער אינערציע, צעפאלענדיגער אָרדנונג פון פעאָדאליזם, וואָס האָט דעמאָלט געהאלטען אין אגאָניזירען. זי איז דעמאָלט אויך געווען „פּראָגרעסיוו", אורוגאניש און וואוילקאניש. עס איז דעמאָלט געווען איר „שטורם און דראנג" פעריאָד און אלס אזעלכע איז זי ארויפגעקומען אויף דער פּאָליטישער ארענע.

„זי (די בורזשואזיע) איז געווען די ערשטע צו ווייזען וואָס מענטשלאכע טע־טיגקייט קען אויפטאָן. זי האָט געצייגט וואונדער, וואָס שטייגען אריבער די עגיפּ־טישע פּיראמידען, די ראָמאנישע וואסערלייטונגען און די גאָטישע קאטעדראלען. זי האָט געפירט עקספּעדיציעס וועלכע פארטונקלען אלע פריערדיגע עקזאָדוסען פון פעלקער און קרייץ־צוגען (קאָמוניסטישער מאניפעסט).

„די בורזשואזיע, אין פארלויף פון איר הערשאפט פון קנאפּע הונדערט יאָר, האָט באשאפען פּראָדוקציע כחות, וואָס זענען מאסיווער און קאָלאָסאלער פון אלץ וואָס איז געלייסטעט געוואָרען פון אלע פריהערדיגע דורות צוזאמענגענומען. דאָס באזיגען פון די נאטור־קרעפטען, דאמף־שיפעריי, אייזענבאהנען, עלעקטרישע טע־לעגראפען, די קולטיווירונג פון גאנצע קאָנטינענטען, די קאנאליזאציע פון טייכען, גאנצע באפעלקערונג זיינען ארויפגע'כישופ'ט געוואָרען פון סאמע גרונט — וועלכער פריהערדיגער דור האָט כאָטש א פאָרגעפיהל געהאט, אז אזעלכע פּראָדוק־טיווע כחות דרעמלען אין שויס פון סאָציאַלער פּראצע" (דאָרטן).

ענגעלס, רעדענדיג וועגען דער ראָלע פון דער בורזשואזיע אלס א פּראָדוקטי־ווער כח שרייבט:

„צו קאָנצענטרירען און אויסברייטערען אָט די צעוואָרפענע און באגרענעצטע פּראָדוקציע־מיטלען, צו פארוואנדלען זיי אין מעכטיגע פּראָדוקציע־ריטשאגען פון אונזער צייט, דאָס איז טאַקע די היסטאָרישע ראָלע פון דעם קאפּיטאליסטישען פּראָ־דוקציע מאָדוס און זיין פאָרשטעהערין, די בורזשואזיע". *)

דאָס איז אָבער נאָר געווען אין דער פארגאנגענהייט, אין אירע ערשטע יאָרען. דעמאָלט איז זי געווען אין אירע „מיידעלשע כחות" יונג, קרעפטיג, אויפטועריש אויף אלע געביטען פון מענשליכען און געזעלשאפטליכען אָנשטרענג. ביסלאכווייז האָט די בורזשואזיע פארלוירען איר כח, געוואָרען א שוואכלינג א נאָכשלעפּערין צו אלע געזעלשאפטליכע צרות, פארלירענדיג איר סאָציאלען באגאזש, איר היסטאָ־רישען געוויכט און וויכטיגקייט. ניט נאָר האָט זי פארלוירען איר מוט און קוראזש, נאָר געוואָרען פּוסט פון אלע אידעאלען; זי האָט זיך ארייגעוואָרפען אין שויס פון

*) פרידריך ענגעלס, אנטי־דיורינג, ז. 301 ענג. אויסגאבע.

יענע קאפּיטאַליסטען וועלכע האָבען איר אזוי שענדליך אויסגענוצט און עקספּלו־אַטי־רט, איר געבראכט צום פּאַנאַנדערפאַל.

די אנטוויקלונג פון קאפּיטאַליזם, די איבערפּראָדוקציע אין יעדען לאַנד צוליב די נייע טעכנישע ערפינדונגען, האָט געבראכט כאַאָס, צוטומלעניש אין דער ווירט־שאפט; האָט געבראכט צו קריזיסען אין די קליינע זעלבסטשטענדיגע מלוכות, האָט פּאַראורזאכט די אימפּעריאַלע מלחמות, וועמעס ציל עס איז צו פאַרגרעסערען טע־ריטאָריעס, אויסברייטערען גרעניצען און פאַרכאַפּען נייע פּאָזיציעס וואָס זענען נויטיג פאַר דער עקאָנאָמישער פאַרזיכערונג פון א לאַנד.

די אונקאָנטראָלבאַרע אָרדנונג וואָס קאָן ניט אויסמיידען קריזיסען און דע־פּרעסיע, האָט געמוזט זיך אָנשטרענגען צו געפינען נייע לענדער פאַר עקספּלואַטא־ציע, פאַר פּראָפיטען, און צו דער זעלבער צייט אויך געפונען חיי שעה פאַר דער אלגעמיינער באַפעלקערונג. די פּאָליטיק פון אימפּעריאַליזם און גרויס קאפּיטאַליזם האָט פּאַראורזאכט די געשעהענישען אין די יאָהרען 1789, 1815, 1848, 1859, 1864־1866, 1870, און לסוף די וועלט מלחמה 1914־18. זי האָט אָבער גלייכצייטיג דע־מאָנסטרירט איר דורכפאַל און איר פאַראורטייל צום אונטערגאַנג—ווייל אָן מלחמה האָט זי שוין מער ניט קיין עקזיסטענץ כח און ממילא מוז זי דאָך ווערען אונאָכ־ראַניש.

די איינציגע אָרדנונג וואָס קאָן אויסקומען אָן מלחמה איז א פּראָלעטאַרישע. אין א סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט וועט ניט זיין קיין רייד וועגען מלחמה, ווייל סאָציאַליסטען וועלען ניט זיין פאַראינטערעסירט צו פאַרפירען קריג מיט אַן אנדער פאָלק. בכלל דאַרף זיך די פּראָלעטאַרישע געזעלשאַפט ניט שטיצען אויף דעם אגרע־סיווען נאַציאָנאַליזם, אויף דער אידעאָלאָגיע פון אונטערשיידען צווישען ראסען און פעלקער, אויף דעם אונטערשייד צווישען אינפעריאָריווע און סופּעריאָריווע נאַציעס. די סאָציאַליסטישע געזעלשאַפט דאַרף אנערקענען די גאנצע מענשהייט. אלע ראסען, נעגער, געלע, מאָנגאָלישע, סעמיטישע, ברוין און טונקעל הויטיגע — אלס בארעכטיגטע צו לעבען פריי אויף קאָלעקטיווע יסודות.

די פּראָלעטארישע געזעלשאַפט האָט פאַרשיידענע וועגען, פאַרשיידענע אידייען, ווי אזוי צו לייזען די שווערסטע עקאָנאָמישע פּראָבלעמען. סאָציאַליזם איז פול מיט אידייען, מיט פּלענער, מיט אויפטועונגען, מיט פאַרנעם. סאָציאַליזם האָט אַן אידעאָלאָגיע. ער איז באַלעבט פון אידעאַלען, פון פּאָטוריטעט און דאַרף ניט אָנקו־מען צו נקמה, צו שטיצען אויף אזא אופן דעם פּאָלקס־צאָרן־אויסגוס . . .

וואָס זאָלען אָבער סאָציאַליסטען טאָן אונטער א קאפּיטאַליסטישער אָרדנונג, ווען מלחמה ברעכט אויס?

מארקס און ענגעלס, די באַגרינדער פון וויסענשאַפטליכען סאָציאַליזם האָבען פיעל געטראכט וועגען דעם. זיי האָבען געהאַלטען, אז פריהער פאַר אלץ מוזען סאָציאַליסטען נאָכפאָרשען ווער עס איז דער אָנגרייפער; וועלכער צד איז שטאַרקער און וועט מעגאַלך זיגען; ווי אזוי די ניי־געשאַפענע לאַגע וועט זיך אָפּרופען אויף דער דעמאָקראַטיע און אויף דעם קלאַסען קאַמף פון די ארבייטער.

מארקס און ענגעלס האָבען אויך געזעהן אין מלחמה ביי געוויסע באדינגונ־גען — א פּאָזיטיווען פאקטאָר, וואָס איז פעהיג צו פארניכטען די פעסטונגען פון אינטערנאציאָנאלער רעאקציע ווי דעם רוסישען צאריזם. א לאנגע צייט האָבען זיי געהאלטען, אז עס איז ניטאָ קיין אנדער מיטעל אומצואווארפען די צארישע רע־גירונג, ווי נאָר דורך א מלחמה פון די מערב־אייראָפּייאישע לענדער געגען רוסלאנד. אין יאָר 1878 האָבען זיי געהאלטען, אז א מלחמה פון ענגלאנד און עסטרייך — אונ־גארן איז דורכאויס נויטיג.

מען דארף אָבער פארשטעהן, אז מארקסעס מיינונג, איז נאָר געווען לשעתו. אין יענער צייט ווען די מלחמות האָבען געפירט ניט קיין גרויסע ארמייען, געדויערט ניט לאנג, די פאָלגען זענען פארהעלטניסמעסיג ניט געווען אזוי שעדליך, אזוי צו־שטערענד. איצט אָבער, ביי די נייע טעכנישע צושטערונג־מיטלען, ווען ס'ווערט פארשוואונדען דער אונטערשייד צווישען מלחמה פראָנט און הינטערלאנד; ווען די גאנצע באפעלקערונג ווערט סיסטעמאטיש אריינגעצויגען אין מיליטערישען אפּאַ־ראט; ווען די שטרייטענדע צדדים פארמעסטען זיך צו פארניכטען איינע די אנדערע, איז די לאגע לגמרי אַן אנדערע. אין נייננצענטען יאָרהונדערט האָט מען נאָך גע־קענט פארבינדען מיט מלחמה, רעוואָלוציאָנערע פערספּעקטיווען און אויפגאבען. מיט'ן מאָדערנעם קריג קען דער פּראָלעטאריאט ניט אזוי לייכט פארבינדען רעוואָלו־ציאָנערע אילוזיעס.

פאר ענגעלס'ן, וועלכער האָט נאָך איבערגעלעבט אזא צייט, איז קלאָר געוואָ־רען, אז יעדע מלחמה איז א צו שרעקלאכע זאך מען זאָל מיט איהר פארבינדען רע־וואָלוציאָנערע אילוזיעס, אז ניט נאָר מאכט מלחמה אַן שווידערליכע חרבנות, נאָר זי טוט אויך אָן אַן אומגעהויערען מאראלישען און פּאָליטישען שאָדען וואָס וועגט אריבער די נוצען פון מלחמה פאר א סאָציאלער רעוואָלוציע.

ענגעלס איז געקומען צו דער דאָזיגער איבערצייגונג נאָכדעם ווי ער האָט נאָכ־געפאָרשט דעם גוואלדיגען פאָרשריט פון דער קריגס טעכניק, וואָס ציהט אריין אלץ גרעסערע מאסען מענשען אין די ארמייען און גיט זיי אין די הענט אלץ שרעקלא־כערע פארניכטונגס מיטלען.

רעוואָלוציעס, וואָס זענען געבוירען געוואָרען אין פייער פון מלחמות, טראָגען אין זיך דעם סם פון דעגענעראציע און אומקום. באזונדערס ריכטיג איז עס בנוגע סאָציאלע רעוואָלוציעס, וואָס זענען פארבינדען מיט לאנג־דויערענדע פעריאָדען, און נויטיגען זיך פאר זייער ערפאָלג אין א הויך אנטוויקעלטען מאטעריעלען באזיס און א קולטורעלען מענשליכען מאטעריאל.

דאָס האָבען מיר געלערענט פון ערפאהרונג פון דער גרויסער פראנצויזישער רעוואָלוציע וואָס האָט זיך אָנגעהויבען מיט א מלחמה אין 1792 יאָר און געבראכט צום אונטערגאנג פון דער רעוואָלוציאָנערער פארטיי פון די „יאקאבינער" זינט דעמאָלט, האָבען זיך נאָך פיהל מער, פארמעהרט די אורזאכען פארוואָס מיר דארפען ניט נאָכמאכען די יאקאבינער פון דער פראנצויזישער רעוואָלוציע.

מען טאָר ניט פאַרגעסען דעם פאַקט, דאָס די „יאַקאָבאַנישע" מלחמה האָט פריי געמאַכט דעם וועג פאַר נאַפּאָלעאָנ'ען און געבראַכט צו דער מאַכט דעם „הייליגען פאַרבאַנד" פון דער שוואַרצער רעאַקציע וואָס האָט „איינגעפרוירען" איירָאָפּע אויף לאַנגע צענדליגע יאָרען. אין די באַדינגנגונגען פון צוואַנציגסטען יאָרהונדערט, ביי די מוראָ'דיגע אויפגעשרויפטע נאַציאָנאַליסטישע שטימונגען קען א „יאַקאָבאַנישע" מלחמה אין א לאַנד וואו ס'האָבען אריינגעדרינגען די רויטע שפּיזען ארויסרופען ניט קיין פּראָלעטאַריש־רעוואָלוציאָנערע רעוואָלוציע, נאָר א נאָך שטאַרקערען אויסברוך פון נאַציאָנאַליסטישע שטימונגען, ווי דאָס האָט פּאַסירט נאָך דער וועלט מלחמה.

„אין א וועלט פון באַוואָפנונג — שרייבט דער באַרימטער פראַנצויזישער סאָציאַליסט געוועזענער פּרעמיער לעאָן בלום—„שטאַרקט זיך די אגרעסיע, דער געדאַנק פון מלחמה ווערט פּאָפּולער און די שטימונג ווערט א קריגערישע. אין אַן איירָאָפּע, לאָמיר זיך פאָרשטעלען, וואו דער מיליטאַריזם איז אָפּגעשאַפט, איז במילא ניטאָ קיין שרעק פאַר מלחמה. אין אַן איירָאָפּע אָן רעקרוטען, אָן ארמייען, אָן ארטילעריע, אָן מוניציע פאַבריקען, איז ניטאָ קיין מורא פאַר מלחמה.

„די באַגרינדער פונם פעלקער בונד האָבען דאָס אויסגעצייכענט פאַרשטאַנען. אין ארטיקעל 8 פון ווערסאַילער אָפּמאַך זאָגט זיך בפירוש, אז די מיטגלידער פון דער פעלקער ליגע אנערקענען אבזיכליך, דאָס דער הויפּט פּונקט פון וועלט פרידען איז אָפּהענגינג אין דער רעדוקציע פון נאַציאָנאַלע באַוואָפנונגען. אז די מיטגלידער דאַרפען פאַרקלענערען זייערע באַוואָפנונגען אויפן נידריגסטען פּונקט.

„ווען מיר רעדען פון אנטוואָפנונג מיינען מיר די אנטוואָפנונג פון אַלע לענדער גלייך, אז אַלע נאַציעס זאָלען אויפגעבען זייערע מיליטערישע כחות און זיי איבערגעבען אין רשות פון אַן אינטערנאַציאָנאַלען שטאַט מיט אַן אינטערנאַציאָנאַלער ארמיי, וואָס זאָל היטען און גאַראַנטירען אַלע אירע מיטגלידער פון וועלכען עס איז אָנפאַל. אַלע סכסוכים זאָלען געשליכטעט ווערען דורך ארביטראַציע און ניט דורך מלחמה מצד דעם שטאַרקערען. *)

דעריבער מיינען מיר, אז דער בעסטער וועג פאַר סאָציאַליסטען, איז זיך צו האַלטען פעסט ביים אָנווענדען אַלע כחות זייערע קעגען מלחמה, ניט קוקענדיג וואָס זיינע צילען זאָלען ניט זיין; צו פאַרבלייבען אויף דער אַלגעמיינער פּאָזיציע, ווי זי איז פאָרמולירט געוואָרען אויף די לעצטע פאַר'מלחמה'דיגע קאָנגרעסען פון אינטערנאַציאָנאַל אין שטוטגאַרט, באַזעל און קאָפּענהאַגען: „אין פאַל פון א מלחמה דאַרפען די סאָציאַליסטען אומעטום שטרעבען מיט אַלע כחות צו פאַרענדיגען די מלחמה וואָס שנעלער". אָריענטירענדיג זיך אויף דער גרינטליכער פאָדערונג וועלען די סאָציאַליסטען קענען זיך שטעלען אויך די צווייטע אויפגאַבע, וואָס איז פאָרמולירט געוואָרען אויף די זעלבע קאָנגרעסען: „די סאָציאַליסטען דאַרפען שטרעבען מיט

* Leon Blum: Peace and Disarmament, London 1932, pp. 115-116.

אלע מעגליכקייט צו דעם, אז דער פּאָליטישער אוןווירטשאַפטליכער קריזיס זאָל אויסגענוצט ווערען כדי צו פארשנעלערען די ענדע פון קאַפּיטאַליסטישער קלאַסען־הערשאַפט".

אויבנאויף דאַכט זיך, אז צווישען די צוויי געשטעלטע אויפגאַבען איז דאָ א גוואַלדיגע סתירה. טראַכט מען אָבער טיפער אריין, זעהט מען ווי האַרמאָניש די צוויי פּרינציפּען זענען. נאָר אין קאַמף פאר א שנעלען ענד פון דער מלחמה, וועלען די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אויף ביידע זייטען פון פראָנט קענען אָרגאַניזירען ארום זיך ניט נאָר די פּראָלעטאַרישע מאַסען, נאָר אויך די ברייטע קרייזען פון קליינבירגערטום, פויערטום און אינטעליגענץ, וואָס איז נויטיג פאר דער סאָציאַליסטישער הערשאַפט. וואָס שנעלער די מלחמה וועט זיך ענדיגען, אלץ גינסטיגער וועלען זיין די נויטווענדיגע באַדינגונגען פאר דער ליקווידאציע פון דער קאַפּיטאַליסטישער הערשאַפט. פאַרציהען א מלחמה אויף א לענגערער צייט — אפילו אין די אינטערעסען פון א סאָציאַלער רעוואָלוציע — וואָלט אביעקטיוו געהייסען פאַרהאַלטען דעם ענדגילטיגען נצחון פון סאָציאַליזם.

דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליזם דאַרף דעריבער אויפנעמען די וויכטיגסטע אויפגאַבע צו פאַרמיידען די מלחמה און אָרגאַניזירען דעם פרידען. ניט אונטערגעבען זיך דעם פאַטאַליזם פון אן אומפאַרמיידליכען קריג, פון וועלכען עס וועט דורך נסים ונפלאות ארויסשפּרינגען אן אלוועלטליכע סאָציאַלע רעוואָלוציע מען טאָר זיך ניט פאַרלאָזען אויף אילוזיעס.

דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליזם דאַרף זיך אָריענטירען אויף דער פעלקער ליגע אויף דער סיסטעמע פון קאָלעקטיווער זיכערקייט . . . ער דאַרף שטרעבען מיט אלע כחות צו פאַרפעסטיגען די פעלקער־ליגע אזוי, אז זי זאָל ארומנעמען אלע מלוכות אויף דער וועלט, פאַרוואַנדלען זי בעסלעכווייז פון א ליגע פון רעגירונגען אין א פעלקער־ליג, פון נאַציעס. צו טאָן אלץ וואָס נאָר מעגליך, זי זאָל באַפולמעכטיגט ווערען מיט פונקציעס פון אינטערנאַציאָנאַלער יוסטיץ און אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליציי אויפ'ן חשבון פון באַגרעניצטען סוּוועריניטעט פון באַזונדערע מלוכות.

דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליזם דאַרף זיך באַמיהען, אז דער פעלקער־בונד זאָל האָבען א רעכט צו באַשטראָפען א לאַנד וואָס איז מורד געגען דער קאָלעקטיווער זיכערקייט. אויך, אז דער קאָווענאַנט זאָל רעווידירט און אויסגעאַרבייט ווערען אויף א מער פרידליכען באַזיס. צו שאַפען מיטלען פון פרידליכער ענדערונג פונם ווערסאַילער פרידענס אָפּמאַך. דאָס איז אן אלטע פאָדערונג פון סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָנאַל, און דאָס דאַרף איצט נאָכאַמאָל ארויסגעשטעלט ווערען, כדי צו קעמפען פאר אלגעמיינער אנטוואָפנונג — צו באַנייען די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפערענץ וועגען אלגעמיינער אנטוואָפנונג.

די סאָציאַליסטישע פּאָליטיק דאַרף זיך האַלטען פעסט ביי דער פאָדערונג פון א יושר'דיגער רעוויזיע אינם ווערסאַילער אָפּמאַך אויפן יסוד פון פרייער זעלבסטבאַשטימונג, אין וועלכער עס זאָלען ניט זיין קיין זיגער און באַזיגטע. זאָל מען נאָר פּרוּווען יושר'דיג באַהאַנדלען די אונטערדריקטע און באַעולה'טע פעלקער,

דאן פאלט דער נאציזם און פאשיזם. דער נאציאנאליסטישער פסיכאָז וואָלט פאר־לוירען זיין מקור, זיין אינהאלט און וואָלט אונטערגעגאנגען.

דער ווערסאילער פרידענס אָפּמאך האָט געשטארקט די שאָוויניסטישע באוועגונגען, האָט ארויסגעשטעלט אין פאָדערגרונט דעם פאשיזם, וואָס האָט אויף א קונציגען אופן אויסגענוצט די נאציאָנאלע און סאָציאלע אומצופרידענהייט פון די מיטעלשטאנד קלאסען. אזוי ארום איז באשאפען געוואָרען א היטלער פּאָליטיק פון אָפּענעם ברעכען דעם ווערסאילער אָפּמאך און פון שטארקען די מלחמה געפאר. אין דער פאָרמע פון נאציזם שטרעבט דער דייטשער נעאָ־אימפעריאליזם אויסצו־שפּרייטען זיך אין אייראָפּע און איבעראל. וואָלט מען אָבער געענדערט די שלום טראקטאטען, דאן וואָלט מען ארויסגענומען ביים פאשיזם זיין כלי־זין, און דאָס אליין וואָלט שוין פאראורזאכט זיין מפּלה.

די אלע פאָרמען און מעטאָדען פון אָרגאניזירען די קאָלעקטיווע זיכערקייט, די פרידליכע רעוויזיע פונם ווערסאילער אָפּמאך, און די אלגעמיינע אנטוואפנונג — קענען שאפען באדינגונגען, אויב ניט פאר אן „אייביגען", איז לכל־הפּחות א לאנג דויערענדען פרידען.

און אויב א מלחמה ברעכט אויס נאָך איידער דער איינשטעלונג פון קאָלעקטי־ווער זיכערקייט, דארף דער אינטערנאציאָנאלער סאָציאליזם זיכערען די אָרגאניזאַ־ציאָנעלע פונקציאָנירונג פון איטערנאציאָנאל בעת דער מלחמה, ווי א העכערער אינסטאנץ, וועלכער עס דארפען זיך אונטערוואָרפען אלע סאָציאליסטישע פארטייען. און כדי צו שאפען אייניגקייט אין דער פּאָליטיק פון סאָציליסטישע פארטייען בעת א מלחמה, דארף מען פעסטשטעלען דעם וויכטיגסטען לאָזונג פון סאָציאליסטישען אינטערנאציאָנאל: וואָס שנעלער פארענדיגען דעם קריג.

די לאָזונג פון אלע שלום־ליבענדיגע מענשען דארף זיין: קיין מלחמה טאָר ניט זיין! — א מלחמה וועט ניט זיין, אויב די ארבייטענדיגע פאָלקס מאסען וועלען האנדלען פאראייניגט, דרייסט און אנטשלאָסען!

אויב דאָס איז געזאָגט געוואָרען בנוגע די פאָלקס מאסען פון אייראָפּע, איז עס אודאי, און אודאי געזאָגט פאר די אמעריקאנער שלום'דיגע מענשען, וועלכע דארפען זיך האלטען פעסט ביי דער מיינונג, אז אמעריקא דארף אָננעמען פארשיי־דענע מיטלען געגען אירע אָנגרייפער דירעקטע אָדער אונדירעקטע, אָבער דורכאויס ניט פארפירען קיין קריג, וואָס זאָל זיין נוצליך פאר הוירסט'ן און אנדערע פון זיין מין.

די אמעריקאנער ארבייטער דארפען קעמפען קעגען צו שטארקער באוואפנונג, און פאר אן אמת'ער נייטראליטעט צו די אייראָפּייאישע לענדער סיידען עס האנ־דעלט זיך וועגען זיכערען קאלעקטיוויזאציע און פרידענס גאראנטיעס, וואָס קאָן גע־שטארקט ווערען דורך סאנקציעס און עקאָנאָמישען באָיקאָט. די אמעריקאנער פאָלקס־מאסען האָבען א רעכט צו פאָדערען פון דער אמעריקאנער רעגירונג, אז

מיט מלחמה־האלטענדיגע אָדער אזעלכע לענדער וואָס גרייטען זיך צו מלחמה, זאָל ניט געפיהרט ווערען קיין שום פארהאנדלונג בנוגע הלואות, וואפען, אמוניציע אָדער מאטעריאלען וואָס קאָנען נוצען אין א קריג.

די ארבייטער פון אמעריקא דארפען ווייזען דער וועלט א ביישפיל, ווי אזוי מען דארף ניט אָנקומען צו אן אינטערנאציאָנאלער מלחמה צו באשיצען דעם „סטאטוס קוואָ” — א ביישפיל פאר אלע פעלקער און לענדער; א ביישפיל פאר אלע פראָלעטאריער, וועלכע זאָלען דאָס פאָדערען פון זייערע רעגירונגען. די אמע־ריקאנער פונקט אזוי גוט ווי די אנדערע ארבייטערשאפטען דארפען פאָדערען די מאניפולאציע פון דער דאפלאָמאטיע, וועלכע זאָל נאָר ארבייטען לטובת פראָגרע־סיווע רעפאָרמען און אנטי־פאשיסטישע ענדצילען.

די פאָדערונג פון אלע פראָגרעסיווע עלעמענטען דארף אויך זיין: די פאראיי־ניגונג פון אלע אייראָפּיאישע לענדער אונטער איין אָרגאניזם — צו פארווירקליכען די חלומות פון די גרויסע מזרח אייראָפּיאישע דיכטער, פושקין און מיצקעוויטש, און זייערע טרוימען וועגען א צייט, ווען „די פעלקער וועלען זיין פאראייניגט אין איין גרויסער משפחה”.

דאָס איז געווען נאָך די בלוטיגע נאפּאָלעאָנישע מלחמות, וואָס האָבען אריינ־געשלעפט אין זייער ווירוואר גאנץ אייראָפּע. דעמאָלט האָט נאָך ניט געקאָנט פאר־ווירקליכט ווערען די פאראייניגונג פון דעם פארביג־מאָזאאישען נאציאָנאלען צו־זאמענשטעל פון אייראָפּע. עס איז געווען א צו דרייסטער אוטאפישער פרואוו ארי־בערצושפרינגען די סטאדיע פון נאציאָנאלער מלוכהש'ער קאָנסאָלידאציע פון די אייראָפּעאישע פעלקער ווי א באזע פאר דער אנטוויקלונג פון די נייע בורזשואז־קאַ־פיטאליסטישע באציהונגען.

באזונדערס האָט דער נצחון פון דער מאָנארכיסטישער קאָאליציע פון דייטש־לאנד, עסטרייך, רוסלאנד, צונישט געמאכט דעם טרוים פון א פאראייניגטער איי־ראָפּע. דער ווינער קאָנגרעס אין 1818 האָט פארטשאדעט אויף צענדליגע יאָרען און ניט דערלאָזט צו קיין פאראייניגונג.

די גינסטיגע צייט צו פאראייניגען אייראָפּע אין איין גרויסער משפחה פון לענדער און פעלקער, לויטן מוסטער פון די פאראייניגטע שטאאטען, אלס גאראנטיע פאר דעמאָקראטיע און פרידען, איז געווען נאָך דער וועלט מלחמה. אזוי האָבען געפיהלט און געטראכט די בארימטע פראנצויזישע שטאאטסלייט, אריסטיד בריאן, לעאָן בלום; אזוי האָט געדענקט דער בארימטער היסטאָריקער נאָוועליסט ה. ג. וועלס; *) אזוי האָט געהאלטען דער בארימטער באָלשעוויק לעאָן טראָצקי . . . האָבען

* Common sense of World Peace, H. G. Wells, London, 1924.

*) וועלס איז צו ווייט פארקראכען אין זיין קאסמאפאליטישער טעאָריע, בא־הויפטענדיג אז פרידען און נאציאנאלע זעלבסט באשטימונג קאָנען ניט געהן צוזאמען, זיינען זיך סותר איינס דאָס אנדערע. (ער האָט אויך א פאלשע מיינונג וועגען אידען און אידישקייט — ער איז אן אבסטראקטאָר — אידן־פיינט) מיר האלטען אז אינטערנאציאָנאליזם מיינט ניט די אפשאפונג פון נאציעס; אז קאסמאפאליטיזם אין דער אנארכיסטישער אויפפאסונג איז אן אוטאפיע.

אָבער די הויפּט דעה זאָגער פונם אָפּמאַך ניט געוואָלט זיך רעכענען מיט אָט די מיינונגען, נאָר אנשטאט צו פאראייניגען אייראָפּע, נאָך מער איר צעריסען. זיי האָבען געזעהט די קערנער פון נייע שטרייטען, נייע קאָנפליקטען, וואָס פירען צו נייע מלחמות.

די ארבייטער־פּאָליטיק קאָן רעזומירט ווערען אין פאָלגענדע פּונקטען:

א) דער פּראָלעטאריאט מוז אָנווענדען אלע זיינע כחות ניט צו דערלאָזען, אז א קריג זאָל אויסברעכען. ער מוז זיך דעריבער אקטועל באטייליגען אין דער אינלענדישער און אויסלענדישער פּאָליטיק, אום צו האָבען אַן איינפלוס אין דער פּאָליטישער וועלט.

ב) צו שטרעבען, אז דאָס פאָלק זאָל אַן וועלכע עס איז זעלבסט־געקרוינטע דיקטאטאָרען זיין דער באלעבאָס אויף דעם אייגענעם גורל.

ג) צו שטרעבען צו פארנעמען די וויכטיגסטע פּאָזיציעס אין דעם פּאָליטישען, נאציאָנאלען, געזעלשאפטליכען און קולטורעלען לעבען פון פאָלק, כדי דורכצופיה־רען די פאָדערונגען פון דעם מענשליכען פּראָגרעס, וואָס זיינען:

1) די פרייהייט פון יעדען פּערזאָן;

2) די נאציאָנאלע גערעכטיגקייט און גלייכהייט;

3) די אינטערנאציאָנאלע פארברידערונג פון אלע פעלקער, אזוי אז קיין פאָלק זאָל ניט זיין קיין מושל איבער'ן צווייטען.

ד) די פּראָדוקציע זאָל אזוי געטיילט ווערען, אז זי זאָל צופרידענשטעלען אלע וואָס זענען בארעכטיגט צו איהר. די מוטער־ערד זאָל דינען טריי איהרע קינ־דער וועלכע באארבייטען, קולטיווירען און עקספּלואטירען זי.

ה) צו דערהויבען דעם מענשען אויף דער העכסטער שטופע פון עטיק און מאָראל, ער זאָל פארוואנדעלט ווערען אין אן ערדישען מלאך; צו דערהויבען די קולטורעלע רייכקייט פאר יעדען יחיד, און פאר יעדען פאָלק. צו זעהן, אז יעדער פאָלק זאָל זיך קענען אויסלעבען אין זיין שפּראַך, קולטור און טראדיציע . . .

4. קאנאדע אין דער וועלט מלחמה

מיט פינף יאָר צוריק, אין 1933, נאָך די דייטשע געשעהענישען, האָבען די דריי פירער פון די דריי קאנאדער פּאָליטישע פּארטייען, פארעפענטליכט א פרידענס־פּראָקלאמאציע און דערמיט געצויגען די אויפמערקזאמקייט און אינטערעס אין די קאנאדער פּאָליטישע קרייזען.

די דריי פּאָליטישע פירער, ריכארד ב. בענעט, געוועזענער פּרעמיער און פיהרער פון דער קאָנסערוואטיווער פּארטיי; מעקענזי קינג, פּרעמיער און פירער פון די ליבעראלען, און דזשיי. ס. וואודסוואָירטה, פירער פון דער סי. סי. עף. (קאנאדער סאָציאליסטישע פּארטיי) האָבען אין יענער פּראָקלאמאציע אויפגע־פאָדערט דאָס קאנאדער פאָלק, צו קעמפען פארן וועלט־שלום, און צו שטיצען די איינציגע אינטערנאציאָנאלע אינסטיטוציע — דעם פעלקער־בונד.

אין יענער פּראָקלאַמאַציע איז אויך געשילדערט געוואָרען די שרעקלעכקייט פון מלחמה, די ברוטאַליטעט פון קריג, און אַז פאַר קאַנאַדע לוינט זיך ניט צו נעמען אַן אַנטייל אין די אייראָפּייאישע סכסוכים און פאַרפּלאָנטערט צו ווערן אין אַ מלחמה, וואָס וועט פאַר איר ברענגען מער שאָדען ווי נוצען.

פון יענער פּראָקלאַמאַציע האָט מען געקענט אַרויסדרינגען, אַז קאַנאַדע איז געגען מלחמה, אַז זי סאָלידאַריזירט זיך מיט יענעם טייל פון דער מענשהייט, וואָס קעמפט קעגען מלחמה, און קעגען די „סטרא־אחרא כחות, וואָס ווילען איבערדעקען דעם אייראָפּייאישען האָריזאָנט מיט בלייענע וואָלקענס פון קאַנאָנען און האַרמאַטען."

פון יענער פּראָקלאַמאַציע האָבען פרידענס־ליבענדע מענשען געלערנט, אַז קאַנאַדע איז אַ פּראָגרעסיווע לאַנד, אַז זי איז נאָך ניט פאַר'סמ'ט פונם אייראָפּייאישען שאָוויניזם, פונ'ם גרילצענדען פּאַטריאָטיזם וואָס האָט פאַרכאַפּט דעם אייראָפּייאישען געוויסען; — אַז קאַנאַדע וועט זיך ניט לאָזען פאַרפיהרען פון פאַלשע פּאָליטיקער, אַריינגעשלעפּט צו ווערען אין אַ מלחמה, אויב ס'וועט אויסברעכען. עס זיינען געווען אַזעלכע, וואָס האָבען דאָס אויסגעטייטשט ווי אַן אַנצוהערעניש, אַז קאַנאַדע זאָל אין פאַל פון אַ מלחמה, ניט שיקען קיין סאָלדאַטען און ניט אוועקגעבען קיינע מענשליכע לעבענס אפילו פאַר דער „מוטערלאַנד" ענגלאַנד.

זיינען אָבער אָט די חלומות מיט אַמאָל צורונען געוואָרען. אין 1934 צום צוואַנציגסטען יאָרצייט פון דער וועלט־מלחמה, האָט דאָ געווייזט דער בארימטער לאָרד אַלענבי און דער אַדמיראַל טירוויט פון דער ענגלישער פלאָטע. זיי האָבען דאָ צוריק אויפגעוועקט דעם קאַנאַדער פּאַטריאָטיזם צו דער „מוטער" ענגלאַנד און אויפגעמונטערט דעם מיליטערישען גייסט ביי די קאַנאַדער וועטעראַנען.

די דאָזיגע צוויי חשוב'ע געסט פון ענגלאַנד, וועלכע זיינען דאָ מיט גרויס כבוד אויפגענומען געוואָרען, האָבען אויסגענוצט די געלעגענהייט צו אַגיטירען פאַר אַ פאַרגרעסערטער און שטאַרקערער מיליטערישער קראַפט. זיי האָבען פאַרלאַנגט פון קאַנאַדע, זי זאָל בויען לופט באַזעס, קאַנאַדע זאָל ניט זיין הינטערשטעליג אין אַוויאַציע, אַז קאַנאַדע אַלס אַ קינד צו דער מוטער ענגלאַנד, זאָל איר ארוםהעלפען אויפצובויען די גראַנדיעזע פלאָטע.

פון די באַגייסטערטע באַגריסונגס־רעדעס ביי די עפענטליכע רעגירונגס־אויפנאַמעס לכבוד די גרויסע געסט, האָט מען געקאָנט דרינגען, אַז דער וויזיט פון די מיליטערישע פאַרשטעהער, איז געווען אַ פּאָליטיש פּלאַנירטער; אַז די רעגירונגס אָנפירער האָבען מיט דעם באַצוועקט, נאָך מער און נאָך שטאַרקער צו פאַרבינדען קאַנאַדע מיט דער בריטישער אימפּעריע. קאַנאַדע זאָל זיין די ערשטע זיך איינצושטעלען — ווען די צייט וועט קומען — פאַר ענגלאַנד. די פירער פון די ליבעראַלען און פון די קאָנסערוואַטיווען, האָבען אָפען אויסגעדריקט זייער גרייטקייט צו שטעהען מיט דער אימפּעריע, פּונקט אַזוי גוט ווי זיי זיינען געשטאַנען מיט דער גרעסטער אָפּפערוויליגקייט אין דער גרויסער מלחמה.

דער איינדרוק פון אַלע רעדעס איז געווען אַזעלכער, וואָס האָט אונז געמאַכט צווייפלען אין דער ערנסטקייט און אמת'דיגקייט פון דער פריהערדיגער פּראָקלאַ־

מאציע. קאנאדע האט זיך גאר באוויזען אין אן אנדער געשטאלט, אין א פאטריאָטישען, אז זי איז גרייט ביי דעם מינדעסטען אנפאל אויף דער מוטערלאנד זיך מקריב צו זיין פאר איהר מיטן גרעסטען מסירת נפש און ענטוזיאזם . . .

לעצטענס האט זיך קאנאדע אנגעהויבען גרייטען מיט אמוניציע און מיט אנדערע נויטיגע מיליטערישע אויסשטאטונגען. דער מיניסטער פון נאציאנאלער פארטיידיגונג, יאן מעקענזי, האט אין זיינער א רעדע פאר'ן מיליטערישען אינסטיטוט, גאנץ אפען דערקלערט, אז קאנאדע איז ניט הינטערשטעליג אין איר פארטיידיגונג, און אז זי האט אפילו אנגעהויבען זיך פארגרייטען מיט גאז־מאסקעס פאר דער ציווילער באפעלקערונג.

קאנאדע האט פארן יאר 1937 אויסגעגעבען 35 מיליאן דאלער פאר באוואפנונג און אין יאר 1938 געהעכערט די סומע אויף גאנצע 50 מיליאן דאלאר, ד.ה. אז די קאנאדער באפעלקערונג טראגט אויף זיך אן עקסטרא לאסט פון א מיליאן דאלאר א וואך וואס ברענגט איר ניט קיינע נוצען.

קאנאדע האט נאך ניט פאר וואס און פאר וועמען מורא צו האבען. זי באוואפענט זיך ניט געגען די פאראייניגטע שטאטען, ווייל ווען קאנאדע זאל צילען געגען א מעגליכער אטאקע מצד די פאראייניגטע שטאטען, וואלט אפילו א ביליאן דאלער געווען ניט מער ווי א טראפען אין ים. קאנאדע גייט זיך אויך ניט פארהיטען געגען אן אטאקע מצד אן אנדער לאנד, ווייל, ראשית, איז נאך דערווייל ניט געבוירען דער מיליטאריסט, וועלכער זאל וועלען עראבערען קאנאדע און עס איז ניטא דאס לאנד וואס זאל חלומ'ען וועגען אזא זאך. און אויב עס איז פאראן אזא שונא, וועלכער קאן וואגען אריבערצוקומען אהער, וואלט זיך קאנאדע געגען אים ניט געקענט אויסהיטען.

די איינציגע זאך פאר וועלכער קאנאדע גרייט זיך איז צוליב דער מורא פאר א קאנפליקט צווישען ענגלאנד און יאפאן, אדער אן אנדערער מלוכה, צוליב וועלכער מען מוז זיך גרייטען מיט מיליטערישע כחות. קאנאדע, הייסט עס, גיט שוין אוים א מיליאן א וואך, טאמער וועט זיך די מוטער ענגלאנד שלאגען מיט וועלכער עס איז מלוכה און מען וועט איר מוזען ארויסהעלפען.

פון דעם אלעם איז צו זעהען, אז ווען מיר רעדען וועגען א נייער מלחמה, מיינט עס, אז מיר דארפען טראכטען וועגען קאנאדע'ס אינטערווענציע. עס איז דעריבער וויכטיג אפצושאצען קאנאדע'ס געווינסען און פארלוסטען אין דער לעצטער מלחמה, כדי צו האבען א באגריף וואס עס מיינט פאר קאנאדע נאך א מלחמה, און וואס פאר א היזקות עס ערווארטעט דעם קאנאדער פאלק.

ביים אויסברוך פון דער וועלט מלחמה איז קאנאדע'ס מיליטער באשטאנען אינגאנצען פון 47,000 מענשען, פון וועלכע נאר 3 טויזענט זיינען געווען מיליטעריש צוגעגרייט. די איבעריגע זיינען נאר געהאלטען געווארען, אז אין פאל פון א מלחמה זאלען זיי זיך סטראטעגיש פארפאלקאמען און ווערען גענוצט אין מלחמה.

ווען קאנאדע האט דערהאלטען די ערשטע ידיעה, אז ענגלאנד איז ארויס אין קריג, האט זי באלד צוזאמענגעשטעלט א דיוויזיע פון 20 טויזענט סאלדאטען און זיי אוועקגעשיקט אויף דער צווייטער זייט ים, זיך שלאגען פאר ענגלאנד. נאכהער האט זי געטאפעלט די צאל און ארויסגעשיקט נאך 40 טויזענט סאלדאטען אין פארשיידענע דיוויזיעס.

קאנאדע איז דעמאלט פאליטיש פאראייניגט געווארען, אלע פראווינצען האבען געארבייט הארמאניש. פון די גאלד־פעלדער פון דער יוקאן טעריטאריע, פונם האדסאן בעי, פון די פעלזען־בערג אין דער מערב ביז צום אטלאנטיק פון מזרח, זיינען געשיקט געווארען מיליטער אויף די אייראפייאישע שלאכט־פעלדער. די צוויי פאליטישע פארטייען, די צוויי פאליטישע פירער, סער ווילפרעד לאוריער פון דער אפאזיציע, און סער ראבערט בארדען, דער דעמאלסטדיגער פרעמיער, האבען זיך געאייניגט בנוגע מלחמה־הלוואות. אין זייער נאמען איז פארעפענטליכט געווארען די ערשטע מלחמה פראקלאמאציע, וואס האט גערופען דאס קאנאדער פאלק זיך אנצושליסען אין דער ארמיי, ארויסצוהעלפען מיט געלט און אנדערע מיטלען דער מוטער ענגלאנד, וועלכע איז געווען אין געפאהר.

קאנאדע, וואס האט דעמאלט געהאט א באפעלקערונג פון ווייניגער פון 8 מיליאן, האט דורך דער צייט פון קריג צוגעשטעלט אן ארמיי נאהענט צו 600 טויזענט, פון וועלכע 254,000 זיינען פארוואונדעט געווארען און 54 טויזענט זיינען דער׳הרג׳עט געווארען אויף די שלאכט־פעלדער.*)

קאנאדע׳ס מיליטער אין וועלט קריג

וואלונטירען	465,984
וואלונטירען נאכן מיליטער־דינסט	83,355
וואלונטירען פרייוויליגע און צייטווייליגע	24,933
צו ים־דינסט מאטראסען	12,902
אימפעריאלע מאטאר טראנספארטאציע	710
אינלענדישע וואסער טראנספארטאציע	4,701
אפיציעלע פלאטע ארבייטער	2,814
קאנאדער אידען אין פאלעסטינע, אין לארד אלענביי׳ס ארמיי	24
טאטאל	595,441

ניט בלויז מענער זיינען געווען פארטראטען אין דער ארמיי; אויך פרויען זיינען אריינגעצויגען געווארען אין דער מיליטערישער דינסט. 2,400 פרויען

*) לויט די אפיציעלע רעגירונגס באריכטען, נאכצוקוקען:
*Canada's Sons in the World War and Great Britain, by Col. George G. Nasmith; Condensed account of Canada's part in the Great War, issued by the Department of Public Information, Ottawa, January, 1919.

האָבן פאַרלאָזן זייערע קאַנאַדער היימען, זייערע עלטערן און נאָענטע, און זיך צוגעשטעלט צום מיליטער, פאַרנעמענדיג זיך מיט שפּיטאָל אַרבייט און היגיענע. איבער טויזענט פרויען זיינען געווען באַשעפטיגט אין דער קעניגליכער לופט־מאַכט, אין אוויאַציע. ביי רעגיסטראַציע זיינען געווען באַשעפטיגט לויטער פרויען. ווי מען שאַצט, זאָלען געווען זיין פאַרנומען ביי 75 טויזענט פרויען אין רעגיסטראַציע אַרבייט פאַר פאַרשיידענע מיליטערישע אָפּטיילונגען.

אין צייט פון קריג זיינען די אוניווערזיטעטען, די הויכשולען און קאָלעדזשעס כמעט ווי אָפיציעל פאַרמאַכט געוואָרען און זיינען געוואָרען פאַרוואַנדעלט אין מיליטערישע קאַזאַרמעס. די לערער, זייערע סטודענטען און סטודענטקעס, האָבן געמוזט אויפגעבען זייער שטודיום, צוברעכען זייערע קאַריערעס און זיך געמוזט לאָזן אין וועג אַריין צו קעמפען פאַר ענגלאַנד.

אין סעפּטעמבער, 1917, איז אין אָנטאַריאָ אַנאָנסירט געוואָרען, אַז אַלע מענער סטודענטען פון יענעם יאָר מוזען זיך רעגיסטרירען אַריינצוטרעטען אין די מיליטערישע אָפּטיילונגען, דורכצומאַכען אַ מיליטערישען קורס און זיין גרייט, אין פאַל מען וועט זיך נויטיגען אין זיי. סער ראָבערט פאַלקאָנער, דער דעמאָלט־דיגער רעקטאָר פון טאָראָנטער אוניווערסיטעט, האָט געפאָדערט פון אַלע סטודענ־טען אין עלטער פון 18 יאָר, זיי זאָלען אויף אַ צייט פאַרלאָזן זייער שטודיום און זיך אָפּגעבען מיט סטראַטעגישער וויסענשאַפט. דער מעדיצינישער פאַקולטעט איז דעמאָלט פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין אַ שפּיטאָל פאַר סאָלדאַטען, זיי זאָלען זיך לערנען ווי אַזוי אומצוגעהן אויף די פראָנטען, און ווי אַזוי זיך אויסצוהיטען פון אָנשטעקענדע קראַנקהייטען.

די קאָסטען פונם קריג זיינען געווען גרויסע און זיך שרעקליך אָפּגערופען אויפן קאַנאַדער פאָלק. די דאָמיניאָן האָט ניט געהאַט קיינע רעזערווירטע געלטער אויף מלחמה־צוועקען. זי האָט באַלד געמוזט אָנקומען צו הלוואות. זי האָט זיך אָנגעבאָרגט אַזעלכע ריזיגע סומען, וואָס זי וועט קיינמאָל ניט זיין אימשטאַנד אָפּ־צוצאָלען, אויסער דעם פּראָצענט וואָס זי צאָהלט יערליך.

קאַנאַדע איז פאַר דער מלחמה אויך געווען שולדיג גרעסערע סומען, צוליב דעם, וואָס דער אימפּאָרט האָט זיך קיינמאָל ניט אויסגעגליכען מיטן עקספּאָרט. דער דורכשניטליכער אימפּאָרט האָט אָנגעטראָפען 2,318,643,002 דאָלער, און איר עקספּאָרט ניט מעהר פון 1,484,743,600 דאָלער. אין צייט פון קריג האָט זיך קאַנאַדע׳ס עקספּאָרט פאַרגרעסערט צו 4,335,543,319 דאָלער און איר אימפּאָרט איז געווען ניט מעהר פון 2,965,497,837 דאָלער און אין לאַנד איז געווען באַ־שעפטיגונג און פּראָספּעריטי, דעמאָלט האָט זיך קאַנאַדע געקענט שטעלען אויף די פיס, אָבער אַנשטאַט אָפּצוצאָלען די אַמאָליגע חובות, האָט זי גאָר אָנגעבאָרגט נייע סומען, וואָס ליגען ביזן היינטיגען טאָג ווי אַ לאַסט אויפ׳ן קאַנאַדער פאָלק.

די רעגירונגס הלוואות פון אינלענדישע און אויסלענדישע באַנקירען האָבן אָנגעטראָפען איבער דרייצעהן ביליאָן.

די הלואות זיינען געווען אויף פינף און פינף און א האלב פראצענט. די פראווינץ אנטאריא אליין האט אין משך פון דער מלחמה אויסגעגעבען א סומע פון 8,459,692,31 דאלאר. דער דעמאלטדיגער פרעמיער, סער וויליאם האווארד הוירסט, האט אנגעשטרענגט אלע רעגירונגס כחות צו באקומען די הלואות און צו דינען געטריי דער אימפעריע. פון דער צאל סאלדאטען האט אנטאריא צוגע־שטעלט נאהענט צו א פערטעל מיליאן.

ציט פון הלואה	סומע פון הלואה, דאלארען
1. 1915־1925	100,000,000
2. 1916־1931	100,000,000
3. 1917־1937	139,000,000
4. 1917־1937 (זיג־הלואה)	398,000,000
5. 1918	660,000,000
טאטאל	1,397,000,000

קאנאדע קאן זיך ביז היינטיגען טאג ניט ארויסקאפען פון אירע חובות. די ספעציעלע שטייערען האבען בשום אופן ניט געדעקט די דעפיציטען, זיי זיינען ניט געווען גענוג אויף בלויז אפצוצאלען די פראצענטען. קאנאדע האט ניט נאר געהאלפען ענגלאנד מיט סאלדאטען, זי האט איר געהאלפען מיט געלט, מיט אמוניציע, און אפילו מיט עסענווארג, בלויז די אמוניציע און רויע מאטעריאלען, וואס קאנאדע האט געשיקט פארן ענגלישען מיליטער, האט אנגעטראפען א סומע פון 1,002,672,413 דאלאר, לויט די אפיציעלע רעגירונגס באריכטען.

די ניט אפיציעלע געלטער האבען אויך אנגעטראפען שווערע מיליאנען ווי למשל 95,000,000 פריוואטעביישטייערונגען; 40,000,000 דאלאר פון די פרויען און מענער קריסטלאכע ארגאניזאציעס, פון דער י. מ. ק. א. און פון די י. וו. ק. א.

די צאל מענשליכע קרבנות האט ביז יאנואר, 1918 דערגרייכט ביז 218,433 פארוואונדעטע און דער׳הרג׳עטע, לויט דער פאלגענדער איינטיילונג:

גע׳הרג׳עטע אויפן שלאכט־פעלד	35,684
געשטארבען פון וואונדען	12,437
געשטארבען פון קראנקהייטען	4,057
פארוואונדעטע	155,839
פארשיקטע אין תפיסות	3,049
פארשיקטע און שפעטער געשאסען געווארען	4,682
פארלוירענע	398
טויטפאלען אין קאנאדע	2,287
טאטאל	218,433

קאנאדע האט טייער באצאלט, מיט בלוט און קאפיטאל. פאר איר אנטייל אין דער מלחמה האט זי באצאלט מיט מענשליכע נפשות און מיט ריזיגע סומען.

געוואונען האָט זי גאָרניט, אויסער די שטענדיגע נאָכוויִען פון דער מלחמה. דאָס דאַרף איר דינען אַלס לעקציע, מער ניט באַאיינפלוסט צו ווערען פון צערייצטע געמיטער און שאָוויניסטישע עלעמענטען, וועלכע זוכען דורך מלחמה צו פאַרגרעסערען זייערע קאַפּיטאַלען.

קאַנאַדע דאַרף זיך ניט לאָזען פאַרפירען פון די מענשען, וועלכע זיינען אויסען פּראָפיטען. זי דאַרף קעמפען פאַר דער פאַרשטאַרקונג פון דער פעלקערליגע, אויפצוהויבען איר פּרעסטיזש און קוראַזש, און אַזוי אַרום צו פאַרזיכערען דעם וועלט־פרידען. זי דאַרף שליסען וואָס מערער האַנדעלס אָפּמאַכען מיט פריינדליכע לענדער, אויפצולעבען איר אינדוסטריע און קאָמערץ.

די קאַנאַדער באַפעלקערונג טאָר זיך ניט לאָזען באַאיינפלוסען פון אַבסורדען פּאַטריאָטיזם און לאָיאַליטעט, וואָס רעגט צו מלחמה און צו קאָנפליקטען . . .

קאַנאַדע דאַרף זיך שטעלען אויף דער זייט פון די פרידען־פאַראינטערעסירטע נאַציעס; צו קעמפען פאַר פרידענס־פּאָליטיק קעגען פּאָליטישע אינטריגעס און געהיימער דיפּלאָמאַטיע, וואָס פירט צו קריג. קאַנאַדע, אַלס פּראָגרעסיווע לאַנד, דאַרף אינטענסיוו און ענערגיש באַקעמפען דעם אַנטאַגאָניזם צווישען פעלקער און ראַסען, צו קעמפען פאַר אַנטוואָפנונג, רעדוצירונג פון אַרמייען, און פאַר דעמאָקראַטיע.

5. די פרוי אינם קאַמף פאַר פרידען

די פרוי, אַלס צווייטער געשלעכט ביי דער מענשהייט, שפּילט אַ באַדייטענדע ערציהערישע און געזעלשאַפטליכע ראָלע. זי האָט אַ שטאַרקען איינפלוס אויף דעם מאַנסבילישען געשלעכט. אירע אַפּילען, אירע געבעטען און פאַרלאַנגען דערוועקען רחמנות־געפיל און פּיעטעט. דער פרוי'ס גראַציע ווירקט אינסטינקטיוו אויף דעם מאַנ'ס פּסיכאָלאָגיע. ער ווערט באַהערשט פון איר קרעכץ, פון איר געוויין, פון איר יאָמער . . . ער לאַכט מיט איר, און וויינט מיט איר. יואב בן צרויה, דוד'ס גענעראַל, האָט געוואָלט, אַז דער קעניג זאָל מוחל זיין אבשלום'ן פאַר טויטען אמנונ'ען, האָט ער ניט געהאַט קיין אַנדערע עצה ווי שיקען נאָך אַ קלוגער פרוי פון תקועה, זי זאָל רעדען צום קעניג און פּועלע'ן ביי אים, זיך איבערצובעטען מיט זיין רעוואָלטירענדען זון אבשלום*). אַזוי אויך די אשה חכמה וועלכע האָט געראַטעוועט די שטאָט אבל מיט איר קלוגען אַרגומענט קעגען יואב'ן, וועלכער האָט געוואָלט אויסהרג'ענען אין „עיר ואם בישראל" **). און נאָך פילע וועלט באַרימטע פרויען, וועלכע האָבען מיט זייער קלוגשאַפט און באַוואוסטזיין אויפגעטאָן וואונדערליכע אַרבייט פאַר דער מענשהייט.

די פרוי פאַרנעמט אַ חשוב'ען אָרט אין דער וויסענשאַפט, אין דער ליטעראַטור און איבערהויפּט אין קינדער ערציהונג. אין דער הויז ווירטשאַפט איז דאָך אודאי

*) וישלח יואב תקועה ויקח משם „אשה חכמה"... והיית באשה זה ימים רבים מתאבלת על מת... שמואל ב' יד. א — כב.
**) שמואל ב' כ' טז — כב.

די פרוי די אויפטוערן און אויפפאסערן. אן אשת־חיל איז דאך א ברכה פארן הויז.

איז ניט דא דאס פלאץ ארומצורײדען װעגען דער ראלע פון דער פרוי אויף די פארשײדענע געביטען פון מענשליכען שאפען; ניט דא איז דאס פלאץ צו כאראקטעריזירען די פרוי אלס צװײטער זײל פון דער מענשהײט, אן װעלכער די װעלט װאלט ניט געקענט עקזיסטירען. די פרוי פארנעמט א חשוב׳ען פלאץ אין דער ארטיסטען־װעלט. מיר האבען צװישען די פרויען באריםטע ארטיסטען, דראמאטישע קינסטלער, טאלאנטפולע מאלער. צװישען פרויען געפינען מיר באריםטע שריפטשטעלער, באריםטע ליטעראטען, װיסענשאפטסלײט, גענוג צו דערמאנען מאדאם קוריע, די ערפינדערין פון ראדיום — באריםטע פראפעסארען און פירער פון פארטײען, פרויען מיניסטארען, פארלאמענט מיטגלידער, רעװאלוציאנערען א. ד. גל. די פרוי װאלט אן צװײפעל פיל געקאנט אויפטאן צוריקצוהאלטען די מענער פון פירען מלחמות. די פרוי, װעלכע געהערט ניט נאר צו דער קיך — װי די פאשיסטען מײנען — װאלט זעהר פיל געקאנט אויפטאן אויפן געביט פון פרידען און פראגרעס.

די הײנטיגע פרוי, די װאהל בארעכטיגטע, דארף טראגען אויף זיך פונקט װי דער מאן די פאראנטװארטליכקײט פון אלע סאציאל עקאנאמישע פראבלעמען — צו זײן שטאנדהאפטיג און קאנסעקװענט אין דער לײזונג פון אלע פארשײדענע נאציאנאלע און אינטערנאציאנאלע פראגען, פון דער מאדערנער צײט.

די פרויען דארפען זיך פאראינטערעסירען אין דער לאגע פון דער פעלקער־ליגע, װײל אויך זײ האבען מיטגעװירקט צו דער באשאפונג פון דער אינסטיטוציע. זײ דארפען זיך אפיציעל באטײליגען אין דער ליגע׳ס ראט. זײ דארפען לאזען הערען זײער שטימע אין זשענעװע צװישען די װעלט־דיפלאמאטען. די אינטערנאציאנאלע װעלט־ארגאניזאציע פון פרויען דארף זיך אפגעבען מיט סאציאל־עקאנאמישע פראבלעמען, פונקט אזוי גוט װי זי גיט זיך אפ מיט פילאנטראפיע און היגיענע. זײ דארפען האבען אן אײגענע אריענטאציע און אן אײגענע זעלבסט־שטענדיגע אנשויאונג.

די ארבײטער פרוי דארף אויסנוצען איר ענערגיע, איר באװאוסטזײן, צו באפרײען די אונטערדריקטע, צי דאס זײנען יחידים אדער פעלקער. זי דארף באקעמפען פאשיזם, װאס װיל אװעקרויבען איר פרײהײט און גלײכהײט. זי דארף קעמפען פאר פרידען, װײל אין מלחמה װערט איר הײם חרוב און צובראכען. זײערע מענער און זין שלאגען זיך אויף די פעלדער, כדי די גרויס־קאפיטאליסטען זאלען מאכען מער פראפיטען. די רײכע לעבען אין לוקסוס און די ארימע הויכען אויס זײערע נשמות אין די טראנשײען, אויף די פרײע פעלדער, װאו מען קאן זײ אפילו צו קבורה ניט ברענגען. אזוי איז געװען בײ אלע מלחמות און אזוי איז געװען אין דער לעצטער מלחמה. אין דער צײט, װאס די פאלקס מאסען האבען געקעמפט פאר זײער נאציע, פאר זײער „פאטערלאנד״, באצאלט מיט לעבענס

פאר יעדער שטיקעל ערד, האבען די רייכע זיך געלעבט אין פרידען אין זייערע היימען, גע׳שכור׳ט און געהוליעט אויף דעם חשבון פון די פאלקס־מאסען.

מלחמה ווירקט זעהר שלעכט אויף דער פרוי, וואס דארף ווערען די גאנצע פרנסה געבערין. זי דארף אויפפאסען אויף די קינדער און האפען, אז דער מאן וועט בשלום קומען ניט קיין פארוואונדעטער, ניט קיין פארקריפעלטער . . . נאכן קריג, ווען דער מאן קומט שוין אהיים, אנטשטעהט די פראגע פון דאגת פרנסה. עס נעמט א לאנגע צייט ביז זייערע מענער פאסען זיך צו צו דער ארבייט, ביז זיי גע־פינען דעם פריהערדיגען גלייכגעוויכט.

גוט איז נאך ווען די מענער בלייבען לעבען. וויפיל פרויען פארלירען אבער זייערע מענער און בלייבען אייביגע אלמנות? וויפיל פרויען בלייבען עגונות? וויפיל פרויען קענען קיינמאל ניט פארגעסען זייער גליקליך לעבען מיט זייערע מענער? און ווי שרעקליך דאס רופט זיך אפ אויף דעם סאציאלען לעבען! צוליב מאנגעל אין מענער און איבערפלוס פון פרויען, וואס איז א נאטירליכע זאך נאך א מלחמה.

די פרוי דארף קעמפען פאר איר גלייכבארעכטיגונג אין אלע פאזען פון סאציאלער טעטיגקייט, און ממילא אויך אינם קאמף פאר א הומאנער און גערעכ־טער ארדנונג, וואס איז ענג פארבונדען מיט די איבריגע סאציאלע און נציאנאלע פראבלעמען. זי דארף קעמפען פאר פרייהייט אינם בוכשטעבליכען זין פון ווארט: פרייהייט פון רעליגיע, נאציאנאלע און סאציאלע פרייהייט, געגען דיקטאטור אין אלע אירע פארמען.

די פרוי דארף זיך פאראינטערעסירען מיט דער אייראפייאישער פאליטיק, צו וויסען די סיטואציע אויף יענעם וואולקאנישען קאנטינענט, און אויך צו וועלען פארשטיין די קאנסעקווענצען און אויסגאנגען פון דער דאזיגער פאליטיק.

אייראפע געפינט זיך איצטער אין קלעם פון צוויי לאגערען: פון איין זייט שטעהט דער פאשיזם און שטרעקט אויס זיינע לאפעס אלץ צו פארכאפען; פון דער אנדערער זייט דער באלשעוויזם, וועלכער וויל מיט זיינע דיקטאטארישע מעטאדען מיטאמאל אויסראטען די אלע געגנער זיינע. די רעפארמיסטישע באווע־גונגען געהען זיך אן מיט זייער מעטאדע פון לאנגזאמען אויסדויער און נאכ־געביגקייט. די דעמאקראטיע כאפט דערוויל א דרימעל און לאזט די אנדערע פארכאפען איין פאזיציע נאך דער צווייטער. אויף די חורבות פון דער בורזשואזיע און סאציאל־דעמאקראטיע בויט זיך דער פאשיזם, און מיט אים דער רעזשים פון ערגסטען סארט רעאקציע, וואס אונטערדריקט אלע שיכטען און אלע קלאסען. עס איז דעריבער די אויפגאבע פון אלע באוואוסטזיניגע זיך צו פאראייניגען און בילדען אן איינהייטליכען פראנט צו באקעמפען דעם אלגעמיינעם שונא, וואס איז נאר אויסען צו אנטאגאניזירען די מענשהייט און איר פארשקלאפען.

די פרוי דאַרף אויך אָפען אַרויסטרעטען קעגען דער גרויסער סכנה פון מלחמה צוגרייטונגען — פון דער פּראָפּאַגאַנדע, אַז כדי אויסצומיידען מלחמה, מוז מען זיין צוגעגרייט צו מלחמה. די אינטענסיווע פאַרבאַרייטונגען מיט מלחמה מאַטעריאַלען ווירקען געפערליך אויף די מאַסען. זיי שאַפען די שטימונג פאַר מלחמה.

די פרוי דאַרף ווי ווייט מעגליך באאיינפלוסען דער יוגענט, וואָס האָט נאָך ניט פאַרזוכט דעם טעם פון מלחמה, זיי זאָלען זיך שטעלען אין די רייהען פון די, וואָס קעמפען קעגען קריג, פאַר אַ ציוויליזירטער אָרדנונג. צווישען די פרויען דאַרפען זיך געפינען די פּיאָנערען אידעאַליסטען, וועלכע זאָלען זיך, אונטער דער לאָזונג פון ליבע און פרייהייט, אריינלאָזען אין דער אַרבייט פאַרן וואוילזיין פון דער מענשהייט. מיטן גרעסטען ענטוזיאַזם און איבערגעגעבענקייט דאַרפען זיי קעמפען פאַר דער דאָזיגער אַלגעמיין־מענשליכער זאַך — צו פאַרווירקליכען דעם לאַנג דויערענדען חלום פון אַן אייביגען פרידען.

איצטער איז דאָס אַ חלום, אַן אילוזיע — דאָס קאָן אָבער ווערען אַ רעאַלער פאַקט אינם מענשליכען לעבען, אויב די בעסערע מענשען וועלען האָבען איין ציל, איין שטרעבונג. דער אמת וועט געווים זיגען, ווען ער וועט מיט זיך פאַר־שטעלען אַ פאַראייניגטע מאַסע, אַ מיליטאַנטישע נאָכפאָלגערשאַפט.

דריטער טייל

איבער פעלקער און לענדער

קאַפּיטעל 11

אייראָפּא נאָכן קריג

אייראָפּא איז נאָך אַלץ די פירערין פון דער מענשהייט, די מעטראָפּאָליע פון קאָנטינענטען. זי איז די באשאפערין, די פּראָקלאַמירערין פון אידייען — די טאָן געבערין.

אייראָפּע פּראָדוצירט נאָך אַלץ דעם רוב געניאַלע מענשען; קינסטלער, וויסענ־שאַפטסלייט, פּובליציסטען און זשורנאַליסטען. די מער ציוויליזירטע לענדער זיינען אין ענגען קאָנטאַקט מיט איר, חבר׳ן זיך מיט איר, און לערנען פון איר. אייראָפּע גיט אויך אַרויס די גרעסטע צאָל עמיגראַנטען צו דער גאַנצער וועלט. אַריבער 170 מיליאָן ווייסע מענשען, אייראָפּייער, געפינען זיך אויפן ערד קוגעל, אויסער־האַלב אייראָפּע.

פון דער גרינדונג פון רוים ביז איר אונטערגאַנג, רעכענט זיך אַרום צוועלף הונדערט יאָר. פונם אָנהויב מיטעלאַלטער ביזן איטאַליענישען רענעסאַנס, האָט גענומען גאַנצע טויזענט יאָר. פון דער אויפלעבונג־עפּאָכע ביזן וועלט קריג רעכענט זיך קנאַפּע פינף הונדערט יאָר, פונם פופצענטען ביזן 20־טען יאָרהונדערט. דורך אַזאַ קורצער צייט, איז די וועלט שוין געווען אַזוי איבערפולט, אַזוי איבערוואַקסען, אַזוי פּראָבלעמאַטיש, אַז זי איז כמעט ווי איבערגעגעבען געוואָרען דעם גורל פון דער וועלט־מלחמה. זי איז געוואַקסען מיט אַזאַ שנעלען טעמפּאָ, אויף אַזאַ קאָלאָ־סאַלען אופן, אַז זי האָט מער ניט געקאָנט אויסהאַלטען. אירע גרעניצען זיינען איבערגעבראָכען געוואָרען, און אויף זייער אָרט זיינען אוועקגעשטעלט געוואָרען נייע. צעשניטען זיינען געוואָרען די אַלטע אַטלאַסען, די אַלטע לאַנד קאַרטען און נייע מאַפּעס זיינען אָנגעצייכענט געוואָרען.

די פאַר׳מלחמה׳דיגע מאַפּע האָט אָנגעהאַלטען כמעט אַ גאַנצען יאָרהונדערט. זינט 1815 איז ניט פאָרגעקומען קיין ענדערונג וואָס זאָל טראָגען מיט זיך אַן אינטערנאַציאָנאַלען כאַראַקטער. אויב די לאַנד־קאַרטע איז געענדערט געוואָרען, האָט עס פּאַסירט נאָר ביי די גרעניצען צווישען דייטשלאַנד און פראַנקרייך, מיט עלזאַס־לאָטארינגען, אָבער ניט אין אַנדערע מקומות.

קאָלאָסאַלע ענדערונגען זיינען נאָר פאָרגעקומען נאָך דער וועלט־מלחמה מיט דער באַשאַפונג פון נייע זעלבסט־רעגירענדע מלוכות און מיט דעם צעברעכען די עסטרייך ־ אונגאַרישע אימפּעריע. אייראָפּע איז דעריבער אַממייַנסטענס געענדערט געוואָרען אין מזרח און צענטראַל אייראָפּע. דאָרט האָבען די זיגרייכע עליים מער ווי ערגעץ אַנדערש געענדערט די געאָגראַפישע איינטיילונגען. פאַרן קריג איז אייראָפּע געווען געטיילט אין פינף־און צוואַנציג לענדער — נאָך דער מלחמה

איז זי צוטיילט געוואָרען אין זעקס און דרייסיג לענדער, אריינגערעכענט דעם אירישען פריי־שטאַט.

אייראָפּע האָט היינט צו־טאָג אויף אירע נאָענט 4 מיליאָן קוואדראט מיילען א באפעלקערונג פון איבער 500 מיליאָן מענשען. פיר פינפטלען פון דער באפעל־קערונג זיינען בירגער פון די גרעסערע צען לענדער, וואָס האָבען א באפעלקערונג פון איבער צען מיליאָן: סאָוועטען פארבאנד, פוילען, טשעכאָסלאָוואקיע, דייטש־לאַנד, פראנקרייך, ענגלאנד, איטאליע, שפאניע, רומעניע און יוגאָסלאוויע.

די אייראָפּייאישע לענדער אין יאָר 1930

לענדער	באפעלקערונג	קוואדראט מיילען	פערזאָן אויף קוו. מייל
ענגלאנד און וויילס — — —	39,700,000	58,319	681
סקאָטלאנד — — — — — —	4,900,000	30,406	161
צפון־אירלאנד — — — — —	1,250,000	5,368	231
סך־הכל פון פאראייניגטען קעניגטום — — — — —	45,850,000	94,111	487
בריטישע טעריטאָריע:			
אירלאנד פריי שטאטען — —	2,900,000	27,200	107
קאנאל (טשאנעל) אינזלען — —	90,000	75	1,200
מאלטא און גאָזא — — — —	235,000	122	1,926
גיבראלטאר — — — — — — —	17,000	2	8,500
רוסלאנד, פוילען און באלטישע לענדער:			
סאָוועטען פארבאנד (אייראָפּ.) —	125,000,000	1,793,000	70
פוילען — — — — — — — —	31,000,000	140,000	221
פינלאנד — — — — — — —	3,700,000	144,225	25
ליטע — — — — — — — —	2,400,000	31,700	75
לאטוויע — — — — — — —	1,900,000	24,440	76
עסטאָניע — — — — — — —	1,100,000	23,160	48
לאטיינישע נאציעס:			
פראנקרייך — — — — — — —	41,100,000	212,659	193
איטאליע — — — — — — — —	41,800,000	118,100	354
שפאניע — — — — — — —	23,000,000	190,000	121
פּאָרטוגאל — — — — — — —	6,000,000	34,254	176

לענדער	באפעלקערונג	קוואדראט מיילען	פערזאן אויף קוו. מייל
גערמאנישע לענדער:			
דייטשלאנד — — — — — — —	64,500,000	182,213	354
עסטרייך — — — — — — — — —	6,700,000	32,396	208
דאנציג (פריי־שטאט) — — — — —	420,000	580	740
סאאר (ביז 1935 צו פעלק.־בונד)	810,000	772	1,049
ליכטענשטיין — — — — — —	12,000	15	184
נידערלענדער:			
בעלגיע — — — — — — —	8,100,000	12,117	670
האלאנד — — — — — — —	7,900,000	12,580	627
לוקסענבורג — — — — — —	290,000	999	290
אונגארן און קליינע אנטאנט:			
אונגארן — — — — — — —	8,800,000	36,000	244
טשעכאסלאוואקיע — — — — —	14,800,000	55,422	267
יוגאסלאוויע — — — — — —	13,600,000	97,000	140
רומעניע — — — — — — —	18,500,000	122,000	152
אנדערע לענדער פונ'ם באלקאן:			
בולגאריע — — — — — — — —	5,900,000	40,000	147
אלבאניע — — — — — — —	850,000	17,000	50
גריכענלאנד — — — — — —	6,400,000	49,000	130
טערקיי — — — — — — — — —	1,050,000	7,000	
סקאנדינאווישע לענדער:			
נארוועגיען — — — — — —	2,800,000	124,642	22
שוועדען — — — — — — —	6,200,000	173,035	35
דענעמארק — — — — — — —	3,600,000	16,604	217
איסלאנד — — — — — — —	107,000	40,450	2
אנדערע לענדער:			
שווייצאריע — — — — — — — —	4,000,000	15,950	250
אנדארא — — — — — — —	5,000	193	26
מאנאקא — — — — — — —	25,000	8	3,125
סאן מאנאקא — — — — — —	13,000	38	342
אייראפא אין סך־הכל — — — —	501,474,000	3,869,142	130

נאָכן קריג האָבן די טריאומפירענדע לענדער זיך א לאָז געטאָן נאָך רויב, צו פארכאפּען פון שונא וואָס נאָר מעגליך. דייטשלאַנד האָט מען ארומגעשוירען און צעשניטען אויף שטיקער, די עסטרייך־אונגארישע אימפעריע איז ארויסגעקומען אזוי צעקאַליעטשעט, אזוי צובראָכען, אז זי איז אינגאנצען אויפגעלייזט געוואָרען.

די טעריטאָריעלע ענדערונגען זיינען געמאכט געוואָרען אין א פעריאָדע פון פינף יאָר צייט, פון 1919 ביז 1923. דער ווערסאילער אָפּמאך האָט זיך מערסטענ־טייל פארנומען מיטן גרעסטען שונא, מיט דייטשלאַנד. די אָפּמאכען אין סט. זשער־מען, אין טריאנאָן, זיינען געווען צווישען די עליים און עסטרייך־אונגארן; נייאילי און לאָזאן מיט בעלגיע און טערקיי. דער סאָוועטען־פארבאנד האָט אין 1921 אָפיציעל אויפגעגעבען די צארישע אימפעריע אין די אָפּמאכען פון דאָרפּאַט, ריגע און מאָסקווע.

דער פאטאַלער גורל פון דייטשלאַנד איז געקומען ניט פון די שלאכטפעלדער נאָר פון ווערסאיל. מען האָט איר רעדוצירט אויף 27,000 קוואדראטנע מייַלען און איר געהייסען זיך געזעגענען מיט א באפעלקערונג פון איבער 6,500,000. זי האָט אויך פארלוירען אירע קאָלאָניעס אין מזרח און זיד־וועסט אפריקע: טאגאלאַנד, דייטשע קאמארונס; זי האָט גלייכצייטיג פארלוירען אירע אינזלען ביים פאציפישען ים און אין כינע.

אין איירָאָפּע האָט דייטשלאַנד פארלוירען די פּראָווינץ עלזאס־לאָטרינגען, וואָס איז איבערגעגאַנגען צו פראנקרייך; אופּאַן און מאַלמעד — צו בעלגיע; שלעזוויג־העלשטיין צו דענעמארק; דער סאאר באסיין איז איבערגעגאַנגען אין רשות פון דער פעלקער־ליגע. דער „קאָרידאָר", פויזנאַן, אויבערשלעזיע, וואָס זי האָט אָנגעהאַלטען אזוי פיל יאָרען, איז איבערגעגאַנגען צום נייעם פוילען; דאנציג איז געוואָרען א פריי־שטאָט; מעמעל, דעם פּאָרט ביים ניעמאַן, האָט ליטע פאר־כאפּט*).

זינט 1870 האָט אלזאס־לאָטרינגען באלאַנגט צו דייטשלאַנד, וועלכע האָט דעם דאָזיגען רייכען דיסטריקט געהאַלטען פארן גרעסטען געווינס פאר דער דייט־שער אינדוסטריע. לויט דער נייער נאָך־מלחמה'דיגער רעסטאווראציע פון דער פּראָדוקציע פארמאָגט פראנקרייך 42,800,000 טאָן אייזען; דייטשלאַנד ניט מער פון 7,000,000; גרויס בריטאניע — 16,000,000 און די פאראייניגטע שטאַטען 60,000,000. די פעלדער פון עלזאס־לאָטרינגען גיבען ארויס 29 פּראָצענט פון דער וועלט'ס אייזען־פּראָדוקציע. אזוי ארום איז פראנקרייך, וואָס האָט אויך אין אפריקע ביי 2,000,000 טאָן אייזען, געוואָרען דער איירָאָפּייאישער צענטער פאר דער אייזען־פּראָדוקציע. די רעדוצירונג פון דייטשלאַנד'ס אייזען און קוילען פּראָ־

*) דייטשלאנדס קאלאניזאציעס אין כינע: 1) קאנצעסיע אין טיענסין, האנקאו און קיאַ־טשאו; 2) די רעכט צו בויען דארט אייזענבאנען, מינען, פארטען א. ד. ג. אין שאנטונג.
דייטשלאנדס קאלאניעס אין אפריקע: 1) טאגאלאנד; 2) קאמארענס; 3) דייטשע זיד־וועסט אפריקע; 4) מזרח אפריקע.
אינם פאסיפיק: 1) מארשאל מאריענא און קאראלינע אינזלען; 2) קאיזער ווילהעלם לאנד און ביסמארק ארכיפּעלאגיע. 3) סאמאא און סאלאמאן אינזלען. 4) נאו אינזלען. צוזאמען א פארלוסט פון איבער א מיליאן קוואדראט מיילען.

דוקציע איז געוואָרען דער שווערסטער פּראָבלעם פאַר דער דייטשער מעטאַלורגישער אנטוויקלונג בפרט און פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער אינדוסטריע און טעכניק בכלל.

די זיגרייכע עליים האָבען אויך אַרויפגעצוואונגען אויף דייטשלאַנד אַן אַנטוואָפנונג, וואָס האָט אויפגעצאַרנט דאָס דייטשע פאָלק. דייטשלאַנד איז מיליטעריש איינגאַנצען רואינירט געוואָרען. איינעם פון אירע שכנים, וואָס האָט קוים אַ באַפעלקערונג פון 8 מיליאָן איז ערלויבט געוואָרען אַן אַרמיי פון 80,000; אַן אַנדערע — מיט אַ 14־מיליאָנדיגער באַפעלקערונג, האָט מען ערלויבט אַן אַרמיי פון 150 טויזענט; נאָך איינעם מיט אַ 30 מיליאָניגער באַפעלקערונג — אַן אַרמיי פון 275,000, און דייטשלאַנד, וואָס האָט געהאַט אַ באַפעלקערונג פון איבער 60 מיליאָן, האָט מען פאַר איר באַשטימט אַן אַרמיי פון 100,000 סאָלדאַטען אַריינגערעכענט די אויפפּאַסער פון אינלענדישער אָרדנונג.

פון די דאָזיגע נאַציאָנאַלע באַליידיגונגען און עקאָנאָמישער רואינירונג האָט מען קיין אַנדערער זאַך ניט געקענט ערוואַרטען ווי פאַשיזם, וואָס זאָל העצען דאָס דייטשע פאָלק קעגען די, וועלכע האָבען אונטערגעשריבען אַזעלכע אָפּמאַכען, און קעגען די, וועלכע האָבען אַרויפגעצוואונגען אַזאַ שלום. דאָס האָט נאַטירליך געפירט צו אַ באַוואָפנונג אָן קאָנטראָל. מען האָט ניט געדאַרפט זיין קיין נביא צו זעהן, אַז דער דאָזיגער „סטאַטוס קוואָ" וועט ניט זיין אימשטאַנד צו צוימען אַזאַ גרויסע נאַציע. מען האָט פּאָרויס געקענט זעהען, אַז דאָס דייטשע פאָלק וועט זוכען מיטלען ווי אַזוי אַראָנטערצוואַרפען פון זיך דעם שווערען לאַסט, ווי אַזוי זיך צוריקצושטעלען אויף די אייגענע פיס און רעאַגירען אויף די נאַציאָנאַלע אינטערעסען.

דער גורל פון דער עסטרייכישער דואַלער מאָנאַרכיע איז געווען דער ערגסטער דער שווידערליכסטער. אונגאַרן, וואָס איז געווען אַ טייל פון דער עסטרייכישער אימפּעריע איז פון איר נאָכן קריג אָפּגעטיילט געוואָרען. אונגאַרן מיט איר 21־מיליאָניגער באַפעלקערונג איז פאַרקלענערט געוואָרען אויף אַ שטח פון 36,000 קוואַדראַט מיילען מיט אַ באַפעלקערונג פון 8 מיליאָן. די איבעריגע באַזונדערע נאַציאָנאַליטעטען, וועלכע האָבען אויסגעקוקט אויף אַ געלעגענהייט זיך אָפּצורייסען פון עסטרייך האָבען נאָך דער מלחמה אויסגענוצט דעם פּאַסיגסטען מאָמענט זיך צו ערקלערען אַלס זעלבסטשטענדיגע מלוכות. טשעכאָסלאָוואַקיע איז געווען די ערשטע, וועלכע האָט זיך אין אָקטאָבער, 1918, דערקלערט אַלס זעלבסטשטענדיגע מלוכה. עס איז צוריק געבוירען געוואָרען דאָס אַלטע בעהמען קעניגטום, איינשליסענדיג מאָראַוויע, סלאָוואַקיע, די קאַרפּאַטען בערג, רוטעניע, און אַ טייל פון דער מינען געגענט, און די סטודעטען אין טשעכען.

אויך יוגאָסלאַוויע האָט זיך דערקלערט זעלבסטשטענדיג מיט אַ באַפעלקערונג פון נאָענט צו 14 מיליאָן. רומעניע האָט פון איר געריסען שטיקער; פּוילען האָט פון איר צוגענומען גאַליציע, אַ וואַלדיגער שטח, וואָס איז רייך מיט פאַרשיידענע אַגריקולטורעלע רייכטימער. די עסטרייכישע אימפּעריע איז געוואָרען צובראָכען. ווין, די אַמאָליגע הויפּטשטאָט פון אַ פופציג מיליאָניגער באַפעלקערונג איז געוואָרען די הויפּט־שטאָט פון דער קליינער, מינדערוויכטיגער עסטרייך, וועלכע איז געבלי־

בען קוים ביי א זעקס-מיליאָן בירגער. עסטרייך האָט פאַרלוירען אירע קוילען מינען, כעמישע שטאָפען, אייזען געביטען, אירע אינדוסטריען; פאַרלוירען דעם וועג צום ים א. א.וו. זי האָט פאַרלוירען איר פּלאַץ צווישען די נאַציעס.

נאָכן קריג האָט אויך רוסלאַנד פאַרלוירען איר אימפּעריע. פון איר זייגען ארויסגעוואקסען די לענדער פּוילען, פינלאַנד, ליטע, לעטלאַנד, עסטלאַנד, וועלכע האָבען זיך ערקלערט אונאָפּהענגיג. ביים אָפּמאַך אין ברעסט-ליטאָווסק אין 1918, איז רוסלאַנד געווען געצוואונגען צו באַפרייען די לענדער.

בולגאַריע און טערקיי האָבען אויך פאַרלוירען אינם קריג. אויסער צאָלען רעפּעראַציעס האָט בולגאַריע פאַרלוירען פילע שטרעקעס לאַנד, איבערהויפּט פון דרום-זייט — איר וועג צום ים — וואָס גריכענלאַנד האָט פון איר פאַרכאַפּט. פון אלע בולגארישע חלומות צו עפענען פאַר זיך א וועג צו אלע פיר ימים — פון שווארצען ביז׳ן אדריאַטישען — איז גאָרנישט געוואָרען. זי האָט געליטען א קאַטאַסטראָפאַלע נידערלאַגע אין דער וועלט מלחמה.

טערקיי האָט אין איראָפּע קיין סך ניט פאַרלוירען, אויפן איראָפּייאישען קאָנטינענט האָט זי קיינמאָל ניט פאַרנומען קיין גרויס אָרט, דערפאַר האָט זי פאַרלוירען אין אזיע אַלץ, וואָס איז געווען אין איר רשות. זי האָט פאַרלוירען פּאַלעסטינע, און סיריע. די אָטאָמאַנער אימפּעריע האָט פאַרלוירען איר באַדייטונג אַלס אזעלכע און איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין א קליין מלוכה׳לע.

די קאַלאָסאַלע געאָגראַפישע ענדערונגען פון נאָכן קריג האָבען געהאַט א ווירקונג אויף די עקאָנאָמישע און סאָציאַלע אַנטוויקלונגען פון יעדען לאַנד באַזונדער, א נייע ערא האָט זיך אָנגעהויבען. עס איז ארויפגעשוואומען א מינאָריטעטען רעכט פראַגע, וואָס איז נאָך ביז היינט ניט געלייזט געוואָרען. 90 מיליאָן מענשען האָבען געענדערט זייער נאַציאָנאַליטעט. דאָס אליין האָט גורם געווען צו אַן אַנטאַגאָניסטישער שטימונג צווישען פעלקער און לענדער, וועלכע זוכען צו צוברעכען דעם ווערסאַילער איינשטעל.

די רעגירונגען וואָס האָבען דאָס פאַרשטאַנען האָבען זיך באַלד אָנגעהויבען צוריק באַפעסטיגען מיליטעריש. דאָס איינציגע לאַנד, וואָס איז ביזן יאָר 1930 געווען הינטערשטעליג אין מלחמה צוגרייטונגען, איז געווען ענגלאַנד, וועלכע האָט אין יאָר 1929, א יאָר פאַרן קריזיס, פאַרמאָגט א פלאָטען מאַכט פון 1,201,930 טאָן, בעת אין יאָר 1914 האָט זי פאַרמאָגט 2,160,326. די איבעריגע לענדער האָבען געהאַלטען אין איין פאַרגרעסערען זייערע פלאָטעס, איבערהויפּט יאַפּאַן, וואָס איז כמעט די שטאַרקסטע אויפן ים.

פלאָטען פון 1929 אין טאָנען

בריטישע אימפּעריע	1,201,930
פאַראייניגטע שטאַטען	1,095,992
יאַפּאַן	771,900
פראַנקרייך	472,400
איטאַליע	268,784

אין 1930, ווען עס איז אונטערגעשריבען געווארען דער אפמאך צווישען ענגלאנד, יאפאן און אמעריקע צו באגרעניצען זייער מאכט אין סובמארינען, זעגעלשיפען, צעשטערער און ד.גל. האט ענגלאנד פארמאגט:

קריגס שיפען	556,350 טאנען
זעגעל שיפען	327,111 טאנען
צעשטערער	157,585 טאנען
סובמארינען	45,534 טאנען

די פאראייניגטע שטאטען:

קריגס שיפען	525,850 טאנען
זעגעל שיפען	307,155 טאנען
צעשטערער	307,155 טאנען
סובמארינען	80,700 טאנען

יאפאן:

קריגס שיפען	301,320 טאנען
זעגעל שיפען	232,855 טאנען
צעשטערער	110,395 טאנען
סובמארינען	66,068 טאנען

פראנקרייך:

קריגס שיפען	194,544 טאנען
זעגעל שיפען	144,335 טאנען
צעשטערער	74,496 טאנען
סובמארינען	36,866 טאנען

איטאליע:

קריגס־שיפען	88,970 טאנען
זעגעל שיפען	76,029 טאנען
צעשטערער	75,438 טאנען
סובמארינען	27,263 טאנען

לויטן אפמאך האט די וואסער מאכט פון די דריי לענדער, וואס האבען זיך אונטערגעשריבען, געדארפט רעדוצירט ווערען לויט דער פאלגענדער טאבעלע:

לאנד	זעגעל־שיפען	צעשטערער	סובמארינען
ענגלאנד	339,000	150,000	52,700
פאראייניגטע שטאטען	323,500	150,000	52,700
יאפאן	208,850	105,500	52,700

ענגלאנד האט אין אנהויב געהאלטען פון אירע פארשפרעכונגען, און רעדוצירט אירע וואסער כחות אויפן נידריגסטען אופן. דאס זעלבע האט זי געטאן מיט אוויאציע, פארמאגענדיג א פערסאנאל פון 31,000 מענשען, אנשטאט די 300,000 פון נאכן קריג. זי האט זיך אבער באלד צוריק גענאפט; דערזעהענדיג ווי יאפאן

פאַראַט איר אַזוי אָפֿען און חוצפּה'דיג, לאַכט זיך אויס פֿונם אָפּמאַך און האַלט זיך אין איין באַוואָפֿענען, האָט זיך ענגלאַנד אויך גענומען צו דער אַרבייט, אָנגע־שטרענגט אַלע כּחות צו פֿאַרגרעסערן איר פֿלאָט און אַוויאַציע, און בכלל אַלערליי אַמוניציע צוגרייטונגען.

נאָך די היטלער איבערקערענישן, דערזעהענדיג היטלער'ס אינטענסיווע מאָביליזירונג פֿון אַלערליי כּחות פֿונם „דריטען רייך"; דערזעהענדיג די מיליטערי־שע פֿאַרשטאַרקונג פֿון דייטשלאַנד, האָט זיך אייראָפּע א לאָז געטאָן צו אירע מיליטערישע עסקים, די זאַוואָדען האָבען אָנגעהויבען אַרבייטען טאָג און נאַכט, ביז מען האָט שוין אויף דעם געביט דערגרייכט דעם קלימאַקס און קולמינאַציאָנס פּונקט, וואָס פֿירט בלי־ספק צו א וועלט־קאַטאַסטראָפֿע.

די אימפּעריאַלע מלוכות

א. די בריטישע אימפּעריע

די בריטישע אימפּעריע איז די גרעסטע, די מאַטראָפּאָליע פֿון אַלע אימפּער־יעס: פֿאַרנעמענדיג א פֿערטעל פֿונם ערד־גלאָבוס. זי איז צעשפּרייט איבער ימים און קאָנטינענטען, רעגירט איבער פֿינף הונדערט מיליאָן מענשען; באַהערשט א מענשהייט פֿון אַלע קאָלירען.

איר באַפֿעלקערונג פֿון ווייסע מענשען אויסערהאַלב די בריטישע אינזלען האָט זיך אין 1930 גערעכענט אַרום 21,370,000 לויט דער פֿאָלגענדער איינטיי־לונג:

לאַנד אָדער קאָנטינענט	באַפֿעלקערונג
אייראָפּע — — — — — — — — — — — — — —	600,000
אַזיע — — — — — — — — — — — — — — —	550,000
זיד אַפֿריקע — — — — — — — — — — — — —	1,850,000
אַנדערע טיילען פֿון בריט. אַפֿריקע — — — — — — —	200,000
קאַנאַדע — — — — — — — — — — — — — —	9,800,000
ניו־פֿאַונדלענד — — — — — — — — — — — —	300,000
אַנדערע געגענטען אין אַמעריקאַ — — — — — — —	100,000
אויסטראַליע — — — — — — — — — — — — —	6,400,000
ניי־זעעלאַנד — — — — — — — — — — — — —	1,520,000
טאָטאַל — — — — — — — — — — — —	21,370,000

די גרעסטע צאָל ווייסע מענשען האָט בריטאַניע אין קאַנאַדע, צפֿון־אַמעריקאַ, אין א לאַנד וואָס פֿאַרנעמט א ריזיגע שטרעקע פֿון איבער 3,729,665 קוו. מיילען, און אויסטראַליע, א לאַנד און א קאָנטינענט פֿון א שטח איבער 2,974,581 קוו. מיילען, אין אַנדערע בריטישע קאָלאָניעס אָדער דאָמיניאָנס איז די צאָל ווייסע

א נישטיגע אין פארגלייך מיט די איינגעבוירענע. פון די איבער 21 מיליאן ווייסע מענשען זיינען פאראן ארום 15 מיליאן בריטישע און די איבריגע פון אנדערען אייראפיאישען אפשטאם. די גאנצע באפעלקערונג פון דער בריטישער אימפעריע האט אין 1930 באטראפען 475 מיליאן נפשות:

	באפעלקערונג
פאראייניגטער קעניגטום	48,750,000
ווייסע מענשען אין אנד. מקומות	21,370,000
סך־הכל ווייסע מענשען	70,120,000
קאלירטע	404,880,000
טאטאל	475,000,000

אין דער בריטישער אימפעריע איז דא איין ווייסער מענש געגען צוואנציג קאלירטע און איין בריטיש ווייסער געגען דרייסיג אנדערע. צוליב דער דאזיגער אנגעהויערער מערהייט פון אנדערע ראסען איז בריטאניע שטענדיג אין דער מורא פאר אויפשטאנדען, און מוז פירען א זעהר אויסגערעכענטע פאליטיק. זי טוט אלץ וואס נאר מעגלאך אנצוהאלטען דעם שלום. זי גיט נאך היטלער'ן, מוסאליני'ן אבי ניט ארוים אין קריג, וואס קאן איר ברענגען מער שאדען ווי נוצען.

פון די וועניג באפעלקערטע לענדער פארנעמען קאנאדע און אויסטראליע די ערשטע פלעצער. נאך 3 הונדערט יאר זינט קאנאדע איז געווארען א ישוב פאר אייראפייער, געפינען זיך אין לאנד קוים ארום צוויי מיליאן ווייסע פאמיליעס, פון וועלכע ארום 1,200,000 זיינען בריטישע (איין פאמיליע אויף צוויי קוו. מיילען; איין בריטישער אויף 3 און א האלב קוו. מיילען).

דאמיניאן	שטרעקע קוו. מיילען	ווייסע	בריטיש ווייסע 1930
קאנאדע	3,729,665	9,800,000	5,800,000
אוניאן זיד־אפריקע	473,089	1,850,000	900,000
בריט. ז. אפריקע	1,528,058	1,920,000	760,000
אויסטראליע	2,974,581	6,550,000	6,180,000
ניי־זעלאנד	103,284	1,495,000	1,250,000
צוזאמען	8,708,677	21,370,000	15,135,000

אויף דער קאנאדער טעריטאריע וואלט מען געקאנט באזעצען אמווייניגסטענס נאך 75 מיליאן מענשען, 40 פערזאן אויף א קוו. מייל*) קאנאדע איז אזוי גרוים

*) וועגן דער מעגליכקייט פר א נייער אימיגראציע און קאלאניזאציע אין קאנאדע, איבערהויפט א אידישער, האב איך שוין עטלאכע מאל געשריבען. עס איז פשוט א פארברעכערישקייט צו האלטען געשלאסען די טויערען פון קאנאדע.

ווי גאַנץ אייראָפּע, פּערציג מאָל אזוי גרויס ווי ענגלאַנד, און פאַרמאָגט קוים א באַפעלקערונג פון צען מיליאָן. קוויבעק — די ערשטע און גרעסטע פּראָווינץ מיט אירע 594,434 קוו. מיילען, גרעסער פון פראַנקרייך, עסטרייך און דייטשלאַנד צוזאַמען, פאַרמאָגט קוים א באַפעלקערונג פון 2,690,400; אָנטאַריאָ, די מער באַוואוינטע פּראָווינץ, וואָס איז גרעסער פון דייטשלאַנד, האָט א באַפעלקערונג פון דריי און א האַלבען מיליאָן, נעגען דייטשלאַנד'ס זעכציג מיליאָן. דער קאַנאַדער באָדען איז פרוכטבאַר, גוט פאַר אַגריקולטורעלע צוועקען, ווערט ניט באַאַרבייט פּוסטעוועט. קאַנאַדע אַנטוויקעלט זיך דעריבער זעהר לאַנגזאַם, ניטאָ ווער עס זאָל אויפלעבען די אינדוסטריע, און באַאַרבייטען די ערד.

די געבורט ראַטע (ציפער) אין קאַנאַדע האַלט אין איין פאַלען. אויסער דער פּראָווינץ קוויבעק, וואו עס געפינט זיך א באַפעלקערונג פון 90 פּראָצענט פראַנ־צויזיש־קאַנאַדישע, ווערען די געבורטען כסדר פאַרקלענערט. ביז'ן יאָר 1928 האָט זיך דער געבורט גערעכענט אַרום 27.1 אויף טויזענט און פון 1928 ניט מער ווי 24.5 אויף טויזענט. אין יאָר 1927 זיינען די געבורטען געפאַלען אויף 07. פאַר יעדן טויזענט. די אידייע פון געבורט־קאָנטראָל האָט דאָ מער געווירקט ווי איבעראַל.

זיד אַפריקע מיט אירע 473,000 קוו. מיילען האָט אויך א שיטערע באַפעל־קערונג פון 1,850,000 אָדער 370,000 פאַמיליעס ווייסע מענשען, און די „נייטיווס", די דאָרטיגע געבוירענע ,רעכענען זיך איבער זעקס מיליאָן. אויב דער געבורט זאָל אזוי אָנהאַלטען ווי ביז איצט, איז דאָ א געפאַר, אז די אָרטיגע זאָלען אַרויסיאָגען די אייראָפּייער, אָדער די לעצטע זאָלען זיין געצוואונגען צו אַסימי־לאַציע. דאָס מיינט, אז עס איז דאָ א געפאַר, ענגלאַנד זאָל פאַרלירען איר קאָנטראָל און ממילא איר מאַכט אין זיד־אַפריקע. זיי וועלען זיך אָפּרייסען פון דער בריטי־שיר אימפּעריע אָן אינערליכע שטערונגען.

דאָס זעלבע איז מיט אויסטראַליע. דאָס לאַנד איז ליידיג, שיטער באַזעצט און דער געבורט האַלט אין איין פאַלען. פון 1928 אָן האַלט דער געבורט ביי 22 פּראָצענט אויף טויזענט. און די אימיגראַציע ווערט אַלעמאָל קלענער און באַ־שרענקט. דריי מיליאָן מענשען, א העלפט פון דער באַפעלקערונג, זיינען קאָנצענ־טרירט אין די דריי הויפּט שטעט, און די איבעריגע געגענטען זיינען כמעט ווי ניט באַוואוינט.

דאָס איינציגע לאַנד אין דער אימפּעריע וואָס איז געדיכט באַזעצט איז אינ־דיע, דער וויכטיגסטער און גרעסטער טייל פון דער אימפּעריע.

אינדיע איז דער דינאַמיט, וואָס רייסט זיך צום אויסשיסען, נאָר איז גע־פּענטעט, געצוימט און קאָן ניט אויסשיסען. דאָס אינדישע פאָלק קעמפט פאַר פרייהייט, פאַר זעלבסטשטענדיגקייט, און זי וועט עס אַמאָל באַקומען. ווי לאַנג עס וועט נעמען קאָן קיינער ניט זאָגען. עס ווענדט זיך, ווי לאַנג דאָס פאָלק וועט זיין געהאָרכזאַם צו זייער גרויסען לערער גאַנדי; ווי לאַנג זיי וועלען דול־דען שקלאַפעריי... עס איז אָבער קיין צווייפעל, אז גאַנדי'ס לעהרע וועט זיגען פריהער אָדער שפּעטער, זי וועט געפינען איר תקון, אויב ניט אין אונזער דור,

וועט עס זיין אין א צווייטען דור. דאָס אינדישע פאָלק וועט באפרייט ווערען, צי די ענגלישע אימפעריאַליסטען ווילען עס אָדער ניט.

די בריטישע אימפעריע וואָס ציילט א באפעלקערונג פון 475 מיליאָן מענשען שטיצט זיך מערסטענס אויף אינדיע, וואָס פארמאָגט א באפעלקערונג פון איבער 337 מיליאָן נפשות. דער וואוקס פון דער אָרטיגער באפעלקערונג איז אומגעהויער גרויס, טראָץ די אָפטע טויטפאַלען און עפידעמיעס פון פארשיידענע פעסטען און הונגער. די געבורט ציפערען פון אינדיע זיינען די גרעסטע אין דער בריטישער אימפעריע. דעריבער איז אינדיע מער באפעלקערט ווי אייראָפּע. אין אינדיע קומט אוים ניט מער ווי איין קוואדראט מייל אויף 185 מענשען און אין אייראָפּע א קוואדראט אויף 130 מענשען.

דער דאָזיגער אונגלייכגעוויכט אין דער באפעלקערונג פארשארפט די פארשיידענע עקאָנאָמישע פּראָבלעמען אין דער אימפעריע. ראשית צוליב דעם, וואָס אין איין לאַנד איז די באפעלקערונג א שיטערע און אין צווייטען א צו געדיכטע. איין לאַנד ליידט פון ליידיגקייט, פון ווייניג מענשען, פון פוסטקייט. א צווייט לאַנד ליידט דוקא פון געדיכטקייט, פון ענגשאפט, פון איבערבאפעלקערונג.

די בריטישע אימפעריע איז אויך שטענדיג אין געפאר צעבראָכען צו ווערען צוליב דער פארגרעסערונג פון דער ניט בריטישער מערהייט אין די פארשיידענע ענגלישע קאָלאָניעס. ענגלאַנד מוז דעריבער פירען א כיטרע פּאָליטיק צוליב אירע אימפּעריאַלע אינטערעסען. פון דעם נעמט זיך איר זיג־זאגישע שטעלונג בנוגע דער אינטערנאציאָנאַלער פּאָליטיק, מיט וועלכער זי מיינט זיך צו ראטעווען פון קריזיס. ווי מיר האָבען שוין אין די פריהערדיגע קאפּיטלען אָנגעוויזען, קענען די דאָזיגע תרופות ניט ארויסנעמען איר פון געפאר, פונם פאטאלען גורל וואָס איז שוין אָן אָנגעצייכענטער, א פאר׳חתמ׳טער.

ב. די פראנצויזישע אימפעריע

איבער דער גאנצער וועלט, אויסערהאלב פראנקרייך, און די פראנצויזישע קאָלאָניעס, זיינען פאראַן נאָענט צו 7,000,000 פראנצויזען. אין קאנאדע אליין זיינען פאראַן איבער 4 מיליאָן פראנצויזען, וועלכע לעבען זיך אוים אין דער כמעט הונדערט פּראָצענטיגער פראנצויזישער פּראָווינץ קוויבעק, אין דער פראנצויזישער שפראך, קולטור און רעליגיע, און האָבען די פולע רעכט ווי די איבעריגע ענגלישע שפרעכענדע פּראָווינצען. אזוי ווי די פראנצויזישע שפראך איז אין יענער פּראָווינץ די איינציגע אומגאנגס־שפראך, ווערט אין גאנץ קאנאדע אין אלע מיטעל שולען געלערענט די פראנצויזישע שפראך אלס די צווייטע צו ענגליש. אין די פאראייניגטע שטאאטען זיינען אויך פאראַן איבער צוויי מיליאָן (2,000,000) פראנצויזען.

די ווייסע באפעלקערונג פון דער פראנצויזישער אימפעריע אויסער פראנקרייך, האָט זיך אין 1930 געציילט 1,400,000 פון וועלכע נאָר 900,000 זיינען פון פראנצויזישן אָפּשטאם. פראנקרייך אליין האָט אין 1930 פארמאָגט א באפעל-

קערונג פון 41,000,000 פון וועלכע נאענט צו צוויי מיליאן זיינען פון אנדערע נאציאנאליטעטען.

די פראנצויזישע באפעלקערונג איז די איינציגע וואס האט זיך פאר די לעצטע עטלאכע צענדליג יארען כמעט ווי גארניט פארגרעסערט. פראנקרייך איז די הינטערשטעליגסטע אין געבורטען און חתונות, וואס רופט זיך איצטער שרעקליך אפ אויף דער עקאנאמישער און סאציאלער אנטוויקלונג פון דער אימפעריע.

פראנצויזען איבער דער וועלט אין יאר 1930

אין פראנקרייך	39,000,000
אין די פראנצויזישע קאלאניעס	900,000
אין קאנאדע	4,000,000
אין די פאראייניגטע שטאאטען	2,000,000
אין אנדערע לענדער	100,000
טאטאל	46,000,000

געווען אמאל א גלח מאלטוס, וועלכער האט געהאלטען אין איין פרעדיגען, אז אלע צרות קומען פון דער גרויסער פארמערונג פון דער מענשהייט, אז מען דארף קאנטראלירען די „פריה ורביה", צו שאפען א געבורט קאנטראל, און דערלויבען א פארגרעסערונג נאר לויט די אויפנאמספעהיגקייטען פון דער מוטער ערד. די דאזיגע אידייע האט ווייניג וואס אויסגענומען ביי דער מענשהייט. די צייט האט באוויזען, אז מיט דעם קאן נאך ניט געלייזט ווערען די מינדעסטע פראבלעם פונם סאציאלען לעבען. אין געגענטאל יעדער לאנד וויל גאר האבען א וואס גרעסערע באפעלקערונג כדי צו זיין מעכטיג, צו קענען פארטיידיגען אירע אינטערעסען.

מאלטוס'עס פראפאגאנדע אין ענגלאנד האט אבער געפונען א פלאץ אין פראנקרייך, געהאט א שטארקען איינפלוס אויף דער פראנצויזישער בפעלקערונג. דאס איז געווען דער גרעסטער פארלוסט פאר פראנקרייך. אין דער צייט ווען אנדערע נאציאנען האבען זיך פארגרעסערט, האבען פראגרעסירט, און קאלאסאל געוואקסען, איז פראנקרייך געפאלען און געזונקען ביז דער לעצטער שטופע. די פארקלענערונג פון דער באפעלקערונג האט גורם געווען, פראנקרייך זאל דארפען זיין אפהענגיג אינגאנצען אן ענגלאנד, אן איר זאל זי זיך ניט קאנען א ריר געבען.

אין 1930 האט די פראנצויזישע אימפעריע געהאט א באפעלקערונג פון איבער 100 מיליאן, אויף א שטרעקע פון פינף מיליאן קוואדראטנע מיילען, גענען אן אייגענער פון אומגעפער 41 מיליאניגער באפעלקערונג, וואס שטעלט אין געפאר די ווייטערע אנטוויקלונגען אירע אלס אימפעריע. אויב די באפעלקערונג זאל זיך ניט פארגרעסערען, קאן פראנקרייך אראפ פון דער פעלקער ארענע אלס אימפעריאלע מאכט און איר פלאץ זאל גאר פארנעמען איטאליע, אדער דייטשלאנד, וועמעס באפעלקערונגען האלט זיך אין איין פארגרעסערען, און וועמענס טעריטאריעס האלטען זיך אין איין אויסברייטערען.

די פראנצויזישע באפעלקערונג האט זיך פון 1861 ביז 1930 אויף אן אומנארמאלען שטייגער פארקלענערט אויף 10 פראצענט, אין דער צייט וואס דייטשלאנד איז געוואקסען אויף נאענט צו 80 פראצינט, ענגלאנד אויף איבער 67 פראצענט, און איטאליע אויף 92 פראצענט. אין יאר 1861 איז פראנקרייך געווען די גרעסטע צווישען די דערמאנטע פיר נאציעס; אין 1930 איז זי די קלענס־טע, ווי מיר זעהען עס אין דער געבראכטער טאבעלע.

די פראנצויזישע אימפעריע, איר באפעלקערונג און שטרעקעס

אין קוואדראט מיילען אין 1930

טעריטאריע	שטרעקע	אייראפ. באפעל.	אנדערע	טאטאל
פראנקרייך	212,700	41,100,000		41,100,000
אזיע	317,220	46,000	24,454,000	24,500,000
אפריקע	4,500,600	1,313,000	36,537,000	37,850,000
אמעריקע	32,200	21,000	539,000	560,000
ביי די זידליכע ימים	1,500	20,000	70,000	90,000
סך הכל	5,078,700	42,500,000	61,600,000	104,100,000

באפעלקערונג אין מיליאנען פון די יארען 1861-1930

יאר	פראנקרייך	דייטשלאנד	ענגלאנד	איטאליע
1861	37.4	35.9	29.1	21.8
1871	36.1	41.1	31.6	26.8
1881	37.7	55.7	35.0	28.5
1891	38.3	50.0	37.8	30.0
1901	39.0	60.0	41.0	32.5
1911	39.6	65.5	45.2	35.0
1921	39.2	61.0	47.1	38.8
1930	41.1	64.5	48.7	41.8
העכערונג אין פראצענט	9.8	79.6	67.3	91.7

ג. איטאליע

איטאליע איז אמאָל געווען די גרעסטע אימפעריע. די רוימישע אימפעריע, האָט מיט זיך פאַרגעשטעלט א פאראייניגונג פון די גרעסטע טיילען פון אייראָפּע, נאָרד אפריקע און קליין אזיע. צו רוים האָבען געהערט ענגלאַנד, פראנקרייך, איטאַליע, שפּאניע, פּאָרטוגאל, בעלגיע, האָלאַנד, א גרויסער טייל פון דייטשלאַנד, עסטרייך־אונגארן, שווייצאריע, רומעניע, באַלקאַן, מאראָקאָ, אלזשיר, טוניס, פּאַלעסטינע, סיריע א. אז. וו.

רוים האָט רעגירט איבער ענגלאַנד פון יאָר 43 ביז׳ן יאָר 410 נאָך דער קריסטלאכער ערא. דורך די 367 יאָר האָט ענגלאַנד איינגעזאַפּט אין זיך די רוימישע ציוויליזאציע, פון וועלכער זי איז געווען באַאיינפלוסט דורכן גאנצען מיטעלאַלטער. ענגלאַנד איז געוואָרען באהערשט פון דער רוימישער קולטור, שפּראַך און רעליגיע. צוזאמען מיטן איטאַליענישען רענעסאַנס האָט זיך אָנגעהויבען דער רענעסאַנס אין ענגלאַנד. די בארימטע ענגלישע שרייבער מילטאָן און שעקספּיר, וועלכע האָבען געלייגט דעם פונדאמענט פון דער ענגלישער ליטעראַטור, זיינען אינספּירירט געוואָרען פון דער איטאַליענישער ליטעראַטור.

איטאַליע האָט א גוואַלדיגע פארגאנגענהייט מיט איר קאָנטריבוציע צו דער וועלט־ציוויליזאציע. זי איז געווען די פארטזעצונג פון דער גריכישער ציוויליזאציע, באַרייכערט די וועלט מיט קונסט, סטראַטעגיע, יוריספּרודענץ און ארכיטעקטור. זי איז געווען די באהערשערין פון דער דעמאָלטדיגער גייסטיגער און מאַטעריעלער וועלט. און ביזן היינטיגען טאָג חלומ׳ט דאָס איטאַליענישע פאָלק פון יענע גלאָררייכע צייטען, נאָכאמאָל צו ווערען די באהערשער פון דער וועלט.

איטאַליע איז היינט צו טאָג פאררעכענט אלס די פּערטע פון די אייראָפּייאישע אימפּעריעס. זי איז ענג באַפעלקערט, אירע קאָלאָניעס זיינען מערסטענטייל אָרימע, מדבריות׳דיגע, און פּרוכטלאָזע. מוסאָליני, איר דיקטאטאָר, האַלט אין איין פּרעדיגען די אידייע פון פרוכטפערונג, פון מקיים זיין די מצוה פון „פריה ורביה״ מיט אלע פּרטים, אזוי אז ער זאָל האָבען א תירוץ פאר זיינע רויבערישע מעשים. מוסאָליני האַלט אין איין זוכען ווי אזוי זיך אריינצוכאַפּען אין פרעמדע טעריטאָריעס און פארנעמען פאר איטאַליע.

די איטאַליענישע 42 מיליאָניגע באַפעלקערונג, קאָן זיך ניט באנוגענען מיט אירע בלויז 118,000 קוו. מיילען באָדען, וואָס איז רייך אין לאנדשאפטען, פּאנאָראמעס, מאנומענטען און מאַלעריען, אָבער ניט אין מאשינען און אינדוסטריע. די קאָלאָניעס אין אפריקא, וואָס געהערען צו איטאַליע, ליביע, עריטאָריע, סאמאָלילאַנד, אויך אירע קאָלאָניעס אין אזיע, זיינען מערסטענס וויסטע, אָפּגעלאָזטע, מדבריות׳דיגע... דאָס ערקלערט אונז איטאַליעס אינוואַזיע אין עטיאָפּיע, איטאַליעס עמיגראַציע איבער גאָר דער וועלט. פון איטאַליע עמיגרירען מער ווי פון וועלכען ניט איז אנדער אייראָפּייאיש לאַנד. 13 מיליאָן איטאַליענער געפינען זיך צעשפּרייט אין פארשיידענע לענדער, איבערהויפּט אין די פאראייניגטע שטאַאטען און קאַנאַדע. איטאַליע זוכט אריינצודרינגען אין מזרח, זי וואַרט אָבער אויך אויפן

גינסטיגען מאָמענט, זיך אויסצובררייטערען אויפן מערב — אין אייראָפּע; צו פאַרכאַפּען די באַלקאַנען לענדער, און דעם גאַנצען צוטריט צום מיטטעלענדישען ים, וואָס איז זייער וויכטיג פאַר איר האַנדעל און קאָנטראָל פון דעם וועלט עקס־פּאָרט און אימפּאָרט, אָבער וועגען דעם אין א קומענדיגען קאַפּיטעל.

דאָס זעלבע געפינען מיר ביי די אַנדערע קלענערע אימפּעריעס: בעלגיע, שפּאַניע, פּאָרטוגאַל, האָלאַנד א. א. אומעטום איז די לאַגע ווייט פון זיין א צופרידענשטעלענדיגע, אומעטום באַווייזען זיך שוין די סמנים פון פאַנאַנדערפאַל און אויסגעשפּילטקייט. שפּאַניע פאַרלירט אינגאַנצען איר איינפלוס אויף אירע פאַרבינדעטע קאָלאָניעס; די איינציגע וועלכע האָבען א שיכות, אָבוואָהל א מינדערוויכטיגע, מיט שפּאַניע, זיינען די דרום אַמעריקאַנער, וועלכע רעדען נאָך די שפּאַנישע שפּראַך, און לעבען אויס זייערע יאָרען אין דער שפּאַנישער קולטור. די איבעריגע קאָלאָניעס ווערען פון איר לגמרי דערווייטערט.

די קליינע מלוכה׳לאַך, פּאָרטוגאַל און האָלאַנד, האַלטען נאָך אַלץ אָן זייערע גרויסע פּאָזיציעס אַלס אימפּעריאַלע מאַכטען. די ערשטע — אן אימפּעריע פון איבער 63 מיליאָן, און די צווייטע — פון 15 מיליאָן, אויך בעלגיען איז געלונגען צו האָבען אן אימפּעריע פון נאָענט צו 900,000 קוו. מיילען אין אַפּריקע. פון איר קעניג לעאָפּאָלד׳ן האָט בעלגיע באַקומען דעם קאָנגאָ פריי־שטאָט, וואָס איז היינט א טייל פון איר אימפּעריע, און פּאָלקס אייגענטום. בעלגיע שפּילט היינט א ראָל אין דער אייראָפּייאישער פּאָליטיק. מען רעכענט זיך מיט איר ווי א מאַכט.

ד. צו וועמען אַפריקע געהערט

ארום פיר הונדערט יאָר צייט האָט גענומען אייראָפּע צו דעראָבערען דעם אַפּריקאַנישען קאָנטינענט. מיט איטאַליעס אריינדרינגען אין עטיאָפּיע איז די אַרבייט פאַרענדיגט. גאַנץ אַפריקע, אויסער איין קליין לענדעלע, וואָס הייסט ליבעריע, ליגט איצט אונטער דעם קנאַפּל פון די אייראָפּייאישע מאַכטען.

די ערשטע אריינדרינגער אין אַפריקאַ זיינען געווען די פּאָרטוגעזער. נאָכדעם זיינען געקומען די שפּאַניער, און נאָכהער כמעט אַלע וואָס האָבען נאָר געהאַט א מעגליכקייט דאָרט אהינקומען „ציוויליזירען" די שוואַרצע.

די אייראָפּייער האָבען צעריסען אַפריקע אין זעקס שטיקער. די צוויי גרעסטע חלקים געהערען צו די ענגלענדער און די פראַנצויזען, צוזאַמען באַהערשען זיי א דריטעל פון דעם קאָנטינענט. פראַנקרייך פאַרמאָגט דאָרטען דעם גרעסטען שטח — איבער פיר מיליאָן קוואַדראַט מייל. ווען עס קומט אָבער צו באַפעלקערונג, באַהערשט פראַנקרייך וואָסערע 39 מיליאָן מענשען אין אַפריקע, אין דער צייט וואָס ענגלאַנד באַהערשט דאָרט 65 מיליאָן מענשען. פון איין שטאַנדפּונקט שפּילט פראַנקרייך א גרעסערער ראָלע אין אַפריקע, דאָס איז פון שטאַנדפּונקט פון לאַנד; פון דער אַנדערער זייט, פון שטאַנדפּונקט פון מענשען, שפּילט ענגלאַנד דאָרט די גרעסטע ראָלע. צו פראַנקרייך געהערט דער מאַדאַגאַסקאַר אינזעל

וואָס ליגט אין אינדישען ים*), צו פראנקרייך געהערען אויך די וויכטיגע לענדער ביים מיטטעלענדישען ים, ווי מאַראָקאָ, אלזשיר און טוניס. צו פראנקרייך געהערט דער גרעסטער טייל פון דער סאהארא וויסטעניש וואָס האָט נאַטירליך קיין ווערט נים.

דאגעגען ענגלאנד קאָנטראָלירט עגיפטען, וואָס פארנעמט א שטח פון 350 טויזענט קוו. מייל און האָט א באפעלקערונג פון ארום 15 מיליאָן. דער ענגלישער טייל פון אפריקע ליגט אין מזרח און דרום אפריקע, דער באפעלקערסטער טייל פון דעם קאָנטינענט און דער פּרוכטהאַרסטער.

צו בעלגיע געהערט די קאָנגאָ־קאָלאָניע אין צענטראַל־אפריקע, א שטח פון א קנאפּען מיליאָן קוואדראטנע מיילען. קאנגאָ פארמאָגט געוויסע רויע פּראָדוקטען, וואָס זיינען אומגעהויער ווערטפול. אין קאָנגאָ איז פאראן א סך מאהאגאָניהאָלץ, אויך צין, גאָלד און דימענטען.

צו פּאָרטוגאל געהערט די קאָלאָניע, וואָס הייסט אנגאָלא, וואָס גרעניצט זיך מיט דער בעלגישער קאָנגאָ און מיטן בריטישען זיד אפריקע. זי פארנעמט א שטח פון קארגע 500,000 קוו. מייל און האָט א באפעלקערונג פון צוויי און א האלבען מיליאָן מענשען. אנגאָלא געהערט צו פּאָרטוגאל זינט דעם יאָר 1575, מיטן אויסנאם פון די יאָרען 1641-7, ווען ס'איז געלעגען ביי די האָלענדער אין די הענט. די הויפּט פּראָדוקטען זיינען גומי, קאווי, וואקס, צוקער און אייווארי. צו פּאָרטוגאל געהערען אויך אין אפריקע צוויי־דריי אנדערע קלענערע קאָלאָניעס.

מאראָקאָ איז איינגעטיילט אין דריי טיילען — שפּאניע האָט א „פּראָטעקטאָראט" איבער איינעם פון די דריי טיילען. פראנקרייך איבער איין טייל און א דריטער טייל געפינט זיך אונטער אן אינטערנאציאָנאלען „פּראָטעקטאָראט". דער שפּאנישער טייל פון מאַראָקאָ פארנעמט א שטח פון 23 טויזענט קוואדראט מייל און האָט א באפעלקערונג פון אריבער א מיליאָן.

איטאליע פארמאָגט פיר גרויסע קאָלאָניעס אין אפריקע — עריטריע, איטאַליענישע סאָמאליאלאנד, ליביע און עטיאָפּיע.

די קאָלאָניע עריטרייא ליגט אין נאָרד־איסט אפריקע און פארנעמט א שטח פון 46,000 קוו. מייל מיט א באפעלקערונג פון 650,000 אין וועלכער עס געפינען זיך א פּאָר טויזענט איטאליענער. די הויפּט שטאָט אסמארא, האָט אכט טויזענט איינוואוינער.

די טעריטאָריע סאָמאליאלאנד ליגט אין מזרח אפריקע, און געפינט זיך אונטערען קאָנטראָל פון דריי לענדער; ענגלאנד, פראנקרייך און איטאליע. דער איטאליענישער טייל גרענעצט זיך אויפן מערב מיט עטיאָפּיע און אויפן דרום־זייט מיט דער קאָלאָניע קעניא. זי פארנעמט א שטח פון 190 טויזענט קוו. מיילען.

---

*) מאדאגאסקאר איז לעצטענס זעהר פּאָפּולער צוליב פראנקרייכס פּלאן דאָרט צו באַזעצען פּוילישע אידען. מען שרייבט איבער דעם מקום אין דער גאנצער אידישער פּרעסע. מען איז אינטערעסירט מיט איר געאָגראַפיע און כאראקטער. אויך וועגען אירע מענשען און זייער לעבען.

שטרעקעס, (אין קוו. מיילען) און באפעלקערונג פון די אייראפייאישע אימפעריאלע מלוכות אין 1930

נאציע	היימלאנד	היים באפעלקערונג	אויסערליכע לאנד פאזיציעס	איבער ים באפעלקערונג: ווייסע	איבער ים באפעלקערונג: אנדערע	איבער ים באפעלקערונג: טאטאל
דייטשלאנד	182,213	64,000,000	נול	נול	נול	נול
ענגלאנד מיט אירלאנד	121,311	48,750,000	13,588,832	21,370,000	404,880,000	426,250,000
איטאליע	118,100	41,800,000	524,230	60,000	244,000	2,500,000
פראנקרייך	212,700	41,100,000	4,866,000	1,400,000	61,600,000	36,000,000
שפאניע	190,000	23,000,000	126,367	13,000	987,000	1,000,000
בעלגיע	12,117	8,100,000	878,000	12,000	139,880,000	14,000,000
האלאנד	12,580	7,900,000	780,000	172,000	54,828,000	55,000,000
פארטוגאל	34,254	6,000,000	950,174	30,000	8,970,000	9,000,000

די גאנצע באפעלקערונג פון אימפעריע

נאציע	ווייסע מענשען	אנדערע	טאטאל
דייטשלאנד	64,000,000	נול	64,000,000
ענגלאנד מיר אירלאנד	70,120,000	404,880,000	475,000,000
איטאליע	41,860,000	2,440,000	44,300,000
פראנקרייך	42,500,000	61,600,000	104,100,000
שפאניע	23,013,000	987,000	24,000,000
בעלגיע	8,112,000	1,388,000	22,100,000
האלאנד	8,072,000	54,828,000	62,900,000
פארטוגאל	6,030,000	8,970,000	15,000,000

ליביע איז אן איטאַליענישע קאָלאָניע, וואָס ליגט אויפן צפון־ברעג פון אפריקע. זי גרענעצט זיך מיט עגיפּטען אויף דער מזרח־זייט, און מיט טוניס אויף מערב־זייט. די קאָלאָניע איז איבער דריי הונדערט יאָר געווען אין די הענט פון די טערקען. מיט עטליכע און צוואַנציג יאָר צוריק האָבען איר די איטאַליענער פארכאפּט. די הויפּט שטאָט פון דער קאָלאָניע, טריפּאָלי, האָט א באפעלקערונג פון 75,000 מענשען. טריפּאָלי איז אן עכט אָריענטאַלישע שטאָט, מיט פּרעכטיגע געביידעס און סטאַטועןֹ.

צווישען ליביע און עטיאָפּיע געפינען זיך עגיפּטען און סודאַן. סיי עגיפּטען און סיי דער סודאַן זיינען אונטער דער הערשאפט פון ענגלאַנד. סודאַן אליין פאַרנעמט א שטח פון איבער א מיליאָן קוואדראַט מייל און ציט זיך פון עגיפּטען ביז אוגאַנדע.

צו פאַראייניגען ליביע מיט עטיאָפּיע נויטיגט זיך איטאַליע אין עגיפּטען און סודאַן. פון דעם נעמט זיך די איטאַליענישע אנטי־ענגלישע אגיטאַציע אין עגיפּטען און פאַלעסטינע, זי טוט עס גאַנץ אָפען, מיט דער אבזיכט צו געווינען דעם מזרח. פון דאַנען נעמט זיך ענגלאַנד׳ס שרעק פאַר דעם נייעם קאָנקורענט אויפן מזרח.

אַלע פיר לענדער וואָס איטאַליע קאָנטראָלירט איצט אין אפריקא — עריטרעא, סאָמאַלילאַנד, ליביא און עטיאָפּיע — פאַרנעמען א שטח פון א מיליאָן מיט 300 טויזענט קוו. מייל, מיט א באפעלקערונג פון איבער 14 מיליאָן.

ה. קאָנקלוזיע

קומענדיג צום שלום, ווילט זיך דאָ באַטאָנען וועגען דער אידייע פון געבורט־קאָנטראָל, אויף וועלכער מאַלטוס האָט געבויט זיין טעאָריע, אז ניט נאָר האָבען מענשען זיך וויינינג צוגעהערט צו אים, נאָר אז ער איז לגמרי אונפּראַקטיש און אוננוצליך פאַר דער לייזונג פון דער וועלט׳ס פּראָבלעמען.

די קאַפּיטאַליסטישע אידעאָלאָגיע וועגען דער איבערפּראָדוקציע פון מענשליכען מין, וואָס רופט ארויס קריג, איז לגמרי ניט אויסגעהאַלטען. ניט די איבער באפעלקערונג פאַראורזאַכט קריג, און ניט די פאַרמינערונג וועט לייזן די פּראָבלעם פון קריג. דער פאַקט איז, אז די לענדער וואָס האָבען פּראָגרעסירט, פאַרגרעסערט זייערע געבורטען און באַפעלקערונגען, האָבען אויך אין אנדערע הינזיכטען פּראָגרעסירט און זיינען מער געזיכערט געגען אן אָנפאַל מצד אן אנדער לאַנד, און די וואָס זיינען געבליבען הינטערשטעליג אין געבורטען, זיינען אין אַלץ געבליבען הינטערשטעליג. ווען פראַנקרייך און דייטשלאַנד זיינען ארויס אין קריג אין יאָר 1870, האָט פראַנקרייך געהאַט א פיל גרעסערע באפעלקערונג ווי דייטשלאַנד, פּראָפּאָרציאָנעל איז אויסגעקומען 38 פראַנצויזען אויף 37 דייטשען, און אין 1914, ווען פראַנקרייך מיט דייטשלאַנד זיינען ווידער ארויס אויף די שלאַכט פעלדער, איז שוין אויסגעקומען 39 פראַנצויזען אויף 67 דייטשען. דאָס זעלבע איז מיט׳ן היינטיגען פראַנקרייך, וואָס האָט א פיל קלענערע באפעלקערונג פון דייטשלאַנד, און דעריבער האָט זי אַזוי מורא פאַר איר גערמאַנישען שכן.

די באפעלקערונג פונם ערד קוגעל האלט זיך אין איין פארגרעסערען, אין איין מעהרען. אין יאָר 1930 האָט זיך די באפעלקערונג גערעכענט איבער א ביליאָן און א האלב, און היינט ארום גאנצע צוויי ביליאָן. ניט די פילאָזאָפיע, ניט די אידעען פירען דער וועלט. די וועלט גייט זיך איר וועג, זי גייט זיך איר אויסגעטראָטענעם וועג און פארקוקט זיך אויף קיינעם ניט. די נויטוועגדיגקייט, דער דרוק פון דער צייט, ברעננט ארוים אלע שטרעמונגען... „די צייט אנטפלעקט דאָס — וואָס דער שכל האלט פארדעקט".. מיר זעהען איצטער, ווי אין אלע לענדער ווערט אָנגעפירט א שטארקע פראָפאגאנדע צו פארגרעסערען די באפעלקערונג; מקיים צו זיין די מצוה פון „פריה ורביה", און אזוי ארום זיך צו פארשטארקען און זיך צו פארפעסטיגען.

לאנד	איינטיילונג פון באפעלקערונג אויף איין קוואדראט מייל אין יאָר 1930	געבורט ראטע אויף איין 1,000
פאראייניגטער קעניגטום	487	17.2
אירלאנד	107	20.1
פראנקרייך	193	18.2
דייטשלאנד	354	18.2
איטאליע	354	26.1
שפאניע	121	29.7
עסטרייך	208	17.2
בעלגיע	670	18.4
נאָרוועגיע	22	18.0
שוועדען	35	16.1
האָלאנד	627	23.3
דענעמארק	217	19.6
פוילען	221	32.6
שווייצאריע	250	17.3

קאַפּיטעל 12

די פאַשיסטישע איטאַליע און איר אימפּעריאַליסטישע פּאָליטיק

1. איטאַליע'ס אַריינדרינגונג אין עטיאָפּיע

די פאַסירונגען אין אביסיניע אין יאָר 1935, ווען דער וואָלף פון רוים האָט זיך פאַרמאָסטען געגען דעם „לייב פון יהודה" ווי דער קעניג פון אביסיניע רופט זיך, האָבען אויפגעדעקט די אמת'ע צילען פון רוימישען „וואָלף", וועלכער זוכט צו רויבען און גזל'ען, אבי דאָס זייניגע צו דערגרייכען.

איטאַליע האָט זיך מיט דער גרעסטער אכזריות געוואָרפען אויף די שוואכע, נעבאכדיגע, שווארצע באשעפענישען. און ער, דער לייב — דער קעניג פון די חיות — האָט אויף דעם נאָר געענטפערט מיט ברומען, מיט פּראָטעסטען, צו די אייראָפּייאישע גרויסמעכטע, צו אמעריקע, צו דער פעלקער ליגע, פאָדערענדיג גערעכטיגקייט און יושר.

ניט האָבענדיג קיין אַנדערע עצה האָט זיך דאָס עטיאָפּישע פאָלק באנוצט מיט דער אידישער מעטאָדע פון אפיל, פון געבעט, מיינענדיג, אז אימיצער וועט זיך אָננעמען זיין קריוודע. העילי סעלאסיע האָט געמיינט, אז אָפּמאכען האָבען נאָך א ווערט, אז דער קעלאָג אָפּמאך מיינט נאָך עפּעס, אז ער האָט נאָך א שטיקעל האַפט.

ווי אנטוישט איז ער אָבער געוואָרען שפּעטער, ווען ער האָט דערזעהן, אז זיין קול קלינגט אָפּ ווי אין א מדבר, וואו קיין מענשען זיינען ניטאָ. ער איז געוואָר געוואָרען דאָס, וואָס אַלע אייראָפּייער האָבען שוין פון לאַנג געוואוסט.

מערקווירדיג איז אָבער ווי געשיכטע חזר'ט זיך איבער. רוים האָט אָנגעהויבען איר היסטאָרישע קאַריערע אין אפריקע און ערשט פון דאָרטען זיך א קעהר געטאָן מיטן פנים צו אזיע. און היינט, נאָך דריי טויזענט יאָר רוימישער געשיכטע, וויל אויך מוסאָליני אָנהויבען זיין קאַריערע — פון צוריק אויפשטעלען דאָס אמאָליגע רוים — אין אפריקע. עס עקזיסטירען נאָך אַלע די זעלבע פּראָבלעמען און מאָטיווען וואָס זיינען אַלט ווי די פעלקער אליין, און זיינען געבוירען עגוואָרען צוזאמען מיט די פעלקער: — פּלאַץ, ערד און לאַנד איז אמאָל געווען אן אורזאך וואָס האָט ארויסגערופען שטרייטען און קאמפען צווישען משפחות און שבטים, און אויך היינט רופט דאָס ארויס מלחמות צווישען פעלקער און נאַציעס.

אויב אין יענער צייט, ווען דער לייב פון יהודה איז נאָך געווען אן אמת'ער לייב, און ניט קיין סתם אזוי טיטולירטער, האָט ער נאָך געקענט מאכען א פּרואוו פון קעגענשטעלען זיך, און דער וואָלף האָט שווער געארבייט, ביז ער האָט אים

באזיגט, האט ער שוין איצטער זיך באלד געמוזט אונטערגעבען. דער וואלף האט כמעט קיינע שוועריקייטען ניט געהאט איינצושלינגען דעם לייב, וואס איז שוין ניט מעהר ווי א לעמעלע און קאן מער ניט טאן ווי וויינען און קרעכצען.

איצטער איז אביסיניע שוין ניט אזוי שטארק ווי זי איז געווען אין יאהר 1896, ווען א פערטעל מיליאן שווארצע האבען אין אדאווא אויסגעשאכטען 40 טויזענט אטאליענישע סאלדאטען.

זיינען די אימפעריאלע מעכטער ניט געווען איבעריג צופרידען פון איטאליע׳ס אינוואזיע אין עטיאפיע, אממייסטענס איז ענגלאנד ניט צופרידען איטאליע זאל זיין די באלעבאסטע איבער עטיאפיע, צוליב דעם וואס די וואסערען פון דעם טייך נילוס קומען ארויס פון דער אזערא טשאנא, וואס געפינט זיך אין עטיאפיע. אויב איטאליע זאל ווערען די באהערשערין פון יענער אזערא, וועט עס הייסען, אז זי ווערט די באהערשערין פון דעם טייך נילוס. דאס קאן ענגלאנד בשום אופן ניט דערלאזען, ווייל אן די וואסערען פון נילוס, ווערט דער ענגלישער סודאן און עגיפטען פארוואנדעלט אין א וויסטעניש.

צוליב דיפלאמאטישע רייסערייען צווישען זיך, האבען זיי פארשוויגען דעם ענין עטיאפיע, און געלאזט מוסאליני׳ן פארכאפען דעם דאזיגען רייכען האלב ציוויליזירטען מקום, און גיבען אים א געלעגענהייט אנצוהויבען די נייע פאשיס־טישע רוימישע אימפעריע אין אפריקע.

ביז דעם עטיאפיע אינצידענט האט דאס פאשיסטישע איטאליע געשפילט די ראלע פון א שלום זוכערין. איטאליע האט געפירט א סאלידע פאליטיק און איר פרעסטיזש איז וואס אמאל געוואקסען העכער און העכער, אזוי אז קיינער האט זיך ניט פארגעשטעלט, זי זאל פלוצלונג ענדערען איר פאליטיק און ראלע. פאר דער ברייטער וועלט איז די פלוצלונגדיגע ענדערונג געווען אן אנטוישונג, אן אונ־דערוואורטעטע געשעהעניש.

ווער עס האט אבער נאכגעפאלגט מוסאליני׳ס פאליטיק זינט ער איז ארויין אין מאכט, האט גאנץ קלאר געקענט זעהען וואס זיינע צילען און שטרעבונגען זיינען. מען האט געקאנט זעהען, אז זיינע רעדעס פאר פרידען זיינען פול מיט צביעות און פאלשקייט.

מוסאליני האט דורך דער גאנצער צייט פון זיין רעזשים, געשפילט א צוויי־פנים׳דיגע ראלע און פאליטיק. ער האט קיינמאל ניט געמיינט ערנסט מיט זיינע אפמאכען, וועלכע האבען אים גענוצט פאר זיינע אינטערעסען: צו שטארקען זיין איינפלוס און פרעסטיזש אין דער אינלענדישער און אויסלענדישער פאליטיק פון איטאליע.

מוסאליני, דער באגרינדער פון איטאליענישען פאשיזם, איז פונקט ווי דער פאשיזם, קריגעריש און מיליטאריסטיש געשטימט. דורך מאכט וויל ער ערא־בערען, אוזורפירען און פארשלינגען פרעמדע טעריטאריעס. מוסאליני׳ס וועג צו איטאליע׳ס פראספעריטי און וואוילזיין, איז דורך דער אויסברייטערונג פון איטא־

ליע'ס גרעניצען; דורך פארכאפען קאָלאָניעס, און פאַרגרעסערען די אימפעריע; זיין פאַטריאָטיזם איז אין גייסט און שפּראך פון שלאַכטפעלד, זיין מיסיע איז צוריק אויפצושטעלען דאָס געפאַלענע רוים. זיינע נאָכפאָלגער, די שווארץ־העמדעלדיגע גלויבען, אז איטאַליע'ס גלאָריע איז אָפּהענגיג אין איהר מאכט. זיי גלויבען, אז נאָר דורך א זיגרייכער מלחמה וועלען זיי אויפבויען די רוימישע אימפעריע, וועלכע האָט אזא גרויסע און שעהנע פאַרגאַנגענהייט.

ווער האָט נאָך א גרעסערע און שעהנערע פאַרגאַנגענהייט, ווי דאָס איטאַליע־נישע פאָלק, מיט א געשיכטע פון איבער דריי טויזענט יאָהר ציוויליזאַציע; מיט א קאָנטריבוציע פון אידעאַליסטיק, מיסטיק, שפּראך, פּאָליטיק, סטראַטעגיק, פּאָעזיע, רעליגיע, פילאָזאָפיע, פּראָגרעס און וויסענשאַפט?

די איטאַליענער גלויבען, ווי זייער גרויסער פּאָעט דאַנטע, אז איין נאַציע וואַקסט שטאַרקער, ווען די אַנדערע ווערט שוואַכער", אז „רוים וואַקסט ווען אַנדערע געהען אונטער", אז נאַציאָנען פאַלען און וואַקסען, איינער ארויף, דער צווייטער אראָפּ, און אזוי דרעהט זיך דאָס רעדעל, ווי א „גלגל החוזר בעולם". זיי גלויבען אין דער ווידער אויפלעבונג און דערוואכונג פון דער רוימישער עפּאָכע, צו שפּילען די דאָמינירענדע ראָלע אין דער וועלט ווירטשאַפט. זיי האָבען נאָך ניט אויף איין מינוט — זינט איטאַליע'ס באַפרייאונג — אויפגעגעבען די דאָזיגע האָפנונג. מוסאָליני'ס נאָכפאָלגער גלויבען, אז ער איז דער פאַסיגסטער מענש דורכצופיהרען די מיסיע; זיי גלויבען, אז ער איז דער בעל מופת, וועלכער וועט באַווייזען וואונדער פאַר דער וועלט. מוסאָליני האָט וועגען זיך אמאָל געזאָגט: „מאַזיני און גאַריבאַלדי האָבען באַשאַפען איטאַליע, איך וועל שאַפען איטאַליענער". און ער שאַפט טאַקע מיליטאַריסטען, נאַציאָנאַליסטישע פּאַטריאָטען, וועלכע זאָלען דורכפיהרען איטאַ־ליע'ס אויפגאַבע: אויסצוברייטערען איהרע גרעניצען, אויפצובויען די אימפעריע, און פיהרען די העגעמאָניע איבער אייראָפּייאישער פּאָליטיק.

2. דער אונטערגאַנג פון רוים און די באַוועגונג צו באַפרייען איטאַליע

מיט ארום ניינצעהן הונדערט יאָהר צוריק, ביים שלום פון דער רעפּובליקאַ־נישער ערא, האָט רוים דערגרייכט איהר קלימאַקס פון אימפּעריאַליסטישער גרויס־קייט. דריי הונדערט יאָהר שפּעטער איז רוים געפאַלען. איהר סוף איז געקומען, זי איז איינגאַנצען רואינירט געוואָרען. פרעמדע פעלקער, אונטערדריקטע און פאַר־שקלאַפטע, זיינען געקומען פון צפון און דרום און האָבען איהר באַקעמפט; רוים איז אַרונטער פון דער פּאָליטישער ארענא.

רוים איז אָבער דעמאָלט ניט פאַרניכטעט געוואָרען. זי איז טאַקע ניט געווען מעהר די באַהערשעריין פון דער וועלט. זי האָט אָבער באַהערשט די גייסטיגע וועלט. רוים איז געוואָרען דער צענטער פון דער קריסטליכער רעליגיע. פון דאָרט איז די רעליגיע ארוים צו דער גאַנצער וועלט.

אין מיטעלאַלטער איז איטאַליע'סביישטייערונג צו דער וועלט קולטור געווען דער גרעסטער און אונפאַרגעסליכער. אין דער גייסטיגער וועלט האָט זי פאַרנומען

דעם אויבענאַן. זי האָט ארויסגעגעבען אזעלכע באריהמטע ארטיסטען, פּאָעטען, און וויסענשאפטסלייט, ווי מיכאל אנדזשעלא, דאנטעלע, לעאָנארדא דעווינטשע, ראפאעל, דאנטע, מאנטעגנא גאליפ, וואלטאַ און אזוי ווייטער. זי האָט אויך געגעבען פּיאָנערען צו דער נייער וועלט, ווי קריסטאָפער קאָלומבוס, אמעריגא ועספּוטשי א. א. און א דאנק איהרע געניאלע זיהן, איז זי קיינמאָהל ניט ארונטער פון דער וועלט ארענא, זי זאָל איגנאָנצען פארגעסען ווערען.

אין איטאליע האָט זיך אָנגעהויבען דער רענעסאנס פריהער ווי אומעטום. דער אָנקום פון רענעסאנס האָט אָבער פארקלענערט דעם רוימישען איינפלוס איבער דער קריסטלאכער וועלט. אומעטום האָבען זיך געשאפען סעקטעס און גרופּען געגען דער רוימיש־קריסטלאכער רעליגיע.

נאָכ'ן רענעסאנס האָט אָנגעהויבען צוריק אויפלעבען דער אינטערעס צו דער נאטור און דערמיט אויך צו דער פילאָסאָפיע, וואָס האָט דערגרייכט איהר העכסטען פּונקט אין דער צייט פון ספּינאָזא (1632-1677). די פילאָזאָפיע פון דער אויפקלערונגס צייט, טראָץ איהר קאָנסערוואטיזם, האָט זי אין זיך געטראָגען א רעוואָלוציאָנערען כאראקטער, ארויסטרעטענדיג גלייך פון אָנפאנג אלס אָפּאָזיציע צו דער אלטער רעליגיע און עטיק. די דאָזיגע נייע פילאָזאָפיע האָט אלץ מעהר און מעהר געקראָגען דעם כאראקטער פון א לעהרע, אין וועלכער עס האָט זיך אָפּגע־שפּיגעלט דער קאמף געגען די גלחים און טיראנען — דער קאמף פאר נייע אידעאלען.

פראנקרייך, וואָס איז דעמאָלט געשטאנען אין דער שפּיץ פון דער עקאָנאָמי־שער אנטוויקלונג פון איירָאפּא, איז די ערשטע געקומען אין צוזאמענשטויס מיט'ן רוימישען פּאפּסט און איהר רעגירונג איז די ערשטע ארויסגעטראָטען געגען רוים. אָבער טאקי דערפאר — זאָגט קארל קאוטסקי, אין זיין בוך: „די עטיק" — ווייל פראנקרייך איז געוועזן די ערשטע, האָט זיך איהר ניט איינגעגעבען צו גרינדען אן אייגענע נאציאָנאלע קירכע. די סאמע ראדיקאלע קעמפער, געגען דער מאכט פון פּאפּסט, זיינען גאָר געוועזן די צוויי עקאָנאָמיש אָפּגעשטאנענע לענדער, סקאָט־לאנד און די שווייץ. נאָך דער רעפאָרמאציע, האָט סקאָטלאנד מיט ענגלאנד אָנגע־הויבען פארנעמען דעם פּלאץ פון פראנקרייך און איטאליע, אלס פּיאָנערען פון דער עקאָנאָמישער אנטוויקלונג. אין די דאָזיגע לענדער, איז אָבער דער קאמף געפיהרט געוואָרען אין א קאָמפּראָמיסליכען וועג. דער קאָמפּראָמיס איז געוואָרען דער כאראקטעריסטישער אופן, צו לייזען די געגענזאצען פון מאטעריאליזם און קריסטענטום. דער גייסט פון קאָמפּראָמיס איז דאָרט אריינגעדרונגען אין זייער מאטעריאליזם, אין זייער אלטרואיזם, און אין זייער עטיק. אין דער צייט, וואָס אין פראנקרייך האָט די גאנצע אינטעליגענץ, און די קלאסען וועלכע זיינען פון איהר באאיינפלוסט געוואָרען זינט דער אויפקלערונגס צייט, געדענקט ווי מאטער־יאליסטען און אטעאיסטען, האָט די ענגלישע אינטעליגענץ געזוכט א קאָמפּראָמיס צווישען מאטעריאליזם און קריסטענטום.

אין איירָאפּא זיינען געבוירען געוואָרען פארשיידענע קריסטלאכע פראקציעס. די קריסטלאכע רעליגיע איז צושפּליטערט געוואָרען. עס זיינען אנטשטאנען לוטע־

ראַנער, פּראָטעסטאַנטען, און גריכישע אָרטאָדאָקסען. דער איינפלוס פון פּאַפּסט איז פיל אָפּגעשוואַכט געוואָרען.

די באַהערשער פון מיטעל אייראָפּאַ און דעם מיטלענדישען ים ביז דעם 19־טען יאָרהונדערט, זיינען געווען שפּאַניע, פראַנקרייך, עסטרייך, דייטשלאַנד און ענגלאַנד. אין פערצעהנטען יאָרהונדערט האָט שפּאַניע געהאַט די העגעמאָניע איבער מיטעל אייראָפּאַ. אין צייט פון פערדינאַנד און איזאַבעלאַ האָט שפּאַניע געהאַט די גרעסטע אימפּעריע. נאָך איהר איז געקומען פראַנקרייך, עסטרייך, דייטשלאַנד און ענגלאַנד. אויך טערקיי האָט זיך ביסלעכווייז וואָס מעהר אריינגעצויגען אויפן אייראָפּייאישען קאָנטינענט און ספּעציעל אויף איטאַליענישער טעריטאָריע.

איטאַליע איז צוטיילט געוואָרען צווישען די דאָזיגע נאַציעס. די פּראָווינצען פון נעאַפּעל, לאָמבאַרדאַ, ווענעציע, פלאָרענץ, ווערדון א. א.וו. איז איינגעטיילט געוואָרען צווישען די דערמאָנטע אימפּעריעס, אויך ענגלאַנד האָט פאַרכאַפּט טעריטאָריע ביים מיטלענדישען ים, נעלסאָן האָט אין 1798 פאַרכאַפּט מאַלטאַ און געשלאָסען א בונד מיט די בורבאָנען פון נעאַפּאָל, מיט סיציליע, און מיט'ן קעניג סאַוואָי. נאָך וואַטערלו האָט ענגלאַנד אָנגעהויבען קוקען אויף דעם מיטלענדישען ים ווי א שליסעל צום מזרח, צו דעם סועץ קאַנאַל, מזרח אפריקא און אויסטראַליע. זי האָט אין מיטעללענדישען ים געזעהען א וויכטיגקייט פאַר מאַכט איבערן ים.

די פראַנצויזישע רעוואָלוציע, וואָס האָט אריינגעבראַכט נייע שטראָמען אין לעבען פון אנדערע נאַציעס, האָט אויך דערפרישט און באַנייט דאָס לעבען פון די איטאַליענער. רוים איז געוואָרען די צווייטע שטאָט אין דער פראַנצויזישער אימפּעריע. ווענעציע, וואָס האָט באַלאַנגט צו עסטרייך, איז אויך איבערגעגאַנגען צו פראַנקרייך. אויך אנדערע פּראָווינצען זיינען צוזאַמענגעשמאָלצען געוואָרען אונטער איין אימפּעריע און קעניגטום פון נאַפּאָלעאָן. נאַפּאָלעאָנ'ס פינסטערע און דעספּאָטישע מאַכט האָט אריינגעבראַכט א ביסעל ליכט אינם איטאַליענישען לעבען. עס איז שוואַכער געוואָרען די הערשאַפט פון פּריצים אין דער גאַנצער פעאָדאַלער סיסטעם. עס איז געבוירען געוואָרען די אידייע פון א מאָנאַרכיע, וואָס זאָל פאַראייניגען גאַנץ איטאַליע און עס איז געשאַפען געוואָרען א קעניגטום איבער איטאַליע.

נאָך נאַפּאָלעאָנ'ס דורכפאַל, האָבען אנדערע מאָנאַרכיעס און מלוכות געוואָלט אָפּווישען יעדען שפּור און אויפטו פון נאַפּאָלעאָנ'ען. אויפ'ן ווינער קאָנגרעס איז איטאַליע ווידער צוטיילט געוואָרען צווישען די אייראָפּייאישע אימפּעריעס, וועלכע האָבען זיך געטיילט מיט'ן רויב פון פראַנקרייך, און אנדערע לענדער, וועלכע זיינען באַאיינפלוסט געוואָרען פון נאַפּאָלעאָנ'ס פּאָליטיק.

נאָכ'ן קאָנגרעס אין ווין איז כמעט שוין קיין איטאַליע ניט געווען. זי איז אינגאַנצען פאַרשקלאַפט געוואָרען צו די ארומיגע נאַציעס. עס איז נאָך געווען א קעניג איבער איטאַליע, אָבער בלויז אין נאָמען. רעגירט האָבען אנדערע. עסטרייך איבער ווענעציע, לאָמבאַרדאַ א. א. שפּאַניע איבער נעאַפּאָל, סיציליע און פראַנקרייך איבער רוים און אנדערע פּראָווינצען.

אין דער ערשטער העלפט פון נײנצעהנטען יאָרהונדערט האָט זיך אָבער אָנגעהויבען אויפבלאָזען דער טליענדיגער פונק פון איטאַליע. זי האָט אָנגעהויבען קעמפען פאר איהר פרייהייט. דאָ און דאָרט, אין דער אָדער אַנדערער פּראָווינץ, האָבען געווייסע נאַציאָנאַלע העלדען און הייסע פּאַטריאָטען אָנגעהויבען רעוואָלוטירען נעגען זייערע אונטערדריקער. פריהער אויף א קלענערען מאַסשטאַב, אָבער אַלעמאָל אין א גרעסערער נאַציאָנאַלער פאָרם. ביז עס איז געקומען די צייט, ווען איטאַליע איז באַפרייט געוואָרען. דאָס איז געווען אין צווייטען העלפט פון פריהערדיגען יאָרהונדערט.

די באַוועגונג פאר דער באַפרייאונג פון איטאַליע איז געוואָרען שטאַרקער פון טאָג צו טאָג. אין די פופציגער יאָהרען פונ'ם לעצטען יאָרהונדערט האָט די באַוועגונג אָנגענומען א מאַסען כאַראַקטער, אונטער דער פיהרערשאַפט פון א צאָהל פּאַטריאָטען, צווישען וועלכע קאַוואור (1810־1860) האָט פאַרנומען דאָס ערשטע פּלאַץ. קאַוואור צו איטאַליע איז ווי וואַשינגטאָן צו אַמעריקע. ער האָט געשאַפען די איטאַליענישע נאַציע. יעדענפאַלס האָט ער גע'חלום'ט וועגען דער אויפלעבונג פון דער איטאַליענישער נאַציע. זיינע נאָכפאָלגער גאַריבאַלדי, מאַזיני, קעניג עמאַנועל דער צווייטער, האָבען עס פאַרווירקליכט.

זייענדיג מיניסטער אין דער שטאָדט פּיעדמאָנט, אין די יאָהרען פון 1852־1858 האָט קאַוואור אָנגעהויבען פאַרשפרייטען דעם געדאַנק פון אויפבויען די איטאַליענישע נאַציע. ער האָט געשאַפען דעם איטאַליענישען נאַציאָנאַליזם, און די איטאַליענישע קאָנסטיטוציע. צוזאַמען מיט גאַריבאַלדי דעם גרויסען מיליטאַריסט, און קעניג וויקטאָר עמאַנועל, האָט ער געקעמפט פאר א זעלבסטשטענדיגער איטאַליע.

דעם 18־טען פעברואַר, 1861, האָט וויקטאָר עמאַנועל דער צווייטער, געעפענט דעם ערשטען איטאַליענישען פּאַרלאַמענט אין טורין. עס זיינען אַנוועזענד געווען דעפּוטאַטען פון אַלע טיילען פון איטאַליע, אויסער פון רוים און ווענעציע, וואָס זיינען נאָך אַלץ געווען אונטער דער עסטרייכישער און פראַנצויזישער הערשאַפט. זיי זיינען ערשט צוגעשטאַנען צו איטאַליע נאָך דעם פראַנצויזיש־פּרייסישען קריג אין 1870.

איטאַליע'ס ערוואַכונג איז געקומען נאָך די גרויסע רעוואָלוציעס אין אייראָפּאַ. גלייך ווי אין אַלע לענדער, איז אויך אין איטאַליע די רעוואָלוציע געפיהרט געוואָרען געגען דער מאָנאַרכיע און אויטאָקראַטיע. מיט'ן קאַמף פאר איהר באַפרייאונג האָבען די קעמפער געפאָדערט א רעפּובליק. מאַזיני דער רעפּובליקאַנער און איינער פון די גרעסטע איטאַליענער האָט געקעמפט געגען קעניג עמאַנועל, און געפּלאַנט א רעפּובליק אין גענואַ, זיין געבורטס פּלאַץ. מאַזיני, דער גרעסטער איטאַליענישער דעמאָקראַט, האָט אויסגענוצט זיינע אַלע כחות, איטאַליע זאָל ווערען א רעפּובליק. זיינע וואונשען זיינען אָבער ניט פאַרווירקליכט געוואָרען. קעניג עמאַנועל האָט איהם באַזיגט און ער האָט געמוזט פאַרלאָזען זיין פאָטערלאַנד.

איטאַליע איז דעמאָלט נאָך געווען צו יונג צו ווערען א רעפּובליק. זי איז נאָך ניט געווען רייף. זי איז נאָך נאַציאָנאַל ניט פאַראייניגט געווען, זי האָט נאָך

ניט געהאט קיין ערפאהרונג פון א לאנד רעגירונג, און די זעלבע רעפובליקאנער וועמענס ציעל עס איז געווען די נאציאָנאלע פאראייניגונג פון איטאליע, זיינען געווען צופיל פארנומען מיט ארבייט, פון איין זייט: צו פארכאפען טעריטאָריע און פראָווינצען פאר איטאליע, און פון דער אנדערער זייט: צו קעמפען פאר א רע־פובליק. געגען די רעפובליקאנער זיינען ארויסגעטראָטען פילע אָנגעזעהענע איטאַ־ליענישע שטאאטסלייט, איינער פון זיי, דער באריהמטער שטאאטסמאן קריספי, וועלכער איז פריהער געווען א רעפובליקאנער און שפעטער געוואָרען א מאָנאר־כיסט. „די מאָנארכיע וועט אונז פאראייניגען און די רעפובליק וועט אונז צוטיילען" — האָט קריספי געהאלטען אין איין ווידערהאָלען. אויך גאריבאלדי איז איבער־געגאנגען צום קעניג, און באקעמפט זיין פריהערדיגען פריינט גיאסיפּי מאַזיני, וועלכער האָט שוין ניט דערלעבט צו זעהען די גאנצע פאראייניגונג פון איטאליע, וואָס איז רעאליזירט געוואָרען אין יאָהר 1870, אין די ראַמען פון א בורזשואזער מאָנארכיע, וואָס האָט געוואונען די נאציאָנאלע פאראייניגונג.

אין יאָהר 1870 איז איטאליע פאראייניגט און באפרייט געוואָרען. זי האָט אָנגעהויבען שפּילען א ראָלע אין דער אייראָפּייאישער פּאָליטיק אלס אן אונאָפּ־הענגיגע און זעלבסטשטענדיגע מלוכה. איטאליע האָט זיך אָבער ניט באנוגענט מיט איהר זעלבסטשטענדיגקייט נאָר באלד אָנגעהויבען חלום'ען וועגען דער אמאָליגער רוימישער אימפּעריע, פון באהערשען אנדערע און ווערען אן אימפּעריאַ־ליסטישע מלוכה. זי האָט געוואָלט ווערען מיט לייטען גלייך, פארגרעסערען איהרע געאָגראפישע ליניעס מיט קאָלאָניעס, ימים, און שפּילען די ראָלע פון א גרויס־מאכט.

איטאליע האָט געזוכט רוים! איהר טראגעדיע איז אָבער געווען, וואָס זי איז געקומען צו שפּעט. זי איז געוואָרען א זעלבסטשטענדיגע מאכט, ווען די ערד איז שוין געווען צוטיילט. אייראָפּא איז שוין געווען באזעצט. אין אזיע און אפריקא האָבען געהערשט דייטשלאנד, ענגלאנד און פראנקרייך. אומעטום וואו נאָר עס האָט זיך געפונען א פרייער פּלאַץ, האָט געפּלאטערט די ענגלישע פאָהן. און איטאליע האָט ניט געפונען קיין פּלאַץ פאר זיך, ניט קוקענדיג אויף אלע איהרע אָנשטרענגונגען.

אויסער די נאציאָנאליסטישע און אימפּעריאליסטישע אינטערעסען, האָט אויך איטאליע געמוזט קעמפען פאר איהרע געאָגראפישע פּאָזיציעס און לאָזען איהרע היסטאָרישע פּראָבלעמען וואָס זיינען אנטשטאנען זינט איהר באפרייאונג: דאָס איז דער פּראָבלעם פון דעם שטענדיגען אונגעהויערען וואוקס פון איהר באפעלקערונג.

איטאליע'ס באפעלקערונג האָט דורך דער צייט פון איהר באפרייאונג ביז'ן היינטיגען טאָג געהאלטען אין איין פארגרעסערען זיך, מעהר ווי ערגיין אנדערש. אין 1881 האָט איטאליע געהאט א באפעלקערונג פון 28,000,000, מיט פערציג יאָהר שפּעטער, אין 1921, האָט זי שוין געהאט א באפעלקערונג פון 41 מיליאָן, און 9 מיליאָן איבער דער גאנצער וועלט. לויט די ציפערען האָט די איטאליענישע באפעלקערונג זיך געהאלטען אין פארגרעסערען מיט א האלבען מיליאָן יערליך.

די איטאליענישע טעריטאָריע פארנעהמט איינגאנצען 114,000 קוואדראט מײלען. אויף דער דאָזיגער טעריטאָריע געפינט זיך א פערציג מיליאָניגע באפעל־קערונג.

מיט די קאָלאָניעס איז אויך דאָס זעלבע. די איטאליענישע קאָלאָניעס זיינען כמעט אַלע אָרימע, זאמדיגע, מדבריות׳דיגע. זיי פארנעמען א שטרעקע פון 775,000 קוואדראט מײלען מיט א באפעלקערונג פון נאָהענט צו צוויי מיליאָן. פראנקרייכ׳ס קאָלאָניעס זיינען כמעט אַלע רייכע און גוטע, פארנעמען א שטרעקע פון 4,223,000 מײלען מיט א באפעלקערונג פון נאָהענט צו 60 מיליאָן. איטאליע איז אָרים אין קוילען, אייזען, אויל און אנדערע מינעראלע פראָדוקטען אין פרא־גלייך מיט אנדערע, אפילו ניט אימפעריאליסטישע מלוכות.

פאר דער לעצטער וועלט מלחמה האָט איטאליע אריבערגעקוקט מיט שנאה־קנאה איבער דער פראנצויזישער גרעניץ. איטאליע האָט געשטורמט געגען פראנק־רייך און געהאָפט אויף דעם טאָג, ווען זי וועט אוועקנעהמען טונים, ניצא א. א.וו. איטאליע איז דעריבער אריינגעטראָטען אין דעם „דריי בונד", וואָס איז געווען אן אנטי־פראנצויזישע אָריענטאציע.

איטאליע האָט אָבער שפּעטער געענדערט איהר שטעלונג, און נאָך פאר מוסאָליני׳ן האָבען געוויסע איטאליענישע שטאטסלייט געענדערט זייער פּאָליטיק און אָפּגעבראָכען דעם „דריי בונד" אָפּמאַך מיט דייטשלאנד און עסטרייך, און זיך פארבונדען מיט די עליים, מיינענדיג, אז דאָס וועט זיי געבען א מעגליכקייט אויסצובריטערען איטאליע׳ס גרעניצען.

די מלחמה, און בעיקר די ערפאהרונג פון די נאָך מלחמה יאָהרען, האָבען געענדערט די ליניע פון דער איטאליענישער פּאָליטיק. זיי האָבען אָנגעהויבען פאר־שטעהן, אז אַלע חלומות וועגען די פראנצויזישע פראָווינצען, זיינען גאָר ניט ווערט. ניט נאָר פון א פּאָליטישען, נאָר אויך פון אן עקאָנאָמישען שטאנדפּונקט, פּשוט דערפאר, ווייל די דאָזיגע פּראָווינצען פּראָדוצירען דאָס זעלבע וואָס איטאליע: די זעלבע נאטור־געוויקסען פון אוילבערטען, וויין און טאבאק פון טונים און ניצא, וואקסען אין סיציליע, קאלאַבריע, און באזונדערס זיינען די פראנצויזישע פּראָווינ־צען געדיכט באפעלקערט, און זיי וואָלטען ניט געגעבען קיין ארבייט, פאר די איבעריגע הענט אין איטאליע (היינט גרייט זיך מוסאָליני צו מארשירען אויך אויף טונים!)

איטאליע האָט אויך געזעהען, אז צו פּאַרלאָזען זיך אויפ׳ן יושר פון די אנ־דערע אימפעריאליסטען איז קיין וועג ניט. דאָס האָט זי געלערענט פון דער ערפאהרונג פון דער וועלט מלחמה. נאָכ׳ן קריג, ווען די עליים האָבען געהאַט צו פארצייכענען א גוואלדיגען זיג איבער די צענטראלע מלוכות, און זיך גענומען טיילען מיטן שלל פון דא באזיגטע, האָט מען איטאליע אויף א מיאוס׳ען אופן איגנאָרירט. פון די דייטש־אפריקאנישע קאָלאָניעס, וואָס זיינען איינגעטיילט גע־וואָרען ביים שלום אָפּמאַך אין ווערסאיל, האָט ענגלאנד באקומען 42 פּראָצענט; פראנקרייך 33 פּראָצענט; בעלגיע 25 פּראָצענט; און צו איטאליע וואָס האָט געשיקט 5,500,000 סאָלדאטען, פון וועלכע 632,000 זיינען דער׳הרג׳עט געוואָרען

און צוויי מיליאָן זייַנען פאַרוואונדעט געוואָרען און וואָס האָט אַרייַנגעלייגט געלט סומעס פון איבער 100,000,000,000 לירעס — האָט מען גאָר ניט געגעבען. דאָס האָט, פאַרשטעהט זיך, שרעקליך זיך אָפּגערופען אויף די איטאַליענישע מאַסען. זיי האָבען אויפגעבראַוזט געגען אַזאַ יושר. זיי האָבען פּראָטעסטירט און דער בייזער נאַציאָנאַליזם האָט דאָ געהאַט אַ געלעגענהייט אויסצונוצען זיין דעמאַגאָגישע פּראָפּאַגאַנדע, און די פאַשיסטען האָבען גאַנץ ברייט געקענט שרייען: „רוים אָדער טויט“.

די קריזיסען אין איטאַליע פאַר דער מלחמה און נאָך דער מלחמה האָבען אויך גורם געווען צו דער גוואַלדיגער עמיגראַציע קיין אויסלאַנד, צו די אייראָפּייאישע לענדער און צו אַנדערע טיילען פון דער וועלט, איבערהויפּט צו אַמעריקאַ. איבער 150 טויזענט איטאַליענער וואוינען איצט אין אַלזשיר און מאַראָקאָ, איבער 100 טויזענט אין טוניס און זיי באַאיינפלוסען די דאָרטיגע איינוואוינער מעהר ווי די פראַנצויזען און ענגלענדער.

פאַר'ן קריג אין די יאָהרען פון 1909 ביז 1913, האָט איטאַליע'ס עמיגראַציע אָנגעטראָפען איבער 679 טויזענט אַ יאָהר, פון וועלכע 273,457 האָבען אויסגעוואַנדערט נאָך אייראָפּייאישע לענדער אין פאַרשיידענע געגענטען און אַממערםטענס אויפ'ן מיטעללענדישען באַסיין; און 319,612 איבערן ים, פון וועלכע 227,573 האָבען אויסגעוואַנדערט נאָך אַמעריקאַ.

נאָכ'ן קריג איז די איטאַליענישע עמיגראַציע געפאַלען. די רעדוקציע האָט זיך ניט גענומען פון אַ פאַרבעסערטער לאַגע אין איטאַליע; אין געגענטייל, די לאַגע איז נאָך ערגער געוואָרען. די איטאַליענער האָבען ווייניגער עמיגרירט, ווייל זיי האָבען ניט געהאַט וואוהין צו עמיגרירען. אין די אייראָפּייאישע לענדער הערשט, זינט דעם קריג, אַ לאַנגער פאַרצויגענער קריזיס. די פאַראייניגטע שטאַטען האָבען פאַרמאַכט זייערע טויערען, און דעריבער האָבען זיי ווינציגער עמיגרירט.

איטאַליע, געפינענדיג זיך אין קלעם, האָט אָנגעהויבען זוכען צו עראָבערען וואָס מעהר טעריטאָריע. זי האָט פאַרכאַפּט טעריטאָריע פון גריכענלאַנד און יוגאָסלאַוויע. זי האָט ניט געקוקט אויף דעם ראַפּאַלאָ אָפּמאַך, וואָס האָט נייטראַליזירט פיומע. אין יאַנואַר, 1924 האָט איהר גרויסער פּאָעט ד'אַנונציאָ, מיט אַ צאָהל ענטוזיאַסטישע סאָלדאַטען, פאַרכאַפּט די שטאָט.

די פאַשיסטישע רעגירונג האָט זיך אָבער מיט דעם נאָך ניט געקענט באַנוגענען. זי האָט געזעהען, אַז איטאַליע'ס כח ליגט גאָר אין ווייטען מזרח; אין די ווילדע פעלצער, וואו קיין ציוויליזאַציע האָט נאָך ניט אַרייַנגעדרונגען. איטאַליע האָט אָנגעהויבען איהר נייע — און שוין אַלטע — אָריענטאַציע פון קאָלאָניאַל פּאָליטיק, און איהר ערשטען בליק געוואָרפען אויף אַביסיניע.

נאָך מיט יאָהרען צוריק האָט איטאַליע געלויערט אויף אַביסיניע. קריספּי, דער גרויסער איטאַליענישען שטאַטסמאַן, האָט נאָך מיט עטליכע צעהנדליגער יאָהרען צוריק געקניפּט אָט די פעדים און ער האָט דער ערשטער געמאַכט דעם פּאַרזוך צו פאַרפעסטיגען דעם איטאַליענישען איינפלוס אין אַביסיניע. ער האָט אַרויסגעצויגען פון ליידיגען איטאַליע גוואַלדיגע סומעס, וואָס האָט זיך שפּעטער

זעהר שווער אָפּגערופען אויפ'ן איטאַליענישען פאָלק און פאַראַורזאַכט רואינע צו טויזענטער און געבראַכט צו אַ גוואַלדיגען קריזיס.

דער דעמאָלסטדיגער פאַרזוך איז געווען דער גרעסטער דורכפאַל. אין דער שלאַכט ביי אדאָווא (1896) איז די איטאַליענישע ארמיי צוקלאַפּט געוואָרען פון די אַביסיניער. עס איז געווען אַ נאַטירליכע זאַך איטאַליע זאָל האָבען אַ דורכפאַל. זייענדיג צו שוואַך פאַר אַן אויסגעהאַלטענער קאָלאָניאַל פּאָליטיק; זייענדיג עקאָנאָמיש צו שוואַך צו פיהרען מלחמה, אין דער צייט ווען ענגלאַנד איז געווען געגען איהר פּלאַן און איהר פאַרשפּאַרט דעם צוגאַנג צו אַפריקע, איז געווען גאַנץ פאַרשטענדליך זי זאָל האָבען אַ מפּלה.

אַביסיניע איז נאָך אָבער אַלץ געבליבען דער איינציגער פּונקט פאַר איטאַליע: אַ גרויס לאַנד, רייך אין פאַרשיידענע מינעראַלען, אין וועלכע איטאַליע נויטיגט זיך; אַ לאַנד, וואָס איז כמעט ליידיג. די צוועלף מיליאָן מענשען, וואָס באוואוינען איהר, שטעהען אויף אַ גאַנץ פּרימיטיווען און אונציוויליזירטען צושטאַנד, זיי זיינען אפילו ניט פעהיג צו באַארבייטען דאָס לאַנד, האָבען ניט קיין קולטור, קיין ליטעראַטור, און דעריבער גלויבען די איטאַליענישע שטאַאַטסלייט, אַז דאָס לאַנד איז דאָס פּאַסיגסטע פאַר זיי.

די פאַשיסטישע פיהרער, מיט מוסאָליני בראש, ליגען נאָך די טומאה אין דער יראה, אַז זיי מיינען גאָר אויסצובעסערען די אַביסיניער; אַז זיי זיינען אויסען זיי אויסצואיידלען און אויסמענשלען. זיי ווילען פיהרען אַ קאַמף פון ציוויליזאַציע געגען באַרבאַריזם און פאַרשקלאַפונג און מיט דעם ווילען זיי געווינען די וועלט אויף זייער זייט.

דאָס זיינען אָבער בלויז תירוצים. מוסאָליני האָט עפּעס אַנדערש אין זינען. איהם ליגט אין קאָפּ דאָס אַמאָליגע רוים. ער גלויבט, אַז ער איז דער פּאַסיגסטער מענש אויפצושטעלען די רוימישע אימפּעריע און רעגירען איבער דער וועלט. פאַר מוסאָליני'ס אַפּעטיטען איז אַביסיניע צו קליין און ניט וויכטיג. אַביסיניע איז נאָר דער אָנהויב צו זיין ציל.

3. דער אויפברויז געגען מוסאָליני'ס אינוואַזיע

וואָלט דער ענין אַביסיניע — איטאַליע געווען אַן און פאַר זיך אַ ספּעציפישע זאַך, וואָלט עס אונז אפשר ניט אַזוי פיל אינטערעסירט. מיר וואָלטען נעקוקט אויף דעם פּלאָנטער, ווי אויף אַ זייטיגען אויסלענדישען ענין, וואָס באַריהרט אונז גאַנץ ווייניג.

מיר וואָלטען פאַרקוקט די זאַך, מיר וואָלטען זיך ניט אַזוי פיל אַרויסגעשטעלט געגען מוסאָליני'ס פּאָליטיק אין אַפריקע; געגען זיינע פאַרלאַנגען אין אַביסיניע — דאָס וואָלט געווען אַ זאַך פון פאָדערען גערעכטיגקייט, ביי וועלכע קיין גערעכטיגקייט עקזיסטירט לגמרי ניט. דאָס וואָלט געהייסען פאַרלאַנגען יושר, פון אַזעלכע וואָס האָבען קיין באַגריף ניט פון יושר און שטיצען זיך נאָר אויף מאַכט. און

באזונדערס אפשר וואָלט דאָס געווען גאַנץ ריכטיג און יושר'דיג, אַז אַ פאָלק ווי די אביסיניער, וועלכע האַלטען אין זייערע הענט אַ גוואַלדיגען שטח לאַנד, אַפילו ניט פאַר זיך, נאָר צוליב די פאַרדינסטען פון די ענגלישע אימפּעריאַליסטען, זאָלען אַריבערגעהען צו איטאַליע; אויב אַנדערע מעגען, פאַר וואָס טאָר ניט איטאַליע? אויב ענגלאַנד מעג האַלטען פאַר זיך אינדיע, טאַ פאַר וואָס טאָר ניט איטאַליע זיך „נעהמען" אביסיניע? . . .

איז אָבער די זאַך אַ גאַנץ אַנדערע: ערשטענס פירט איטאַליע'ס אָקופּאַציע פון אביסיניע צו אַ וועלט מלחמה. מוסאָליני'ס אָפענע מלחמה פּלענער גיט דער היטלער דייטשלאַנד אַ געלעגענהייט צו פאָדערען צוריק איהרע קאָלאָניעס, וואָס מיינט אַ מלחמה מיט די עליים, און עס לוינט זיך גאָר ניט אוועקצוגעבען אַזוי פיל קרבנות פאַר מוסאָליני'ס פּלענער, צו לייזען די אָנגעשטרענגטע קריטישע עקאָנאָמישע לאַגע אין איטאַליע, דורך פאַרכאַפּען טעריטאָריע אין מזרח אַפריקע און דערמיט שאַפען אַ ברייטערע באַזע פון עקספּלואַטאַציע פאַר דעם פאַשיסטישען איטאַליענישען קאַפּיטאַליזם.

צווייטענס, וועט אביסיניע נאָך ניט שטילען מוסאָליני'ס הונגער און אַפּעטיט. נאָך אביסיניע וועט ער געהן ווייטער און ווייטער, איבער שטעדט און לענדער, זיי צו שטעלען אונטער דער איטאַליעניש פאַשיסטישער פאָן. מוסאָליני'ס אויסלענדישע פּאָליטיק איז אונז גוט באַקאַנט. מיר ווייסען זיינע אַמביציעס און שטרעבונגען, צו זיין דער דיקטאַטאָר איבער אַ גרויסער איטאַליע. מוסאָליני וויל מיט זיין קלוגשאַפט שטייגען צו דער שטופע פון אַ וועלט באַהערשער, זיך שטעלען אין דער רייהע פון יוליוס צעזאַר, נאַפּאָלעאָן, אַלעקסאַנדער דער גרויסער, און אַנדערע מושלים בכיפה. מוסאָליני וויל פאַרגרעסערען זיין מאַכט איבער גאַנצע קאָנטינענטען צו שפּילען די ראָלע פון דעם אימפּעריאַליסט וואָס האָט געשאַפען אַ גרויסע איטאַליע, און פאַרנעמען דעם אויבענאָן אין דער געשיכטע פון ניי־איטאַליע.

דאָס איינציגע וואָס עס האָט געדאַרפט געטאָן ווערען איז, אַז די פעלקער ליגע זאָל זיך געווען אַריינמישען און נעהמען אַן ערנסטע שטעלונג אין דעם ענין. די פעלקער ליגע האָט געדאַרפט ווייזען, אַז זי האָט נאָך עפּעס וואָס צו זאָגען. זי האָט געמוזט אין דער דרינגענדער שעה זאָגען אַ שטרענג וואָרט, און פאָדערען באַלדיגע שריט אָפּצושטעלען און פאַרטרייבען די מלחמה געפאַהר.

מיט דעם וואָס די ליגע האָט פאַרשוויגען, האָט זי געוויזען, אַז זי האָט שוין אויסגעהויכט איהר לעצטען אָטעם, און האָט שוין אויפגעהערט צו עקזיסטירען וויל וואָס באַרעכטיגט איהר עקזיסטענץ, אויב ניט, אין פאַל פון אַ סכסוך צווישען צוויי פעלקער, און איבערהויפּט צווישען אַ שטאַרקען און אַ שוואַכען, צו אויסגלייכען דורך אַ פרידליכער פאַרמיטלונג?

דער פעלקער ליגע'ס פאַרשווייגען דעם ענין איטאַליע־עטיאָפּיע, האָט געמיינט אַ באַרעכטיגונג פון מוסאָליני'ס מלחמה שטיק, און געלאָזען אַ צווייפעל אין דער גאַנצער ערנסטקייט פון דער ליגע, וואָס פּרעטענדירט צו זיין דער אָרגאַן פון און פאַר דער וועלט פּאָליטיק. און באמת שטעלט זיך די פראַגע, פאַר וואָס האָט די

פעלעקר ליגע ביז איצט ניט ארויסגעשטעלט די פאָדערונג פון א פאראייניגטער אייראָפּא, אָדער לכל הפחות אויפפאָדערען די אַלע, וואָס האָבען מעהר לאנד ווי מענשען, צו עפענען זייערע טויערען? דאָס וואָלט דאָך ניט געווען דערלאָזט איטא־ליענישען פאשיזם, דייטשען נאציזם און וואָלט באמת אָפּגעשאפט די סכנות פון מלחמה.

פארוואָס זאָלען די אונבאפעלקערטע לענדער פארשליסען זיך פאר די הונדער־טער מיליאָנען הונגעריגע פון אייראָפּא, און ניט לאָזען זיי אריין צו געפינען א פלאץ פאר זיך? דאָס האָט דאָך געדארפט זיין די פאָדערונג פון דער ליגע נאָך מיט יאָהרען צוריק. דאָס וואָלט דאָך געווען אן אנשטענדיגע, גערעכטע פאָדערונג, און די סימפּאטיע פון אלע רעכט־דענקענדע מענשען וואָלט דאָך געווים געווען אויף איהר זייט.

אויב די פעלקער ליגע האָט ניט געטאָן אזוי, מיינט עס, אז זי האָט קיין פאָזיטיווע שטעלונג צו אזעלכע זאכען, אז זי איז ניט מעהר ווי סתם אזוי אן אינסטיטוציע, מיט א נאָמען, וואָס מיינט גאָר ניט און אז זי דינט די אינטערעסען פון די אימפּעריאליסטישע לענדער און איז זייערס אן אינסטרומענט.

מוסאָליני וועט אָהן א ווידערשטאנד ניט אָפּטרעטען פון דעם היסטאָרישען קריג. זיין לאָזונג פאר איטאליע איז דאָך גאָר אן אימפּעריע: צו געפינען שטעדט, צו אנטדעקען קאָלאָניעס, און צו שאפען א טעריטאָריעלע, פּאָליטישע און עקאָנאָ־מישע אימפּעריע. ער גלויבט, אז ער מוז די מיסיע דורכפיהרען; אז ער מוז רעאליזירען די חלומות פון דער רוימישער אימפּעריע, וואָס איז אין זיין פאָרשטע־לונג און צו זיין דער דוטשע; ער איז דאָך עלול אפילו זיין לעבען אוועקצו־געבען, אבי צו פאלען א מארטירער פאר זיין פאָטערלאנד.

דער וואָלף איז הונגעריג, ער וויל פארצוקען, ער ווארפט זיך אויפ'ן ערשטען קרבן, אויף זיין היסטאָרישען קרבן, אויף אפריקא. אָפּהאַלטען איהם פון זיין שפרונג קאָן מען דורך א פאראייניגטער אקציע פון אלע אייראָפּייאישע מלוכות, וואָס זיינען אָנגעשלאָסען אין דער פעלקער ליגע. ווער קען זיך אָבער פארלאָזען אויף די אימפּעריאליסטישע מלוכות, וועלכע מיינען קיינמאָל גאָר ניט ערנסט מיט זייערע שלום פראזען.

די איינציגע מלוכה, וואָס מיינט ערנסט מיט איהרע שלום פאָדערונגען, איז די סאָוועטען מלוכה, וועלכע ווייסט, אז די איצטיגע אָפענע צוגרייטונגען צו א מלחמה זיינען אן אָנשטרענגונג צו פארשטארקען דורך א מלחמה די קרעפטען פון פאשיזם, און מיינט אן אָנפאל אויף דעם סאָציאליסטישען ראטענלאנד.

עס איז פאר קיינעם קיין סוד ניט, אז דער איטאליענישער פאשיזם און דער יאפּאנישער מיליטאריזם זיינען אנטשלאָסען אריינצוציהען די וועלט אין קריג. זייערע פּלענער ווערען געמאכט לויט די וואונשען פון די פאשיסטישע כחות, איבער דער גאנצער וועלט; לויט די וואונשען פון דער אלוועלטליכער אימפּעריאליסטישער רעאקציע, און לויט די וואונשען פון די אמוניציע פאבריקאנטען.

4. דער „שלום" וואָס האָט באַרעכטיגט קריג

ווען מוסאָליני'ס אַרמיי האָט אין אָקטאָבער, 1935, געגעבען דעם ערשטען שאָס אויף די אַביסיניער, האָט די גאַנצע וועלט זיך אַ טרייסעל געטאָן. מען האָט געזעהן די זעלבע מהומה ווי אין די יולי־טעג פון 1914. עס האָט זיך געדאַכט, אַז עס באַווייזט זיך די סאַראַיעווא דראַמע, וואָס האָט פון איין שאָס באַוואָרפען די גאַנצע וועלט מיט קוילען און באָמבעס.

פאַר דער גאַנצער צייט, וואָס איטאַליע האָט געפיהרט מלחמה מיט אַביסיניע, האָט די וועלט געקוקט מיט גרויס שפּאַנונג אויף די פּאַסירונגען אויפן ווייטען מזרח. מען האָט דערוואַרטעט, אַז אין אַ ליאַדע טאָג זאָל זיך דאָס פייער איבער־טראָגען אויפ'ן אייראָפּייאישען קאָנטינענט.

די אויגען פון דער גאַנצער וועלט זיינען געווען געווענדעט קיין גענף— מען האָט ערוואַרטעט אַ וואָרט פון דעם פעלקער־בונד. מען האָט ערוואַרטעט די אינטערווענץ פון דער פעלקער ליגע, וואָס איז לכתחילה געשאַפען געוואָרען צו שליכטען סכסוכים צווישען פעלקער, צו פאַרהיטען די קלענערע מלוכות, און ניט צו דערלאָזען צו קיין מלחמות.

מען האָט ערוואַרטעט פון דער פעלקער ליגע, זי זאָל זיך אָננעהמען פאַר עטיאָפּיע; זי זאָל שטערען מוסאָליני'ס אַמביציעס; זי זאָל דורכפיהרען סאַנקציעס — עקאָנאָמישע און מיליטערישע, צוריק צו שליידערען מוסאָליני'ס אַטאַקעס אויף עטיאָפּיע, און שטילען זיין דורשט נאָך בלוט פאַרגיסונג. דער ערפאָלג אָדער מיסערפאָלג פון דער פעלקער ליגע איז דאָך געווען און איז אָפּהענגיג פון דער טראַגישער פראַגע: פרידען, אָדער מלחמה?

דאָס לאַנד וואָס האָט אַרויסגעוויזען די שאַרפסטע געגנערשאַפט, צו דער איטאַליענישער אַוואַנטיורע אין אַפריקע, איז געווען ענגלאַנד. זי האָט געטאָן אַלעס (אין פרידליכע ראַמען) איטאַליע זאָל ניט קענען פאַרכאַפּען אַביסיניע. זי האָט געווירקט אויף דער פעלקער ליגע, אָנצונעמען סאַנקציעס געגען איטאַליע. פראַנקרייך איז געווען וואַקעלדיג, צווייזייטיג אין איהרע באַציהונגען צו ענג־לאַנד און איטאַליע. און האָט פאַר דער גאַנצער צייט געוואָלט שאַפען אַן אויס־גלייך צווישען די דאָזיגע צוויי מעכטע.

פאַרוואָס ענגלאַנד איז געווען מעהר פאַראינטערעסירט אין אַן איטאַליעני־שען דורכפאַל, איז פשוט, צוליב איהרע אימפּעריאַליסטישע אינטערעסען אין אַזיע, אַפריקע און אויסטראַליע. ווער עס גיט אַ בליק אויף דער לאַנד קאַרטע פון אַפריקאַ, זעהט, אַז ענגלאַנד האָט זיך געשאַפען אַ גוטען צוגאַנג צו איהרע אַפריקאַנישע קאָלאָניעס, דורך דעם מיטעללענדישען ים, וואָס ליגט ביים צפון טייל פון אַפריקאַ. דאָרטען ביים מיטעללענדישען ים ליגט עגיפּטען, אַ גרויסע ענג־לישע קאָלאָניע. און נאָך עגיפּטען צום דרום פון אַפריקאַ ליגען די גרעסטע ענג־לישע קאָלאָניעס: דער סודאַן און זיד אַפריקאַ.

ביי דעם זעלבען ים ליגט אויך די איטאַליענישע קאָלאָניע ליביאַ.

אין אזיע, ניט ווייט פונם זעלבען מיטעללענדישען ים, ליגט די ענגלישע קאָלאָניע איראק, און פון דעם זעלבען מיטעללענדישען ים ציהט זיך דער וועג צו אינדיע; און דורך דעם זעלבען וועג פארבינדט זיך ענגלאנד מיט איהרע קאָלאָניעס אין אויסטראליע.

פאר ענגלאנד איז וויכטיג ניט נאָר דער מיטעללענדישער ים, נאָר אויך דער רויטער ים, וואָס ליגט נאָהענט צו דער ענגלישער עגיפטען, און וואָס איז פארבונדען מיט דעם מיטעללענדישען ים, דורך דעם סועץ קאנאל. ביים רויטען ים, דארף מען אויך געדענקען, ליגט אויסער עגיפטען, די איטאליענישע קאָלאָניע עריטרעא, און עטיאָפּיע.

ענגלאנד האָט מורא געהאט אז אויב עטיאָפּיע זאָל איבערגעהן אין די הענט פון איטאליע, וואָלט דערמיט דער רויטער ים און אויך דער צוגאנג צו אינדיע, באהערשט געוואָרען פון איטאליע. די וואסערען פון בלויען נילוס, וואָלטען געווען אין סכנה, און גאנץ עגיפּטען וואָלט געשטאנען אין געפאהר פאר א מעגליכען איטאליענישען איבערפאל פון ליבישען מדבר. גלייכצייטיג וואָלט דערמיט אויך פארשטארקט געוואָרען דער איינפלוס פון איטאליע איבער דעם מיטעללענדישען ים, אזוי, אז איטאליע וואָלט געשטעלט אין געפאהר די הערשאפט פון ענגלאנד איבער איהרע קאָלאָניעס אין אפריקא, אין אזיע און אפילו אין אויסטראַליע.

עס איז דאריבער גאנץ פארשטענדליך געווען ענגלאנדס געגנערשאפט צו מוסאָליניס אפעטיטען אין אפריקא. ענגלאנד איז בלוטיג פאראינטערעסירט, אז קיין שום לאנד, זאָל ניט באהערשען דעם מיטעללענדישען ים. וועלכעס לאנד עס זאָל ניט פרואווען פארשטארקען איהר איינפלוס אין אפריקא, וועט ענגלאנד גלייך ארויסווייזען א ווידערשטאנד, ווייל דערמיט ווערט געריהרט דער לעבענס נערוו פון דער ענגלישער אימפעריע.

ענגלאנד האָט זיך ניט אָנגענומען אביסיניעס קריוודע, גלאט אזוי לשם יושר, ווייל זי קען ניט פארטראָגען קיין עוולות. איהר אינטערעסירט גאנץ וועהניג די אינטערעסען פון אן אונטערדריקט פאָלק. און ווען דאָ וואָלטען ניט געווען פארוויקעלט איהרע אייגענע אינטערעסען וואָלט זי זיך ניט געהיצט. ענגלאנד וואָלט געשטאנען אָן א זייט און געקוקט גלייכגילטיג צו די אומרעכטען. זי וואָלט געהאנדעלט פונקט אזוי, ווי זי האָט געהאנדעלט מיט א צייט צוריק, ווען יאפאן האָט פארכאפט שטיקער פון כינע אין מאנדזשוריע. די עוולה פון יאפאן, איז דאָרטען געווען ניט פיעל קלענער ווי די עוולה פון דער איטאליענישער אוואנטיורע אין אביסיניע. אָבער דאָרטען זיינען ענגלאנדס אינטערעסען ניט געווען אזוי שטארק פארבונדען, אז זי זאָל אָפען און שארף זיך שטעלען געגען יאפאן.

מוסאָליני פון זיין זייט, האָט גאנץ גוט געוואוסט, אז ער וועט באגעגענען א שטארקע געגנערשאפט. ער האָט געוואוסט, אז ענגלאנד וועט איהם ניט צולאָזען דעם „פעטען" ביסען פון אביסיניעס רייכטימער. זיין חשבון איז געווען אזוי: אויב מען נויטיגט זיך אזוי שטארק אין איטאליע, אלס א קראפט געגען היטלער'ן, וועט מען איהם מוזען צאָהלען דעם פרייז דערפאר, און אביסיניע וועט זיין דער

פרייז. זיין הויפט האפנונג האט ער געוועהנליך געלייגט אויף פראנקרייך, וועלכע ציטערט פריהער פאר אלץ, פאר אן אנגריף פון דער היטלעריסטישער דייטשלאנד. און ער האט זיך ניט גענארט. פראנקרייך האט אים די גאנצע צייט געשטיצט און געהאלפען. פראנקרייך וויל אנהאלטען פריינדשאפט מיט ענגלאנד און איטאליע, האט זי געהאלטען אין איין זוכען אן אויסוועג צו דערגרייכען א פארשטענדיגונג צווישען זיי ביידע. פראנקרייך האט געזוכט עצות, נאכצוגעבען מוסאליניס פארלאנג אין אפריקא און בעאיינפלוסען די ענגלישע דיפלאמאטען, זי זאלען צושטימען. זי האט אויך ניט געוואלט זיך איינרייסען מיט ענגלאנד. פאר וועמען זי ציטערט, זי זאל ניט מאכען קיין אפענעם בונד מיט היטלערן.

פראנקרייך האט דאריבער געהאלטען אין איין זוכען מיטלען, ווי אזוי צו קענען אנהאלטען איהר שלום מיט ביידע גרויסע מעכטע, און שליכטען דעם קאנפליקט צווישען ענגלאנד און איטאליע. קלוגע מענשען האבען באלד פארשטאנען, אז פראנקרייכס אויסגלייך וועט זיין א צוטיילונג פון עטיאפיע — צו געבען איטאליען די טעריטאריע וואס זי וועט האבען פארכאפט. עס איז דאריבער ניט געוועזען קיין איבעראשונג ווען אט דער „שענדליכער" שלום פארשלאג, איז געמאכט געווארען. דאס דערווארטעטע און פאראויסגעזעהענע האט פאסירט. די רעגירונגען פון ענגלאנד און פראנקרייך, וועלכע שטעלען אוועק זייערע אימפעריאליסטישע אינטערעסען העכער פון די אינטערעסען פון שלום און יושר, פון די אומאפהענגיגע קליינע פעלקער, זיינען ארויסגעקומען אין דער עפענטליכקייט מיט אזא שלום אנבאט. און נאך מעהר, אזוי שנעל ווי די דאזיגע צוויי מעכטע האבען אנגעהויבען פירען די דאזיגע פארהאנדלונגען און זיך געאייניגט אויף אזא פריידענס פלאן, האט שוין די פעלקער ליגע אויפגעהערט אנצוגעהן מיט איהרע סאנקציע מיטלען.

דער דאזיגער פאררעטערישער שלום האט א תל געמאכט פון דער אומאפהענגיגקייט פון עטיאפיע. בארעכטיגט די רויבעריי פון איטאליענישען פאשיזם, פארראט די באשלוסען פון די 52 מלוכות אין דער פעלקער ליגע, וועלכע האבען געשלאסען א בלאק געגען דער איטאליענישער אגרעסיע.

די אימפעריאליסטען פון ענגלאנד און פראנקרייך האבען דאן ארויסגעוויזען זייערע אמת'ע כוונות. זיי האבען זיך באוויזען אין אמת'ן געשטאלט. זיי האבען בארעכטיגט די שחיטות אויף די טויזענטער אומשולדיגע מענער, פרויען און קינדער אין עטיאפיע! זיי האבען בארעכטיגט די אונטערדריקונג פון שוואכע פעלקער! — אויל סאנקציעס געגען איטאליע, וואס וואלט געמיינט אן אנטשיידענעם קלאפ איבער איטאליעס אמביציעס, האבען זיי ניט געוואלט אזוי שנעל אנווענדען; דעם באיקאט געגען איטאליע האבען זיי פארנאכלעסיגט — אבער אוועקצורייסען פון עטיאפיע שטיקער טעריטאריע — מיט דעם האבען זיי זיך ניט געשעהמט ארויסצוקומען אין דער עפענטליכקייט...

די פאסיפיסטען, פראגרעסיסטען, און פרידענס ליבענדע מענשען, וועלכע האבען נאך פיעל אכט געליינט אויף די דאזיגע מלוכות, האבען געהאט א גוטע לעקציע, ווי אזוי מען קען זיך פארלאזען אויף דיפלאמאטען; מיט וואס פאר אן ערענסטקייט זיי טרעטען צו צו פארזיכערען דעם וועלט פרידען. זאל דא אבער באטאנט ווערען, אז דער איטאליעניש אביסינישער קאנפליקט וואס האט זיך גע־ענדיגט מיט א זיג פאר מוסאליניען, פירט צו א נייעם וועלט קריג. אויב עטיאפיע איז צוטיילט געווארען, דאן מוזען פארקומען נאך צוטיילונגען אין קאלאניעס. מען דארף האבען אין זינען אז די דריי גרויס מאכטען: יאפאן, דייטשלאנד און איטאליע, פאדערען א נייע צוטיילונג פון קאלאניעס, אדער באהערשען פעלקער וואס זיינען ביז היינט פריי.

די דאזיקע לענדער האבען זיך פאר דער מלחמה פארשפעטיגט אין זייערע קאלאניאלע פאדערונגען. זיי האבען באקומען בלויז די ברעקלאך, וואס זיינען אראפגעפאלען פון די טישען פון די אנדערע אימפעריאליסטען. נאך דער מלחמה האבען זיי אנגעהויבען א נייעם קאמף פאר א קאלאניאלער צוטיילונג. זייערע שאנסען אויף א זיג זיינען א סך קלענער געווארען, צוליב פארשידענע אורזא־כען, און איבערהויפט צוליב דעם ניי צוגעקומענעם פאקטאר: דער וואקסענדיגער ווידערשטאנד פון די קאלאניאלע פעלקער נאך דער וועלט מלחמה. די לעצטע האבען אנגעהויבען גלויבען אין זייערע אייגענע רעכט און כוחות. עס איז גענוג א טראכט צו טאן, איבער דעם אפקלאנג, וואס עס האט געהאט די איטאליענישע אינטער־ווענץ אין עטיאפיע, צווישען די נעגערס און אפריקא, אין אמעריקא, און איבע־ראל. די נעגערס פון דער גאנצער וועלט האבען ארויסגעוויזען די גרעסטע סימ־פאטיעס צו אביסיניע. די אויפרעגונג צווישען די קאלירטע פעלקער, צוליב דער איטאליענישער באדראהונג, באווייזט, אז דער פארכאפונג קריג, וועט פאר־שטארקען דעם קאמף פון די קאלאניאלע פעלקער. דאס וועט נאך מעהר אויפ־טרייסלען די שווערע זיילען וואס האלטען אונטער דעם שלום.

ענגלאנד וועט סוף כל סוף פיהלען אז איהרע וויכטיגסטע קאמוניקאציע שטרעקעס זיינען אין געפאהר. קיין שום דעקלאראציע פון איטאליע, וועט ניט בארוהיגען ענגלאנד, וועלכע ווייסט, אז אין דער פאליטיק רעכענט מען זיך ניט מיט ווערטער, נאר מיט פאקטען, און דייטשלאנד און יאפאן קריגען דערמיט פריע הענט, צו פארכאפען לענדער און קאלאניעס. דאס וועט באדראהען דעם שלום און שטעלען אין געפאהר דעם גאנצען וועלט פרידען. אויך די קאלאניעס גופא וועלען אנהויבען פיהרען א שטארקע באוועגונג געגען די מיאוסע מעשים פון די אימפעריאליסטען, ווי דער פאל איז אין עגיפטען, וואו עס זיינען פאר־געקומען אומרוהען, וואס האבען פאראורזאכט צוזאמענשטויסען צווישען דער ענגלישער פאליציי און דער ציווילע באפעלקערונג. די עגיפטישע נאציאנאלע פארטיי „וואפאד" האט דא געוואלט אויסנוצען די געלעגענהייט צו באקומען

פון ענגלאַנד א קאָנסטיטוציע. עס זיינען פאָרגעקומען דעמאָנסטראַציעס געגען דער ענגלישער פּאָליטיק. עס זיינען געפאַלען קרבנות און ענגלאַנד איז געווען גע־צוואונגען נאָכצוגעבען געוויסע הנחות. די וואקעלדיגע פּאָליטיק פון אלע לענדער וועט פיהרען צו א קריג, און ענגלאַנד, דער הויפּט טשעמפּיאָן פון דער פעלקער ליגע, וועט אין דעם פיעל שולדיג זיין.

קאפיטעל 13

דער היטלער רעזשים אין דייטשלאנד

1. פינף יאָהר היטלעריזם

דער היטלער־רעזשים אין דייטשלאנד איז שוין אין זעקסטען יאָהר פון זיין עקזיסטענץ. פאר די פינף יאָהר האָט דער היטלעריזם פארוואנדעלט איינע פון די קולטורעלסטע לענדער פון דער וועלט אין א מיטעלאלטערישער תפיסה. דאָס דייטשע פאָלק שמאכט שווער אונטערען יאָך פון פאשיזם. אָבער די תפיסה וואָס עס שטעלט מיט זיך פאר דאָס היינטיגע דייטשלאנד, ווערט געהיט דורך גוט באַוואפנטע וועכטער. די באריכטען, וואָס קומען אָן פון היינטיגען דייטשלאַנד, דערציילען וועגען העלדישע קאמפען פון יחידים. זיי באווייזען אז די דייטשע מאסען האָבען נאָך נישט צוריקגעפונען דעם גלויבען אין זיך, און קיין אָרגאניזירטע מאסען באוועגונג געגען נאצי רעזשים איז נישט בנמצא. דאָס שווערע און פארביטערטע לעבען, דאָס גליק און מזל פון היטלער רעזשים אין דער אינטערנאציאָנאלער פאָליטיק, האָט געמאכט אזוי דענקען דעם דייטשן פאָלקס מענש, אז ער מוז זיך בייגען פאר דער היטלער אָרדנונג.

דער היטלעריזם איז אַן אינטערנאציאָנאלער פראָבלעם; פאר דער צייט פון זיין עקזיסטענץ איז ער געוואָרען דער סימבאָל פון דעם בייזען גייסט פון דער וועלט, ער ווארפט אָן אן אימה׳דיגען שאָטען אויף אַלע מלוכות און לענדער און געפינט פריינד און פארבינדעטע וואָס פארשפרייטען זיינע תורות. ער האָט זיך פארבינדען אויף לעבען און טויט מיט פראנקאָן... ער האָט אָרגאניזירט פארשווערונגען אין טשעכאָסלאָוואקיע, רומעניע, אונגארען, פינלאנד, איראַק, מאראָקאָ און לעטלאנד. (אין דרום אמעריקא, אין צפון אמעריקא, איבערהויפט אין קאנאדע אין דער פראָווינץ קוויבעק ארבייטען היטלעריסטען לויט די אָנווייזונגען און דירעקטיוועז פון היטלער־דייטשלאנד אזוי אז ער איז געוואָרען דער גרעסטער געפאר און דראָהונג פאר שלום).

אינטערעסאנט איז די שטיצע פון די קאפיטאליסטישע מאגנאטען פארן היטלער רעזשים. היטלערס מאכט ווערט געזיכערט ניט בלויז מיט קרופס מארקען, נאָר אויך מיט דאָלארען און פונטען פון דער אינטערנאציאָנאלער בערזע. אמעריקאנער באנקירען און ענגלישע מאגנאטען האָבען מיט א ברייטער האנט געשטיצט דעם היטלעריזם, און די רעאקציאָנערע הערשאפט פונם „דריטען רייך״. די זעלבע וואָס האָבען פון דעמאָקראטישען דייטשלאנד געשונדען די הויט, זיינען מוחל היטלערן די חובות, און העלפען איהם באוואפנען און ברעכען זייער אייגענעם ווערסאלער פרידענס אָפמאך.

ווען היטלער האָט געמאָלדען, אז ער וויל זיך באוואפענען, האָט ענגלאנד באלד אנערקענט פאר איהם דאָס רעכט אויפצובויען א קריגס־פלאָט, וואָס זאָל אויסמאכען 35 פראָצענט פון מעכטיגען ענגלישען פלאָט. דאָס האָט אים געגעבען גענוג מוט, ער זאָל איינפיהרען צוואנג מיליטער דינסט, אויפצובויען א מעכטיגע קריגס אינדוסטריע און מיט תקיפות ברעכען דעם לאָקארנא אָפמאך. די דייטשע קריגס אינדוסטריע איז געבויט געוואָרען מיט דער הילף פון די וועלט מאגנאטען, אפילו פון פראנצויזישע, וועלכע האָבען אָפגעלעקט א היפשען ביין פון דער אינטערנאציאנאלער באוואפענונג. היטלער האלט זיך מיטן חסד פון זיינע אויסלענדישע פריינד.

וואָלטען די דעמאָקראטישע לענדער געוואָלט צוברעכען דעם היטלעריזם, וואָלטען זיי עס געקאָנט טאָן אָן א קריג. די קאפיטאליסטישע וועלט, וואָלט נאָך היינט דורך אן עקאָנאָמישען באָיקאָט געקענט פאראליזירען דעם דייטשען פאשיזם. זיי טוען עס ניט, ווייל אויך זיי פראָפיטירען פון דייטשלאנדס באוואפענונג, און זיינען פאראינטערעסירט אין דייטשלאנדס קריגס אינדוסטריע. דער פאשיזם איז דאריבער נישט קיין פראָבלעם פון איין לאנד און פון איין פאָלק, נאָר איז אן אינטערנאציאָנאלע פראָבלעם, אין וועלכען אלע מענשען זיינען פארבונדען.

באקעמפען היטלערן און דעם אינטערנאציאָנאלען פאשיזם קען מען נאָר דורך שטיצען אקטיוו ענטוואפענונגס פּאָליטיק, וואָס קען דורך עקאָנאָמישע מאָסמיטלען ארויפגעצוואונגען ווערען אויך אין די פאשיסטישע לענדער. דורך קאמף נעגען קריגס געפאהר, געגען די כסדר־דיגע קאפיטולאציעס פאר היטלערן און אנדערע פאשיסטישע רעזשימען...

2. היטלערס „דריטער רייך"

די „נאציאָנאלע רעוואָלוציע" אין דייטשלאנד האָט פאר די לעצטע יאָרען געמאכט טיפע ענדערונגען אין דער פּאָליטישער אָרדנונג. פאָרמעל איז טאקע אלץ געבליבען ווי געווען: די ווייםאר קאָנסטיטוציע איז ניט בטל געוואָרען, עס איז דאָ א רייכסטאג. בראש פון דער מלוכה שטעהט דער פּרעזידענט, פריהער איז געווען פרעזידענט פעלדמארשאל פאָן הינדענבורג; נאָך הינדענבורגס טויט (פרעזידענט הינדענבורג איז געשטאָרבען אויג. 2, 1934) איז היטלער ארויף אויף דעם פרעזידענט טראָן, און איז געוואָרען דער אלמעכטיגער אָפיציעלער זעלבסטהערשער. די ארמיי, דאָס געריכט, די אדמיניסטראציע פונקציאָנירט לויט די געזעצען פון דער נאָך מלחמה־דיגער רעפובליק. אין אמת'ן אָבער, איז די ווייםאר קאָנסטיטוציע א פארגאנגענהייט, וואָס עקזיסטירט שוין ניט מעהר. פון דעמאָקראטיע, פון פארלאמענטארישען רעזשים איז שוין קיין זכר ניט געבליבען. די וואהלען זיינען א קאָמעדיע. דאָס געריכט, די אדמיניסטראציע — אלץ איז אונטערגעוואָרפען דער דיקטאטור.

נאָך הינדענבורגס טויט, איז היטלערן אויך געלונגען צו קאָנצענטרירען אין זיינע הענט די גאנצע מאכט איבער דייטשלאנד, א מאכט וואָס שטייגט אריבער

דער קייזערליכער פון פאר דער רעפובליק. אינם בארימטען פלעביסציט דעם 19־טען אויגוסט 1934 אין וועלכען דאס פאלק האט געשטימט „יא" אדער „ניין" פאר אדער געגען היטלערן, איז היטלער ערוועהלט געווארען צו דער מאכט וואס ער האט זיך אליין געהאט גענומען פאר דעם פלעביסציט. היטלער׳ס ערוועהלונג אלס פרעזידענט איז ניט געווען קיין איבעראשונג אדער גוואלדיגע אנטוישונג. מען האט זיך גערינכט אויף דעם. נאך פאר דער אפשטימונג האט מען פארויס געקענט זעהן אז די רעזולטאטען פון דער פאלקס אפשטימונג וועלען זיין פאר היטלערן.

מען קען זיך גאנץ גוט פארשטעלען וואס עס מיינט א פלעביסציט אונטער דער נאצי בייטש. ווען מען דארף שטימען פאר דעם וואס איז אין מאכט; ווען מען סטראשעט מיט לעבענס געפאהר, אויב מען וועט שטימען געגען. עס איז אוממעגליך צו שילדערען דעם טעראר, און געוואלד מיטלען וואס מען האט אנגעווענדעט, דאס דייטשע פאלק זאל מוזען שטימען „יא" פאר היטלערן. און עס איז באמת געווען די גרעסטע איבעראשונג וואס אפילו אין אזא צייט, האבען זיך פיעלע איינגעשטעלט צו שטימען געגען היטלערן.

די כמעט פינף מיליאן דייטשען (4.294.654) וואס זיינען דאמאלסט ארויסגעקומען געגען היטלערן אינ׳ם פלעביסציט פאר זיין דערוויילונג אלס פרעזידענט, האבען ארויסגעוויזען די גרעסטע העלדישקייט. גענוג העלדישקייט האבען ארויסגעוויזען די אריבער צוויי מיליאן (2.101.000) וואס האבען זיך צוריקגעהאלטען פון שטימען פאר היטלערן, צו מאכען איהם פאר דעם אלמעכטיגען הערשער און דיקטאטאר; מעהר העלדישקייט האבען אבער באוויזען די וועלכע האבען זיך איינגעשטעלט צו שטימען „ניין" געגען היטלערן — די נאענט פינף מיליאן וועלכע האבען אויסגעדריקט אונצופרידענהייט צו דעם היטלער רעזשים. צו שטימען „ניין" האט ניט נאר געמיינט א דעמאנסטראציע געגען דעם נאצי רעזשים. דאס האט געמיינט א זעלטענער מוט, און אויסנאמליכע העלדישקייט. מיט זיי דארף מען זיך מעהר רעכענען ווי מיט די אריבער אכט־און־דרייסיג מיליאן (38.362.763) וועלכע האבען געשטימט „יא" פאר היטלערן, צו לעגאליזירען זיין דיקטאטור. אויב דער פלעביסציט זאל עפעס מיינען וואלט דאס געהייסען א שטארקע אפאזיציע געגען היטלערן. ביי דעם פלעביסציט ארויסצוטרעטען פון פעלקער בונד, נאוועמבער 1933, האט היטלער באקומען 40.609.247 דאס הייסט 93 פראצענט פון אלע שטימען, און אין אויגוסט אין די פרעזידענט וואהלען, האט ער באקומען 88 פראצענט. דאס פאלק האט שוין געהאט אביסעל פארלארען דעם צוטרוי צו איהם.

היטלער האט זיך געשטעלט אן אויפגאבע אויסצוראטען דעם ליבעראל דעמאקראטישען רעזשים, און אויף זיין ארט אויסצובויען דעם „דריטען רייך" א דיקטאטארישע מלוכה וואס איז לחלוטין מבטל די אויטאנאמיע פון דעם אינדיווידועלען בירגער. דער דייטשער נאציאנאל־סאציאליזם, ווי דער איטאליענישער פאשיזם, די פרינציפיעלע געגנער פון פארלאמענטארישע דעמאקראטיע, ווילען אויפבויען א שטאט, וואס זאל קאנטראלירען און רעגירען איבער אלע פונקציעס פון פערזענליכען געזעלשאפטליכען און ווירטשאפטליכען לעבען.

אריינקומענדיג אין מאכט האט היטלער דורכגעפיהרט דאס, וואס ער האט צוגעזאגט. די נאצים האבען איבערגענומען דעם גאנצען מלוכה אפאראט. די פאָליציי, די געריכטען, די תפיסות, די פראפעסיאנעלע פאראיינען א. א. די סאציאל דעמאקראטישע און קאמוניסטישע פארטייען זיינען פארניכטעט געווארען. דאס זעלבע איז אויך געווען מיט די אנדערע פארטייען, ווי דער קאטוילישער צענטרום און די בייערישע פאלקס פארטיי, וועלכע האבען זיך אליין געמוזט ליקווידירען. אלע מלוכה'שע און געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, וויסענשאפטליכע אקאדעמיעס, און אוניווערזיטעטען, צייטונגען, זשורנאלען און פארלאגען — אלע האבען געמוזט איבערגעהן צו די נאציאנאל סאציאליסטען, די איינציגע הערשער פון לאנד זיינען די נאצים. דער „פירער" פון די נאצים, איז היטלער, דער מקור פון מאכט. דורך זיין פערזענליכער דיקטאטור, ווערט אלץ קאנטראלירט, דורך זיין פארטיי, ווערט אלץ רעגירט און געפירט.

דער פאשיסטישער נצחון אין צענטראל אייראפא (דייטשלאנד און עסטרייך) האט אויך גרינדליך געענדערט די אינטערנאציאנאלע לאגע. היטלערס דייטשלאנד האט צעבראכען די אנטוואפענונגס קאנפערענץ. דייטשלאנד באוואפענט זיך אויפן אינטענסיווסטען אופן און קיינער שטערט איהר ניט. דייטשלאנד האט אויפגעהערט צו צאהלען די אינטערנאציאנאלע חובות, אין דער זעלבער צייט געפינט אבער היטלער געגוג מיטלען צו קויפען אין אויסלאנד ריזיגע זאפאסען פון רויהע מאטעריאלען פאר די אמוניציע פאבריקען.

די גאנצע באפעלקערונג, און די פאלקס ווירטשאפט אין דייטשלאנד ווערט מאביליזירט פאר א מלחמה, אונטער דער מאסקע פון נאציאנאל-סאציאליסטישער פרידענס פאליטיק. אונטער דעם אויסרייד פון „פרייוויליגע ארבייטס דינסט", גרייט מען צו פאר דער ארמיי הונדערטער טויזענטער יונגעלייט, וואס זאלען זיין גרייט, אין פאל פון א מלחמה, פארוואנדעלט צו ווערען אין רעזערוו באטאליאנען. די אוניווערזיטעטען, די שולען, אלץ ווערט פארוואנדעלט אין מיליטערישע שולען וואו מען לערענט מיליטערישע איבונגען און מען גרייט צו סאלדאטען און אפיצירען. אין צייט פון קריג זאלען זיי זיין גרייט מיט דער שווערד און ביקס ארויסצוגיין אין פראנט.

3. היטלערס דערגרייכונגען אויפן ווירטשאפטליכען געביט

וועגען די סיבות וואס האבען געפירט צו דער קאטאסטראפע אין דייטשלאנד האבען מיר שוין א גאנץ רייכע ליטעראטור. דער סאציאליסטישער געדאנק האט געארבייט — און ארבייט נאך היינט — אינטענסיוו אויסצוגעפינען די אביעקטיווע און די סוביעקטיווע סיבות פון דער קאטאסטראפע. די בעסטע סאציאלאגען און פובליציסטען האבען פלייסיג געארבייט אויסצוגעפינען די ענדערונגען פון מאנאפאלישען קאפיטאליזם, דעם באזונדערען כאראקטער פון לאנג דויערענדען עקאנאמישען קריזיס און די ראדיקאלע ענדערונגען וואס זיינען פארגעקומען אין דער נאך מלחמה צייט, אין אלע סאציאלע קלאסען — אין פראלעטא-

ריאַט, מיטעלשטאַנד און אינטעליגענץ. זיי האָבען זיך גענומען אויספאָרשען די סאָציאַל פּסיכאָלאָגישע פּראָצעסען אין די פּאָלקס מאַסען. די פאַרשאַרפטע נאַ־ציאָנאַליסטישע ליידענשאַפטען, דעם קריזיס פון פּאַרלאַמענטאַריזם, די צושפּלי־טערונג פון דעם פּראָלעטאַריאַט, א. א. וו.

עס זיינען באַוויזען געוואָרען די סוביעקטיווע סיבות; די טעות'ן פון דער דייטשער סאָציאַל דעמאָקראַטיע און דער נאָוועמבער רעוואָלוציע פון 1918, דער „רעפאָרמיזם" אין די אַרבייטער רייען, די ניט ריכטיגע טאַקטיק פון די אַרבייטער פירער, די ניט אַנטשלאָסענקייט און הילפסלאָזיקייט פון די פּאַרטיי פירער אין א מאָמענט, ווען מען האָט געדאַרפט האַנדלען דרייסט און מוטיג — אָט דאָס אַלץ צוזאַמענגענומען, דערקלערען די סיבות פון דער דייטשער קאַטאַסטראָפע, און ווייזען דעם וועג און די מיטלען, ווי אַזוי בייצוקומען די פאַשיסטישע דיקטאַטור.

פאַר דער צייט פון דער היטלער מאַכט אין דייטשלאַנד איז אויך פאַרעפענט־ליכט געוואָרען א גרויסע צאָל פון ווערק וואָס דערקלערען אונז ניט נאָר פאַרוואָס דער פאַשיזם האָט געזיגט אין דייטשלאַנד, נאָר אויך אין וואָס דער פאַשיזם האָט איהר פאַרוואַנדעלט.

פאַר די לעצטע פינף יאָהר האָט זיך דייטשלאַנד'ס פּנים אַזוי געענדערט אַז עס איז איהר אוממעגליך צו דערקענען. די „פאַשיסטישע רעוואָלוציע" האָט פאַר די עטליכע יאָהר געמאַכט טיפע ענדערונגען אין דער גאַנצער דייטשער אָרדנונג. עס איז אויסגעראָטען געוואָרען דער ליבעראַליזם, די דעמאָקראַטיע, די גאַנצע מאַכט שטייט איין ביי היטלערן און זיינע אַדיוטאַנטען. היטלער אין דייטשלאַנד, פּונקט ווי מוסאָליני אין איטאַליע, איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין א קולט. ער איז דער הערשער, דער אומבאַגרעניצטער מאַכט־האָבער; דורך זיין פּערזענליכער דיקטאַטור ווערט אַלץ קאָנטראָלירט, דורך זיין פּאַרטיי ווערט אַלץ געפירט און רעגירט.

די נאַצים בויען אויך זייער מלוכה אויפן ראַסען יסוד. די ראַסען טעאָריע איז די נשמה פון נאַציזם. די ראַסען טעאָריע דריקט זיך אויס אין קריגערישען אַנטיסעמיטיזם: אַריער געגען סעמיטען־אידען. אין דער פּראַקטיק ווערט די טע־אָריע באַנוצט אויף א גרויזאַמען ברוטאַלען סיסטעמאַטישען פּאָגראָם — אַנטי־סעמיטיזם. אידען ווערען פאַרוואַנדעלט אין ברואים, פאַר וועלכע עס איז קיין אָרט ניטאָ אין דייטשלאַנד; די אידען זיינען — לויט געבעלס מיינונג — צושטע־רענדע טובערקולאָזע באַצילען אין א ריין אַרישער מלוכה.

די דאָזיגע ראַסען־טעאָריע ווערט פון די נאַצים פאַרשפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט. די נאַציסטישע דעמאַגאָגיע פאַרשפּרייט זיך איבעראַל. אומעטום נוצען די נאַציעס דעם דאָזיגען גיפט צו פאַר'סמ'ען די לופט און די אַטמאָספערע פאַר אידען, אַזוי, אַז דער קאַמף צווישען היטלערן און די אידען, איז א קאַמף אויף לעבען און טויט.

היטלער'ס זיג איז געקומען אין א צייט ווען דער ווירטשאַפטליכער קריזיס אין דייטשלאַנד האָט דערגרייכט זיין העכסטע שטופע, ווען די אַרבייסלאָזיגקייט איז געוואָרען אַלץ גרעסער און גרעסער, דאָס האָט געבראַכט דערצו, אַז ניט נאָר

דער מיטעלשטאנד, נאָר אויך א באדייטענדיגער טייל פון ארבייטער קלאס, זאָל באאיינפלוסט ווערען פון היטלערס סאָציאלער דעמאגאָגיע, וועלכער האָט געשפילט די ראָלע פון אן ארבייטער פיהרער, היטלער האט אלעמען צוגעזאָגט גאָלדענע גליקען; ער וועט א סוף מאכען מיט דער ארבייטסלאָזיגקייט; ער וועט נאציאָנאליזירען די בענק; ער וועט נאציאָנאליזירען די אינדוסטריע און עס איבערגעבען צום פאָלק; ער וועט שאפען א סיסטעם וואָס וועט דינען אלעמענס אינטערעסען.

וואָס זשע איז געוואָרען פון די אלע הבטחות? וואָס זשע איז געוואָרען פון די אלע צוגעזאָגטע גאָלדענע גליקען?...

היטלערס „ערשטע רעוואָלוציע" איז געבליבען שטעהן. קיין צווייטע „סאָציאלע" רעוואָלוציע האָט ער שוין ניט געוואָלט — און אפשר ניט געקענט מאַכען. אין געגענטייל, היטלער האָט זיך אינגאנצען אונטערגעגעבען די מאגנאטען פון גרויס קאפיטאל, וועלכע האָבען אים פינאנציעל געשטיצט אין זיין פאָליטיק. הינטער די פלייצעס פון דער מאסקירטער נאצי דיקטאטור, קוקט ארויס די געהיימע אויבער דיקטאטור פון גרויס קאפיטאל. היטלער האָט כמעט גאָרניט אָנגערירט די יסודות פון קאפיטאליזם, ער האָט אפילו ניט געפּרוּאווט די פּאשיסטישע עקספּערימענטען צו באגרעניצען דעם קאפיטאל אונטערן שטאַט.

די בראַונע שטורמער, וועלכע האָבען היטלערן געמאכט פאר א פירער, אן „אויסלייזער", און גענומען גאנץ ערנסט זיינע פארשפּרעכונגען, האָבען טאקי געוואָלט אויספירען א גרויסען טייל פון היטלערס פּראָגראם, צו מאכען א אמת'ע פאשיסטישע רעוואָלוציע, לויט זייער גלויבען. ניט קענענדיג איינצאמען די גייסטער וועלכע ער האָט ארויסגערופען צום לעבען; מורא האָבענדיג פאר אן אויפשטאנד, האָט היטלער אָנגעהויבען באקעמפען זיינע אייגענע מענשען. ער האָט אָנגעהויבען באקעמפען די „לינקע" פון די ארבייטער עלעמענטען אין זיין ברוינער ארמיי.

היטלערס וויכטיגע אויפגאבען, איז אויפצולעבען די ווירטשאפט אין דייטשלאנד, און ליקווידירען די ארבייטסלאָזיגקייט. דערוויל איז ער נאָך גאנץ ווייט פון זיין ציעל. די עקאָנאָמישע פּאָליטיק איז ווייט ניט קיין זיכערע: פון איין זייט וויל מען קאָנטראָלירען דאָס ווירטשאפטליכע לעבען; פון דער אנדערער זייט שטיצט מען די פּריוואטע איניציאטיווע. פון איין זייט פּראָפּאגאנדירט מען סאָציאליזם, און פון דער אנדערע זייט פארקויפט מען זיך, און מען חנפנ'ט זיך צו די קאפּיטאליסטען.

אזוי שנעל ווי היטלער איז נאָר אריין אין מאכט, האָט ער באלד געלאָזט וויסען דורך זיין מיניסטער, דר. שאכט, אז ער וועט ניט צאָלען קיין חובות. אזא נידערלאגע פון אן אייראָפּייאישער מלוכה, אזא געפאלענקייט פון א רעגירונג איז נאָך ניט געהערט געוואָרען זייט דעם ווערסאלער אָפּמאך.

צוליב דעם היטלעריסטישען חיה'שען אנטיסעמיטיזם האָט די פּראָגרעסיווע וועלט, צוזאמען מיט דער אידישער אָנגעפירט א באָיקאָט אויף סחורות וואָס קומען פון היטלער דייטשלאנד. צוליב דעם אנטי־נאצי באָיקאָט האָט דייטשלאנד פארלוירען מיליאָנען. דער עקספּאָרט איז וואָס אמאָל געזונקען און פארקלענערט געוואָרען.

מיט ווילן דאַ ברענגען עטליכע פאַקטען וועגען דער ווירקונג פון באָיקאָט (אין די ערשטע יאָרען) אויף דער דייטשער עקאָנאָמיע און ווירטשאַפט. דער עקספּאָרט, וואָס איז שטענדיג געווען דער רוקענביין פון דער דייטשער אינדוסטריע, איז געזונקען פון טאָג צו טאָג, און מיט'ן עקספּאָרט איז געפאַלען דער ווערט פונם מארק, וואָס האָט פאַראורזאַכט א גרויסען יקרות אין לאַנד.

אין יאָר 1932 דאָס לעצטע יאָר פאַרן היטלעריזם, האָט דייטשלאַנדס אימפּאָרט באטראָפען 466,700,000 דייטשע מארקען; דער עקספּאָרט האָט דאַן אָנגעטראָפען — 5.739,000,000. אין יאָר 1933, דאָס ערשטע יאָר פון היטלער רעזשים, האָט דייטשלאַנדס אימפּאָרט באַטראָפען 4.203,600,000 און דער עקספּאָרט שוין ניט מער ווי 4.871,000,000. אין יאָר 1932 האָט דייטשלאַנד אימפּאָרט פון די פאַראייניגטע שטאַטען באטראָפען א סומע פון 133,668,297 דאָלער און דער עקספּאָרט — 73,571,664; און אין יאָר 1933 האָט דער אימפּאָרט אָנגעטראָפען 139,966,575 און דער עקספּאָרט שוין ניט מער ווי 78.167,612 דאָלער. אין יאָר 1934 איז דער עקספּאָרט פון די פאַראייניגטע שטאַטען ארונטערגעזונקען אויף גאַנצע 42 פּראָצענט.

אין יאָר 1932 האָט דייטשלאַנד געהאַט א באַלאַנס פון עקספּאָרט איבער אימפּאָרט א סומע פון טויזענט און 72 מיליאָן מארקען; אין יאָר 1933 שוין ניט מער ווי 667 מיליאָנען; און אין יאָר 1934 איז דייטשלאַנדס עקספּאָרט געווען ניט מער ווי 2.086,203,000 און איר אימפּאָרט איז געשטיגען אויף 2.302,486,000 מארקען.

די גאַנצע שלעסער אינדוסטריע, וואָס האָט זיך געהאַלטען אויפ'ן עקספּאָרט און אזוי ארום ארויסגעהאָלפען דייטשלאַנד אין יעדען עקאָנאָמישען קריזיס, איז אָפּגעשטעלט געוואָרען. די פוטער אינדוסטריע, וואָס האָט געהאַט איר צענטער אין לייפּציג, איז איבערגעגאַנגען קיין לאָנדאָן. דאָס זעלבע איז געווען מיט דער שפּילצייג אינדוסטריע, וואָס האָט פאַרלוירען מער ווי 50 פּראָצענט פון איר עקספּאָרט. דאָס זעלבע האָט פּאַסירט מיט'ן עקספּאָרט פון דער דייטשער ליטעראַרישער פּראָדוקציע, וואָס איז שטאַרק געפאַלען נאָך דער נאַצי איבערקערעניש.

ווען דער אנטי נאַצי באָיקאָט האַלט אָן אזוי שטאַרק א לענגערע צייט וואָלט עס געווען געבראַכט דערצו אז די דייטשע מאַסען זאָלען געוועוען איינזעהן אין וואָס פאַר א זומפּ דער „פירער" שלעפּט זיי אריין. זיי וואָלטען וואָס שנעלער זיך אנטווישט אין זייער „אויסלייזער" און וואָלטען זיך צובונטעוועט געגען אים און זיין ממשלה, און א „נייע" סאָציאַלע רעוואָלוציע וואָלט אויסגעבראָכען אין דייטשלאַנד.

די נאַצים באַרימען זיך, אז זיי האָבען פאַר די לעצטע פינף יאָר דורכגעמאַכט א פּעריאָד פון עקאָנאָמישען אויפשוואונג. מוז מען צוגעבען, אז נאָך דעם יאָר 1935, ווען די וועלט האָט שלום געמאַכט מיט'ן געדאַנק, אז אין דייטשלאַנד הערשט אזא היטלער-רעזשים, און עס איז אָפּגעשוואַכט געוואָרען דער אנטי-נאַצי באָיקאָט, האָט דייטשלאַנד געמאַכט גרויסע אינדוסטריעלע רווחים. מען דאַרף אָבער אויך וויסען די סיבה פון דער אויפלעבונג.

היטלערס ערפאָלג ערקלערט זיך ערשטענס דערמיט, וואָס גראַדע זיין קומען צו דער מאַכט איז זיך צונויפגעפאַלען מיט דעם אָנהויב פון אַן אַלגעמיינער עקאָ־נאָמישער אויפלעבונג אין אייראָפּע. אַ מער אַנטשיידענע ראָלע אין דעם אויפבלי פון דער דייטשער אינדוסטריע שפּילט די פיבערהאַפטע באַוואָפענונג.

היטלערס פּראָגראַם איז אַ פּראָגראַם פון עקאָנאָמישער צוגרייטונג צו מלחמה, מיליטערישער מאָביליזאַציע פון דער אינדוסטריע און דער גאַנצער פאָלקס ווירט־שאַפט. דער מיליטערישער כאַראַקטער פון דעם אויפשוואונג ווערט קלאָר פון דעם ניט גלייכען וואוקס פון דער פּראָדוקציע פון אַרטיקלען פון טאָג טעגליכען געברויך אין פאַרגלייך מיט די פּראָדוקטען פון דער שווערער אינדוסטריע, וואָס טראָגען אַן אויסגעשפּראָכענעם מיליטעריש־טעכנישען כאַראַקטער, ווי מיר האָבען אין אַ פריהערדיגען קאַפּיטעל באַוויזען.

הימלער באַרימט זיך, אַז ער האָט כמעט ווי ליקווידירט די אַרבייטסלאָזיגקייט אין לאַנד. אמת, די מאַסען אַרבייטסלאָזיגקייט איז צייטווייליג פאַרשוואונדען, אַ דאַנק די מיליטערישע צוגרייטונגען אויף אַלע געביטען וואָס האָט איינגעשלונגען מאַסען מענשען.

וואָס הערט זיך אָבער מכח דעם אַרבייטסלוין? היטלערן איז אין „דריטען רייך" געלונגען צו „סטאַביליזירען" (אויף זייער לשון) דעם נידריגסטען אַרבייטס־לוין. אויסער די פאַרשיידענע „פּריווילעגיע" אָפּצאָלונגען פאַר די נאַצי אָרגאַניזאַ־ציעס און נאַצי־ יוניאָנס, איז דער היינטיגער אַרבייטס לוין אין דייטשלאַנד דער נידעריגסטער אין פאַרגלייך מיט אַלע שכנישע לענדער. די אַרבייטער שווייגען, ווייל זיי מוזען שווייגען.

עס איז אָבער ניט אויסגעשלאָסען, אַז ביי אַ גוטע געלעגענהייט זאָלן זיי רעוואָלטירען געגען דעם היטלער רעזשים, אים אַרונטערוואַרפען פון דער געשיכט־ליכער אַרענע, און אויף זיין פּלאַץ אוועקשטעלען אַ נייע אָרדנונג, וואָס זאָל גע־בען פרייהייט צו אַלע קלאַסען, צו אַלע שיכטען און צו אַלע נאַציעס.

פאַרשנעלערען דעם פּראָצעס קען מען נאָר דורך קאַמף געגען דעם העסליכסטען שענדליכסטען אַנטיסעמיטיזם, געגען פאַשיזם און רעאַקציע, פאַר אַ נייער בעסע־רער סאָציאַלער אָרדנונג.

4. היטלערס צווייטע רעוואָלוציע

די פּאַסירונגען פון 30־טען יוני 1934 אין דייטשלאַנד, האָט געגעבען דער וועלט אַ וויכטיגע לעקציע. די גאַנצע וועלט האָט באַקומען אַ געפיהל פון דערמו־טיגונג און דערפרישונג, די גאַנצע ציוויליזירטע מענשהייט האָט דערוואַכט פון אַ שווערען געפערליכען קאָשמאַר.

די פּאָליטיקער פון אָפּטימיסטישען חדר האָבען אין דעם געזעהן די נידערלאַ־גע פון דעם היטלער רעזשים. זיי האָבען געמיינט, אַז די נאַצי פּראָפּאַגאַנדע וועט אָפּגעשוואַכט ווערן, ניט נאָר אין איהר איינפלוס און ווירקונג, נאָר אפילו אין טעטיגקייט. מען האָט שוין אָנגעהויבען שרייבען „הספדים" אויף דעם היטלעריזם און מען האָט געמיינט, אַז מען איז שוין פּטור געוואָרען פון אים.

אין דער אמת'ן אָבער זיינען דאָס געווען פריהצייטיגע הספדים. נאָר נאאי־ווע האָבען אין דעם געזעהן דעם שוין געקומענעם טויט אויפן נאציזם. מען האָט געקענט זעהן אן אָנהויב פון צופאַלענקייט פון דעם היטלעריסטישען בנין. אז די פאַלשקייט פון דעם פאַלשען „משיח" ווערט ביסלאכווייז אויפגעדעקט, און אז די פינסטערע געשטאַלט וועט איינגיכען פארלאָזען די געשיכטליכע ארענע.

אין יענע זיבען בלוטיגע טעג (פון 30־טען יוני ביז'ן 7־טען יולי) אין וועל־כע עס זיינען געפאַלען די בעסטע קינדער פון היטלעריזם, איז קלאָר געוואָרען, אז דער נאצי רעזשים מאכט דורך א טיפען קריזיס; אז היטלערס וועגען קענען נאָך בלייבען שטעהן אין זומפּ; אז עס קען שוין קיין רייד ניט זיין וועגען „טויזענט יאָר הערשאַפט" פון היטלעריזם אין דייטשלאנד.

די בלוטיקע ראַאָטען און היטלער טעראָר זיינען געווען שרעקלעך און גרויזאַם. היטלערס שיס בריגאַדעס האָבען געאַרבייט אויף אַלע כלים, פאַרניכטענדיג די פּי־רער פון די „ראַדיקאַלע" נאַציס, וואָס האָבען געפאָדערט פון היטלערן ראַדיקאַלע ענדערונגען און רעפאָרמען. דייטשלאנד איז דאַן באמת געווען א בלוט־באָד. היט־לער האָט אויסגעקוילעט הונדערטער פון זיינע אייגענע אַדיוטאַנטען, מורא האָבענ־דיג פאַר אן אויפשטאַנד געגען אים און זיין רעזשים. צווישען די הרוגים האָבען זיך געפונען אַזעלכע ווי רעהם, דער אָרגאַניזירער און פאָנען טרעגער פון די שטורם טרופּען; דער מיליטערמאַן, וואָס האָט צונויפגעבראַכט די ריזיגע אַרמיי, און גע־פירט היטלערן צו דער מאַכט; דער מענש וועלכער איז געווען די קראַפט אויס־דרוק פון דער נאצי באַוועגונג. עדמונד היינעס, איינער פון די בלוטיגסטע נאצי מערדער: קאַרל ערנסט, בערלינער קאָמאַנדיר פון די שטורם טרופּען, א. א. עס איז אויך געפאַלען א קרבן גענעראַל פאָן שלייכער, וועמעס טויט איז איינגאַנצען א מיסטעריע. ווייל וואָס פאַר א שייכות האָט ער געקענט האָבען מיט די איבעריגע נאַציס, ווען ער איז געווען א מאָנאַרכיסט און קאָנסערוואַטאָר?

דער איבערפאַל, וואָס היטלער האָט געמאַכט אויף זיינע נאצי־פירער, איז דורכגעפירט געוואָרען אויף דעם שווידערליכסטען אופן און האָט אויפגערודערט די גאַנצע וועלט. אין דער זעלבער צייט האָט עס אָבער דערוועקט א האָפענונג אין די ליבעראַלע און סאָציאַליסטישע קרייזען, וואָס האָבען געזעהן אין דעם א מפּלה פון גאַנצען היטלעריזם.

די דאָזיגע פּאַסירונגען האָבען אויך קלאָר באַוויזען, אז היטלער איז ניט מער ווי א דינער צום גרויס קאַפּיטאַל, וועמענס אינטערעסען ער היט אָפּ. דער נאַציזם איז שטענדיג געשטיצט געוואָרען פון די גרויסע אינדוסטריאַליסטען, וואָס האָבען אים אַרויסגעהאָלפען, ער זאָל דינען זייערע אינטערעסען, גרויס קאַפּיטאַל האַלט דעם פאַשיזם פאַר זיין געוועקרציייג, אז אין צייט, ווען ער וועט זיין הילפלאָז זאָל אויפגעשטעלט ווערען א דיקטאַטור וואָס זאָל פאַרנאַרען די מאַסען און היטען די קאַפּיטאַליסטען, זיי זאָלען קענען אָנגעהן מיט זייער אַרבייט, און מאַכען גרויסע פּראָפיטען. היטלער האָט זיך געשטעלט אין דינסט צו דעם דייטשען מולטי מיליאָ־נער טיסען, פון וועמען ער האָט שטענדיג באַקומען פינאַנציעלע און מאָראַלע

שטיצע. אלס פרייז פאר אָט דער שטיצע, האָט ער אים געגעבען, דאָס גאנצע דייטשע פאָלק, וועלכער לאָזט זיך פארפיהרען.

היטלער האָט פארזיכערט זיינע פארטיי מענשען צו מאכען סאָציאלע רע־פאָרמען, צו נאציאָנאליזירען די אינדוסטריע, צו שאפען ארבייט פאר די ארבייטס־לאָזע, אויסצובעסערען די עקאָנאָמישע לאגע פון דייטשלאנד. די ראדיקאלע נא־צים האָבען עס געפאָדערט פון זייער פירער. דאָס האָט געמיינט פאר היטלערן, אנטקעגען צושטעלען זיך זיינע ברויט געבער, די גרויסע אינדוסטריאליסטען, ער האָט געהאט צוויי וועגען: צו געהן מיט זיינע מענשען אָדער מיט דער בורזשו־אזיע. האָט ער זיך בעסער געלאָזט אופן וועג פון די קאָנסערוואטאָרען און קאפי־טאַליסטען, און אויסגעשאָסען זיינע „לינקע” נאצים.

אין דייטשלאנד האָבען זיך געפונען דריי גרופען וואָס האָבען זיך געריסען פאר דעם הויפט איינפלוס אין דער רעגירונג. די ערשטע גרופע: די רעגירונגס אר־מיי און גרויסע לאנד אייגנטימער. די צווייטע גרופע: די גרויסע אינדוסטריאַליס־טען און באנקירען. די דריטע גרופע: איז באשטאַנען פון די שטורם טרופען פי־רער, וועלכע האָבען געפאָדערט פולשטענדיגע מאכט פאר די „בראַווע יונגען”, וואָס האָבען היטלערן געהאָלפען איבערנעמען די מאכט. אין דייטשלאנד האָבען עק־זיסטירט אפילו נאָך היטלערס אריינקומען אין מאכט, דריי ארמייען: דער רייכס־וועהר, וואָס איז ניט נאציזירט געוואָרען אפילו אין דעם מאָמענט ווען היטלער איז געשטעלט געוואָרען אויף העכסטער שטופע פון מאכט; די שטאלהעלם אָרגאני־זאציע פון געוועזענע סאָלדאטען, וועלכע האָבען זיך ניט אונטערגעגעבען די נא־צים: און די ברוינע ארמיי, היטלערס שטורם טרופען, וועלכע האָבען געוואָלט בא־קומען די גאנצע מאכט. היטלער, זעהענדיג, אז עס איז פאר אים פיעל בעסער צו געהן מיט די גרויס־קאפיטאליסטען, וואָס וועט זיכערען זיין מאכט; וויסענדיג אויך אז דער רייכסוועהר איז נאָך אלץ א שטארקערע ארמיי אידער זיין ברוינער ארמיי, האָט שוין בעסער איינגעשטימט צו באזייטיגען אייגענע פירער פון זיינע שטורם טרופען, און געהן האנט אין האנט מיט די קאָנסערוואטאָרען און רייכסוועהר, וועלכע האָבען אים געהאָלפען אין אויסקוילען זיינע פריינט.

נאָך דער בלוט באָד און הריגות האָט היטלער זיך גענומען רעאָרגאניזירען זיין מחנה נאצי טרופען, זיי זאָלען פארלירען זייער מאכט און באדייטונג. ער האָט געמאכט איינס מיט דער רעגירונגס־ארמיי. געהייסען האָט עס, אז די ארמיי גייט איבער צו היטלערן; פאקטיש האָט זיך דאָ היטלער געבויגען פאר דער רע־גירונגס מאכט. און געמאכט שלום מיט דעם רייכסוועהר, פאראטענדיג אזוי מי־אוס און נידערטרעכטיג א טייל פון זיינע שטורמער.

פונקט ווי אלע אנדערע דיקטאטאָרען, האָט היטלער געמוזט זעהן פטור צו ווערען פון זיינע אייגענע קריטיקער, אוים מורא פאר אן אויפשטאנד געגען אים. ביי יעדער דיקטאטור קומט פאר „רייניגונג” צווישען אירע אייגענע רייען. היט־לערס רייניגונג, איז אָבער פאָרגעקומען אויף א היטלעריסטישען און מער גרוי־זאמען אופן, ווי די רייניגונג פון אנדערע דיקטאטאָרן.

אזוי האָט זיך פארענדיגט די היטלעריסטישע צווייטע בלוטיגע רעוואָלוציע וואָס האָט אויפגערודערט די גאנצע וועלט.

5. היטלערס זיג אין דעם סאאר געגענט

אין יאנואר פון 1934 איז פארגעקומען דער פלעביסציט אין סאאר געביט, א מינען געגענד וואס פארנעמט א שטח פון 738 קוו. מיילען מיט א באפעלקערונג פון נאענט צו א מיליאן.

פאר 15 יאר צייט האבען די איינוואוינער פון סאאר באסיין, געווארט פאר דער פאלקס אפשטימונג, וואס זאל באשטימען צו וועמען זיי זאלען געהערען: צו־ריק צו זייער „פאטערלאנד", אדער ווי ביז איצט, צו דער פעלקער ליגע, אדער צו פארנקרייך. דער רעזולטאט פון דער אפשטימונג איז געווען פאר פאראייניגונג מיט דייטשלאנד. 90 פראצענט האבען געשטימט פאר דער פאראייניגונג, און די נאצים האבען געהאט צו פארצייכענען א פולשטענדיגען זיג.

ווי מען האט פאראויס געקענט ערווארטען, זאל די גאנצע באפעלקערונג שטימען פאר איבערגעהן צו דייטשלאנד. קיינער האט אין דעם ניט געצווייפעלט. ווייל דייטשען אין זייער ערציהונג, אין זייער שפראך, אין זייער קולטור און טרא־דיציע איז ניט מער ווי נאטירליך, זיי זאלען וועלען זיך פאראייניגען מיט זייער פאטערלאנד. די באפעלקערונג פון סאאר, האט אין בעסטען פאל באטראכט איר ביז איצטיגע רעגירונג — די רעגירונג פון דער פעלקער ליגע, ניט מער ווי א גוטע שטיף־מוטער.

דער סאאר, האט מען געוואוסט, איז דייטשיש ביזן ווארצעל; דער גלאנץ פון „פאטערלאנד" מעג זיין אונטער היטלערס פאן, וועט זיי ניט אפשרעקען פון צו שטימען פאר די פאראייניגונג מיט זייער לאנד. קען זיין, אז די סאאר איינ־וואוינער האבען גאנץ גוט געוואוסט וואס היטלער איז, און ווי אזוי ער צווינגט ארויף זיין דיקטאטור, האט אבער דער סענטימענטאלער געפיהל פון זייער נא־ציאנאליזם געפאדערט, זיך אומצוקעהרען צוריק צו דייטשלאנד, אפילו אין דער צייט ווען מען ווייסט, אז מען פארלירט דערביי די עלעמענטארע בירגערליכע רעכט אונטער דער הערשאפט פון היטלערן. עס איז — האבען זיי זיך געטראכט — בע־סער צו זיין צוזאמען מיט אלע דייטשען, צוזאמען צו לײדען, ניט געניסען פון דער מינדסטער פרייהייט, איידער צו זיין אפגעריסען אפילו ווען מען האט מעהר פרייהייט.

פאלש, אונזוניג און לעכערליך זיינען געווען די היטלעריסטישע בארימערײ־ען אז די סאאר איינוואוינער האבען געשטימט דוקא פאר היטלערן, ווייל זיי זיי־נען צופרידען מיט דער היטלער פאליטיק. אין געגענטייל, ווען דער פלעביסציט קומט פאר פאר היטלערן, וואלטען אלע סאאר איינוואוינער געווען געשטימט פאר צוריק איבערגעהן צו דייטשלאנד. קיינער וואלט אפילו ניט געוואגט צו שטימען געגען דער פאראייניגונג, וואס איז באמת א בארעכטיגטע. די אפשטימונג האט נאר באוויזען, ווי לעכערליך און פארברעכעריש עס האבען געהאנדעלט די טאטעס פון דער ווערסאלער אפמאך, געוואלט טראנספערירען איין פאלק צו א צווייטען. פארגעסענדיג דערביי אז דאס קען ניט לאנג אנהאלטען, ווייל יעדעס פאלק ציהט צו זיין אייגענער היים — צו זיין אייגען פאלק.

ווי די זאך זאָל אָבער ניט זיין, דער רעזולטאַט פון דער אָפּשטימונג אין דער סאַאר געגענט, האָט פאַרשטאַרקט היטלערס פּאָזיציע, האָט פאַרשטאַרקט זיין פּרעס־טיזש, סיי אין דייטשלאַנד און סיי אין אויסלאַנד. די דייטשען רעדט מען איין, אַז דאָס האָבען זיי צו פאַרדאַנקען היטלערן, און נאָר אַ דאַנק איהם, זיין אַר־בייט און דיפּלאָמאַטיע, האָבען זיי צורעקגעקראָגען די סאַאר געגענט. אין אויס־לאַנד דינט די דאָזיגע אָפּשטימונג פאַר אַ באַווייז, אַז די גוואַלדיגע גרויסע מאַ־יאָריטעט פון דייטשען פאָלק שטעהט מיט היטלערן.

היטלעריזם האָט פאַרצייכענט אַ גרויסען זיג, מיטן צוריקקעהר פון דעם סאַאר געביט צו דייטשלאַנד. דאָס איז ניט געווען אַזאַ גוטע בשורה פאַר דער ציוויליזיר־טער וועלט, וואָס וויל זעהן היטלערס נידערלאַגע. היטלערס זיג אין סאַאר איז גע־ווען אַ קלאַפּ פאַר די דאָרטיגע אָרגאַניזירטע אַרבייטער. אַ קלאַפּ פאַר די סאָציאַ־ליסטען וואָס געפינען זיך דאָרט, און שוין אָפּגערעדט פון די אידען, פאַר וועמען עס איז געווען דער שווערסטער קלאַפּ.

6. דער מינכענער פאַראַט

דאָס יאָר 1938, האָט מיט זיך פאַרצייכענט איינס פון די בלוטיגסטע, שענד־ליכסטע קאַפּיטלען אין דער מענטשלאַכער געשיכטע. דער טרויעריגער אָפּמאַך אין מינכען האָט איבערגעלאָזט אַ פלעק אין דער געשיכטע פון דעמאָקראַטיע און פּראָגרעס. דער מינכענער אָפּמאַך האָט צונויפגעשמאָלצען בירגערליכע דעמאָקראַ־טיע מיט פאַשיזם: האָט באַשטימט דעם ווייטערדיגען גורל פון דעמאָקראַטיש אונ־אָפּהענגיגער טשעכאָסלאָוואַקיע; האָט געפירט צו דער היסטאָרישער טראַגעדיע וואָס רופט זיך „די צעפּאַלמעסונג פון טשעכאָסלאָוואַקיע".

דער מינכענער אָפּמאַך איז געווען אַן אָפענע פאַרטזעצונג פון דעמאָקראַטי־שער קאַפּיטולאַציע צום פאַשיזם און נאַציזם; אָפענער קאַפּיטולאַציע צו די אוואַנ־טוריסטישע פּלינדערונגס פּלענער פונם דייטשען און איטאַליענישען פאַשיזם; אָפענער „רעוויזיע" אינם „ווערסאַילער שלום" פון די פאַרטרעטער פון די גרויס מאַכטען. באַשיינט דעם אָפּמאַך האָט מען מיט דער שלום אידעע מיט אַן אילו־זיע און בענקשאַפט, מיט וועלכער די פאָלקס מאַסען פון אַלע לענדער, זיינען טיף דורכגעדרונגען.

אין דעם דאָזיגען אָפּמאַך זיינען די פירער פונם וועלט־פאַשיזם, פון דער רע־אַקציע אַרויס די „העלדען". די סטרא אחרא האָט געזיגט און איבערגעוואונען אויף איר זייט די פאָרשטעהער פון גרויס קאַפּיטאַל. אינם סטאַלין־היטלער קאָנ־פליקט האָט דער לעצטער מנצח געווען. אים צו דינסט האָבען זיך געשטעלט די פּרעמיערען פון ענגלאַנד און פראַנקרייך, נעוויל טשעמבערלעין און עדוואַרד דאַ־לאַדיע, וועלכע האָבען אין דער דראַמע געשפּילט אַ היפּאָקריטישע ראָלע אַלס „מלאכי השלום" וועלכע זיינען אין דער אמת'ן גאָר געווען „מלאכי חבלה".

נאָך טראַגישער אין דער דראַמע איז געווען די ראָלע פונם אַרבייטער־קלאַס. אין דער אַזוי שווערער און ערענסטער שעה, האָט אויף קיין איין מינוט ניט

אויפגעהערט דער קאנפליקט צווישען די ביידע אינטערנאציאנאלען, אין וועמענס אייניגקייט די וועלט האט זיך געגויטיגט. דער אלוועלטליכער פראלעטאריאט, וואס איז זינט דער וועלט־מלחמה אזוי קאלאסאל אויסגעוואקסען אין כמות און איכות, סיי אין ארגאניזאציע און סיי אין פאליטישען כח, האט זיין שטים ניט געלאזט הערען, זיין ווארט האט ניט אפגעקלונגען.

אויף שבת דעם 31־טען סעפטעמבער פון יאר 1938 האט די דייטשע ארמיי לויטן מינכענער אפמאך פון די „פיר גרויסע", פארכאפט סודעטען טשעכאסלאוואקיע. אין דער צייט ווען די וועלט האט געיובעלט מיט פרידען־שכרות, האט דאס טשעכיש־פאלק, די וואס זיינען דערצויגען געווארען אין מאסאריק גייסט, איבערגעלעבט די שרעקלאכסטע מאמענטען. עס איז געווען תשעה באב אין טשעכאסלאוואקיע. דאס טשעכיש־פאלק האט געטרויערט מיט צארען און פראטעסט געגען אירע שטיצער: פראנקרייך און ענגלאנד, וועלכע האבען איר איבערגעלאזט אין איר ביטערען שיקזאל צעריסען צו ווערען פון דער היטלער הארדע (חיה). די איכה־ווערטער פונם נביא ירמיה: „כל רעיה בגדו בה, היו לה לאויבים", האבען ארויסגערעדט מיט צארען די נידערשלאגענע טשעכען. מיט איינמאל איז פארענדיגט געווארען דאס לעבען פון א נאציע; מיט איינמאל זיינען צעריסען געווארען די טרוימען פונם גרויסען טאמאס מאסאריק, דער פאטער פון דער רעפובליק — אלץ איז אריבער צום טייוועל.

עס איז געווען דער בלוטיגער שפיל פון אפפערען די טשעכאסלאוואקישע רעפובליק, ווארפען די קלענערע מלוכות אין די ארעמס פון פאשיזם, געבען היטלערן דעם פינסטערען טריאומף, אבי צו ראטעווען דעם וועלט פרידען — אין דער צייט ווען מיט פאראייניגטע כחות האט מען געקאנט צעשמעטערען די דיקטאטארען.

עס איז ניט אויסגעשלאסען, אז דאס האבען די קאפיטאליסטישע פארשטייער געטאן צוליב דער מורא פון קאמוניזם. דערפאר האבען זיי מפקיר געווען טשעכאסלאוואקיע, ניט דערמאנענדיג היטלערן פון זיינע פריהערדיגע הבטחות נאך דער אנעקסיע פון עסטרייך. זיי האבען געוואלט מינימיזירען און אפשוואכען רוסלאנד'ס מאכט. דערפאר טאקע האט מען עס גערארפט דעם דאזיגען ספעקטאקעל. דערפאר האט זיך טשעמבערליין געמאכט פאר אזא עניו, מוחל געווען זיין כבוד, געפלויגען צוויי מאל צו היטלערן אום צו ראטעווען די מענשהייט פון בלוט פארגיסונג. אבער — ונקיתי דמם לא נקיתי! דאס בלוט פון טשעכאסלאוואקישען פאלק וועט ניט געשענקט ווערען. די ברימישע אימפעריע וועט טייער באצאלען. די ארבייטער פון די דעמאקראטישע לענדער, וואס האבען דערלאזט צו אט דעם פארראט, געהאלפען דער בורזשואזיע דורכפירען דעם אומ'יושר־דיגען אפמאך, וועלען דערפאר טייער באצאלען. ווער ווייס צי זיי אליין וועלען ניט ווערען היטלערס שקלאפען: ווער ווייס צי זיי אליין וועלען ניט זיין אונטערוואָרפען דעם טייוועל?

טשעכאסלאוואקיע, פאר דייטשלאנד, האט א פאליטישע, מאראלע און סטראטעגישע באדייטונג, פאר דער היטלעריסטישער שטרעבונג צו וועלט באהערשונג די סטראטעגישע באדייטונג:

בעהמען, דער מזרח־טייל פון דער געוועזענער טשעכאָסלאָוואקישער רעפּובּליק, איז ארומגערינגעלט פון אלע זייטען מיט הויכע בערג און איז אזוי ארום א נאטירליכע פעסטונג ארום דעם צפון־זייט פון דונאי. ווער ס'באהערשט בעהמען, זאָגט זיך א ווערטעל, דער באהערשט אלע צפונ'דיגע צוגאנגען פון דעם דונאי. מיט פארכאפּען עסטרייך, האָט היטלער באוויזען צו מאכען שווערער די סטראטעגישע לאגע פון בעהמען אין דרום זייט. זי איז אָבער דאָך נאָך פארבליבען א וויכטיגע סטראטעגישע פּאָזיציע, צו שטערען דעם דייטשען דראנג נאָכן דרום מזרח, צום שווארצען ים, צו קאָנסטאַנטינאָפּאָל, באגדאד און פערסיע.

היטלער האָט געוואָלט באזייטיגען דעם דאָזיגען צושטאנד, וואָס איז אים אין וועג פון זיינע סטראטעגישע פּלענער. דער דייטשער דראנג נאָך אָסטען געהט אין דער ריכטונג צו דרום־מזרח איבער פּראג, בודאפּעסט, בוקארעסט און קאָנסטאַנטינאָפּאָל. היטלער וויל ארוים פונם קלעם, פון דער ענגער מיטעל אייראָפּע צום דרום, פערסישען אויסגוס. אזוי ווי טשעכאָסלאָוואקיע איז געווען דער אבן־נגף פאר זיינע סטראטעגישע און עראָבערישע פּלענער, האָט ער איר קודם־כל איינגעשלונגען, צושניטען איר אויף אזא אופן, אז זי זאָל קיין שטערונג ניט קענען זיין.

היטלער'ס זיג איבער טשעכאָסלאָוואקיע, מיט דער צושטימונג פון די גרויס־מאכטען, איז דעריבער גרעסער ווי מיר שטעלען זיך פאָר. פון פּראג קאָן היטלער איצט דיקטירען כמעט אלע אייראָפּייאישע קליינע מלוכות. דער וועג איז פאר אים געוואָרען אָפּען. ער האָט פארכאַפּט די אינדוסטריעלע געגענטען, די אמוניציע פאבריקען, די קוילען גרובען, און זיך געעפענט א וועג צום מזרח, קיין פּוילען, אוקראינע, סאָוועט־רוסלאנד.

דאָס קעמפעריש־פארעקשנ'טע טשעכאָסלאָוואקיע, וואָס איז ביז איצט געווען א מוטיגע קעמפערין און פארטיידיגערין פון דעמאָקראטישער פרייהייט, האָט זיך געמוזט אונטערגעבען, ווייל אזוי האָבען די וועלט־הערשער געוואָלט, ווייל אזוי האָבען זיי גוזר געווען.

טשעכאָסלאָוואקיע, וואָס איז געווען אן אינזעל פון דעמאָקראטיע אינמיטען ים פון דיקטאטורען, איז אָפּגעווישט געוואָרען. זי איז פארטרונקען געוואָרען פון די ברויזענדע כוואליעס ארום איר. זי איז געווען דער קרבן פון גרויס קאפּיטאַליסטישער צביעות און אינטריגע.

חורבן טשעכאָסלאָוואקיע. עס איז געקומען דער סוף צו א מוסטערהאפטער רעפּובּליק, וועלכע האָט אנערקענט די בירגערליכע און נאציאָנאלע גלייכהייט פאר אלע איינוואוינער. עס איז געקומען צו ענדע א מוסטערהאפטע פארוואלטונג, וועלכע האָט געהאט אין זיך הויכען רעספּעקט פאר דער קולטור און שפּראך פון יעדער נאציאָנאלער גרופּע, צו אלע מינאָריטעטען וואָס האָבען זיך געפונען אין אירע גרעניצען. טשעכאָסלאָוואקיע איז איבערגעגאנגען אין די הענט פון דייטשען פאשיזם. מיט איינמאָל איז פארקנעכט געוואָרען א פאָלק, וואָס איז געווען געוואוינט צו לעבען פריי און זעלבסטשטענדיג.

אזוי שנעל ווי דער אינדוסטריעלער סודעטען־געגענט איז געוואָרען אָפּגעריסען פון דער טשעכישער רעפּובּליק, איז איר גורל געווען פארזיגעלט. עס האָבען

דאָרטען אָנגעהויבען בלאָזען נייע ווינטען. די קליינע טשעכאָסלאָוואַקיע, וועלכע איז ארבערגעבליבען מיט א קליינער אגרארישער פּראָדוקציע, און מיט א געוויסער אייזען-קוילען פּראָדוקציע, האָט שלום געמאכט מיטן טייפעל און זיך איבערגעגעבען אין די הענט פון די קלעריקאַלע אנטיסעמיטישע פאשיסטען, וועלכע האָבען פריהער ניט געוואגט אויפצוהויבען דעם קאָפּ זייערען.

היטלער'ס „דריטער רייך" האָט ניט נאָר געוואונען די געגענטען מיט זייער רייכער קוילען, שטאָל, גלאָז, פּאָרצעליי און טעקסטיל אינדוסטריע; ניט נאָר האָט היטלער געוואונען די אומגעהויערע רייכטימער פונם אלטען טשעכאָסלאָוואַקיע; מיטן זיג איבער טשעכאָסלאָוואַקיע האָט היטלער געשטארקט זיינע עקספּאַנסיע פּלענער אויך אין די אנדערע שכנישע לענדער. אלע שרעקען זיך איצט פארן וואָלפס אפּעטיטען, וועלכע ווערען ניט געשטילט, וועלכע וואַקסען פון טאָג צו טאָג, און זיינען בלוטיגע פּערספּעקטיוון אויף נייע פעלקער שחיטות, אויף א נייעם וועלט-מלחמה.

7. נאָך עסטרייך, טשעכאָסלאָוואַקיע! — און וואוהין ווייטער? *)

דער מארש פון נאַציזם געהט מיט אזא טעמפּאָ, אז מען קאָן שוין לגמרי ניט וויסען, וואָס דער מאָרגען קען מיט זיך ברענגען. געהט מען אין גאס, כאַפּט אָן א שווידער, דערזעהענדיג ווי אין אלע צייטונגען פארנעמט דאָס וואָרט נאַציזם דעם אויבענאָן. די פּרעסע איז פול מיט נייעם וועגען די פאשיסטישע לענדער, וועלכע שאַלטעווען אין אייראָפּא פראנק און פריי און שרעקען אלעמען.

עס גיסט זיך בלוט און טרערען אין שפּאניע, אין עסטרייך און טשעכאָסלאָוואַקיע, און קיינער קוקט זיך ניט אום. עס ווערען געטראָטען מיט דער גרעסטער אכזריות'דיגקייט מענשלאַכע רעכט, מענשלאַכע לעבענס. צענדליקע טויזענטער קינדער, פרויען, אומשולדיגע קרבנות ליגען אויסגעשפּרייט אויף די גאַסען פון מאדריד און בארצעלאָנא; טויזענטער פון עסטרייך האַלטען אין באַגעהן זעלבסט-מאָרד. די עפּידעמיע פון זעלבסט-מאָרדען און מאָרדען האָט ארומגעכאַפּט גאַנץ עסטרייך. „אין בית אשר אין שם מת" . . . היטלער טרעט אזוי זיגרייך אויף אלץ, וואָס איז מענשלאַך. ער געהט ביז די קני אין מענשלאַך בלוט, און קיינער שטערט איהם ניט. ניטאָ ווער עס זאָל אויסשרייען געגוג! עד כאן ! ! !

פאַרענדיגט מיט עסטרייך, און היטלער גרייט צו נייע דעראָבערונגען. ס'פּאַכען שוין זיינע שווארצע פליגעל איבער טשעכאָסלאָוואַקיע. די קליינע מלוכה בעט רחמים ביי די גרויס-מעכטע אָבער זיי זיינען טויב צו איהרע בקשות — זיי האַלטען זיך „נייטראַל"!

אייראָפּע און אין דער שפּיץ ענגלאנד, שטעהט אזוי גלייכגילטיג, זיך צוקוקענדיג אזוי קאַלט צו די פארברעכענס. דאָס פינסטערע אייראָפּע שלינגט אזוי ארונטער דעם „פּיל" און גיט אפילו ניט קיין געניץ. אלעס איז שאַ, שטיל. דאָס איז א

*) פון מיינעם אן ארטיקעל אינם טאָראָנטער „אידישען זשורנאַל" 10־טער מאי 1938 — נ. ש.

טראגעדיע וואס האט גאר ניט איהר גלייכען אין דער מענשלאכער געשיכטע. נאך ניט געהערט געווארען פון אזעלכע פארברעכענס און פון אזא פארראט פון איין לאנד צום צווייטען ווי דער פון אונזערע טעג. דער אייראפייאישער גלייכגעוויכט איז מיט איינמאל צושמעטערט און צובראכען געווארען. דער טליענדער פונק האט זיך שוין אנגעצונדען און קאן א ליאדע טאג אויסשיסען, עקספלאדירען און פאר־וואנדלען אייראפע אין א הויפען אש.

דער בליץ־שנעלער צוג היטלער'ס אין עסטרייך, איז געקרוינט געווארען מיט גרויס דערפאלג. היטלער האט אין א שיינעם העלען טאג (דער טאג האט ניט גע־דארפט טאגען . . .) ארייננמארשירט אין עסטרייך און געמאכט דעם אנשלוס ניט ווארטענדיג אויף קיינע הסכמות. היטלער האט מיט דעם איינעם שאס געטראפען אין דריי ריכטונגען: 1) די דייטשע נאציע איז אזוי ארום פארגרעסערט געווארען מיט נאך זיבען מיליאן ראסען גענאסען — א גרויסע סטראטעגישע באדייטונג. 2) פארגרעסערט די דייטשע טעריטאריע און אפען ארויסגערוקט די אלטע קאנצעפ־ציע פון העגעמאניזירען די מיטעל אייראפייאישע מלוכות. 3) זיך דערנענטערט צו איטאליע. דאס גיט איהם א מעגליכקייט צו דאמינירען איטאליע'ס פאליטיק אין אייראפע.

אמת, דער געדאנק פון שאפען א פאראייניגטע דייטש־עסטרייכישע אימפעריע איז שוין ניט איינמאל ארויסגעזאגט געווארען. נאך אין די צייטען פון דער ווייי־מארער רעפובליק האבען סאציאליסטען דאס פארלאנגט. דעמאלט האט מען אבער ניט געוואלט הערען פון דעם, אזוי ווי מען האט ניט געהערט פון די אנדערע סאציא־ליסטישע פאדערונגען, פון די אנדערע גערעכטע פארלאנגען; אזוי ווי מען הערט ניט פון די שפאנישע רחמים־געבעטען, פון די יללות און הארצרייסענדע טאטען פון דעם שפאנישען פאלק, איבער וועלכען מען פרובירט אויס די נייע מארד מאשי־נען, צו זעהען ווי אזוי זיי וועלען ארבייטען.

היינט אבער, אז היטלער האט פארצוקט עסטרייך אויפן ברוטאלסטען אופן, שוויינען שוין די הערען דיפלאמאטען פון די גרויסע ליבעראלע מלוכות. זיי קוקען אוועק, זיי זעהען גארניט וואס דארט קומט פאר.

היטלער פארפעסטיקט זיך ביי די דונאישע לענדער און די ענגלישע רעגירונג האלט זיך נאך אלץ ביי איהר איזאלאציע פאליטיק, האלט אין איין באשיצען די אייגענע וואסער וועגען, די וועגען וואס פיהרען קיין אינדיע; זיי זיינען נאך אלץ אזוי קורצזיכטיג צו זעהן ווי היטלער ווערט גרויס אויף זייער חשבון, אז דייטשלאנד מיט יאפאן וועלען ארויסיאגען ענגלאנד פון אפריקע און איהר ארויסווארפען פון אזיע, ווי עס צילען די יאפאנעזישע מיליטאריסטען.

היטלער הרג'עט אויס א צוואנציג מיליאנדיג פאלק; אין שפאניע פרובירט ער אויס זיינע טאנקען, עראפלאנען און באמבעס, צו זעהען ווי אזוי זיי ווירקען אויף מענשליכע לייבער. איבער די גאסען פון שפאנישע שטעט וואלגערען זיך צענדלי־גער טויזענטער צעריסענע אויף שטיקער קינדער און פרויען. זייער בלוט איז אזוי הייס, קאכט און זידט, פאדערט נקמה! ניטא אבער ווער עס זאל זיך אננעמען זייער

קריווודע. ניטאָ דאָס לאַנד, וואָס זאָל שטעלען א ווידערשטאַנד די אָפענע מערדער און פאַרברעכער.

היטלער האָט פאַרדייעט עסטרייך, איר אויפגעפרעסען און האָלט שוין טשע־כאָסלאָוואַקיע פאַר זיין קרבן. די נאַצי־מאַכט איז איצט געווענדעט צו טשעכאָ־סלאָוואַקיע, וועלכע בעט הילף פון די גרויסע מלוכות. זי באַקומט אָבער ניט קיין ענטפער אויסער סימפּאַטיע־אויסדרוק.

דער גאַנצער סיסטעם פון קאָלעקטיווער זיכערקייט צעפאַלט זיך אין אייראָפּע און אויף דער גאַנצער וועלט. דער פעלקער בונד איז פּאַראַליזירט, קען גאָרניט טאָן, אָן די גרויס מעכטע, און זיי די לעצטע אַנשטאָט זיך מאָביליזירען, פאַראייניגען אין איין דעמאָקראַטישען בלאָק צוריקצושלייַדערען די פאַשיסטישע אַטאַקעס, ווערען באַהערשט פון א יאוש־געפיהל, פאַרלירען זייער גלויבען אין זיך, אין די אייגענע כוחות זייערע און גרייטען זיך פאַר דעם טאָטאַלען קריג, וועלכען זיי האַלטען פאַר אומפאַרמיידליך. זיי גרייטען זיך אין קריג און דערווייל לאָזט מען היטלער׳ן פאַר־כאַפּען אַלץ וואָס זיין וואָלפיש האַרץ פאַרגלוסט זיך. אַלע טרעטען היטלער׳ן אָפּ דעם וועג; ניטשע׳ס אויבערמענש זיגט. מען טוט קיין זאַך ניט אויסער די איבער־מענשליכע צוגרייטונגען פון כלי משחיתים, קאַנאָנען און טויט־טראָגענדע באָמ־בעס . . .

* * *

אייראָפּע איז איינגעהילט אין א פינסטערער טרויער נאַכט. דער פאַרגאַנגענער מיטעלאַלטער איז שוין צו העל אין פאַרגלייך צו איהר. די שטימונג אין אייראָפּע איז איצט זעהר אָן אָנגעצויגענע. די קליינע מלוכות אין אייראָפּע ווייסען ניט ווי זיי האַלטען אין דער וועלט, מיט וועמען צו געהן, נאָך וועמען זיך נאָכצושלעפּען. זיי זוכען אָריענטאַציע און האָבען מורא זיך א ריהר צו טאָן.

ווי גרויס ס׳איז די פּאַניק צווישען די אייראָפּיאישע מלוכות קאָן מען זעהען פון רומעניע׳ס וואַרפען זיך אין אַלע זייטען, ניט געפינענדיג קיין אויסוועג און אָריענטאַציע סיי אין איהר אינערליכער פּאָליטיק און סיי אין איר אויסלאַנדס־פּאָליטיק. ניט זי קאָן לייזען די אַגראַר־פּראָבלעם ביי איהר אין לאַנד, ניט זי קאָן לינדערען די נויט אין לאַנד, ניט זי קאָן לייזען די פּראָבלעמען פון נאַציאָנאַלע מינ־דערהייטען אין בעסאַראַביע, בוקאָווינע און טראַנסילוואַניע.

נאָך מער פאַרפּלאָנטערט איז איהר אויסלענדישע פּאָליטיק. זייענדיג א מיט־גליד פון דער אַנטאַנטע, איז זי פאַרבונדען מיט פראַנקרייך, ענגלאַנד און דעם סאָ־וועטען פאַרבאַנד. זי האָט זיך אָבער מורא צו פאַרלאָזען אויף זיי, ווייל זי צווייפעלט אין זייער פעסטקייט און אויסגעהאַלטענקייט.

ווייל זי זיך בעסער אָריענטירען אויף בערלין און רוים. דייטשלאַנד האָט סיי־ווי סיי א באַדייטענדען איינפלוס אויף דעם עקאָנאָמישען לעבען אין דעם צוריק־געשטאַנענעם רומעניע, וועלכע איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין א רוי־מאַטעריאַל באַזע פאַר׳ן דייטש־איטאַליענישען בלאָק. אַזוי אַרום ווערט זי פּאָליטיש אויך דאָמי־נירט פון די פאַשיסטישע לענדער. זי האָט אָבער מורא אָפען צו געהען מיט דייטש־

לאַנד־ איטאַליע; זי וויל ניט אויפרייצען געגען זיך פראַנקרייך און ענגלאַנד, וועלכע קענען איהר חרוב מאַכען, ווען נאָר זיי ווילען.

אין איירָאָפּע וואַקסט פון טאָג צו טאָג די מורא פאַר היטלער'ן. די קליינע מלוכות ציטערען פאַר איהם. זיי מיינען, אז אָט־אָט נעמט ער זיך צו זיי. מען האָט מורא צו פאַרטשעפּען זיך מיט איהם, דעם העלד פון די שדים. דאָס קען מען זעהען גענוג בולט פון דער האַנדלונג פון דער שווייצאַרישער רעגירונג, וועלכע האָט אויפ־גענומען פּרעזידענט רוזוועלט'ס רוף וועגען געפינען היימען פאַר די פּליכטלינגע פאַרפאָלגטע און אנטלאָפענע פון די דיקטאַטור־לענדער, און גלייכצייטיג געבעטען אז די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפערענץ וועגען די פליכטלינגען זאָל ניט פאָרקומען אין שווייצאַריע.

די וועלט איז ערשטוינט פון אָט־דעם פאַרלאַנג פון דער שווייצאַרישער רעגי־רונג. זי ווייס ניט וואָס דאָרט איז פאָרגעקומען. איין קליינינקייט: עס האַנדעלט זיך וועגען אַזאַ וויכטיגער קאָנפערענץ, וועגען א קאָנפערענץ פון לויטער מלוכה־מענשען, א רעגירונגס קאָנפערענץ פון פאָרשטעהער פון פאַרשיידענע מלוכות, צווי־שען וועלכע עס געפינען זיך די וויכטיגסטע פון איירָאָפּע, ענגלאַנד און פראַנקרייך. און אָט דער קאָנפערענץ זאָגט די רעגירונג אָפּ. זי זאָגט דאָ ניט אָפּ סתם אזוי א קאָנפערענץ פון „פּריוואַטע" אָרגאַניזאַציעס אָדער יחידים. זי זאָגט אָפּ די וויכ־טיגסטע און גרעסטע מלוכות פון דער וועלט. זי זאָגט אָפּ דער רייכסטער מלוכה, זי זאָגט אָפּ אַמעריקאַ.

די שווייץ, איז פאַר די לעצטע עטלאַכע דורות א לאַנד פאַר אינטערנאַ־ציאָנאַלע קאָנפערענצען, סיי רעגירונגס קאָנפערענצען און סיי פּריוואַטע קאָנפערענ־צען פון באַוועגונגען, וואָס זיינען אין זייערע לענדער אונטערדריקט געוואָרען. אין איהרע גרעניצען זיינען פאָרגעקומען פאַרשיידענע אומלעגאַלע קאָנפערענצען; זי האָט ניט מורא געהאַט פאַר'ן צאַר, פאַר אַנדערע פינסטערלינגע, פאַר לענדער וואו די באַוועגונגען זיינען געוועזען פאַרבאָטען. און פאַר היטלער'ן האָט זי יאָ מורא! פאַר די נאַציס ציטערט זי אויף!

אין שווייצאַריע איז געוועבט געוואָרען די אידישע געשיכטע. דאָרט זיינען פאָרגעקומען די ציוניסטישע קאָנגרעסען, די בונדיסטישע און אַנדערע אַלוועלטליכע אידישע קאָנגרעסען. אין באַזעל, ציריך און בערן האָבען זיך געפלאַכטען אידישע האָפנונגען. אין זשענעווע — די פעלקער ליג'ס וואַוינונג. דאָס איינציגע נאַציאָ־נאַלע אינטערנאַציאָנאַל לאַנד. און פּלוצלונג ווערט זי אזוי פּחדנות'דיג, שרעקט זיך פאַר'ן צאָרענדיגען היטלער און פאַר די נאַציס, וואָס ער קען אָנרייצען אויף איהר, און זאָגט זיך אָפּ אויפצונעהמען די פאָרשטעהער פון די מלוכות, די פאָרשטעהער פון אַמעריקאַ.

שווייצאַריע האָט מורא, אז זי וועט ניט קענען קאָנטראָלירען אירע אייגענע בוליגאַנעס, איהרע אייגענע נאַצישע יונגען, וועלכע האָבען שוין ביים לעצטען ציוניסטישען קאָנגרעס באַוויזען זייער וואויל־יונגערישקייט, און בוליגאַנסטוואָ וואָרפענדיג זיך אויף די אידישע דעלעגאַטען, וואָס זיינען געקומען צום קאָנגרעס.

זי האָט מורא, אז עס וועט זיך איהר ניט איינגעבען צו קאָנטראָלירען איהרע ווילדע יונגען. וויל זי זיך ניט איינשאפּען קיין צרות, חרפּות און בזיונות . . .

* * *

און איצט מכּח דער אידען־פראגע.

מיר אידען לעבען היינט אין א תקופה פון דער שרעקליכסטער אכזריות'דיגער „מדת הדין". מיר לעבען אין דער טראגישסטער צייט פון רדיפות, נגישות, און דערנידערונג. מיר לעבען איצט אין א צייט, ווען פון אלע זייטען שיטען זיך אויף אונז גזירות און אָנשיקענישען אין פארשיידענע גלגולים און אין פארשיידענע לענ־דער. אויף דעם דייטשען אידענטום האָט מען שוין אָפּגעזאָגט דעם קדיש דרבנן; אויך דאָס עסטרייכישע אידענטום איז שוין אויפגעלייזט געוואָרען. זי האָט שוין מער ניט קיין רעכט דאָרט זיך לענגער אויפצוהאלטען. דער צעיושעטער אנטיסע־מיטיזם האָט דערפירט דאָס עסטרייכישע אידענטום צום תהום פון העכסטער מאָראַ־לישער פארצווייפלונג. מען זעהט ניט קיין אויסוועג און מען מיינט, אז אָט ווערט מען אומגעבראכט פון דער אומ'ברחמנות'דיגער ארישער פויסט פון היטלער'ן און זיינע געטרייע תלמידים. אז אָט אָט ווערט מען פארברענט אין היטלעריסטישען גהינום, אז אָט אָט — און מען פאלט אריין אין דונאי, וואָס איז אזוי אויך געגוג רויט פון אידיש בלוט.

טייוואָלים הערשען אין דעם איצטיגען ווין, די שטאָט פון אזויפיל חכמים, פילאָזאָפען, וויסענשאפטלער און מעדיצינער. די שטיינער פון ווין קלאָגען חורבן אויף זייער פינסטערען גורל אריינצופאלען אין הענט פון מערדער און פארברעכער. „אבן מקיר תזעק" — די שטיינער פון די ווענט שרייען און אלארמירען מען זאָל זיי ארויסראטעווען פון די הענקער'ס הענט. מיט איינמאָל איז עסטרייך באדעקט געוואָרען מיט א שווארצען וואָלקען, וואָס האָט פארשווארצט אלע איהרע בירגער, וועלכע זיצען ווי אבלים און טרויערען אויף זייער פאָטערלאנד, וואָס ווערט אזוי געשענדעט, אזוי באשפּיגען און באליידיגט. און מער פון אלעמען ליידען אידען וועלכע זיינען מיט איינמאָל הפקר געוואָרען פאר יעדען כוליגאן, פאר יעדען אויס־וואורף . . .

און אזוי האלט עס מיט דער אידישער לאגע אין רומעניע. ווען ניט די אריינ־מישונג פון די אנדערע מלוכות, וואָלט רומעניע געטאָן מיט איהרע איבער אנדער־האלבען מיליאָן אידען פונקט דאָס זעלבע ווי היטלער אין עסטרייך.

רומעניע, ווי באקאנט, איז ניט נייַ מיט איהר אַנטיסעמיטיזם. ניט איינמאָל האָט זי געוואָלט ארויסיאָגען די אידען פון לאנד. מיט זעכציג יאָהר צוריק האָט זי שוין געהאט באשלאָסען דורכצופיהרען א גירוש אויף אלע איהרע אידישע בירגער. דעמאָלט האָבען מיר אָבער געהאט שטיצע פון ענגלאנד, פראנקרייך און דייטשלאנד. אין ענגלאנד האָבען מיר געהאט א אידישען אויסלאנדס מיניסטער, לאָרד ביקאָנ־ספילד־דיזראעלי. אין פראנקרייך האָבען מיר געהאט דעם באריהמטען כלל־טוער אדאָלף קרעמיע. פּרעזידענט פון דער אליאנס איזראעליט אוניווערסאל (כל ישראל חברים). די דאָזיגע צוויי אָנגעזעהענע אידען ביי די מלוכות האָבען געווירקט אויף

דער רומענישער רעגירונג זי זאָל מוזען אָננעמען דעם פּרינציפּ פון אידישער עמאַנ־ציפּאַציע.

דייטשלאַנד האָט דעמאָלט אויך פאַרטיידיגט אידישע גלייכבארעכטיגונג! ביס־מאַרק, דער „אייזערנער קאַנצלער" האָט געפאָדערט גלייכהייט און פרייהייט פאַר אידען, אזוי אז די רומענישע המנ'ס האָבען מורא געהאט ארויסצוטרייבען די אי־דען פון לאַנד. זיי האָבען זיך געמוזט באנוגענען מיט עטלאכע פּאָגראָמען, ווי דער פאַל מיט די אידען פון גאלאץ, וועלכע זיינען אריינגעוואָרפען געוואָרען אין דונאי ביי דער עסטרייכישער גרעניץ, וואָס האָט אויפגערודערט דער דעמאָלטדיגער ליבע־ראַלער וועלט.

אידען האָבען גענוג געליטען (און ליידען) פון דעם „ארץ הדמים" וואָס איז אזוי בארימט מיט איהרע אכזריות'דיגע מעשים. דעמאָלט זיינען אָבער מיט אונז געשטאַנען די גרויסע מלוכות, אריינגערעכענט דייטשלאַנד. ביסמארק צוזאמען מיט די דיפּלאָמאטען פון ענגלאַנד און פראַנקרייך האָט ניט געוואָלט אנערקענען רומעניע'ס אונאָפּהענגיגקייט, ביז זי וועט אנערקענען די גלייכע רעכט פון די אידען ביי איהר אין לאַנד. היינט אָבער איז די לאַגע א פיל ערגערע. די אייראָפּייאישע מלוכות מאכען זיך ניט וויסען פון די גרוילטאטען, וואָס ווערען באגאַנגען געגען אונז. היינט איז דייטשלאַנד די שפּייזערין פון די אנטיסעמיטישע באוועגונגען, די פאַרשפּרייטערין פון דעם דאָזיגען גיפט איבער דער גאַנצער וועלט.

און ווען ארום אונז זיינען דאָ אזויפיל שונאים וואָס ווילען אונז ממש אויס־וואָרצלען — איז פאַר אונז די גרעסטע פרייד צו זעהען א פּרעזידענט פון אזא גרוי־סער און רייכער מלוכה ווי אמעריקא זיך אָננעמען פאַר אונז, זיך אָננעמען אין א ממשות'דיגען וועג, צו געבען רעאַלע הילף אונזערע פליכטלינגע פון פאשיסטישען גהינום.

רוזוועלט'ס רוף צו די 29 מלוכות אז זיי זאָלען כאָטש עטוואָס אויפעפענען די טויערען פאַר די קרבנות פון היטלער'ן, איז געווען פאַר אונז די פריידיגסטע איבע־ראשונג. דאָס איז געווען א פיינער זשעסט פון דעם פּרעזידענט אין די אויגען פון דער גאַנצער וועלט. דאָס איז געווען דער איינציגער שטראַל פון ליכטיגקייט אין דעם איצטיגען חשך, אין דער איצטיגער שוידערליכער, ברוטאַלער און נידערטרעכ־טיגער צייט.

זיין רוף איז געווענדעט אויף א גרויסען אינטערנאציאָנאַלען מאסשטאב. דאָס גיט א מעגליכקייט צו ראטעווען הונדערטער טויזענטער פאַראומגליקטע ברידער און שוועסטער, ווען נאָר מיר שטרענגען זיך אָן דורכצופירען דעם דאָזיגען פּלאַן. עס איז דער גרעסטער חוב פון אמעריקאנער אידען זיך אָנצושטרענגען און שאפען די פינאַנציעלע מעגליכקייטען צו ראטעווען א טייל פון אונזערע שוועסטער און ברידער וועלכע שטעהען ביים ראַנד פון אונטערגאַנג.

אידען פון אמעריקע דאַרפען אויך ווירקען און אויסאיבען א מאָראַלישען דרוק אויף דער אמעריקאנער רעגירונג זי זאָל זיך אָנהויבען פאַראינטערעסירען מיט'ן מצב אין ארץ ישראל; צו נעמען א שטעלונג צו די דאָרטיגע טעראָר אקטען, וואָס האַלטען אָן פאַר לעצטע צוויי יאָר. מען דאַרף זעהען צו געווינען די סימפּאַטיע

פון די אמעריקאנער רעגירונגס לייט פאר אונזער זאך אין ארץ ישראל, פאר׳ן אויפ־בוי פון דער אידישער היימלאנד אינ׳ם ארץ אבותנו, וואו עס איז דא גענוג פלאץ פאר אידישער קאלאניזאציע און אימיגראציע.

זאל מען פארלאנגען פון אמעריקע ברייטהארציגקייט און אפענהארציגקייט אין דער לייזונג פון די אידישע פראבלעמען. זאל אמעריקע דערהויבען איר פרעס־טיזש דורך איר שטעלונג צו פראבלעמען וואס קענען און דארפען גלייזט ווע־רען דורך אמעריקע וואס האט אזא פיינעם חוש פאר סאציאלען יושר און גערעכ־טיגקייט. זאל אמעריקע פארנעמען דעם פלאץ אין דעם גורל, וואס איז אויף איר ארויפגעלייגט געווארען אין דעם איצטיגען יארהונדערט — צו זיין א ליכט־טורעם פאר אלע פעלקער!

8. דער נאצי געשפענסט און די כוחות געגען אים אין דייטשלאנד גופא

פון צייט צו צייט באוויזט זיך אויף׳ן פאליטישען האריזאנט פון אייראפע א געשפענסט וואס רופט ארויס אמאל שרעק און אמאל פרייד, און ציהט צו זיך אלע־מענס אויפמערקזאמקייט.

פון דעם געשעהענעם אין דייטשלאנד אין פעב. 1938 לערנען מיר עטליכע וויכטיגע זאכען, וועלכע דעקען א ביסעל אויף די געהיימניס פון היטלעריזם. ראשית אז אין דייטשלאנד גופא קומען פאר גוואלדיגע שטרייטען צווישען דער ארמיי פי־רערשאפט און דער היטלער מאכט. אז די רייכספירער בונטעווען און לאזען זיך ניט באהערשען פונ׳ם היטלעריזם.

צווייטענס לערנען מיר פון די אנטוויקלונגען, אז דייטשלאנד ווערט באדראהט פון א מאנארכיסטישער רעסטאווראציע, וואס ווערט געשטיצט פון די בורזשואזע רעאקציאנערע שיכטען, און שטעלט אין געפאר דער היטלער־מאכט, וואס וויל ניט האבען קיין טראן־זיצער.

דער היטלעריזם שטייט דעריבער פאר א הארבער דילעמע: פון איין זייט וויל ער וויזען דער וועלט אז זיין מאכט איז גרויס, אז ער האט מיט זיך דאס גאנצע דייטשע פאלק; פון דער אנדערער זייט מוז ער נאך אלץ קעמפען געגען זיינע געגנער —די מאנארכיסטען און מיליטאריסטען פון קייזערליכען חדר, וועלכע ווילען נאך אויפשטעלען א פאר־מלחמה׳דיגע רעגירונג, א מאנארכיסטישע, מיט׳ן קרוין־פרינץ ווילהעלם אויפ׳ן טראן.

פינף יאר האט גענומען ביז די נאצי דיקטאטור האט זיך פארפעסטיגט אין דער מלוכה, צו פרובירען ריזיקירען מיט באקעמפען די בורזשואזע עלעמענטען אין דער מלוכה. אבער ביים ערשטען פאל אזעלכען האט מען איר געוויזען, אז זי איז נאך גארניט אזוי שטארק ווי זי מיינט; אז די אנדערע עלעמענטען, איבערהויפט די רייכספירער, זיינען נאך ניט אונטערווארפען איר רעזשים.

זייער גערעכט איז פראפעסאר שומאן, וועלכער האט אין זיינעם א ביכעלע (וואס איז ניט לאנג דערשינען) „פינף יאר היטלער״ אנגערופען דעם נאציזם—„די געשיכטע פון א ליגען״. פון אנהויב זיין קומען צו דער מאכט ביז׳ן היינטיגען טאג,

פארנעמט זיך דער היטלעריזם מיט ליגען. מיט ליגען האָט ער איינגענומען דאָס לאַנד: צוגעזאָגט די ארבייטער סאָציאַליזם; פארשפּראָכען דעם קליינבירגער רוהיגע קרעמעלאך, האנדעלס רוחים . . .

א ליגען איז די היטלעריסטישע בארימעריי, אז דאָס גאַנצע לאַנד איז מסכים מיט זייער פירערשאַפט; אז ביי זיי הערשט איינינקייט; אז די ארבייטער, דאָס מילי־טער און די בורזשאַזיע איז צופרידען מיט׳ן היינטיגען רעזשים.

עס ווייזט זיך גאָר ארויס דאָס פארקערטע. היטלער׳ן איז נאָך ניט געלונגען צו געווינען די ארמיי, די רייכסווערר פירערשאַפט איז געגען אים, האָט ניט קיין צוטרוי צו אים, און לאָזט אים זיך ניט מישען אין זייערע עסקים.

היטלער איז געקומען צו דער מאַכט ווייל די אויסלענדישע מלוכות האָבען געשטיקט און געדריקט דאָס דייטשע פאָלק; ווייל דאָס דייטשע פאָלק האָט נאָך דער מלחמה איבערגעלעבט דאָס ערגסטע און ביטערסטע קאַפּיטעל אין זייער לאַנגער געשיכטע. היטלער איז געקומען צו דער מאַכט צוליב דער שוואַכקייט, מילדקייט און צו ליבעראַלקייט פון דער דייטשער סאָציאַל דעמאָקראַטיע וואָס האָט זיך נאָר פארלאָזט אויף עוואָלוציע.

צוליב די און נאָך א רייהע סיבות איז היטלער׳ן געלונגען צו הערשען אין דעם הויך קולטורעלען דייטשלאַנד, וואָס האָט געהאַט א מעכטיגע יוניאָן באַוועגונג, א מעכטיגע סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי מיט סאָציאַליסטישע מיניסטאָרען און פּרעמיערען, א מעכטיגע קאָמוניסטישע באַוועגונג.

עס איז אים געלונגען צו פארכאַפּען די מאַכט, צו דערשטיקען די שענסטע אוצרות פון דער דייטשער קולטור, צו אונטערדריקען די דייטשע ארבייטער, צו פאַר־וואַנדלען דייטשלאַנד אין א גהינום פאר יעדען פּראָגרעסיווען מענש און אודאי פאר אידען, אויף וועלכע דער קאַניבאַלער אַפּעטיט איז אזוי גרויס צוליב דער אַנטיסע־מיטישער פּראָפּאַגאַנדע.

מיט דער אַנטיסעמיטישער ארבייט נעמען די נאַציס אויס כמעט ביי אַלע שיכ־טען אין לאַנד, פון די נידעריגסטע ביז די העכסטע קולטורעלע, ביי די פּראָפעסאָרען, סטודענטען, לערער און סתם אזוי אינטעליגענטען.

די לעצטע געשעהנישען באַווייזען אָבער אז טראָץ דעם וואָס היטלער׳ס ליגענס האָבען זיך אזוי געקלעפּט צו די דייטשע מאַסען, צו פּאַראַליזירען זייער געדאַנק און געוויסען—איז נאָך אַלץ זיין מאַכט ניט געזיכערט. ביי א גוטען, שטאַרקען טרייסעל פאַלט זי אום.

לאָמיר דאָ פארצייכענען און רעזומירען די אָפּאָזיציע כחות געגען היטלעריזם וואָס האַלטען זיך אין אַנטוויקלען:

1. די אַנטי־פאַשיסטישע. די דאָזיגע אָפּאָזיציע באַשטייט פון אונטערערדישע סאָציאַל דעמאָקראַטישע און קאָמוניסטישע גרופּען וועלכע זוכען מיטלען צו קומען אין קאָנטאַקט מיט׳ן דייטשען ארבייטער קלאַס און אים רעגען צו אויפשטאַנד געגען דער נאַצי מאַכט. די דאָזיגע אָפּאָזיציע איז נאָך שוואַך, קליין, אָבער מיט דער צייט וועט זי זיך צעוואַקסען, פארשטאַרקען און אויסגעברייטערט ווערען.

2. די קירכע ניט נאָר די קאטוילישע, נאָר אויך די פּראָטעסטאנטישע קיר־כע איז ניט צופרידען פון היטלער'ס ממשלה. די גלחים פון ביידע קירכעס גיבען אים גענוג צו שמעקען. היטלער האָט זיך פארלייגט אויף דער קריסטלאכער רעליגיע און וויל איר אויסוואָרצלען פון דייטשען לעבען. ער וויל פירען דאָס דייטשע פאָלק צוריק צו געצענדינערייע. ער טוט דאָס אין שול, אין טעאטער און אין אוניווערזי־טעט. פון די דייטשע טעקסט ביכער ווערט אלץ ארויסגענומען וואָס האָט א שייכות צו רעליגיע. ער לערענט די יוגענט ניט צו דינען קיינעם, נאָר אים אליין, דעם נאַ־ציאָנאלען משיח.

די קאטוילישע קירכע לאָזט זיך אָבער ניט. זי וויל זיך ניט אונטערוואַרפען די טעאָריעס פון ראָזענבערג'ן אָדער לודענדאָרפּ'ן וועגען דעם נייעם גערמאנישען רעליגיאָן־קולט. דער קאמף ווערט שטארקער. עס פארגרעסערט זיך וואָס אמאָל די געגנערשאפט צום היטלעריזם. די רעליגיעזע באוועגונגען זיינען דאָך עד היום א מאסען באוועגונג וואָס קען אזוי לייכט ניט אונטערדריקט ווערען.

3. די בורזשואַז־רעאקציאָנערע. די דאָזיגע אָפּאָזיציע באשטייט מערסטענס פון די אדעל־לייט און די רייכספירער, וועלכע זיינען בכלל ניט צופרידען מיט דעם טעמפּ פון דער נאצי מאכט. זיי קענען זיך ניט אינגאנצען אונטערוואַרפען דער היטלער רעגירונג, און זוכען א וועג ווי אזוי פון איר פּטור צו ווערען. זיי זיינען נאָך איצט ניט קיין כּוח, אָבער מיט דער צייט קענען זיי אויסוואקסען א באדיי־טענדער כח.

4. די אומצופרידענהייט פון די מאָנארכיסטען. אין דייטשלאנד איז נאָך דאָ היינט צו טאָג א באדייטענדער טייל פון אינדוסטריאליסטען און יונקערס וועלכע קוקען קרום אויף דער נאציסטישער מלוכה מיט זיין פּראָגראם. זיי חלום'ען נאָך אלץ נאָך די גלאָררייכע צייטען פון דער אמאָליגער קייזערליכער דייטשלאנד. זיי חלום'ען פון א מאָנארכיע.

5. די אָפּאָזיציע מצד די איבערגעבליבענע ליבעראלען. אָן אָפּאָזיציע גע־פונט אויך דער היטלעריזם צווישען די נאָך איבערגעבליבענע דייטשע ליבעראלען וועלכע קענען זיך ניט אונטערוואַרפען דער הייניטיגער דייטשלאנד, וועלכע זיינען ניט מסכים מיט היטלער'ס אויסלענדישער פּאָליטיק, וועלכע ווילען א רעכטליכע מלוכה באזירט אויף בירגערליכע פרייהייטען, וועלכע ווינשען זיך צו זעהן א דע־מאָקראטישע דייטשלאנד . . .

דאָס אלץ צוזאמענגענומען ווייזט אונז אז עס וואקסט אן אומצופרידענקייט צו דער נאצי מאכט.

דער טעמפּ פון דער אויסניכטערונג פון די דייטשע מאסען וועט מעגלאך זיין זעהר א לאנגזאמער. דער קאמף מיט דער טעראָריסטישער דיקטאטור איז אומגע־הויער שווער, די נאצים פארמאָגען אזעלכע מיטלען צו באאיינפלוסען די מאסען, וואָס קיין רעאקציאָנערע רעזשים האָט עס ניט געהאט. דאָך גלויבען מיר אז די אויסניכטערונג איז אומפארמיידליך.

קאַפּיטעל 14

שפּאַניע אין אויפגאנג און אין צוריקגאַנג

1. שפּאַניע אין איר אויפבליה

שפּאַניע איז באַריהמט אויף דער וועלט מיט איהר אַנדערשקייט און אויס־טערלישקייט. זי איז באַריהמט מיט איהרע אויסערגעוועהנליכע פּאַלאַצען, מיט דער שעהנער אַרכיטעקטור, מיט איהר קונסט און ליטעראַטור און אויך מיט אירע נאַטירליכע קאָנטראַסטען. ניטאָ נאָך איין לאַנד אין דער וועלט, וואָס איהר געאָגראַפישער צוזאַמענשטעל זאָל זיין אַזוי פאַרשיידען ווי אין שפּאַניע: אין גע־וויסע טיילען פון לאַנד איז דאָ צופיעל רעגען, אין געוויסע טיילען (אין מזרח שפּאַניע) איז לגמרי ניטאָ קיין רעגען. די פעלדער, אָדער זיי ווערען פאַרפלייצט, אָדער זיי שמאַכטען און פּוסטעווען פון טרוקעניש. און דאָך איז דאָס לאַנד רייך מיט פאַרשיידענע פרוכט און גרינסן. פון שפּאַניע אימפּאָרטירט מען וויין, איילבערטען, אַראַנדזשען און אַנדערע פרוכטען.

שפּאַניע איז באַריהמט מיט איהרע פּראָגרעסיווע שטרעמונגען און מיט דער רעאַקציע בא איהר אין לאַנד. אין איין טייל פון לאַנד שיינט דאָס מאָדערנסטע און אינם צווייטען טייל — דאָס צוריקגעשטאַנענסטע, פּרימיטיווסטע. באַרצעלאָנאַ און מאַדריד וואָלטען זיך ניט פאַרשעהמט פאַר די מאָדערנסטע שטעדט אין איי־ראָפּע. בעת אין קאָרדאָוואַ און סעוויל קען עקזיסטירען אַ האַלב אָריענטאַלישע ציוויליזאַציע. אין אַנדאַלוזיע, דרום־שפּאַניע, האָט די ערד ביז איצט באַלאַנגט צו די פּריצים, און די פּויערים האָבען געאַרבייט ווי שקלאַפען.

שפּאַניע איז באַריהמט מיט איהר ליטעראַרישער קאָנטריבוציע צו דער וועלט ליטעראַטור. זי איז באַריהמט מיט די ווערק פון מיגועל דע סערוואַנטעס, מיט דעם וועלט בוך „דאָן קיכאָט”. סערוואַנטעס ווערט פאַררעכענט פאַר אַ צווייטען שעקס־פּיר מיט דער שעהנקייט פון זיין סטיל, מיט זיין פאַנטאַזיע און טיעפקייט פון זיין געדאַנק. זי איז אָבער ניט וועניגער באַריהמט מיט איהרע אינקוויזיציעס, אויך־טאָ ־ דאַ ־ פעס, מיט די פאַרשיידענע טאָרקוואַמאַדאַס וועלכע האָבען איהר פאַר־פינסטערט אין די אויגען פון דער ציוויליזירטער וועלט. דער פאַנאַטישער קאַטאָ־ליציזם, דער צעפּוילטער און דעגענערירטער, וואָס האָט אין ערגעץ ניט געפונען קיין פלאַץ האָט זיך פאַר גאַנצע יאָהרהונדערטער פאַרפעסטיגט אין שפּאַניע, און באַהערשט די שפּאַנישע מאַסען.

אינטערעסאַנט איז, דאָס ווען אין איראָפּע האָט געהערשט רעאַקציע און פינסטערניש, איז שפּאַניע געווען אויף די העכסטע שטאַפּלען פון אַנטוויקלונג; און ווען אין איראָפּע איז ליכטיג געוואָרען, האָט זיך איבער שפּאַניע פאַרשפּריט אַ חשכות. אינדערמיטען פון צעהנטען יאָהרהונדערט ווען איראָפּע איז געשטאַ־נען אויף די נידעריגסטע שטאַפּלען פון מיטעלאַלטער, פאַרזונקען אין פינסטערניש,

בעת די קאטוילישע קירכע האט באהערשט אייראפאס געדאנקען וועלט, און גע־טראַטען אויף די גריכישע און רוימישע ציוויליזאציעס, זיינען אין שפאניע, אונ־טער דער הערשאפט פון די מורען, געווען אזעלכע ליכטיגע צענטרען, ווי טאָלעדא און קאָרדאָווא, וואו עס האט געהערשט א בריליאנטענע ציוויליזאציע. זייערע אוני־ווערזיטעטען און ביבליאָטעקען, זייערע מוזעאומס האבען מיט זיך פאָרגעשטעלט דאס סאמע פיינסטע אין דער דאמאָלסדיגער אראבישער ציוויליזאציע, וואס איז נאָך איבערגעשטיגען די רוימישע און די גריכישע. דאס פאָלק האט דעמאָלט גע־לעבט אין רייכטום און אין כבוד, ניט וויסענדיג פון קיין שקלאפען סיסטעם און פון קיין אונטערדריקונג.

ווען אייראָפא האט אָנגעהויבען בליהען, איז שפאניע אריינגעפאלען אין רעאקציאָנערע הענט, געוואָרען צוטיילט צווישען קעניגע, וועלכע האבען איהר באהערשט דורך פארשיידענע אינטריגעס און קאָנפליקטען. איהרע יאָהרען פון ירידה האבען זיך אָנגעהויבען, זי איז געזונקען אזוי ווייט אז פראנקרייך און עסטרייך זאָלען זיך נעהמען איינטיילען מיט איהר טעריטאָריע...

שפאניע איז אביסעל אייראָפעאיש און א היבש ביסעל אפריקאניש. עס איז אן אלט אמת׳דיג ווערטעל: „אפריקא הויבט זיך אָן ביי די פירענייען בערג״. די פירענייען טיילען שפאניע מעהר אָפּ פון מערב אייראָפא ווי די אלפען, איטא־ליע. דער קלימאט איז דאָרט כמעט דער זעלבער ווי אין נאָהענטען אפריקע. די בערג ברעכען דורך דאס לאנד פונקט אזוי ווי אין צפון אפריקע. די טייכען ווערען זומער אויסגעטריקענט און ווינטער ווערען זיי פארוואנדעלט אין מעכטיגע אומ־צוימבאַרע שטראָמען וואס דערלויבען ניט קיין שום נאוויגאציע. דאס לאנד ליגט דעריבער א פארשמאכטע פון די גוואלדיגע היצען. צוליב די בערג־קייטען איז דאס לאנד פאר הונדערטער יאָהרען געווען צושפליטערט אין קליינע מלוכה׳־לאך, וועלכע זיינען געווען אָפּגעזונדערט און ניט געהאט צווישען זיך קיין שום קאָנטאקט.

דאס האט זיך שטארק אָפּגערופען אויף דעם מאטעריעלען וואוילשטאנד פון דער באפעלקערונג. די באפעלקערונג וואס האט זיך געהאלטען אין פארגרע־סערען האט זיך ניט געקאָנט דערנעהרען פון שפאנישען באָדען צוליעב די דער־מאָהנטע אורזאכען און אויך צוליב דעם וואס די ערד האט באלאנגט דורכאוים צו די פריצים.

שפאניעס איצטיגער שטח פארנעהמט דעם גרעסטען טייל פון פירענעאישען האלב אינזעל אויפ׳ן מערב׳דיגען ברעג פון אייראָפא. א טעריטאָריע פון א 405 טויזענט קוואדראט קילאָמיטער. איהרע גרענעצען זיינען אויף דער דרום מזרח זייט דער מיטעללענדישער ים און אויף דער צפון זייט דער אטלאנטישער אָקעאן. אויף מערב זייט גרענעצט זי זיך מיט פאָרטוגאל. די פירענעער בערג טיי־לען איהר אָפּ פון פראנקרייך. אויף דער דאָזיגער טעריטאָריע וואוינען ארום 24 מיליאָן איינוואוינער. די איבערוועגענדיגע נאציאָנאליטעט זיינען די קאסטיליער (ארום 15 מיליאָן). חוץ זיי וואוינען אין לאנד ארום 4 מיליאָן קאטאלאָנער, באס־קען, און גאליסיער אריבער 2 מיליאָן.

צו שפאניע געהערט איצט אויך מאראָקא צפון אפריקא וואָס פארנעהמט א שטח פון 29 טויזענט קוואדראטנע קילאָמעטער מיט א באפעלקערונג פון 750 טויזענט מענשען.

שפאניע ווערט פאררעכענט אלס א לאנדווירטשאפטליך לאנד. 59 פראָצענט פון דער באפעלקערונג זיינען פויערים. די מעהרסטע פון זיי האָבען ניט קיין „אייגענע" ערד נאָר דינגען ערד ביי די פריצים אָדער ביי דער קירכע וועלכע האָט פארמאָגט ביז דער רעוואָלוציע כמעט א דריטעל פון שפאנישען באָדען. אין אַנ־דאלוזיע דער תבואה שפייכלער פון שפאניע פלעגט ארומגעהן א פאָלקס ווערטעל: „פון סעוויל ביז קאָרדאָווא שפאצירען די פריצים ניט אראָפּ פון זייער אייגענער ערד".

די נאטור רייכטימער פון שפאניע זיינען פון גרויס באדייטונג, עס געפינען זיך דאָרטען שטיינקוילען, אייזען, בליי, קוועקזילבער, קופער, זילבער, צינק, שווע־בעל און זאלץ.

די דאָזיגע רייכטימער זיינען נאָך ניט געווען בעארבייט, און די שוין בעאר־בייטע געפינען זיך אממייסטענס אין אויסלענדישע קאפיטאליסטישע הענט.

דער אָפּשטאם פון שפאנישען פאָלק איז פון א געמיש פון אפריקאנישע און אייראָפּעאישע ראסען. ווי מען איז זיך משער שטאמען זיי פון די „איבריאנס" און „צעלטס". די לעצטע זיינען געקומען פון פראנקרייך, געלעגען אין די היילען ארום די ים ברעגען, און זיך פארנומען מיט יאגד און פיש כאפעריי פאר זייער חיונה. נאָך אין דער פאלעאָליטישער עפּאָכע (שטיין־פעריאָד) זיינען דאָרט מענטשען געווען באזעצט ארום אירע ברעגען.

הונדערטער יאָהרען פארן קריסטענטום זיינען פענעציאנער שיפען פון צור געגאנגען קיין קאדיז דרום שפאניע וואָס ליגטביים מיטעללענדישען ים. די רוי־מער פלעגען דאן רופען שפאניע טארטעסוס, מיינענדיג אז די שפאניער זיינען פון תרשיש, (עס איז דאָ א מיינונג אז שלמה המלך'ס שיפען, וואָס זיינען גע־גאנגען קיין תרשיש צו ברענגען גאָלד און זילבער איז גאָר געווען שפאניע וואָס מען פלעגט רופען תרשיש אין העברעאיש). שפעטער זיינען קיין שפאניע געקור־מען די גריכען, די קארטאגנען און לסוף די רוימער. פּאָמפּעי מיט זיין מיליטער איז אריין אין שפאניע און איבערגעלאָזט נאָך זיך רואינען וועלכע מען דערקענט נאָך ביז היינט. עס איז דאָ א לעגענדע אז די צוויי אפאסטאָלען פון קריסטענטום פאול און דזשיימס זיינען געווען אין שפאניע, געזוכט צו באאיינפלוסען די איינ־וואוינער זיי זאָלען אָנעהמען דעם קריסטליכען גלויבען. פאול שרייבט אין זיין עפּיסטאָל צו די רוימער אז ווען נאָר ער וועט זיך אריבערכאפען קיין שפאניע וועט ער קומען זיי באזוכען.

אין דריטען יאָהרהונדערט פאר'ן קריסטענטום (218 פ. ק.) זיינען די רוי־מער געקומען מלחמה פיהרען מיט די קארטאגענער וועלכע האָבען באהערשט שפאניע. די מלחמה איז געווען א רעזולטאט פון א קאָנפליקט איבער א שטאָט סאגונטום, וואָס די רוימער האָבען געהאלטען פאר זייערער. רוים איז דעמאָלט געשטיצט געוואָרען פון די גריכען און עס איז איהר געלונגען צו פארכאפּען און

אַפּרייסען שטיקער טעריטאָריע פון שפּאניע, עס האָט איהר אָבער געגומען עטלי־כע יאָהרהונדערטע זי זאָל אין גאנצען פארכאַפּען שפּאניע. ערשט ביי דעם אָנ־הויב פונם ערשטען יאָהרהונדערט נאָך דער קריסטליכער רעכענונג האָט רוים פארכאַפּט שפּאניע פאר איהר אייגענטום.

די רוימישע עקספּאנסיע האָט זיך שטארק געלאָזט פיהלען אין שפּאניע. זי האָט קולטורעל אסימילירט דאָס שפּאנישע פאָלק, און איהם באיינפלוסט מיט דער רוימישער ציוויליזאציע. די הייזער האָבען אָנגעהויבען פארלירען זייער אָרי־גינעלען כאראקטער, דאָס סאָציאלע לעבען, די געזעצען, די רעליגיע אלץ לויט׳ן רוימישען מוסטער. יופּיטער און ווענוס זיינען אויך געוואָרען די געטער פון שפּא־ניע. אויסער אנדאלוזיע וואָס האָט זיך ניט אונטערגעוואָרפען דעם רוימישען איינפלוס, איז גאנץ שפּאניע אסימילירט געוואָרען אין דער רוימישער קולטור און אַרט לעבען.

דער רוימישער אימפּעראַטאָר וועספּאסיאַן האָט געמאכט פארשיידענע געזע־צען לטובות שפּאניע כדי איהר צו געווינען פאר רוים. שפּעטער ווען די קריסט־ליכע רעליגיע, האָט אָנגעהויבען באהערשען דאָס אלטע רוים, אין צייט פון אגוס־טוס צעזאר איז שפּאניע מיטגעריסען געוואָרען מיטן שטראָם און ביי איהר אין לאנד האָט דאָס קריסטענטום געפונען די שטארקסטע פעסטונג — דער שטאַט איז געוואָרען איינגאנצען אָפּהענגיג פון דער קירכע.

אין אָנהויב פון 8-טען יאָהרהונדערט נאָך דער קריסטליכער רעכענונג זיינען געקומען מורען פון מוסולמאנער אָפּשטאם (מ׳האָט זיי גערופען מוראבעם פון אראבער) פארכאַפּען שפּאניע. אין גאָר א קורצער צייט האָבען זיי געזיגט איבער גאנץ שפּאניע, און קאָרדאָווא, די וואוינונג פון עמיר (גאָווערנאָר) איז גע־וואָרען די הויפּט שטאָט. זיי האָבען אין שפּאניע אריינגעבראכט א נייע רעליגיע, די מאַכמעדאנישע; דער קאראן איז געוואָרען די ביבעל פון שפּאנישען פאָלק. זיי האָבען אויך אריינגעבראכט אין לאנד אריין די מוסולמאנישע טראדיציעס און געזעצען. די אראבישע שפּראך איז אָפּיציעל אנערקענט געוואָרען. די קול־טור, די ציוויליזאציע, די טעמפּלען, פונקט ווי ביי די אראבער.

די קריסטליכע שפּאניער האָבען אָבער זיך ניט געוואָלט אונטערגעבען. בכלל האָט דער קריסטענטום געקעמפט מיט אלע כוחות צו באקעמפען די מורי־שע הערשאפט. ביסלאכווייז נאָך לאנגע קאמפען זיינען די מורען ארויסגעשטויסען געוואָרען פון דאָרט. אין יאָר 1492 האָבען זיי פארלאָרען זייער לעצטער פעסטונג — גראנאדע, און די קריסטליכע קירך האָט פולשטענדיג געזיגט איבער דער מאַכמעדאנישע. דער „צלם האָט טריאומפירט איבער דער האלבער לבנה״. אזוי ווערט פארצייכענט דער זיג פון קריסטענטום איבערן קאראן.

אין דער צייט ווען די אראבישע הערשאפט האָט רעגירט איבער שפּאניע, האָט דאָס לאנד געלעבט אין דער גרעסטער רכבות און אידען האָבען דאָר פאר־נומען די וויכטיגסטע פּאָזיציעס אין אלע צווייגען און אויף אלע געביטען פון לאנדווירטשאפט. דאָרט זיינען אויך געווען אָנגעזעהענע אידישע פילאָזאָפען, גרוי־סע דענקער וועלכע האָבען גוט געקענט אי די אָריענטאלישע שפּראכען און קול־

טורען, אי די גריכיש־לאטייניש. עס זיינען געווען אידישע פינאנסיסטען, אידישע דאָקטוירים, אידישע יוריסטען, מאטעמאטיקער און רעגירונגס באאַמטע. עס האָבען דאָרט געלעבט יהודה בן ברזלי (1130) אברהם בחיי, חסדאי, קרשקש (1410), דון יצחק אברבנאל און אנדערע הונדערטער אַנגעזעהענע אידען וועלכע האָבען געשפּילט א גאָר גרויסע ראָלע אין די רעגירונגס קרייזען.

דאָס קריסטענטום איז געקומען צו דער מאכט און מיט איס די שרעקליכס־טע רעאקציע וואָס איז ווען עס איז געווען אין פריהערדיגער שפּאניע. ביז דע־מאָלט איז שפּאניע געווען צוטיילט. אין 1479 איז דאָס קעניגטום געוואָרען פאַר־אייניגט דורך דער חתונה פון דער פּרינצעסען איזאבעלא פון קאסטיליע מיטן פּרינץ פערדינאנד פון אראגאן. אין יענער צייט האָט מען זיך גענומען מיט די שטארקסטע רציחות צו די מורען און צו די אידען. זיי געפּייניגט מיט די גרעס־טע ענויים ,מיט די ווילדסטע שחיטות. מען האָט געזאָגט מכלומרשט אז אין נאָמען פון יעזוס׳ען טוט מען דאָס, אז מען וויל אויסוואָרצלען פון שפּאניע די „פּריע״ גאָטלאָזע בירגער. געמיינט האָט מען אָבער אונטערדריקען און צו פאַרפּייניגען צום טויט די „פרעמדע״ און די ליבעראַלע עלעמענטען פון לאנד וועלכע האָבען זיך געפּיהלט גליקלאַך אונטער דער מורישער הערשאפט. די דאמאָלטיגע אינק־וויזיציעס און אויטאָ־דא־פעס, די מזבחות אויף וועלכע צענדליגער טויזענטער מענשען זיינען אויף דעם ברוטאלסטען אופן אומגעקומען, האָבען געמאכט שפּא־ניע באריהמט אַלס א לאנד פון בלוט פארגיסונג, אלס א לאנד פון פינסטערניש און ווילדקייט.

פילע פון די דעמאָלסטדיגע שפּאנישע שרייבער ווילען אַלץ דערקלערען אז שפּאניע האָט געפיהלט א נויטווענדיגייט אונטערצודריקען די פרעמדע איינוואוי־נער, ווייל זי האָט מורא געהאט פאר דעם „פּן ירבה״ אז די אידען קענען אמאָל פונקט ווי די מורען פארכאפּען דאָס לאנד. אז צוליב דער מורא אליין האָט שפּא־ניע זיך גענומען אויסראָטען די אידען און זיי פאַרטריבען פון לאנד. דאָס איז אָבער אן אויסגעטראכטער תירוץ, פונקט אזוי ווי די היינטיגע אנטיסעמיטען טראכטען אוים פארשיידענע פוילע תירוצים אום צו בארעכטיגען זייער נידער־טרעכטיגקייט, זייער ברוטאלישקייט און רדיפות אויף אידען.

אויך טארקוואמאדא (1420—1498), אויך די דאָזיגע מיאוס׳ע נידערטרעכ־טיגע בריה האָט געהאלטען אין איין טענה׳ן מיט די שפּאנישע פּאָלקס מאסען אז מען מוז באקעמפען די אידען, די אטעאיסטען, וועלכע קענען נאָך ווערען די רעגירער פון שפּאניע און איר פארוואנדלען אין א גאָטלאָזע מדינה. אויך ער האָט געזוכט צו פארטיידיגען זיין כוליגאניזם און חיה־ישקייט און פארבלענדט טויזענטער אונבאוואוסטזיניגע מענשען. עס זיינען נאָך דאָ היינט מענשען צווי־שען די אומות העולם וועלכע מיינען אז דער דאָזיגער באשמוצטער אין מענשלעך בלוט איז געווען אן אויפריכטיגער מענש, און געמיינט ערנסט מיט זיין שנאה צו אידען און צו מורען. ווי מיר ווייסען, איז געווען טארקוואמאדא דער, וועלכער האָט פארפינסטערט דעם אזוי אויך פארפינסטערטען קלעריקאליזם און פאר־שווארצט דאָס פּנים פון שפּאניע אין די אויגען פון דער גאנצער וועלט.

אידיש און מוריש בלוט האָט זיך געגאָסען פון טיר צו טיר. גאנצע קאנאַלען זיינען אָנגעפילט געוואָרען מיט דעם דאָזיגען אומשולדיגען בלוט. דער קאטוי־ליציזם האָט פארכאפט די מאכט. אנשטאָט א ליבלאכע חברישע רעגירונג אונ־טער דער מורישער הערשאפט, איז געקומען די קירכע מיט איר צעפוילטקייט, אונטערדריקען דאָס שפאנישע פאָלק און אים פארשקלאפען. אָנשטאָט די פריי־הערדיגע רעגירונג וואָס האָט זיך געשטיצט אויף העכערער עטיק פון פרייהייט און גלייכהייט איז געקומען דאָס קריסטענטום און פארוואנדעלט שפאניע אין א גיהנום.

אין דער צייט ווען אין אנדערע לענדער האָט זיך אָנגעהויבען די רענע־סאנס עפאָכע, ווען עס האָבען אָנגעהויבען בלאָזען פרישע ווינטען מיט פראָגרעס און אויפלעבונג איז שפאניע געזונקען אין די טיפסטע זומפען. די יאָרען פון ירידה האָט שפאניע אָנגעהויבען דורכמאכען ווען זי האָט פראָקלאמירט דעם גירוש שפאניע. די קירכע האָט געהאט דעם שטארקסטען איינפלוס אין לאנד און די מאָנארכיע האָט זיך נאָר פארנומען מיט פארכאפען קאָלאָניעס, קויפען שקלאפען און שאפען א שפאנישע אימפעריע.

2. שפאַניעס אונזיכערע קרוין

די שפאנישע מלוכה האָט זיך ארויסגעבילדעט, אין רעזולטאט פון לאנג דויע־רענדען קאמף, פון די פארשידענע שפאנישע קעניגרייכען, קעגען די פריערדיגע הערשער, די אראבער.

דער דאָזיגער קאמף ווי מיר האָבען פריהער געזעהן, האָט זיך פארענדיגט ביים ענדע פון פופצעהנטען יאָרהונדערט. ווען שפאניע האָט פארנומען כמעט דעם ער־שטען אָרט צווישען די לענדער פון יענער צייט. אויף דעם העכסטען שטאפעל פון מאכט און רום, האָט שפאניע דערגרייכט אין זעכצעהנטען יאָרהונדערט, פאר די קעניגע קאָרל דער ערשטער, און פיליפ דער צווייטער, ווען שפאניע האָט געהערשט איבער א סך קאָלאָניעס, אין פארשיידענע טיילען פון דער אלטער און נייער וועלט.

דורך איהרע דעראָבערונגען אין דרום און צענטראל אמעריקע איז שפאניע געוואָרען די קאָלאָסאלסטע אימפעריע פון יענער צייט. מיט'ן שטארקסטען שטראָם איז געפלאָסען גאָלד, זילבער און אנדערע ווערטפולע מעטאלען פון אמעריקע. אזוי אז שפאניע האָט לייכט געקאָנט ווערען דאָס ערשטע קאפיטאליסטישע לאנד אין דער וועלט.

זי איז עס נישט געוואָרען, ווייל אירע פאראזיטען, מיליטערישע אוואנטור־ריסטען, און פעאָדאלען, האָבען זיך אנשטאט פראָדוקטיווע טעטיקייט, פארנומען מיט ביוראָקראטיע און אונטערדריקונג.

דאָס גאנצע גאָלד און זילבער וואָס איז אריינגעקומען אין שפאניע, איז אויס־גענוצט געוואָרען פאר דער אויפהאלטונג פון דעם קעניגליכען הויף. און די קירכע איז אויסגענוצט געוואָרען אויף צו פארשקלאפען דער שפאנישער באפעלקערונג. די שפאנישע אדעלליט, די מיליטער פיהרער האָבען פארכאפט דעם שפאנישען באָדען אין שפאניע גופא, און דעם גאנצן דרום אמעריקאנישען קאָנטינענט (מיט'ן

אויסנאהם פון בראזיל, וואָס פּאָרטוגאַל האָט פאַרכאַפּט) וואָס האָט געהערט צו שפּאַניע, און פאַריאָכט די שפּאַנישע אַרבייטער און פּויערים.

מיט דער הילף פון דער מאָנאַרכיע און דער קירך, האָבן די שפּאַנישע פּריצים געקאָנט טאָן מיט׳ן דורכשניטלעכן שפּאַנישן בירגער וואָס זיי האָבן געוואָלט. דאָס פּאָלק איז געווען הפקר פאַר די פּאַראַזיטען, האָט געקאָנט אויסגעהן אין הונגער און אין מגפות און קיינער זאָל זיך אויף זיי ניט אומקוקן. די סקאַנדאַלען אין די קעניגליכע הויפן, דאָס אויסגעלאַסענע לעבן פון די פּרינצען און פּרינצעסינס — דאָס אַלץ צוזאַמען האָט געבראַכט דערצו, אַז שפּאַניע זאָל אָנהויבן פאַלן און איהר פּלאַץ זאָל פאַרנעהמען אַן אַנדער לאַנד וועמעס אימפּעריאַלע מאַכט האַלט נאָך אָן ביז׳ן היינטיגען טאָג.

מיט׳ן אָנקום פון דער בורבאָנען דינאַסטיע, וועמענס ערשטער קעניג אין שפּאַניע איז געווען פיליפ דער זעקסטער (1700-46), אַן אייניקעל פון לואי דעם פערצעהנטען פון פראַנקרייך, האָט שפּאַניע אָנגעהויבן אַרונטערגעהן אַלץ נידעריגער און טיעפער ביז זי האָט אויפגעהערט שפּילען די ראָלע פון אַן אימפּעריאַליסטישער מלוכה.

אויך די עקאָנאָמיק פון שפּאַניע איז אין 18־טען יאָרהונדערט געזונקען פון יאָהר צו יאָהר. די אַגריקולטור אינדוסטריע איז פאַרנאַכלעסיגט געוואָרען. די פּריצים, האָבן ניט געוואָלט העלפען דער פּויערים באַפעלקערונג מיט די נויטיגסטע מאַטעריאַלען אויף צו באַאַרבייטען דאָס לאַנד. די גאַנצע איריגאַציע סיסטעם איז פאַרניכטעט געוואָרען. אָהן דעם קאָן שפּאַניע ניט אויסקומען. די פעלדער האָבן געפּוסטעוועט, די מאַסען האָבן זיך ניט וויסענדיק געמאַכט. זיי האָבן זיך בעסער פאַרנומען מיט נאַרישע הויף־קריגערייען און רייסערייען. אָנשטאָט זיך אָפּגעבען אָדער לכל הפחות זיך אינטערעסירען מיט דער לאַנד ווירטשאַפט, מיטן וואוילזיין פון פאָלק האָט מען זיך פאַרנומען מיט לינקע ליבעס א. ד. גל.

די אימפּעריע האָט אָנגעהויבן ביסלעכווייז פאַלען. עס איז ניט געווען ווער עס זאָל איהר אויפשטעלען. אין צייט ווען די שפּאַנישע קעניגע און קעניגנס זייַמען געווען פאַרנומען מיט פאַמיליע סכסוכים, האָט עסטרייך און ענגלאַנד זיך א וואָרף געטאָן אויף דער שפּאַנישער אימפּעריע און אָנגעהויבן אוועקרייסען פון איהר שטיקער טעריטאָריע און קאָלאָניעס.

דעם ערשטען און שרעקליכען קלאַפּ האָט שפּאַניע באַקומען דורך דער ניידערלענדער רעוואָלוציע. די בירגער און פּויערים פון אויפשטענדלערישען האָלאַנד האָבן אַראָפּגעוואָרפען די הערשאַפט פון די קאָלאָניזאַטאָרען, וואָס האָבן געהאַלטען דאָס דאָזיגע לאַנד אין צושטאַנד פון עקאָנאָמישער און רעליגיעזער אונטערדריקונג.

אויף דער וועלט אַרענע האָט אָנגעהויבן אַרויסטרעטען א מעהר שטאַרקער און נעפּערליכער אימפּעריאַליסטישער קאָנקורענט — גרויס בריטאַניע. צווישען די צוויי אימפּעריעס האָט זיך אָנגעהויבן א פאַר׳עקשנ׳טער קאַמף פאַר דער הערשאַפט איבער ימים און קאָלאָניעס.

דער קאַמף האָט זיך געענדיגט מיט זיגען פאַר ענגלאַנד, וועלכע איז געוואָרען די שטאַרקסטע אימפּעריע, און מיט כסדר׳דיגע דורכפאַלען פאַר שפּאַניע. די לעצ־

טע האָט געהאַלטען אין איין פאַרלירען איהרע קאָלאָניעס. די מעכטיגע מלוכה איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין א מלוכה פון צווייטען ראַנג וועלכע האָט שוין מעהר ניט געשפּיעלט א וועלכע ניט איז ערנסטע ראָלע צווישען די אימפּעריאַליסטישע לענדער.

איבער דער צייט פון פּאָליטישער און עקאָנאָמישער ירידה זיינען די שפּאַנישע אינדוסטריעס כמעט ווי אָפּגעווישט געוואָרען.

די אינדוסטריעלע שטאָט סעוויל וואָס איז אַמאָל פערעכנט געוואָרען אלס די רייכסטע שטאָדט אין טעקסטיל אינדוסטריע מיט איהרע טויזענטער וועב־שטולען איז געבליבען אַן אָרימע שטאָדט מיט א וואָסערע עטליכע הונדערט וועב־שטולען. די רייכע טאָלידאָ מיט איהרע צעהנדליגע וואָל פאַבריקען וועלכע האָט באשעפטיגט טויזענטער ארבייטער איז געבליבען בלויז מיט א 13 קליינע פאַבריקען. די זייד־אינדוסטריע אין טאָלידאָ, וואָס האָט אונטער די מורען באשעפטיגט 40 טויזענט ארבייטער האָט פאַרלוירען די גאַנצע אינדוסטריע.

די שפּאַנישע באַפעלקערונג איז אויסגעגאַנגען פון הונגער. די באַפעלקערונג איז אַלעמאָל קלענער געוואָרען. אָבער די פעאָדאַלען זיינען זיך געזעסען רוהיג אויף זייערע מיליאָנען הכנסות און נאָר געטראַכט וועגען עקספּלואַטאַציע און שקלאַפערייי צו פאַרגרעסערען זייערע פאַרמעגענס און צו פאַרברענגען זייער צייט אין לוקסוס און אויסגעלאַסענקייט. די אַלפאָנזעס, האָבען אָנשטאָט זיך בויגען פאַר די גויטען פון פאָלק געשטאַרקט די הענט פון די אונטערדריקער, געהאָלפען דער שפּאַנישער רעאַקציע און מיטגעארבייט מיט די שפּאַנישע פעאָדאַלען.

די מאָנאַרכיע דערפּיהלענדיג איהרע שוואַכקייט און געפאַלענקייט האָט אָנגעהויבען זוכען שטיצע פון אַנדערע לענדער און דערפאַר באַצאָהלט גאָר הויכע פּרייזען. געפינענדיג זיך נאָהענט צו פראַנקרייך האָט שפּאַניע געזוכט הילף פון דער פראַנצויזישער מאָנאַרכיע און עס באַקומען מיט דער פולער האַנט פונם שטאַרקען נאַפּאָלעאָן וועלכער האָט אין זיינער צייט באַהערשט שפּאַניע מיט זיין איינפלוס און מאַכט. ער האָט געהאַט די הויפּט דעה ביים באַשטימען א קעניג. ווען דאָן פערנאַנדאָ האָט אַבדיקירט פון טראָהן צוליב זיין פרויס ליבע, און עס איז אַנטשטאַנען א קאַמף צווישען גאָדאָין און פערדינאַנד דער זיבעטער איז נאַפּאָלעאָן געווען דער וועלכער האָט ארויפגעזעצט פערדינאַנד'ן אויפ'ן טראָהן.

דער אָנהויב פון 19־טען יאָרהונדערט, ווען שפּאַניע האָט מיט אַמאָל פאַרלוירען איהרע קאָלאָניעס אין אַמעריקע (אריינגערעכענט קאַליפאָרניע, טעקסעס, מעקסיקאָ), האָט געבראַכט מיט זיך א שטיקעל איבערקעהרעניש אין שפּאַניע גופא. אי דאָס שפּאַנישע פאָלק אין אַלגעמיין און אי די שפּאַנישע פעאָדאַלען האָבען אָנגעהויבען טראַכטען וועגען זייער ווייטערדיגען גורל.

די אויפשטאַנדען פון די דרום אַמעריקאַנישע פעלקער האָבען די לעצטע דערלאַנגט איבער זייער בייטעל און איבער זייער קאָפּ.

איין רעוואָלוציע האָט נאָכגעפאָלגט א צווייטער און די שפּאַנישע הערשאַפט איז ארויסגעשטופט געוואָרען פון כמעט גאַנץ צענטראַל און דרום אַמעריקא. עס זיינען ארויסגעוואַקסען נייע רעפּובליקען, ארגענטינע, אורוגוויי, פּאַראַגוואַי, טשילי,

פערו, באָליוויע, קאָלומביא, ווענעזועלא, און עקוואדאָר און אנדערע. אויך פּארטאָ־ריקאָ און קובאַ האָבען זיך געהאַלטען ביים אָפּרייסען.

אין אפריקאַ האָט פראנקרייך ארויסגעשטופּט די שפּאנישע הערשער, ביז זיי זיינען געבליבען מיט אַ קליינעם פּאַס פון מאראָקאָ, לעבען דעם גיבראַלטאַר ים־איינגוס.

די שפּאנישע פּאַראַזיטען האָבען דערזעהן אַז זיי האָבען אַלץ פארלוירען, און אַז עס איז פאַר זיי נאָר איבערגעבליבען עקספּלואַטיר־קוועלען אין לאנד גופא. האָ־בען זיי זיך גענומען צו דער אַזוי אויך פּאַראַרימטער שפּאנישער באַפעלקערונג. זיי האָבען פארגרעסערט די שטייערען אויף די דאָרפישע און שטאָדטישע מאַסען. זיי האָבען באַשאַפען גוואַלדיגע טאַריף־אַפּצאָהלונגען און אָנגעהויבען נוצען אויס־לענדיש קאַפּיטאַל אויף אינוועסטירונגען און עקספּלואַטאַציע קוואַלען.

דאָס שפּאנישע פאָלק האָט אָנגעהויבען רעוואָלטירען, זיך שטעלען קעגן די רויבערישע מעשים פון זייערע רעגירער. אין יאָר 1810 איז אין קאַדיז צוזאַמענגע־שטעלט געוואָרען דער ערשטער נאַציאָנאַלער פּאַרלאַמענט וואָס האָט פּראָקלאַמירט אַ קאָנסטיטוציע וואָס האָט דערקלערט די רעכט פון יעדען שפּאניער און געשאַפען באַדינגונגען פאַר אַ באַפרייטער שפּאניע.

די קאָנסטיטוציע האָט אָנגעהאַלטען צוויי יאָר ביז 1812, ווען די מאָנאַרכיע מיט דער הילף פון שפּאנישע באַאַנטען האָט זיך אַ נעהם געטאָן מיט פייער און שווערד אויסראָטען די אַלע רעוואָלוציאָנערען און פארניכטען יעדען שפּור פון פּאַרלאַמענטאַריזם און קאָנסטיטוציע.

די שפּאנישע רעוואָלוציע איז צוריקגעשליידערט געוואָרען צוליב דער צוריק־געשטאַנענקייט פון די מאַסען און די שלעכטע איינשטעלונג פון די פּראָווינציעלע רעגירונגען.

דער לעבנס סטאַנדאַרד פון די ארבייטער אין די שטעדט און פון די פּויערים אין די דערפער איז געווען דורכויס אַ פעאָדאַלער סטאַנדאַרד. זיי זיינען ניט געווען אָרגאַניזירט און ניט צוגעגרייט צו רעוואָלוציעס. זיי זיינען געלעגען אונטערן קנאָ־פּעל פון זייערע בלוט זויגער אַזוי אַז זיי האָבען ניט געקאָנט אויפהויבען זייערע קעפּ צו קעמפען פאַר זייער פרייהייט. זיי זיינען דעריבער געבליבען אויף נאָך אַ לאַנגער צייט רעכטלאָז פאַר זייערע עקספּלואַטאַטאָרס.

מאַרקס האָט אין זיינעם אַן ארטיקעל „די רעוואָלוציאָנערע שפּאניע" (ניו יאָרק טריבון, סעפּטעמבער 9, 1854) פארגליכען שפּאניע צו טערקיי. „פּונקט ווי טערקיי — שרייבט ער — אַזוי איז שפּאניע געבליבען אַ מיש מאַש פון שלעכט פּאַרוואַלטעטע פּראָווינצען, וואָס האָבען פארשיידענע מיליטערישע פאָרמען און פארשידענאַרטיגע פּאָהנען און פארשיידענע שטייערען סיסטעמען".

אין יאָהר 1873 איז נאָך אַן אויפשטאַנד קעגען דער רעאַקציאָנערער מאָנאַר־כיסטישער רעגירונג איינגעשטעלט געוואָרען אַ רעפּובליק וואָס האָט קוים אָנגע־האַלטען איהר מאַכט פאַר אַ יאָהר צייט און איז באַקעמפט געוואָרען פון דעם רע־אַקציאָנער אַלפאָנס דער צוועלפטער.

ערשט אין די ניינציגער יאָהרען פון לעצטען יאָרהונדערט זיינען אין שפּאניע אויפגעשטאַנען באַוועגונגען וואָס האָבען זיך געגרייט צו אַ סאָציאַלער רעוואָ־

ארויפגעלייגט געוואָרען אויף דער פּרעסע און אויף פאַרזאַמלונגען. האָט איינער פּראָטעסטירט געגען דער אונמענשליכער האנדלונג פון דער רעגירונג, האָט מען אים פאַר'משפט צום טויט. די טורמעס אין שפּאַניע זיינען אָנגעפילט געוואָרען מיט פּאָליטישע ארעסטירטע. פון יעדען דאָרף, פון יעדען שטעטעל זיינען געווען ארעסטירטע, און אין די גרויסע שטעט זיינען געווען טויזענטער ארעסטירטע, וועלכע האָבען הינטער די גראַטעס געגרייט אַן אויפשטאַנד געגען דער רעגירונג, און אַלעם ערשטען געגען דער קירכע, וואָס איז אויסגענוצט געוואָרען פאַר דער מאָנאַרכיע, פאַר דער דיקטאַטור, פאַר דעם רויבערישען פעאָדאַליזם.

די דע ריווערא רעגירונג, פּונקט אַזוי ווי די פאַשיסטישע רעגירונג אין איטאַליע, האָט אָנגעהויבען אריינציהען אין איר באַוועגונג אויך ארבייטער, און אָנגעהויבען גרינדען אייגענע נאַציאָנאַלע פאַראיינען. די דאָזיגע „פּאַטריאָטישע" יוניאָנס זיינען געגרינדעט געוואָרען מיט'ן צוועק צוצוברעכען די אינטערנאַציאָנאַלע יוניאָנס, די מאַרקסיסטישע און אַנאַרכיסטישע.

די רע ריווערא רעגירונג האָט אויך פאַרשפּראָכען צו לייזען די אַגראַרישע פראַגע אין שפּאַניע און איינגערעדט די מאַסען אַז זי וויל ראַטעווען שפּאַניע פון אונטערגאַנג, אַז זי וויל ניט פאַרקויפען שפּאַניע צו די אינטערנאַציאָנאַליסטען, סיי צו די לינקע און סיי צו די רעכטע — זי וויל אויפבויען אַ שפּאַניע פאַר דעם שפּאַנישען פאָלק.

זי האָט זיך אויך אָנגעשטרענגט צו פאַרגרעסערען אירע האַנדעלס באַציהונגען מיט אַנדערע לענדער. אין די ערשטע יאָהרען איז איר טאַקע געלונגען צו פאַרגרעסערען איר אויסלענדישען האַנדעל. איבערהויפּט האָט שפּאַניע פאַרגרעסערט איר עקספּאָרט צו די פאַראייניגטע שטאַטען. אין יאָר 1926 האָט שפּאַניע'ס עקספּאָרט אין די פאַראייניגטע שטאַטען אָנגעטראָפען ביי 613,000,000 פּעזעטאַס (102,000,000 דאָלער); קיין פראַנקרייך האָט שפּאַניע עקספּאָרטירט סחורות איז דער ווערט פון 344,000,000 פּעזעטאַס. אויך דער עקספּאָרט קיין ענג-

לוציע. עס איז ארויסגעוואַקסען אַ רעפּובליקאַנישע פּאַרטיי, די אַזוי גערופענע „פעזיאַניסטישע" באַוועגונג; אויך אַ סינדיקאַליסטישע אַנאַרכיסטישע באַוועגונג וועלכע האָט געשפּילט אַ גאָר באַדייטענדיגע ראָלע אין דער אָרגאַניזירונג פון שפּאַנישען ארבייטער קלאַס.

אין 1879 איז געגרינדעט געוואָרען די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי („פּאַרטידא סאָציאַליסטאַ אברערא") און אין 1888 יאָהר איז אונטער דער פירערשאַפט פון פּאַבלאָ איגלעסיאַס געשאַפען געוואָרען די „גענעראַלע אוניאָן פון ארבייטער".

אין מאַי 1902 איז אַלפאָנס דער לעצטער (12-טער) ארויפגעשטיגען אויפ'ן טראָהן אין עלטער פון 16 יאָהר. אין זיין קאָראָנאַציע שבועה האָט ער פאַרשפּראָכען צו היטען דאָם געזעץ, צו האַלטען די קאָנסטיטוציע און צו פיהרען די מלוכה אין די אינטערעסען פון פאָלק. געהאַנדעלט האָט אָבער דער דאָזיגער נפש'ל גאָר אַנדערש. ער האָט זיך פאַרבונדען מיט די גענעראַלען, פּריצים און קלעריקאַלען און גענומען פיהרען זיין מלוכה ביד חזקה, אונטערדריקענדיג אַלע ליבעראַלע עלעמענטען ארבייטער און ראַדיקאַלען.

די געגנערשאַפט צו איהם איז געוואָרען שטאַרקער פון צייט צו צייט. ער איז געוואָרען פאַרהאַסט ביים שפּאַנישען פאָלק וואָס האָט געבעטען אויף זיין טויט.

אין יאָהר 1906 ווען ער האָט געהייראַט דער יונגער ענגלישער פּרינצעסין האָט איינער אַן אומבאַקאַנטער יונגערמאַן זיך צוגערוקט צו איהם בעת דער פּראָצעסיע פון דער קעניגליכער צערעמאָניע און געשאָסען אויף איהם. די וועלט האָט געמיינט אַז דאָ האָט מען צו טאָן מיט אַן אַנאַרכיסט פון פעררע'ס חדר.

גרייטקייט צו קעמפען פאַר אַ פרייער שפּאַניע, צו קעמפען פאַר דער רעפּובליק אינ׳ם בוכשטאַבליכען זין פון וואָרט. טראָץ דער שטרענגער דיקטאַטור, טראָץ די פאַרשיידענע צענזורען איז ווייט און ברייט אַגיטירט געוואָרען דער געדאַנק פון רעפּובליק, דער געדאַנק פון אָפּשאַפען דער מאָנאַרכיע און צוזאַמען מיט איר דער דיקטאַטור.

ביי יענע וואַהלען זיינען די ראָיאַליסטען מיאוס דורכגעפאַלען. און אויף דעם 14־טען אַפּריל, 1931, איז שוין געווען צוזאַמענגעשטעלט די קאָאַליציע רעגירונג פון אַלע פּראָגרעסיווע פּאַרטייען אין וועלכער אַלקאַלאַ זאַמאָראַ איז דערוויילט געוואָרען אַלס פּרעזידענט, און דער באַרימטער אָראַטאָר מיגועל מאַורא אַלס אינערן מיניסטער.

עס זיינען אויך אַריין אין דער ערשטער רעפּובליקאַנישער רעגירונג עטליכע סאָציאַליסטען: דאָמינגאָ, בילדונגס מיניסטער; אַלבאַרנאַז (אַגריקולטור); פּיריעטאַ, פינאַנץ־מיניסטער; ריאָס, יוסטיץ; קאַבאַלעראָ, אַרבייטס מיניסטער. אינ׳ם פּאַרלאַמענט זיינען אַריין 26 אַגראַריער (צווישען זיי אויך מאָנאַרכיסטען, סאַנכעס, גוערא); 22 פּראָגרעסיסטען אונטער דער פירערשאַפט פון פּרעזידענט זאַמאָראַן; 92 ראַדיקאַלען; 50 ראַדיקאַלע סאָציאַליסטען מיט אַזאַנאַ׳ן בראש; 116 אַלגעמיינע סאָציאַליסטען.

די מאָנאַרכיע האָט אָבער ניט געוואָלט אַרונטערשלינגען אַזוי שנעל אָט דעם זייער ניט געשמאַקען ביסען. זי האָט זיך גענומען זוכען אַנדערע וועגען אויף צו טעראָריזירען די שפּאַנישע מאַסען. באַלד צומאָרגענס נאָך דער רעוואָלוציע, האָבען די מאָנאַרכיסטען זיך גענומען אָרגאַניזירען, צו שאַפען אַ פּאָזיציע געגען דער רעפּובליק. צו זיי זיינען אויך צוגעשטאַנען די קלעריקאַלען מכל המינים. זיי האָבען אָנגעהויבען זוכען מיטלען ווי אַזוי אומצוּוואַרפען די ניי־פאָרמירטע רעפּובליקאַנישע רעגירונג.

פון אַנאַרכיזם און ניט ווייניגער די ווערק פון וואָלטעיר, רענאַן, העקעל, ספּענסער, ניוטאָן, טאָלסטאָי און אַנדערע.

פּערדער איז אַרעסטירט געוואָרען. די מאָנאַרכיע האָט אָנגעשטרענגט אַלע איהרע כוחות צו אונטערדריקען דעם אויפשטאַנד. די רעגירונג האָט אַסיגנירט נייע געלט פאַר די גענעראַלען און מיליטער באַאַמטע זיי צו שטאַרקען און צו האַלטען פאַר זייער מאַכט.

אין 1921 האָט שפּאַניע אָנגעהויבען פיהרען מלחמה מיט מאַראָקאָ. די דאָזיגע מלחמה האָט שפּאַניע אָפּגעקאָסט מעהר ווי צוויי טויזענט מיליאָן פּעזעטעס און צעהנדליגער טויזענטער מענשליכע לעבענס.

די קאָסטען אויפצוהאַלטען די אַרמיי האָט אָפּגעקאָסט איבער זיבען הונדערט מיליאָן (700,000,000) פּעזעטעס אַ יאָהר. די רעגירונג און די מאָנאַרכיע וויסענדיג אַז דאָס פאָלק איז צופיעל באַלאַסטעט און וועט אַ ליאדע טאָג רעוואָלטירען האָט איבערגעגעבען די גאַנצע מאַכט אין די הענט פון צוויי מענשען: דעם קעניג מיט׳ן דיקטאַטאָר. אַלס דיקטאַטאָר איז באַשטימט געוואָרען דער גענעראַל פּרימאָ דע ריווערא, וועלכער איז אַרויסגעקומען מיט זיין סלאָגאַן „שפּאַניע פאַר די שפּאַניער".

3. שפּאַניע אין די לעצטע יאָהרען פאַרן בירגער קריג

שפּאַניע איז דאָס לאַנד פון אויפשטאַנדען. דאָס שפּאַנישע פאָלק האָט קיינמאָל ניט געוואָלט זיך אונטערגעבען צו ליגען אונטער דעם קנאַפּעל פון זיינע אונטערדריקער. זי האָט זיך אַלע מאָל געוואָלט באַפרייען פון דער פעאָדאַלער

איז פארשטענדליך, אז אין יענע ערשטע יאָהרען ווען דאָס פאָלק איז געווען אזוי באגייסטערט פון דער רעפובליק, בלויז מיט דעם אליין וואָס זיי זיינען גייסטיג באפרייט געוואָרען, האָט קיין רייד ניט געקענט זיין וועגען ארויסשטעלען א פאָזיציע צו באקעמפען דער רעגירונג. דערצו נאָך איז דעמאָלט די סאָציאַליסטישע פארטיי געווען די שטארקסטע אין לאנד און געהאט דעם גרעסטען איינפלוס אויף די שפאנישע פאָלקס מאסען. שפעטער אָבער, ווען דער עולם האָט אָנגעהויבען קוקען מיט מער רעאליסטישע אויגען, האָט זיך געשאפען אן אנדער לאגע.

די רעפובליקאנער רעגירונג, וואָס איז געקומען אין די קריטישסטע יאָהרען, אין א צייט פון אלוועלטליכער דעפרעסיע, האָט ניט געקענט צופרידענשטעלען די שפאנישע פאָלקס מאסען. ערשטענס האָט די רעגירונג געדארפט פארגרעסערען און פארברייטערען שפאניע'ס אויסלענדישען האנדעלס פארקער, צו שאפען א נעהענטערע באציהונג מיט די ארומיגע לענדער. אין דעם הינזיכט האָט די נייע רעגירונג פיל אויפגעטאָן. שפאניע'ס אימפאָרט אין 1932 האָט אָנגעטראָפען 974 מיליאָן פעזעטאס און איר עקספאָרט 788 מיליאָן. אָבער ווייט נאָך אלץ ניט קיין צופרידענשטעלענדיגער.

צווייטענס האָט די רעגירונג זיך אָנגעשטרענגט נאָכצוגעבען די ארבייטער פאָדערונגען אום צו פארמיידען סטרייקס. עס זיינען געשאפען געוואָרען ספעציעלע רעפאָרם געזעצען צוגונסטען די ארבייטער. די אָפטע סטרייקס אין די ערשטע יאָהרען פון דער רעפובליק, האָבען אָבער געשטעלט אין געפאַר דער רעגירונג אזוי, אז זי האָט געמוזט באלד פארהאנדלען מיט די ארבייטער. עס איז זייער אינטערעסאנט דאָ צו ברענגען א ליסטע פון סטרייקס אין די יאָהרען פון אלטען רעזשים און אין די לעצטע יאָהרען.

אלטען רעזשים:

יאָר

1922 — — — — — — — — — — — — — — 488 סטרייקס

1923 — — — — — — — — — — — — — — 458 ״

אונטער דער דיקטאטור:

1924 — — — — — — — — — — — — — — 165 סטרייקס

1925 — — — — — — — — — — — — — — 181 ״

1926 — — — — — — — — — — — — — — 96 ״

1927 — — — — — — — — — — — — — — 107 ״

1928 — — — — — — — — — — — — — — 87 ״

1929 — — — — — — — — — — — — — — 96 ״

רעפובליק:

1930 — — — — — — — — — — — — — — 514 סטרייקס

1931 — — — — — — — — — — — — — — 704 ״

1932 — — — — — — — — — — — — — — 432 ״

סטרייקס האָבען זיך געמעהרט. די ארבייטער סאָציאַליסטען האָבען געוואָלט דורכאוים מאכען די סאָציאלע רעוואָלוציע. די אנדערע בירגערליכע עלעמענטען האָבען אָבער ניט דערלאָזט. צוליב דעם איז אלעמאָל פאָרגעקומען רייבונגען צווי-שען די רעכטע און לינקע אין דער רעגירונג.

אויך דער סאָציאַליזם איז אין שפּאַניע געווען מער צושפּליטערט ווי ערגעץ אנדערש וואו. דער אנארכיזם מיט'ן מארקסיזם פירען דאָרט שטענדיג א פּרינצי-פּיעלען קאמף זינט 1870. שפּעטער איז אויך צוגעקומען די קאָמוניסטישע באַ-וועגונג, און די דריי שארפען די ציהן איינער אויפ'ן אנדערען, קעמפען צווי-שען זיך און רייסען זיך איבער דער חלוקה פון פּראָלעטאריאט. עס זיינען געווען דריי פּראָפעסיאָנעלע פאראיינען: אנארכיסטיש-סינדיקאַלען, סאָציאַליסטישע גענע-ראַלע פאראיינען און אויך קאָמוניסטישע. דאָס אַלץ האָט געגעבען דער אָפּאָזיציע פון גאָר רעכטען לאַנער א מעגליכקייט זיך צו שטארקען און מאכען אויפשטאנדען שטאָנדען געגען דער פּראָגרעסיווער רעגירונג.

דערצו נאָך האָט די אפּריל - רעוואָלוציע ניט געשטעלט צופרידען א גרויסען טייל פון די ארבייטער מאסען, וועלכע האָבען געהאַלטען, אז שפּאַניע איז רייף פאַר אַן אמת'ער סאָציאַלער רעוואָלוציע ווי אין רוסלאַנד, און אז די רעפּובליק האָט עס געדארפט פריער פאַר אַלץ דורכפירען דער לאַנג-דערוואַרטעטער אגראַר-רעפאָרם, איינצוטיילען די פויערים מיט ערד, באַשאַפען באַ זיי א העכערע קויף-קראַפט און צו באַזייטיגען די פּענטעם אויף די פּראָדוציר-כוחות. שפּאַניע האָט גע-דארפט און געמוזט מיט איינמאָל אָפּרוימען אַלע שטרויכלונגען און געבען דעם פאָלק די פולע פרייהייטען: עקאָנאָמישע, סאָציאלע, ווי פּאָליטישע. דעמאָלט וואָלטען אין שפּאַניע די שווארצע כוחות לגמרי אָפּגעווישט געוואָרען. דער קאָר-טעס (פּארלאַמענט) האָט אָבער אַזוי ניט געהאַנדעלט. אין באַצוג צו דער לאַנד-רעפאָרם האָט מען אָנגעהויבען מאַנעווירען מיט פארשיידענע דעמאַגאָגישע שטיק-לאַך אַזוי, אז ביסלעכווייז האָבען זיך גענומען אומקערען צוריק די אנטלאָפענע מאָנארכיסטישע רעאַקציאָנערען, און גענומען מאָביליזירען די שווארצע כוחות פון דער קירכע און פון די פעאָדאַלע לאַנד אייגענטימער אין זייער אָרגאַניזאציע „אַקציאָן פּאָפּולער".

ביי די וואַהלען אין 1935 זיינען שוין די רעאַקציאָנערע כוחות ארוים די זי-גער. זיי האָבען באַקומען א מערהייט אין פארלאַמענט. די קאַטוילישע קירכע האָט אויף איר זייט געוואונען די שפּאַנישע מענער און פרויען, און האָט ארויסגעשטופּט די לינקע רעגירונג. מאַסען ארעסטען און אינקוויזיציעס אויף ארבייטער פירער זיי-נען געוואָרען א טאָג-טעגליכע זאַך. ביז די פּראָגרעסיווע כוחות האָבען זיך פאַר-אייניגט און ארויסגעשטופּט צוריק די רעאַקציאָנערע רעגירונג, וועמעס פּלאַץ עס האָט פארנומען די פאָלקס-פראָנט רעגירונג.

4. שפּאַניע פון אפּריל 1931 ביז יולי 1936

די שפּאַנישע רעוואָלוציע און קאָנטער-רעוואָלוציע, האָט זיך פאַר די לעצטע יאָהרען פארנומען אויף נייע וועגען. זינט די מוניציפּאַלע וואַהלען דעם 14-טען

אפריל 1931, אין וועלכע די רעפובליקאנער האָבען געהאט א מערהייט, און עס איז פּראָקלאמירט געוואָרען אין אלע פּראָווינצען די רעפובליק, און אלפאָנסאָ דער 13־טער האט געמוזט פארלאזען שפאניע, האָט שפאניע דורכגעמאכט די שווערסטע מאָמענטען אין איר געשיכטע. די זיג־זאגישע ענדערונגען, וואָס זיינען פאר דער דאָזינער צייט פאָרגעקומען, די טוישונגען פון די רעגירונגען פאר דער דאָזיגער קורצער פעריאָדע, האָבן געמאכט א טיפען רושם, אין דער פּאָליטישער וועלט אין אלגעמיין. די רעוואָלוציע אין שפאניע, איז ארויס פון די ראמען פון לאָקאליטעט, און געוואָרען א וועלט־פּראָבלעם.

עס האָט זיך כסדר געהאנדעלט וועגען דער צוקונפט פון א לאנד מיט א פיער און צוואנציג מיליאָניגער באפעלקערונג, וועגען א פאָלק וואָס האָט אמאָל פארנומען א וויכטיגען אָרט, אין דער געשיכטע פון אייראָפּייאישער קולטור, און איז אין פארלויף פון לאנגע יאָהר הונדערטער צוריק געשטויסען געוואָרען, אויף די הינטערוועגען פון מיטעלאלטערליכער רעאקציע.

ניט נאָר פון קולטור־היסטאָרישען שטאנדפונקט, האָט דער נייער אויפשוואונג פון דער שפאנישער רעוואָלוציע, געהאט א גרויסע באדייטונג, נאָר אויך פון דעם שטאנדפונקט פון אייראָפּייאישער פּאָליטישער אנטוויקלונג. עס איז געווען א פראַגע צי איז דער פאשיזם אוניווערסאל אזוי שטארק, ער זאָל קענען פארכאפּען אומעטום די מאכט און באקעמפען אלע פּראָגרעסיוו־סאָציאלע און פּאָליטישע דערגרייכונגען.

ניט דער זיעג פון די רעוואָלוציאָנערען, און ניט דער זיעג פון די קאָנטררעוואָלוציאָנערען אין שפאניע איז געווען אן ענדגילטיגער. די אלע זיעגען ביזן בירגער־קריג זיינען נאָר געוועזן ציטווייליג. יעדער זיעג איז שפּעטער באגעגענט געוואָרען מיט א שטארקער געגנערשאפט. עס איז דעריבער ניט געווען קיין איבערראשונג די לעצטע געשעהנישען וואָס די רעאקציע איז אזוי שארף ארויסגעטראָטען קעגען דער רעגירונג פון „פאָלקס־פראָנט”, וואָס איז ערוועהלט געוואָרען פעברואר, 1936, א דאנק דער פאראייניגונג און אנשטרענגונג פון די דעמאָקראטיש־סאָציאליסטישע קרעפטען.

דער אויפשטאנד קעגען דער רעגירונג פון „פאָלקס פראָנט” איז ניט געקומען אומדערווארטעט. די רעאקציאָנערען האָבען זיך געגרייט צו דעם. דער וואָס איז באקאנט מיט דער געשיכטע פון שפאניע פאר די לעצטע עטליכע יאָהר, ווייס ווי נאטירליך דער דאָזיגער אויפשטאנד איז געקומען.

די שפאנישע רעוואָלוציע האָט געזיעגט „לעגאל” אלס רעזולטאט פון די מוניציפּאלע וואהלען אין אפּריל 1931. דער וואהל־בולעטין האָט אומגעוואָרפען די בורבאָנען דינאסטיע אין שפאניע. דער דאָזיגער זיעג פון די רעפּובליקאנער איז געקומען א דאנק דער קאָאליציע פון פּראָלעטארישער און בורזשואזער דעמאָקראטיע. א דאנק דעם וואָס די סאָציאליסטען האָבען זיך פאראייניגט מיט די פּראָגרעסיווע עלעמענטען, כדי אומצוואַרפען די רעאקציאָנערע מאָנארכיע, און אויף איר אָרט איינשטעלען א דעמאָקראטישע אָרדנונג.

אזוי ווי די רעוואָלוציע, אזוי אויך האָט די קאָנטער־רעוואָלוציע געזיעגט „לעגאַל", אלס רעזולטאַט פון די וואהלען אין נאָוועמבער 1933. די קאָנטער־רעוואָלוציע האָט געזיעגט מחמת דעם ווייל עס איז איהר געלונגען צו פאראייניגען אלע רעאקציאָנערע כוחות אין לאנד. זי האָט אויך געזיעגט א דאנק דעם וואָס דער רעוואָלוציאָנערער בלאָק, פון די סאָציאליסטען און בורזשואזע דעמאָקראטען, איז זיך צופאלען. א וויכטיגע ראָל האָט דאָ געשפּיעלט אין דער צופאלונג, דער פאקט וואָס די גרינדלעכע סאָציאלע פּראָבלעם, די אגראר רעפאָרם, איז ניט גלייזט געוואָרען.

אין אזא עקאָנאָמיש צוריקגעשטאנענע לאנד ווי שפּאניע, וואו די פעדעראלע רעשטלעך בעאיינפלוסען נאָך שטארק דעם דאָרף, איז א רעוואָלוציע פריהער פאר אלץ אן אגרארע רעוואָלוציע. באזונדערס שטעהט שטענדיג שארף די פראגע וועגען די ערדלאָזע לאנדווירטשאפטליכע ארבייטער. פאר דער לייזונג פון דעם דאָזיגען פּראָבלעם איז זעהר ווייניג אויפגעטאָן געוואָרען.

די קלעריקאלע פאשיסטען, האָבען אָבער צו יענער צייט ניט געקענט מיט איין קלאַפּ, פארענדיגען דעם רעזשים. זיי איז ניט געלונגען איבערצונעהמען די גאנצע מאכט. זיי האָבען אָבער אָנגעהויבען בויערען פון אינוועניג, זיי האָבען געדריקט אויף דער רעגירונג אום צו דערגרייכען זייער ציעל: צו פארניכטען די שפּורען פון דער רעוואָלוציע; די ארבייטער באוועגונג מיט זייערע דעמאָקראטישע און סאָציאלע ערונגענשאַפטן.

דער ארבייטער אויפשטאנד אין יאָר 1934 אין אסטוריע, האָט באוויזען די פאשיסטען, אז די שפּאנישע ארבייטער פארשטעהען גוט זייערע פּלענער, און אז זיי זיינען גרייט צו געבען א העפטיגען ווידערשטאנד דער פאשיסטישער רעגירונג.

דער באוואָפענטער אויפשטאנד פון אסטוריער ארבייטער איז דערשטיקט געוואָרען. די רעאקציאָנערע רעגירונג האָט זיך גענומען מיט אנטשלאָסענקייט אונטערצודריקען יעדע געזעלשאפטליכע אקטיוויטעט, און באזונדער די פרייע פרעסע. די טורמעס האָט די רעגירונג אָנגעפילט מיט טויזענטער סאָציאליסטען, קאָמוניסטען, אנארכיסטען, און בורזשואזע דעמאָקראטען. די ארעסטירטע האָט מען מערדערליך געשלאָגען, געפּייניגט. די פּראָפעסיאָנעלע פאריינען האָט מען ליקווידירט, און א תל געמאכט פון אלע סאָציאלע רעפאָרמען.

די רעאקציע האָט אָבער א טעות געהאט מיינענדיג, אז דערמיט וועט זי פארניכטען די רעוואָלוציאָנערע קרעפטען פון שפּאניע. די פארפאָלגונגען האָבען נאָך מער פארשטארקט דעם פאָלקסצאָרן. עס איז געשאפען געוואָרען דער „פאָלקס־פראָנט", פון אלע ליבעראלע פּראָגרעסיווע שיכטען פון לאנד, וואָס האָט זיך גענומען פארמעסטען געגען דער רעאקציע.

אין שפּאניע ווי אין פראנקרייך איז גרויס דער איינפלוס פון די דעמאָקראטישע שיכטען, פון בורזשואזער פרייהייט ליבענדער אינטעליגענץ. עס איז דאָרט שטארק דער כוח פון פּויערטום, וואָס באטרעפט כמעט פיר פינפטעל פון דער אלגעמיינער באפעלקערונג. די פּראָלעטארישע פארטייען קומענדיג צו דער איבערצייגונג, אז אָהן דער הילף פון קליין־בירגערטום און בורזשואזער אינטעליגענץ,

קענען זיי קיין ערפאָלג ניט האָבען, האָבען געמאַכט אַלע קאָמפּראָמיסען צו שאַ־פען דעם פאָלקס פראָנט.

נאָך דער גרינדונג פון דעם פאָלקס־פראָנט האָט די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אָנגעהויבען קומען צו זיך. דער פאָלקס־פראָנט האָט אָנגעהויבען ווערען טעטיג, אַרויסצוקומען אין דער עפענטליכקייט, און איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין א פאָלקס באַוועגונג קעגען וועלכער די רעגירונג האָט שוין ניט געוואַגט אָנצואַווענ־דען די „אַסטורישע" מעטאָדען.

די רעגירונג וואָס איז ניט געשטיצט געוואָרען, ניט פון פּאַרלאַמענט, ניט פון לאַנד, איז געצוואונגען געווען צו צואיילען די נייע וואַהלען. די וואַהלען וואָס זיינען פאָרגעקומען דעם 16־טען פעברואַר 1936 זיינען פאַרוואַנדעלט גע־וואָרען אין א צווייטער רעוואָלוציע וואָס האָט געדאַרפט פאָרזעצען די ערשטע פון יאָהר 1931.

אין די וואַהלען זיינען אָפען אַרויסגעטראָטען צוויי בלאָקס: דער לינקער בלאָק פון פאָלקס פראָנט, באַשטעהענדיג פון סאָציאַליסטען, קאָמוניסטען, סינדי־קאַליסטען, לינקע רעפּובליקאַנער בראש מיט אזאַניאַ, און דער רעפּובליקאַנישער פאַרבאַנד מיט באַרדיאַ אַן דער שפּיצע; דער רעכטער בלאָק, וואָס איז אונטער־געשטיצט געוואָרען פון דער קירכע, פינאַנץ קאַפּיטאַל, די גוט באַזיצער, אינדוסט־ריעלע מאָנאַרכיסטען און פאַשיסטען.

די פּראָגראַם פון לינקען פאָלקס־פראָנט איז געווען קורץ און קלאָהר: אַמ־נעסטיע, א סוף צו מאַכען מיט דער אַרבייטסלאָזיגקייט, סאָציאַלע געזעצגעבונג, עקאָנאָמישער איבערבוי, אַגראַר רעפאָרמע, רעפאָרמירען דאָס געריכט און די פי־נאַנסען, אויסברייטערען די פּאָליטישע פרייהייט.

דער פאָלקס פראָנט האָט אַנטוויקעלט אַן אינטענסיווע וואַהל אַגיטאַציע. באַזונדערס אַקטיוו זיינען געווען די פרויען. דער ווירקליכער אויפברויז פון רע־וואָלוציאָנערע שטימונגען, האָט זיך ווי א שטורם דורכגעטראָגען איבערן גאַנצען לאַנד. דער פאָלקס פראָנט האָט אָפּגעהאַלטען א גלענצענדען נצחון.

אין דעם נייעם פּאַרלאַמענט וואָס איז באַשטאַנען פון 494 דעפּו־טאַטען, האָבען די לינקע געהאַט 262 דעפּוטאַטען, דער צענטער 64, און דער רעכטער בלאָק 142. דער פאָלקס פראָנט האָט געהאַט אַן אַבסאָלוטע מערהייט אין פּאַרלאַמענט. פון די פּאַרטייען פון פאָלקס פראָנט האָבען די סאָציאַליסטען באַקומען די גרעסטע צאָהל מאַנדאַטען — 88; די לינקע רעפּובליקאַנער 81; דער רעפּובליקאַנישער פאַרבאַנד 63; די קאַטאַלאָנער לינקע 20; די קאָמוניסטען 15; און אַנדערע קליינע גרופּען האָבען 22 מאַנדאַטען.

די נייע רעגירונג האָט אַרויסגעגעבען איהר דעקרעט, געגעבען אַמנעסטיע צו אַלע פאַרשפּאַרטע אַרעסטירטע. צוריק אָנגעשטעלט די טויזענטער מלוכה'שע אָנגעשעלטע און אַרבייטער וואָס זיינען באַזייטיגט געוואָרען פון דער אַרבייט אין די יאָהרען פון די רעאַקציע. צוריקגעגעבען די אויטאָנאָמישע רעכט דער קאַ־טאַלאָנער פּראָווינץ...

די פאַשיסטישע אָרגאַניזאַציעס זיינען פאַרבאָטען געוואָרען אין דער אַרמיי, אין דער ציווילער גוואַרדיע. אין דער פּאָליציי האָט מען געמאַכט אַ גרינדליכע רייניגונג. באַזונדערס פון רעאַקציאָנערע אָפיצירען, וואָס האָבען אָנגעפירט מיט דער קאָנטער רעוואָלוציע. מען האָט צוריק אויפגעשטעלט די סאָציאַלע געזעצגעבונג וואָס איז ליקווידירט געוואָרען אין די צוויי יאָהר פון רעאַקציאָנערער הערשאַפט. עס זיינען צוריק אויפגעשטעלט געוואָרען די „געמישטע געריכטען״ פון אַרבייטער און אַרבייטסגעבער אונטערן פאָרזיץ פון אַ רעגירונגס פאָרשטעהער. עס איז געשאַפען געוואָרען אַ געזעץ וואָס פאַרבאָט אונטערדריקען דעם אַרבייטס לוין נידריגער פון אַ באַשטימטען מינימום, און מען האָט אָנגעהויבען טראַכטען וועגען דער אַגראַר רעפאָרמע.

צום גרויס באַדויערען האָט די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי, די איניציאַטאָרען פון פאָלקס פראָנט, זיך אָפּגעזאָגט אָנטייל צו נעהמען אין דער רעגירונג. זי האָט געשטיצט די רעגירונג נאָר אויף וויפיעל זי האָט פאַרווירקליכט די התחייבות׳ן צום פאָלקס פראָנט. דאָס איז אָבער אַ גרויסער טעות געווען פון די סאָציאַליסטען. דאָס אַליין האָט שוין געגעבען געגנוג מוט די פאַשיסטען זיי זאָלען אַרויס אין אויפשטאַנד געגען דער רעגירונג, מיינענדיג אַז דער פאָלקס פראָנט איז ניט אַזוי שטאַרק.

רעדענדיג וועגען דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, מוז דאָ אויך דערמאָהנט ווערען, דער הויפּט חסרון פון דעם שפּאַנישען פּראָלעטאַריאַט, און דאָס איז זיין צושפּליטערטקייט. דער אַרבייטער קלאַס, דער רוקען ביין פון דער שפּאַנישער רעוואָלוציע פון דער ערשטער מינוט אָן, שטעלט מיט זיך פאָר ניט קיין איינהייטליכע מאַסע אפילו אין סאָציאַלער הינזיכט. און וויכטיגער פאַר אַלץ איז דאָס וואָס ער איז אָרגאַניזאַציאָנעל, אידעאיש און פּאָליטיש צושפּאָלטען. אין שפּאַניע איז דער פּראָלעטאַריאַט צוטיילט אין דריי לאַגערען אין סאָציאַליסטישען, קאָמוניסטישען און אַנאַרכיסטישען.

דער אַנאַרכיזם האָט זיך פאַרפעסטיגט אין שפּאַניע נאָך פון באַקונינס צייטען. אין יאָהר 1911 האָט זיך דער שפּאַנישער פּראָלעטאַריאַט אָנגעשטעקט מיט דער פראַנצויזישער טאַקטיק פון „דירעקטע אַקציע״, איבערגענומען די טעאָריע פון רעוואָלוציאָנערען סינדיקאַליזם. דאָס האָט געגעבען אַ מעגליכקייט די אַנאַרכיסטען צו פאַרפעסטיגען זייער איינפלוס אויף די ברייטע פאָלקס מאַסען. אונטער זייער פירערשאַפט, איז געגרינדעט געוואָרען אין 1911 אין באַרצעלאָנאַ, די נאַציאָנאַלע אַרבייטס קאָנפעדעראַציע.

נאָך דער רעוואָלוציע פון 1931 האָבען די אַנאַרכאָ־סינדיקאַליסטען אַ סך שאָדען געטאָן מיט זייער אָרגאַניזאַטאָרישער אַרבייט, מיט די ווילדע סטרייקען, אויפרייסען, שלעגערייען און מערדערייען. אויך דער כאַאָס וואָס די סינדיקאַליסטען האָבען דורך זייערע „רעוואָלוציאָנערע״ אַרויסטרעטונגען, אין פאַרלויף פון די לעצטע מאָנאַטען פאַר׳ן בירגער קריג, געשאַפען אין לאַנד, האָט קיין גוטעס ניט געבראַכט. אין געגענטייל, דאָס האָט ערמוטיגט די רעאַקציאָנערען און געשאַפען אַ גינסטיגען באָדען פאַר אַ רעאַקציאָנערען אויפשטאַנד.

די פיהרער פון די רעכטע סאָציאַליסטען האָבען עס פאַראויסגעזעהען, דעם אַנקום פון א שרעקליכען כאַאָס אין לאַנד, אלס רעזולטאט פון דעם וואָס פיעלע ארבייטער זיינען אריינגעצויגען געוואָרען אין די רייהען פון די אנארכיסטען, און פאַרנעהמען זיך מיט טעראָריסטישע מעטאָדען.

די אנארכא סינדיקאַליסטען האָבען באַלד נאָך די וואַהלען געהאַלטען אין איין ארויסרופען סטרייקס, אָפטמאָל געגען דעם ווילען פון דער מערהייט פון די ארבייטער, און דערנאָך ניט געלאָזט שליכטען. אזוי איז געווען דער פאַל מיט דעם גרויסען סטרייק פון די בוי ארבייטער אין מאדריד, אין וועלכען עס האָבען זיך באַטייליגט איבער 100 טויזענט ארבייטער, און איז געשליכטעט געוואָרען דורך דער פאַרמיטלונג פון דער רעגירונג, אויף וועלכען די סאָציאַליסטישע טרייד יוניאָנס זיינען געווען איינפארשטאַנען. אָבער די אנארכיסטען האָבען מיט געוואַלד מיטלען געצוואונגען די ארבייטער אַנצוהאַלטען דעם סטרייק.

די אנארכיסטען האָבען שטארק אגיטירט פאַר „דירעקטע אקציע" געגען דעמאָקראַטיע, פאַר דער פאַרניכטונג פון דער בורזשואזער דעמאָקראַטיע אין צייט ווען זיי זיינען געווען אין א פאָלקס־פראָנט, מיט'ן קליינבירגערטום און אַנדערע פּראָגרעסיווע עלעמענטען, וועלכע זיינען נאָך ניט אנטוויקעלט צום סאָציאַליזם און זיינען ניט מסכים צו אנארכיסטישער הערשאַפט.

די רעוואָלוציאָנערע פּראָפּאַגאַנדע און טעטיגקייט פון די אנארכא סינדיקאַליסטען צוזאַמען מיט דער ענערגישער אגיטאַציע פון די גאָר „לינקע" סאָציאַליסטען, אומצוּוואַרפען די דעמאָקראַטישע רעגירונג און איינצופיהרען א „פּראָלעטאַרישע דיקטאַטור", לויט דעם רוסישען מוסטער האָט געמוזט פריהער אָדער שפּעטער דערפיהרען צו א בירגער קריעג אין לאַנד, און צו שטעלען מיט איינמאָל אין געפאַהר די רעפּובליק און אַלע רעוואָלוציאָנערע דערגרייכונגען.

די רעאַקציאָנערען פון גאַנצען לאַנד האָבען באַלד אויפגעהויבען א געשריי, מען זאָל ראַטעווען שפּאַניע פון רוסישער הערשאַפט!

דער רוקענביין פון דער ארבייטער באַוועגונג אין שפּאַניע, די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי, די פּאַרטיי וועלכע האָט געשפּילט די וויכטיגסטע ראָלע אין די יאָהרען פון 1931 און 1936, האָט נאָך די וואַהלען פאַרלאָרען איהר קראַפט אלס פּאָליטישער פאַקטאָר. דער פיהרער פון לינקען פליגעל מיט וועמען די מערהייט פון דער פּאַרטיי איז, קאַבאַליערא, איז געוואָרען זעהר לינק געשטימט, און איז געוואָרען א שטארקער אָנהענגער פון דיקטאַטור.

נאָך די פעברואר וואַהלען האָט ער זיך באַמיהט צו שאַפען א רעוואָלוציאָנערען פראָנט פון לינקע סאָציאַליסטען, אנארכא־סינדיקאַליסטען און קאָמוניסטען, מיט דעם צוועק צו שטירצען די אָרדנונג און איינפיהרען א „פּראָלעטאַרישע דיקטאַטור".

קאַבאַליערא האָט מיט דעם געמאַכט א טעות. ער האָט פאַרזעהן אז אונטער די באַדינגונגען איז נאָך צו פריה געווען צו קלעהרען וועגען אזא זאַך. אז מען האָט נאָך ניט געקאָנט טראַכטען וועגען א צעשפּליטערונג פון די פאַראייניגטע פּראָגרעסיווע כחות אין לאַנד. ער האָט פאַרגעסען אז א צושפּליטערונג פון דער פּאַרטיי וואָלט געווען אן אומגליק ניט נאָר פאַר'ן סאָציאַליזם אין שפּאַניע

נאָר אויך פאַרן גורל פון דער רעוואָלוציע. ער האָט פאַרגעסען אז אָהן דער הילף פון די קליינבירגערליכע פאָלקס מאסען און אינטעליגענציע, וואָלטען זיי ניט גע־קענט באזיגען די רעאקציע אין די לעצטע וואהלען.

אזא טאַקטיק האָט פאַראורזאכט דעם בירגער קריעג. די רעאקציאָנערע פּאר־טייען האָבען זיך געפרייט ווען זיי האָבען געזעהן, אז די לינקע זעלבסט מאכען רייף דעם באָדען פאר א צוזאמענברוך פון דער רעפּובליק. דאָס איז געווען זייער העכסטער וואונש — א צושפּאָלטונג אין די רייהען פון לינקען פאָלקס פראָנט, און זיי האָבען עס אויסגענוצט.

די אָנהענגער פון דעם אלטען אָפּגעלעבטען רעזשים אין שפּאניע, די פאראיי־ניגטע רעאקציאָנערע כחות פון די מאָנארכיסטען און פאשיסטען, האָבען אויפ־געהויבען א האנט געגען דער רעפּובליק איהר צו פארניכטען. זיי האָבען זיך פארמאָסטען געגען דער רעפּובליקאנישער אָרדנונג, וואָס איז אויסגעקלי־בען געוואָרען פון שפּאנישען פאָלק, דורך אזוי פיעל בלוט און קרבנות, און אויף איהר פּלאַץ צו אוועקשטעלען א דיקטאַטאָרישע אָדער מאָנארכיסטישע רעגירונג.

פון איין זייט זיינען געשטאנען געגען דער רעפּובליק די שפּאנישע מאָנאר־כיסטען מיט די פאשיסטען, און מיט זיי אלע פינסטערלינגע אומבאוואוסטזיניגע סאָלדאטען און פּויערים; פון דער אנדערער זייט, איז געוואָרען באשיצט די רע־פּובליק פון דעם אזוי גערופענעם „פאָלקס פראָנט" וואָס באשטעהט פון רעפּובלי־קאנער, סאָציאליסטען, קאָמוניסטען, און אנארכיסטען.

סיי אין דעם רעכטען פראָנט, וואָס באקעמפט דער רעגירונג, און סיי אין דעם לינקען פראָנט, וואָס פארטיידיגט די רעגירונג, זיינען ניט אלע פארבינדעטע איינשטימיג צווישען זיך, אין די ווייטערע ציעלען און שטרעבונגען. די מאָנארכיס־טען טרוימען וועגען א קעניג, און די פאשיסטען ווילען א „פירער" א דיקטא־טאָר ווי א מוסאָליני אָדער היטלער. דאָס זעלבע איז מיט די פארבינדעטע אינ'ם לינקען פאָלקס פראָנט: די מעסיגע רעפּובליקאנער, ווילען א רעפּובליק אָהן גרינד־ליכע ראדיקאלע ענדערונגען; די לינקע רעפּובליקאנער זיינען שוין גרייט איינ־צוגעהן אויף געוויסע ראדיקאלע רעפאָרמען אין לאנד; די סאָציאליסטען ווילען א דעמאָקראטישע רעפּובליק, וואָס זאָל דורכפיהרען סאָציאליסטישע ענדערונגען אָבער אויף דעמאָקראטישע יסודות; די קאָמוניסטען ווילען איינפיהרען א סאָוועט־טישע רעגירונג אויפ'ן מוסטער פון רוסלאנד — „א פּראָלעטארישע דיקטאטור" און די אנארכאָ־סינדיקאליסטען ווילען איינפיהרען אנארכיזם...

די פאראייניגטע אין ביידע לאגערען האָבען פארשיידענע פּראָגראמען, ציעלען און שטרעבונגען; אָבער זיי אלעמען פארבינדעט אין דעם איצטיגען מאָמענט איין אלגעמיינער ציעל, וואָס טיילט זיי אין צוויי באזונדערע פיינדליכע פראָנטען: דעם פראָנט פון די רעאקציאָנערען פאראייניגט דער שותפות'דיגער האס צו דער רעפּובליק; און די פאראייניגטע אין פאָלקס פראָנט, פאראייניגט דער טויט גע־פאהר, אין וועלכער עס געפינט זיך די רעפּובליק, און די מורא פאר א קומענ־דיגער מיליטערישער פאשיסטישער דיקטאטור, וואָס וועט פארניכטען מיט א שטאַרקער האנט אלע דערגרייכונגען פון דער שפּאנישער רעוואָלוציע.

די ארבייטער, די הויפט־שטיצער פון דער רעפובליק ווייסן וואס עס וואלט פאר זיי געמיינט א פאשיסטישער זיעג. דער הויפט פיהרער פון פאשיס־טישען אויפשטאנד, גענעראל פראנקא, האט שוין באצייטענס ערקלערט ווי אזוי ער קוקט אויף ארבייטער, אויף סאציאליסטען און אנדערע פראגרעסיווע מענשען. ער האט שוין אנגעזאגט די בשורה אז אונטער זיין הערשאפט וועט א סטרייק פון ארבייטער מיינען טויט שטראף...

און מען מעג איהם גלויבען אז דאס וועט ער הונדערט פראצענט עהרליך דורכפירען.

די שפאנישע ארבייטער האבען פאר זיך א קלאהר בילד וואס עס וועט מיי־נען פאר זיי א פאשיסטישע רעגירונג. זיי ווייסען עס פון אייגענער ערפאהרונג. פון די ביז איצטיגע רעאקציאנערע רעזשימען. און דאריבער קעמפען די ארביי־טער אין שפאניע מיט א מערקווירדיגער אפפערוויליגקייט, מיט א מסירת־נפש׳־דיג־קייט, וואס רופט ארויס באוואונדערונג און באגייסטערונג ביי דער גאנצער וועלט. זיי ווייסען אז עס שטעהט אין קאן צו פארלירען אלץ וואס זיי האבען אויסגע־קעמפט מיט זייער בלוט.

דער קאמף פון די שפאנישע ארבייטער איז א העלדישער, אבער אויך די רע־אקציאנערען פיהרען א פארצווייפעלטען קאמף, און ווילען זיך בשום אופן ניט אונטערגעבען. די רעאקציאנערען מכל המינים ווייסען גאנץ גוט, וואס עס וואלט געמיינט פאר זיי דער זיעג פון דער פאלקס רעגירונג. זיי ווייסען אז ביי דער וויטערדיגער אנטוויקלונג פון דער רעפובליק, און ביי די וויטערדיגע רעפארמען אין לאנד, וואלטען זיי אלץ מעהר און מעהר פארלוירען פריווילעגיעס, און זייערע אנגעזאמעלטע גרויסע פארמעגענס. די גענעראלען און אפיצירען, די קעמפער פאר דער אויפהאלטונג פון דער אלטער ארדנונג אין שפאניע, ווייסען גאנץ גוט, אז זיי וואלטען פארלוירען זייערע הויכע פריווילעגירטע פאזיציעס; די גלחים און קלעריקאלען ווייסען אויך אז אונטער דער רעפובליק, פארלירען זיי דעם איינפלוס און כוח אויף דעם אלגעמיינעם אונבאוואוסטזיניגען אונאויפגעקלערטען שפאניער. די רייכע סוחרים, די גרויסע באנקירען וואלטען געמוזט באגרעניצען זייערע פראַ־פיטען. און דאריבער שרעקען זיי זיך פאר א „רויטער שפאניע".

די הויפט לאזונג פון דעם איצטיגען אויפשטאנד איז: „ראטעוועט שפאניען פון סאוועט רוסלאנד" ווי די איטאליענישע פאשיסטען וועלכע פלעגען שרייען „רוים אדער טויט!" ראטעוועט רוים פון לעונים הענט!"

די לאזונג געפינט אן אפקלאנג, ביי א היבשען טייל פון דער שפאנישער באפעלקערונג, וואס איז ניט געניגענד דערוואקסען, צו פארשטעהן די פאלשקייט און לעכערליכקייט פון אט דער דאזיגער מורא, אז די פאשיסטען האבען דאס אויס־געטראכט, אום צו ווארפען א שרעק אויף די ברייטע מאסען, וועלכע זיינען נאך ניט קאמוניסטיש געשטימט.

אינם דאזיגען קאמף שפילט די ארמיי אן אויסערגעוויינליכע ראלע: יעדער צד האט געוואלט די ארמיי מיט זיך. אז די ארמיי וועט זיין מיט אים — האט יע־דער בא זיך געטראכט — וועט ער זיין זיכער מיט זיין זיג.

די ארמיי שפּילט שטענדיג א גרויסע ראָלע אין שפּאַניע. זי ווערט שטענדיג אויסגענוצט פון די גענעראַלען, פאַר זייערע אינטערעסען. ניט איין שפּאַנישער דיקטאַטאָר האָט אויסגענוצט די ארמיי פאַר זיינע אוואַנטוריסטישע צוועקען. מי־ליטערישע דיקטאַטור איז ניט קיין נייעס אין שפּאַניע. אין דער שטורעמדיגער געשיכטע פון שפּאַניע, אינ'ם „לאַנד פון אומרוהען", איז שוין ניט איינמאָל פאַר־געקומען בלוט פאַרגיסונגען און די ארמיי איז אויסגענוצט געוואָרען פאַר מי־אוסע צוועקען. ווען מיט זעקס יאָהר צוריק איז געפאַלען די שפּאַנישע מאָנאַר־כיע, איז עס געווען טיילוויז אויך צוליב דעם האַס פון דעם שפּאַנישען פאָלק, צו דער פריהערדיגער דע־ריוועראַ'ס מיליטערישער דיקטאַטור.

אויך אין דעם אויפשטאַנד האָט געשפּילט די ארמיי א וויכטיגע, אפשר וויכטיגסטע ראָלע. מיט וועמען שטעהט די ארמיי? די פאַשיסטען מיט די מאָנאַר־כיסטען באַריהמען זיך, אַז די ארמיי שטעהט מיט זיי. פון דער אַנדערער זייט זעהען מיר אָבער אַז צעהנדליגער טויזנטער סאָלדאַטען, פּאָליציי, שוץ מיליטער, העלפען דער רעגירונג, און קעמפען גלייך מיט די אָנהענגער פון דער רעפּובליק געגען דער רעאַקציע און פאַשיזם. אויך די מאַטראָזען זיינען געווען מיט דער רע־גירונג און באַשיצט איהר אין די געפערליכסטע פונקטען, באַזונדערס אין די האַפען־שטעדט, וואו דער קאַמף האָט זיך צופלאַקערט.

די באַדייטענדסטע ראָלע שפּילען די ארבייטער מאַסען, וועלכע האָבען זיך באַוואָפענט אין א פאָלקס ווידערשטאַנד, געגען די רעאַקציאָנערע רעוואָלטירענדע קרעפטען.

די דאָזיגע כחות זיינען איצטער אָפען ארויס אין קאַמף. זיי קעמפען אויף טויט און לעבען. און די טראַגישע דראַמע, וואָס האָט אָנגעהויבען שפּילען אין דער יונגער אויפגעברויזטער שפּאַנישער רעפּובליק, דערגרייכט נאָך ניט איהר קלימאַקס.

די גאַנצע וועלט פאָלגט נאָך די דאָזיגע דראַמע, ווייל פיל האָפנונגען און גלויבען זיינען פאַרבונדען מיט דער יוניגער שפּאַנישער רעפּובליק. איהרע א ני־דערלאַגע וואָלט דערלאַנגט א שווערען קלאַפּ דער דעמאָקראַטיע אויף דער גאַנצער וועלט.

5. דער בלוטיגער בירגער קריג

עס לויפען די טעג, די וואָכען, די חדשים און יאָרען און עס קומט אַלץ ניט קיין ענדע צו דעם שפּאַנישען בירגער־קריעג. עס איז שוין אוועק באַלד דריי יאָר זינט עס האָט זיך אָנגעהויבען דער דראַמאַטישער בלוטיקער געפעכט אין שפּאַניע, און מען ווייסט נאָך אַלץ ניט, ווען די מלחמה וועט זיך ענדיגען. געווען צייטען ווען מען האָט געמיינט, אַז אָט־אָט און די פאַשיסטען זיגען איבער שפּאַניע; אַז זיי וועלען ארויס די עווענטועלע זיגער. געווען אויך צייטען ווען מען האָט געמיינט, אַז די וואָגשאָל פון נצחון נויגט זיך מעהר צו דער זייט פון דער רעגירונג, (דאָס איז געווען נאָך דער מפּלה, וואָס די איטאַליענער האָבען געהאַט הינטער גוואַדאַלאַ כאַרא). די מלחמה איז אָבער נאָך אַלץ ניט געקומען צו זיין לעצטען אַנטשיידענעם פאַקטאָר אין זיין דרעצידירענדער פאַזע.

איין זאך איז קלאָהר, אז נאָך דעם ברודער - קאמף, וועט שפּאניע בלייבען פאראָרימט, סיי פון איהר באַפעלקערונג און סאַי פון איהר אינדוסטריע. די אָרימע שפּאניע וועט מוזען אָנקומען צו אנדערע לענדער נאָך הילף. זי וועט מוזען אָנקור־מען צו איהרע קרובים אין איראָפּא, ביז זי וועט זיך קענען שטעלען אויף די אײ־גענע פיס.

ווי אזוי איז די רעוואָלוציע אויסגעבראָכען? פארוואָס האָבען די פאשיסטען געמאכט אַן אויפשטאַנד? אָט־די אלט־נייע ווידערהאָלענדע פראגען וועלען מ׳ר דאָ פּרואוּוען באַלייכטען און ערקלערען.

דעם 18־טען יולי 1936, איז אויסגעבראָכען דער אויפשטאנד פון די רעבע־לירענדע גענעראַלען מיט פראַנקאָן בראש. דער מיליטערישער אויפשטאנד איז גע־קומען נאָך דעם נצחון פון שפּאַנישען „פּאָלקס־פראָנט״, בעת די וואהלען צו די שפּאַנישע קארטעסען.

די קאָנטר־רעוואָלוציאָנערען, די בורזשואזיע, די מאָנארכיסטען און פאשיס־טען אין שפּאניע האָבען געזעהן דעם כוח פון דעם פּאָלקס־פראָנט, האָבען זיי זיך דערשראָקען, און גענומען צוגרייטען א מלוכה־איבערקעהרעניש, וואָס זאָל מאכען א סוף מיט דער רעוואָלוציע. זיי האָבען דעריבער געמאכט דעם אויפשטאנד. דער־צו נאָך האָט דער אויפשטאַנד זיך אָריענטירט אויף די קאָנסטרוקטיווע פאשיסטי־שע כוחות, אויף איטאליע און דייטשלאנד, וועלכע האָבען דעם אויפשטאנד גע־שטיצט מיט מאָרד־געצייג, שפּייז און פינאנץ.

די ארבייטער און פּראָגרעסיווע אָרגאניזאציעס האָבען פון זייער זייט גענומען אָרגאניזירען אַן אייגענע מיליציע צו שטעלען א ווידערשטאנד דער רעאקציע. „נאָ פּאַסאַראַן״ — איז געוואָרען דער לאָזונג פון די פּאָלקס מאסען וואָס האָבען זיך פּאַראייניגט אונטער דעם „פאָלקס־פראָנט״. אָבער זייער כוח איז ניט געווען גענוג שטאַרק זיך קעגענשטעלען די פּראָפעסיאָנעלע סאָלדאטען פון אויסלענדישען לע־גיאָן, און די ווילדע קריגערישע מורען. די נאָך ניט געאיבטע און ווייניג דיסציפּלי־נירטע ארבייטער מיליטער האָט באַלד ניט געקאָנט אָפּשטויסען די פאשיסטישע אַטאַקעס. דערצו נאָך ווען זיי זיינען געשטיצט געוואָרען פון צוויי גרויס מעכטע וועלכע האָבען געשטיצט און שטיצען פראנקאָ׳ן ניט נאָר מיט טעכנישע מיליטערי־שער הילף, נאָר גאַנץ פּשוט: זיי גיבען אַן אקטיווע שטיצע דער פאשיסטישער אר־מיי, אריבערוואַרפענדיג קיין שפּאניע גאנצע דיוויזיעס מיליטער, באוואפענט מיט אַלע מיליטערישע באַדערפענישען מיט טאנקען, עראָפּלאנען, קריעגס שיפען, גע־פּאנצערטע צוגען און דאָס גלייכען.

מאַדריד איז געוואָרען דער הויפּט־פּונקט, ארום וועלכען עס זיינען פאָרגעקו־מען די ענטשיידענע שלאַכטען. ווייל ביז וואַנען מאדריד, די הויפּט־שטאָדט פון שפּאניע איז געווען אין די הענט פון דער רעגירונג, האָבען זיך די פאשיסטען ניט געקענט באַרימען אז זיי האָבען באַזיגט די רעגירונג. מעגען זיי אפילו איינגעהמען א העלפט פון שפּאניע.

דער פאשיסטישער דראַנג איז דאריבער נאָר געווען נאָך מאדריד, צו פאר־כאַפען די הויפּט־שטאָדט און איבערנעהמען די מאכט. זיי האָבען געמאכט אַלע נויטיגע הכנות, זיי האָבען אָנגעשטרענגט אַלע זייערע כוחות צו פארכאַפּן מאַדריד.

זיי האָבן געאַרבייט מעשים צו פאַראייניגען די פאַשיסטען פון שפאַניע. צו פאַר־אייניגען די פאַשיסטען פון דרום זייט מיט די פון מערב זייט, שפאַניע, לעבען פאָרטוגאַל צו קומען מיט א מאַרש פון אַלע דריי זייטען מיט אַמאָל.

עס איז געווען וויכטיג פאַר די פאַשיסטישע פיהרער צו ברעכען דעם ווידער־שטאַנד פון דער רעגירונג אין דריי הויפּט־פּונקטען: ביי דער שטאָדט סעבאסטיאַן וואָס ליגט אין צפון שפּאַניע; אין באַדאַכאָז וואָס ליגט מערב זייט פון שפּאַניע נע־בען פאָרטוגאַל; און ביי קאָרדאָווא, וואָס ליגט אין דרום פון שפאַניע. אין די דאָזיגע דריי געגענטען זענען פאָרגעקומען א לענגערע צייט פאַרביטערטע שלאַכטען.

די פאַשיסטישע ארמיי אין צפון זייט, איז געפיהרט געוואָרען פון גענעראַל מאָלאַ. זיין ארמיי איז געווען אין שטענדיגער געפאַהר צושמעטערט צו ווערען פון דער רעגירונגס ארמיי, וואָס האָט איר געקענט באַפאַלען פון אַלע זייטען. גענעראַל מאָלאַ איז אויך געווען אין א שווערער לאַגע צוליב דעם, ווייל ער האָט ניט געקענט קריגען קיין פרישע קרעפטען פאַר זיין ארמיי.

שטאַרק איז אָבער געווען די פאַשיסטישע ארמיי וואָס איז געפירט געוואָרען פון גענעראַל פראַנקאָ אין דרום זייט פון שפּאַניע. פראַנקאָ'ן איז געלונגען צו קרי־גען נייע סאָלדאַטען פון דער שפּאַנישער מאַראָקאָ דורכ'ן גיבראַלטאַר.

פאַרוואָס גענעראַל פראַנקאָ באַקומט שטיצע פון דער שפּאַנישער מאַראָקאָ, איז גאַנץ לייכט צו פאַרשטעהן. די שפּאַנישע מאַראָקאָ איז זעהר אַן אומרוהיגער טייל פון שפּאַניע; עס איז א ווינקעל וואו עס ברויזט שטענדיג מיט אומצופרידענ־הייט און מיט'ן גייסט פון רעוואָלט און אויפשטאַנד. די דאָרטיגע באַרבאַרישע שבטים זיינען דורכגעדרונגען מיט אַן אומרוהיגען גייסט. זיי האָבען שטענדיג גע־פיהרט מיט שפּאַניע מלחמה.

שפּאַניע האָט וועניג וואָס אַנטוויקעלט די מאַראָקער באַפעלקערונג, און האָט וועניג אויפגעטאָן אום צו דערגרייכען זייער טרייהייט און לאָיאַליטעט. ניט אומ־זיסט הערט מען זיך אַלעמאָל אָן פון אויפשטאַנדען אין מאַראָקא. עס ווערט שטיל אויף א צייט, און שפּעטער דערוועקט זיך צוריק דער גייסט פון רעוואָלט.

עס איז ניט קיין גרויס וואונדער וואָס די שפּאַנישע מאַראָקא, וועלכע ליגט ביים סאַמע דרום פון שפּאַניע, איז איצט געוואָרען יענער קוואַל, פון וואַנען די פאַ־שיסטען שעפּען זייער כוח. אין מאַראָקא איז לייכט צו געפינען אומצופרידענע אוואַנטוריסטען, וועלכע זיינען שטענדיק גרוייט פאַר אויפשטאַנדען, פאַר אָנפאַלען, הריגות און מאָרדען. די פאַשיסטען האָבען אָנגערייצט די ווילדע הפקרים אין מאַראָ־קאָ און זיי אויסגענוצט פאַר זייערע טעראָר מעשים.

צוזאַמען מיט די פאַרעטערישקייט פון די פאַשיסטען און דער נידערטרעכטיג־קייט פון די פאַשיסטישע לענדער וועלכע זיינען געקומען העלפען זייערע בראַנד־ברידער אין שפּאַניע, וועט אויך די געשיכטע מוזען פאַרצייכענען אין שוואַרצע ראַמען די פאַלשע פּאָליטיק פון „נייטראַליטעט״, וואָס די דעמאָקראַטישע לענדער האָבען אָנגעווענדעט קעגען דעם סכסוך אין שפּאַניע.

די פאַשיסטישע כוחות זיינען אין אָנהויב געווען שוואַך. זייערע ערשטע פאַר־זוכען צו פאַרכאַפּען די רעגירונג, זיינען דורכגעפאַלען. די פּראָלעטאַרישע מאַסען

האבן זיך גענומען ארגאניזירן און דיסציפלינירן און צוריקגעשליידערט די אטאקעס פון די פאשיסטן. זיי וואלטן געווים געווען באזיגט די שווארצע כוחות ווען ניט די אויסערליכע הילף וואס זיי האבן באקומען פון איטאליע און דייטשלאנד.

אבער וואס האט צו דעם געטאן די וועלט? די דעמאקראטישע לענדער זיינען באלד ארויסגעקומען מיט א לאזונג פון „נייטראליטעט". מען האט אוועקגעשטעלט אן עמבארגא קעגן דער שפאנישער רעגירונג אין דער צייט ווען היטלער און מוסאליני האבן דארטן אריינגעשיקט אלע נויטיגע קריגס מכשירים פאר די רעבעלן.

די וועלט רעגירונגען האבן אויך אוועקגעשטעלט אן ארגאניזירטע לעגאלע דעמאקראטישע רעגירונג, אויף איין ברעט מיט א באנדע פארברעכער, און ערקלערט קעגן איהר אן עמבארגא; ניט לאזענדיג איר זיך ראטעווען קעגן איהרע אויסערליכע שונאים. אבער פון איטאליע האט מען אראפגענומען די סאנקציעס ניט קוקענדיג אויף דעם וואס זי האט פארקנעכט און עראבערט דורך בלוט און פייער עטיאפיע, דאס איינציגע פרייע לאנד אין אפריקא. ניט רעכענענדיג זיך דערמיט וואס איטאליע איז ארויס קעגן די פרינציפען פון דער פעלקער ליגע, קעגן די פרינציפען פון מענטשליכקייט.

די דעמאקראטישע לענדער פראנקרייך און ענגלאנד האבן זיך פארענטפערט, אז זיי טוען דאס כדי אפצוהאלטען די וועלט פון מלחמה. אז אין צייט פון געפאהר מוז מען פארשווייגען קלענערע פארברעכענס כדי ניט ארויסצוברענגען גרעסערע. דער פאקט איז, אז די דאזיגע וואקלענדיגע האנדלונג מצד די דעמאקראטישע לענדער, האט אפגעשוואכט די הענט פון די וואס שטעהען פארן וועלט שלום און געשטארקט די הענט פון די קריגס אנצינדער, די הענט פון די פאשיסטישע מערדער.

די סאוועט רעגירונג האט במילא געמוזט שטעהן אן א זייט, און אויך אונטערשרייבען דעם נייטראליטעט אפמאך. זי האט דאס געמוזט טאן צוליב צוויי מאטיוען: ערשטענס געפינט זיך דער סאוועטען פארבאנד זעהר ווייט פון שפאניע אין פארגלייך מיט וועלכער עס איז אנדערער אייראפייאישער מלוכה, און איהר דירעקטע הילף הן מאטעריעלע און הן בנוגע אמוניציע איז זעהר באגרעניצט.

צווייטענס, וואלט א דירעקטע הילף פון דעם סאוועטען פארבאנד אלס מלוכה צו די שפאנישע קעמפפער אריינגעשפילט אין די הענט פון די פאשיסטען. זיי וואלטען באלד אלארמירט דער קאפיטאליסטישער וועלט וועגען דעם וואס עס קומט פאר אין שפאניע; אז דארט געהט אן א קאמף צווישען קאמוניזם און קאפיטאליזם; אז דער סאוועטען פארבאנד איז א געפאהר פאר די קאפיטאליסטישע לענדער. זיי וואלטען נאך געקענט שאפען א פאראייניגטען פראנט פון אלע קאפיטאליסטישע לענדער קעגען דעם סאוועטען פארבאנד, און קעגען די שפאנישע לאיאליסטען.

די הילף פאר די שפאנישע פאלקס-קעמפפער קומט אמוועניגסטענס פון די שונאים פון דעם פאשיזם פון איבער גאר דער וועלט. די אלע אנטי-פאשיסטען שטיצען די שפאנישע בראווע קעמפער, און גלויבען אין זייער זיעג, וואס וועט ענדליך קומען. זיי גלויבען אין כוח פון די שפאנישע פאלקס-מאסען וועלכע צייכענען זיך

אוים מיט זייער גרעניצלאָזער איבערגעגעבענקייט צו דער זאַך פון דעם פאָלקס־פראָנט. מעגען די פאַשיסטען איצט פאַרצייכענען טריאומפען, מעגען זיי זיך באַ־ריהמען אז זיי האָבען שוין באַלד גאַנץ שפּאַניע. — זיי האָבען אָבער ניט דאָס שפּאַ־נישע פאָלק! אין מעהרסטע פּראָווינצען וואו די פאַשיסטען האָבען פאַרכאַפּט די ממשלה, זיינען זיי ארומגערינגעלט מיט אינוועניגסטע שונאים. די ארבייטענדע מאַסען וועלען קיינמאָל ניט שלום מאַכען מיט דעם געדאַנק, אז די גענעראַלען זאָ־לען איבער זיי הערשען. די שפּאַנישע ארבייטער האָבען ערוואַכט, זיי זיינען ארוים אין אן אָפענעם קאַמף מיט דער רעאַקציע און זיי וועלען דעם קאַמף ניט אויפגעבען. זיי וואַרטען נאָר אויף דער געלעגענהייט צו קענען זיך אויפהויבען קעגען די פאַשיסטען און פאַרפעסטיגען אין זייערע ערטער די הערשאַפט פון דער רעוואָלוציע וואָס האָט זיי געגעבען פרייהייט און וואוילזיין.

די פּראָגרעסיווע וועלט שאַצט אָפּ, די איבערגעגעבענקייט פון די שפּאַנישע פאָלקס מאַסען, וועלכע האָבען געשטעלט אן אייזערנעם ווידערשטאַנד די פאַשיסטישע מערדער. די פּראָגרעסיווע וועלט שטיצט דעריבער די שפּאַנישע פאָלקס־העלדען, שטרענגט זיך אָן מיט אַלע כוחות צו ראַטעווען דאָס שפּאַנישע פאָלק פון די הענט פון די פאַשיסטען, פון די הענט פון די היטלערס און מוסאָליניס כאַלדאַטען. זי שטיצט מאָראַליש און פינאַנציעל די העראָאישע קעמפער ווייל זי ווייס אז יעדער דאָלער איז א קויל אינם האַרץ פון פאַשיזם, און א שוץ־וואַנט פאַר די בראַווע העלדען וואָס גיבען אָפּ זייער לעבען פאַר דער פרייהייט פון שפּאַניעס זיהן און טעכטער און פאַר דער פרייהייט פון דער גאַנצער וועלט.

די פּראָגרעסיווע וועלט ווייסט און פיהלט אז אויף די פייער אָנגעצונדענע בערג אין שפּאַניע, ווערט איצט אויסגעקעמפט דער שיקזאַל ניט בלויז פון די שפּאַנישע פאָלקס מאַסען, נאָר אויך פון די איטאַליענישע, דייטשע און פּוילישע מאַסען.

אזעלכע העלדענטאַטען ווי עס ווייזען ארוים די שפּאַנישע פאָלקס־מאַסען האָ־בען וועניג פאַרגלייכען אין דער גאַנצער וועלט געשיכטע. די וועלט קוקט זיך צו מיט דער גרעסטער באַוואונדערונג צו דער זעלבסטאָפּפערונג פון די שפּאַנישע אַר־בייטער, וועלכע האָט פאַרצייכענט אזעלכע העראָאישע פיגורען ווי א לעאָן באום, דער אידישער ארבייטער וואָס האָט מקריב געווען זיין לעבען ארום סאַן סעבאַסטיאַן. אָדער גאָר ווי א פראַנציסקא גאַרסיאַ, דער 19־יאָהריגער ארבייטער העלד וואָס האָט איינער אליין אויפגעריסען אויף דעם טאָלעדאָ פראָנט א בריק מיט פאַשיסטישע מיליטער און איז דערביי אליין אומגעקומען, און נאָך אזעלכע טויזענטער וועלכע האָבען איינגעשריבען אין דער געשיכטע פון ארבייטער קאַמפען נייע גלענצענדיגע שורות פון אייביגען רוהם און גרויסקייט.

קיינמאָל וועלען ניט פאַרגעסען ווערען די געוואַגטע העלדען פון שפּאַנישען פאָלק! מיר וועלען קיינמאָל ניט פאַרגעסען די הונדערטער טויזענטער מיידלאַך און פרויען, טעכטער און שוועסטער, כלות און פרויען, וועלכע האָבען פאַרגאָסען זייער בלוט אויף די ברענענדיגע שלאַכט פעלדער אין די סאַמע פאָדערשטע רייהען פון די גלענצענדיגסטע בלוטיגסטע קאַמפען.

קיינמאָל ניט וועט פארגעסען ווערען די שפּאַנישע יוגענט וועלכע האָבען זיך גאַרנישט דערשראָקען פאַר'ן כסדר'דיגען קנאַקען פון די מאַשין־ביקסען, פון האַר־מאַטען דונער נאָר מיט „סאַלוד!" געלאָפען אויף די פראָנטען.

אין די הערצער פון דער שפּאַנישער יוגענט איז געבליבען טיעף איינגעקריצט די ווערטער פון דער באַריהמטער העלדין חבר'טע פּאַסיאָנאַריא וועלכע האָט פון פראָנט צוגעשיקט א באַריכט וואָס איז פול מיט גלויבען, פול מיט מוט און האָפ־נונגען פון נצחון איבער פאַשיזם. זי האָט געשריבען:

„די מאַמעס וויינען ניט איבער זייערע זיהן, וואָס פאַלען אין שלאַכט. זיי זיינען שטאָלץ מיט דעם וואָס זיי האָבען געבוירען העלדען! כלות און שוועסטער איילען זיך צום שלאַכטפעלד, צו פאַרנעהמען דעם פּלאַץ פון זייערע געפאַלענע ברי־דער און חתנים. זיי זיינען גרייט זייער לעבען צו געבען פאַר דער פרייהייט, ווייל דער פאַשיזם טאָר ניט זיגען!"

אויך די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע מיט וועלכער עס האָט אָנגעפירט דער „מורא'דיגער" גענעראַל קלעבער, און אין וועלכער עס האָט זיך באַטייליגט דער באַרימטער עסטרייכישער סאָציאַליסט יוליוס דייטש, און דער סעקרעטאַר פון קאָמוניסטישען אינטערנאַציאָנאַל דימיטראָוו, אויך די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע וועלכע איז באַשטאַנען פון העלדען פון אַלע ראַסען און נאַציעס, האָט אָנגעפירט א קאַמף געגען פאַשיזם. די דאָזיגע זעלנער וועלכע זיינען געקומען פון אַלע עקן וועלט העלפען דעם שפּאַנישען פאָלק וועלען אויך פאַרצייכענט ווערען מיט גאָלדענע בוכשטא־בען אין דער געשיכטע פון אונזער יאָרהונדערט. די אינטערנאַציאָנאַלע בריגאַדע האָט באַוויזען אז ס'איז דאָ א זאַך ווי פּראָלעטאַרישע סאָלידאַריטעט. אַרבייטער פון רוהיגע היימען פאָהרען אוועק אין אומרוהיגען שפּאַניע, אוועקצוגעבען זייערע לעבענס פאַר זייערע לייבליכע ברידער אַרבייטער אין שפּאַניע. זיי זיינען געקומען מיט דער גרעסטער מסירות נפש־דיגקייט העלפען די שפּאַנישע מאַסען אין זייער קאַמף פאַר א דעמאָקראַטישער רעפּובליק; אין זייער קאַמף קעגען פינסטערען פאַשיזם.

6. דאָס טראַגישע אינם שפּאַנישען בירגער קריג

דאָס טראַגישסטע אינם שפּאַנישען בירגער־קריעג באַשטעהט אין דעם, וואָס אין די אייגענע רייהען פון פּראָלעטאַריאַט קומען פאָר אָפטע רייסערייען; אזעלכע וואָס ברענגען צו אויפשטאַנדען און קריגערייען צווישען זיך אליין. פריהער זיינען אָנגעגאַנגען שטילע קאַמפען; מען האָט אָבער ניט געקענט שטיקען צווישען זיך, און די צאַנקערייען אין די רייהען פון פאָלקס־פראָנט זיינען ארויסגעקומען אין דער עפענטליכקייט. דאָס איז געווען נאָכ'ן בלוטיגען אויפשטאַנד אין באַרצעלאָנאַ (אין מאַי 1937) אין וועלכען ארום צוויי הונדערט מענטשען זיינען דערהרג'עט געוואָרען, און איבער פינף הונדערט זיינען פאַרוואונדעט געוואָרען.

דער דאָזיגער קאַמף אין באַרצעלאָנאַ צווישען די אַנאַרכיסטען און דער רע־גירונג, איז געקומען אלס רעזולטאַט, פון אינערלעכע צאַנקערייען און קריזיסען. אין קאַטאַלאָניע, דער אינדוסטריעל־אַנטוויקעלטער פּראָווינץ, האָבען שטענדיג

געהאט א גרויסע השפעה אויף די ארבייטער מאסען די אונארכא־סינדיקאליסטען. זיי האבען דארט געשפילט א וויכטיגע ראלע.

בכלל האבען די אנארכיסטען זיך באפעסטיגט אין שפאניע מעהר ווי ערגעץ אנדערשוואו. דארט אין שפאניע וואו עס האט אין 19־טען יארהונדערט נאך גע־הערשט אפגעשטאנענקייט און אומנארמאלקייט פון לאנד, האט זיך אויך די אר־בייטער באוועגונג אנטוויקעלט אויף אן אומנארמאלען און אפגעשטאנענעם אופן. דער אנארכיזם מיט זיין אפלייקענונג פונם שטאט, מיט זיין ביטול צום פאליטישען קאמף און צו אויטאריטעט, איז גראד געווען צוגעפאסט צו דער ניט־אנט־וויקעלטען אבער אימפולסיווען נאאיווען שפאנישען ארבייטער פון יענער צייט, וואס האט אינסטינקטיוו געהאסט די רעגירונג, דעם גאנצען אפאראט, וואס האט אים גארנישט געגעבען — ניט קיין שולען, ניט קיין שפיטאלען, ניט שום סא־ציאלע פארזיכערונג. ער האט דעריבער אימפאנירט דעם אנארכיסטישען צוגאנג, צו דער פראגע פון שטאט: אנצופאלען אויף זיינע וועכטער, און מיט איינמאל ארייגפיהרען דעם ארבייטער אין דעם גן עדן פון דער פרייער אנארכיסטישער קאמונע".

די אנארכיסטישע באוועגונג האט זיך פארפעסטיגט אין שפאניע, נאך איידער די מארקסיסטישע אידעען זיינען באקאנט געווארען. די שפאנישע ארביימער האבען אנערקענט מיכאאיל באקונין אלס זייער פיהרער ביים ערשטען אינטערנאציאנאל.

הויפטזעכליך זיינען די אנארכיסטען געווען די, וואס האבען פארפלאנצט די יוניאן באוועגונג אין שפאניע, אויף דער באזע פון סינדיקאטען, וואו דירעקטע אק־ציע און אפטע גענעראל - סטרייקען זיינען געווען טאג־טעגליכע דערשיינונגען. עס איז געווען א צייט, ווען די אנארכיסטען האבען געהאט אן איינפלוס אויף איבער א מיליאן ארבייטער און יעדע אנדערע ארבייטער ריכטונג האט ניט געקענט האבען קיין שום אנהאלט אין שפאניע. ביסלעכווייז האט זיך דארט געשאפען סאציאליס־טישע ארגאניזאציעס, גענומען אלץ א גרעסערען איינפלוס און מיט זייער באטייליגען זיך אין דעם פאליטישען קאמף, צוגעצויגען צו זיך א היפשע שיכט פון דער ארבייטער באוועגונג, אינטעליגענץ און פון די מיטעל־קלאסען.

די קאמוניסטישע פארטיי ביים ארגאניזירען זיך האט אויך א סך יניקה בא־קומען פון אנארכא סינדיקאליסטישע עלעמענטען, וואס זיינען אנטוישט געווארען פון די אנארכיסטישע חלומות. די הויפט־פיהרער פון דער קאמוניסטישער פארטיי אין שפאניע, ווי דער פארטיי סעקרעטאר כאזע דיאז, זיינען פריהער געווען אנאר־כיסטען. נאטירלאך פלעגט דאס אוועקרייסען פון די אנארכיסטען זייערע פיהרער ארויסרופען שארפע רייבונגען. אפילו מארדען זיינען ניט געווען קיין זעלטענע דער־שיינונגען אין דעם בלינדען ברודער קאמף וואס האט אנגעהאלטען יאהרען און יאהרען.

די אנארכיסטען פלעגען אמאל מיטארבייטען מיט דער סאציאליסטישער פארטיי אין דעם „אלגעמיינעם ארבייטער פארבאנד", אבער מערסטענס פלעגען זיי קומען אין בלוטיגע צוזאמענשטויסען מיט די סאציאליסטען. און זייער ראלע קאן מען נאך היינט ניט מינימיזירען. זיי האבען נאך אלץ אין די סינדיקאטען וואו־

סערע פינף-זעקס הונדערט טויזענט מיטגלידער אין פארגלייך מיט די צוויי מיליאָן פון די איצט פאראייניגטע סאָציאליסטישע און קאָמוניסטישע פאראיינען. זייער כוח איז דאריבער גענוג שטארק געווען צו שטערען די סאָציאליסטישע פאראיינען און אריינצוברענגען צומישעניש און כאאס אין די ארבייטער רייהען דורך פארשידענע איבערטריבענע און אונמעגלעכע פאָדערונגען, און א סך מאָל דורך פארשינערע טעראָריסטישע אקטען.

ערשט פראנקאָ'ס אויפשטאנד האָט געצוואונגען די אנארכאָ־סינדיקאליסטען אָפצוזאָגען זיך פון זייער דאָקטרינערישער אנטי־מלוכה'שאפט ,און נעהמען אן אָר־גאניזירטען אנטייל אין דעם אנטי־פאשיסטישען קאמף.

די נייע מיטארבייטערשאפט איז ניט געווען קיין פולשטענדיגע. די אנארכיס־טישע פיהרערשאפט האָט וואָס אן אמת אויפריכטיג געטאָן די מיליטערישע און מלוכה'שע ארבייט, וועלכע פאָדערט דיסציפּלין און צענטראליזאציע. די מאַסען זייערע האָבען אָבער כסדר געבונטעוועט געגען דער צענטראלער רעגירונג ביז עס איז געקומען צו דעם אויפשטאנד אין בארצעלאָנא, די פעסטונג פון אנארכיזם. די סיבות פון אויפשטאנד זיינען געווען ערשטענס צוליעב דעם אנארכיסטישען קאמף קעגען אויטאָריטעט בכלל. זיי האָבען ניט געקאָנט פארנעהמען דאָס וואָס די רע-גירונג ווערט אזוי שטארק און האָט די גאנצע פולמאכט צו האנדלען ווי עס גלוסט זיך איהר. און צווייטענס צוליב דער שטרענגער פּאָליטיק און אונטערדריקונג פון דער טראָצקיסטישער באוועגונג. די אנארכיסטען וועלכע זיינען פּרינציפּיעלע שונאים פון די רוסישע קאָמוניסטען, פון דער רוסישער דיקטאטור און סאָוועטישער סיסטעם פון רעגירונג האָבען דאָ זיך געוואָלט אָפּרעכענען, און גלייכצייטיג אויך מיט דער רעגירונג וואָס פיהרט אויס די קאָמוניסטישע פאָדערונגען בנוגע די רדיפות אויף די טראָצקיסטען.

די סטאַליניסטישע קאָמוניסטען וועלכע קעמפען אויף לעבען און טויט, קעגען די טראָצקיסטען האָבען געפאָדערט פון דער רעגירונג נאָכצוטאָן מאָסקווע, צו באַ־טראַכטען די טראָצקיסטען פאר פארעטער, פּראוואָקאטאָרען וואָס דינען דעם פאַ־שיזם. זיי האָבען פארלאנגט מען זאָל זייער אָרגאניזאציע דער „פאום" (טראָצקיס־טישע פארטיי) אונלעגאליזירען און זייערע פיהרער פאר'משפּט'ען צו ארעסט, און א טייל צום טויט. די דאָזיגע פאָדערונגען האָבען די סטאַליניסטען גענומען דורכפיהרען מיט דער הסכמה פון דער רעגירונג. מען האָט ארעסטירט און געטויט טראָצקיסטישע און אנארכיסטישע פיהרער. אָנגעגעבען די מאָטיווען פאר אזעלכע טהאטען, האָט מען די אידעאישע. אז די אנארכיסטען און טראָצקיסטען ווילען האָבען א סאָציאַלע רעוואָלוציע אינם איצטיגען שפּאניע, א זאך וואָס איז אונמעג־לעך און אונדורכפיהרבאר. אָבער אין דער אמת'ן האָט דאָ דער אידעאישער מאָמענט געשפּילט א קנאַפּע ראָלע. פארנומען זיין פּלאץ האָט דוקא דער ברודער קאמף צווישען די קאָמוניסטען און טראָצקיסטען. די סטאַליניסטען האָבען געוואָלט נעהמען נקמה אין זייערע געגנער קאָמוניסטען. זיי האָבען געוואָלט טאָן מיט די טראָצקיס-טען פונקט אזוי ווי מען האָט זיי באהאנדלעט אין סאָוועטען פארבאנד.

די רעגירונג בעאיינפלוסט פון די קאָמוניסטען, האָט ארעסטירט די טראָצ־קיסטען, געמאכט איבער זיי אָנפאלען און א סך פיהרער פארשיקט אָדער געטויט.

צווישען די ארעסטירטע האָט זיך אויך געפונען דער הויפּט־אָנפירער פון דער „פּאום" באַוועגונג אנדערעס נין, וועלכער איז שפּעטער ערמאָרדעט געוואָרען פון א „געהיימער האַנט". מיט נינ'ען האָט פּאַסירט דאָס שרעקלעכסטע און שענדליכס־טע. אין אָנהויב ווען נין איז פארלוירען געגאַנגען פון תפיסה, האָבען די שפּאַנישע קאָמוניסטען ארויסגעלאָזט א קלאַנג אז ער איז אַנטלאָפען צו זיין פריינט — פראַנ־קאָ. נאכהער האָט זיך אָבער ארויסגעוויזען א גאַר אנדערע מעשה: הינטער מאַדריד אין א וועלדעל האָט מען געפונען אנדרעס נין אַן ערמאָרדעטען; דאָס האָט אויפ־געשווידערט און אויפגעטרייסעלט דער גאַנצער ארבייטער באַוועגונג. צווישען די ארובייטער האָט דאָס ארויסגערופען גרויס פארביטערונג, און עס איז אָפּגעשוואַכט געוואָרען דער כוח פון איינינקייט ביי די אָנהענגער פון פאראייניגטען פראָנט.

מיט נין'ס טויט זיינען טאַקע די קאָמוניסטען פּטור געוואָרען פון זייער שרעק־ליכסטען שונא, פון דעם פייערדיגסטען אנטי־סטאַליניסט וועלכער האָט געהאַלטען אז טראָצקי איז צו מילד און צו ליבעראל און האָט געפּלאַנט צו גרינדען א „פינפ־טען אינטערנאַציאָנאל". דער הפסד איז אָבער פיל וואַגיקער און פיל גרעסער פונם שכר, דאָס האָט געבראַכט צו א שפּליטערונג אין די ארבייטער רייהען. און גע־שטאַרקט די הענט פון די פאַשיסטישע שדים.

די רעגירונג פון איהר זייט האָט ניט געהאַט קיין אנדער ברירה. זי האָט גע־מוזט הערען די קאָמוניסטען, ווייל זיי האָבען איר געגעבען מעהר שטיצע ווי וועלכע אנדערע פארטיי, זיי האָבען איהר געגעבען די שטיצע פון מאָסקווע. די שפּאַנישע סאָציאַליסטען האָבען מיט דעם געוואָלט און געמוזט אָפּצאָהלען פאַר דער רוסישער הילף. דערצו נאָך אין א צייט ווען די קאָמוניסטען האָבען אָנגעהויבען שפּילען די ערשטע פידעל אין פאָלקס - פראָנט. זיי האָבען אָבער מיט דער דאָזיגער טאַקטיק ארויסגערופען אומרוהיגקייט און מיסטרויערישקייט איינער צום צווייטען, און עס איז געוואַקסען דער געפיהל פון אנטוישונג. די שפּאַנישע ארבייטער פון סאָציאַליס־טישן חדר, האָבען ניט געוואָלט אויפגעבען זייערע טיפערע סאָציאַלע אספּיראַציעס, און זיך ניט געוואָלט לאָזען דיקטירען פון די קאָמוניסטען און פון זייערע אונ־טערשטיצער.

דאָס האָט געפיהרט צו דער רעזיגנאַציע פו פּרעמיער לאַרגאָ קאַבאַלעראַ דער באַגייסטערטער לינקער סאָציאַליסט, וועלכער איז שטענדיק געליבט געוואָרען אין דער קאָמוניסטישער פּרעסע. דער דאָזיגער עהרליכער פּרעמיער האָט אָנגעגעבען די אורזאכען פון זיין רעזיגנאַציע צוליעב דעם וואָס ער האָט ניט געוואָלט איינשטי־מען מיט די קאָמוניסטען צו ארעסטירען די טראָצקיסטען אלס שפּיאָנען און פאַרע־טער וועלכע דינען די פאַשיסטען.

קאַבאַלערא, דער פיהרער פון דעם „אלגעמיינעם ארבייטער פארבאַנד", וועל־כער האָט אין דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי פארנומען אַן עקסטרעם לינקע שטע־לונג, וועלכער איז אַזוי באַגייסטערט געווען פון דער סאָוועטישער מלוכה און גע־פּרעדיגט באָלשעוויזם אין שפּאַניע האָט פּלוצלינג זיך גענומען אָפּטרייסלען פון קאָ־מוניסטישער טאַקטיק און זיך אָפּגעזאָגט אנטייל צו נעהמען אין דער רעגירונג.

די לאַגע איז דעריבער געווען זייער טרויעריג. דער ברודער־קאַמף האָט געשטעלט אין געפאַהר די גאַנצע רעוואָלוציע און איינינקייט צווישען די ארבייטער מאַסען.

נאָכדעם ווי די צענטראַלע רעגירונג האָט ליקווידירט דעם קאַטאַלאַניער אויפ־שטאַנד און איבערגענומען די קאָמאַנדע אויפ'ן אַראַגאָנער פראָנט האָט אויסגע־בראָכען אַ קריזיס אין דער צענטראַלער רעגירונג צוליעב קאַבאַלעראָס רעזיגנאַציע. עס איז דעם סאָציאַליסט נעגרין קוים געלונגען צוזאַמענצושטעלען אַ נייע רעגירונג פון דריי סאָציאַליסטען, צוויי קאָמוניסטען, צוויי פון די בורזשואַזע דעמאָקראַטען, איינער פון די קאַטאַלאָנער לינקע נאַציאָנאַליסטען און איינער פון די באַסקער נאַ־ציאָנאַליסטען.

די פּראָפעסיאָנעלע פּאַרייען האָבען זיך אָבער אָפּגערוקט אָן אַ זייט. איבער־הויפּט די וואָס שטעהען אונטערן אַנאַרכיסטישען איינפלוס. דאָס אויסשליסען די אַנאַרכיסטען פון דער רעגירונגס־קאָאַליציע איז געשטיצט געוואָרען פון די לינקע בורזשואַזע פּאַרטייען כדי אַ שטויס צו טאָן די רעגירונג אויף רעכטס.

דאָס האָט אָפּגעשוואַכט דער רעגירונגס כוח, און געשאַפען אַן אונצוטרוי צו איהר צוויי געוויסע פאָלקס מענטשען, וועלכע האָבען ביז איצט מיט דער גרעסטער איבערגעגעבענהייט געאַרבייט פאַר דער פאָלקס פראָנט רעגירונג. די רעגירונג האָט געדאַרפט אויפטאָן גענוג, זי זאָל צוריק באַקומען איהר פּרעסטיזש, און מאָראַלער השפעה, אויף די רעוואָלוציאָנערע פאָלקס מאַסען פון שפּאַניע. גענוג ענערגיע און מיה האָט עס איהר געקאָסט צוריקצוגעווינען די אַנאַרכיסטען און געוויסע נייטראַל סאָציאַליסטען, וועלכע זיינען באַזייטיגט געוואָרען פון דער רעגירונג.

* * *

שוין איבער צוויי יאָהר ווי אין שפּאַניע בושעוועט דער בירגער קריג. שוין צוויי יאָהר, ווי עס שפּילט זיך אָפּ אַזא בלוטיגע דראַמע, אויפ'ן פּירענעאישען האַלב־אינזעל; און נאָך אַלץ זעהט מען ניט קיין שטראַל פון האָפענונג אויף שלום.

אָרים זיינען אַלע שרעקליכע ווערטער, בלאַס זיינען אַלע שילדערונגען פון מאָרד, שענדונג און שרפה פון דער שיינער שפּאַניע, וואָס האָט מיט יאָהרען צו־ריק רוהיג געדרימעלט אונטער דער זון. וויסט און חרוב שטייט זי איצט. לעבט אין טעראָר און טויט שרעק, און דאָס בלוט פון די הרוגים, דאָס בלוט פון די דערמאָר־דעטע זידט נאָך אַלץ, קאָכט ארויף צו די הימלען....

פון 19־טען יולי 1936, ביז היינט, זיינען אין שפּאַניע גע'הרג'עט געוואָרען צוויי מיליאָן מענטשען. הונדערטער שטעט און דערפער זיינען חרוב געוואָרען. צענ־דליגע טויזענטער הייזער זיינען פאַרברענט, גאַנצע ישובים זיינען פאַרניכטעט גע־וואָרען — ניט פון שפּאַניער, נאָר פון איטאַליענער און דייטשען. אכציג טויזענט אויסגעשטודירטע סאָלדאַטען האָט מוסאָליני אריינגעשיקט קיין שפּאַניע צו העלפען די רעבעלען. טויזענטער נאַצים זיינען געקומען העלפען פראַנקאָ'ן אויס'הרג'ענען די שפּאַנישע מענער, שענדען די שפּאַנישע פרויען, וואָס זיינען לאָיאַל צו דער רע־גירונג. מאַלאַגאַ איז היינט אַן איטאַליענישע שטאָט. מאַדריד, וואַלענציאַ, באַרצע־לאָנאַ — זיינען ארומגערינגעלט מיט דייטשע און איטאַליענישע סאָלדאַטען. זיי זיינען עס די באָמבע וואַרפער, זיי שיסען דאָס אויף דעם שפּאַנישען פאָלק; זיי באָמבאַרדירען די שפּאַנישע שטעט, און זיי פיהרען עס די מלחמה געגען דער רעפובליק.

דאָס ווערט אַלץ געטאָן אין די ראַמען פון „נייטראַליטעט". דאָס געוויסען (אויב אַזעלכעס איז פאַראַן) פון אייראָפּע איז אַזוי גלייכגילטיק צו דער שפּאַנישער טראַגעדיע, גלייך ווי עס וואָלט דאָרט גאָרניט פאָרגעקומען.

אויף וואָס נאָך וואַרט דאָס הארצלאָזע „דעמאָקראַטישע" אייראָפּע? וויפיל מיליאָנען דערמאָרדעטע שפּאַניער פאַרלאַנגט דאָס אייראָפּייאישע „געוויסען", אַז עס זאָל אויפוואַכען? וויפיל שטעט נאָך דאַרפען חרוב ווערען אַז דאָס געוויסען פון אייראָפּע זאָל זיך אויפוועקען פונם לאַנגען שלאָף?

ענגלאַנד שווייגט און פירט אונטערהאַנדלונגען וועגן נייטראַליטעט, וועגען קאָנטראָל אויף פריווויליגע, אין דער צייט ווען איטאַליענישע שיפען אַרבייטען אָפען און פריי. די חוצפּה פון איטאַליע איז אַזוי גרויס, אַז זי שעמט זיך אפילו ניט צו שיקען אירען אַ פאַרטרעטער צו פאַרהאַנדלען וועגען דער פראַגע פון נייטראַליטעט, וואָס איז אין דער ווירקליכקייט נאָר חל אויף אַנדערע לענדער אויסער איטאַליע און דייטשלאַנד.

די וועלט קוקט און שווייגט! זי זעהט ווי אין נאָמען פון שלום וויל מען איזאָלירען די שפּאַנישע רעגירונג און איר איבערגעבען אין די הענט פון די פאַשיסטען. זי זעהט ווי אין נאָמען פון יושר וויל מען פאַרווערען פריווויליגע זאָלען אַריין אין דער לאָיאַלער שפּאַנישער אַרמיי, אָבער בשום אופן ווערט ניט געשטערט דאָס אַריינדרינגען פון איטאַליענישע און דייטשישע מיליטער צו באַלאַגערען שפּאַנישע שטעט און פאַרניכטען די אָרטיגע באַפעלקערונג.

די וועלט זעהט ווי אונשולדיג בלוט גיסט זיך אין שפּאַניע. זי זעהט ווי איינִיגע שאַרלאַטאַנעס און אונמענטשען אינטערווענירען אין אַ פרעמד לאַנד, טוען אָפּ די שווידערליכסטע מעשים אונגעשטערט... אָבער די וועלט האָט איינגענומען שטומעניש!

דאָס איז די שאַנדע פון אונזער יאָרהונדערט. די שאַנדע פון דער מאָדערנער און ציוויליזירטער וועלט — דער שעדליכער פאַשיזם - פסיכאָז, וואָס האָט זיין גלייכען ניט אין דער וועלט־געשיכטע, וועלכער האָט געעפענט אַ נייַ בלוטיג בלעטעל אין דער געשיכטע פון קולטור־פעלקער, האָט פאַרפעסט די אַטמאָספערע אַרום אונז, אַזוי אַז די אַלע מאָראַל־ פריידיגער זאָלען זיך פאַרלירען אינם ים פון אויפברויזענדע וואַקכאַנאַליעס, אַז זיי זאָלען קיין וואָרט ניט אויסריידען.

עס האָט דאָך געדאַרפט אויפטרייסלען דאָס געוויסען פון די רעכטדענקענדע מענטשען איבער דער גאַנצער וועלט! עס האָט דאָך געדאַרפט אויפשטורעמען די זיילען פון פאַציפיזם, פון אמת, פון גערעכטיגקייט! דער וואָס האָט נאָר אַ מענטשליך הארץ האָט דאָך געדאַרפט אָפען אַרויס געגען די דאָזיגע עקעלהאַפטע געוואַלדטהאַטען.

די וועלט פאַרשווייגט — שתיקה כהודאה דמיא, אָדער ווי דער ענגלענדער זאָגט: „סאַילענס מינס קאָנסענט" (שווייגען מיינט מסכים זיין מיט דער זאַך). זי וועט אָבער טייער באַצאָהלען! עס וועט זיין דער שאַנדפלעק פון וועלכען זי וועט זיך קיינמאָל ניט קענען ריינוואַשען!

דער קאמף צווישען די פאשיסטען און דער רעגירונג אין שפאניע, איז ניט קיין לאָקאלער ענין. די אינטערעסען פון די אייראָפּייאישע לענדער, זיינען ענג פארקניפט מיט דער שפאנישער דראמא. עס איז א העכסט דראמאטישער קאמף צווישען צוויי גרויסע באוועגונגען — צווישען דעמאָקראטיע און דיקטאטור; עס איז דער קאמף צווישען די צוויי הויפט קרעפטען, וועלכע ווירקען אמשטארקסטען אין דער געזעלשאפט.

די הויפט פעסטונגען פון דעמאָקראטיע אין אייראָפּא, ליגען איצט אין ענגלאנד און פראנקרייך. און די פאשיסטישע דיקטאטור האָט זיך ביז איצט שטארק באַפעסטיגט אין איטאליע און גרויס דייטשלאנד, און אין א צעהנדליג אנדערע גרע־סערע אָדער קלענערע האלב־פאשיסטישע און גאנץ פאשיסטישע לענדער, וואו דער דאָזיגער געדאנק האָט געהאט א שטארקען איינפלוס און וואו דער פאשיזם האָט זיך געשאפען זיינע נעסטען.

צו די דעמאָקראטישע לענדער אין אייראָפּא קענען צוגערעכענט ווערען די סקאנדינאווישע לענדער (שוועדען און נאָרוועגיע) און בעלגיע. אויך דער סאָוועטען פארבאנד, ניט קוקענדיג, וואָס דאָרטען הערשט א דיקטאטור, שטעלט זי זיך ארויס פאר דעמאָקראטיע, פאר פרייהייט, קעמפט קעגען פאשיזם און רעאקציע, און וואָלט געוויס געשטאנען מיט די דעמאָקראטישע לענדער, איבערהויפט מיט פראנק־רייך.

די וואָגשאָלען זיינען דעריבער גלייכע. די דעמאָקראטיע האָט איהרע לענדער, איהרע כוחות, און אויך דער פאשיזם איז גענוג שטארק און לאָזט זיך ניט איבער־וועגען. שפאניע איז אָבער דאָס לאנד וואָס קען שפילען א וויכטיגע און אנטשיי־דענע ראָלע, פאר דעם דער גלייכגעוויכט פון אייראָפּא. און דאָס איז צוליעב גאָר פשוטע טעמים: שפאניע ליגט צווישען אייראָפּא און אפריקע. אזוי ווי א קארידאָר פארביידע וועלט טיילען. זי ליגט ביי דעם סאמע גיבראלטאר, וואָס פאראייניגט דעם אטלאנטישען אָקעאן מיט דעם מטעללענדישען ים; און וואָס פאראייניגט אויך אייראָפּא מיט איהרע אפריקאנישע קאָלאָניעס.

שפאניע איז א וויכטיגער סטראטעגישער און עקאָנאָמישער פונקט, מיט וועל־כען עס זיינען פארבונדען די איבעריגע לענדער. עס איז דעריבער גאָר ניט קיין זייטיגער ענין פאר די אייראָפּייאישע מלוכות וואָס פאר א רעגירונג עס זאָל זיך באפעסטיגען אין שפאניע.

פראנקרייך וועלכע האָט פון איין זייט אלס שכנה די פיינדליכע היטלעריסטישע דייטשלאנד, און פון דער צווייטער זייט די פאשיסטישע איטאליע, אויב פון דער דריטער זייט, זאָל די דריטע שכנה, שפאניע אויך ווערען פאשיסטיש, דאן איז די פראנצויזישע רעפובליק פון אלע זייטען ארומגערינגעלט פון פיינדליכע פאשיסטישע לענדער, און אין פאל פון א מלחמה קען איהר גורל זיין א פאטאלער.

דאָס זעלבע איז מיט ענגלאנד, פאר איהר איז וויכטיג ווער עס קאָנטראָלירט דעם שפאנישען דורכגאנג צו אפריקע, וואו עס ליגען וויכטיגע ענגלישע קאָלאָניעס.

פאר איהר איז וויכטיג ניט צו דערלאָזען, אז מוסאָליני'ס כוח זאָל נאָך מעהר גע־שטארקט ווערען אויפ'ן מיטעללענדישען ים.

אויך דער סאָוועטען פארבאנד איז שטארק באזארגט וועגען דעם ווער עס זאָל זיגען אין שפאניע. דער סאָוועטען פארבאנד איז דאָך בלוטיג פאראינטערעסירט דער פשיזם זאָל ניט זיגען, ווייל א זיעג פון פאשיזם איז א קלאפּ פאר'ן קאָמוניזם. אויב די פאשיסטען זאָלען זיעגען אין שפאניע, וואָלטען דייטשלאנד, איטאליע, שפאניע, לאטוויע און ליטא, עסטרייך, רומעניע, יוגאָסלאוויע, בולגאריע, גריכענ־לאנד געקענט גרינדען א „פאשיסטישען אינטערנאציאָנאל", א בונד פון אלע רעאק־ציאָנערע לענדער געגען די פּראָגרעסיווע ליבעראלע לענדער.

היטלער שטעהט אויף דער וואך און העלפט די שפאנישע פאשיסטען מאָראליש און פינאנציעל. מוסאָליני שטיצט זיין דינער גענעראל פראנקאָ, און רעכענט זיך ניט מיט קיינע פארפליכטונגען וועגען נייטראליטעט. זיי ערווארטען אויסער א זיעג פאר פאשיזם, פון פאשיסטישען אויפשטאנד, אויך א פשוט'ן געווינס און שכר פאר זייער שטיצע. היטלער מיינט צו באקומען די שפאנישע מאראקאָ; און איטא־ליע האָפט צו קריגען דעם גיבראלטאר, און נאָך מעהר זיך צו פארשטארקען אויפ'ן מיטעללענדישען ים.

אָבער די דעמאָקראטישע לענדער ענגלאנד און פראנקרייך שווייגען. זיי האלטען זיך נייטראל. זיי האלטען זיך ביי דער אלטער פּאָליסי פון „לאָזען יענעם קריכען בן זמן ער קריכט ניט אויף דיר" . . . אָבער ווי לאנג? ווי לאנג זיך האלטען ביי פארפליכטונגען וואָס פארפליכטען גאָר נישט? ווי לאנג לאָזען דעם היטלעריזם און פאשיזם, זיך ברייטער און טיעפער זיך פארצווייגען איבער דער גאנצער וועלט?...

די דעמאָקראטישע לענדער, ווי ענגלאנד און פראנקרייך דארפען וויסען אז דורך זייער נייטראליטעט, און דער פאשיסטישער מילף צו די פאשיסטען, קענען אמאָל די פאשיסטען זיגען, און דאָס וועט דאָך זיין א גרויסער קלאפּ פאר זייער מאכט און פּאָליטיק.

ענגלאנד האָט פאר די לעצטע הונדערט יאָהר פארכאפּט דעם סאמע שפּיץ פון שפאנישען האלב־אינזעל גיבראלטער. אָט דיזער פעלז גיבראלטער פארשפּארט דעם אריינגאנג פון אטלאנטישען אָקעאן אין מיטעללענדישען ים, און אָט דעם שליסעל האלט ענגלאנד אין איהרע הענט. די ענגלישע הארמאטען אויפ'ן גיברלטאר קענען אריינלאָזען אָדער ניט דערלאָזען יעדער שיף אין אָדער פון מיטעללענדישען ים. די צוויי מלוכות וואָס ליגען ארום דעם גיבראלטאר, פּאָרטוגאל און שפאניע, האָבען זיך צופרידענגעשטעלט מיט דער דאָזיגער ראָלע פון ענגלאנד און זיינען איהרע בעסטע פריינד א דאנק דעם וואָס זיי זיינען פיעל אָפּהענגיג עקאָנאָמיש, פּאָליטיש און פינאנציעל פון דער מעכטיגער ענגלישער אימפּעריע.

דער שארפסטער געגנער קאָנקורענט פון ענגלאנד אין מיטעללענדישען ים איז איצט איטאליע. קען מען זיך שוין פארשטעלען ווי אָפּגעשוואכט ענגלאנדס מאכט וועט ווערען אויב די פאשיסטען זאָלען זיגען. ווען פראנקאָ ווערט דער הערשער פון שפאניע גיט ער איבער אין די הענט פון איטאליע, פארשידענע אינזלען ארום

דעם גיבראלטאר, און די מאכט פון איטאליע וועט ווערען אזוי גרויס, אז דאָס קאָן ווערען א דירעקטע געפאהר פאר ענגלאנד.

אָבער טראָץ דעם אלעמען שטיצט די ענגלישע פּרעסע און דווקא די פּאטריאָטישע קאָנסערוואטיווע מיט דער גרעסטער סימפּאטיע די שפּאנישע פאשיסטען.

פאר פראנקרייך איז דער אינטערעס צו שפּאניע פיעל נעהענטער און קאָמפּלי־צירטער. יעדער איינער ווייסט, אז ווען אין שפּאניע זאָל זיגען די מיליטערישע פאר־שווערונג וועט דאָס האָבען א דירעקטע ווירקונג אויך אויף דער פּאָליטישער אנט־וויקלונג אין פראנקרייך. דער זיעג פון גענעראל פראנקאָ וועט אומגעהויער ערמו־טיגען אויך אין פראנקרייך, אזעלכע גענעראלען וואָס חלומ׳ען שוין פון וועגען א פּאָליטישער איבערקערעניש. זיי האָבען דאָך שוין געמאכט אזא פארזוך אין פעב־רואר 1934.

פאר פראנקרייך אלס מלוכה וואָלט דאָס געווען א גרויסער אונגליק, ווארום דער שפּאנישער פאשיזם איז א פארבינדעטער מיט׳ן איטאליענישען און דייטשען פא־שיזם. די מלחמה געפאהר פאר פראנקרייך וועט נאָך ווערען פיעל שטארקער, ווייל שפּאניע איז דאָך דער נאָהענסטער שכן פון פראנקרייך. דער שפּאנישער פלאָט קען אָנפאלען אויף די פראנצויזישע האפענס אין מיטעללענדישען ים. אין א שעה צייט קענען שפּאנישע עראָפּלאנען באָמבארדירען די פראנצויזישען קאָלאָניע מאראָקאָ, אָדער דעם פראנצויזישען האפען מארסעל. היטלער און מוסאָליני ווילען שוין זאָרקען דערפאר אז שפּאניע זאָל האָבען גענוג קריעגס מאטעריאל, און ווילען זי אויסנוצען פאר זייערע אינטערעסען. פאר די דעמאָקראטישע לענדער בלייבט נאָר איבער איין וועג, און דאָס איז: זיך אָרגאניזירען אין א בונד, קעגען די מיליטעריש פאשיסטישע לענדער, און איינמאָל פאר אלעמאָל ארויסטרעטען אין אָפענעם קאמף מיט זיי. זיי דארפען איצט אָנשטרענגען אלע כחות אום צו דערשטיקען דעם פא־שיזם און אים אָפּווישען פון דער ערד.

* * *

ניט נאָר ענגלאנד, אויך פראנקרייך שטייט אָן א זייט און נעמט ניט אָן קיין אינטערנסיווע אקציע נעגען דער דאָזיגער פאשיסטישער אטאקע. די פראנצויזען דארפען וויסען אז „מאדריד איז דער וועג קיין פאריז״, אז דאָס דעראָבערען פון שפּאניע דורך די פאשיסטישע חיילות באדראָהט ניט נאָר די פראנצויזישע דעמאָקראטיע און דעם פאָלקס פראָנט—עס שטעלט מיט זיך פאָר א גרויסע געפאר פאר די נאציאָנאלע אינטערעסען פון פראנקרייך און פאר דער צוקונפט פון אייראָפּע. די פראנצויזען דארפען וויסען אז די מפּלה פון פאָלקס פראָנט אין שפּא־ניע וועט זיין ניט נאָר די מפּלה פון דער פאָלקס פראָנט רעגירונג אין פראנק־רייך—דאָס וועט זיין אויך די מפּלה פון דער דעמאָקראטיע, פון דער רעפּובליק.

אָבער טראָץ דעם אלעמען, טראָץ די געפארען וואָס לויערען אויף פראנקרייך, זיינען די פראנצויזען גלייכגילטיג צו דער מעגליכקייט פון א פאשיסטישען נצחון אין שפּאניע.

די איינציגע, וועלכע באגרייפען די געפאר זיינען די שפּאניער אליין. די שפּאנישע ארבייטער און פאָלקס מענשען קעמפען אזוי העראָאיש

און אנטשלאָסען געגען דעם פאשיזם און לאָזען אים ניט צו דער מאכט. זיי שטעלען זיך ניט אָפּ פאר קיין זאך. זיי שרעקען זיך ניט פאר די קאנאָנען־קוילען וואָס פאלען ווי א גהנום פייער פון הימעל. זיי ליידען הונגער און דחקות, און ווערען געפייניגט מיט די ערגסטע יסורים, אָבער עס האלט זיי ניט צוריק פון קאמף.

די שפאנישע ארבייטער ווייסען און שאצען אָפּ די כחות פארהעלטניסען פון דער פאשיסטישער ארמיי. זיי ווייסען, אז מיט די רעבעלען שטייען צוויי גרויס־מעכטע. זיי ווייסען, אז געגען טאנקען זיינען זיי מאכטלאָז. זיי ווייסען, אז זיי וועלען פאלען, אז זייער גורל איז פאר'חתמ'עט, אויב די וועלט וועט זיך ניט אריינמישען. דאָך גיבען זיי ניט אויף. עקשנות'דיג קעמפען זיי מיט די לעצטע כחות געגען די פאשיסטישע אטאקעס. מיט דער גרעסטער איבערגעגעבענהייט קעמפען זיי ענטוזיאסטיש פאר דער פארטיידיגונג פון דער פרייהייט און אומאָפּהענגיגקייט פון שפאנישען פאלק. די ארבייטענדיגע באפעלקערונג שטייט געשלאָסען הינטער דער רעגירונג און קעמפט געגען די אינלענדישע און אויסלענדישע פאשיסטען.

דאָס „רוהיגסטע" טייל פון שפאניע, קאטאלאָניע, וואָס איז ביז איצט געווען א בליהענדער אינזעל אין דעם ברענענדיגען מדבר, האָט לעצטענס שוין אויך אָנגעהויבען פילען די שווערע און בלוטיגע וואונדען פון גרוזאמען בירגער־קריג, וואָס גייט אָן אין דאָזיגן לאנד.

בארצעלאָנא, די הויפּט שטאָט פון קאטאלאָניע, וואָס האָט נאָך ביז איצט געלעבט אין פרידען און געוואָרען בלויז פון צייט צו צייט אלארמירט, לעבט שוין אויך אין טויט שרעק. אויך דאָרט האָבען דערגרייכט די פאשיסטישע שיפען, וואָס באָמבארדירען די שטאָט פון מיטעללענדישען ים ברעג.

בארצעלאָנא איז ביז איצט געווען אן עיר מקלט פאר די פליטים. דאָרט האָט מען איינגעאָרדענט קינדער היימען, שפיטאלען, סאנאטאָריומס פאר די געליטענע פארוואונדעטע פון בירגער קריג. די פארשיידענע פאלאצען דאָרט זיינען פארוואנדעלט געוואָרען, אונטער דער אויפזיכט פון דער קאטאלאָניער רעגירונג, אין אנשטאלטען פאר די אומגליקלאכע עלענדע היימלאָזע שפאניער, וועמעס צאָל איז זייער גרויס.

בארצעלאָנא וואָס האָט ביז איצט געהאט א באפעלקערונג פון אָנדערהאלבען מיליאָן האָט פאר די לעצטע חדשים צוגעקראָגען איבער א האלבען מיליאָן פון די עוואקואירטע פאמיליעס, מערסטענס פרויען און קינדער פון מאדריד, מאלאַגא און די פראָנטען ביי אועסקא און אראגאָן. די רעגירונג האָט געמיינט, אז דאָרט וועלען די פאשיסטען ניט וואגען צו קומען. לעצטענס האָט זיך אָבער ארויסגעוויזען אז אויך קאטאלאָניע איז ניט געזיכערט, אז אויך דאָרט טרעפען די איטאליענישע סאלדאטען...

דאָס שרעקט אָבער אלץ ניט אָפּ די לאָיאלע ארבייטער, זיי זאָלען אויפגעבען זייער קאמף. די ארבייטער דאָרט שטארקען זיך מיט אלע כחות ניט צו פארלירען קאטאלאָניע. די אנארכיסטען (די פעסטונג פון אנארכיזם אין בארצעלאָנא) אָרגאניזירען די מיליציאָנערען און יוגענט־ארבייטער צו שטעהן האנט אין האנט

שטעלן מיט זיך בלויז א געפאר פון א וועלט מלחמה.

לויט די טאָג טעגליכע באריכטען וואָס קומען אָן פון נאנקינג אָדער טאָקיאָ איז די מלחמה אין כינע אין פולען גאנג. טראָץ דעם וואָס יאפאן האָט נאָך אלץ ניט דערקלעהרט קיין מלחמה קעגען כינע. עס ווייזט אויס, אז יאפאן רעכענט זיך נישט מיט קיינע פאָרמאליטעטען און אָנשטעלען. זי האלט אוודאי, אז מען קען מאָרדען מענשען, פארניכטען שטעדט און לענדער אָהן אן אָפיציעלער מלחמה. אזוי איז יאפאן פטור פון אָפּברעכען דעם קעלאָג אָפּמאך, אונטער וועלכען עס זיינען אונטערגעשריבען אי יאפאן, אי כינא. זי וועט קענען טאָן וואָס זי וויל אין כינע און דערצו נאָך האלטען פונם אָפּמאך, אז זי טאָר ניט פיהרען קיין מלחמה מיט כינע; לויט'ן אינטערנאציאָנאלען געזעץ וועט זי נאָך בלייבען אין „פריינדליכע" באציהונגען מיט כינע.

דעם אמת געזאָגט, האָט יאפאן איצטער גאָר ניט מחדש געווען. זי האָט דאָס שוין געטאָן מיט עטליכע יאָר צוריק, ווען זי האָט אָפּגעריסען א שטיק פון צפון כינע, מאנדזשוריע, און דאָרט עטאבלירט די מלוכה פון מאנטשוקאָ, איבער וועלכער זי באלעבאטעוועט. דעמאָלט האָט יאפאן נאָך געהאט שוועריגקייטען, זי איז געווען א מיטגליד צו דער פעלקער ליגע וואָס האָט ניט מסכים געווען מיט איהרע עראָבערונגען. היינט צוטאָג, וועט זי אפילו אזא שוועריגקייט, אזא אָפּאָזיציע אויך ניט האָבען. זי וועט זיך קענען ארויפוואַרפען מיט איהרע וואפען אויפ'ן ווילדען פארשקלאפטען כינעזישען פאָלק און קיינער וועט קיין פּיפּס ניט געבען. אויסער אז כינא זאָל ווערען פאראייניגט און זאָל קריגען גרויסע הילף ביי די איראָפּייאישע מעכטע.

ווי מען איז געוואויר געוואָרען פון די הינטער קוליסען פון דער וועלט דיפּלאָמאטיע, האָבען געוויסע לענדער געשיקט נאָטעס און וואָרנונגען צו

מיט דער רעגירונג, צו זיין מאָביליזירט פארן אנטשידענעם קאמף ניט צו דערלאָזען פרעמדע זאָלען דאָרט רעגירען און שאלטעווען.

* * *

רעדט מען שוין וועגען קאטאלאָניע, איז כדאי צו דערמאָנען איר העלדישען און מוטיגען פּרעזידענט דאָן לואיז קאָמפּאנים איכאָווע.

ביז'ן יאָר 1936 זיינען קאָמפּאנים מיט זיינע מיניסטאָרען און אנדערע ארבייטער פירער געווען פארשפארט אין תפיסה דורך דער רעאקציאָנערער לערו־רעגירונג.

נאָך די וואהלען פון 16־טען פעברואר אין וועלכע די לינקע פּארטייען האָבען געזיגט, און אזאנא (דער דעמאָלטדיגער פּרעמיער און היינטיגער פּרעזידענט) האָט איבערגענומען די מאכט, האָט ער דאָס ערשטע געעפענט די טויערען פון די שפּאַנישע תפיסות און באפרייט אלע פּאָליטישע ארעסטירטע. נאָך דעם האָט אזאַנא אונטערגעשריבען א דאָקומענט וואָס האָט צוריקגעגעבען קאטאלאָניע איר זעלבסטבאשטימונג און קאמפּאנים איז געוואָרען צוריקגעשטעלט אויף זיין פּרעזידענט אמט.

קאמפּאנים איז די פּאָפּולערסטע פיגור אין קאטאלאָניע. ער איז ניט נאָר דער

אלץ טיעפער און טיעפער. זי האָט שוין פארכאפט די צוויי וויכטיגע שטעדט אין צפון כינע, טיענצין און פעקין וועלכע איז געווען די הויפט שטאָדט פון כינע. די דאָזיגע שטעדט זיינען צוויי אינדוסטריע צענטערס. טיענצין איז א האפען שטאָדט און שטעלט מיט זיך פאָר א היפשע ווירטשאפטליכע באדייטונג פאר יאפּאן.

יאפּאן שטעלט זיך ניט אָפּ, זי איילט זיך צו פארכאפּען שאנכאי און נאָך אנ־דערע שטעדט און פּראָווינצען, דאָרט צו עטאבלירען א צווייטע „אונאפּהענגיגע" מלוכה, וועלכע וועט פונקט אזוי ווי מאנטשוקאָ פון איהר קאָנטראָלירט ווערען.

דאָס איצטיגע מאָל וועט איהר אָבער ניט זיין אזוי לייכט דאָס דורכצופיהרען. די לאגע אין כינא איז איצטער א סך אנדערש ווי זי איז געווען אין 1931. דאן איז כינא באהערשט געוואָרען פון פיעלע מיליטערישע לאָרדען, וועלכע האָבען געהאט באזונדערע ארמייען און געפיהרט מלחמה צווישען זיך. זיי האָבען ניט געקענט צוזאמענשטעלען קיין פאראייניגטען פראָנט קעגען יאפּאן. זינט יענער צייט האָט זיך אין כינע אנטוויקעלט א שטארקע נאציאָנאליסטישע שטימונג וואָס פאראייניגט זיי אלעמען. די שנאה צו יאפּאן איז איצט אזוי גרויס אז זיי זיינען אלע גרייט ארויס אופן'ן שלאכטפעלד צו קעמפען ביז גאָר קעגען דער יאפּאנעזישער אינוואזיע. זיי זיינען גרייט אויף די גרעסטע קרבנות אבי צו געווינען כינעס מאכט און זעלבסט־שטענדיגקייט, ניט אריינצופאלען אין יאפּאנעזישע הענט. די שנאה צו יאפּאן איז אזוי שטארק אז לעצטען יאָר ווען דער אָבער־קאָמאנדיר פון די כינעזישע ארמייען גענעראל טשאנג־קאי־שעק, איז געפאנגען געוואָרען, איז ער געהאלטען געוואָרען אזוי לאנג ביז ער האָט פארזיכערט אז ער וועט מיט אלע כחות זיין קעגען יאפּאן און איר ניט לאָזען אוועקכאפּען שטיקער כינעזישע טעריטאָריע.

דער אויפשטאנד פון סיאן־פו, דער לעצטער אין דער רינג פון מיליטערישע אויפשטאנדען קעגען דער צענטראלער רעגירונג וואָס איז אזוי שנעל אונטערדריקט

פראנקאָ האָט מיט גרויס חוצפה געלאָזט וויסען דער וועלט וועגען דעם יאָהך פון זיין טריאומף. אין יולי (דעם 21־טען) האָט ער בקומה־זקופה זיך געלאָזט הערען איבער דער ראדיאָ און דערצעהלט זיינע פריינד וועגען דעם נצחון וואָס ער האָט אריינגעשריבען אין דער געשיכטע פון זיין נאציע.

וועה איז אָבער צו אזעלכע פאלשע באריהמערייען. וועה־וועה איז צו דער נאציע וועמעס שלעכטע זיהן באריהמען זיך מיט איהר חורבן! הונדערטער, טוי־זענטער באָמבעס באָמבארדירונגען, זיינען פאר דער צייט פאָרגעקומען אין שפּאַ־ניע. ניטאָ קיין איין שטיין אין שפּאניע וואָס זאָל געווען בלייבען ליגען אויף זיין פּלאץ. הונדערטער טויזענטער שפּאניער זיינען ברוטאל דערהרג'עט געוואָרען, צעהנדליגער טויזענטער פרויען און קינדער זיינען אומגעקומען אויפ'ן פייער פון דער שלאכט. די טייערסטע מאָנומענטען, די וויכטיגסטע נאציאָנאלע בנינים זיינען צושמעטערט געוואָרען. שפּאנישע גאָלד, אייזען און קופּער ווערט אלץ פארנוצט פאר מלחמה צוועקען. דורות גאנצע וועלען אוועק ביז שפּאניע וועט צו זיך צו־ריקקומען, און דאָ שטעהט דער פאשיסטישער פארטרעטער מיט אן אָפען מויל פול מיט שמחה אויפ'ן חורבן פון זיין לאנד, און פון זיין פאָלק. די שפּאנישע פאררע־טער זיינען די גרעסטע וואָס די וועלט האָט ווען עס איז געזעהן. ניטאָ קיין ביי־שפּיל צו זיי אין דער געשיכטע. זיי האָבען אליין פארקויפט און פארשקלאפט

געוואָרען, האָט געוויזען דער וועלט אז נאַנקינג איז איצט שטאַרק. זיין כוח שטיצט זיך ניט אזוי פיעל אויף זיין מיליטערישער מאַכט ווי אויף דעם גרויסען מאָראַלישען אויטאָריטעטיווען כח וואָס די רעגירונג האָט געוואונען צווישען ברייטע שיכטען פון שטאָדטישען קליינבירגערטום און פויערטום. מיט דער נאַציאָנאַלער רעגירונג שטעהט היינט די באוואוסטזיניגע יוגענט. די זעלבע רעוואָלוציאָנערע יוגענט וואָס האָט אמאָל געזוכט דעם וועג קיין מאָסקווע און געוואָלט צוזאמענארבייטען מיט די באָלשעוויקעס שטעהט היינט פעסט מיט דער רעגירונג, זוכט א וועג צו אייראָפּעאיזירען כינע און איהר פאראייניגען אויף אן אייראָפּיאישען אופן.

די רעגירונג וואָס ווערט געשטיצט פון די דאָזיגע מעהר אייראָפּעאיש געשטימטע עלעמענטען האָט מיט פיל ענערגיע זיך גענומען צו לייזען די לעבענס־פּראָבלעמען פון כינעזישען פאָלק ווי טראַנספּאָרט, פּאָסט, אוויאציע, ראַדיאָ און דאָס גלייכען אויף׳ן געביט פון מאָדערניזם. איבערהויפּט פון מאָדערניזירען דעם פארקעהר איז זעהר פיעל דערגרייכט געוואָרען. אזוי ארום איז געשאַפען געוואָרען א מעגליכקייט צו פאראייניגען די גרויסע כינע, צו פארבינדען אלע פּראָווינצען, און זיי צו שטעלען אונטער׳ן קאָנטראָל פון דער צענטראַלער פארוואַלטונג, א זאַך וואָס איז קיינמאָל ניט געווען אין כינע. אין דער אַלטער אימפּעריע האָבען די איינצעלנע פּראָווינצען פארמאָגט אזא אייגענפארוואַלטונג אז זיי זיינען פאַקטיש געווען זעלבסטשטענדיגע מלוכות. די נאַנקינער רעגירונג האָט געמוזט אָנשטרענגען אלע איהרע כוחות איינצוציען די דאָזיגע זעלבסט מלוכות, צו קאָנסאָלידירען די אלטע מלוכה חובות און צו שאַפען אלץ מעהר נייע הכנסה קוואַלען פאר איהר בודזשעט אין וועלכען עס זיינען אריין גרויסע הוצאות פאר מיליטערישע צוועקען.

א דאַנק דער דאָזיגער פאראייניגונג איז נאַנקין געוואָרען א כוח אין דער גרויסער מזרח־אזיאַטישער פּאָליטיק, אזוי אז אנדערע מלוכות זאָלען זיך מיט איהר רעכענען און איהר געבען שטיצע ווען זי נויטיגט זיך. דער דאָזיגער כוח באדייט אן ערנסטע געפאהר פאר דער יאַפּאַנעזער פּאָליטישער סטראַטעגיע: א פאראייניגטע מאָדערניזירטע כינע וואָלט לגמרי א סוף געמאַכט צו די יאַפּאַנישע אספּיראַציעס צו ווערען א וועלט מאַכט. עס וואָלט א סוף געמאַכט צו איהר ראָלע אין דער אויסלאַנד (אינטערנאַציאָנאַלע) פּאָליטיק און פארשאַרפט דעם קריזיס אין דער אינערליכער פּאָליטיק.

ווער נאָר עס אינטערעסירט זיך מיט דער אזיאַטישער פּאָליטיק, ווייס,, אז יאַפּאַן לעבט היינט איבער א שרעקליכען קריזיס.

עס איז נאָך ניט קיין גאַנצע הונדערט יאָהר, זינט די דאָזיגע אינזעל־מלוכה, איז אריינגעטראָטען אין דער וועלט פּאָליטיק. פאר דער צייט האָט יאַפּאַן דורכגעמאַכט דעם גרויסען אויפשטייג. זי איז אנערקענט געוואָרען אלס די איינציגע „נישט ווייסע" גרויסמאַכט מלוכה, מיט וועלכער מען מוז זיך רעכענען. פאר דער צייט האָט זי דורגעמאַכט א וועג וואָס וואָלט ביי נאָרמאַלע באדינגונגען געפאָדערט הונדערטער יאָרען. אין אָנהויב פון נייצעהנטען יאָהר־הונדערט איז יאַפּאַן געווען א דורכאויס פעאָדאַלע מלוכה, היינט איז זי א הויך אנטוויקעלט אינדוסטריעלע

לאנד, אזא שטורמדיגער טעמפא פון פּראָגרעס איז פארבונדען מיט די גרעסטע גע־
פאהרען. דאָס פאָלק קאָן זיך אזוי שנעל ניט ארײנלעבען אין די נײע באדינגונגען
פון לעבען. זײ קאָנען ניט טראָגען די שווערע לאסטען וואָס ווערען אויף זײ פּלוצ־
לינג ארױפגעלײגט. עס מוזען פאלען קרבנות אין צײט פון איבערבוי. אפילו פאר׳ן
גרויס קאפּיטאליסט שטעלען זיך נײע שווערע פּראָבלעמען, וועלכע ער קען ניט לײ־
זען. די אינדוסטריאליזאציע פון לאנד האָט אוועקגעשטעלט אויפ׳ן סדר היום די
רוי־שטראָף פראגע. יאפאן פארמאָגט ווייניגער רוי־שטאָפען, צו קאָנען אליין אלץ
פּראָדוצירען אָהן דעם אימפּאָרט פון אויסלאנד. דער גרויסער רוי־שטאָף מאנגעל
מוז דעריבער געדעקט ווערען דורך א פארגרעסערטען עקספּאָרט. זי האָט זיך דא־
ריבער געמוזט אָנשטרענגען צו אנטוויקלען א גוואלדיגען אויסלענדישען האנדעל.
זי פארקויפט איהרע סחורות איבער דער גאנצער וועלט און קאָנקורירט מיט אלע־
מען אויפ׳ן חשבון פון יאפאנישען ארבייטער.

באזונדערס איז צוגעקומען די פראגע פון דער פארגרעסערונג פון דער בא־
פעלקערונג. יאפאן האָט היינט שוין א באפעלקערונג פון איבער 70 מיליאָן,
וועלכע איז שרעקליך צוזאמענגעפּרעסט אויף די יאפאנישע אינזלען און האָבען
זיך ניט וואוהין צו טאָן. זי זוכט דעריבער נייע טעריטאָריעס אויסצובריטערען איהרע
גרעניצען, צו פארגרעסערען איהר האנדעל און קאָנטראָל. — דער יאפאנישער אימ־
פּעריאליזם וויל לייזען זיינע שווערע פּראָבלעמען דורך פארכאפּען רוי־שטאָף קווא־
לען אויפ׳ן קאָנטינענט און צו פארטרייבען פרעמדע איינפלוסען און קאָנקורענטען.

יאפאן וויל לייזען די פראגע פון מאנגעל אין ברויט, קוילען און אייזען ביי
איהר אין לאנד, דורך עראָבערען כינע. אין אָנהויב האָט זי זיך א נעהם געטאָן צו
מאנדזשוריע, דאָרט איז זי געוואָרען אגרעסיוו און איהר פארכאפּט. מאנטשוקואָ
האָט אָבער ניט ערפילט איהרע האָפנונגען און ערווארטונגען. זי האָט דאָרט ארײנ־
געלײגט אן אוצר מיט געלט צו קולטיווירען דעם באָדען, קיין גרויסע רעזולטאטען
האָט די ארבייט ניט געבראכט. מאנטשוקואָ איז ניט געווען קיין דערפאָלג. האָט זי
זיך איצטער א נעם געטאָן צום צפון כינעזישען געגענט צו פארכאפּען די דאָרטיגע
פּראָווינצען און זיי אנעקסירען פאר זיך. זי ווייס אָבער אז זי וועט אָנטרעפען אויף
א גרויסע געגנערשאפט, אז סאָוועט רוסלאנד, ענגלאנד און אמעריקא וועלען איהר
ניט דערלאָזען אזא פעטען ביסען און וועלען ניט אויפגעבען זייערע אינטערעסען
אין כינע. זוכט זי דעריבער שטיצע ביי דייטשלאנד און פיליכט אויך ביי איטאליע.

דעם 25־טען נאָוועמבער 1936 איז אונטערגעשריבען געוואָרען אן אָפּמאך
צווישען בערלין און טאָקיאָ. דער הויפט ציעל פון דעם דייטש־יאפאנישען בלאָק
איז געווען צו שאפען א מלחמה געפאהר אויפ׳ן ווייטען מזרח געגען סאָוועטען פאר־
באנד. די דייטש־יאפאנישע פארשטענדיגונגען זיינען אנטשטאנען אונטער דער
„אידעאָלאָגישער” מאסקע פון קאמף מיט דער קאָמוניסטישער געפאהר, וועלכע
באדראָהט די אייראָפּיאישע ציוויליזאציע. כדי צו ראטעווען די ציוויליזאציע האָ־
בען די שפאנישע פאשיסטען געבראכט פון צפון אפריקע די האלב־ווילדע האָרדעס
מורען. כדי צו ראטעווען די ציוויליזאציע שליסט מען א בונד מיט יאפאן וועלכע

איז אין אמאָליגע צייטען באצייכענט געוואָרען פון די דייטשען אלס די געלע גע־פאהר וואס באדראָהט די וויסע ציוויליזאציע.

מען קען אָבער קיינעם ניט נארען מיט אָפּמאכען צו באקעמפען דעם קאָמוניזם. יעדער ווייס אז דער „אידעאָלאָגישער" פארבאנד איז א מאסקע פאר א צוויטען פּאָליטיש־מיליטערישען אָפּמאך וואס ווערט צוגעגרייט פון דיביידע שטערער פון פרידען. יאפּאן האט געזוכט צו פאראינטערעסירען ענגלאנד אין דעם דאָזיגען אָפּ־מאך. מען האט אפילו געשמועסט אין די פּאָליטישע קרייזען אז ענגלאנד וועט איינ־געהן אויף אזא אָפּמאך און וועט אנטייל נעמען אין אנטי קאָמוניסטישען קרייץ־צוג. אין אמת'ען אָבער האט ענגלאנד זיך גלייך אָפּגעזאָגט פונ'ם דאָזיגען „הייליגען פארבאנד". ענגלאנד פארשטעהט גאנץ גוט יאפּאנ'ס כוונות זי וועט איר קיינ־מאָל ניט שטיצען אויף אן אופן וואס קאָן איהר ברענגען מעהר שאָדען ווי נוצען. זי קאָן אזוי ארום פארלירען איהרע קאָנצעסיעס און האנדעלס אָפּמאכען אין כינע. באזונדערס וועט ענגלאנד ניט האנדלען אנדערש ווי וואשינגטאָן און אוודאי ניט געגען וואשינגטאָן. עס איר דאָך א פּרינציפּ ביי ענגלאנד צו געהן צוזאמען מיט די פאראייניגטע שטאאטען. און דאָס איז דאָך א זיכערע זאך אז אמעריקא קאָן ניט און טאָר ניט דערלאָזען צו א פארשטארקטער יאפּאן אויפ'ן פּאסיפיק. אמעריקא קאָן ניט דערלאָזען אז די „האנט פון טאָקיאָ" זאָל באלעבאטעווען און שאלטעווען פראנק און פריי אין אן אָפּגעשוואכטער ארומגעפּוצטער כינע. אמעריקא פּונקט אזוי ווי דער סאָוועטען פארבאנד, איז פאראינטערעסירט אז כינע זאָל קומען צו זיך, זאָל זיך פאראייניגען, זאָל קאָנסאָלידירען אירע כחות.

דאָס דארף מען אָבער וויסען, אז טראָץ די אלע שוועריגקייטען וועט יאפּאן ארויס די זיגערין אין איהר מלחמה מיט כינע, אויסער אז אויסלאנד וועט קומען צו הילף דער כינעזישער רעפּובליק. כינע האט ניט אזא מיליטערישע מאשין און אזעלכע מאָדערנע וואפען ווי יאפּאן האט. סאָלדאטען שפּילען היינט ניט קיין ראָלע, זייער מאכט איז איבערגעגאנגען צו עראָפּלאנען און טענקס. יאפּאן האט אלע נוי־טיגע כלי זיין, די מאָדערנסטע און די בעסטע, כינא איז אָבער ווייט הינטערשטעליג און דעריבער האט זי ניט קיין שאנסען צו געווינען דעם קריעג.

די כינעזישע גענעראלען וויסען דאָס. טשיאנג קאי שעק און די איבעריגע וואָל־טען דעריבער פארשווינגען און איינגעגאנגען אויף א קאָמפּראָמיס. זיי קענען דאָס אָבער ניט טאָן ווייל יאפּאנס אימפּעריאליסטישע פּלענער געהען א סך ווייטער ווי געווינען עטליכע פּראָווינצען זיי ציעלען צו באהערשען דעם גאנצען עקאָנאָמישען לעבען פון כינע און צו ווערען די הערשער איבערן אזיאטישען קאָנטינענט.

כינא האט דעריבער קיין אנדער ברירה ניט ווי אָדער קעמפען אָדער זיך אונ־טערגעבען אונטער יאפּאנס פארשקלאפונג. האט זי אויסגעקליבען דאָס ערשטע: צו קעמפען פאר זעלבסטשטענדיגקייט מיט אלע כוחות. די איצטיגע מלחמה איז א מלחמה פאר עקזיסטענץ און אומאפּהענגיגקייט און קען ניט איינגעשטעלט ווערען יכל זמן יאפּאן וועט ניט אָפּשטעלען איהר מארשרוט אויפ'ן כינעזישען פאָלק. די כינעזישע יוגענט איז גרייט צו פאלען אויפ'ן מזבח פון קאמף פאר נאציאָנאלער

פרייהייט אזוי גוט ווי די לאַיאַליסטען אין שפּאַניע וועלכע גיבען בעסער אוועק זייערע לעבענס איידער זייערע נשמות. זיי ווילען בעסער פאַלען אויפ׳ן שלאַכט־פעלד איידער ליגען אונטער דעם פאַשיסטישען אייזערנעם קנאַפּעל. די יוגענט פון כינע ווילען בעסער פאַלען מאַרטירער פאַר׳ן פאָטערלאַנד איידער עס צו פאַרראַטען און עס איבערגעבען אין יאַפּאַנישע הענט.

2. יאַפּאַן, די פאַראייניגטע שטאַטען, סאָוועט רוסלאַנד און ענגלאַנד

ווי מיר האָבען פריהער געזעהן, זיינען כמעט אַלע אימפּעריאַליסטישע מלוכות, מיט דער אויסנאַהם פון דייטשלאַנד און איטאַליע, פאַראינטערעסירט אין כינעס זעלבסטשטענדיגקייט, און ווילען ניט, אַז כינע זאָל ווערען יאַפּאַנ׳ס א קאָלאָניע. כמעט אַלע גרויסע מלוכות, האָבען גרויסע אויסזיכטען אין כינע, דאָס לאַנד מיט 450 מיליאָן איינוואוינער, און וואָס איז דער גרעסטער מאַרק אין דער וועלט. די דאָזיגע מלוכות האָבען פיעל קרבנות געבראַכט, מיליאַרדען אויסגעגעבען צו עראָבערען דעם דאָזיגען מאַרק, און זיי ווילען איהם ניט אויפגעבען.

ביז זיבעציג־אַכציג יאָהר צוריק איז כינע געווען אויסשליסליך א לאַנד פון אגריקולטור און האַנדווערק. גרויס אינדוסטריע איז דאָרטען געווען אומבאַקאַנט.

באַזיצענדיג אונאויסשעפּלעכע נאַטירלעכע אוצרות ווי אייזען, קוילען, גאָלד זילבער און אַנדערע רייכטימער, האָבען די כינעזער אפילו ניט געפּרואווט דאָס צו עקספּלואַטירען. זיי האָבען די ערד ניט גענוג באַארבייט. געוויסע טיילען געלאָזט אין א הפקר צושטאַנד. דער אייראָפּייער איז געקומען אויף כינעזישע ערד האָט ער אָנגעהויבען איינשטעלען צווישען כינע און דער אויסערליכער וועלט האַנדעלס באַציהונגען. כינע האָט עקספּאָרטירט כל־ערליי לאַנדווירטשאַפטליכע פּראָדוקטען און רוי-שטאָפען. און אויסלענדישע מלוכות פלעגען אהין עקספּאָרטירען די פאַרשיידענסטע אינדוסטריעלע פּראָדוקטען. שפּעטער אריין האָבען די אויסלענדער דאָרט געבויט וועגען, פאַבריקען און זאַוואָדען און ביסלאַכווייז האָבען די קאַפּיטאַליסטען אָנגעהויבען אויסאַרבייטען אין כינע גופא פיעל פּראָדוקטען; וואָרום סיי דער רוי־שטאָף, סיי דער ארבייט־לוין, איז דאָרט פיעל ביליגער ווי אין זייערע אייגענע לענדער. אויסער דעם האָבען די גרויסע מלוכות געשטיצט זעהר אָפט די כינעזישע רעגירונגען מיט מיליאָנען הלוואות אויף פאַרבעסערען דער קאָמוניקאַציע, פאַרשטאַרקען די מיליטערישע כחות, און העלפען קאָנסאָלידירען דאָס כינעזישע פאָלק.

צוליעב די דאָזיגע מאָטיוען אליין, מוזען די פעלקער באַקעמפען דער יאַפּאַנעזישער עקספּאַנסיע אין כינע, וואָס שטעלט מיט זיך פאָר דעם גרעסטען געפאַהר פאַר די מלוכות, וועלכע האָבען דאָרט וויכטיגע עקאָנאָמישע אינטערעסען. די מלוכות ווייסען אויך אַז יאַפּאַנס עקספּאַנסיע פון פאָרמאָזע אין 1895, פון קאָרעא (אין דרום-מאַנדזשוריע) אין 1905, פון צפון מאַנדזשוריע אין 1931 און

פון די איצטיגע פארכאפונג פון די צפונ'דיגע כינעזישע פראווינצען זיינען נאר עטאפען אויפ'ן וועג פון יאפאנישער ערגאבערונג פון גאנץ כינע און פון שאפען א יאפאנישע וועלט הערשאפט.

ענגלאנד ווייסט זעהר גוט, אז יאפאן וויל פון איהר אפנעמען אינדיע, סינגאפור, ניו עזלאנד, אויסטראליע און אנדערע קאלאניעס, האלאנד איז זיכער אן יאפאן וועט זיך פריהער אדער שפעטער נעהמען צו איהרע קאלאניעס אין אזיע מיט זייערע ריזיגע זאפאסען פון רוי־שטאפען און נאפט. און דאס זעלבע טראכטען אנדערע מלוכות וועמעס אינטערעסען עס זיינען אין ווייטען מזרח און די אנטוויקלונגען דארט.

אמעריקע און סאוועט רוסלאנד זיינען אבער אממייסטענס פאראינטערעסירט אין דער לאגע אויפ'ן ווייטען מזרח. יאפאנס נייער צוג קאן ניט פארקוקט ווערען, ניט אין וואשינגטאן, און ניט אין מאסקווע. צופיעל שטעהט דארט אין קאן סיי פאר אמעריקע און סיי פאר רוסלאנד אז מען זאל בלייבען גלייכגילטיג צו יאפאנס אוואנטורעס. זיי ווייסען יאפאנס ציעלען מיט איהרע חוצפה'דיגע ארויסטרעטונגען. ניט נאר צילט יאפאן די דאזיגע לענדער ארויסצואגען פון כינע אלס איהרע קאנקורענטען נאר צילט צו פארכאפען זייערע טעריטאריעס אין מזרח. זי וויל אוועקנעהמען פון סאוועט־רוסלאנד דעם ווייטען מזרח: פרימאריע, אמורער געביט און זאבאיקאליע און פון די פאראייניגטע שטאאטען די פיליפינישע אינזלען אין דרום אזיע .די אלעאוטישע אינזלען און אלאסקא אין צפון אזיע.

צווישען סאוועט רוסלאנד און יאפאן איז שוין פון לאנג אן איינגעווארצעלט א שנאה. אן אינוועניגסטער טיפער אנטאגאניזם האט געלייגט זיין חתימה אויף אלע אונטערהאנדלונגען און אפמאכען צווישען די דאזיגע צוויי מלוכות. זינט יאפאן האט פארכאפט מאנדזשוריע זיינען די באציהונגען צווישען זיי געווארען נאך ערגער. זי האט דעמאלט געוויזען אז אפמאכען מיינען ביי איהר גארניט. ניט מורא האבענדיג פאר קיינעם האט זי פארכאפט מאנדזשוריע, די כינעזישע אייזענבאנען און באלעבאטעוועט אין כארבין. מאסקווע האט געשיקט פראטעסטען, נאטעס און אולטימאטומס, אבער יאפאן האט געלאכט פון די אלע פראטעסטען.

דער מעכטיגער אימפעריאליסטישער ריעז האט מורא געהאט פאר דעם קארליק, האט זיך געפיהלט הילפלאז און מאכטלאז געגען יאפאן און געמוזט פארשווייגען יאפאנס ציניש אפעטיטען פון איר, געמוזט פארשווייגען די יאפאנישע פראוואקאציעס וואס זיינען פשוט געווען אומדערטרעגליך.

פון וואנען נעהמט זיך די דאזיקע מורא? פארוואס האבען געשוויגען די גרויסע מלוכות? פארוואס האבען זיי זיך באצויגען צו דעם יאפאנישען רויבערשען טהאט אין מאנדזשוריע מיט גלייכגילטיגקייט? פארוואס האבען זיי זיך נאר באנוגענט מיט דעקלאראציעס און ווארנונגען? וואו איז געווען די פעלקער ליגע? . . .

לויט'ן סטאטוס פון דער פעלקער ליגע דארף מען אין אזעלכע פאלען אנגעמען סאנקציעס. עס איז זיכער אז ווען די גרויסע מאכט פון דער ליגע און די פאראייניגטע שטאאטען וואלטען אין 1931 גלייך געווען אנגעווענדעט שטרענגע עקאנאמישע, פינאנציעלע סאנקציעס וואלט יאפאן געווען געצוואונגען אפצוטרעטען

דערפאר ווייל איהר לאגע איז דעמאָלט געווען א שרעקליך קריטישע. אין לאנד האָבען געברויזט מיליאָנען ארבייטסלאָזע; אין די דערפער האָט געהערשט צווישען די פויערים נויט און הונגער. די פויערים האָבען זיך געבונטעוועט. אין יעדען מאָמענט האָט געקענט אויסברעכען א רעוואָלוציע געגען דער רעגירונג. יאפאן וואָלט זיך דאמאָלסט געווען דערשראָקען ווען זי זעהט די ליגע נעהמט זיך צו איהר. האָט די פעלקער ליגע אזוי געטאָן? האָט זי אויסגענוצט דעם גינסטיגען מאָמענט צו שטערען יאפאנס דעראָבערישע עקספאנסיע? האָבען איהרע מיטגלידער כאָטש איינמאָל געהאט דעם מוט ארויסצוטרעטען געגען יאפאן? — ניין!

די קורצזיכטיגקייט פון זייערע פאָליטישע בליקען האָט געפיהרט צו דעם וואָס קומט היינט פאָר. זיי האָבען עס געגעבען די געלעגנהייט יאפאן זאָל זיך פאר די פינף־זעקס יאָהר צוגרייטען צו איהר אגרעסיע אין כינע און קאָנען צו־ריקשלייידערען די אטאקעס פון די „ווייסע”.

יאפאן האָט זיך מיליטעריש צוגעגרייט צו פארפיהרען א וועלט קריג אויב עס וועט נויטיג זיין. איהר פלאַט איז היינט דער בעסטער אין דער וועלט, לויט די לעצטע דערגרייכונגען און ערפארונגען פון וויסענשאפטליכער טעכניק.

זי קאָן זיך איצטער פארמעסטען געגען אמעריקאנעם פלאָט און האָט שאנסען צו זיעגען. עס איז איהר געלונגען צו שאפען אין די לעצטע עטליכע יאָר א מערק־ווירדיגע אוויאציע וועלכע קאָן אפילו קאָנקורירען מיט דער סאָוועטישער, און האָט אן ארמיי פון צוויי מיליאָן גוט דיסציפלינירטע מענשען, וועלכע ווערען באהערשט פון אזא פאטריאָטיזם וואָס איז אונז אינגאנצען אומבאקאנט. זי קאָן דעריבער היינט צו טאָג אָפשליסען כינע פון גאָר דער וועלט און טאָן דאָרט וואָס זי וויל אומגעשטערט. זי גרייט זיך צו דער דאָזיגער אקציע, אויב מען וועט איהר באצייטענס ניט שטערען וועט זי עס דערפאָלגרייך דורכפיהרען און עס וועט זיין פארפאלען.

מאנדזשוריע איז געוואָרען א מיליטאריסטישער לאגער. עס זיינען דאָרט אויסגעבויט געוואָרען ריזיגע קאזארמעס פאר טויזענטער סאָלדאטען; אין אלע וויכטיגע סטראטעגישע פונקטען איז אויפגעבויט געוואָרען שפיטאָלען, עס איז דאָרט געשאפען געוואָרען קאָלאָסאלע עראָדראמען. מאנדזשוריע ווערט צוגעגרייט אויף אזא אופן אז יאפאן זאָל קענען אָנפאלען אויף דעם סאָוועטען פארבאנד ווען נאָר עס וועט זיך איהר פארגלוסטען.

פארשטעהט זיך אז אויך אנדערע פאראינטערעסירטע מלוכות האָבען זיך צוגעגרייט אין פאל פון א מלחמה צו קענען שטעלען א ווידערשטאנד די יאפא־נעזער. דער סאָוועטען פארבאנד האָט געטאָן וואָס נאָר עס איז געווען אין זיינע מעגליכקייטען זיך צו פארטיידיגען געגען יאפאן. די סאָוועט רעגירונג האָט זיך גענומען צו באפעסטיגען די רוסישע גרעניצען אין פרימאריע אמור און זאבאקאי־ליע. זי האָט דאָרט געשאפען וויכטיגע פעסטונגען, און אן ארמיי פון איבער צוויי הונדערט טויזענט סאָלדאטען זיי צו היטען. אין די וויכטיגסטע סטראטעגישע פונקטען זיינען איינגעאָרדענט געוואָרען עראָדראמען, וואו הונדערטער מעכטיגע עראָפלאנען זיינען גרייט אָפצושלאָגען די אטאקעס פון שונא.

עס איז געשאפען געוואָרען א שטארקער מיליטערישער פלאַץ אין וולאדי־וואָסטאָק; צעהנדליגע סובמארינען היטען אָפּ די ים ברעגען, און אין יענע וויל־דע געגענטען אויסגעלייגט אייזענבאהן ליניעס אזוי אז יאפאן זאָל ניט קענען אָפּ־שניידען די סאָוועטישע ארמיי פון וויטען מזרח.

יאפאן האלט אין איין טראכטען ווי אזוי אָפּצושטויסען אמעריקע פון כינע. זי וויל אָפּשליסען דעם וועג פון אמעריקע צו סאָוועט רוסלאנד כדי זיי זאָלען זיך ניט קענען שטעלען געגען איהר. אזוי ווי זי ווייס אז אלאסקא און די אלעאוטישע אינזלען זיינען זעהר נאָהענט צום אמור געביט, אז דורך יענעם וועג קאָן די אמעריקאנער פלאָטע צוזאמען מיט דער רוסישער צו קומען צום וויטען מזרח און איר שטערען אין דורכפיהרען איהרע פּלענער האט זי זיך גענומען באפעסטי־גען יענע געגענטען און פארכאפּען פארשיידענע אינזלען אויפ׳ן וועג צווישען אלאסקא און אמור געביט.

די פעלקער ליגע האט געגעבען יאפאן א מאנדאט אויף א מאסע אינזלען וועלכע געפינען זיך אויף דעם פאסיפישען ים צווישען דער פיליפינישער און דער האוואאישער גרופע אופן תנאי זי זאָל זיי ניט באפעסטיגען מיליטעריש. יאפאן האט זיך אָבער ווייניג גערעכענט מיט פאפירען און רעכט און אומעטום — אויף די מאריאנישע, קאראלינישע און באניעסקע אינזלען — געשאפען מיליטערישע באזעס אום צו קענען אָפּשניידען דעם אמעריקאנעם פלאָט דעם וועג קיין כינע און סאָוועט רוסלאנד. זי גרייט זיך אפילו צו פארכאפּען אי אלאסקא און אי די אלעאוטישע אינזלען כדי זי זאָל ניט האָבען קיין מיליטערישע אָפּאָזיציע אין דעם צפונדיגען טייל פון פאסיפישען אָקעאן. זי וויל אויך פארכאפּען דעם בע־רינג ים, און אזוי ארום זיכערען איהר מאכט אין אזיע.

יאפאנס חוצפה האט געשטויסען אמעריקא צו ענדערען איהר פּאָליטיק מצד דער ראטענמאכט. די באנייאונג פון דיפּלאָמאטישע באציהונגען צווישען די צוויי לענדער און די אנערקענונג פון סאָוועט רוסלאנד מצד אמעריקא נאָכדעם ווי פאר פופצעהן יאהר איז סאָוועט רוסלאנד ניט אנערקענט געוואָרען אלס מלוכה איז געווען אין גאָר א גרויסער מאָס מיט דער כוונה צו צייגען יאפאן אז די צוויי גרוים מעכטע האלטען אן אָפּען אויג אויף איהרע אימפּעריאליסטישע צוגרייטונגען. זיי האָבען געוואָלט אָנשרעקען דעם יאפּאנישען אימפּעריאליזם און איהם לאָזען ווי־סען אז די צוויי מלוכות האָבען געמיינשאפטליכע אינטערעסען; און זיי ביידע וועלען עס שטערען איהרע ערעָבערונגס פּלענער פון פארכאפּען דעם מזרח. די טרויעריגע ידיעות וואס זיינען אָנגעקומען אין יאהר 1933 פון יאפאנס צוגרייטונגען אויפ׳ן וויטען מזרח האָבען געצוואונגען רוזוועלט׳ן ראדיקאל צו ענדערען אמע־ריקאס טאקטיק בנוגע אינטערנאציאָנאלע ענינים: צו צואיילען זיך מיט דער אָפיציעלער אנערקענונג פון דעם ראטענלאנד און זיך נעהמען סטראטעגיש בא־פעסטיגען געגען שונא.

אמעריקא האט זיך באלד גענומען פארברייטערען איהרע ים באזעס אין אלאסקא, אויפגעבויט נייע איינריכטונגען אין די פּאָרטען און צוגעגרייט די נויטיגע זאפּאסען.

די פאראייניגטע שטאטען האָבען פאר די לעצטע עטליכע יאָהר ארויסגע-וויזען די ענערגישסטע טעטיגקייט אויפ'ן פאסיפישען אָקעאן און הויפטזעכליך אין זיין צפון טייל.

אויך ענגלאנד האָט פארשטארקט איהר פלאָט און איהר אוויאציע. זי האָט אסיגנירט מיליארדען כדי איבערצובויען איהר פלאָט און צו שאפען א מורא'דיגע אוויאציע וואָס זאָל אלעמען אָפשרעקען און האָט אויסגעגעבען הונדערטער מי־ליאָנען אויף צו באפעסטיגען איהר סינגאפורער מיליטערישער באזע און אנדערע מקומות וואָס שטעהען אונטערן געפאהר פון איבערפאל מצד יאפאן.

יאפאן שרעקט זיך טאקע ניט פאר די אלע אנטוויקלונגען און צוגרייטונגען. זי האלט זיך גארניט צוריק פון אויספיהרען איהר מאקסימום פראָגראם. מען דארף אָבער וויסען אז געגען די מעכטע וועט יאפאן זיך ניט קענען געגענשטעלען, אפילו דייטשלאנד זאָל געהן מיט איהר. דערצו נאָך ווען אלע דעמאָקראטישע לענדער זאָלען ווערען פאראייניגט דאן וועלען יאפאן און היטלער דייטשלאנד מוז־זען אויפגעבען זייערע פלענער צו פארכאפען פרעמדע טעריטאריע. זיי וועלען זיך מוזן אָפזאָגען פון דער משוגעת צו וועלען ווערען אומבאגרעניצטע הערשער אויף קאָנטינענטען און ימים.

יאפאן רעכענט אז אזוי גוט ווי זי האָט ביז איצט ניט געוואוסט פון קיינע מפלות אויפ'ן שלאכטפעלד, וועט זי ווייטער ניט האָבען. זי געדענקט די מפלה פון רוסלאנד אין 1904־1905 וואָס רופט ארויס ביי די יאפאנעזער א געפיהל פון מוטה, שטאָלץ און אומבאזיגטקייט. ניט שטענדיג איז אָבער יאריד. ווען די יאַ־פאנעזער וואָלטען ניט געווען באהערשט פון אן עראָבערונגס פסיכאָז וואָלטען זיי געדארפט פארשטעהן אז זייער ערפאָלג אין די יאָהרען 1904־1905 איז דעריבער געווען אזוי גרויס ווייל רוסלאנד איז דאן ניט געווען צוגעגרייט צו קיינע מלחמות. אויך דאָס רוסישע פאָלק איז דעמאָלט ניט געווען איינציג. רוסלאנד האָט געפיהרט א מלחמה אין א צייט ווען ביי איהר אין לאנד האָט זיך אָנגעהויבען אָגטוויק־לען די סאָציאלע רעוואָלוציע, ווען די רעגירונג און די מאכט האָט פארלוירען אויטאָריטעט, ווען דאָס גאנצע פאָלק האָט זיך געגרייט צו אן אינערליכער קריעג.

יאפאן ליידט איצטער אויך פון א שרעקליכען קריזיס. די לאגע פון די פוי־ערים און קליינבירגער איז קאטאסטראָפאל. די הויכע שטייערען, די רויבערישע פראָצענטען וואָס די פויערים צאָהלען, האָט זיי פולשטענדיג רואינירט. מען האָט פון זיי אויסגעזויגען דעם לעצטען טראָפען בלוט. דאָס זעלבע איז מיט'ן שטאָדטישען ארבייטער וועלכער לעבט אונטער די שרעקליכסטע באדינגונגען און ווערט אויפ'ן נידעריגסטען אופן עקספלואטירט. אין לאנד הערשט א טיפע אומ־צופרידענהייט און פארביטערטקייט וואָס דריקט זיך אויס אין סטרייקס און טעראָ־ריסטישע אקטען. די דאָזיגע פארביטערטקייט קען זיין שעדליך פאר די יאפא-נישע מיליטאריסטען און אינדוסטריאליסטען, אין לאנד ווערען פארשפרייט צווי־שען דער מיליטערישער יוגענט פאשיסטישע רעוואָלוציאָנערע שטימונגען, אין דער זעלבער צייט, פארשפרייט זיך זעהר שטארק דער קאָמוניזם וואָס קריגט אלע מאָל מעהר אָנהענגער. ניט געקוקט אויף די גרויליכע פארפאָלגונגען פון יעדער קאָמוניסטישער טעטיגקייט, האָבען קאָמוניסטישע אידעען דורכגעדרונגען אלע

שיכטען פון דער יאפאנישער געזעלשאפט. אזוי אין מיליטער און אזוי אין גענעראל שטאב האט מען אנטדעקט קאמוניסטישע ארביי און אגיטאציע. קאמוניסטישע געדאנקען האבען אריינגעדרונגען ניט נאר צווישען די אינטעליגענטערע און ארימערע שיכטען נאר אפילו צווישען דער אריסטאקראטישער און אויבערשטער געזעלשאפט.

עס איז קיין צווייפעל אז אין די דאזיגע שטימונגען ליגט באהאלטען טיעף דער פארלאנג פון א סאציאלער רעוואלוציע. דער באגעהר אומצוװאַרפען דער איצטיגער רעגירונג און אויפ'ן פלאץ אוועקשטעלען אן אנדערע, רעוואלוציאנערע. די סאציאלע רעוואלוציע אין יאפאן וועט פארקומען אויף דעם זעלבען שטייגער ווי אין רוסלאנד — דורך א מלחמה. דאס יאפאנישע פאלק וועט ניט קאנען אויסהאלטען אונטער די איצטיגע באדינגונגען, די קאלאסאלע עקאנאמישע אנשטרענגונגען וואס מען וועט פון איר פאדערען. די מלחמה קאטאסטראפע וועט דאריבער פירען צו אן אינערליכער קאטאסטראפע. דאס פאלק, איז גאנץ מעגליך, וועט אויסדרעהען די ביקס צו זיינע אמת'ע שונאים. ער וועט ענטפערען זיינע רעגירער, דער מיליטאריסטישער קליקע מיט אזא שטוים וואס וועט צוטראגען אויף ברעקלאך די היינטיגע יאפאנעזישע פאליטישע און סאציאלע ארדנונג.

די יאפאנישע הערשענדיגע קרייזען זיינען טויב און בלינד צו די אינטערעסען פון זייער פאלק. זיי פארנעהמען זיך מיט מיליטאריזירען, זיי טראכטען נאר וועגען עראבערונגס פלענער, און זיינען גלייכגילטיג צו די נויטען פון זייער נאציע. זיי וועלען אבער שפעטער טייער באצאהלען. זיי וועלען באצאהלען מיט זייערע לעבענס.

* * *

דער יאפאנישער אימפעריאליזם שטיצט זיך אויף דריי דאגמעס: א) יאפאן איז דער איינציג סטאביליזירענדער פאקטאר אין מזרח אזיע; ב) כינע איז ניט פעהיג זעלבסטשטענדיג צו ארגאניזירען איהר מלוכה לעבען און איהר ווירטשאפט, און דארף אנקומען צו א רעגירונג, וואס זאל איבער איהר רעגירען; ג), יאפאן איז איבערבאפעלקערט, זי מוז אויסברייטערען איהרע גרעניצען וואס זיינען אזוי איינגעשרומפען. זי מוז אויך זוכען א זיכערען מארק פאר איהרע פראדוקטען.

מילא וועגען דער איבערבאפעלקערקייט לאמיר זאגען איז דא א גרויסער אמת. די לייזונג פון אט דעם פראבלעם באשטעהט אבער דורכאויס ניט אין אויסברייטערען גרענעצען, נאר אין שאפען נייע מערק פאר יאפאנישען האנדעל און אינדוסטריעלע שאפונגען. כדי דאס גרינדליך צו פארשטעהן, מוז מען זיך באקענען פיעל - וועניג מיט דער געאגראפישער לאגע פון יאפאן.

דאס איז אן ארעם לאנד וואס פארמאגט וועניג רוי־שטאפען און וואס נאר 15 פראצענט פון איהר שטח איז צוגעפאסט פאר לאנדווירטשאפט. אזוי ווי א העלפט פון דער יאפאנישער באפעלקערונג לעבט פון לאנדווירטשאפט הערשט דאריבער א שרעקליכער הונגער אין לאנד.

יאפּאן האָט גרויסע שטחים אין צפון פון דעם אינזעל דאַנדא און אויף דעם אינזעל יאצא וואָס זיינען זעהר ווייניג באוואוינט, הגם זיי וואָלטען געווען צוגע־פּאסט פאר לאנדווירטשאפט.

דער יאפּאנישער פּויער קען זיך אָבער אין דער צפון ניט אקלימאטיזירען. ער געהט בעסער אין דער דרום׳דיגער ריכטונג צו וועלכער ער איז צוגעוואוינט. אזוי ווי דער וועג קיין דרום איז געשלאָסען, ווייל ניט די אייראָפּייאישע קאָלאָניא־לע מלוכות און ניט אמעריקא ווילען האָבען ביי זיך יאפּאנישע אימיגראציע, האָט יאפּאן אָנגעהויבען זוכען א וועג קיין כינע, אום צו געפינען א מארק פאר איהר עקספּאָרט. אין אנדערע ווערטער: יאפּאן האָט אָנגעהויבען זיך אָריענטירען ניט אויף ארויספיהרען מענשען נאָר אויף ארויספיהרען סחורות.

יאפּאן האָט נאָר איין מעגליכקייט צו באצאָהלען פאר די קאָלאָסאלע סכומים פון רוי־שטאָפען, וואָס זי פארמאָגט ניט ביי איהר אין לאנד, און דאָס איז דורך עקספּאָרט. שטרענגט זי זיך דאריבער אָן צו פארגרעסערען איהר עקספּאָרט, פון פיש, גומי, סעלולאָיד סחורות, עלעקטרישע לאָמפּען, ראדיאָ אפּאראטען, ראָווערען, און דאָס גלייכען.

א דאנק די דאָזיגע אָנשטרענגונגען האָט זי געענדערט דעם כאראקטער פון איהר עקספּאָרט און איהם קאָלאָסאל געהעכערט. דאָס געפעלט ניט די אלטע אינ־דוסטריע לענדער און זיי באקעמפען דעם יאפּאנישען עקספּאָרט. מיט דער אקציע געגען דעם אריינרייסען זיך פון יאפּאנישע סחורות אויפ׳ן אייראָפּייאיש אמערי־קאנישען מארק פיהרט אָן ענגלאנד און אמעריקע. זיי בויען אויף שטארקע שוץ־ווענט געגען דעם מבול פון ביליגע יאפּאנישע סחורות. דאָס באדראָהט די ווייטע־רע אויסלענדישע עקספּאנסיע פון דער יאפּאנישער אינדוסטריע. עס בלייבען פאר איהר פארמאכט אלע טויערען אויסער כינע, וואו זי האָפט צו פארכאפּען פאר איר געברויך; צו עקספּלואטירען די כינעזישע ערד מיט איהרע רייכטימער פאר רוי־שטאָף און גלייכצייטיג דאָרט צו שאפען א מארק פאר איהר אינדוסטריע און האנדעל.

ווי מיר האָבען פריהער געזעהען, געפינט יאפּאן דאָ די גרויסע געגנערשאפט מצד דעם סאָוועטען פארבאנד, ענגלאנד און אמעריקא.

דער סאָוועטען פארבאנד קאָן ניט צולאָזען יאפּאנס העגעמאָניע און דערנאָ־בערונג צוליעב פּאָליטישע און סטראטעגישע מאָטיווען. דאָס זעלבע איז מיט ענגלאנד וועלכע ווייס גאנץ גוט וואָס עס באדייט פאר איהר א יאפּאנישער זיג אין כינע. און שוין אָפּגערעדט פון אמעריקא, וועלכע ווייס, אז אויב יאפּאן וועט זיך איינגעבען ענטגילטיג צו פארכאפּען דעם מאָנאָפּאָל אויף דעם כינעזישען מארק, וועט עס פאר דער אמעריקאנער ווירטשאפט זיין דער גרעסטער פארלוסט.

און איצטער צו דער צווייטער דאגמע, וועגען דעם איינציגען „סטאביליזי־רענדיגען פאקטאָר", וועגען וועלכען די יאפּאנישע דיפּלאָמאטען באנוצען זיך זעהר אָפט. די כיטרע יאפּאנישע פּאָליטיקער האָבען אויסגעטראכט א וואָרט צו בארעכטיגען זייערע ערָאָבערונג מעשים, אָבער קיינער נעמט ניט ערענסט זייער טענה פון סטאביליזאציע וואָס האָט ניט קיין שום באדייטונג.

יאפאן פארכאפט און דרינגט אריין אלץ טיפער אין כינע. לאזט ניט צו קיין אנדערע מאכט, זוכט צו שאפען דארט כאאס און צומישונג און ציינגען דער וועלט אז מען נויטיגט זיך אין איהר הערשאפט אויפ'ן אזיאטישען קאנטינענט און, דאס הייסט סטאביליזאציע!? זי האט פארכאפט אויף א גזלנ'ישען אופן אין סעפ־טעמבער 1931 מאנדזשוריע, א טעריטאריע מיט א 30 מיליאן כינעזישע איינ־וואוינער — א פארברעכען וואס קיין אנשטענדיגע מלוכה וואלט דאס ניט גע־טאן, און דאס רופט זי סטאביליזאציע!

אויך זייערע רייד וועגען די כלומר'שטע סאציאל קליינער וויכטיגקייט פון די כינעזער, זייער אומפעהיגקייט צו מאדערניזירען די מלוכה און די ווירטשאפט איז ניט מעהר ווי אן אויסגעטראכטע זאך. די כינעזער זיינען טאקע אן אלטע און זעהר צוריקגעשטאנענע נאציע. זיי האבען אויך א גאנץ אנדערע מלוכה אויפ־פאסונג ווי די אייראפייער. זיי זיינען בכלל ווייט פונם היינטיגען שטאנדארד פון לעבען ווי עס לעבט אן אייראפייער אדער אן אמעריקאנער. אבער אין משך פון זייער אנטוויקלונג האבען די כינעזער זיך ארויסגעוויזען פאר פעהיג זיך צו צופאסען צו פארשיידענע רעפארמען, און פארשיידענע פראגרעסיווע לעבענס באַ־דינגונגען. עס איז דאך א פאקט אז די יאפאנעזער האבען זייער קולטור באקו־מען פון כינע. אויך די ערשטע לעבענס פארמען זיינען געווען לויט'ן כינעזישען מוסטער. זיי האבען איהר שפעטער צוזאמענגעמישט מיט דער מערב'דיגער ציווי־ליזאציע.

דאס וואס די כינעזער זיינען מעהר צוריקגעשטאנען פון די יאפאנער איז דערפאר ווייל די כינעזער האבען זיך קיינמאל ניט געוואלט מישען מיט קיין אנדערער קולטור און ניט געוואלט איבערנעמען קיין אנדערע טראדיציעס. דא־געגען די יאפאנער זיינען געווען געגנוג פעהיג איבערצונעמען פרעמדע קולטו־רען און דערפון צו שאפען א נאציאנאלע קולטור. יאפאן האט פריהער איבערגע־נומען די כינעזישע קולטור, נאכהער דעם בודאיזם און שפעטער א טייל פון דער אייראפייאישער קולטור און פון דער מאזאאיק געשאפען אן אייגענע איינהייטלי־כע קולטור. אינם צווייטען העלפט פון פריהערדיגען יאהרהונדערט האט יאפאן אויך איבערגענומען די פאליטישע פארמען פון אייראפע. כינא האט ערשט אין צייט פון דער וועלט מלחמה ערוואכט און אנגעהויבען נאכטאן דעם ביישפיל פון אייראפייאישע רעזשימען.

כינא איז געווען א לאנד פאר עקספלואטירענדע מלוכות נאך אין 19־טען יאהרהונדערט, אבער אין אנהויב פון 20־טען יאהרהונדערט האבען איהרע שכנים אפען אנגעהויבען זיך ארײנרייסען און אפרייסען פון איהר טעריטאריע.

רוסלאנד האט פארכאפט צוויי קאלאסאלע פראווינצען אין מאנגאליע און אין מזרח־טורקעסטאן און זיך דערמיט באנוגענט, געשטילט דעם דורשט פון דע־ראבערונג. אבער יאפאן! יאפאן האלט אין איין פארכאפען און קאן זיך גארניט זעטיגען. זי באגעהט שוין אזוי א לאנגע צייט געגען כינא די ברוטאלסטע אק־טען און שטעלט זיך גאר ניט צופרידען. זי טוט וואס נאר מעגלעך עס איז ניט צו דערלאזען צו קיין קאנסאלידאציע פון כינע כדי זי זאל קענען פארכאפען גאנץ כינע.

די יאפּאנישע מיליטאַריסטען האָבען נאָך ניט געמאַכט קיין איינציגען שריט אין מזרח, וועלכער זאָל ניט דערנעהענטערען זייער זיעג איבער כינע. די יאפּאנישע אָנפירענדע רעגירונגס מענשען האָבען באשלאָסען אז כינע מוז אונ־טער יעדען פּרייז אויפהערען צו עקזיסטירען ווי אן אונאָפּהענגיגע מלוכה און איהר צו פאַרוואַנדלען אין א יאפּאנישע קאָלאָניע. דיעזער געדאַנק איז ביי זיי געבוירען געוואָרען נאָך מיט א פערציג יאָהר צוריק ווען זיי האָבען געוואונען דעם קריעג מיט כינע אין יאָהר 1895. שפּעטער איז דער דאָזיגער געדאַנק נאָך מעהר געשטאַרקט געוואָרען. דאָס איז געווען נאָך זייער זיעג איבערן צפון׳דיגען ריעז — רוסלאַנד, אין 1905. פון דעמאָלט אָן טראַכטען די הערשער פון לאַנד פון „דער אויפגעהענדער זון", אז זיי וועט געלינגען פריהער אָדער שפּעטער צו עראָבערען כינע. זיי האָבען דאָס געפּרואווט צו טאָן אין יאָהר 1915 ווען זיי האָבען געפיהלט כינע׳ס שוואַכקייט און מאַכטלאָזיגקייט, א דאַנק דעם וואָס די גרויסע מלוכות זיינען געווען צופיל פאַרנומען מיט זיך. יאפּאַן איז דורכגעפאַלען אין איהרע פּלענער ווייל די גרויס מעכטע האָבען זיך דווקא צייט גענומען איהר צו צווינגען אָפּצוטרעטען פון כינע.

יאפּאַן האָט אָבער ניט אויפגעגעבען. די יאפּאַנעזער פאַרמאָגען אן אומ־געהייערע חוצפּה און עקשנות אז זיי גיבען ניט אויף, און פאַרלירען ניט קיין האָפנונג. אויב זיי קענען עס ניט דורכפיהרען מיט איינמאָל, טראַכטען זיי, וועלען זיי עס דורכפיהרען ביסלאַכוויז. אזוי פאַרכאַפּען זיי פון צייט צו צייט שטי־מער טעריטאָריע פון כינע. געהען אָן מיטן וועג פון עראָבערען, סיסטעמאַטיש, ניט פאַרגעסענדיג זיך אויף קיין איין רגע פון זייער „גרויסען ציל" זיך אויסצו־שפּרייטען אויפ׳ן אזיאַטישען קאָנטינענט.

עס זיינען דאָ אויך יאפּאַנעזישע שטאַטסלייט וועלכע שטעלען זיך ניט צו־פרידען בלויז מיט כינע אליין, זיי שטרעבען צו דער באהערשונג פון דער גאַנצער וועלט. א געוועזענער פּרעמיער פון יאפּאַן האָט אמאָל אין א מעמאָראַנדום צו דעם מיקאַדאָ זיך אויסגעדריקט אז ער שטרעבט צו עראָבערען כינע און דערנאָך די גאַנצע וועלט. אין דעם מעמאָראַנדום פון 1927 צום מיקאַדאָ האָט דער דע־מאָלטדיגער פּרעמיער געשריבען צווישען אנדערעס:

„נעהמענדיג אין אכט די אנטשטאַנענע באַדינגונגען און די מעגליכקייטען פון אונזער לאַנד, וועט אונזער בעסטע פּאָליטיק זיין, ווען מיר וועלען זיך דער־שלאָגען וואָס מעהר רעכט און פּריווילעגיעס אין מאַנדזשוריע און מאָנגאָליע. אָט די צוויי געביטען וועלען אונז דינען אלס א באַזע מיר זאָלען קענען אריינדרינגען אין גאַנץ כינע... און ווי נאָר מיר וועלען ווערען די באַלעבאַטים פון אלע כינע־זישע רעסורסען, וועלען מיר זיך נעמען עראָבערען אינדיע, אלע אינזלען פון דרום אָקעאַן, קליין אזיע, צענטראַל אזיע, און לסוף אמעריקע".

יאפּאַן האָט פאַרכאַפּט מאַנדזשוריע אין 1931. זי האָט דעמאָלט אויסגענוצט די צייט פון וועלט קריזיס וועלכער האָט ארונטערגעריסען די כחות אפילו פון די רייכסטע מלוכות אין אייראָפּע און אמעריקע.

זי האָט געפיהלט אז עס איז געקומען דער גינסטיגער מאָמענט און זי מוז איהם אויסנוצען אין אן אוואַנטוריע אויפ׳ן כינעזישען פאָלק. עס איז איהר ניט אָנ־

געקומען אזוי לייכט דאָרט צו עטאבלירען א רעגירונג. די אנארכיע וועלכע די יאַ־פּאַנישע אקופּאציע האָט ארויסגערופען אין גאנצען געביט האָט געשאפען פאר די כינעזישע באנדיטען זעהר גינסטיגע באדינגונגען צו פארברייטערען זייער רויבע־רישער טעטיגקייט. יאפּאן האָט זיך אויך פאר דעם ניט אָפּגעשטעלט נאָך פאָרנע־זעצט איר אָקופּאציע. פארכאפּט יעהאָל און זיך גענומען אפילו צו די מזרח כינע־זישע אייזענבאהנען וועלכע איז געווען אין די הענט פון דער סאָוועטען מאכט. די סאָוועטישע מאכט האָט אין אָנהויב געוואָלט איהר געבען איבער דער האנט און מאכען אן ענדע צו איהרע רויבערישע אפּעטיטען. דער סוף איז געווען אז סאָוועט רוסלאנד האָט איהר נאָכגעגעבען און פארקויפט די אייזענבאהן פאר א נישטי־גע סומע צו דער רעגירונג פון מאנטשוקוא וואָס איז אין יאפּאנישע הענט.

יאפּאן האָט נאָך אלץ ניט גערוהט, געהאלטען אין איין פּלאנירען צו פאר־כאפּען די אָפּגעשוואכטע פארמוטשעטע און צעברעקעלטע כינע. אין 1935 הויבט אָן די יאפּאנישע ארמיי אריינצודרינגען אין דער פּראָווינץ טשאכאר. מיט א יאָהר שפּעטער אין כאָפּיי, טיאנצין, און איצטער פארנעהמט זי זיך אויף פּעקין, שאנ־כאי און אנדערע וויכטיגע פּראָווינצען, אזוי אז ביסלעכווייז זאָל זי פארכאפּען דעם גרעסטען טייל כינע און דער קלענערער וועט שוין נאכהער פּיי ווי סיי ארײנ־פאלען אין איהרע הענט.

די גרעסטע טראגעדיע פון יאפּאן באשטעהט אין דעם וואָס אין דער שפּיצע פון דער רעגירונג שטעהט א קליין הייפעלע אומפאראנטוואָרטליכע קריגערישע פּארעקשנ׳טע מענשלעך וועלכע רעכענען זיך ניט מיט דעם ווילען פון זייער פאָלק און מיט די לעבענס פון זייער נאציע. דאָרט איז דער פּארלאמענט ניט קיין אינסטיטוציע וואו עס ווערט פארהאנדעלט אינטערנאציאָנאלע און נאציאָנאלע פּאָליטיק, ווי עס פיהרט זיך ביי לייטישע מלוכות. די פּאָליטישע פיהרערשאפט ליגט אין די הענט פון יחידים וועלכע קענען אין געהיים אָפּטאָן דאָס ברוטאלסטע, דאָס שוידערליכסטע און ביי קיינעם ניט אָנפרעגען.

מיט אזעלכע מענשען איז שווער צו פארהאנדלען וועגען שלום, מיט זיי קען מען ניט מאכען קיין שום בונד ווייל זיי קאָנען בינדען און אויפבינדען אין דער זעלבער צייט ניט רעכענענדיג זיך מיט קיין מאָראלע געזעצען. ביי זיי איז קאָנ־סטיטוציע ניט מעהר ווי א שטיקעל פּאפּיר און זיי פיהרען דאָס לאנד לויט דער ניט געשריבענער קאָנסטיטוציע וואָס גיט זיי פולמאכט צו האנדלען ווי זיי גלוסט זיך.

אינטערעסאנט איז אויך אז ניט קוקענדיג אויף יאפּאנס פּראָגרעס און ראַ־ציאָנאליזם אין טעכניק, הערשט נאָך אין לאנד אן אזיאטישע פינסטערניש, און דאָס לאנד איז איינגעטונקט מיט ברוטאליטעט און מערדעריי. יאפּאן איז א לאנד וואו עס קומען פאָר די מערסטע פּאָליטישע מאָרדען. כאראקירי (זעלבסטמאָרד דורך אויפשניידען זיך מיט א מעסער דעם בויך) איז נאָך דאָרט א גאנגבארע זאך, און געהיימע געזעלשאפטען פון „שווארצע דראקאָנען" געפינען זיך איבערן גאנצען לאנד. די הויפּט מאכט אין לאנד האָט דער קעניג, „דער זון פון הימעל" און די גענעראלען וועלכע קאָנען צו יעדער צייט ארויס אין קריעג אָדער אָפּשטע־לען א קריעג.

מיט אזא לאנד קען מען צו קיין פארשטענדיגונג ניט קומען. אין אזא לאנד קאן קיין רייד ניט זיין וועגען רוה, אָרדנונג, יושר, קאָמפּראָמיס און אָפּמאכען.

דער איינציגער וועג צו ראטעווען כינע איז דורך א פאראייניגונג פון די גרויסע מלוכות, וועלכע זאָלען איר שטעלען א ווידערשטאנד.

* * *

האָבען שוין אלטע מלוכה לייט אין פריהערדיגען יאהרהונדערט אָפּגעשאצט די באדייטונג פון דער אזיאטישער פּאָליטיק, פאר דעם גורל פון דער וועלט. „ווער עס פארשטייט כינע", האָט אן ענגלישער שטאטסמאן אמאָל געזאָגט, „דער האלט דעם שליסעל פון דער אינטערנאציאָנאלער פּאָליטיק". דער בארימטער בריטישער שטאטסמאן דזשאָרדזש נ. קערזאָן האָט נאָך מיט א פופציג יאָר צוריק אָנגעווי־זען, אז „דער גורל פון גרויס בריטאניע וועט ווערען אנטשידען ניט אין אייראפּע, נאָר אין אזיע".

דאָס וואָס עס קומט פאָר אין מזרח-אזיע האָט אן אומגעהויערע באדייטונג פאר די ווייטערדיגע אנטוויקלונגען פון די אייראפּייאישע מלוכות. אויב עס וועט געלינגען יאפּאן צו ווערען דער בעל הבית איבער'ן מערב טייל פון פאציפישען ים, וועט זי באזייטיגען די אנגלאָ־סאקסישע העגעמאָניע אויפ'ן ים—די ענגלישע און פאראייניגטע שטאאטען הערשאפט וועט ווערען געשטעלט אונטער א פראגע־צייכען. דאָס וועט אויך מיינען יאפּאנ'ס נצחון איבער רוסלאנד, וועלכע וועט ווע־רען ארויסגעשטופּט פון מזרח.

נאָך דער וועלט מלחמה וואָס האָט געשטארקט די פּאָליטישע אספּיראציעס פון יאפּאן, האָט יאפּאן פּראָקלאמירט איר ציל:—יאפּאנישער פּראָטעקטאָראט איבער כינע און פּאָליטישע העגעמאָניע איבער גאנץ אזיע. אזוי ווי זי קען דאָס ניט דורכפירען מיט איין מאָל, טוט זי עס אויף אן אויסגערעכענטען לאנגזאמען וועג. זייט סעפּטעמבער, 1931, בעת יאפּאן האָט איינגענומען מאנדזשוריע, ציהט זיך אן אומאונטערבראָכענע קייט פון פּאָליטישע און מיליטערישע אקציעס, וואָס האָבען אלע איין ציל: ארייננצונעמען גאנץ כינע אין דער יאפּאנישער מאכט־ספּערע.

כדי דאָס צו דערגרייכען שטרענגט זיך יאפּאן אָן א תל צו מאכען פון דער נאנקינער צענטראל רעגירונג. ווייל זי ווייס אז א שטארקע צענטראל מאכט וואָלט געקענט ליקווידירען אלע אירע פּלענער און שטערען איר אויסשפּרייטונג. זי האָט זיך דעריבער גענומען מיט'ן שנעלסטען טעמפּאָ, צו פּאראליזירען דער רעגירונג פון מארשאַל טשיאנג קאי שעק און פארניכטען דעם נאציאָנאלען צענטער, וואָס שטייט איר אין וועג.

יאפּאנ'ס מעשים אין כינע זיינען ניט קיין אימפּראָוויזירטע נאָר שוין פון פריהער געפּלאנטע צו שאפען פון צפון כינע א גוואלדיגע סטראטעגישע און קריעגס ווירטשאפטליכע באזע, און גלייכצייטיג אונטערוואָרפען דאָס איבעריגע כינע אונטער'ן יאפּאנעזישען איינפלוס. אויב דער דאָזיגער פּלאן זאָל געלינגען— און מען זעהט ניט ווער עס זאָל איר אין דעם שטערען—טאָ באקומט יאפּאן צום ערשטען מאָל אין איר געשיכטע א גינסטיגע שטעלונג סיי געגען איר קאָנטי־נענטאלען שונא, רוסלאנד, סיי געגען אירע עקאָנאָמישע קאָנקורענטען, גרויס ברי־

טאניע און די פאראייניגטע שטאטען, ווארום אין צפון בינע באקומט יאפאן א גוואלטיגע הינטערלאנד פון אלע רוי שטאפען וואס פעלען איר.

יאפאנ'ס חוצפה נעמט זיך אויך דערפון, וואס זי ווייס אז הינטער איר שטייען די פאשיסטישע לענדער וועלכע שטיצען איר און אירע אוזורפאטאריש־רויבערישע פלענער. יאפאן קען נאר געשטירצט ווערען דורך אן עקאנאמישען באיקאט מצד די אנגלא־סאקסישע לענדער. נאר דורך באיקאט קען אפגעשטעלט ווערען די יאפאנעזישע רויבערישע אפעטיטען. עקאנאמישע סאנקציעס געגען דעם בארבארישען מיליטאריזם וואלט געמאכט אן ענדע צו אירע עקספאנסיעס פשוט דערפאר, ווייל יאפאן קען ניט עקזיסטירען אויף קיין איין רגע אן איר עקספארט קיין אויסלאנד...

יאפאן געהערט צו די אינגסטע קאפיטאליסטישע מלוכות. מיט 50 יאר צוריק איז יאפאן געווען א פרימיטיוו־פעאדאלע מלוכה, וואו עס זיינען ניט געווען קיין פאבריקען, וואו עס האבען געהערשט ארכאאישע לעבענס באדינגונגען. די ערד האט געהערט צו א פאר הונדערט פעאדאלען, מיט דער קעניגלאכער פאמיליע בראש. אין 1868 איז פארגעקומען אין יאפאן די אזוי גערופענע מעידזשי־איבערקערעניש. די נייע רעגירונג האט אנגעהויבען בויען פאבריקען, שטעט, געבען גרויסע סובסידיעס פריוואט אונטערנעמער, כדי זיי זאלען פאנאנדערבויען די אינדוסטריע און ניט דערלאזען, אז דער אויסלענדישער קאפיטאל זאל זיך באזעצען אין יאפאן.

די קאפיטאליסטישע אנטוויקלונגען זיינען צוגעגאנגען אין יאפאן מיט א שטורמישען טעמפא. די אלע צווישען־פאזען פון קאפיטאליזם, וואס האבען אין אנדערע לענדער געדויערט צענדליגער יארען, האט מען אין יאפאן אריבערגעהיפערט. א סך האט מיטגעהאלפען צו דער קאפיטאליסטישער אנטוויקלונג די וועלט מלחמה, וועלכע האט אויף א רייע יארען אפגעשטעלט די קאנקורענץ פון די אלטע אייראפייאישע קאפיטאליסטישע לענדער אין אזיע און מיטגעהאלפען אז אין יאפאן זאלען זיך קענען אנטוויקלען א גאנצע רייע פון אינדוסטריע־צווייגען, וועלכע האבען הויפטזעכליך געארבייט אויף עקספארט.

אין 1914 האט יאפאן פארמאגט בלויז 948 טויזענט פאבריק ארבייטער, אין יאר 1919 — שוין א מיליאן 612 טויזענט. אין 1914 האט דער ווערט פון דער יאפאנעזישער אינדוסטריע פראדוקציע אנגעטראפען 1.4 מיליארד, אין 1919 — שוין כמעט 7 מיליארד יען. אין 1914 האט מען אין דער אינדוסטריע אינוועסטירט א פערטעל מיליארד יען, און אין 1920 שוין איבער 5 מיליארד.

די גאנצע יאפאנעזישע אינדוסטריע שטייט אין די הענט פון 4 משפחות: מיטסואי, מיטסובישי, סאטסומא און סומיטאמא. די דאזיגע פיר משפחות קאנצענטרירען אין זייערע הענט 50 פראצענט פון אלע באנק־קאפיטאלען, 75 פראצענט פון אלע אקציעס און 25 פראצענט פון אלע אסעקוראציע געזעלשאפטען. זיי קאנטראלירען א קאפיטאל פון איבער 13 מיליארד יען. עס געהערען צו זיי אריבער 300 געזעלשאפטען מיט א קאלאסאלער צאל פאבריקען און אונטערנעמונגען.

ווי מיר האָבען שוין פריהער געזאָגט, טראָגט די יאפּאנעזישע אינדוסטריע אן אויסגעשפּראָכענעם עקספּאָרט־כאראקטער. 50 פּראָצענט פון דער גאנצער טעקס־טיל פּראָדוקציע ווערט עקספּאָרטירט. 75 פּראָצענט פון זיידען־שטאָף ווערט עקס־פּאָרטירט. די דאָזיגע צוויי ארטיקלען באטרעפען צוזאמען 50 פּראָצענט פון דעם גאנצען יאפּאנעזישען עקספּאָרט. אָבער אויך אין א גאנצער רייע אנדערע אינ־דוסטריעס ווי שפּילצייגען פאר קינדער, שוועבעלעך, הוטען, טיי, רייז, און אנדע־רע ביליגע פארברויך מאטעריאלען באטרעפט דער עקספּאָרט ביי 50 פּראָצענט פון דער פּראָדוקציע. דער יסוד פון דער יאפּאנעזישער אינדוסטריעלער פּראָדוק־ציע.

ווי אזוי האָט דער יונגער יאפּאנעזישער קאפּיטאַליזם באוויזען אזוי צו פאר־כאפּען די וועלט מערק?

צוויי סיבות האָבען דאָס גורם געווען: ערשטענס, די דעוואלואציע פון יאפּא־נעזישען יען איבער 60 פּראָצענט בעת אלע אנדערע וואלוטעס זיינען נאָר דעווא־לואירט געוואָרען אויף 40 פּראָצענט. צווייטענס, די ביליגע ארבייטער קראפט. די עקספּלואטאציע פון יאפּאנעזישען ארבייטער איז א שרעקליכע: הונגער־לוינען, 14־16 שטונדיגע ארבייטס טאָג, קיין שום סאָציאלע שוץ, קינדער־ארבייט און שווי־דערהאפט־באצאָלטע פרויען ארבייט.

דעריבער זאָגען מיר, אז דער איינציגער וועג אָפּצושטעלען די יאפּאנישע מי־ליטאריסטישע עקספּאנסיעס קען נאָר געמאָלט זיין דורך א באָיקאָט געגען דער יאפּאנעזישער פארפלייצונג פון אינדוסטריעלע פּראָדוקציעס. דאָס וואָלט גע־פירט צו א ווירטשאפטליכער קאטאסטראָפע אין לאנד, צו א געזעלשאפטליכען קריי־זיס, צו ארבייטער אומרוהען און צו א בירגער קריג אין דעם אויפגעשרויפטען ברויזענדען יאפּאן.

קאפיטעל 16

דער פריי שטאט דאנציג

א היסטאָריש־פּאָליטישער איבערבליק

אויף די ברעגען פונ׳ם באלטישען ים, אין דער לענג פון ארום זעכצעהן קי־לאָמעטער געפינט זיך די טעריטאָריע וואס מיר רופן דאנציג. די שטאָט דאנציג איז אין די לעצטע ציטען געוואָרען איינע פון די גרעסטע באלטישע פּאָרטען. ביים דאנציגער האפען קומען פאר די גרעסטע האנדעלס פארקערען צווי־שען מזרח און מערב איירָאפּע.

שטאמענדיג פון א סלאווישער ראסע האָבען די מענשען פון דאנציג מיט הונדערטער יאָרען צוריק זיך אָנגעהויבען חבר׳ן מיט פּוילען. די מענשען פון אָט דער קליינער, אָבער וויכטיגער טעריטאָריע האָבען זיך געפיהלט נאָענט צו זייערע שכנים די פּאָליאקען וועלכע שטאמען פון איין פאמיליע פון דעם זעלבינגען סלאַ־ווישען יחוס. די פאמיליע אָפּשטאמונג איז געווען איינע פון די פיעלע אורזאכען וואס האָבען געבראכט דערצו אז די צוויי שכנים זאָלען שטעהן אין נאָהענטען קאָנטאקט און פריינדליכסטע באציהונגען.

די פּוילישע דינאסטיע פון פּיאסט וואס האט פאראייניגט אלע פּוילישע פּראָ־ווינצען האט געשאָנקען פיעל אויפמערקזאמקייט צו אָט דער טעריטאָריע ביים באלטישען ים. די פּיאסטען האָבען געזוכט מיטלען צו געווינען דאנציג. ביים סוף פון צעהנטען יאָהרהונדערט איז דאנציג שוין געווען אונטער דעם דירעקטען איינפלוס פון איינעם פון די באוואוסטע פּוילישע קעניגע באָלעסלאוו דער גרוי־סער אָדער ווי מען האט אים גערופען באָלעסלאוו כראָברי. פון דאמאָלט אָן האט פּויליש בלוט אָנגעהויבען ארײנפליסען צווישען די געוועזענע פיש כאפער. דאנציג איז געוואָרען א פּוילישע פּראָווינץ און געעפענט א מארק פאר פּוילישע פּראָדוק־טען. דורך דאנציג האט פּוילען אימפּאָרטירט און עקספּאָרטירט פון און צו פאר־שיידענע לענדער. פּוילען אלס אן אגריקולטורעל פאָלק, א פאָלק פון פעאָדאלען האט זיך געגוטיגט אין דאנציג וואס איז ביסלאכוויין געוואָרען א צענטער פאר׳ן איי־ראָפּיאישען האנדעל. דאנציג איז ביז׳ן אכצענטען יאָהרהונדערט געווען דער עקאָ־נאָמישער גוף צו פּוילען.

די איינוואוינער פון דאנציג זיינען געווען צופרידען פון פּוילען. זיי האָבען זיך געפיהלט באקוועם אונטער דער פּוילישער הערשאפט. זיי האָבען נים געהאט קיינע אורזאכען פארוואס צו האסען פּוילען. זיי האָבען גענאָסען פון אלע פרייהיי־טען, זיי זיינען געווען פרייע בירגער, פּוילען האט זיי נים איגנאָרירט. פּוילען האט געוואָלט האָבען דעם פּראָווינץ, זי האט אירע איינוואוינער געהאלטען ווי

איינגע מענשען און דערפאר זיינען זיי צופרידען געווען צו זיין אונטער דער פוילישער פאנסטשיזנע (פריצים־הערשאפט).

ניט מער ווי איין־איינציג מאָל איז צו פארצייכענען א ביטערען קאָנפליקט צווישען דאנציג און פוילען. דער קאָנפליקט מיט דעם פוילישען קעניג סטעפאן באטאָרי (1577־1586) וועמענס וואהלען זיינען דורך אָן ערפאָלג און דאנציג האָט זיך אָפגעזונדערט אין א באזונדערען שטאאט געזיכערט צו זיין געגען וועלכע עס בירגערליכע אָדער אויסערליכע קריג. דאנציג האָט אָבער נאכהער ארויסגעוויזען איר לאָיאליטעט צו פוילען. נאָך די צאנקערייען צווישען סטעפאן באטאָרי און די פריצים האָט דאנציג זיך צוריק אָנגעשלאָסען אין פוילען.

איז דעריבער פאלש די באהויפטונג אז דער דאָזיגער קאָנפליקט צווישען סטעפאן באטאָרי און דאנציג זאָל געווען האָבען א ווירקונג אויף דער דאנציגער באפעלקערונג צו טראָגען א האס אויף פוילען און אז זיי זאָלען געווען זוכען הילף ביי פריסען און מיט זייער איינגענעם ווילען ווערען א פראָווינץ פון פריסען. דאָס איז נאָר א השערה. א היפאָטעזע וואָס די געשיכטע האָט עס ניט באוויזען. אין געגענטייל דאנציג איז נאָך דעם קאָנפליקט ווידער טריי געבליבען צו פוילען. מעגליך איז אָבער יאָ אז די אינערליכע רייבונגען אין פוילען צווישען פאָלק און קעניג האָבען געבראכט דערצו אז די טעאוטאָנער זאָלען האָבען די מעגליכקייט צו פארכאפען די שטאָט דאנציג אין צייט ווען פוילען איז געווען פארנומען מיט איהרע אינערליכע צאנקערייען.

* * *

דער אָנפאנג פונ׳ם פערצענטען יאָהרהונדערט האָט געבראכט אַן ענדערונג אין דעם לעבען פון די דאנציגער. זיי האָבען צום ערשטען מאָל דערזעהן דער טעאוטאָנישער פויסט. דאָס האָט געמאכט א טיפען איינדרוק אויף די פרימיטיווע איינוואוינער ביים באַלטיק. זיי האָבען זיך אָנגעהויבען פיהלען אונזיכער און האָבען אָנגעהויבען ציטערען פאר די פרעמדע טעראָריסטען און לויערער. אין יאָהר 1308 איז דאנציג פארנומען געוואָרען פון ווילדען „טעאוטאָנישען אָרדער" די דאנציגער וועלכער האָבען זיך געפונען דערנידערט און דערשלאָגען האָבען זיך געמוזט אונטערגעבען אונטער דער טעאוטאָנישער מאכט צו זיין אונטערטעניג צו דעם פריסישען ציטאדעל. די דאנציגער זיינען פארשקלאפט געוואָרען און אונטערדריקט געוואָרען. זיי האָבען דאן צום ערשטען מאָל אָנגעהויבען פיהלען די שווערע לאסט פון די נייע בעלי בתים וועלכע האָבען צעשטערט און רואינירט דאָס אינוויינינסטע פאָליטישע און סאָציאַלע לעבען.

עס איז ממילא ניט קיין וואונדער וואָס די דאָזיגע שלום׳דיגע איינוואוינער האָבען אין געהיים געזוכט מיטלען ווי אזוי פטור צו ווערען פון די פרעמדע ניט געוואונטשענע געסט. דאָס דאָזיגע פאָלק האָט מיט גרויס פאראד און צופרידענהייט אויפגענומען דעם פוילישען קעניג וולאדיסלאוו יאגיעליאן ווען ער האָט מנצח געווען די טעאוטאָנער. דאנציג האָט אויך ניט געקאַרגט צו העלפען פוילען אין איר קריג מיט דעם „טעאוטאָנישען אָרדער", זי האָט איר געשטיצט סיי מיט געלט און סיי מיט בלוט ביז עס איז זיי געלונגען צו באזיגען די טעאוטאָנער.

אין יאָהר 1447 האָט טריאומפירענדיג מאַרשירט דער בארימטער פוילישער קעניג קאַזשימיעזש אויף די דאַנציגער גאַסען. מיט גרויס פּאראַד האָט מען אים דאָרט אויפגענומען. אלס פריינדליכען אויסדרוק האָט מען אוועקגעשטעלט פון אים צוויי גרויסע סטאַטוען וואָס זיינען אַן אָנדענק פון פריינדשאַפט צו דער פּוילישער רעגירונג. דאַנציג האָט איצטער נאָך הונדערט און פופציג יאָר זייענדיג געבינדען פון די טעאוטאָנער אביסעל פרייער אָפּגעאָטעמט. זי האָט ווידער באַקומען איר זעלבסטשטענדיגקייט און פרייהייט וואָס האָט אָנגעהאַלטען כמעט דריי הונדערט און פופציג יאָהר. דער פריינדליכער אָפּמאַך צווישען פּוילען און דאַנציג וואָס איז פאָרגעקומען אין דער שטאָט טאָרון (1466) האָט צופרידענגעשטעלט ביידע סלאַוואַקישע לענדער. דאַנציג איז געוואָרען א זעלבסטשטענדיגער פריי שטאָט אָבער גלייכצייטיג האָט זי אויך געגעבען צו פּוילען די פּריווילעגיע זיך צו באַנוצען מיט איהר וואַסער רייכטום — מיט דעם דאַנציגער פּאָרט.

אינ'ם אכצענטען יאָהרהונדערט האָבען ווייטער די בייז-ווינטען אָנגעהויבען בלאָזען. א ריזיגער און מער שעדליכער שטורם האָט זיך אויפגעהויבען איבער דאַנציג. דער דאָזיגער שלעכטער שטורם האָט דערפירט צו דעם גרעסטען זיג פון אירע אוזורפּאַטאָרען. דאָס מאָדערנע פּרייסען וואָס איז געווען פיל שטאַרקער און מעכטיגער פון דעם אמאָליגען „טעאוטאָנישען אָרדער" האָט זיך פאַרלייגט צו פאַרכאַפּען די דאָזיגע טעריטאָריע ביים באַלטיק.

די האָהענצאָלערנס, פאָרענדיג צו זייער קרוין-שטאָט קעניסבערג וואו עס זיינען פאָרגעקומען די קאָראָנאַציע צערעמאָניעס זיינען פאַרבייגעפאָרען דאַנציג, און גאָר אָפט דאָרטען פאַרבליבען אויף איינינע טעג. זייענדיג דאָרט האָבען זיי אויך אויסגענוצט די געלעגנהייט צו שאַפען זיך פריינד און אָנהענגער, זיי זאָלען נושא-חן זיין ביי דער באַפעלקערונג. דער דעספּאָטישער קעניג פרידריך דער גרויסער האָט פיר מאָל באַזוכט די שטאָט דאַנציג דאָס ערשטע מאָל ווען ער איז געפאָרען איבערנעמען דעם קעניגליכען טראָן אין קעניגסבערג און אויך שפּעטער האָט ער געמאַכט ספּעציעלע עקסקורסיעס קיין דאַנציג אין די יאָהרען 1735—40—53. ער איז געווען א שעדליכער גאַסט פאַר אַט דער שטאָט. דורך דער צייט פון זיינע וויזיטען האָט ער ניט נאָר שפּאַצירט און אויסגעפאָרשט דאָס לעבען פון דער שטאָט, ער האָט אויך אויסגעאַרבייט פּלענער ווי אזוי צו פאַרכאַפּען דעם דאָזיגען וויכטיגען האַפען.

אויף דער זיצונג פון די דריי גרויס מעכטע רוסלאַנד, פּרייסען, עסטרייך, ווען מען האָט פאָרגעלייגט דעם אָפּמאַך פון דער ערשטער צוטיילונג פון פּוילען (1772) האָט דער פּרייסישער קעניג זיך איינגעשפּאַרט מען זאָל אים אוועקגעבען דאַנציג. ער האָט פאָרגעלייגט זיין דעקלאַראַציע אריינצורעכענען דאַנציג און אומגעגענד צו פּרייסען. זיין פאַרלאַנג איז ניט ערפילט געוואָרען. דאָס האָט אָבער נאָך אַלץ ניט אוועקגענומען זיין אַפּעטיט צו דער שטאָט. אויב ניט מיט גוטען האָט ער זיך געטראַכט וועט ער עס טאָן מיט בייזען, און ער האָט מיט מאַכט פאַרכאַפּט די שטאָט. אין סעפּטעמבער 1772 איז שוין דאַנציג געווען א פּרייסישער פּראָווינץ. פרידריך דער גרויסער האָט דאַן אויסגענוצט זיין גאַנצער ברו-

טאָלישקייט אויף צו פאַרכאַפּן די שטאָט. יאאַנאַ שאָפּענהויער די מוטער פון דעם באַרימטען פילאָזאָף שאָפּענהויער, אליין אַ שרייבערין שילדערט אָט דעם טאָג וואָס דאַנציג איז באַזיגט געוואָרען: „ווי אַ בלוטזויגער איז דער פּרייסישער קעניג אַרויפגעפאַלען אויף מיין אומצופרידענער שטאָט בינדענדיג און רואיני־רענדיג איהר. ער האָט אונטערגעזויגען איהר גאַנצען לעבענס־בוים...*) אונ־טער די הענט פון די דייטשע דעספּאָטען האָט דאַנציג פאַרלוירען איר זעלבסט־שטענדיגקייט. זי האָט געמוזט זיין אונטערגעוואָרפען דער אייזערנער הערשאַפט פון פּרייסען וואָס האָט איהר ניט געלאָזט אויפהויבען דעם קאָפּ.

מיט דעם האָט זיך אָבער נאָך ניט געענדיגט די געשיכטע פון דאַנציג, אַ נייער פּענאָמען האָט זיך באַוויזען, און אומגעריכטע הילף איז ווידער געקומען אויף די מענשען פון דאַנציג.

עס איז געווען די צייט ווען נאַפּאָלעאָן האָט געפירט זיינע מלחמות מיט פּרייסען. נאָך זיין גרויסען זיעג איבער פּרייסען ביי יענאַ איז ער געקומען קיין פּוילען צוריקצוגעמען וואַרשאַ פון די דייטשע פיינט. קומענדיג קיין מזרח איי־ראָפּאַ ווערט ער ספּעציעל פאַראינטערעסירט אין דער לאַגע פון דאַנציג. ער שאַפט אַ פאַראייניגטען פראָנט פון פראַנצויזיש־פּויליש מיליטער און מאַרשירט אויף דאַנציג. זיי זיינען געגאַנגען איינגעמען אָדער באַפרייען די שטאָט פון די דייר־טשען. נאַפּאָלעאָן אין זיין קאַריערע פון איינגעמען דעם צענטער פון אייראָפּאַ האָט דאָ אָנגעווענדעט אַלע זיינע כחות צו געווינען די שטאָט. אין יאָהר 1806 האָט דאָס פראַנצויזישע פּוילישע מיליטער באַקעמפט די דייטשען און דאַנציג איז גע־וואָרען אַ פרייעשטאָט. מיט גרויס דאַנקבאַרקייט, מיט הילכיגע אַפּלאָדיסמענטען פון „לאַנג לעבען דעם גרויסען נאַפּאָלעאָן" ווערט נאַפּאָלעאָן באַגריסט פון דער שטאָט. דער אזוי גערופענער פריי שטאָט האָט אין אים דערזעהן אַ דערלייזער און אַרויסהעלפער פון די אָרימע אונטערדריקטע פעלקער. דאַנציג האָט דערפילט איר ווידערגעבורט. מיט אַ יאָר שפּעטער איז אויף דעם קאָנגרעס אין טילזיט באַניים געוואָרען דער אַמאָליגער אָפּמאַך צווישען פּוילען און דאַנציג. די צוויי סלאַוואַ־קישע ראַסען האָבען ווידער אָנגעהויבען זייערע פריינדליכע באַציהונגען.

עס האָט אזוי לאַנג ניט אָנגעהאַלטען. די טראַגישע עפּאָכע האָט זיך אָנגע־הויבען. דער גורל פונ'ם דאַנציגער פאָלק איז וואָס אַמאָל געוואָרען ערגער. ביז זי האָט אויפגעהערט צו עקזיסטירען אַלס אַ זעלבסטשטענדיגע מלוכה.

אין יאַנואַר 1813 האָט רוסלאַנד געפיהרט מלחמה מיט פּרייסען דאָס רוסי־שע מיליטער האָט פאַרכאַפּט די שטאָט קעניגסבערג. געפינענדיג זיך שוין ניט וויט פון דאַנציג האָבען זיי שוין אויך אריינמאַרשירט קיין דאַנציג. דאַנציג איז אזוי אַרום געבליבען פאַר אַ קורצע צייט אַ רוסישע קאָלאָניע. דאָס פּויליש־פראַנצוי־זישע מיליטער האָט אָנגעשטרענגט זייערע לעצטע כחות צוריק צונעמען דאַנ־ציג. אין „ניי יאָר טאָג" 1814 האָט נאָך דאָס פּוילישע מיליטער באַוויזען צום לעצטען מאָל צו מאַרשירען אויף די דאַנציגער טראַטואַרען זינגענדיג דעם פּוילי־

*) זע פּראָפ. שמעון אשכנזי: „דאַנציג און פּוילען" (ענגליש) ז.ז. 41.

שען הימן. פוילען האָט זיך אָבער שוין דאן געזעגענט מיט דער שותפים־שטאט דאנציג אויף א גאנצען יאָרהונדערט. די שטאט איז נאכהער געוואָרען אן עכט גערמאנישע פראָווינץ. אויף דעם קאָנגרעס אין ווין מאי און יוני 1815 האָבען די גרויס מעכטע די וועלכע האָבען איינגעטיילט פוילען צווישען זיך — אסיג־נירט דאנציג צו פרייסען.

מיט דעם איבערגעהן פון דאנציג צו די דייטשען, הויבט אן אריינפליסען א פרישער נייער אטמאָספערע. עס האָט זיך אָנגעהויבען א צענטראליזאציע פון גער־מאניזאציע. די דייטשען האָבען גענומען באאיינפלוסען דאנציג מיט זייער קולטור און שאפונג. ניט בלויז אין עקאָנאָמישען זין איז דאנציג געוואָרען אָפּהענגיג אין דייטשלאנד נאָר אויך אינ׳ם רעליגיעזען גייסטיגען זין פון קולטור, שפראך א. ד. גל. דאנציג איז געוואָרען א גליד פון דייטשלאנד, און די מענשען פון דאנציג די שטארקסטע ערליכסטע פאטריאָטען צום דייטשען „פאָטערלאנד". מיט גרויס קלוגשאפט האָט דייטשלאנד אויסגעוואָרצעלט ביי זיי דעם סלאווישען אינסטינקט. ספעציעלע קאָמיסיעס זיינען אָנגעשטעלט געוואָרען אכטונג צו געבען אויף דאנ־ציג זי זאָל ניט שענקען קיין סימפאטיע צו קיין פאָלק און ספעציעל איז פאר־באָטען געוואָרן זיי זאָלען זיין דאן פריינדליך צום פוילישען און פראנצויזישען פאָלק. די קאָמיסיעס האָבען אכטונג געגעבען אויף דער אדמיניסטראציע זי זאָל זיין טריי צו דייטשלאנד.

* * *

נאָך דעם וועלט קריג ביים ווערסאילער שלום קאָנפערענץ אין וועלכען עס זיינען געענדערט געוואָרען די געאָגראפישע אטלאסען האָט פוילען פארלאנגט אז דאנציג זאָל ווערען א פוילישע טעריטאָריע. די עליים האָבען אָבער געשטימט אויף, דעם אז דאנציג זאָל ווערען א פריי־שטאָט, שטיצענדיג זיך אויף דעם וואָס דאנ־ציג איז שוין אמאָל געווען א פריי־שטאָט. די עליים האָבען געמאכט אזא פשרה אז די טעריטאָריע פון 279 קוו. מייל וואָס רופט זיך דאנציג זאָל זיין א פרייער שטאָט אונטער דער אויפזיכט פון דער פעלקער ליגע וואָס זאָל אויך זעהן אז פוי־לען זאָל זיך מעגען באנוצען מיט אירע וואסערען און מיט דעם דאנציגער האפען. אין דעם ארטיקעל 102 פונ׳ם ווערסיאלער אָפּמאך ווערט דאנציג ערקלערט אלס פריי־שטאָט וואָס דארף זיין פריינדליך און טאָלעראנץ צו לאָזען פוילען באנוצען מיט איר וואסער־רייכטום. לויט׳ן ארטיקעל 19 פון דער פויליש־דאנציג אָפּמאך אין 9־טען נאָוועמבער, 1920 איז באשטימט געוואָרען א קאָמיסיע פון 5 פוילישע און 5 דאנציגער, וועלכע זאָל ערלעדיגען אלע וואסער סכסוכים. דעם 15־טען נאָ־וועמבער 1920 איז פראָקלאמירט געוואָרען דער פריי־שטאָט דאנציג. אלס הויך קאָמיסאר איז באשטימט געוואָרען פון דער ליגע — גראף מאָנפרעד.

די באפעלקערונג פון דאנציג רעכענט זיך לויט דעם לעצטען צענזוס פון 1924—386,000; 93 פראָצענט דייטשען, 6 פראָצענט פאָליאקען און איין פראָצענט פון די אנדערע מינאָריטעטען. דורך דער צייט וואָס דאנציג איז געווען אונטער דייטשלאנד האָבען די פאָליאקען עמיגרירט פון דארטען און זייער פלאץ האָבען פארנומען די דייטשען.

אין דאנציג גלייך ווי אין אלע אנדערע אייראָפּייאישע שטעט און לענדער זיינען פאראן פּאַרטייען פון פאַרשיידענע ריכטונגען. ביז צו די וואלען פון 1933 איז די סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי געווען די שטאַרקסטע. די דאנציגער נאַציס זיינען געווען קליין אין צאָל. זיי האָבן ניט געהאַט קיין קאָנטראָל איבער וועלכע עס איז פאַך־פאַראיינען אָדער אינדוסטריעלע אינסטיטוציעס. מיט'ן וואוקס פון היטלעריזם אין דייטשלאנד איז אויך געוואקסן די מאכט פון די נאַציס אין דאנציג. דער זיג פון די נאַציס אין דייטשלאנד האָט געווירקט אז אויך די נאַציס אין דאנציג זאָלן האָבן א גרויסן זיג. דאָס איז א נאַטירליכע דערשיינונג אז נאָך היטלער'ס זיג זאָלן די אָרומיגע שכנים באאיינפלוסטע פון דייטשלאנד נאָכטאָן דעם זעלבן ביישפּיל. דער גוטער אָבסערוואַטאָר צו דער אייראָפּייאישער פּאָליטיק האָט דאָס פריהער געקענט זעהן. אין דאנציג פונקט ווי אין דייטשלאנד האָט דער סאָציאַליזם געליטען א גרויסע נידערלאגע. אלעס וואָס די סאָציאַליסטען האָבן געבויט ווערט איצט צעשטערט, רואינירט און צובראָכען. ווילען מיר האָבן א קלאָרען באגריף וועגען דער נידערלאגע פון די סאָציאַליסטען אין דאנציג דאַרף מען נאָר מאכען א פאַרגלייך צווישען די וואלען וואָס זיינען פאָרגעקומען אין 1927 און די וואלען וואָס זיינען פאָרגעקומען מיט פינף און א האלב יאָר שפּעטער אין 1933 וויפיעל שטימען עס האָבן דאַן געשטימט סאָציאַליסטיש און וויפיעל עס האָבן געשטימט פאַר דער היטלעריסטישער פּאַרטיי, דאַן זעהען מיר דעם קאָלאָסאלען זיג פון די נאַציס אין דאנציג.

דער רעזולטאַט פון די וואהלען דעם 13־טען נאָוועמבער 1927:

	שטימען	דעפּוטאַטען
סאָצ. דעמאָקראַטען — — — — —	61,588	42
דייטשע נאַציאָנאַליסטען — — — —	35,820	25
צענטריסטען — — — — — — —	26,090	15
ליבעראַלען — — — — — — — — —	14,531	9
קאָמוניסטען — — — — — — —	11,695	8
רעאַקציאָנערען — — — — — —	4,671	2
אנדערע פּאַרטייען אויך שוין די דריי פוילישע		19
		120

די רעגירונג איז דאַמאָלט צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען פון א קאָאַליציע: סאָציאַליסטען, צענטריסטען און ליבעראַלען. די סאָציאַליסטען אלס די גרעסטע ארבייטער פּאַרטיי האָט דאַן קאָנטראָלירט אלע אָנגעלעגענהייטען און געזען אָנצוהאַלטען די סטאַביליזאַציע פון דאנציגער פריי שטאַט. איצטער אָבער זיינען די נאַציס די ערשטע און גרעסטע פּאַרטיי וועלכע האָבן שוין א מערהייט איבער אלע פּאַרטייען. אלע ליבעראַלע און לינקע עלעמענטען האָבן געהאַט צו פאַרציירכענען א פאַרלוסט. ביי די לעצטע וואהלען דעם גרעסטען פאַרלוסט האָבן אָבער די סאָציאַליסטען וועלכע האָבן פאַרלוירען כמעט א העלפט פון זייערע שטימען.

די וואלען דעם 28-טען מאי 1933:

	שטימען	דעפוטאטען
נאצים — — — — — — — — — —	107,619	36
סאָציאַליסטען — — — — — — — —	38,210	13
צענטריסטען — — — — — — —	31,800	10
קאָמוניסטען — — — — — — — —	14,880	5
נאציאָנאַליסטען — — — — — — —	13,000	4
פּאָליאַקען — — — — — — — —	7,000	2

אונטער דעם סאָציאַליסטישען רעזשים האָט ניט געקענט קומען דערצו אז דאנציג זאָל זיך וועלען פאראייניגען מיט היטלער דייטשלאנד און צוצוברעכען דעם ווערסאילער אָפּמאַך. די לאַגע איז אָבער גאַנץ אנדערש אונטער דער איצטי־גער אָרדנונג. די נאצים וועלכע באקומען שטיצע פון היטלערן און וועלכע זיינען געקומען צו דער מאכט א דאנק זייערע קאָלעגען אין דייטשלאנד וועלען געווים טאָן וואָס נאָר מעגליך אויף צוצוברעכען דעם ווערסאילער פרידענס אָפּמאַך און מאכען דאנציג פאר א דייטשער פּראָווינץ.

אזא אָנשלוס מיט דייטשלאנד וואָלט געווים געבראכט גרויס שאָדען פּוילען און עס קען ברענגען די ערנסטע קאָנסעקווענצען צווישען דער פּוילישער רעפּוב־ליק און דייטשלאנד. אויס מורא פאר דייטשלאנד האָט פּוילען זיך געכאַפּט צו שליסען אַן אָפּמאַך מיט היטלער דייטשלאנד. זייער פּאָליטיק אָריענטירט זיך אויף היטלער'ס פריינדשאַפט, כדי צו זיכערען דעם „קאָרידאָר" דורך פרידליכע אָפּמאכען. מען דאַרף אָבער וויסען אז אָפּמאכען זיינען נאָר אויפ'ן פּאַפּיר און קיין אָפּמאַך וועט ניט צוריקהאלטען היטלער'ן צו פארכאַפּען דאנציג מיט דעם קאָרידאָר. געוויסע פּוילישע שטאַטסלייט פארשטייען דאָס און זיי האַלטען טאַקע אַז פּוילען דאַרף גיהן אויף איר אַלטען אויסגעטראָטענעם וועג פון זיין מיט פראנקרייך. נאָך פּילסודסקי'ס טויט מערקט זיך טאַקע אַן ענדערונג אין דער פּוילישער פּאָליטיק. עס איז גאַנץ מעגליך אַז פּוילען זאָל זיך אומקערען צו איר שטענדיגען פריינד און באשיצער פראנקרייך ווייל היטלער קען איר צו יעדער צייט פארראַטען. פאר פּוילען וואָלט גלייכער געווען זיך אָנצושליסען אין דעם סאָוועטיש פראנצויזישען אָפּמאַך איידער מיט היטלער'ס דייטשלאנד.

דער זיג פון די נאצים אין דאנציג מיינט דער זיג פון די נאצים איבער דעם באַלטישען ים. דאָס מיינט א פארשטאַרקטע דייטשלאנד אין איהר אָפּאָזי־ציע און קאַמף געגען איהרע שונאים. דאָס מיינט א פארשטאַרקטע היטלעריסטישע מאכט וואָס חלומ'ט אויף דער ערוואַכונג פון דער דייטשער אימפּעריע וואָס וואַרפט א שרעק אויף אַלעמען נאָענטע און ווייטע לענדער.

פּוילען קוקט אויף דייטשלאנד ווי איהר ערגסטער שונא. זינט פּוילען איז אויפגעשטאַנען פון איהר הונדערט יאָריגען שלאָף און אונטערדריקונג קוקט זי אויף דייטשלאנד מיט גרויס פארדאַכט אז זי וויל איר איינשלונגען. פּוילען דריקט אויס איהר שנאה צו דייטשלאנד אין אירע פּאָלקס לידער. אין איר נאַ־ציאָנאַלען הימן שווערט זי אַז „ניע בענדזשע ניעמיעץ פּלול נאַם וו'טוואַזש"

(דער דייטש וועט אונז ניט שפייען אין פנים אריין). „ניע דזשעצי נאם גערמאניל״ (ניט די קינדער אונזערע פארדייטשען) „פאטענזשני וסטאניע הופיעץ נאש דוכא בענדזשע נאם העטמאניל״ (דער רעטער וועט אויפשטיין, און מיט זיין נשמה אונז רעטען) *) פוילען שווערט ניט אריינצולאזען דעם פארביסענעם שונא דעם דייטש אין זיינע גרעניצען. פוילען שרעקט זיך גיכער פאר דייטשלאנד ווי אירגענד אלע אירע שכנים: רוסלאנד, עסטרייך, ליטע, זי ווייס גאנץ גוט אז פאר די דייטשען דארף זי זיך מער היטען, ווייל זיי זיינען די וועלכע ווילען פון איר אוועקנעמען דאס בעסטע און וויכטיגסטע.

דאנציג איז אזוי ארום איינער פון די געפערליכסטע פלעצער אין אייראפא. א ווואלקאן קאן פון דארט א ליאדע טאג ארויסברעכען.

די גאנצע צייט זינט דער מלחמה זוכען אלץ די דייטשען מיטלען ווי אזוי צו פאראייניגען אסט מיט וועסט פרייסען, איצט קענען זיי האבען די בעסטע געלעגענהייט. ווייל די נאצים אין דאנציג וועלען מסכים זיין צו פאראייניגען זיך מיט זייערע קאלעגען אין דייטשלאנד און צו מאכען אן אנשלוס מיט דייטשלאנד. אויב דאס זאל פאסירען שטעלט עס אין געפאר דעם גאנצען פוילישען קארידאר און אויך א שטיקעל געגענט אין קאנגרעס פוילען. עס שטעלט אין געפאר דעם גאנצען פוילישען „פאמארזשע״ פאזנאן א. ד. גל. דעם פוילישען האפען שטאט טשעוו און דעם שפאגעל נייעם פארט גדיניע וואס האט אפגעקאסט פוילען גע־נוג געלט אויפצושטעלען אזא ריזיגע מאדערנע ים שטאט. דייטשלאנד וועט וועלען אוועקרייבען פון פוילען דעם גאנצען צוגאנג צום באלטיק און פוילען וועט דען זיין אזוי גלייכגילטיג? וועט פוילען האלטען פארלייגט די הענט? ניין! דאס קען זי נישט! עס פארשטעהט זיך אז פוילען וועט טאן וואס נאר מעגליך צו פאר־זיכערען אירע פארמעגענס ביי די דייטשע גרעניצען.

* * *

די נאצים אין דאנציג זיינען ניט בעסער פון זייערע לעהרער און וועג ווייזער. אויך זיי ווענדען אן די אלע היטלעריסטישע אינקוויזיטארישע מעשים אונ־טערצודריקען יעדע פרייע באוועגונג. אויך זיי באנוצען זיך מיט דעם שרעקליכסטען טעראר אונטערצודריקען דעם ארבייטער קלאס ווי עס טוען זייערע קאלעגען אין דייטשלאנד. אויך זיי באנוצען געגען אידען די זעלבע אנטיסעמיטישע בעליגאנישע מעטאדען אויסצוראטען דעם אידען און אים ווי ווייט מעגליך אונטערדריקען.

דאנציג וועט האבען צו פארצייכענען א שווארץ קאפיטעל אין דער געשיכ־טע פון איהר אנטוויקלונג, זי וועט האבען צו פארצייכענען א מאראלישען קרי זיס, וואס זי מאכט דורך אין דעם צוואנציגסטען יאהרהונדערט, ווען דער וויל־דער באגייסטערונג פאר נאציזם באהערשט איהר. די קליינע טעריטאריע וואס האט ביז איצט געלעבט אין פרידען מיט אלע אירע שכנים איז געווארען פארמישט מיט דער היטלער פאליטיק וואס רופט ארויס אונצופרידענהייט פון אלע שיכטען.

---

*) Nie bendzie niemiec plul nam w twarz,
Nie dzieci nam germanil,
Potenzny wstanie hufiec nasz,
Duchan bendzie nam hetmanil. . .